Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXXIX
E
42
NAPOLI

LEGATORIA
Viola Salvatore
Via Giovanni Paladino, 19
NAPOLI

XXXIX E. 112

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F.

CASTIGATIONES ET NOTÆ IN M. MANILI ASTRONOMICON.

Ex Officina Plantiniana,
APVD CHRISTOPHORVM RAPHELENGIVM,
Academiæ Lugduno-Batauæ Typographum.
c.Iↄ. Iↄ. c.
Cum Priuilegiis.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EM. III
NAPOLI

AVCTORVM NOMENCLATOR
QVI HIS CASTIGATIONIBVS
CITANTVR AVT EMENDANTVR.

A.

ABEN Ezra. 370,35
Achilles Statius. 92,32
Acro. 61,16
Acta Apoſtolorum. 451,22
Acta Triũmphorum Pompei Magni. 457,17
Ælianus. 27,38. 110,10. 353,27. 386,25. 388,22. 441,15
Æſchylus. 320,1.7
Ætna auctor. 27,22. 93,18. 113,21. 333,1,8.
Albinouanus. 96,12
Alexis Comicus. 294,4 455,20
Alfenus Iuriſc. 390,18
Alkabizius. 91,17
Anacreon. 467,30. 509,23.
Antiphanes Comicus. 439,19
Apollonius Rhodius 406,6.461,14
Apollonides poeta. 358,29, 507,11
Aratus. 28,7. 41,37. 42,20,26,30. 43,36,38. 44,2,4,16. 45,13,24,37. 46,28. 48,19,35. 49,3,22,28 50,15,38. 52,19,26. 53,29. 54,3. 57,17. 59,1,3,28,31. 60,9. 62,15,38 66,12. 67,20,30. 69,15. 72,6. 74,25. 75,3. 80,32. 83,29. 86,22. 92,33. 93,23,27. 131,20. 133,30. 187,37. 225,37. 233,18. 300,6. 327,17. 339,3,11. 340,16,25. 341,7. 386,32. 387,6. 389,31. 406,27. 407,31. 412,17. 430,28. 433,6. 438,33. 443,21. 470,21,34.
Emendatur. 45,27. 49,26. 409,5. 412,19. 428,34.
Inſigni loco illuſtratur. 412,1
Archedicus Comicus. 455,31
Archimedes. 71,22
Ariſtophanes Comicus. 229,12. 254,36. 421,11. 439,12
Ariſtophanes Grãmaticus. 449,30
Ariſtoteles. 28,33. 32,20. 35,29. 66,5. 94,15. 99,12. 100,37. 102,12. 103,5,20. 104,18. 416,22. 431,34.
Arnobius. 456,31
Artemidorus. 393,4
Aſteriſmi. 129,9. 172,33
Athenæus. 254,34. 414,11. 440,17.
Attalus Arati interpres. 69,19. 131,21
Attius. 471,31
Auguſtus Cæſar. 367,1
Auguſtinus. 411,3
Auienus Feſtus. 42,32. 51,19. 58,17,23. 60,29. 73,25. 365,32. 387,7. 388,9. 433,23. 465,6. Emendatur. 387,8.
Auſonius. 23,21. 130,11. 144,36. 149,36. 158,24. 187,2. 211,27. 221,23. 229,38. 308,30. 315,3. 387,34. 404,19.

B

Baal Aruch Iudæorum. 444,9.
Notatur. 481,12
Bedæ. 430,18
Boetius. 425,31

C

C. Cæſar. 132,28
Calippi Parapegma. 120,1. 131, 37. 397,21. 413,14.
Callimachus. 44.9. 406,17.
Calliſtratus iuriſconſ. 317,6
Capitolinus. 166,5. 400,32
emendatur. 166,8
Caßiodorus. 125,9. 317,5. 326, 17. 391,6. 450, 20.
Catullus, 93,32. 213,13. 388,13. 458,33. 461,20.
Cedrenus. 125,25,36. 120.23
Celſus. 195,30. 308,19
Cenſorinus. 144,32. 149,34
Chœrilus. 113,24,30
Chryſippus. 67,11
M. Cicero. 51,9,38. 58,33. 59, 18,32. 92,37. 132,14. 152, 10. 299,16. 301, 10. 385,7. 404,27. 411,12. 438,31.
Emendatur. 51,17. 409,18
Illuſtratur. 406,4. 451,10
Notatur. 409,26. 430,27. 438,35. 443,29.
Q. Cicero. 128,1
Cinna. 438,25
Claudianus. 109,20. 122,2,5. 293, 31. 317,11. 323,28. 399, 20. 401, 31. 446, 15. 447,35. 450,23.
Clemẽtis Canones. 39,33. 400,20
Cleomedes. 250,8
Cod. Theodoſ. 324,29. 415,21. 454,3
Columella. 86,1
Crinagoras poeta. 414,13

D

Damaſus. 430,18
Democritus. 95,15. 104,8
Demophilus. 155,36. 183,13. 191,11. 263,13. 355,9
Demoſthenes. 315,7
Dicæarchus. 458,5
Dio Nicenus. 318,15
Diodorus Philoſophus. 435,1.
Diogenes Laertius. 256,21
Diphilus Comicus. 315,9
Drepanius Pacatus. 435,8

E

Empedocles. 31,24,26. 37,25,37
Ennius. 152.0. 260,6. 316,12, 509,3.
Epicrates Comicus. 294,1
Epictetus. 388,10
Epicurus. 33,9. 36,12
Epigrammata Græca. 25,10. 28, 25. 70,11. 112,33. 171,24. 449,24
Epigrammata Latina. 70,4. 358,26
Eratoſthenes. 35,4. 354,6
Etymologicon. 466,38.
Emendatur. 421,17
Euclides. 51,13
Eudoxus. 50,11. 157,26
Euripides. 25,3. 33,1. 65,10. 69,10. 167,8. 318,9.
Euſebius. 317,17
Euſtathius. 421.14

Fauori-

F

Fauorinus vetus orator emendatur apud Gellium. 456,10

Firmicus. 32,32. 96,9. 163,23. 181,32. 186,32. 190,8. 192, 9. 309, 10. 318,4. 320, 24. 321,12. 324,5. 387,15. 389, 11. 391,18. 394,4, 30. 396, 21, 31. 397,28. 399,9,37. 400,12,25. 401,21,26. 404, 4,55. 406,31. 407,3. 8,14. 410,18. 413,33. 414,31. 415,14. 416,4. 419,34. 434, 11. 447,12,21. 449,1. 462, 24. 463,7.

Emendatur. 144,27. 197,33. 235,45. 256,31. 297,7. 404, 23. 411,1. 447,23. 453,27. 31. 463,2. 465,11. 469,7

Notatur. 292,11. 392,22. 394, 25. 395,4,9,33. 401,34. 407,14,25. 408,17,22. 419, 25. 429,37. 430,10. 432,3. 433,33. 434,19. 439,32. 447,15

G

Geminus. 29,31. 46,38. 57,32. 76,6. 87,10. 92,8. 124,28. 157,12. 163,32.

Geoponica. 326,37

Germanicus Caſar. 24,15. 51,4. 52,28. 58,2. 112,15,22. 133,19. 162,21. 300,10. 387, 4. 460,15. 461,8.

Emendatur. 52,31. 46,6. 52,28

Notatur. 397,37

Gloſſarium vetus Latinogræcum, & Græcolatinum. 125,24. 136,8. 196,29. 205,1. 216, 33. 232,5. 317,15,20. 321, 18. 322,20. 325,3. 331,20. 350,4. 391,11. 399,2. 400, 36. 413,31. 419,7,23. 434, 29. 431,24. 36. 432,15. 437, 25. 442,2. 450,14. 453,23, 34. 458,20. 462,22. 460, 29. 468,27.

Gloſſarium Latinoarabicum vetus. 442,11. 451,31.

Gloſſæ aliæ veteres. 325,38

Græcorum aſtrologorum veterum teſtimonia. 30,18. 41,21. 55, 36. 77,4. 153,27. 174,28. 200,6. 219,36. 222,11. 225, 1. 238,11. 293,7. 340,35.

H

Heraclitus. 26,17. 76,16

Hermes. 99,21. 153,33. 208,8. 218,7

Herodotus. 254,37

Heſiodus. 110,27,31,37. 111, 15. 170,4

Heſychius. 44,14. 62,25

Hieronymus. 166,13

Hipparchus. 56,8. 76,37. 131,22

Homerus. 55,23. 69,1. 75,33. 109,8. 113,6. 233,25. 234, 17. 235,6. 346,19. 391,2, 392,5. 420,16. 451,14. 455,9

Horatius. 64,13. 86,20. 125,6. 126,10. 309,9. 317,27. 325, 36. 335,5. 342,26. 398,1. 431,25.

Horus Apollo. 452,32

Hyginus. 49,36. 62,13. 74,25.
83,7. 91,4. 93,2. 391,8.
411,32.

I

Iamblicus. 118,20. 153,36.
341,27. 421,2.
Inſcriptiones veteres. 42,12.
152,33. 166,23. 176,18.
290,34. 313,23. 315,33.
317,18. 318,35. 324,26.
400,35. 431,8. 434,12.
462,9.
Iſidorus Characenus. 441,6.
Iſidorus Hiſpalenſis. 80,29.
391,26. 400,17. 442,3.
Iulianus Apoſtata. 428,22
Iunius Philargyrus. 359,34
Iuſtinus Martyr. 413,2. 465,25
Iuuenalis. 42,3. 134,2.
231,21.
Illuſtratur inſigni loco. 454,31

K

Kalendaria duo Romana. 133,36.
152,33. 255,31.

L

Laberius illuſtratur. 441,22
Lex Rhodia. 315,38
Lex Lacedæmonum. 353,26
Liuius. 53,12
Lucanus. 14,9. 39,31. 41,13.
45,15. 79,36. 82,12. 133,31.
158,1. 225,25. 230,20. 231,11,
13,25. 307,27. 309,23. 353,
36. 360,20. 364,36. 369,34.
386,8. 387,8. 388,36. 467,11
Emendatur. 81,5
Notatur. 63,38. 103,16.
109,15. 230,27.
Expenditur. 12,17. 13,21.
15,31. 16,1,33. 17,10,27. 18,9
Lucas Euangeliſta. 180,30
Lucianus. 420,21. 450,3
Lucilius. 308,31. 338,21.
435,22. 453,35.
Lucretius. 31,31. 61,28. 113,28.
439,28. 471,29.

M

Machon Comicus. 458,9.
Marcus Diaconus Gazenſis.
320,20.
Martialis. 39,28. 125,14. 293,19.
294,8. 300,15. 344,11. 400,
30,38. 431,27. 436,32,33.
445,35. 416,36. 467,9. 472,5
Emendatur. 97,13. 318,33.
401,3. 410,27. 436,36. 472,8
Martianus Capella. 15,8. 78,5
Martinus Dominicanus. 102,3
Martyrologium Latinum optimum & vetuſtiß. 321,20. 323,25.
438,22. 442,8,17,19,30.
Martyrologia Arabum. 442,6.
Græcorum. ibid. 20
Maurus Terentianus. 403,13
Menander. 452,12
Illuſtratur. 255,5. 344,13
Meſſaalla Arabs. 310,16
Mæro vel Myro Poetria. 49,9

N

Neoptolemus Parianus. 346,28
Nicander. 339,13. 397,23. 406,
14. 412,11. 423,6. 508,3.
Nicepho-

Nicephorus Gregoras. 101,26
Nigidius. 369,8,13
Nouellæ Iuſtiniani emendatur. 315,5.

O

Ouidius. 24,27. 28,17. 46,15. 70,15.75,37. 110,7.125,14. 131,16. 132,29. 154,22. 159,35. 252,22.305,1.339,8 341,16. 342,7. 343,38. 354,35. 359,1.419,21.460, 31,34.37. 461,14.467,24.
Emendatur. 459,29
Notatur. 70,21.71,37
Oppianus. 435,27
Orpheus. 111,34. 285,29. 365,37.

P

Pacuuius. 171,7.351,30.
Parmenides. 35,9. 37,17,31. 74,27.
Paulinus. 465,30
Paulus Alexandrinus. 156,18. 179,34. 181,14. 182,9. 189,21. 190,5. 198,17. 199,9.265.35,289,14.292,8
Paulus Apoſtolus. 194,7. 317,37.
Paulus iuriſcon. 234,32. 398,33.
Emendatur. 331,4
Peripatetici. 237,45,15
Perſius. 309,7.
Petoſiris & Necepſo. 219,32
Petronius Arbiter. 393,12. 401,19.
Petrus Apoſtolus. 414,37
Photij Bibliotheca. 166,17
Phrynicus Comicus. 326,33. 403,33.
Plato. 37,33
Plautus. 126,26. 341,35
Plinius Secundus. 28,21.39,19. 57,2.101,18.193,11.26,35. 292,26. 308,27. 325,13. 454,19. 457,23,34,37.
Emendatur. 67,14. 250,20.
Illuſtratur. 433,16
Notatur. 238,27.
Plinius Cæcilius. 96,38
Plutarchus. 108,6. 172,12. 307,8. 426,29.
Poeta vetus. 133,26
Pollux. 326,30. 315,6. 425,8
Emendatur. 421,11
Porphyrius. 186,10
Poſidonius. 83,11. 107,30.
Propertius. 46,25. 160,30. 205,27. 231,19. 321,9. 361,13,16. 384,29. 391,21. 412,37. 507,5.
Prudentius. 180,31. 442,14. 462,16. 464,35.
Ptolemæi Regis Epigrāma emendatur. 25,26
Ptolemæus Pelúdienſis. 28,36. 30,5. 108,11. 115,16. 127,6. 148,1,33. 173,15, 18. 174,17. 175,35. 176, 1. 178,30. 192,11. 215, 18. 218,27. 219,12. 220, 35. 240,2. 283,4. 285,36. 296,18. 304,24. 362,32. 438,26.
Emendatur. 29,17. 32,5
Notatur. 44,32

Publij

Publij Mimi verſus illuſtratus. 454,12.
Pythagorei. 104,18

S

Salluſtius. 172,4. 206,25. 348,4
Saluianus Epiſcop. Maßil. 448,10
Sappho. 66,32
Scholiaſtes Apollonij. 406,8
Ariſtophanis. 439,14
Germanici Cæſaris. 50,35. 62,16. 86,13. 91,7. 422,18
Emēdatur. 403,28. 422,28
Homeri ἀνέκδοτος. 392,10
Iuuenalis. 353,15
Nicandri. 406,15. 422,15
Ptolemæi. 32,36. 237,29. 240,13.
Senatuſconſultum Ephororum notabile. 426,0
Seneca. 100,27. 1.1. 401,13. 436,15. 447,1. 454,13
Idem in Tragœdiis. 461,4. 508,16. 509,1. 509,7. 512,16. 510,7.
Seruius. 157,8. 294,11. 326,23. 361,17. 369,18.
Error. 9.5,8
Sex. Empiricus. 29,35
Sibylla. 70,32
Sidonius Apollinaris. 94,34. 417,32. 461,27.
Silius Italicus. 316,22. 322,33. 348,7. 386,57. 388,25,32. 391,31. 416,26,28. 439,3. 445,27. 459,16. 507,30,35. 508,20.
Emendatur. 459,19
Sophocles. 27,4. 56,58. 311,22. 319,19. 325,3. 421,23. 459,16.
Emendatur. 68,18
Spartianus. 415,19. 455,33
Sphæra vetus Græca. 44,19. 49,33. 53,34. 60,34. 63,3. 90,38. 123,10. 128,3. 131,9. 313,9. 320,27.
Statius. 305,4. 310,3. 316,34. 322,9,12. 365,18. 367,7. 416,24. 425,9,12. 437,18. 465,5. 507,15,25.
Emendatur. 347,16
Notatur. 468,36
Suetonius. 161,12. 170,6. 307,30. 325,4. 365,2. 392,36. 419,14. 426,56.
Suidas. 324,7. 433,26

T

Terentius. 173,14
Tertullianus. 68,15. 118,19. 165,19. 245,11. 246,36. 247,2. 463,11.
Emendatur. 414,32. 451,20. 452,17. 509,32.
Illuſtratur. 79,26. 103,13. 114,2. 454,17
Thales. 51,13
Theo enarrator Arati. 56,13. 61,4. 62,16. 74,10. 159,37. 338,38.
Notatur. 52,37. 412,14,20. 438,34.
Theocritus. 10,38
Tibullus. 46,13. 333,20. 347,7. 430,13.
Timocles Comicus. 344,2

Trebellius Pollio. 402, 15
Tyrteus, 205, 12

V

Val. Flaccus. 322, 17. 338, 38. 354, 38. 357, 11. 392, 14. 395, 18. 405, 34. 417, 27. 472, 9. 508, 11, 14, 35.
Varro. 90, 35. 195, 26. 398, 15, 27.
Notatur. 399, 12
Vegetius. 53, 31. 154, 5. 392, 35.
Venantius Fortunatus. 425, 5
Virgilius, 23, 19. 48, 25. 53, 16. 64, 16. 72, 33. 86, 21. 97, 24, 26. 100, 24. 105, 30. 106, 21. 133, 23. 164, 38. 175, 11. 178, 27. 193, 25. 197, 12. 306, 1. 315, 12. 313, 6. 321, 35. 326, 16. 366, 21, 387, 13. 435, 13.
Emendatur. 8, 10. 9, 3, 23, 33. 47, 2. 49, 37. 62, 25.
Vita Chryſoſtomi. 453, 6
Vitruuius. 29, 5. 60, 22. 254, 31. 455, 13.
Emendatur. 62, 25
Vlpianus. 261, 33. 325, 5
Volcatius Gallicanus. 398, 11
Vopiſcus. 447, 9. 465, 13

X

Xenophanes. 35, 37
Xenophon. 172, 7

INDEX
RERVM ET VERBORVM
MEMORABILIVM QVÆ IN
IOSEPHI SCALIGERI NOTIS
in Manilium continentur.

A

ABEN-Ezra. 370, 35
Abi, Ἄβιοι gens. 451, 13
Accipere legem. 248, 19
Accipitraria. 434, 30
ἀκνίρ. 427, 4
Adrianus Imper. Athenas inſtaurauit. 70, 8
Ædes Tonantis ab Aug. dedicata. 456, 1
Ægyptij aſtrologiæ inuẽtores. 28, 33
Ægyptiorum de Cometis ſententia. 104, 9
de mundi origine. 32, 34
ἀὴρ Arato. 451, 7
αἰώρα. 115, 35
Aerobata. 465, 11
Æſculapius Ægyptius. 368, 37
Affinitas quid. 175, 35
Africa ſimilis ſpolio Pardalis. 350, 12
ἀγάννα, Cynoſura. 44, 14
Alchymia priſcis Græcis & Romanis ignota. 324, 2
Alchymiſtarum libros crem auit Diocletianus. 324, 11
Alciatus notatur. 424, 16
Alcon Phaleri Argonautæ F. 417, 24
Aleam emere. 105, 34
ἀλετροπόδιον, Orion. 55, 36
Aljotar. 440, 28
Almantica. 91, 16
ἀλεκτύγια. 466, 38
Altera tertia. 72, 30
Alter ſemiſſis. 72, 34
Altiliarij. 437, 25
ἅμματα. 391, 14. 392, 20
Amphiſcij. 63, 35
Anabibazon. 86, 27
ἀναβολαί. 398, 18. 432, 8
ἀναγωγῆς τῶν βλαυτῶν. 458. 4
Analemma. 281, 34
ἀναφορά. 192, 29
Anaphoticorum modorum duplex computus. 245, 13
Anaphorica vitæ tempora. 292, 5
Ancones. 424, 30
ἀγκύλη. 458, 6
ἀνδρογυνᾶς. 297, 8
Annibal. 306, 34. 343, 12
Antecanis. 404, 25
Antiochus Mathematicus. 155, 31
Anriſcia. 154, 37. 155, 16
Anuli φυσικοὶ, φαρμακῖται. 439, 10
ἀνακαγὴ ludorum Circenſ. 125, 27
ἀπάτωρ Vulcanus. 110, 34
ἄτυες Democriti. 308, 13
ἀποκλίματα. 188, 9. 192, 4
ἀπλανῶν quid. 304, 22
ἀποτελεσματικὸν μέρος ἀστρολογίας. 107, 35
ἀπόχυμα. 39, 33
ἀφέσιμοι. 120, 29. 313, 35
ἀφίης. 126, 11
Aquilæ cæleſtis fabula non vulgaris. 49, 9
Aquileges. 316, 35
Ara ſidus. 430, 14
Arabes humanas effigies aſteriſmorum ridicule interpolãt. 2. 484, 26
Aratea Phænomena Ouidij. 25, 30
Arati patria. 58, 14

in Arbore

n Arbore ſumma mali eſſe 80, 26
ἀρχαί. 33, 34
rcticus circulus.76,5. & deinceps, non eſt parallelus Tropicis. 79,6
rctophylax. 55,31. idem cum Arcturo. 433, 28
rctos pro Arctico circulo. 75, 32 pro orizonte. 76, 24
rcturus In Ægypto culminat. 83, 20
rea Circi. 293, 29
rea vitæ. 293,17. 294, 19
rgo à puppi oritur. 386, 26
riadna cum ſua corona in cælum euecta. 47, 18. 412, 36
ries ſua terga reſpicit. 337,36
riſtæus Ceos docuit caniculam ſacrificiis placare. 406, 8
riſtotelis ſententia de mundi origine. 32, 14
rma ſuum. 322, 12
rmatura. 392, 33. 393, 2
ρπεδόνη. 62,25
ſcēſiones rectæ & obliquæ.224,18
ſcenſiones & in eodem loco inæquales & eædem in aliis locis variant 227,1
ſcenſionum ὁμαλαὶ ἀνξομέναι ſecundum veteres. 239,11
ſconius notatur. 425, 17
ſelli Iugulæ dicti. 403, 24
ſpectuum appellatio à quibus 146, 3
ſpectus Signorum cum Planetis quot modis. 150, 3
ſpendius tibicen. 425, 16
ſtrapoplecta. 100, 25
ſtrologia Ægyptiorum & Babyloniorum iuuentum. 28,33
ſtronomiæ partes. 21,36. 107,17. 304, 30
Atalantæ genitura. 404, 30
Athenæa Sulla dirutæ 70,8
Athla. 206,18. 214, 3
Athlorum thema. 217, 0
ἀπηγγηλῶν. 418, 20
ἀνάστε. 350,13.
Auctor. 447, 16
Auguſti genitura. 341,10
Auguſti horoſcopus Capricornus. 162,12
Auguſti natalis. 342, 1
Auguſti ἀντίωπις. 342, 9
Auienus Eudoxo refert accepta, quæ tamē ab Arato accepit.58,25
Aurileguli, 458,20
Automaton. 446, 25
αὐλίσκος. 447, 16
Azemena. 153, 37
Axis, 43, 1 ἀτόματε χαμαί. 43,9

B.

Baharem inſula. 440, 16
Baluca. 459,7
Barbarica ſphæra. 369, 3
βατής. 431, 2
Batilius. 61, 16
Batolum. 61, 19
βιβλιομάγος, βιβλιολήφος Arato 406, 36
Βίβλιοι. 440, 21
Beroſus. 29, 3
Beſſi metallarij. 323, 26
Beſtiarij. 316, 38
Bootes. Vide Arctophylax.
βωλητοὶ θεοὶ 352, 38

C.

Cædere verba. 334, 24
C. Cæſaris genitura. 342, 31 triumphi. 343,4. Cædes.16,27 ἀντίωπις. 366, 38
Galliopici. 313, 20
Campæ marinæ Delphini. 97, 12
Campidoctores. 321, 18
Canariæ inſulæ. 88, 11
Canicula. 57, per totum. 405,7
Canicula à Calabris propitiabatur. 305,33. à leis. 58,33. 406,4
Caniculam à meridie cerni. 60,4
Caniculæ ortum obſeruāt Cilices. 57, 36.
Canon horarius. 271. 0
Canon aſcenſionalis. 207, 0

** 2 Canopus,

Canopus. 38, 28. 370, 21. 386, 21
Cantatores, Cantores. 399, 2
Canticum. 398, 35
Cantor mimus. 398, 38
Capitelorſum. 441, 19
Capite ſiſtere. 442, 22
Capricornus ſidus contractum. 41, 31. 133, 7. 152, 14
Capricorno horoſcopante naſcuntur Reges. 163, 21
Caput Scholæ. 329, 10
Carcer Caſtrorum. 462, 8
Gardinum interualla. 391, 16
Caria clauis. 58, 23
Caſſiepea non Caſſiopea. 459, 26
Caſpium mare. 348, 32
Catabolum. 317, 25
Cataclyſmos. 53, 22. 363, 28
Catillus molæ 238, 1
Catomum, Catomium. 442, 6
in Cauſſa eſſe. 154, 5
Cauſſarius oculorum. 154, 2
Cei obſeruant ortum Caniculæ. 158, 33
Centaurus. 85, 38
Centeſimæ nota. 315, 34
Cercopes. 349, 35
Ceruchi. 80, 27
Cereus, Ingeniculatus. 45, 26
Chariton & Menalippus inſignis amicitiæ exempla. 171, 22
Chelidonias Piſcis. 62, 8
Chelys veterum eſt *Laus* noſtrum. 424, 18
χειρόνομος. 387, 1
Chiron. 85, 38. 95, 21
Choreæ vitium. 408, 26
χορδοταὶ ἀρίθμ. 91, 1
Chromatarij. 355, 15
Chronocratoriæ ſignorum. 295, 23
χρόνος, annus. 286, 2
Circenſes ludi. 326, 27
Circuli paralleli. 218, 36
Circulus quot ſtadiorum. 245, 32
Citharæ Apollo inuentor. 420, 5
Claues Laconicæ. 52, 37
Clauſus auctor Claudiæ gentis. 98, 4
Clitarchi opinio de Caſpio mari. 348, 31
Cognitor, Cognitura. 419, 12
Columba Decimi Bruti. 437, 34
Columbæ ad iuſſa & epiſtolas ferendas inſtitutæ. 437, 34
Columbæ moſchi, & odorum appetentiſſ. 438, 1
Columba Muhammedis. 438, 5
Columba Ioſuæ ſecundum Samaritas. 438, 6
Coluri circuli. 84, 12
Combinator. 391, 4
Cometes πωγωνίας. 102, 16 δοκίτης, 102, 21. πιθίας, 102, 24 βοτρυχίας. 102, 38. αἶξ. 103, 6 ἀκοντίας 103, 23. λαμπαδίας. 103, 11
Cometæ duratio. 101, 18
Comites equi. 392, 16
Commilitium. 96, 38
Commutationes animorum. 173, 13
Concha margaritaria. 440, 21
Condita. 415, 17
in Conditis habere. 190, 20
Conditiones ſtellarum pro factionibus barbarum. 116, 33
Confectores. 317, 15
Confectorium, 317, 20
Conquaternatio equorum. 392, 1
Conſpectus aſtrorũ. 134, 19. 146, 2
Corona auſtrina. 411, 29
Crater. 410, 13
Crates Criticus 76, 12. 346, 19
κρωβύλη. 400, 22
Crotus. 85, 38
Crux aſteriſmus circa polum antarcticum. 65, 18
Cuias, qualis. 180, 29
Curiatij. 96, 27
Curioſi. 467, 3
Cygnus Appollini dicatus. 97, 7

D.

Dagon. 343, 34. 344, 26
Damnare nidis. 435, 20
Damon & Pytheas raræ amicitiæ exempla.

exempla. 171, 13
Decanus. 328, 24. 329, 6, 8
Deducere in orbem, prouerbiale. 119, 3
Defundere, & diffundere. 42, 10
Degredi, & Digredi. 233, 5
Deliquia ſolis & Lunæ non vbique videri. 39, 32
Delphinus Phœbo ſacer. 97, 7
Deludere. 338, 7
Democriti liber περὶ ἀκτῖνος. 308, 13
Demoſthenis genitura. 318, 6
Depalationes dierum. 249, 19
Deplere. 305, 3
Derceto. 343, 34. 344, 20
Deſultores. 395, 4
ἰαυλος. 294, 6
Dicterium. 398, 13, 70
διαπτύζειν. 455, 29
Diffundere. 42, 10
Digitum tollere. 418, 33
Dij inflantes corpora. 344, 8
Dirigere abſolute. 41, 27. 336, 30
δωδεκατημόριον ἱερόν. 285, 29
Dodecaeterıdos Genethliacæ Exemplum 285, 0
Dodecaeteris duplex. 289, 2
Dodecaeteris generalis. 289, 4
Dodecaeteris particularis. 289, 22
Dodecatopos. 188, 6
Dodecatemorium ſignorum. 178, 37
Dodecatemorion Planetæ. 182, 3
Domus XII cæleſtes. 202, 6
ἄναξ ὑπολόγου. 421, 11
Dorogen. 179, 38
Dorotheus Sidonius. 25, 32. 179, 26
Ducatus. 434, 28
Ducere, παλεύειν: 435, 30
Ducenarij equites, ſenatores, protectores. 166, 10. Et deinceps.

E.

ἕαρ. 406, 13
ἑστία. 398, 17
ἔκδοσις. 315, 12
ἐκπύρωσις. 33, 22. 363, 28
ἐκπεσεῖν. 212, 9
ἠλακάτη, ſidus. 470, 33
Electrum. 459, 12
Emblema. 454, 9
Embolaria mulier. 399, 4
Emiſcere. 410, 7
ἰμάς. 422, 38
ἐνδόσιμα. 398, 18
ἐνδρόμεια. 190, 21
ἐξάγον τέκνον. 315, 6
ἐξάγοντα τέκνα. 315, 5, 19
ἐπὶ ἀγυιᾶς. 88, 28
Enneadecaeteris Metonis. 327, 13
ἐπαναβάσεις ἀστέρων. 104, 37
ἐπαναφορά. 188, 10. 192, 3
Ephalmatores. 447, 32
ἔφαπτε. 342, 33
ἐφίδρυσις. 417, 79
ἐπιγραφαί. 312, 7
Epigonus fidicen. 415, 5
ἐπιθυμητικός. 317, 1
ἐπικρίνειν, ἐπικρίνει. 425, 7
Epicurei Fortunam omnia regere ſciſcunt. 71, 19
ἐπιπέδον. 172, 6
Equiſtrator. 432, 8
Equus cæleſtis, ἱππικός. 49, 28
Equo cum Andromeda communis ſtella. 16, 31
Eratoſthenes φαινόμενα, cum cauſis ſuis ſcripſit verſibus. 112, 6, 27
Eridanum cum Rhodano confundebant veteres. 63, 4
Errones. 100, 11
Eryſichthonis genitura. 341, 8
Eudoxi ἔνοπτρον & φαινόμενα. 58, 27
Eudoxi ſpecula. 58, 38
Eudoxus primus Græcos Planetarum curſum docuit. 24, 35
Eudoxus diu inter Ægyptios verſatus. 356, 17
Euerriculum. 328, 8
Eumæi genitura. 396, 5
Euripi Circenſium. 362, 13
Exarmare feras. 322, 17
ἔξαυγος Planeta. 105, 3
ἐξέδρα. 399, 5
Exorare leones. 322, 4

Exungu-

Exungulare. 321, 1

F.

Factiones. 126, 25
Factiones Stellarum. 126, 23
Factores, alicuius factionis homines. 126, 25
Fæcum. φῆρες. 32,22. 36,20. 115.1
Fauius pro Fabius. 97, 30
Ferdaria. 296, 9, 14
Ferẽs, ἀναφερόμενος. 430,13. 440,4
Fidicula. 441, 29, 36. 442, 1
Finis, circulus. 74, 21
Firmicus matheſeos ignarus. 370,27
Flaturarius. 324, 25
Fons, κάλπις. 411, 14
Forma, aſteriſmos. 32, 1
Forma, ſchema geometricũ. 138, 33
Fulmentum, & Fulmenta. 195, 25
Fundens ſubſtantiuum. 261, 35
Furnarius. 325, 3

G.

Gabia. 463, 22
Galaxias. 90, 28. 93, 16
Garcias ab Horto medicus Proregis Indiæ notatur. 410, 21
Generis mutatio. 463, 22. & deinceps.
γενέσεις περιοδευγμαμέναι. 30, 5
Geniturarum exempla per omnes modos. 272,0, & deinceps,
Geniturarum cuſpides ſiue anguli. 188, 17
γιζχώνιον. 428, 35
γίνεσι. 431, 32
Glabratores. 400, 33
Gladiatores auctorati. 321, 9
Gradũs quot ſtadiorum. 245, 34
Gratius poeta. 62, 25

H.

Harpa. 425, 5, 19
Hava. 390, 3
Heliotropion Metonis.
Heptazonos. 290, 31
Heraclidæ liber περὶ ἄπνου. 308, 27
Heraclitus. 33, 15. 36, 1, 1
Hermodori genitura. 318, 6
Heteroſcij. 63, 33
Hilleg. 126, 38
Hinni. 431, 32
Hiſpania bellax. 452, 12
Homozona. 157, 4
Homozoni Dij. 153, 8
Horarũ inæqualitas. 225. per totum
Horariorum incrementorum ratio apud veteres. 250, 4
Horarũ duplex inæqualitas. 227, 27
Horologium ad æquinoctialem vmbram dirigitur. 154, 31
Horoſcopum deprehendendi mos. 269, 0
Horrea Sulpitia. 415, 35

I.

Icarij boues. 46, 25
Ichnuſa, Sardinia. 348. 4
ἰδιοτρογωνία. 355. 11
ἱερογραφία. 434, 33
Illi, pro illic. 228, 33
Illices, παλδίτερια. 437, 27
Increpare boues. 46, 13
Infindere. 408, 35
Inſerta. 424, 12
Interiuncti equi. 321, 29
Inſtitor ſidus. 463, 20
Intus canere. 425, 16
Ioh. de Roias notatur. 224, 27
Ioui, pro Ioue. 160, 3
ἰσημερία. 432, 16
Ipſum, ſeipſum. 38, 8. 43, 16. 118, 25
Irriguus cantus. 204, 36
Iſia feſta. 40, 25
ἰουλωτά. 458, 4
Iugitus, clangor miluiorum. 428, 29
Iugula Orion. 403, 27
Iugulæ. 403, 24

K.

κακὸς δαίμων. 192, 28
τῶ μέσον κεφαλαίον ἴχθυ. 30, 26
κατωνάγον περίμαζ. 442, 20
κιλτῶν nomine quid veteres. 352, 11
κίτρον.

τρος. 188, 8
πρων tutelæ. 198, 37. 203, 6
ρχπα τ̃ λύρας. 420, 34
υκεῖον. 411, 29
λοτης. 424, 10
λόρρεος. 46, 22
ωοί. 410, 9
διςῶν. κυδιςηταί. 444, 8
ροσόφιον. 434, 33

L.

mpada Lampadæ. 50, 29. 51, 35
ges Iuliæ Auguſti. 342, 4
brati. 132, 27
men. 83, 14
nea alba. 125, 8
nea normalis. 138, 15
ον, commiſſura Piſcium. 62, 26
quaminarius. 466, 29
icani ſcarabæi. 425, 30
cifer. 105, 7
dentes ſtellæ. 91, 8
unæ deliquium argumentum ro-
tunditatis terræ. 39, 11
unæ delinquenti æris crepitu ſuc-
curri. 39, 16
ux dubia. 198, 12
yra, ἑπτάχορδος, ἐννεάχορδος.
ὀκτωκαιδεκάχορδος. 425, 22
yræ Mercurius inuentor. 420, 4
ρας. 421, 15

M.

acer Æmilius. 113, 12
acerum. 358, 17
αγάδιν. 421, 7
agnum quam. 306, 18
alugeiatus, maluginioſus. 196, 29
anilius Antiochus. 1, 0
anilius ſcripſit carmẽ perpetuum,
nõ in capita ſectũ. 151, 24. 226, 35
anilius ignorabat ea quæ tracta-
bat. 370, 22
anſuetarius. 322, 20. 468, 27
appa. 123, 33. 126, 2
apparius. 126, 1
argaritariæ conchæ. 440, 14
Margaritarij. 439, 31.
Marianus Lupercaliorum poeta.
359, 36
Marſi. 430, 19
Maſſilienſes bellicoſi, & victores.
18, 25
Mathematicæ partes. 314, 5
Mauricatim. 355, 4
Maurita. 315, 4
Mediaſtinus. 325, 1
Mercurius docuit Ægyptios Aſtro-
nomiam. 27, 37
Mercurij planeta. 104, 35
Meridiani diuerſi pro locorum in-
clinatione. 87, per totum.
Meſſeniacum bellum. 205, 10
Merx fugax. 325, 21
Meta molæ. 238, 2
Metallarij. 323, 25
Metallum, Ϡυσανγεσμός. 415, 17
μετίωρος. 22, 37. 99, 19
Meteorologia. 22, 37
Meton Athenienſis. 255, 1. Aqui-
lex & aſtrologus. 326, 26. Eius
genitura. Ibid.
Micropſychi. 218, 33
Miluinæ tibiæ. 428, 28
Minari. 146, 11
Miſera pars. 154, 6
Mixtura ſtellarum. 186, 26
Modus æqualis Thematum om-
nium antiquiſſ. 281, 28
Mola ſuperior, inferior. 237, 38
Molucæ inſulæ. 88, 9
Momen. 27, 19
Monomoiriæ. 229, 18. 333, 25
368, 31. 385, 31
Mulomedicina. 432, 16, 30
Mundi forma. 37, 13
Mundum prouidentia non forte
gubernari. 67, 35
Mundus quotfariã accipitur. 434, 38
Mundi Thema. 265, 0
Mundi natalis. 32, 34
Munerarius. 126, 14
Munifices. 319, 19
Muſaicus. 454, 6

Muſicarij

Muſicarij. 313,21
Muſiua. 454. 4
Muſiuarij. 453. 24
Myriogeneſis. 368,33

N.

Natare, titubare. 325,35
Natum æs. 311,31
Nauis olim cum biuis gubernaculis. 368,24
ναῦλα, fœnus nauticum. 315,8
Nebuloſæ ſtellæ corpus vitiant. 340,33
Nepa. 331,20
Nitac. 91,19
Noctes ἐπ' ἀρκτούρῳ. 433,4,11
Normalis angulus. 136,27
Notarij, qui & ταχυγράφοι. 318,14
Noxia pro iurgio. 158,25
Nutricia. 212,14

O.

ὀάρξε. 350,14
Obſtrigillati calcei. 458,4
Oceanus pro orizonte. 40,23. 63,25. 341,5
Octaeterides Harpali & Cleoſtrati. 327,15.
Octatopos. 192,6
Odabaſſi. 329,15
Oedipodis genitura. 340.9,32
Ophiuchus. 48,6
Opiferæ. 80,29
ὑπορχῆσαι. 393,2
Orbis inuius. 63,30
Orbis diſciplinarum. 314,4
Orbis laborum. 133,4
Orbis peregrinus. 63,28
Orci galea. 445,17
Orciſcopularij. 445,16
ὀρζόντες. 465,4
Orion. 51,22
Orizon. 87 per totum. 90,4
Orizon diuerſus pro locorum inclinatione. Ibid.
Ornator glabrarius. 400,35
ὀρφώς. 466,8
Oues paſſales. 68,16.
Ouidius Phænomena Arati vertit. 25,30. 71,36. 339,8.

P.

Pacis templum. 24,27
Palamedes. 319,6
παλεύειν, ducere. 435,30
παλινδρομεῖν. 437,27
Pallas triumphus. 312,13
πανάρετος Triſmegiſti liber. 209,26
Pantomimus. 450,19
Pantomimi primum Romæ ſub Auguſto. 399,15
παράβολος, παραβολάδην. 317,7. 12. 447,15.
παρασπίτης. 126,24
Parallelorum definitio. 83,26
παρασπονδεῖς. 176,11
παραυγασμός. 235,7
Partes, factiones. 168,38. 172,23.
a Partibus remouere. 166,7
Particulæ QVAM, QVVM, VT reticentur. 98,28
Partilis Signorũ defiguratio. 137,19
Paſſales oues. 68,16
Paſſiuitas. 68,15
Paſtor certamen. 312,13
Pauli Alexandrini ſeculum. 240,6
Pauli muli. 431,26,30
Pectines Lyræ. 47,31
πῆχυς Lyræ. 420,33
Pegma. 446,22
Pegmares. 446,25
Pella Alexandri patria. 96,4
πεζοδρόμοι καθημένων. 314,8
περιπόδιον ζῶμα. 86,9
περίοικοι. 238,13
περιχυθῇ. 324,38
Petaminarij. 448,5
πῆξιν quid vocent Apotelesmatici. 32,29.
Pharus. 430,17
φάσεις ἀστέρων. 304,38
φάτνη Cancri. 340,25
Philoctetæ genitura. 416,18
Phœbi tutela tria animalia. 97,4

Phœnice

…nice Cynoſura 44,5
…hœniſſa mœnia 463,24
…νσφορίαν. 295,38. 299,14
…cus Mirandula notatur. 92,1
214,27. 370,2. 208,3.
…gimentarij. 413,29
…crepi. 403,8
…ludij. 403,4
…ακικον μέρος Aſtrologiæ. 107,35.
…ſcis Magnus, qui & ſolitarius. 62,15.
…ſcium alter βόρειος, alter νότιος. 62,6.
…ſtris, Piſtrix pro Priſtes. 466,4
…tyſmata. 455,6
…tyſſare. 455,9
…aneta πολλῶν, & δίκων, 290, 26,27.
…anetæ. 100,12
…anetarum curſus quando primum Græcis cognitus. 24,35
…lanetarum aſpectus. 134,19
…lanipedes. 90,14
…latica ſignorū deſiguratio. 137,20
…λόγαμος βιμνίκης. 470,30
…λος pro Horologio. 254,33
…όρ. 427,8
…orrare ſe: 451,9
…oſtliminium. 83,14
…ræcepta doctrinæ Manilianæ. 266,0.
…ætor Circenſibus ſignū dat. 125,8
…rætextus pro Prætextatus. 449,4
…ασίς. 423,32
…άξεις, factiones. 126,29
…rimanus. 329,8
…riuatus, ἰδιώτης, κυριότης. 114,5
…ὸ χορδῶν ἅπαν. 398,18
…rocurator ducenariæ. 166,22
…rocyon. *Vide* antecanis.
…ρίσμα. 391,13
…οφολακικὴ. 432,28
…rorogator barbarum. 126,35
…ρισμία, ius applicationis. 29,13.
…ρότελεια. 119,21
Proteus. 116,18
…ρωξί. 479,19

ψαλίς Cancri. 129,4
Pſalterium. 398,31
ψηφοπαίκτης. 320,16
ψυχὴ. 31,23. 438,23
Ptolemæus Canopus ſtella. 370,22
Pumicator. 400,36
Pyctomachi. 402,24
Pyctale certamen. ibid.
Pytheas. 77,32

Q.

Quadrata in amicitiis præferuntur omnibus ſchematiſmis. 174,20
τὸ QVANDOQVE Manilio iungitur cum QVIS aut QVVM. 214,8. 262,23. 294,37.
Quanti pro Quot. 403,11. 245,11
Quaque; Quacunque. 419,3
Quintanus. 329,8
τὸ QVVM ſubauditur ſæpe. 93,17

R.

ῥαβδοφόροι planetæ. 353,3
Reduco prima producta. 52,33
Regiones quæ quibus ſignis ſubiectæ. 355,21
ῥίμφα. 397,10
Remos inhibere. 386,28
Reus pro malo ἰδιωτικῶς. 341,9
Robigalia. 57,5
Romæ vrbis natalis. 359,32
Romulus conceptus quando. 359,13 quando natus. ibid. 27

S.

Sagittarius dimidiato vultu. 133,34.
Salchodai. 293,12
Salmithi. 239,13
Salmoneus. 593,24
Samothracij anuli. 439,25
Sancitus Tertulliano. 103,13
σανδαλιῶτις Sardinia. 348,4
Sanguis nemorum. 406,12
Sapa. 406,19
Satira. 430,12
σκαπέρδα. 445,36
Schola contubernium. 329,14

*** σκιὰς

Theſſalia magnorum regum n[illegible]trix. 351,35.
Tibar aurum. 458,36
Timotheus Mileſius fidicen. 425,25
Tironis Tullij error. 396,15
Tollere digitum & manũ in auctionibus. 418,33
Tota, prima correpta. 246,34
Tracti Cometæ. 100,30
Tranſenna. 125,22
τριζωδία. 292,24
Tropici etymon. 82,10
Tropica quæ in genituris. 299,4
Tumores Syrij. 344,26
Turbo. 238,2
Turclæ Deorum in ſignis. 151,27
Tympanum. 422,32,36
τύχη dupliciter conſideratur. 213,25

V.

Vaſa ſuperuacua. 305,3
Vatillus. 61,16
Vbicis pro obicis. 52,33
Vectare ſe, ἱππάζ. 451,31
Vectio, vectario. 451,31
Venefici, Marſi. 438,19
Veneris aſtrum. 105,5
Veneris maxima latitudo VIII grad. 91,38. 92,21.
Venus cur in piſcem mutata. 343,32
Verba cædere. 334,24
Verba incidere. 334,25
Vergiliarum ſidus inſtitor mercium. 325,11. in ſe conglobatu. 338,34
Verſura. 302,4
Vertere ſolum. 385,1
Vertumni. 391,20
Veſperus. 105,7
Veterinaria. 432,18
Victrix ſolum. 463,23
Vinnus. 400,16
Viridis, cæruleus. 413,10
Virtutes & vitia Romæ conſecratæ. 151,30.
Vitta. 314,18
Vinidius, ζωρότερον. 410,25
Vniuerſi dimenſio. 72,3
ἱερονίκος. 411,30. 412,21
Vrbicarij. 398,12
Wagearh. 329,2

Z.

Zodiacus. 90,28
Ziampæ. 465,34
Zonæ mundi. 354,4. Earũ inuentor Parmenides. 354,23
ζωρότερον. 410,24
Zucorora inſula. 88,10
ζύγωμα. 420,36

Y.

ὑμνολόγοι. 431,8
ὑπώνια μέλη. 154,2
ὑπόλειψις ἀέρος. 104,34
ὕπτιον. 423,32

FINIS.

IOSEPHI

IOSEPHI SCALIGERI

Prolegomena IN M. MANILI ASTRONOMICA.

DE Manilio dicturos nulla nos veterum proſequuntur auxilia. Nam Ouidius, qui omnes æquales ſæculi ſui poetas, atque adeo ſodales ſuos recenſet, noſtri huius non meminit: niſi forte in illis fuerit, quorum nomina referre ait eſſe longam moram. Neque veriſimile eſt, ſiquidem omnes commemoraſſet, hunc prætermiſſurum eorum temporum æqualem, & tanto ingenio ac facundia poetam. Laurentius Bonincontrius Miniatenſis, qui ante centum quindecim annos Commentarium nullius aut perexiguæ frugis in hunc Poetam edidit, primuſque publice interpretari conatus eſt, ait hunc Manilium noſtrum non alium eſſe à Manilio Antiocho, quem aſtronomiæ conditorem pedibus cretatis inter venalitia Romam naue deuectum narrat Plinius: cuius rei firmandæ producit teſtem nummum argenteum, quem penes ſe fuiſſe ait, in quo expreſſa fuerit imago hominis peregrino habitu, ſphæra iuxta caput eius appoſita cum literis MANILI: eiuſdem exempli

nummum habuiſſe quendam Nicolaum Trapontinum familiarem ſuum ſcribit Lilius Gyraldus. Mirum vero Bonincontrij argumentum, Antiochenum fuiſſe, tum quia peregrino habitu,quaſi omnes peregrini eſſent Antiocheni, tum quia Antiochus dictus, quaſi Antiochus nomen gentile potius, quam proprium. Sed nihilominus mirum, quod eiuſmodi nummi hodie in loculis antiquariorum non reperiantur, quorum nemo talem neque habet, neque vidit vnquam. Iſte vero Antiochus a parentibus in patria, quæcunque illa fuit, Manilius Romæ a manumiſſore nominatus, quomodo temporibus vltimis Auguſti viuere potuit, qui Sullanis temporibus iam aſtrologus erat? Vectus enim fuit eadem naui cum Staberio Erote Grammatico, quem temporibus Sullanis ludum aperuiſſe prodit Suetonius annis nonaginta quinque ante exceſſum Auguſti. Ergo ante tempora Sullana Romam delatus fuit, vt vltimo Auguſti æuo eum annorum CXX plus minus fuiſſe ſtatuendum ſit, quo tempore Manilius hæc Aſtronomica ſcribebat. Atqui ipſe optat ſibi contingere longam vitam ad tantum opus, quod inſtituit, explicandum.

——— Faueat magno Fortuna labori,
Annoſa & molli contingat vita ſenecta,
Vt poſſim rerum tantas emergere moles.

Sane ſenex non eſt, qui cupit, ſenex fieri. Probabilius illi, qui eundem Manilium eſſe exiſtimant, qui pilam Obeliſco Auguſti impoſuerit, ſcribente Plinio. Sed Plinius Mathematicum vocat, non poetam. Et nos ſcimus meliorem poetam, quam Mathematicum fuiſſe. Hactenus quod ex aliis de Manilio odorari potuimus. Nam ex eius ſcriptis de patria nihil colligi poteſt. Quod autem peregrinum ex eo cauſſatur Gyraldus, quod, vt ipſius verbis vtar, inquinate loquitur: prius nos debebat docere,

docere, quid ſit inquinate loqui. Nam ſi id eſt βαρβαρίζειν, vt re vera eſt, quare non indicat barbariſmos in ſcriptore ſæculi florentiſſimi, quo & mancipia ipſa pure & Romane loquebantur? Sed ſi vlli ſunt barbariſmi, quare nos fugiunt illi barbariſmi, quos deprehendere ſi non per ingeniū non liceret, quod in nobis perexiguum eſt, tamen vſus ipſe aperuiſſet, qui & in nobis aliquis eſt, & ſtupidorum etiam eſt magiſter. Sed quemadmodum aliud eſt ornate loqui, aliud pure: ita aliud eſt βαρβαρίζειν, aliud incondite loqui: quod quidem multis impoſuit, qui βαρβαρισμὸν vocant inconditum ſermonem. Illa anus, quæ in Theophraſti ſermone peregrinitatem notauit, magis Attice, & minus ornate, quam Theophraſtus, loqui potuit. Idem dicas de Liuio: cuius dictio ornatior, quam Latinior illi Critico videbatur, qui Patauinitatem in eo animaduertebat, & quidem fortaſſe iuſtius, quam ij, qui militem, qui ſcripſit diarium belli Hiſpanici, barbarum vocant: quum tamen eo ſcripto nihil Latinius concipi poſſit. Sed horride loqui vllum militem, quem horridum vocant poetæ, non tam mirum videri debet, quam putare ideo barbare loqui, quod incondite. Futiliſſimo igitur argumento Lilius peregrinum ſuſpicatur Manilium ex ſordibus eius orationis, quæ nullæ ſunt. Idiotiſmos vero in illo eſſe non paucos animaduertet, qui eum auctorem æquiore animo legerit, quam Gyraldus. Sed idiotiſmos, & ſi qua ſunt ſimilia, ipſemet poeta excuſat tum aſperitate materiæ, tum egeſtate Latini ſermonis; contentus nude docere, quod ornate non poſſit. Neque vero ſtatim omnia damnanda ſunt, quæ nitorem ſermonis non admittunt: quaſi minore cura & ingenio tractanda ſint, quæ ab omni cultu eloquentiæ ſterilia ſunt, quam quæ ornamenta orationis admittunt. Sed ad libros Manilij, vnde digreſſi

 ſumus,

ſumus, reuertamur. Manilius igitur, quum ea, quæ a veteribus Græce tradita erant, Latinis verſibus edere inſtituiſſet, vt in cæteris, ſic in tributione operis ſui au-ctores ſuos ſequitur; qui hanc ſcriptionem εἰς ἀμιγῆ καὶ συγκρατικὴν θεωρίαν diuiſerunt. In priore parte Signo-rum habitus ad ſe inuicem, & apoteleſmata ſine ſuffra-giis Stellarum errantium conſiderantur. In altera plane-tarum decreta admiſcentur. Verbi gratia, in priore par-te, oriente Capricorno reges eduntur. In altera, ſi oriente Capricorno ille planeta cum illo coniunctus fuerit, aut in ſuo hypſomate, aut tapinomate fuerit, non reges ſed alios naſci. Priorem partem Manilius ſex libris expli-cauerat, quorum quinque hi tantum ad nos, & ne ij qui-dem ab omni parte integri peruenerunt: quintus enim in penultimis partibus truncus eſt. Nam quum συνανατο-λῶν καὶ συγκαταδύσεων ἀποτελέσματα docere vellet, συν-ανατολὰς libro quidem quinto complexus eſt: in ſequen-te autem libro συγκαταδύσεων ἀποτελέσματα perſeque-batur. quod ipſe his fatetur:

Quæ mihi per proprias vires ſunt cuncta canenda,
Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vndas.

Firmici quidem ætate adhuc ſupererat, ex quo συγκατα-δύσεων ſphæræ barbaricæ ἀποτελέσματα, vt συνανατολῶν, ex quinto hauſit. Alteram partem, quam συγκρατικὴν θεωρίαν Græci vocant, quot libris abſoluerit, iure igno-ramus, quia vates non ſumus. Abſoluiſſe vero non ſo-lum ipſi toties affirmanti credendum, ſed etiam Firmi-co, qui decreta Planetarum cum ortibus & occaſibus Sphæræ barbaricæ admiſcet. Nam vt ortus ſtellarum totidem verbis, quot Manilius, retulit, ita decreta ſtel-larum ab eodem Manilio eſſe, dubium non eſt. Mani-lius vero nos ad illud opus remittit, vt libro II.

Hæc mihi ſub certa ſtellarum parte canentur.

Libro

Libro III. *Si bene conſtiterint ſtellæ per ſigna ſequentes:*
Quarum ego poſterius vires in vtrunque valentes
Ordine ſub certo referam, quum pandere earum
Incipiam effectus ——— Item:
Sed mihi templorum tantum nunc iura canentur.
Mox veniens mixtura ſuis cum viribus omnis
Non interpoſitis turbabitur vndique membris.

Opus ſuum Auguſto dicauit. quod me tacente indicat vel carmen ipſum:

Nunc mihi tu Cæſar patriæ princepſque paterque.

Tempus ſcriptionis poſt cladem Varianam. Libro I.

Extremas modo per gentes vt fœdere rupto
Quum fera ductorem rapuit Germania Varum,
Infecitque trium legionum ſanguine campos.

Locum ſcriptionis dedicatio quidem prodit: ſed & ipſe quoque indicauit:

Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit vrbem.

Scripſit igitur Romæ poſt cladem Varianam, quæ quinquennio Auguſti obitum anteceſſit. Hoc Aſtronomicum vna cum auctore ſuo ignoratum ex bibliothecis Germaniæ erutum primus publicauit vir ſæculo ſuo eruditus Poggius Florentinus, iam tum naſcente typographia. Quûm ab eius lectione homines deterrerentur, partim difficultate materiæ, partim vitiis ſcripturæ, & nihilominus quædam in eo auctore caperent, quæ deſiderium eorum, quæ non intelligebant, magis accenderent: euocatus Florentiam oppido Miniatenſi Laurentius Bonincontrius aſtrologus poetam publice interpretatus eſt, nactus meliorem codicem, quam quo Poggius vſus fuerat: cuius rei teſtem ipſum producam verbis ipſius, quæ huic loco maxime neceſſaria ſunt. *Sed tamen multa de ipſius nomine perſcrutando accepi ab Antonio Panormita viro doctiſsimo, atque poeta, quum Alfonſi temporibus*

poribus Neapoli eſſem, quoſdam quinterniones valde perturbatos vetuſtiſſimoſque, quos ex Bibliotheca Caſſinenſi ſe accepiſſe dicebat, quoſque mihi tradidit dirigendos, in quibus in omni librorum principio talis inſcriptio erat: C. MANILII POETÆ INLVSTRIS ASTRONOMICON INCIPIT. *In cæteris libris numerus cum eadem inſcriptione. Quos ego quinterniones tranſcripſi vna cum Gallina Siculo, in quibus etiam quoſdam verſus pluribus locis inueni, quos in exemplaribus Poggij aut impreſſorum deeſſe cognoui: de quibus & aliis ſuo loco dicemus. Cuius vetuſtiſſimi codicis auctoritate permotus non verebor affirmare pro C. Manilio impreſſores M. Mallium ſcripſiſſe.* Nos quoque libenter eius ſententiæ de prænomine accederemus, niſi aliorum manuſcriptorum auctoritas obſtaret, qui Marci non Cai prænomen præferunt. Quod autem Bonincontrius dicit ſe multa in editione priore Poggij emendaſſe, non dubito, quin vbi textus eius ab exemplaribus ſcriptis diſcrepat, hæc fuerit interpolatio Bonincontrij. Nam Palatinus codex, & alius minimũ recedunt a textu Bonincontrij, præter ea pauca, quæ conſtat ab ipſo innouata eſſe. Nos præter Palatinam, & alius Germanici codicis lectionem, quæ, vt diximus, pene eadem eſt cum textu Bonincontrij, eam quoque nacti ſumus, quam ex codice monaſterij Gemblacenſis libri ſui oræ annotarat Iacobus Suſius. Id exemplar Gemblacenſe cum Palatino & altero Germanico collatum bonum videri poſſit: quod in Palatino & Germanico nihil boni ſit, quod non in Gemblacenſi, & pene ſemper in textu Bonincontrij reperiatur: quum contra aut multæ præclaræ lectiones expreſſæ, aut verarum veſtigia in Gemblacenſi extent, quæ in reliquis deſiderantur. Et tamen vbique iudicio opus fuit, vt vera a falſis diſtingueremus. Denique quanquam Gemblacenſi codici multa bona accepta ferimus, tamen in omnibus

nibus illis, quæ luxata ſunt ſuis locis, plane cum textu Bonincontrij conſentit. Nam in illo quoque ſigna aquilonia cum auſtrinis confuſa ſunt, & circulorum ἔκθεσις non ſolum alieno loco & ex abrupto poſita, ſed etiam perplexa circulorum inter ſe intricatione perturbata eſt: vt taceam multos verſiculos ſecundo aut tertio loco non raro luxatos: quod ne minimum quidem Bonincontrio oboluit, cuius tamen referebat aut ex arte, quam profitebatur, ſuo loco reſtituere, aut ex tenore contextus non ſuo loco poſitos indicare. Nam quid de eo ſtatuendum, qui Colurum æquinoctialem interpretatur Orizontem? Si codicem Gemblacenſem prius nanciſci contigiſſet, ſecunda hac editione opus non fuiſſet: in quo codice luculente confirmantur multa, quæ de coniectura antea emendabamus. Quædam adhuc opus habebant caſtigatione, quia excedebat captum humanæ coniecturæ: vt & adhuc non pauca relinquimus, quæ opem emendatioris codicis expectant. Non dubito tamen & supereſſe, quæ a meliore ingenio reſtitui poſſunt, & vt fiat, optamus. In tertio libro quinquaginta quatuor verſus loco ſuo motos, materia ipſa & tenore ſententiæ ita poſtulantibus, ſuis ſedibus reddidimus. quæ ſane eſt luculenta emendatio: qua lux reddita nobiliſſimæ diſputationi, quæ in illa verſuum & ſententiarum permixtione a nemine intelligebatur. Eam vero traiectionem integrarum diſputationum ex ſectione contigiſſe animaduertimus, qua homines imperiti Carmen Manilij in capita ſecuerunt, quum auctor perpetuum epos texuiſſet. Gemblacenſis ſane codex longe plura præfert capita, quam vulgatæ editiones. Atque adeo perturbatio verſuum magna ex parte nihil aliud eſt, quam illorum capitum, ſiue ſectionum inter ſe commutatio. Quum autē omnia Maniliana exemplaria ſcripta non magnam

vetuſtatem præferant, & ex vno vetuſtiore archetypo propagata ſint: ſi quis quærat, ab archetypo ne illæ ſectiones ſint, an recentioris temeritatis: nihil aliud ad hoc reſpondemus, quam ſi vetuſtiſſimæ ſint, hoc mirum non videri, quum in multis vetuſtis ſcriptoribus eiuſmodi luxationes deprehendantur. Aliquot proferre poſſemus. vna contenti erimus, quæ eſt in x. Æneidos, vbi Mezentius comparatur apro venatorum telis, & latratibus canum laceſſito. verſus hi ſunt ſuo loco moti:

Ille autem impauidus partes cunctatur in omnes,
Dentibus infrendens, & tergo decutit haſtas.

Reponendi enim poſt illum,

Sed iaculis tutiſque procul clamoribus inſtant.

Hoc ita eſſe nemo dubitabit, niſi qui Latine neſcit, aut communi ſenſu caret. Eiuſcemodi multas traiectiones in Tibullo, & Propertio notauimus. Sed & de Tibullianis iam antea Lylius monuerat. Et tamen inuidis & imperitis quibuſdam flagitium feciſſe videmur, quod has perturbationes extricauimus in Manilio. Sed illa Virgiliana luxatio adeo vetuſta eſt, vt a vetere interprete agnoſcatur. Dicemus igitur Virgilium ita ſcripſiſſe, quia omnes vetuſtiſſimi codices ita habent, & omnibus codicibus hodiernis antiquior Seruius ita legebat? Non ſane, ſi quid ſapimus. Quæ auctoritas codicum a perito extorquere poterit, vt Caſſiepea cum Canicula ſimul in eodem hemiſphærio boreali ponantur? Si aſtrologia taceret, tamen reclamaret Critice, quæ etiam ſine vlla ope aſtrologiæ facile luxatos artus in commiſſuras ſuas reponeret: atque adeo cordatus Grammaticus feciſſet, quod Bonincontrius ab aſtrologia ſua petere debebat, ſi quid in eo aceti Italici fuiſſet. Quemadmodum igitur recentiores editiones ad vetera exemplaria, vt aurum ad ob-

ad obruſam, exigendæ ſunt: ita etiam exemplarium examen in iudicij trutina caſtigandum. Exemplaria Seruij Virgiliana ita locum illum concipiebant: — *magni piracula Ditis.* Et ibi *piracula* quaſi πείρατα dicta nugatur idem vetus interpres princeps Criticorum ſui æui, ſiquid Macrobio credimus. Neque aliter aut legiſſe, aut didiciſſe a magiſtris ſuis illum locum videtur — *& inter Dura iacet pernix inſtrato ſaxa cubili.* Agnoſcit *pernix*, & interpretatur, neque diuerſitatis lectionis admonet. Ego vero quæro, quid pernicitati cum laſſo & iacente? Quid tauro etiam non laſſo? Quid magis contrarium pernicitati, quam prouerbium βοείῳ ποδί; Sed hæc nugatoria: quæ tamen ſequutus ceruicoſus quidam vetuſtatem codicum & veteris Critici auctoritatem non dicam receptæ lectioni, ſed etiam rationi ipſi præferret. Longe ante tempora Seruij, ad hunc vſque diem, tranſmiſſa eſt lectio illa:

Sunt alij, quos ipſe via ſibi repperit vſus.

τὸ *alij* referunt ad *modos.* Et volunt Latine dici, vſus reperit alios inſerendi modos via. Sed poſſunt hæc fallere aliud agentem lectorem. Latine tamen intelligens non difficulter aſſeret priſcam & Virgilianam lectionem:

Sunt alia, quas ipſe vias ſibi repperit vſus.

Ecquis tam iniquus vero, vt ita ſcriptum a poeta neget? Sed vt illa Grammatici, ita hoc, quod ſequitur, agricola a Virgilio abiudicabit:

Et ſteriles platani malos geſſere valentes,
Caſtaneæ fagos. ———

Iubet inſerere, vt par eſt, arborem frugiferam ſterili, malum platano. ſed poſtea caſtaneæ frugiferæ glandiferam fagum inſerit. Ad βαλανοφαγίαν igitur, & veterum Arcadum cibum nos reuocat, qui neſciebat Virgilium ſcripſiſſe *Caſtaneas fagus.* Nam fagus αἱ φηγοὶ ἀρχαϊκαὶ, vt

 alibi

alibi oſtendimus. Et tamen pene cum ipſo Virgilio nata videtur huius mendæ indoles ; quæ tot vetuſtiſſimos Criticos exercuit. Conſule Seruium in illum locum, & vetuſtatem erroris miraberis & a vetuſtate patrocinium. Non igitur temere libris credendum, qui nondum lucem viderunt, quum longa vetuſtas errorem confirmauerit potius, quam prodiderit in illis, quos quotidie manu terimus. Itaque ridiculi ſunt, qui nunquam antea ſcriptum codicem viderunt, & quem primum nacti ſunt, in eo Ariſtarchos agunt, & nunquam imperitos librarios errare perſuaſerunt ſibi. Sed redeo ad noſtrum poetam, cuius quum priorem editionem adornaremus, concurrere crabronum examina, qui ſe Mathematicos dicunt: porro Quirites clamare, facinus indignum, hominem ἀναστρολογητὸν mathematica tractare. Tantus mathematicus viſus eſt illis Manilius, vt niſi a ſummo mathematico tractari non debuerit. Quid ergo dicent de illis, qui ne in ſomnis quidem vllam matheſin viderunt, & tamen illum poetam poſt nos vexare auſi ſunt, quem iſti tantum aſtrologum faciunt? Ego vero tantum abeſt, vt in hoc poeta tam exquiſitam matheſim agnoſcam, vt & mediocrem deſiderem, quum etiam non raro imperitum ſe earum rerum prodat, quas profitetur. Sed tenebriones, qui ita latrabant, neque illum auctorem legerant, neque ſi legiſſent, eius aſtronomiam, quam iactant, capere potuiſſent, quæ nihil commune cum recepta Genethliace habet, præter pauca admodum, quæ ne quidem ipſa intellexiſſent; partim propter portentoſa menda, quibus tota poeſis oblita eſt, partim propter imperitiam bonarum literarum, quæ in illis eſt, & quam imprudentes profitentur. Quis illorum ſciebat antea, quæ eſſent antiſcia Manilij, & doctrinam τῶν βλεπόντων hinc petendam eſſe? Et tamen ſimij hæc poſtquam.

quam a nobis didicerunt, ita vſurpant, tanquam vulgo nota, & proinde ſibi quoque familiaria. Quid? an non Bonincontrius putauit & methodum horoſcopi, & thema cæli non diſcrepare a modo hodierno? Quis horum vitilitigatorum ante noſtram editionem ſciebat quid eſſent Athla? Quis non putauit thema Athlorum non aliud eſſe, quam thema γενέσεως? Certe & Bonincontrius, & Picus Mirandula, & Iohannes de Rojas, & omnes huius æui mathematici, qui Manilium legerant, in ea hæreſi fuere. Quis ſciebat quintum librum eſſe apoteleſmata Sphæræ barbaricæ? Et quomodo ſciuiſſent, quibus ne barbaricæ quidem Sphæræ nomen notum erat? Vbi mentio fit horoſcopi, non autem quomodo horoſcopus indagandus, ibi Bonincontrius proponit thema cæli conſtruendũ modo hodierno. Quod ſi ſciuiſſet locum, vbi poeta docet horoſcopi inueſtigandi modum, & quidem dupliciter, non opus illi fuiſſet alieno loco rem illam tractare. Sed illi condonandum, quod propter traiectionem LIIII verſuum res diſſimulata erat. Audierint iſti Scioli modum horoſcopi Maniliani, & χρόνων ἀναφορικῶν methodum, ſtatim πολλὴν ἄγνοιαν μαθήσεως ἤτοι μανίαν καταγνώσουσιν ἡμῶν, & falſum negabunt, quia in elementis Stofleri, aut neſcio quorum aliorum, id nunquam legerunt. Sed, vt antea dixi, aliis præſidiis inſtructum eſſe oportet, qui Manilium poſtulat ſe intelligere, quam nuda aſtrologia, & quidem alia, quam recepta. Itaque non ſolum maxima pars eorum, quæ in carmine Maniliano docentur, abhorrent a ſcitis doctrinæ receptæ, ſed ne bona quidem fide ſemper ab ipſo Poeta docentur, ſiue aliud agebat, quum illa ſcriberet, ſiue, quod veriſſimum eſt, quia ea ignoraret. Neque vero ignorandum eſt, partem illorum errorum non ipſius, ſed vetuſtiorum eſſe: & vnam culpam eius eſſe,

non quod poſt tot veteres peccauerit, ſed quod poſt tot recentiorũ caſtigationes, Hipparchi, Timocharis, & aliorum, veſtigiis illorum antiquiorum inſiſtere maluerit. Ab illis enim didicit ſub ſphæra recta omnia ſigna recte oriri, & recte occidere. Quam prauam doctrinam Lucanus quum ſequeretur, inſcitia ſua deteriorem fecit. Non ſolum enim ſub recta ſphæra, ſed etiam ſub Tropico Cancri recte oriri putat. Nam quum legiſſet apud illos rudiores priſcæ matheſeos magiſtros ſub recta ſphæra Zodiacum ad verticem eſſe, & omnia ſigna propterea oriri recte: ſciret autem ſub Tropico Cancrum culminare borealiſſimum omnium ſignorum, hinc putauit totum quoque Zodiacum *μεσουρανεῖν*, & conſequenter omnia ſigna recte oriri. Quod clare verba eius oſtendunt. Loquitur autem de oraculo Iouis Ammonis, quod non minore inſcitia ſub Cancro ſtatuit.

Hic quoque nil obſtat Phœbo, quum cardine ſummo
Stat librata dies. truncum vix protegit arbor.
Tam breuis in medium radiis compellitur vmbra.
Deprehenſum eſt hunc eſſe locum, qua circulus alti
Solſtitij medium ſignorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
Rectior, aut Aries donat ſua tempora Libræ,
Aut Aſtræa iubet lentos deſcendere Piſces.
Par Geminis Chiron, & idem, quod Carcinus ardens,
Humidus Ægoceros; nec plus Leo tollitur Vrna.
At tibi, quæcunque es Libyco gens igne dirempta
In Noton vmbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.
Te ſegnis Cynoſura ſubit: tu ſicca profundo
Mergi Plauſtra putas, nullumque in vertice ſummo
Sidus habes immune maris. procul axis vterque eſt,
Et fuga ſignorum medio rapit omnia cœlo.

Quamquam in his verſibus ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύ-

μοισιν

μοιων ὁμοῖα: tamen non obſcure indicat quid velit, quia ſcilicet medius ſignorum ordo culminat, ideo ipſa non obliqua meare, ſed recta. Et quia paulo ante dixerat nullam vmbram ſub Tropico iaci, omni meridiano tempore, (quanquam parallelus ſub Cancro non omni anni tempore, ſed ſolo die Solſtitij ἄσκιος eſt, idq. meridie tantum) propterea ſubiicit, illis, qui minimum vltra Syenem, aut Iouis Ammonis oraculum habitant, in auſtrum vmbram iaci, non, vt nobis, in aquilonem. Hic, inquit, ſub Ammone, ſiue ſub Tropico, cum librata dies, meridiem facit, nulla vmbra iacitur. At vltra Ammonem, ſiue Tropicum, in Noton vmbra cadit. Hæc eſt mens aſtrologiæ Lucani. Quam quum Hiſpanus quidam ſumma eruditione & acerrimo iudicio in noſtra priore editione a nobis caſtigari vidiſſet, is, vt popularem ſuum defenderet, atque ab eo tantum ἀπότημα deprecaretur, illuſtri facinore rem explicatam dedit. Nam ſex poſteriores verſus traiicit poſt ſecundum, vt verſibus prioribus de Tropico Cancri agi velit tantum: reliquis de Sphæra recta. Sed homo acutiſſimus non aſſequutus eſt ſententiam horum verſuum, vt ex ipſis, quæ iam diximus, apparet: ac quoquo modo legantur hi verſus, hærent ſemper alia ἀστήματα, nempe vmbram inter Tropicos ſemper in auſtrum cadere, quod etiam de Arabibus alibi dicit, *Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.* quaſi τοῖς ἀμφισκίοις neceſſe ſit vmbras ſemper ire ſiniſtras vel in Auſtrum. Quid opus erat mirari ſiniſtras vmbras in nobis, quæ ipſis etiam aliquando ſiniſtræ ſunt? Lucanus dixerat loca ſub Tropico eſſe ἄσκια, at ſtatim vltra Tropicum vmbras iaci, & quidem in auſtrum. Doctus iſte vir vult ſub Æquinoctiali vmbras auſtrinas iaci. hoc eſt κακῷ κακὸν ἰάσασθαι. Quur & illud incommodum non tollit? Quur patitur Ammonis oracu-

lum eſſe ſub 24 partium latitudine, non, vt eſt, ſub 28? Quare diſſimulat a populari ſuo putari eſſe locum, vbi omnia ſigna oriantur recte, occidant recte? certe illa non ſunt tolerabiliora reliqua abſurditate, qua ſigna ſub Tropico recte oriri dicit: An præs eſt Lucano, & omnem eius culpam præſtare paratus? Non enim obiicimus quæ cum veteribus peccat, vt quum ait τὰς τῶν πλανωμένων ςηριγμοὺς a Sole fieri:

—— radiiſque potentibus aſtra
Ire vetat, curſuſque vagos ſtatione moratur.

Græcorum enim veterum hæc prima opinio fuit, vt extat apud Plinium, & Græcos ipſos. Excuſet, obſecro, ſi poteſt, illud, quod eodẽ tempore —*mutator circulus annĩ*
Ægoceron, Cancrumque tenet.

Ex duobus Tropicis vnum facit. Et ridiculi ſunt, qui excuſant, aut interpretatione adiuuant. Non magis enim ſuis interpretamentis mihi illa probabunt, quam vbi dicit Cancri ſidera eſſe mixta Leoni. Hoc ſane nemo intelligit. Quomodo idem μακαρίτης illa aut interpretaretur, aut defenderet?

Tum furor extremos mouit Romanus Oretas,
Carmanoſque duces, quorum deflexus in Auſtrum
Æther, non totam mergi tamen aſpicit Arcton.

Et recte Oritas ponit cum Carmanis, & merito putat in eo tractu pene totam Helicen mergi: ſed de Boote quod ſubiicit, exiguam partem noctis lucere, fruſtra eſt. Nam in illo tractu nihil priuatim habet ab aliis tractibus Bootes: ſed ibi totus oritur veſpertino VII Aprilis, totus occidit XIII Iunj. Lucani aſtrologiam ego hic non magis intelligo, quam quod Plinius ſcribit apud eandem gentem Oretum quindecim tantum noctibus apparere Septentrionem, ſiue vrſam maiorem. niſi dicamus quindecim noctes totam vrſam orientem, & occidentem videri:

videri: quod ibi accidit a XXVIII Martij, ad XII Aprilis. Lucanus vero legerat in India eſſe loca, vbi circa ortum Arcturi matutinum Helice mane videretur. Sed quotieſcumque non ſolum Arcturus, ſed quæuis alia ſtella matutino exoritur, aut paulo ante Solis exortum, eam, non ſolum in India, ſed etiam vbique locorum exiguam partem noctis lucere neceſſe eſt. Martianus Capella: *Quum in Arabia Nouembri menſe ſub noctis auſpicio Helice non conſpecta, ſecunda vigilia proſpectetur: In Meroe ſolſtitio tantum, exiguaque breuitate conſpicitur, vbi circa ortum Arcturi cum die naſcitur.* Plinij lectio, vnde Martianus hæc accepit, habet, *paucis ante exortum Arcturi diebus pariter cum die cerni.* & recte. Nam Vrſa non poteſt ſimul cum Arcturo oriri, ſed ante. Niſi hæc confuderit Lucanus, non video, quare animum induxerit, vt diceret Bootem exigua parte noctis lucere, quum & Bootæ & aliis ſtellis vbique aliqua parte anni accidat exigua parte noctis videri. Neque vero ignoro quædam apud veteres eſſe, quæ aliter accipienda, ac dicta ſunt. Plinius lib. II. cap. LXX, ait in Troglodytice Septentrionem non cerni. Atqui cernitur, quemadmodum & in citerioribus locis. Sed hoc vult, eſſe tempus anni, quo Septentrio non videtur apud Troglodytas, qui a nobis ſemper videtur. Sed quum ſubiicit, neque Canopum in Italia cerni, neque Berenices crinem, fateor me neſcire, quare dixerit non cerni Septentrionem a Traglodytis eo modo, quo Italia nunquam cernit Canopum. Non erat igitur cauſſæ, quare doctus ille vir primos illos errores de Ammonis oraculo tolleret, niſi & cæteros quoque, quos nemo, niſi imperitus, defenderit, tollere etiam vellet. Quid dicam ἀκυρολογίας? De Mercurij Stella dicit: *Hunc vbi pars cæli tenuit.* Partem cæli ad Mercurij locum, non Mercuriũ ad partem cæli pergere dicit. Et idem tinniunt illa:

—varij

—— *varij mutator circulus anni*
Ægoceron Cancrumque tenet. ——

Zodiacum non Solem dirigit ad puncta ſolſtitialia, & quod mirum, eodem tempore deducit ad Cancrum, & Capricornum. —— *Inde Canopos*
Excipit auſtrali cælo contenta vagari.

Canopus ἀστὴρ ἀπλανὴς vagatur. Diceret idem doctus vir cum cælo vagari, quod terram circumuolitat, vt loquitur Manilius. Eſto. quis ferat tantam ἀκυρολογίαν, quæ inſtar eſt imperitiæ? Ante annos XVIII incidi in hominem magni in Mathematicis nominis, qui Lucanum non ſolum vt ſummum poetam, ſed etiam vt præſtantiſſimum aſtrologum, & Geographum miris laudibus efferebat. Perculit me admiratio rei, qui tot errores in Lucano animaduerteram, & nihil minus, quam tale ab eo expectabam, qui & Mathematicus audiebat, & de Poetica etiam opus ediderat. Quum quædam Lucani ad examen coram amicis, qui vna aderant, reuocare vellem, hominem commoui auſurum infanda, niſi a furore timor aliquis, aut aliquod eius bonum fatum deterruiſſet. Vlciſci tamen meminit ſubornato febriculoſo poeta, qui Lucanum luteis verſibus defenderet. De aſtrologia Lucani, quam ἐνθουσιαστικὸς ille Mathematicus in Lucano admirabatur, ſatis diximus. De Coſmographia, quam non minus prædicabat, tot aut plura poſſemus dicere, ſi tantum otij nobis, quantum furoris illi, ſupereſſet. Sed ſatis eam aperiunt quædam, quæ ſupra attigimus, quod Ammonem ſub Capricorno ponit, &, quod magis mirum, fontes Nili, quod & alibi repetit. Itaque ſecundum hanc chorographiam, vltra Syenem nullus eſt Nilus, nulla inſula Meroe. quæ puerilia ſunt. Quid? nonne Seres ſunt prope caput Nili, ſi eidem credimus?

Teque vident primi, quærunt tamen hi quoque Seres.

Sed

Sed eſt hallucinatio. Seres a veteribus inter Indiæ gentes ponuntur: Stephanus: Σῆρες ἔθνος Ἰνδικόν. Præterea Æthiopes quoque a plurimis Indi vocantur, a Virgilio, Procopio, Iuliano, & aliis, & ab ipſo Lucano,

——— Arabumque beatis
Gentibus atque Indis vnus ſit Iupiter Ammon.

Concludit igitur, omnes Indos & qui κατὰ χρηστικῶς Indi dicuntur, poſſe etiam Seres dici. Neq. eidem credo Beſſos ad Mæotin collocanti non magis, quam illa canenti:

Quare agite Eoum, comites, properemus in orbem.
Diuidit Euphrates ingenti gurgite mundum,
Caſpiaque immenſos ſeducunt clauſtra receſſus,
Et polus Aſſyrias alter noctesque dieſque
Vertit, & abruptum eſt noſtro mare diſcolor vnda.

Nouum orbem Lucani finiri Caſpio, Euphrate, Perſico ſinu iſtis intelligo: & poetis licet fingere alium orbem, vt aliam vrbem Philoſophis, vbi rempublicam ſuam νομοθετοῦσι. Sed quis eſt ille alter polus, qui vertit in Aſſyria alias noctes, alias dies? Si eſt alius a noſtro Arctico, non eſt noſter polus Arcticus. ergo eſt Antarcticus: & proinde vltra Caſpiu, Euphraten, & mare Perſicum decolor vnda rubra, vt ipſe ſentire videtur, eſt alius orbis, in quo polus alius a noſtro attollitur. Nemo eſt tam tiro in veterum lectione, quin ſciat multos credidiſſe incrementa Nili fieri ab Eteſiis Aquilonibus, qui a Riphæis & Septentrione flantes aduerſas Nili vndas impellentes fluuium extra ripas ſuas eiiciant. Hos ventos Lucanus Zephyros vocat. Et ne quis putet licentia poetica ventum pro vento ponere, & alios Eteſias pro aliis (omnes enim venti ſtatis vicibus anni ſpirantes dicuntur Eteſiæ) ab occaſu flare dicit, quum ita ſcribit:

——— Zephyros quoque vana vetuſtas
His adſcripſit aquis: quorum ſtata tempora flatu

Continuique dies, & in aere longa poteſtas.
Vel quod ab occiduo depellunt nubila cælo
Trans Noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos.

Nemo eſt, qui non miretur aduerſam Nilo regionem dici occiduam, & præterea ventum ab occidente ſpirantem in auſtrum pellere nubila. Certe alia non pauca Lucani in Coſmographia errata ipſi Mathematico obiicere poteramus, niſi etiam eſſent alius generis alia, vt quæ peccat in hiſtoria; vt quum Maſſilienſes ſcribit de more aliorum Gallorum humanas hoſtias immolare ſolitos. Atqui non Galli, ſed Græci erant Maſſiliotæ, & ſi vnquam (quod non videtur) ad illum vſque tractum peruenisset immanitas illius ſacri, a victoribus Maſſiliotis, qui rerum in tota illa ora potiebantur, ſublatum fuiſſet. Hæc vero, quæ ſequuntur, oſtendunt hominem victricis gentis olim ſtrenua facta ignoraſſe: quum Maſſilienſes ita loquentes inducit: *—nunquam felicibus armis*
Vſa manus patriæ primis a ſedibus exul,
Et poſt tranſlatas exuſtæ Phocidos arces,
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti.

Certe alienum non poteſt dici littus, cuius maximam partem armis occupauerant: & de eorum felicibus belli toties ſucceſſibus, quos nunquam pugnaſſe Lucanus inducit a quo tempore ex Phocæa migrarunt, teſtes ſunt Polybius, Strabo, & ante omnes Florus; qui hanc vaniloquentiam ſatis confutare poſſit. Ingens volumen conſurgeret ex erratis Lucani, etiam ex œconomia eius poeſeos, & ſermone, ſiquidem ita liberet. Sed hæc ſatis erunt iudicio grauiſſimi illius Mathematici eludendo, cuius mores nemo vnquam ferre potuit, nos vero ne cenſuram quidem, & iudicium in opere Lucani: ſimul etiam vt ſtudioſi adoleſcentes viderent, quo iudicio veterum ſcripta, præſertim poeſim Lucani legere debent:

ad quo-

ad quorum lectionem ſi eo animo accedant, vt nihil non putent ab eis recte dictum, multis erroribus implicari neceſſe eſt. Et in noſtro quoque Manilio non pauca ſunt non vtique ad exemplum Lucani, ſed tamen aliena a vero, partim per ἀλογιστίαν, partim per imperitiam, ſiue quod veteres falſo ſentientes ſequitur, ſiue quod ea fuit animi eius ſententia: & quidem quatenus exemplo peccat, tanto iuſtiorem veniam meretur, quanto grauior eius eſſet culpa, ſi tantus eſſet Mathematicus, quantum videri voluit, quibus dolet nos ei manum admouiſſe: quos tamen eius mathematices, ſi qua eſt in Manilio, imperitos eſſe affirmamus, præter pauca, quæ & pueris ipſis nota. Ante editionem noſtram ne docti quidem, in quibus hos numerare piaculum eſt, quid vellet Manilius, & quæ eius eſſet Aſtronomia, ſciebant: quæ methodus horoſcopi, quid Athla, quod eorum thema: non quod illis aut iudicium, aut doctrina defuerit: ſed quod in ſolo Manilio hæc reperiuntur. Manilius autem propter portentoſa menda, & integras capitum traiectiones a nemine intelligebatur. Qui enim ſola matheſi inſtructi ad huius poetæ lectionem ſeſe conferunt, neque alia præſidia comparant, etiam matheſim Manilij, nedum poeſim ignorabunt. Si matheſim propter ignorantiam vetuſtatis non aſſequuntur homines Mathematici: quanto minus ſermonem eius tot mendis deformatum intelligent homines bonarum literarum contemptores, qui omne quod ignorant, Grammaticam vocant? Hi ſunt, qui notia ſigna a boreis diſtinguere, circulorum deſcriptionem implicatiſſimam extricare, hoc vocant Manilium corrumpere: in quo ſane καλόν γ᾽ ὄνειδος ἐξονειδίζεις ἐμοί: quos valere ſinimus, homines ab omni cultu literarum, & morum humanitate alienos. Quod ſi quibuſdam videmur

mur aut ignauiores, aut omiſſiores, quod quum in omnibus operibus noſtris, & in huius quoque auctoris editione non defuerint, qui nobis curua corrigere voluerint, & tamen illis non reſpondemus; pro illos, vt in aliam partem ſilentium noſtrum interpretentur, & meminerint horum Euripideorum,

ἀλλ' οὐ σοφιστὰς γυναῖον, ὡς ἐγὼ φρονῶ,
ἡδ' ἄνδρα χρηστὸν ὄντα τὸν αὑτῆς χρεών.
τιμὴ γὰρ αὕτη τοῖον ἀνθρώποις ἔχει.

Sciant igitur ſtudioſi nos ad Gemblacenſis exemplaris fidem omnes caſtigationes noſtras exegiſſe: Nam reliqua ſcripta Maniliana exemplaria nihil boni habent, quod non in Gemblacenſi reperiatur, & pauciſſima ſunt illa, præ illis, quæ habet Gemblacenſe: quod tamen bonum propterea non vocauerim: tantum abeſt, vt reliqua hoc nomine digna ſint. In quibus nos deſtituit Gemblacenſe, in illis certiſſimam coniecturam admouimus: quæ & ipſa quoque in multis nos deſtituit: vt multa a nobis relicta ſint, quæ feliciores induſtrias exercere poſſunt. Non enim matheſis Maniliana, quod fatui dicunt, nos remorata eſt, ſed multa millia mendorum, quorum partem codicis auctoritas, partem ratio expunxit, reliqua a melioribus ingeniis opem expectant. Quanto autem iudicio in manuſcriptis verſandum ſit, ſciunt non qui hodie atque heri has literas tractant, ſed qui infinitos codices ſcriptos legerunt. Ridiculi enim ſunt, qui nunquam codicem ſcriptum legerunt, & ex primo, quem illis videre contingit, harum rerum vſum quendam ſibi vindicant. De Manilio autem nondum ſtatui, magis optandum ne fuerit, illum publice in ſcholis legi, an dolendum, quod hactenus neglectus iacuerit, poeta ingenioſiſſimus, nitidiſſimus ſcriptor, qui obſcuras res tam luculento ſermone, materiam moroſiſſimam tam iucundo

cundo charactere exornare potuerit, Ouidio ſuauitate par, maieſtate ſuperior. vno vincitur, quod non poteſt manum tollere de tabula, &, (quod tam falſo, quam immerito Ouidio obiectum olim) nunquam ſcit deſinere: in quo peccat, non iudicio, ſed fertilitate, & indulgentia ſtyli: qua in re non iudicium ſed animum Ouidio quoque defuiſſe Quintilianus animaduertit. Eſt & aliud non leue vitium in noſtro, quod nimius in verborum iteratione, quum poſſet aut parcius eadem, aut alia pro illis vſurpare. Itaque criticas aures offendunt illa toties totieſque inculcata, *Sidera, cælum, mundus, per templa, per ſidera:* & alia non pauca, quæ ter quater trinis, quaternis continuis verſibus infulcit. Hoc vt non mediocre vitium eſt in nitido ſcriptore, ita puri ſunt ab hac labe principes poetæ Virgilius, & Ouidius. Hoc vno excepto, nihil ad perfectionem abſoluti operis in hoc auctore requiras. Inprimis omnia eius procemia & παρεκβάσεις extra omnem aleam poſita ſunt. Nihil illis diuinius, nihil copioſius, grauius, & iucundius dici poteſt. Sed præſtat ex ipſo potius, quam ex noſtra prædicatione hoc diſcere. Audiamus igitur olorem canentem.

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F. CASTIGATIONES ET NOTÆ In Sphæram M. MANILI.

MANILII ASTRONOMICON LIBER PRIMVS.] Liber vetuſtiſſimus Caſinenſis, quo ſe vſum profitetur Bonincontrius, hunc titulum præferebat. C. MANILII POETÆ INLVSTRIS ASTRONOMICON INCIPIT. Apparet igitur opus ab auctore proſcriptum τὸ ἀστρονομικὸν, non autem τὰ ἀστρονομικά, vt Virgilius τὰ γεωργικά. Sic Hyginus librum ſuum Aſtronomicon poeticum, non Aſtronomica poetica inſcripſit. Retinuimus priſcam titulum. De prænomine Marco, quod editiones præferunt, non poſſum ſatis mirari, quum omnium exemplarium vetuſtiſſimum Caſſinenſe Caium non Marcum habuerit.

LIBER PRIMVS.] Iſte liber eſt Sphæra Mundi, aut de Vniuerſitate. Secundus prima Iſagoge apoteleſmatice. Tertius ſecunda Iſagoge. Quartus Signorum apoteleſmata. Quintus Sphæræ Barbaricæ prima apoteleſmata. Ac aliorum quidem quatuor rationes ſuis locis redduntur. Huius autem hæc eſt. Aſtrononomiæ partes duæ ſunt. Altera circa ſtellarum motus verſatur, & vocatur μετεωρολογία: quod μετέωρα etiam ſtellas ſignificet, non ea tantum, quæ tractat Ariſtoteles, quæ infra Lunam.

nam. Altera eſt circa effectus ipſos : & vocatur ἀποτελεσματικὴ, καὶ ποιητική. Ambæ in quibuſdam differunt : quædam communia habent. Differunt, quod ἡ μετεωρολογία ſeipſa contenta eſt : illa huius indiget. hæc eſt αὐτοτελὴς : illa ſine hac ἀτελὴς, & inchoata. quippe hæc eius principia docet: quod ἡ μετεωρολογία ſit ἐπικατασκευαστικὴ τῇ ἀποτελεσματικῇ. Nam, vt inquit ſchola peripatetica, τῶν ὑποβεβηκυιῶν τὰς ἀρχὰς αἱ ἐπαναβεβηκυῖαι ἐπιστῆμαι ἀποδεικνύουσι. Sic Architecturæ principia tradit Mechanice: illius Geometria: Geometriæ prima philoſophia. Quum igitur Aſtronomiæ partes duas fecerimus: τὸ μετεωρολογικὸν, καὶ τὸ ποιητικόν: prior quidem pars, vt diximus, alteri ἐπαναβεβηκυῖα eſt, & illam docere debet : quo nomine hunc librum, qui meliori parte meteorologicus eſt, reliquis præire & tanquam facem allucere voluit Manilius. Eſt enim ἡ περὶ οὐρανοῦ πραγματεία τῆς ποιητικῆς εἰσαγωγὴ, καὶ στοιχείωσις.

Pag. 1. verſ. 1. *Carmine diuinas artes.*] Diuinas artes κατὰ τὸ ἀποτελεστικὸν, qua notione Horatius: *Imbrium diuina auis imminentum.* Proximum eidem ſignificationi quod ſequitur, *& conſcia fati*

Sidera ——— Quod accepit a Virgilio.

Teſtatur moritura Deos, & conſcia fati
Sidera. ——— Et ſequutus eſt Auſonius:
Tu cæli numeros, & conſcia ſidera fati
Callebas. ——— Poſtremum non abſimile — *diuerſos*

v. 2. *hominum variantia caſus.*] In Epigrammate Græco:

ἀπλανέες δ' ἑκάτερθε, καὶ ἀντιθέοντες ἀλῆται
ἀνδρομέης γενεῆς πᾶσαν ἄγουσι τύχην.

v. 3. *Cæleſtis rationis opus.*] Stoicum eſt, Cæleſtis ratio ἡ πρόνοια. Nam Stoicorum ratio ὅλον τὸν κόσμον ἔμψυχον καὶ λογικὸν decernit : eius autem τὸ ἡγεμονικὸν cælum eſſe, vt docebat Chryſippus ἐν τῷ περὶ προνοίας. Quod igitur eſt ἡγεμονικὸν, ſeu Ratio homini, hoc Cælum eſſe Mundo. Ergo quum cælum velint eſſe μέρος λογικὸν τοῦ κόσμου, nunc inde intelligimus, quid per cæleſtem rationem Manilius deſignarit. Ab eodem pendet, quod de cælo hanc artem ſe deducere profitetur :

Et quoniam cælo deſcendit carmen ab ipſo.

v. 9. *Nunc mihi tu Cæſar.*] Codex Gemblacenſis habet *Hunc.* quod rectum eſt. Hunc animum mihi facis, o Cæſar.

— *Ad tanta canendum.*] Gemblacenſis, alter, & Bonincontrij codex habebant *canenda.*

v.14. *Et rapit ætherios.*] Gemblac. *Et cupit.* Ex quo docti fecerunt. *Et rapit*, optime meo iudicio.

v.14. *Pandere ſenſu*] Omnino ſcribendum *cenſu*. Ita ſemper loquitur.

—— inque ipſos Mundi deſcendere cenſus.

& in ſecunda inſtitutione:

—— hominū per ſidera cenſum. Sæpe in hoc ſcriptore *ſenſu* pro *cenſu* commutatum. Quod ſemel monuiſſe, ſatis fuerit.

v.15. *Hoc ſub pace vacat tantum.*] Gemblacenſis & Bonincontrij interpungit.

Hoc ſub pace vacat. Tantum iuuat ire per ipſum.

Quod non ſequemur.

v.15. *Hoc ſub pace vacat tantum.*] Ita loquitur Germanicus, qui hæc Maniliana interpretatur:

Quantum etenim poſſent anni certiſsima ſigna,
Qua Sol ardentem Cancrum rapidiſsimus ambit,
Diuerſaſque ſecat metas gelidi Capricorni:
Quave Aries & Libra æquant diuortia lucis:
Si non parta quies, te præſide, puppibus æquor,
Cultorique daret terras? procul arma ſilerent?
Nunc vacat audaces ad cælum tollere vultus,
Sideraque & varios cæli cognoſcere motus. Et poſt:
Hæc ego dum lætis cogor prædicere muſis,
Pax tua, tuque adſis nato, numenque ſecundes.

Nam Germanicus intelligit de templo Pacis ab Auguſto conſeſecrato. Ouidius:

Ipſum nos Pacis carmen deduxit ad aram.
Hæc erit a menſis fine ſecunda dies.

v.17. *Signaque & aduerſus.*] Signa quidem habemus & eorum apoteleſmata: de ſtellis an fidem liberauerit, non eſt quod dubitemus, quum alibi non ſemel nos ad illud opus remittat.

v.17. —*Et aduerſos Stellarum.*] Stellarum quinque, item Solis, & Lunæ ab occaſu in ortum curſus eſt. Eum ſero didicerunt Græci. Seneca Naturalium libro ſeptimo ſcribit, Democriti tempore Græcis nondum comprehenſum fuiſſe Planetarum curſum, & ab Eudoxo primum in Græciam delatum. Quod verum eſt. Nam tres iſti profectionis in Ægyptum ſocij Plato, Eudoxus, Euripides, ab Ægyptiis didicerunt, & primi omnium

Græcorum

Græcorum populares ſuos id docuerunt: Plato quidem in ſuo Timæo, Eudoxus ἐν ἐνόπτρῳ, Euripides in Thyeſte:

δείξας γὰρ ἄστρων τὴν ἐναντίαν ὁδὸν. Poetæ Græci deinde ἀντιθέοντας ἀλήτας, obluctantes errones dixerunt.

v. 18. *Quod ſolum nouiſſe parum eſt.*] Propterea laudatur Ptolemæus in Græco epigrammate, eo quod τῆς μεγάλης συντάξεως editione contentus non fuerit, niſi illi τὸ ἀποτελεσματικὸν τετράβιβλον, tanquam, coronidem appoſuiſſet. Verſus, qui ad rem pertinebant, hi ſunt:

οὐδὲ τόδ' αὐτὸ φρεσὶν σὺ διέγνως ἀστατέως,
ἀλλὰ καὶ αὐτόπτης ὤν, τῇ τεχνῇ σημεῖα φαίνεις.
τοίνυν δὴ χρεὼ καλέειν σέ τιν' οὐρανιώνων,
αἰθέριόν τι νόον φορέειν, οὐ γήϊνον ἔμπης.

Quæ hunc locum non leuiter illuſtrant.

v. 20. *Quæque regat.*] Inepte. Non enim quæ animalia regit Zodiacus, vult ſcire. regit enim omnia, ſed qua regit. Scribe igitur, *Quaque regat.* Quid eſt abſurdius vulgari lectione?

v. 21. *& in numeram Phœbo m.r.*] *In numerum*, ἐμμέτρως: vt infra:

——*certa tum lege canentem.*

Nam & illud quoque eſt ἐμμέτρως. Alij quidem apud Romanos καταλογάδην tentarunt, Varro, Nigidius, qui vtranque Sphæram, barbaricam ſcilicet, & Græcanicam conſcripſit. Apud Græcos Phænomena verſibus ediderunt, Eratoſthenes, Aratus, Hegeſianax, Hermippus, teſte Ptolemæo rege Ægypti.

Παῖδ' Ἡγησιάναξ τε, καὶ Ἕρμιππος τὰ κατ' αἴθρην
Τείρεα, καὶ πολλοὶ ταῦτα τὰ φαινόμενα
Βίβλοις ἐγκατέθεντο, ἀποσκοποὶ δ' ἀφάμαρτον.
Ἀλλὰ τὸ λεπτολόγου σκῆπτρον Ἄρατος ἔχει.

Sed & Ouidius poſt M. Tullium Aratea Phænomena vertit, & poſt eum Germanicus. Apotelesmata vnus veterum, quod ſciam, verſibus ſcripſit Dorotheus Sidonius, quem legerunt Arabes, Omar, Meſſaalla, auctor Alcabicij. ita vt ante quingentos annos eum auctorem extitiſſe non dubitemus.

v. 22. *Bina mihi poſitis.*] Perperam Lilius Giraldus cenſet his verbis Manilium dicere, ſe bis vatem eſſe. Atqui duplicia ſacra ſibi obeunda teſtatur, ſtili, & materiæ, poetices, & aſtronomiæ. Vtrunque enim inuentum Deorum. Propterea dixit, *Carminis*

& rerum. Altero ſcriptionem, altero materiam deſignat. Itaque duo templa adeunda dicit.

Pag.2. v.1. *certa tum lege canentem.*] Ita diſtinximus. Nam totus verſus continuatus eſt in editionibus. Vt valde falli eum neceſſe ſit, qui legebat, *certa cum lege.* Res & puero patet.

v.2. *immenſo vatem circunſtrepit orbe.*] Hoc dicit, tanquam Mundus noua verba nouæ materiæ explicandæ illi ſuggerat. Soluta ἄναρθρα, & articulata verba dicit, quæ vix ſibi ſuggeri conqueritur: quia intacta Latinis Camenis materia. Itaque verba ægre ſibi ſuppetere: & noua formanda, propter patrij ſermonis egeſtatem. quod & Lucretius in nouæ materiæ incepto conqueritur. Figuras vocat notiones verborum, imitatione Græcorum, qui χαρακτηρισμοὺς dicunt.

v.* *Per te iam cælum interius iam ſidera nota: Sublimes aperire vias.*] Quod hæc hiulca ſint, & quo referantur, non habeant, & vix literis Latinis tincto patet. Nos contendimus, duos illos verſiculos, *Tu princeps auctorque ſacri, &c.* traducendos ante illum, *Maior vti facies.* Locum integrum apponemus, vt conſtet fides veri.

Quem primum infernis licuit cognoſcere terris
Munera cæleſtum? Quis enim condentibus illis
Clepſiſſet furto Mundum, quo cuncta reguntur?
Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipſe videri,
Sublimes aperire vias: imumque ſub orbem,
Et per inane ſuis parentia finibus aſtra,
Nominaque, & curſus ſignorum, pondera, vires?
Tu princeps, auctorque ſacri, Cyllenie, tanti.
Per te iam cælum interius, iam ſidera nota.
Maior vti facies Mundi foret, &c.

Cui mortalium licuiſſet cælum in terra cognoſcere, aut quis, ſine ope Deorum, auſus fuiſſet tam arduum facinus inceptare, ſublimes vias cæli aperire, & curſus ſignorum? Nemini ſane mortali hoc licuiſſet primo aperire. Quis ergo aperuit? Deus, non homo. Mercurius enim auctor tantæ rei. Quare? vt maior ſpecies, maiorque auctoritas rei accederet, ſi Mercurius, quam ſi homo auctor rei diceretur.

v.4. *Quem primum infernis.*] Male Gemblacenſis, *Quem primum.*

mum interius. Nam neceſſaria eſt vox *infernis.* Quis ab his locis infernis ad illa ſuperna penetraſſet?

v. 5. *Quis enim condentibus illis.*] Accepit a Sophocle:

> ἀλλ' οὐ γὰρ τὰ θεῖα κρυπτόντων θεῶν
> μάθοις ἄν, οὐδ' εἰ πάντ' ἐπεξέλθοις σκοπῶν.

In prima Inſtitutione:

> *Quis neget eſſe nefas inuitum prendere Mundum?*

v. 8. *Inuitis vt Diis.*] Inepta interpunctio totam ſententiam turbauit. Ita enim interpungendum:

> *Quis foret humano conatus pectore tantum,*
> *Inuitis vt Diis cuperet Deus ipſe videri,*
> *Sublimes aperire vias, &c.*

Quis tantum opus aggredi auſus eſſet, nempe ſublimes aperire vias, vt cuperet Deus videri?

v. 9. *vnumque ſub orbem.*] Legendum —*imumque ſub orbem*, vt olim emendauimus. & ita habet Gemblacenſis. Imum orbem opponit inani, id eſt aëri. altero inferius hemiſphærium, altero ſuperius intelligit.

v. 11. *Nominaque & curſus.*] Scribe *Mominaque & curſus.* Creberrime hoc verbo vtitur. Sed nuſquam reperies niſi deprauatum. Sic in Ætna olim correximus:

> *Spiritus inflat enim. momen languentibus aër.*

In aliis quoque auctoribus pariter deprauatum reperies.

v. 11. *Signorum pandere vires.*] Omnino legendum, vt Gemblacenſis habet, —*pondera, vires.*

v. 12. *Tu princeps.*] Tu, inquit, Mercuri, auctor mihi es tanti ſacri ad duo altaria obeundi, carminis & rerum. Tu enim primus aſtronomiam de cælo in terras deduxiſti. Neque enim homines ſoli id adepturi erant, Diis occultantibus. Sed propterea placuit Diis, vt a te Deo hæc indicarentur, *Maior vti ſpecies Mundi foret.* Ægyptios aſtronomiam didiciſſe, docente Mercurio, omnes libri loquuntur. Propterea illi diuinos honores Ægyptij habuerunt, & primum menſem illi cognominem fecerunt. Firmicus: *Mundi itaque genituram hanc eſſe voluerunt, ſequuti Æſculapium, & Anubim, quibus potentiſſimum Mercurij nomen iſtius ſcientiæ ſecreta commiſit.*

v. 14. *Maior vti facies.*] Mercurio inuentum attribuitur, vt maior ſpecies & maieſtas arti attribuatur: & ſimilia Ælianus:

Αἰγύπτιοι φασὶ παρ' Ἑρμοῦ τὰ νόμιμα ἐκμουσωθῆναι· οὕτω δ' ἕκαστοι τὰ παρ' αὐτοῖς σημαινόντων ἀστέρων.

v. 17. *Qui ſua diſpoſuit per tempora.*] Omnino legendum: *Quis ſua.* Quibus ſua negotia Deus diſpoſuit per tempora. Non enim Deus ſua, ſed hominum negotia intelligitur diſpoſuiſſe per tempora. Breui enim gyro includit Aratea illa:

> αὐτὸς γὰρ τάγε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν
> ἄστρα διακρίνας. ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτὸν
> ἀστέρας, οἵ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνοιεν
> ἀνδράσιν ὡράων, ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται.

Tempora autem & Momina apud hunc auctorem ſunt καιροὶ ſæpenumero. Iſti autem duo verſus aberant a Gemblacenſi.

v. 19. *Naturaque dedit vires.*] Gemblacenſis: *Et natura dedit vires.* Deus diſpoſuit omnia per tempora mortalibus. Natura autem eorum animos ad contemplationem ſui mouit.

v. 20. *Regales animos.*] Ouidius:

> *Felices animæ, quibus hæc cognoſcere primum,*
> *Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.*
> *Credibile eſt illos pariter vitiiſque iociſque*
> *Altius humanis exeruiſſe caput.*

Plinius: *Viri ingentes, ſupraque mortalium naturam tantorum numinum lege deprehenſa.* Mox: *Macte ingenio eſte cæli interpretes, rerumq; naturæ capaces, argumenti repertores, quo homines, Deoſque vicistis.*

v. 21. *Proxima tangentes.*] In Epigrammate in Ptolemæum:

> εἰ γὰρ καὶ μερόπεσσι χαμερπέα συμβιότευσας,
> καὶ φύσιος θνητῶν τὴν ἀλυκτοπέδην ἰδίασμα,
> ἀλλὰ νόον πληθάειν ἐν τοῖσι πόλοισι κάθηρας.

v. 22. *Quæ domuere.*] Legebamus olim *Qui.* Et ita habet Gemblacenſis.

v. 23. *Quas ſerat Euphrates.*] Et puero patet legendum *Quas ſecat.* Ita olim correximus. Ita habet Gemblacenſis. Sic Virgil. *Pinguia culta ſecat,* De Tiberi. Babyloniorum autem & Ægyptiorum inuentum eſſe Aſtrologiam adteſtatur & Ariſtoteles: Αἰγύπτιοι, καὶ Βαβυλώνιοι, παρ' ὧν πολλὰς πίστεις ἔχομεν περὶ ἑκάστου τῶν ἄστρων. Quare autem Ægyptij plurimum illis diſciplinis valuerunt, cauſſam adfert Ptolemæus & ipſe homo Ægyptius: ὅτι μᾶλλον συνοικειοῦνται τοῖς Διδύμοις καὶ τῷ τοῦ Ἑρμοῦ. Quare? διότι διανοητικοί τε καὶ συνετοὶ καὶ ὅλως ἱκανοὶ περὶ τὰ μαθήματα. De Babyloniis: ὅτι τῇ παρθένῳ

καὶ τῷ

καὶ τῷ τοῦ Ἑρμοῦ συνοικεῖν. διὸ καὶ παρ' αὐτοῖς τὸ μαθηματικὸν καὶ παρατηρητικὸν τῶν ἀστέρων συνῆπται. Primus quidē Eudoxus ab Ægyptiis Aſtronomiam in populares ſuos Græcos deduxit. Beroſus autem a popularibus ſuis Chaldæis Genethlialogiam in Græcos. Vitruuius: *Eorum autē inuentiones, quas ſcriptis reliquerunt, qua ſolertia, quibuſq. acuminibus, & quam magni fuerint, qui ab ipſa Chaldeorū natione profluxerunt, oſtendunt. Primuſq. Beroſus in inſula, & ciuitate Coa conſedit, ibiq. aperuit diſciplinā.* Plinius ſcribit ob diuinas prædictiones ipſi ſtatuam inaurata lingua ab Athenienſibus publice dicatam.

v. 27. *Officio vinxere Deum.*] Correximus olim *vinxere.* Cui emendationi adſtipulatur Cod. Gemblac. qui ita habet. θεοπρόσπολοι dicuntur qui Deo applicantur. quod eſt verbum clientelæ. Vnde τὴν προστασίαν Athenienſium ius applicationis vertit Seneca. Mutato autem accentu θεοπροσπολοῦσι, qui Deos officio ſibi deuinciunt. Vtro modo legendum apud Ptolemæum, nondum conſtitui. Sane vbi de Ægyptiis loquitur, & vulgo legitur θεοσφόσπολοι, φιλόθρηνοι, emendandum θεοπρόσπολοι, φιλόθρησκοι. Quarum lectionum priorem aſſerit priſcus Scholiaſtes Græcus: alteram nos repoſuimus. Ea autem verba non ſolum idem cum Manilio, ſed & de iiſdem Ægyptiis loquuntur. θεοπρόσπολοι quoque alibi legitur apud Ptolemæum, & rectum eſt. Quin & non ſemel θεοπρόσπολοι ibidem reperias.

v. 29. *Inque Deum Deus ipſe tulit.*] Deus ipſe Deum in ipſos immiſit, θεὸς ἐνθεάζει αὐτοὺς. Sic apud Maronem *Plena Deo.*

v. 29. *patuitque miniſtris.*] θεοπροσπόλοις. Ptolem.

v. 30. *Hi tantum mouere decus.*] Gemblacenſis, *mouere decus.* Quod melius eſt.

v. 32. *Singula nam proprio ſignarunt tempora caſu.*] Geminus: ἐκ τοῦ ὡς ἐπίπαν γινομένου διὰ τῆς καθ' ἡμέραν παρατηρήσεως τὸ σύμφωνον λαμβάνοντες εἰς τὰ παρατηρήματα κατεχώρισαν. Niſi quis legendum contendat: *Singula nam propria ſignarunt tempora cauſa,* vt in priore editione: cuius lectionis non pœnitet. Sic alibi:

Quæ poſtquam in proprias deduxit ſingula cauſſas.

Pag. 3. v. 1. *Naſcendi quæ cuique dies.*] Id quibus rationibus collegerint, apponam ex Sex. Empirico. νύκτωρ μὲν ὁ Χαλδαῖος, φασὶν, ἐφ' ὑψηλῆς τινὸς ἀκρωρείας ἐκαθέζετο ἀστεροσκοπῶν. ἕτερος δὲ παρήδρευε τῇ ὠδινούσῃ μέχρις ἀποτέξαιτο. ἀποτεκούσης δὲ εὐθὺς δίσκῳ διεσήμαινε τῷ ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας. ὁ δ' ἀκούσας καὶ αὐτὸς παρεσημειοῦτο τὸ ἀνίσχον ζώδιον ὡς ὡροσκοποῦν.

ὡροσκοπεῖν. μεθ' ἡμέραν δὲ τοῖς ὡροσκοπίοις προσεῖχε καὶ τῇ τοῦ ἡλίου κινήσει.

v. 5. *Percepta.*] Gemblacenſis *Pracepta. redeuntia aſtra* dixit, vt Aratus ἑξείης παλίνωρα.

v. 8. *Exemplo monſtrante viam.*] Hoc enim annotatum poſteris tradiderunt per exempla & γενέσεις παραδειγματικάς. Ptolemæus: διὰ τὸ συμφωνεῖν αὐτοῖς ὡς ἐπίπαν τὰς μοίρας τῶν ὁρίων τῶν κατατεταγμέναις ὑπ' αὐτῶν παραδειγματικαῖς γενέσεσιν. Nam exemplares genituras vocat, quas ex obſeruationibus in tabulas referebant. vt iam ex Sex. Empirico oſtendimus.

v. 10. *Et totum alterna.*] Si non eſt error, noue alternam vocat, quæ redit in orbem. Sed memini tria hæc, *aterna*, *alterna*, *ætheria* in hoc auctore vitio librariorum inter ſe commutari. Itaque menti auctoris magis conueniens eſt, vt *aterna* legatur. Quoties enim ita legitur?

v. 11. *Fatorumque vices certis diſcernere ſignis.*] Quis dubitet legendum *diſcurrere ſignis*, niſi qui ſuperiora non aduerterit? τὸ *Diſcernere* irrepſit ex verſu, qui octauus ab hoc.

v. 15. *Tum velut amiſsis mœrens.*] Ad verbum Græci: ποτὲ δὲ Αἰγύπτιοι ἀπὸ καρκίνου ἐπὶ αἰγοκέρωτα τὸν ἥλιον κατιόντα ὁρῶντες, καὶ ἐκ μακροτέρων συμικρύνοντα τὰς ἡμέρας, ἐπένθουν, εὐλαβούμενοι, μὴ κατὰ βραχὺ καταλίπῃ αὐτοὺς ὁ ἥλιος. καί ἐστιν ὁ καιρὸς, οὗτος ὁ παρ' αὐτοῖς τῶν καλουμένων Ἰσείων. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἀναβαίνειν ἤρξατο, καὶ μακροτέρας ποιεῖν τὰς ἡμέρας, τηνικαῦτα λευχειμονοῦντες ἐστεφανηφόρουν. Hæc ſine dubio ſcripta ſunt ex Octaeteride Eudoxi. In qua brumam Eudoxus, a qua annum ſuum πρυτανείας incipiebat, ab Iſiis ordiebatur, in quod tempus tum brumæ ſidus conficiebatur. Sed de hac re vide librum ſecundum operis noſtri de Emendatione temporum.

v. 17. *nec Sole regreſſo.*] Gemblacenſis & Bonincontrij —*iam Sole regreſſo.* quod verum eſt.

v. 22. *Ignotuſque nouos.*] Melius Gemblacenſis, *Immotuſque nouos.* Non fruſtra dixit nouos orbes propter Britanniam paulo ante ſua tempora a C. Iulio Cæſare detectam, quam nouum orbem vocabant.

v. 23. *ventis nec credere vela.*] Gemblacenſis & Bonincontrij —*nec ventis credere vota*: Quod melius.

v. 27. *Aduigilare ſibi iuſsit Fortuna premendo.*] Premendo eos Fortuna acuit, quaſi dicat, Neceſſitas curas acuit. vt,

——— *duriſque vrgens in rebus egeſtas.* Theocritus:

ἁ πενία,

ἀ πινία, Διόφαντι, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει.

Nam id plane eſt, quod antea dixit: *Et labor ingenium miſeris dedit.*

v. 29. *Et quacunque ſagax.*] Legendum *Et quodcunque.* Ita olim emendauimus. Ita habet Gemblacenſis. Nam quis ſanus conſtruat *commentum* cum illo *quacunque?*

v. 30. *In commune bonum.*] Satis oſtendit ſe Stoicum eſſe: *ἐπιστήμη ἐστὶν ἐκ πολλῶν καταλήψεων συγγεγυμνασμένων σύστημα.*

v. 31. *Tunc & lingua ſuas accepit barbara leges.*] Κυριολογία. Nam contraria methodo, lingua, quæ leges ignorat, *βαρβαρισμὸς* dicitur.

v. 32. *Et fera diuerſis.*] Quemadmodum dixit barbaram linguam accepiſſe leges, ita & fera arua domita fuiſſe. Poteſtne hoc cuiquam æquiori diſplicere?

v. 33. *Et vagus incertum.*] Gemblacenſis: *Et vagus in cæcum.* Recte.

Pag. 4. v. 1. *Fecit & ignotis iter.*] Iter *ἀποδημία, ἐμπορεία.*

v. 3. *Semper enim ex aliis alios.*] Lege *alias.* Gemblacenſis & Bonincontrius habebat *alia.* Quod eſt veſtigium veræ lectionis.

v. 4. *volucrum prædicere linguas.*] Gemblacenſis melius: — *linguas didicere volucrum.* Eiuſque lectionis veſtigia extant in Bonincontrio. Intelligit *οἰωνοσκοπίαν.*

v. 4. *Conſultare fibras.*] *σπλαγχνοσκοπίαν.*

v. 5. *Et rumpere vocibus angues*] *ψυλλείαν.* Ptolem.

v. 6. *Sollicitare vmbras.*] *νεκυομαντείαν.* Empedocles.

ἄξεις δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

v. 7. *In noctemque dies.*] *γοητεία* Empedoclis.

θήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
ἀνθρώποις, θήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
ῥεύματα δενδρεόθρεπτα.

v. 16. *ſoluitque animis miracula rerum.*] Lucretius.

Et finem ſtatuit cupedinis, atque timoris.

v. 17. *Eripuitque Ioui fulmen, vireſque Tonantis.*] Exoluit animos ſuperſtitione, & cauſſas, quæ *ἀναιτιολογήτοις* Deorum mythologiis adſcribebantur, ab vltima natura repetiuit: quod ab Epicuro ſuo factum Lucretius gloriatur. Propterea dixit eripuiſſe Ioui nomen & vires Tonantis: vt non Ioui amplius cauſſa tonandi, ſed naturæ attribuatur. Nam qui legebat *Tonanti*, valde, vt in pleriſque omnibus, hallucinabatur.

v. 22.

v. 22. *Attribuitque ſuas formas.*] χωρολογία. Nam μορφαὶ τὰ κατηστερισμένα dicuntur. Contra ἀμόρφωτοι ἀστέρες, quorum nulla eſt ἀστροθεσία. Aratus de eadem re, ἤλιθα μορφώσας. Hyginus etiam formas & corpora. Ptolemæus μορφώσεις in magna conſtructione, item lib. IV. τετραβίβλου, capite περὶ τῶν μὴ νομίμων γάμων: qui titulus deeſt hodie in excuſis.

v. 23. *certa ſub lege notauit.*] Gemblacenſis —*certa ſub ſorte notauit.* quod retinemus. Ita ſemper loquitur.

v. 25. *Sideribus variis:*] Omnino legendum *vario.*

v. 29. *Tantas emergere moles.*] ἀρχαϊκῶς moles pro fluctibus. Attius: ——— *tantas moles fluctuum.*

v. 33. *Ipſa mihi primum Naturæ.*] οἰκονομία ad Sphæram Mundi, quæ præit Apoteleſmaticæ, vt antea diximus.

Pag. 5. v. 2. *Quem ſiue ex nullis.*] Sententia Ariſtotelis, quem nunc deſignat. Is, vt probet Mundum ἀγένητον, inter alia ἀπὸ τοῦ τῆς κυκλοφορίας εἴδους ita concludit in ſecunda figura: Quod circulariter mouetur, nullum contrarium habet. Quod naſcitur, & denaſcitur, contrarium habet. Quod igitur circulariter mouetur, neque naſcitur, neque denaſcitur. Vide primum περὶ οὐρανοῦ. Nam ibi tandem concluditur, ἀδύνατον δὴ, ἢ γενόμενόν ποτε ἄφθαρτον τι διατελεῖν. ἢ ἀγένητον ὄν, καὶ ἀεὶ πρότερον ὂν φθαρῆναι. Fatum more ſuo Manilius φθορὰν vocat. Et ſubinde coniungit hæc vt contraria, natalem & fatū, vt Ariſtoteles γένεσιν καὶ φθοράν. Reliquos Philoſophos, qui negant mundo principiū eſſe, vide apud Cenſorinum.

v. 5. *Seu permixta Chaos*] Siue Mundus principio caret, vt vult Ariſtoteles: ſiue principium habet, vt Ægyptij. Scholiaſtes Ptolemæi: περιττῶς εἰώθασι λέγειν γένεσιν Αἰγύπτιοι κόσμου. καὶ γὰρ ἀρχὴν μίαν οὐκ ἔχει, πολλὰς δέ. τὰ δὲ μερικὰ καὶ πολλὰς καὶ μίαν. μίαν μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ γενέσει τῶν ἀστέρων σύγκρασιν, ἣν εἰώθασι τάξιν οἱ ἀποτελεσματικοὶ καλεῖν. Æſculapius Ægyptius vetuſtiſſimus ſcriptor in ſua Myriogeneſi dixit in poſterioribus partibus Libræ hanc τάξιν factam, eumque fuiſſe natalem Mundi. Firmicus de Libra: *Cætera enim ad XXX numeros collocantur. In iſtis enim poſterioribus partibus terra dicitur eſſe compoſita, vt barbarica ratio confirmat.* Barbarica ratio eſt Ægyptiaca, vt alibi oſtendimus. Libram intelligit Ægyptiaci parapegmatis Dionyſij aut Hipparchi, XXVII Septembris Iuliani. Ergo finis eius XXVI Octobris Iuliani. vbi ſane mundus creatus. Vide librum quintum de Emend. Temp. cap. de condito rerum.

v. 5. *Chaos.*

v.5. *Chaos.*] Præter Heſiodum, Euripides Menalippa:

ὁ δ' οὐρανὸς ἡ γαῖά τ' ἦν μορφὴ μία.
ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
τίκτουσι πάντα, κἀνέδωκαν εἰς φάος
τὰ δένδρεα, πετεινὰ, θῆρας, οὕς θ' ἅλμη τρέφει,
γένος τε θνητῶν. ———

v. 8. *Siue indiuiduis.*] ἀτόμοις. Eandem cæcam materiem quum vocat, vſus eſt verbo Epicurei dogmatis. Nam Epicurus vult ἀδιάλειπτον ἄτομον ὦφθαι αἰσθήσει. πᾶν τε μέγεθος μὴ εἶναι περὶ ἀτόμους.

v.10. *Et pene ex nihilo ſummum eſt.*] Emendandum auctore Gemblacenſi,

Et pene ex nihilo ſumptum eſt. id eſt cæpit. Pene nihilum vocat τὴν ἄτομον, qua Epicurus nihil exiguius in rerum natura eſſe dicebat. quod valde exagitat Cicero de Finib.

v. 12. *Siue ignis fabricauit.*] Dogma Heracliti.

v. 13. *habitantque per omne Corpus.*] In fine huius libri:

Sunt autem cunctis permixti partibus ignes,
Qui grauidas habitant fabricantes fulmina nubes.

v.15. *Seu liquor hoc peperit.*] Thaletis Mileſij ſententia.

v.16. *ipſumque vocat, quo ſoluitur ignem.*] Ex Gemblacenſi legimus: *ipſumque vorat.* Elegantiſſime. Firmicus ſcribit libro tertio ἐκπύρωσιν καὶ κατακλυσμὸν alterum per alterum deſtrui, & ex eo interitu magnam ἀποκατάστασιν ſequi. Liquor igitur vorat ignem, & ignis liquorem. alter alteri peſtis eſt. Cenſorinus refert Ariſtotelem ſcripſiſſe maximi anni hiemem eſſe κατακλυσμὸν, æſtatem ἐκπύρωσιν, & alterum ab altero alternis deſtrui.

v. 17. *Aut neque terra patrem.*] Patrem, δημιουργόν. Contra Platonis Timæum, in quo Deus opifex mundi adſtruitur.

v. 18. *faciuntque Deum per quatuor artus.*] Deum, τὸ πᾶν, cuius artus, hoc eſt membra, quatuor στοιχεῖα, ſecundum veteres Theologos, qui illa τοῦ ὅλου μέρη dicunt, ideoque ἀγέννητα: ſed κατὰ διαδοχὴν γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι vnumquodque γεννητόν, hoc eſt κατὰ μέρος: vt στοιχεῖα; quæ ſunt in me γεννητά: at τὰ ὅλα, ἀρχὰς στοιχείων. Nam diuerſa, ἀρχαὶ, καὶ στοιχεῖα: quum ἀρχαὶ nihil aliud ſint, quam πάντων στοιχείων ἀθροισμένοι ὄγκοι καὶ ὁλότητες τῶν στοιχείων. Qui plura ad hunc locum deſiderat, adeat Alexandrum Aphrodiſienſem principio Cõmentariorum in ſecundũ Meteoron. Alioquin Stoici ἀρχὴν τῶν ὅλων dicebãt θεὸν καὶ ὕλην. θεὸν μὲν τὸ ποιοῦν, ὕλην δὲ τὸ ποιούμενον. ἀφ' οὗ τὰ

τέσσαρα

τίωαρα ϛοιχεῖα γεγονέναι. Sed non eſt idem cum hoc noſtro. Nam Stoici non faciunt τὰ ϛοιχεῖα membra θεῶ, vt illi veteres Theologi, de quibus iam diximus. Locus iſte non omnibus patebat. Ideo fuſius viſum explicare.

v. 20. *tum per ſe cuncta creantur.*] Melius Gemblacenſis: —— *quum per ſe cuncta creantur.*

v.23. *Quam nexus habiliſque.*] Gemblacenſis: *Quem nexus habilis, & opus, &c.* Legendum omnino.

Quæ nexus habiles, & opus generabile fingit.

Neque de hac lectione dubitauerit, niſi qui ſuperiora non intelliget. Nexus vocat τὰς ϛοιχείων συζυγίας. Eſtque idem, quod non dudum dixerat:

Frigida ne calidis deſint, aut humida ſiccis.

Et puero hoc perſpicuum.

v.24. *Atque omnis partus elementa rapacia reddunt.*] *Reddit* non *reddunt* ſcribendum, niſi Grammaticæ ludibrium debemus. Nam de eadem concordia diſcorde, quæ nexus habiles reddit, ſermo eſt, & ideo quæ reddit elementa omnis partus rapacia, aut capacia.

v.24. *elementa rapacia.*] vel *capacia.* Vult enim ὕλην πᾶσαν φύσιν ὑποδέχεσθαι: quæ propterea πανδεχὴς a Platonicis dicitur. Omnium enim formarum δεκτική. Tamen quod ὕλην τόπον καὶ χώραν vocet, non alienum eſt a mente huius noſtri, qui capacem vocat.

v. 26. *Quod latet.*] Locus ob leue mendum corruptiſſimus: Pro *ſupereſt* Gemblacenſis habet *ſupra eſt.* rectiſſime. Lege igitur:

Quod latet, & tantum ſupra eſt hominemque Deumque.

Nunquam, inquit, eius rei origo patebit, vtpote, quæ lateat, atque adeo ſupra ipſum Deum ſit, nedum hominis captum. Impia illa ſententia illorum Græcorum & Latinorum, Ne Deo quidem poſſibile eſſe, quod Plinius dixit *rem Deo improbam* lib. 11. de Hipparcho. Rectiſſima emendatio. Nam τὸ *Supereſt* ineptiſſimum erat.

v.27. *Sed facies quæcunque.*] Lege, *quacunque.* Quæcunque, inquit, eſt origo mundi, ſiue principium habet, ſiue non (nam id in dubio eſt) quæcunque igitur eius origo eſt, non dubitatur de forma; tametſi de natali eius.

Pag. 6. v. 2. *flatuſque natantis.*] Lege *fluctuſque.* & ita Gemblac.

v. 3. *Æquora perſudit.*] Traiectio Maniliana, *Fluctus natantes Æquora perfudit.* id eſt fluctus natantes fudit per æquora. Sic ſupra: *Inque Deum Deus ipſe tulit.* Deus Deum intulit.

v. 14. *mediam tenet vndique ſedem.*] Eratoſthenes:

> αὐτὸς μέν μιν ἔτευξε μεσήρεα πάντη ὀλύμπου
> κέντρῳ ὑπὸ σφαίρας. διὰ δ' ἄξονος εἰρήρειστο.

v.16. *fecitque cadendo Vndique ne caderet.*] Idem infra:

> *Qua caderet, ſubeat cælum, rurſuſque reſurgat.*

Parmenides:

> εἴσῃ δ' αἰθερίαν τε φύσιν, τά τ' ἐν αἰθέρι πάντα
> σήματα, καὶ καθαρᾶς εὐαγέος ἠελίοιο
> λαμπάδος ἔργ' ἀΐδηλα, καὶ ὁππόθεν ἐξεγένοντο.
> ἔργα τε κύκλωπος πεύσῃ περίφοιτα σελήνης,
> καὶ φύσιν. εἰδήσεις δὲ καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχοντα,
> ἔνθεν ἔφυ γε, καὶ ὥς μιν ἄγουσ' ἐπέδησεν ἀνάγκη
> πείρατ' ἔχειν ἄστρων. —

Omnino poſtremos verſus expreſſit Manilius.

v.18. *Ictaque contractis.*] Partes terræ in medium feruntur. pondus enim habent, donec ad medium peruenerint. Nam quod pondus habet, & ſecundum pondus mouetur, id eo vſque mouetur, quoad perueniat ad medium, ſiquidem nihil impediuerit. Quum igitur omnes partes in medium vergant, & minores à maioribus trudantur, ac denſentur, propterea quod maiores ſemper vrgeant vi ſua, quia ſcilicet pollent minoribus: eo facto tandem globi forma prodit: veluti quum e cera pila fit, ſemper id, quod inæqualiter extat, ac protuberat, in medium truditur fingendo. Igitur contractas plagas τὴν πίλησιν καὶ τὸν συμπιεσμὸν dicit. Atque eam τῆς σφαιρώσεως cauſſam eſſe opinatur Ariſtoteles, quum ait: σχῆμα δ' ἔχειν σφαιροειδὲς ἀναγκαῖον αὐτήν. ἕκαστον γὰρ τῶν μορίων βάρος ἔχει μέχρι πρὸς τὸ μέσον. καὶ τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ μείζονος ὠθούμενον οὐχ οἷόν τε κυμαίνειν, ἀλλὰ συμπιέζεσθαι μᾶλλον, καὶ συγχωρεῖν ἕτερον ἑτέρῳ, ἕως ἂν ἔλθοι ἐπὶ τὸ μέσον. Hæc ad verbum mentem Manilij aperiunt.

v.20. *Quod niſi librato.*] Contra Xenophanem. Pendere enim terram negabat, quam potius κάτω εἰς ἄπειρον καθήκειν contendebat. Ita enim canit:

> γαίης μὲν τόδε πεῖρας ἄνω παρὰ ποσσὶν ὁρᾶται,
> καὶ ῥεῖ προσπλάζον. τὸ κάτω δ' ἐς ἄπειρον ἱκνεῖται.

v.23. *Lunave ſubmerſos ageret per inania curſus.*] Malim *currus*. *Submerſos* dicit, quod ex inferioribus partibus ſupra orizontem producuntur. Vnde aſtruit argumentum de rotunditate terræ. Quomodo enim ſubmerſos currus in lucem promeret, ſi terra non eſſet rotunda?

v.27. *Sed medio ſuſpenſa manet, ſunt peruia cuncta.*] Concluſio. Quia tellus in medio ſita eſt, ſecundum ea, quæ demonſtrata ſunt: ergo omnia peruia ſunt. Super ſubterque terram omnia patent. verſiculus ſequens alio pertinet.

v.28. *Nam neque fortuitos.*] Contra Epicurum, qui cenſebat ortus fieri κατ' ἄναψιν, occaſus κατὰ σβέσιν, quotieſcunque ferat ἡ κατάστασις: item κατ' ἐμφάνειαν ὑπὲρ γῆς, καὶ κατ' ἐπιπρόσθησιν.

v.30. *Soliſue aßiduos partus.*] Puerilis & ridicula Heracliti ſententia. Dicebat Solem ac cætera aſtra ignem eſſe: quum in oriente ſint, accendi, propter eius partis calorem: in occaſu extingui, propter frigiditatem, quæ in occiduis partibus eſt. verba eius ſunt: ἥλιος νέος ἐφ' ἡμέρῃ ἐστί.

v.30. *& facta diurna.*] Lege, *fata*. Semper in hoc ſcriptore *factum* pro *fatum* commutatur etiam in Gemblacenſi. Aſſiduos partus, & fata diurna Solis intelligit τὴν ἐφήμερον τοῦ ἡλίου γένεσιν καὶ φθοράν: quod vaticinabatur Heraclitus. Iamdudum monuimus τὴν φθορὰν fatum verti a Manilio.

v.*. *Inde ſuos ſinuat flexus.*] Tres hos verſiculos non habebat Gemblacenſis, & merito. Sunt enim ex deſcriptione Lactei circuli. & quidem mirum, eos non ſolum in Codice Bonincontrij, fuiſſe, ſed etiam ab ipſo tanquam legitimo loco poſitos explicari. Nos iamdudum eos expunximus.

v.31. *Quum facies eadem ſignis per ſecula conſtet.*] Poſt hunc verſum continuandus eſt ille, qui quintus ante hunc legebatur. Itaque verſus ita continuandi:

Quum facies eadem ſignis per ſecula conſtet:
Qua caderet, ſubeat cælum, rurſuſque reſurgat;
Idem Phœbus eat cæli de partibus iiſdem
Lunaque per totidem luces mutetur & orbes.

Plana ſententia. Non, inquit, poſſum credere Solem aut Mundum quotidie renaſci, quum videam eaſdem vices cæli & aſtrorum: cælum eadem parte ſurgere, & occidere, Lunam & Solem eoſdem circuitus ſeruare. Nam vbi verſiculus ille legitur, quis

eius

eius ſententiam, qui ſaltem aliquid in literis videat, intelligebat?

Pag. 7. v. 5. *Nunc his nunc illis.*] Ita hæc leguntur in Gemblacenſi.

——— quod tempora monſtrant
Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis
Semper: & vlterius vadentibus ortus ad ortum,
Occaſumve obitus cælo & cum Sole perennet.

Tantum in Gemblacenſi legebatur *ortus.* pro quo *ortum* ſubſtituimus, vt infra *obitum* non *obitus* dixit. Quum, inquit, eadem tempora ſint ſemper iiſdem regionibus orbis, & vlterius vadentibus ortus ad ortum, & contra obitus ad obitum continuetur cum ipſo Cælo & Sole.

v. 8. *Nec vero tibi natura admiranda.*] Duo propoſuit, ſitum Terræ & eius formam. De ſitu iam abſoluit. Sequitur forma, quam rotundam concludit.

v. 8. *—quum pendeat ipſe Mundus.*] Parmenides ad mentem Manilij.

πάντοθεν εὐκύκλε σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ
μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ. τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον.
οὔτε γε βαιότερον πελέναι χρεών ἐστι τῇ, ἢ τῇ.
τοιοῦτόν γε. τὸ ὂν μέσσον τε καὶ ἔσχατον ἴσχει.

v. 18. *Nec patulas diſtenta plagas.*] Puta *τραπεζοειδῆς*: quod volebat Anaximander. Et multi veterum *αἴτιον τῆς μονῆς τῆς γῆς τὸ πλάτος* nugati ſunt.

v. 20. *Hæc eſt Naturæ facies.*] Empedocles *περὶ τοῦ κόσμου.*

ἀλλ' ὅγε πάντοθεν ἶσος ἔην, καὶ πάμπαν ἀπείρων,
σφαῖρος, κυκλοτερὴς, μονίῃ περιηγέϊ χαίρων,
τόσσον ἔνερθ' αἴθρω, ὅσον οὐρανὸς ἔστ' ἀπὸ γαίης.

v. 24. *Quod globus obliquos.*] Quia quo proprior Soli, eo obliquius illuſtratur. Nothi enim luminis hauſtu, vt Catullus ait, lucet. Parmenides:

αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἠελίοιο;
νυκτιφαὲς, περὶ γαῖαν ἀλώμενον ἀλλότριον φῶς.

v. 25. *Hæc æterna manet Diuiſque ſimillima forma.*] Plato: *σχῆμα δ' ἔδωκεν αὐτῷ τὸ πρέπον, καὶ συγγενές.* Vide reliqua in Timæo. Ariſtoteles *τῷ παντὶ τὸ σφαιροειδὲς* attribuit a neceſſitate, ne ſcilicet vacuum extra relinquat. quod tamen ante eum dixerat Empedocl.

οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.

Aſtronomi *ἐκ τῶν φαινομένων* rotundam formam colligunt: Ptolemæus

mæus ἐκ τῆς ἀπροσχωτίων. Platonici vero ita colligunt: Quod tenuiſſimum, ſimpliciſſimum & maxime ſimilarium partium ſit æther. Similarium autem ſimiles ſuperficies. Eiuſmodi vero ſunt ſoli circuli inter planas figuras, globi inter ſolidas, &c.

v. 26. *Cui neque principium eſt vſquam*] Ita hæc interpungenda:

Cui neque principium eſt vſquam, neque finis: in ipſo
Sed ſimilis toto remanet, perque omnia par eſt.

In ipſo, id eſt in ſeipſo. vt in Sphæra barbarica: — *populum ſuſpendit ab ipſo*. a ſe ipſo. & — *totus volat vndique in ipſum*. in ſe ipſum. ἑλληνισμὸς. εἰς αὐτὸν, ἐν αὐτῷ, pro εἰς αὑτὸν, ἐν αὑτῷ.

v. 28. *Sic ſtellis glomerata manent mundumque figurant.*] Lege:

Sic ſtellis glomerata manet, Mundoque figura.

Quis tam alienus a ſenſu literarum, vt vulgatam lectionem tueri velit, neque ad congruentiam ſermonis, neque ad mentem auctoris?

v. 29. *Iccirco terris non omnibus omnia ſigna.*] Duobus argumentis diſputationem ſuam munit: ἐκ τῆς πόῤῥωθεν ſcilicet, καὶ ἐκ τῆς ἐγγύθεν: quorum alterum ἐν ὑπομνήσει verſatur, alterum ἐν κοινῇ ἐννοίᾳ καὶ αἰσθήσει. Nam omnia pondera deorſum vergere, & eo dato terram σφαιροειδῆ probare, primum ἐκ τῆς κατὰ μέσον φορᾶς, deinde ὅτι πᾶν σῶμα ἐστὶ τὸ αὐτοῦ ἄρτημα νεύει, ea vere eſt ἡ πόῤῥωθεν ὑπόμνησις. Longe enim quanquam ex confeſſis petitum argumentum. At ex mari, item ex ſtellis, vt in Canopi exemplo, quod adfert, & eiuſmodi ſimilibus idem probare, id τῆς ἐγγύθεν eſt. Senſu enim percipimus. Sic ἐκ τῆς ἐγγύθεν terræ rotunditatem colligit Plinius: quem vide lib. II, cap. LXX. vt Ptolemæum in primo magni operis, vt alios taceam.

v. 30. *nuſquam inuenies fulgere Canopum.*] Canopus eſt fulgida ſtella in malo auſtrino nauis Argus. Ita omnes veteres, præter Hyginum, qui τὸν ἔσχατον τοῦ ποταμοῦ Canopum vocatum ſcribit. Et idem ſcribit Capella ab Hygino mutuatus. Alio nomine ab adulatoribus aulæ Ægyptiacæ hæc ſtella dicta fuit Ptolemæus. Canopus igitur ὁ λαμπρότατος ἐν τῷ νοτίῳ τῆς Ἀργοῦς πηδαλίῳ nõ videtur, niſi Rhodo in Auſtrum pergentibus. Canopum Gadibus & Cnidi videri, quia in eadem inclinatione ſunt, teſtis Strabo. Equidem Cnidij diu oſtendebant turrẽ, ſeu ſpeculam, ex qua Eudoxus eorũ popularis Canopũ ſpeculari ſolebat. Ab eo eam turrim magna veneratione obſeruabant, & σκοπὴν Εὐδόξου vocabant.

v. 32. *Sed*

v,32. *Sed quærent Helicen.*] Falſum. Hodie Alexandriæ Canopus extat ſupra orizontem plane conſpicuus, item tota Vrſa maior, ſiue Helice cum principio Virginis. Itaque Sole in quinto gradu Piſcium ſubtus Orizontem Alexandrinum demerſo, tota Helice, & Canopus e regione, in ortiuo finitore veſpere conſpicui ſunt. Hoc tantum debebat dicere Manilius, Canopum in Ægypto apparere, qui in Græcia numquam videtur, & argumentum tritiſſimum eſt. Sæculo Manilij Sole circiter in xxiii parte Aquarij occidente, ambo Helice & Canopus ἀκρόνυχοι toti ſupra finitorem extabant.

Pag.8. v.2. *Te teſtem dat, Luna, ſui.*] Et hoc vnum ex vulgatiſſimis argumentis τῶν ἐγγύθεν: deliquia Lunaria ab iis prius videri, qui propius a Sole oriente abſunt. Vnde terræ rotunda forma colligitur, cuius κυρτώματα officiunt, ne eclipſim videant eodem tempore, qui remotiores ſunt occidentem verſus.

v.8. *Seraque in extremis.*] Lunæ delinquenti crepitu æreorum vaſorum ſuccurri ſolitum ſi pluribus probare velim, & lectorum iudiciis diffidam, & meo otio abutar. Pleni ſunt libri veterum hiſtoricorum, & Poetarum. Plinius: *Deliquio Solis & Lunæ veneficia arguente mortalitate, & ob id crepitu diſſono auxiliante.* Turcæ & Muhammedani omnes idem faciunt hodie. Sed miratus ſum Bonincontrium hoc factum vidiſſe in municipio ſuo Miniatenſi.

v.9. *Simul icta per omnes.*] Icta, vel quia amiſit lucem, vnde & Arabibus eclipſis انكساف & Iudæis dicitur לקוי id eſt percuſſio: vel quia dicebatur vapulare veneficis mulieribus. Martialis:

Quum ſecta magico Luna vapulat Rhombo:

Nam & Martiali ſecta eſt, quod hic icta. Sane percuſſam Lunam dicit Lucanus, quum deficit:

Terrarum ſubita percuſſa expalluit vmbra.

v.9. *per omnes Deficeret.*] Exemplum. Defectus Lunæ, qui accidit pugna ad Gangamela, viſus hora ſecunda noctis Babylone, Sole occidente in Calabria. Itaque Toleti non potuit videri. Ita per omnes gentes non poteſt deficere Luna, vt loquitur Manilius. id eſt, per omnes gentes defectus idem non videtur. Cauſſa, tumor terræ, vt argumentatur.

v.11. *Sed quia per teretem.*] Non eſt quidem abſoluti orbis,

ſi campos, montes, ac valles ſpectes. ſed eius amplexu ſi capita linearum comprehendas in ambitu, tunc plane σφαιροειδὲς σχῆμα efficitur. Terra enim non eſt σφαῖρα, ſed σφαιροειδής. Nam σφαῖρα vbique ὁμαλή. At σφαιροειδὲς habet εἰσοχὰς καὶ ἐξοχάς. Scio aliud σφαιροειδὲς eſſe apud Archimeden.

v. 17. *Hanc circum variæ.*] περίοικοι.

v. 20. *Sub pedibuſque iacet.*] ἀντίχθονες, ἀντίποδες.

v. 23. *Hinc vbi ad occaſus.*] Sane legendum *ab occaſu*: Quis dubitat Solem ἐκ διαμέτρου intelligi? Nam Sol in occaſu conſtitutus reſpicit ortus noſtros: & ab occaſu noſtro oritur aliis. Quod ſi ortus adiectiue accipiatur, quid abſurdius poterit dici, quam Solem ortum aſpicere ad ortus noſtros?

v. 23. *Hinc vbi.*] Gemblacenſis *Hanc.* male.

v. 25. *Et cum luce refert operum vadimonia terris.*] Sic eodem modo Plinius dixit *vadimonia tempeſtatum*, τὴν ἐμπροθεσμίαν τῶν χειμώνων τοὺς ἐμπροθέσμους χειμῶνας.

v. 26. *ſomnoſque in membra locamus.*] Negamus Latine dictum, ſomnos in membra locare: ſed, membra ſomno & in ſomnos locare. Gemblacenſis, *ſomnos in membra locamus.* Nos legimus, *ſomno ſic membra locamus.* Non admittemus hanc κακοζηλίαν, vt dictum ſit, *ſomnos in* pro *in ſomnos.* Puerile & nugatorium.

v. 27. *Pontus vtroſque ſuis.*] Creberrimum Arato & huic ſcriptori, Oceanum & vndam ἀντὶ τοῦ ὁρίζοντος καὶ τῆς ἀφάνης vſurpare.

v. 27. *diſtinguit & alligat.*] Diſtinguit nos orizon noſter ab illis, qui vltra orizontem noſtrum incolunt. alligat idem nempe occaſus noſtros cum illorum ortibus.

Pag. 9. v. 1. *Alter vt alterius.*] Poteſt legi: *Alterum vt alterius.* Eleganter autem τὸ *faciatque feratque* expreſſit τὸ ποιητικὸν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ ποιητικὸν, τὴν πρώτην αἰτίαν. τὸ πάσχον, τὸ ἀποτελούμενον.

v. 5. *Quæ media obliquum.*] Auctore Gemblacenſi corrige: *Quæ media obliquo præcingunt ordine mundum.*

v. 8. *Omnia quæ poſſis cælo variare ſereno.*] Melius Gemblacenſis, *cælo numerare ſereno.* Ita reponendum.

v. 10. *Vt ſit idem Mundi primum.*] Zodiacum Mundi arcem vocat, quod ex eo ortus & interitus præcipuæ cauſæ defluunt, & quod, vt ipſe ait, ex eo ratio fatorum ducitur omnis. Ab eo igitur merito orditur, vt primum ſit loco, & ordine, quod Mundi

continet arcem. Sic auctor Alcabicij a Nitak, hoc eſt a Circulo Zodiaco, ab eadem cauſſa orſus eſt.

Pag 9 v. 12. *Reſpicit admirans aduerſum*] Lege *auerſum*. Neque enim Taurus eſt aduerſus Arieti, cum clunes eius ſint oppoſitæ Arieti. Alioqui contradiceret ſibi, qui dicat Taurum ſummiſſo vultu vocantem Geminos. Reſpicit igitur Geminos. Proinde auerſus eſt Arieti. Stupidum eſſe oportet, qui aliter cenſeat, & præterea ignarum ἀϛροθεσίας. Semper aduerſum pro auerſo poſitum in his libris perperam, vbi de Tauro agitur.

v. 13. *Summiſſo vultu.*] ἐκ τῆς ἀϛροθεσίας deſumptum eſt. Eſt enim ingeniculatus, & tanquam bos humi procumbens. vnde & interpres Ptolemæi κυρτὸν vocat, Lucanus curuatum.

——— niſi poplite laſſo

Vltima curuati procederet vngula Tauri.

Quare ideo πεπτηὼς Arato dicitur: & alibi a Manilio flexus, item nixus. Eſt autem, vt diximus auerſus Arieti, aduerſus Geminis.

v. 16. *Attrahit ardenti.*] Libra Scorpium dicitur attrahere ideo, quod Scorpij Dodecatemorion in Libra finitur, atque abſoluitur. Nam eius Chelæ partem Libræ occupant. Vnde Chelarum nomine etiam Libra intelligitur tam apud hunc noſtrum, quam alios ſcriptores. Et Græci notant τὰς χηλὰς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ζυγὸν καλεῖσθαι.

v. 17. *Contentum dirigit arcum.*] Gemblacenſis, *contento dirigit arcu.* quod ſine dubio verum eſt. Dirigere Manilius ponit abſolute, vt Tertullianus ſemper: eſtque quod Homerus dicit τιτύσκεσθαι. ἀντιτιτυσκόμενος, contra dirigens. Sic in Apoteleſmatis:

Cancer in aduerſum Capricorni dirigit aſtrum.

v. 18. *miſſurus iamque ſagittam*] Decurtata locutio, *iamque* pro, *iamiamque.*

v. 19. *Tum venit anguſto.*] Et hic quoque ἐκ τῆς ἀϛροθεσίας anguſtum Capricornum dicit, quod contractior ἐν χαλκογραφίᾳ pingeretur. Infra:

Aſt anguſta fouet Capricorni ſidera Veſta. Item:

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in aſtris.

vel quia a centro oculi ad Capricornum linea ducta humillima eſt omnium, quæ ab oculo ad Signiferum ducuntur. Aratus de Capricorno: ——— αὐτὰρ ὅγε ὕςατος καὶ νειόθι μᾶλλον

κέκλιται αἰγόκερως, ἵνα τε ϛρέφετ᾽ ἠέλιος.

f Qui

Qui legunt *Auguſto*, valde eos fugit ratio. Nam quid eſt Capricornus Auguſto ſidere flexus? De Auguſto ſub Capricorno nato alibi dicetur. Idem accidit loco Iuuenalis Satira x, vt *Auguſta* pro *anguſta* legeretur. — *Auguſta Caprearum in rupe ſedentis.* Nam ita habent boni codices. Et tamen eo iure poſſunt Capreæ dici Auguſtæ, quo Capricornus Auguſtus. Neutrum tamen ad mentem auctoris ſui.

v. 20. *Poſt hunc inflexam diffundit.*] Lege *defundit*. Diffundere eſt infundibulo in vas inuergere. Defundere eſt vas deplere. Sic Diffuſores olearij dicebantur, qui in vaſa olearia oleum infundebant: erantque auctorati in municipiis, vt in his regionib. diffuſores vinarij, & ceruiſiarij. In veteri inſcriptione: EQ. R. DIFFVS. OLEARIO. EX. BAETICA. Id eſt, Equiti Romano, Diffuſori oleario.

v. 21. *Piſcibus aſſuetas auide.*] Nam alter ex gemellis piſcibus cognomine νότιος deglutit aquam ex vrna Aquarij defluentem. In prima Inſtitutione: — *& effuſo gaudentes æquore Piſces.*

v. 26. *In diuerſa ſitu.*] Scribe *ſitæ*. Et ita Gemblacenſis. Exprimit Aratea:

ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι. ———

v. 28. *Libratumque regit.*] Axis non regit orbem, ſed gerit. Ita repone. Germanicus de Axe: *Librataſque tenet terras.* ———

v. 30. *Æthereoſque rotat curſus immotus*] Ex Arateis, quæ Manilius reddidit, apparet diſtinguendum:

Æthereoſque rotat curſus. immotus at ille, &c. Nam hoc vult: Ipſe rotat, at non rotatur. αὐτὰρ ὅγ' οὐδ' ὀλίγον μετανίσσεται.

v. 32. *directus conſpicit.*] Qui mediocriter Latine ſcit, videt verbum, quod Grammatica abſolutum vocat, hic ſubſtituendum ἀντὶ τοῦ *conſpicit*. Et tirunculo patet *conſtitit* legendum. ἄρηρε. Reddit enim Aratea, vt ſolet. ——— ἀλλὰ μάλ' αὔτως

Ἄξων αἰὲν ἄρηρεν. ——— Ideo Auienus eadem vertens eodem verbo, quo Manilius vſus:

——— *vt ſemel hærens Conſtitit.* ——— Ecquod genus loquendi eſt? Axis conſpicit, directus per medium orbem. Quid quod neceſſarium eſt verbum *conſtitit*. Immotum enim vult deſignare. Aliter nugaretur.

v. 33. *Nec vero e ſolido ſtat robore corporis eius.*] Legendum *robur*. Error natus, quia *robor*, veteres librarij ſcribebant. Nec

vero

vero, inquit, robur eius corporis conſtat e ſolido. Non affingenda eſt ei robuſta materia, quia mundum ſuſtineat. neque pars eſt terræ, quod terram gerat, vt videtur velle fabula Græcorum de columna Atlantis: ſed tenuiſſimam Vniuerſi partem λόγῳ tantum θεωρητὴν ponendum eſſe. Nam in medio corporis, quod circulari motu agitatur, manet aliquid, circa quod mouetur. Mundus autem circa Axem mouetur. Igitur Axis eſt pars Mundi, non vtique ex ſolida materia. neque graue pondus habebit ideo, quod ferat onus ætheris alti. Eſt enim ἀσώματος γραμμή. Propterea tenuem, hoc eſt ἀσώματον vocat Manilius: tametſi alia ratione vocetur σῶμα, & hic corpus illi attribuatur per relationem ſcilicet καὶ τὸ πρός τι.

v. 33. *corporis eius.*] Gemblacenſis *corporis ei.* Etiam Lucretius primam τοῦ *ei* producit. Nihil tamen mutandum cenſeam. Nam in tam inquinato exemplari prudenter agendum, niſi ridiculi eſſe volumus.

Pag. 10. v. 5. *vt verti non poßit in ipſum.*] More ſuo dixit *in ipſum* pro in ſe ipſum. Vſque adeo, inquit, eſt tenuis Axis, vt ipſe circa ſe ipſum moueri non poſſit, quomodo Mundus circa ipſum mouetur. Quod ſi aliquis dicit circa ſuum centrum moueri, impoſſibilia dicit. Nam quum centrum ſit ὅρος ἀσώματος, non poterit manere interea, dum illa, quorum eſt ὅρος, mouentur. Non enim per ſe ſubſiſtit centrum. Igitur ſi non manet centrum, neque per ſe mouebitur. Videndum tamen, an præſtaret legi, *id ipſum.* Quod ſane verius eſt. Adeo tenue, vt id ipſum quidem non vertatur, circa eum autem omnia vertantur. Vera eſt lectio illa

v. 6. *Nec iam inclinari.*] Per inclinationem intelligit duas κατ' εὐθεῖαν κινήσεις, τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω. Nam κλίσις conſtat ex vtraque. Quod addit — *nec ſe conuertere:* intelligit τὴν πέριξ.

v. 6. *nec ſe conuertere in orbem.*] Iam explicauimus. Etenim & in vniuerſum ſiquid moueri oportet ſecundum locum, neceſſe manere aliquod corpus, a quo, aut circa quod moueri debet. Hæc præclare Philoſophus & in libris de Cælo, & ἐν τοῖς περὶ κινήσεως ζώων.

v. 8. *Ipſe videt circa.*] Aratus — περὶ δ' οὐρανὸς αὐτὸν ἀγινεῖ.

v. 11. *decircinat arcton.*] Lege *arcum.* Aratus iiſdem verbis, ſed de minore: Μειοτέρῃ γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι. hoc eſt:

f 2 *Arcum*

Arcum nanque minor decurrinat Vrſa minorem.

v.14. *Anguſto Cynoſura breuis.*] Aratus: ἡ δ' ἑτέρη ὀλίγη μέν. — Theo: τῷ φωτὶ ὀλίγη ἐστί. ἀμυδροτέρα γάρ.

v.15. *ſed indice vincit Maiorem Tyrio* —] Aratus: — ἀτὰρ ναύτῃσιν ἀρείων. Propterea φοινίκη dicta fuit. Auctores Hyginus, & Scholiaſtes Germanici. Alij dicunt Thaletem Phœnicem fuiſſe, & primum Phœnicibus popularibus ſuis Cynoſuram indicaſſe, vt etiam Callimachus teſtatur in Choliambis,

ἔπλευσεν εἰς Μίλητον. ἦν γὰρ ἡ νίκη
Θάλητος, ὅς τ' ἄλλα δέξιος γνώμην.
καὶ τῆς ἁμάξης ἐλέγετο σταθμήσασθαι
τοὺς ἀστερίσκους, οἷς πλέουσι φοίνικες.

Atque vt hoc non ignotum doctis, ita illud pauciſſimis, Vrſam Ἀγάνναν vocatam. Heſychius: ἀγάννα, ἡ ἐν οὐρανῷ ἄρκτος.

v.18. *vtraque caudam.*] Rotunde vertit Aratea:

αἱ δή τοι κεφαλὰς μὲν ἐπ' ἰξύας αἰὲν ἔχουσιν
ἀλλήλων. αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται
ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι. ——— Et in veteri Sphæra:
——— ἀμφὶ δὲ πόλον
ἄρκτους διπλᾶς περὶ νῶτα ἑλίσσας τόπους
ἀντιστρόφους ὁρῶσιν ἀλλήλαις φορεῖς.
Σκολιαῖσιν εἴργει μὴ πλάζεσθαι δράκων

v. 20. *amplexus vtrunque*] Aut *vtrinque* aut *vtranque* legendum.

v.22. *Ne coeant.*] Verba ex veteri Sphæra, quæ modo protulimus. εἴργει μὴ πλάζεσθαι δράκων.

v.26. *Hinc vicina Poli.*] Legendum *Polis.* Nam aliæ ſtellæ vtrique polo, aliæ Zodiaco vicinæ. Zodiacum autem vocat Cæli flammas, quod per eum Sol feratur.

v.27. *Quæ quia diſſimilis.*] Ab aere ſtellas temperari vult: quaſi ab aere vires accipiant, & non potius aerem inficiant ipſæ. Simile quid Ptolemæus de Luna, cui humectandi vim ideo tribuit, quod terræ vaporibus vicinior ſit. Nimirum perſpicue hoc vult, Lunæ humiditatem & frigiditatem a terra eſſe. Idem tinnit eius ſententia, quæ concludit Saturnum minus humectare, quod a terræ vaporibus remotiſſimus ſit. Ergo ſupra Lunam omnia, etiam Luna ipſa, erunt corruptioni obnoxia, ſiquidem vera prædicat. Cardanus ſententiam interpretatione lenire conatur:

Lunam

Lunam non infici vaporibus, ſed ab ea vapores trahi. Quod longe alieniſſimum ab hypotheſi Ptolemæi; qui diſerte ſcribit Lunam perinde humectare, quod terræ vaporibus vicina ſit, vt calefacere, quia & radiis Solis afficitur. Si afficitur a terra, quomodo terram afficiet, vt vult Cardanus? Qui Ptolemæum hic defendunt, fruſtra ſunt. Quemadmodum igitur Ptolemæus vim humiditatis Lunaris τῇ περιγειότητι, & ſiccitatis Saturniæ τῇ ἀπογειότητι attribuit, ita etiam Manilius noſter ab eadem Philoſophia vires ſtellarum cenſet non ex ipſis, ſed ex vicinitate aut interuallo.

v.18. *Frugiferum ſub ſe reddant.*] Ex Arato de Zodiaco ad verbum pene.

—— καὶ οἱ περὶ τοῦτον ἰόντι
Κύκλον ἀέξονται πᾶσαι ὀληκάρποι ὧραι.

Propterea Zodiacus Lucano dicitur — *varij mutator circulus anni.* Peripatetici ad mentem Arati & Manilij: ἡ τῶν ἄστρων καὶ καθόλου τῶν οὐρανίων περιφορὰ τῶν ἐνθάδε ἁπάντων σωμάτων δυνάμεως ἐστὶν αἰτία. ἡ γὰρ ποικίλη κίνησις αὐτῶν ζωὰς ποιεῖ τάς τ᾽ ἄλλας καὶ μεταβολάς, ἐξ ὧν χειμῶνές τε καὶ θέρος, καὶ ἡ τῶν ἄλλων καιρῶν ὕπαρξις, ἐξ ὧν γένεσις καρπῶν, καὶ φυτῶν, ἀφ᾽ ὧν τρέφονται τὰ ζῶα καὶ γίνονται τὴν ὕλην ἐξ αὐτῶν χορηγούμενα. Sed non dicunt hæc omnia accidere ab aere, aut interuallis, vt Manilius, ſed ὑπὸ τῆς ποιᾶς αὐτῶν κινήσεως.

v.30. *Nixa venit ſpecies.*] Aratus dicit non habere nomen.

—— τὸ μὲν οὔτις ἐπίσταται ἀμφαδὸν εἰπεῖν,
οὐδ᾽ ὅτεῳ κρέμαται κεῖνος πόνῳ ——

Sed Hygenus dicit vocatum Cetea, Κητέα alij Herculem. Vide Hygenum & Feſtum Auienum. Apud Aratum legimus ὅτεῳ non ᾧτινι.

v.32. *Quod ſimilis iunctis.*] Cuinam eſt ſimilis? De hoc ſilentium: neque mirum. Corruptus enim locus. Legebamus *Cui ſimilis.* Cui Bootæ ſcilicet. Βοώτης eſt bubulcus. Arctophylax, inquit, dicitur & βοώτης ſiue bubulcus. Quare? quod bubulco aut bootæ ſimilis inſtat iunctis iuuencis. Sed & Gemblacenſis habet *Quod ſimilis.* Poteſt etiam eſſe ſolens error in illo exemplari *Quod,* pro *Quoi.* vt alibi non ſemel aperiemus. Igitur *Quoi ſimilis iunctis inſtat de more iuuencis,* exprimit Aratea:

ἐξόπιθεν δ᾽ Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ τόν ῥ᾽ ἄνδρες ἐπικλείουσι Βοώτην id eſt:

Poſt Helicem inſtanti ſimilis de more iuuencis
Artophylax ſequitur. quidam dixere bubulcum. Ouidius:
Artophylax formam terga ſequentis habet.

Quoi ſimilis.] Nimirum τῷ βοώτῃ. id eſt τῷ βοηλατοῦντι inſtanti iuuencis. Cæſar Germanicus:

Inde Helicen ſequitur ſenior, baculoque minatur,
Siue ille Arctophylax Bacchio munere cæſus
Icarus ereptam penſauit munere vitam.

Ita enim olim deprauatiſſimos illos verſus corrigebamus. Quod Aratus ἐλάοντι ἐοικὼς, & Manilius *inſtat de more iuuencis*, ipſe verbo Agricolarum dixit *baculo minatur.* Nam minari boues eſt, quod Græcis ὁμοκλεῖν, & Tibullo increpare:

Aut ſtimulo tardos increpuiſſe boues.

& Ouidius illas ὁμοκλὰς bubulcorũ minas vocat primo de Ponto:

Addiſcam Getici quæ norunt verba iuuenci,
Aſſuetas illis adiiciamque minas.

Inde minari ἀντὶ τοῦ βοηλατεῖν. Tamen minare inferior vetuſtas dixit, non minari. quo verbo Apuleius, Hieronymus in Bibliis Latinis, & alij æquales illorum temporum vſurparunt. Idiotiſmus Italicus, Hiſpanicus, Gallicus retinet hactenus. Baculo minari quum dicit, intelligit Pedum paſtorale, quod in Aſteriſmis dicitur καλάυροψ, id eſt καλαῦροψ. Adiicit Germanicus Arctophylacem a nonnullis Icarum vocari. Propterea Septemtriones Icarios boues vocat Propertius:

Flectant Icarij ſidera tarda boues.

Malim vero legere ex Gemblacenſi.

Quod ſtimulo iunctis inſtat de more iuuencis.

Sunt enim ad verbum ex Arato:

ἐξόπιθεν δ' Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ, τὸν ῥ' ἄνδρες ἐπικλείουσι Βοώτην,
οὕνεχ' ἁμαξαίης ἐπαφώμενος εἴδεται ἄρκτου.

Manilius:

A tergo nitet Arctophylax, idemque bootes,
Quod ſtimulo iunctis inſtat de more iuuencis.

Nam booten, id eſt bubulcum eapropter dictum ſcribit, quod ſtimulo inſtet bubus. Ergo *Quod* ex Arati οὕνεκα.

v. 33. *Arcturumque rapit medio ſub pectore ſecum.*] Medio ſub pectore, Arato ὑπὸ ζώνῃ ex Eudoxo. Geminus: ἀνὰ μέσον τῶν σκελῶν τοῦ ἀρκτοφύ-

ἀρκτοφύλαξ. item in Aſteriſmis: ὁ μεταξὺ τῶν μηρῶν ὁ καλούμενος Ἀρκτοῦρος ὑπόκιρρος. Vitruuius: *Ab eo non longe conformata eſt Virgo, cuius ſupra humerum dextrum lucidiſsima ſtella nititur, quam noſtri prouindemiatorem, Græci προτρυγητὴν vocitant. candens autem, magis ſpecies eius eſt. Colorata item alia contra eſt ſtella media genuorum cuſtodis Arcti, qui Arcturus dicitur.* Ita enim ille locus diſtinguendus Vitruuij, in quo ſtella colorata dicitur, quæ in Aſteriſmis ὑπόκιρρος. Totus locus hodie mendoſiſſime legitur, ne ab interprete quidem doctiſſimo intellectus. Hipparch. Booten collocat in Zona vt Eudoxus, & Aratus.

Pag. 11. v. 1 *Claro volat orbe corona.*] *Volat* Manilio eſt, quod Arato δεδίνηται, ἄγεται, φέρεται, εἱλεῖται, ἐλίσσεται, & ſimilia. Mala vero fide dixit *Parte alia.* Nam corona ſita eſt inter Arctophylacem, & τὸν ἐν γόνασι. Male etiam *A tergo nitet Arctophylax*, corona enim interiecta eſt. Sed ex opinione vulgi dicit.

v. 2. *nam ſtella vincitur vna.*] Nimirum omnium ſeptem reliquarum maxima, vnica ſecūdæ magnitudinis. Frontis meminit, quia & puellam ipſam καταστερίζει vult, vt patet ex Sphæra barbarica.

v. 3. *Circulus in medio.*] Perturbata ſententia huius loci ita ex Gemblacenſi reſtituitur:

——— nam ſtella vincitur vna
Circulus, in media radians quæ proxima fronte,
Candidaque ardenti diſtinguit lumina flamma,
Gnoſsia deſertæ & fulgent monimenta puellæ.

v. 3. *in media radians quæ.*] ἐπιλαμπομένη. ὅτι λαμπρότατος κατὰ τὸ μέτωπον. Supplendum enim ὅτι.

v. 5. *Gnoſsia deſertæ fulgent*] Gemblacenſis: *Gnoſsia deſertæ & fulgent.* ſine qua fultura corruebat contextus totius ſententiæ.

v. 6. *At Lyra deductis.*] Inepte. Lege *diductis.* vt dicuntur diducta brachia, quomodo illa cornua brachia dicuntur Hygino, pectines Scholiaſtæ Germanici, quum tamen alias pecten ſit πλῆκτρον. Qui ſcit quæ figura fuerit veteris Lyræ, nunquam poterit dubitare recte a nobis *diductis* correctum fuiſſe. Sic in eadem notione infra de Cycno: *Nunc quoque diductas volitat ſtellatus in alas.* Vbi par error. Nam notio verbi deducere in illo verſiculo *—tenuis deducitur Axis*, non poteſt hic locum habere. Ibi enim deducitur, eſt διάγεται, a polo ad polum traiicitur. Itaque nihil eſt diſſimilius. Sunt pueriles ζημαμαχίαι.

v. 15. *Serpentem magnū.*] Quis tam cæcus, vt non videat hic non ſolum perturbatum ſenſum eſſe ob menda codicum, ſed etiam traiectionem vnius verſiculi factam eſſe? Apponemus locum integrum, quomodo legendum cenſemus, imo quomodo ratio poſtulat legi.

Serpentem magnis Ophiuchus nomine ſignis
Diuidit, & toto mergentem corpore corpus
Explicat, & nodos ſinuataque terga per orbes
Expedit, effuſis per laxa volumina palmis.
Reſpicit ille tamen molli ceruice reflexus.
Semper erit paribus bellum, quia viribus æquant.

Quibus verſibus quis meliores ſuper hac re aut facere, aut exigere velit? Valde alienum a Muſis eſſe oportet, qui hanc venuſtatem non capit. At quæ abſurditas in vulgata lectione erat? Ex ipſa ergo ſchedographia pulchre Serpentarium nobis propoſuit.

v. 14. *Diuidit.*] Quia vtraque manu anguem tenet, vt ex vno duos efficere videatur.

v. 14. *& toto mergentem corpore corpus Explicat.*] Nam pingitur Serpentarius expediens ſpiras & volumina Serpentis. Mallem *& torto.* In Gemblacenſi hoc verſu inducto alius ſuperſcriptus erat:

——— *atque etiam toto ingens corpore corpus Explicat.* ———

v. 15. *vt nodos.*] Et ſententia poſtulat legi *& nodos*, & Gemblacenſis ita habet. Totus autem locus adumbratus ex illo 12 Æneidos: *Ille ſimul manibus tendit diuellere nodos.*

v. 16. *Et dedit.*] Ex hoc monſtro lectionis veram eruimus *Expedit.* Nam, vt diximus, pingitur ἐν σχεδογραφίᾳ expediens volumina Serpentis. vtraque enim manus onerata pingitur ſerpente. Aratus: ἀμφότεραι δ' ὄφιος πεπονέαται. Traiiciendus autem fuit ante illum: *Reſpicit*, &c. Nam eſt concluſio totius σχεδογραφίας. *Diuidit, Explicat, Expedit* pro eodem ponit.

v. 17. *Reſpicit ille tamen.*] Eleganter. Flexa enim ceruice ad caput Ophiuchi ſinum anguis obuertit, vt quidem vult Manilius. Nam aliter habet σχεδογραφία. Aratus:

——— ἀτὰρ οἱ ὄφις γε δύω στρέφεται μετὰ χερσὶν
δεξιτερῇ ὀλίγος, σκαιῇ γε μὲν ὑψόθι πολλός.

Alte enim erigitur ſupra ſiniſtram manum.

v. 23. *Nunc quoque deductas.*] Par vitium ſuperiori, Nam & hic quoque

quoque *diductas* legendum. volanti enim & alas diducenti ſimilis. Aratus de Aquila:

αὐτὰρ ὅγ᾽ ἀΐσσοντι ποτὶ ὄρνιθι ἐοικώς.

Quis mediocriter Latine docto perſuaſerit, deducere alas eſſe explicare alas? Quod autem diductis alis pingatur in ἀστροθεσίᾳ, teſtes Aſteriſmi.

v.25. *Tum magni Iouis.*] Mœro Poetria Byzantina dicit de Aquila, quæ alibi temere non reperias:

Ζεὺς δ᾽ ἄρ᾽ ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας. οὐδ᾽ ἄρα τίς μιν
ἠείδει μακάρων. ὁ δ᾽ ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι.
τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέῳ τράφον ἄντρῳ
ἀμβροσίην φορέουσαι ἀπ᾽ ὠκεανοῖο ῥοάων.
νέκταρ δ᾽ ἐκ πέτρης μέγας αἰετὸς αἰὲν ἀφύσσων
γαμφηλῇ φορέεσκε ποτὸν Διὶ μητιόεντι.
τὸν καὶ νικήσας πατέρα Κρόνον εὐρυόπα Ζεὺς
ἀθάνατον ποίησε, καὶ οὐρανῷ ἐγκατένασσεν.
ὣς δ᾽ αὔτως τρήρωσι πελειάσιν ὤπασε τιμὴν,
αἳ δή τοι θέρεος καὶ χείματος ἄγγελοί εἰσι.

v.26. *Aſſueto volitans.*] Maniliana locutio, *Aſſueto*, magis aſſueto. In prima Inſtitutione: *Quo mirer*: quo magis mirer. Fortaſſe propius aſſueto. Aratus de Sagitta:

——— *ὁ δέ οἱ παραπέπταται ὄρνις*
ἀγχότερον βορέω. σχεδόθεν δέ οἱ ἄλλος ἄηται
οὐ τόσσος μεγέθει χαλεπὸς γέμει ἐξ ἁλὸς ἐλθεῖν
νυκτὸς ἀπερχομένης, καί μιν καλέουσιν ἀητόν.

Male in omnibus codicibus Arateis ἀήτης pro ἄητος.

v.26 *geſtet ceu fulmina.*] Gemblacenſis: *geſtet cui.*

v.32. *Et finitur in Andromeda.*] Equus eſt ἡμιτελὴς καὶ ἡμίτομος.

Aratus: *οὐδ᾽ ὅγε τετράπος ἐστίν. ἀπ᾽ ὀμφαλίοιο γὰρ ἄχρι*
μεσσόθεν ἡμιτελὴς περιτέλλεται ἱερὸς ἵππος.

Stella vero communis contingit Andromedam, diſcernens eius caput ab Equi intercifione, quia dimidiatus eſt, vt diximus, non integer. In Sphæra veteri:

ἵππῳ συνάπτει Ἀνδρομέδα ἡ κρᾶτ᾽ ἔχει
τὸν αὐτὸν ἵππου γαστρὶ κοινὸν ἀστέρα.

Hyginus de Equo: *In vmbilico nouiſſimam vnam, quæ Andromedæ caput vocatur.* Vitruuius: *Lucidiſſima ſtella finit ventrẽ Equi, & caput Andromedæ.* Vocatur in aſteriſmis ὁ κοινὸς ἵππου καὶ Ἀνδρομέδας ἀστήρ.

v. 32. *quam Perſeus armis Eripit.*] Valde falluntur, qui putant hic de Andromeda a Perſeo liberata intelligi. Imperiti aſpicientes ad illam fabulam locum corruperunt. At periti Latinitatis ſciunt, Perſeus, Orpheus, Theſeus apud poetas illius ſæculi ne apud poſteriores quidem eruditiores triſyllabum eſſe poſſe. In quibuſdam vidimus, ſed corrupte, vt in Culice. Præterea, vt diximus, non hic de fabula, ſed de aſtrotheſia Andromedæ & Perſei ſermo eſt. Itaque ſine dubio legendum:

——— *quam Perſeos armus*

Excipit & ſociat ſibi.——— Nam armus Perſei excipit pedes Andromedæ, & coniungit ſibi. Eudoxus: παρὰ δὲ τοὺς πόδας τῆς Ἀνδρομέδας ὁ Περσεὺς ἔχει τοὺς ὤμους, τὴν δεξιὰν χεῖρα πρὸς τὴν Κασσιέπειαν ἀποτείνων· τὸ δ' ἀριστερὸν γόνυ πρὸς τὰς Πλειάδας. Aratus μεταφράζων:

ἀμφότεροι δὲ πόδες γαμβροῦ ἐπισημαίνοιεν
Περσέος, οἵ ῥά οἱ αἰὲν ἐπωμάδιοι φορέονται.

Hoc frænabit eorum ſententias, qui huic noſtræ emendationi obluctantur.

v. 33. *Eripit.*] Correximus *Excipit.* Nam nugatorium eſt Andromedam eripi armis a Perſeo, quæ ſemper vincta in aſtris fingitur. Vt taceam aliam eſſe mentem poetæ aliud, quam liberationem Andromedæ, proponentis.

v. 33. *& ſociat ſibi.*] Quia Andromedæ pedes eius armi excipiunt. Tam ſociatam Perſeo, id eſt coniunctam vult, quam iniquo ſpatio diſiunctum Deltoton. Quid? Dicendum eſt Perſeum eam vindicare armis, & ſibi vxorem coniungere? Non, ſi ſapimus.

Pag. 12. v. 1. *quod terna lampade diſpar Conſpicitur.*] Gemblacenſis: ——— *quod tertia lampada.* — Omnino ſcribendum: *quoi tertia lampada.* Ita ſemper Gemblacenſis *Quod* pro *Quoi.* cui, inquit, tertia lampada eſt diſpar duabus reliquis. Non enim intelligit vnum latus eſſe inæquale duobus reliquis, vt ſit triangulum iſoſceles: ſed de tribus ſtellis, qui ſunt limites trigoni, vnam eſſe lucidiorem cæteris. Scholiaſtes Germanici: *Habet autem ſtellas tres, in ſingulis angulis ſingulas: e quibus vna eſt clarior.* Sunt pene ipſa verba Manilij. At Aratus eſſe Trigonum iſoſceles, cuius baſis minor reliquis duobus lateribus.

——— τὸ δ' ἐπὶ τρισὶν ἰσαίθμηται,

Δελτωτὸν:

Δέλτωτὸν πλευρῇσιν ἰσαζομένοισιν ἐοικὸς
ἀμφοτέρῃς. ἡ δ' οὔτι τόση. ———

Quod elegantiſſime Germanicus:

Tres illi laterum ductus. æquata duorum
Sunt ſpacia. vnius breuior, ſed clarior ignis.

modo intelligamus ignem pro tota baſi intelligi, quum tamen nullus ſit ignis in lateribus, ſed in limitibus, qui nihil aliud ſunt, quam ſtellæ. Aliter Cicero:

Huic ſpatio ductum ſimili latus extat vtrunque.
At non tertia pars lateris. ———

Quod dixit *ſimili* pro æquali, excuſat priſca conſuetudo. Nam propoſitio quinta primi elementi Euclidis fuit antiquitus Theorema Thaletis ita conceptum: *παντὸς ἰσοσκελοῦς αἱ πρὸς τῇ βάσει γωνίαι ὁμοῖαί εἰσι.* vbi *ὁμοίας* dixit *ἴσας, ἀρχαϊκωτέρως*, vt Cicero ſimilem pro æquali. Sed illud excuſari non poteſt, quod tertiam partem laterum dixit pro tertio latere. Qui ſane non eſt Ciceronis, ſed librarij error. Legendum enim: *At non tertia par lateris.* Intelligit enim lineam. Auienus:

Eſt etiam, Graio quod ſemper nomine noſtri
Deltoton memorant. ſimile & latus iſtud vtrumque
Porrigitur. ſummum ſigno caput angulus arctat,
Et gemini ſuprema iugi vicinia mordet.
Tertia, quæ ſtantes ſuſtentat linea ductus,
Parcior haud ſimili ſeſe ſub limite tendit,
Et contracta modum gemina face flammigerarum
Stellarum ſuperat. ———

Hic quoque bis *ſimile* poſitum pro æquali. Sed imperite ſtantes ductus dixit pro cruribus trigoni. Quomodo ſtantes lineæ angulum conſtituere poſſunt? Si enim ſtantes, & parallelæ. Non eſt inſcitia, ſed *ἀκυρολογία*. Reliqua ſatis bene. Et tamen Auienus eſt optimus Arati non ſolum paraphraſtes, ſed etiam interpres.

v. 1. *quod terna lampada.*] Emendauimus ex Gemblacenſi, *quoi tertia lampada.* Metaplaſmus eſt lampada, hebdomada, Narbona, Ancona, pro lampade, hebdomade, Narbone, Ancone. Abſque ope codicis deſperata erat ſalus huius loci.

v. 3. *Ex ſimili dictum.*] Cicero: ——— *ſimili quia forma litera claret.*

v. 3. *Cepheuſque & Caſsiepea.*] Magna labes, magnuſque hiatus poſt hunc verſum factus eſt, luxatis hinc viginti duobus verſiculis, quorum initium, *In pœnas ſignata ſuas.* — Quæ enim hæc continuabant, importune inter aſtra Notia tam abſurdo ſenſu, quam alieno loco, collocata erant. Ita igitur continuabis: — *Cepheuſque & Caſsiepea In pœnas ſignata ſuas.* — Non igitur mirum, ſi aliquando in hoc auctore vnus verſiculus in tertium locum tranſmotus eſt, quod non raro accidit, quum tot verſus, & quidem de re, de qua nemo dubitare poteſt, tam longe diſtracti erant. Non dubito, quin eo nomine a Zelotypis crimine audaciæ arceſſamur, qui ſæpe mirantur, nos in manifeſta ſententia vnum verſiculum a tertio loco, in antiquam ſedem ſæpe traduxiſſe.

v. 3. *Caſsiopea.*] Scribe *Caſsiepea*, vt Græci, & codex Gemblacenſis, qui nunquam aliter habet.

v. 4. *In pœnas ſignata ſuas.*] Ob ἀστροθεσίαν. quia tale eius χεδιογέφημα, ἐσχημάτισται γὰρ στερνοκοπουμένη. Aſtronomi enim eam imaginantur panſis brachiis ſeſe miſerantem. Aratus:

——— ἡ δ᾽ αὐτοῖς ὀλίγον ἀποτείνεται ὤμων
ὀργυιήν. φαίης κεν ἀνιάζειν ἐπὶ παιδί.

Vel potius ob ἀμαυρότητα, vt tanquam atrata lugere videatur. Nam, inquit Aratus, plenilunio obſcuratur: quod minimas ſtellas habeat ſimiles capitulo clauis intrantis in foramen ſeræ, ſeu obicis, aut, vt Germanicus vocat, cloſtri. Hoc enim plane eſt, quod ait:

οἵην δὲ κληῗδι θύρην ἔνδοθ᾽ ἀραρυῖαν
δικλίδ᾽ ἐπιπλήσσοντες ἀνακρούουσιν ὀχῆες. Germanicus:

Qualis ferratos ſubicit clauicula dentes
Subcutit, & foribus praducit vincula cloſtri.

Qui locus ita legendus eſt:

Qualis ferratos vbicis clauicula dente
Subcutit, & foribus reducit vincula cloſtri.

Vbicis antique pro *obices*. *Reducit* & id quoque ἀρχαϊκῶς prima producta, vt apud Lucretium, & alios. Interpres Arati Theo in illum locum ait claues antiquorum non extrinſecus aperire ſolitas, vt poſtea factum, ſed intrinſecus. quod verum eſt. Sed falſum, quod adiicit, Laconum claues intrinſecus aperire ſolitas. quem redarguit ille in Moſtellaria Plauti, qui ante fores poſitus

clauem

clauem Laconicam ſibi dari optat, qui eas aperire poſſit.

v. 6. *Expoſitam ponto deflet.*] φαίνε καν ἀνιάζειν ἐπὶ πυδί. Aratus. & Manilius ſequenti libro.

Perſea, & Andromedæ pœnas, matremque dolentem.

v.7. *Ne veterem.*] Gemblac. *In veterem*. Legendum *Ni veterem*. Alioqui, quam idoneam huius loci ſententiam comminiſcar, non video. Poteſt fieri vt fallar.

v. 9. *ſpoliumque ſibi teſtemque videnti.*] Spolium, τὸ γεγυμνωμένον. *Subſtineat* dixit pro oſtentet, opponat. Sic infra:

——— *nec plura alias incendia Mundus Subſtinuit.* — id eſt, oſtendit. Veteres dicebant obſtinere. Vide Feſtum. Liuius eodem modo, quo Manilius. *Male ſuſtinenti arma ſuperne gladium iugulo defigit.* lib. 1. *ſuſtinenti*, πϱοβαλλομένῳ.

v.9. *ſpoliumque ſibi.*] τὸ *ſibi* ἑλληνίζει. Nam vt Græci οἱ pro αὐτῷ, ſic Manilius ſibi, pro ipſi. Et Virgilius:

Nanque ſuam antiqua patria cinis ater habebat.

Suam, τὴν αὐτῆς. Quanuis Græci ita loquuntur, tamen ἰδιωτισμὸς potius, quam ἑλληνισμὸς in ſcriptoribus Latinis dici poſſit. Loquitur ita & Seneca, & alij. Igitur *ſibi*, id eſt, ipſi Ceto. Sic in Sphæra barbarica: *ſuum* id eſt *ſuorum* pro florum ipſius.

v.9. *Teſtemque videnti.*] id eſt Perſea præſentem. Nam vt ſuperſtes pro præſente & teſte vſurpatur apud veteres, ita Manilius teſtem pro præſente accipit. Neque locus eſt mendoſus, vt perperam aliquando putauimus.

v.10. *Tum vicina ferens flexo.*] Supra monuimus Taurum ἐκ τῆς ἀστροθεσίας flexum dici. Ita enim pingitur. Gemblacenſis habebat *nexo* pro *flexo*. Nimirum legendũ *nixo*. quod ſane reſpondet τῷ ὀκλάζοντι. ὀκλάζει enim. eſt autem deſumptum hoc ex Arato:

πὰρ ποσὶ δ' ἡνιόχου κεραὸν πεπτηότα ταῦρον Μαίεσθαι. —

v.14. *Claudentes ſidere pontum.*] *Ex die tertio Iduum Nouembris, vſq. in diem ſextum Iduum Martiarum maria clauduntur.* Vegetius.

v.15. *Nubibus & mundi.*] Lege *Nobilis*. Ita etiam Gemblac. In veteri Sphæra:

λαιῷ δ' ἐν ὤμῳ Ζηνὸς αἲξ ἐπὶ ζῳδίς,
ἣν αὐτὸς ἄστροις ἐγκαθίδρυσεν καλῶς,
θρόνων κρατήσας ἱερῶν Ζηνὸς τυχίας.

v. 20. *Pleiades, Hyadeſque feri pars vtraque Tauri.*] Nam Hyades τὸ βούκρανον efficiunt, Pleiades circumcæſuram, qua

 finitur

finitur Taurus. Eſt enim, vt & Equus, ἡμίτομος.

v.21. *Hæc ſunt Aquilonia ſigna. Aſpice nunc infra Solis.*] Ex Arato:

καὶ τὰ μὲν ἐν βορέῳ καὶ ἀλήτης ἠελίοιο
μεσσηγὺς κέχυται. τὰ δὲ νειόθι τέλλεται ἄλλα
πολλὰ μεταξὺ νότοιο καὶ ἠελίοιο κελεύθου.

v.22. *Aſpice nunc infra Solis.*] καὶ τὰ μὲν ἐν βορέῳ καὶ ἀλήτης ἠελίοιο
Μεσσηγὺς κέχυται.

v.24. *Quæque intra gelidum.*] τὰ δὲ νειόθι τέλλεται ἄλλα
πολλὰ μεταξὺ νότοιο, καὶ ἠελίοιο κελεύθου.

v.24. *Quæque intra gelidum.*] Gelidus Capricornus non magis eſt, quam Cancer calidus. Sed ἰδιωτικῶς dixit, & ex vſu vulgi: quod Sole id ſignum obtinente tunc nobis bruma conficitur. Sic alibi:

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in aſtris.

v.25. *Imo ſubnixum.*] Locus deprauatiſſimus, qui ex codice Gemblacenſi ita legendus:

Quæque intra gelidum Capricorni ſidus, & axe
Imo ſubnixum vertuntur ſidera Mundum.

Nos tantum *axe* pro axem emendauimus. Abſoluta τῶν βορείων deſcriptione pergit ad Notia ſigna, quorum nomine profitetur ſe intelligere illa tantum, quæ citra tropicum Capricorni, & orbem nobis incognitum ſita ſunt.

v.*. *Altera pars orbis.*] Profeſſus eſt ſe ſcripturum non de iis ſignis, quæ a nobis nunquam videntur, ſed de illis tantum, quæ vocantur Notia, quæ in Auſtrum ſubmota quidem ſunt, ſed tamen in conſpectum noſtrum veniunt. Ea enim ſola ſunt, quæ νοτίων nomine Græci appellant, ſicut altera, quæ expoſuit, dicuntur βόρεια. At in his decem verſibus loquitur de iis terræ tractibus, ad quos nemo vnquam noſtrum penetrauit, & in quibus non pauciora ſigna oriri coniicit, quam in noſtris. Hoc enim volunt illa:

Nec minor eſt illis mundus, nec lumine peior.

An non ſatis iſtis declarat ſe de ignotis ſtellis agere? Itaque tam conſtat alieno loco poſitos hos decem verſus, quam importune illis diſiungi principium Notiorum ſignorum: quod ita inſtitutum fuerat a Manilio:

Aſpice nunc infra Solis ſurgentia curſus
Quæ ſuper exuſtas labuntur ſidera terras,

Quæque

Quæque intra gelidum Capricorni ſidus, & axe
Imo ſubnixum vertuntur ſidera Mundum.
Cernere vicinum Geminis licet Oriona.

Nemo hunc ſitum horum verſuum eſſe negabit, niſi, quod quotidie experior, quibus dolet aliquid a nobis repertum, quod præter expectationem illorum ſit. Sed quo pertineant illi verſus, infra indicabitur: qui quidem tam neceſſarij ſunt ibi, quam huic loco alieni.

v. 26. *Cernere vicinum.*] Eſt principium Auſtralium ſignorum. Sphæram enim, quod & Ptolemæus, & ante eum Hipparchus fecerat, in tria diuidit: in Zodiacum, in partem Aquilonarem, & in Auſtrinam. Progreditur ſecundum longitudinem, ac latitudinem. Longitudo eſt ab Oriente, ad Occidentem. Latitudo ab ecliptica ad Aquilonem, & ab eadem, ad Auſtrum. Sub Zodiaco ſunt XII Signa, & ſeptem errones. Sub Septentrione Aquilonia ſigna, quæ iam explicata ſunt. Sub Auſtro, quæ iam explicabuntur, vno nomine Notia dicta, vt illa altera Borea; quæ iam exegit.

v. 26. *Cernere vicinum.*] Tractaturus de ſignis Auſtralibus recte ab Orione incipit. In ſignis enim Aquiloniis ab Vrſa initium fecit, a qua, ad Orionem recta linea eſt. Eſt ergo Orion e regione Vrſæ. Homerus:

ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
ἥτ' αὐτοῦ στρέφεται, καί τ' ὠρίωνα δοκεύει. Manilius:
Arctos, & Orion aduerſis fontibus ibant.

Et Aratus ſtatim incipit ab Orione. Manilius autem Arati proœmium Notiorum ſignorum pene ad verbum vertit.

v. 27. *In magnum Cæli.*] Nam vtrunque hemiſphærium obſidens ſecundum longitudinem obtinet partes XVII: ſecundum latitudinem partes XXX. Propterea in Sphæra barbarica dixit

——— *Orion magni pars maxima Cæli.*

v. 31. *excelſo immenſus Olympo.*] Immenſus, vt quod citauimus modo ex Sphæra barbarica, quod ſit magni pars maxima Cæli. niſi (quod non dubito) *immerſus* legendum ſit: quod caput eius longe ſubductum ſit. De Orione Græcus quidam innominatus: ῥᾷον ἐστὶ τὸ λεγόμενον παρ' ἰδιώταις ἀλεκτρόδιον. πρώτως δ' ἀνατέλλει κατὰ τὴν κϛ τοῦ ἰουλίου. Hodie emergit ſupra finitorem Græcanicum dimidiatus medio Iunio Iuliano.

v.31. *Per tria ſubducto.*] Poterat legi: *Per tria ſubductos ſignatur lumina vultus:* & melius, meo iudicio. Habet enim claras in capite ſtellas tres, & quidem vnam reliquis duabus clariorem, vt vult Hyginus ex veteribus aſteriſmis, ex quibus hæc quoque hauſit Manilius. Sed Ptolemæus ῥομβοειδῆ tantum collocat in capite. Valde enim Ptolemæi aſteriſmi ab antiquis differunt.

v. 31. *ſubductos vultus.*] χειρογραφίαι referunt formas cæleſtes ad nos conuerſas. Neque aliter Hipparchus cenſet. *ἅπαντα τὰ ἄστρα ἠστέρισται πρὸς τὴν ἡμετέραν θεωρίαν, καὶ ὡς ἂν πρὸς ἡμᾶς ἐστραμμένα, εἰ μή τι αὐτῶν κατάγραφόν ἐστι.* Item infra: *τὰ γὰρ ἄστρα πάντα εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ κόσμου μέρος ἐπεστραμμένα, ὡς ἔφην, ἀστροθετεῖται ὑπὸ πάντων καὶ ὑπ' αὐτοῦ Ἀράτου.* Sed Theo dicit earum dorſa nobis, anteriora autem cælo obuerſa eſſe. *ἐμπέπηγε γὰρ ἐπ' ὄψιν τοῦ οὐρανοῦ τὰ ζώδια καὶ τὰ νῶτα αὐτῶν ἡμεῖς ὁρῶμεν. ἡμεῖς δὲ τὸ ἀνάπαλιν τὰ νῶτα πρὸς τὴν σφαῖραν χαράξομεν. οὐ γὰρ δυνατὸν ἐν τῇ σφαίρᾳ οὕτως ὡς ἐν οὐρανῷ χαφῆναι. οὐ γὰρ ἂν αὐτὰ ἑωρῶμεν.*

Pag:13.v.1. *Hoc duce.*] Ab hoc enim principium Auſtralium ſignorum. quod ſupra tetigimus.

v 4. *Nec grauius cedit nec horrens frigore ſurgit.*] Gemblacenſis: —— *nec horrida frigore ſæuit.* Sed male. Nam omnino *horrens* non horrida legendum. Poſt hunc verſiculum cætera pars Auſtralium ſignorum parti Septentrionali importunè cohæſerat poſt Caſſiepeam: & præter illum tranſpoſitum, accidit quoque, vt duo verſiculi locum inter ſe commutarint.

Nec grauius cedit, nec horrens frigore ſurgit.
Sic in vtrumque mouet mundum, & contraria reddit.
Nec vacuum Solis fulgentem deſerit orbem.

v.4. *nec horrens.*] Ita liber Gemblacenſis. vulgo, *non horrens.* Ergo aſpiratio eſt pro conſonante.

v. 5. *Sic in vtrumque mouet mundum.*] Quod ſententia poſtulante recte hic verſiculus huc traiectus ſit, non ſolum doctos, ſed etiam mediocriter Latine intelligentes iudices fero, ne credamus illi ſciolo, qui aliter cenſebat, & ſemper videtur occaſionem captare a nobis diſſentiendi. Quam ridiculus eſt & ille, & quibus dolet nos ſupra illos aliquid ſapere. Igitur Canicula in contraria mouet mundum, quod exorientem maximi calores, occidentem pruinæ gelidæ ac frugibus metuendæ excipiunt. Auctor Columella libro vndecimo: item Sophocles Nauplio: *ἄστρων στρο-*

φάς τι καὶ κινδς· ψυχὰν δύειν. Quæ omnia diſerte explicat Plinius libro decimoſeptimo: *Rudis fuit priſcorum vita, atque ſine literis. non minus tamen ingenioſam fuiſſe in illis obſeruationem apparebit, quam nunc eſſe rationem. Tria namque tempora fructibus metuebant. propter quod inſtituerunt ferias, dieſque feſtos, Robigalia, Floralia, Vinalia. Robigalia Numa inſtituit anno regni ſui vndecimo: quæ nunc aguntur a. d. ſeptimum Kalend. Maii: quoniam tum fere ſegetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente, ſicut tunc ferebat ratio. Sed vera cauſa eſt, quod poſt dies vndeviginti ab æquinoctio verno per id quatriduum varia gentium obſeruatione in IV Kal. Mai Canis occidit, ſidus & per ſe vehemens, & cui prædecere Caniculam neceſſe ſit.* Paulo poſt. *Hanc diem Varro determinat Sole Tauri quartamdecimam obtinente. Ergo ſi in hoc quatriduum inciderit plenilunium, fruges, & omnia quæ florebant, lædi neceſſe eſt.* Plene Manilium enarrat Plinius.

v. 6. *Nec vacuum Solis.*] Hoc eſt, ſine Sole Canicula nunquam oritur eo tempore. Aratus: — κεῖνον ἅμ᾽ ἠελίῳ ἀνιόντα. Quod antea iſte verſus a nemine intelligeretur, tam conſtat nobis, quam ineptiſſime illi Cenſori viſum non debere loco ſuo ſolicitari. Mens Manilij ad verbum: Subſequitur Canicula, qua nullum aſtrum grauius eſt, ſiue occidat, ſiue oriatur. Sic diuerſe afficit mundum, frigore occidens, & calore oriens. Neque vnquam ſine ſole oritur, aut occidit. Qui hæc bene cohærere negauerit, nos eum ſua ſine riuali amare ſinemus. Si ego non indicaſſem tranſpoſitionem hanc, neque grauis ille Cenſor, neque doctior vllus odoratus fuiſſet hæc de Canicula dici. & mirum eſt me non vapulaſſe, quod luxationem illam Auſtralium ſignorum loco ſuo repoſuerim. A nobis diſcunt, quæ ſine nobis ignoraturi erant, & tamen ita volunt diſſimulare ſe nobis illa debere, vt nos ea vltro docere velint.

v.6. *Nec vacuum Solis.*] Cum Sole caniculam oriri perperam vulgo perſuaſum arguit Geminus: τὸ δὲ λεγόμενον ὑπὸ τῶν πλείστων, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀνατέλλει σὺν τῷ ἡλίῳ, παντελῶς ἐστιν ἰδιωτικόν. Ἐν γὰρ τούτῳ τῷ χρόνῳ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ ἡλίου διέστηκεν ὁ ἀστήρ. Vide reliqua.

v.7. *Hanc qui ſurgentem.*] Ait obſeruari ortum Caniculæ a Cilicibus, & incolis Tauri: vt ex eo quantus frugum prouentus futurus ſit, augurentur: item & quæ valetudo, & alia id genus. Quod & omnino tangit Germanicus de ipſa Canicula loquens,

 vt videa-

vt videatur conſulto Manilium noſtrum interpretari:

—— nullo gaudet maiuſve minuſve
Agricola, & ſidus primo ſpeculatur ab ortu.
Sic in vtrunque oritur, ſic occidit in freta ſidus.

Et hoc eſt, quod ſcribit Plinius : non minorem ei aſtro venerationem eſſe, quam deſcriptis in Deos ſtellis. Igitur Germanicus ſcribit nullo minus aut magis ſidere gaudere agricolam, quod in vtrunque vehemens ſit, occaſu & ortu. Quemadmodum Manilius dixit, *Sic in vtrunque mouet mundum* : ſic eodem epiphonemate vſus eſt Germanicus. *Sic in vtrunque oritur, ſic occidit in freta ſidus.* Paria facit cum Manilio, ſed non cum Cenſore noſtro, quem plurimi facerem viuere, vt pudorem a ferreo ore exprimeremus.

v.8. *Montis ab excelſo.*] In gratiam Arati dictum, qui Cilix fuit. Itaque quum Cilices aſtrorum obſeruatores inducit, fauet Arato Cilici. Sic Auienus:

Quæ rurſum ingenio numeriſque Solenſibus idem
Iuppiter efferri melius dedit, incola Tauri
Muſa vt Cecropios raperetur, & Aonas agros.

Incolam Tauri Muſam Arateam nominat. Sic idem Auienus Cariam clauem dixit fauens memoriæ Eudoxi Cnidij. Nam Cnidus Cariæ accenſebatur. Loquitur autem de Caſſiepea:

—— vix qualem Caria quondam
Nouerat intrantem per clauſtra tenacia clauim.

Nam hæc de Caſſiepea quamuis ab Arato acceperit, non Eudoxo, tamen meminerat Aratum ab Eudoxo accepiſſe ex libro, cui titulum auctor fecerat ἔνοπτρον. Nam φαινόμενα Arati nihil aliud ſunt, quam aut φαινόμενα, aut ἔνοπτρον Eudoxi : quod & docuit nos Hipparchus. Itaque quum Aratea verteret Auienus, tamen omnia pene attribuit Eudoxo : vt quum ait: — *Sic aſtrum dici Cnidius dedit.* — quæ diligenter notanda ſunt.

v.8. *vertice Tauri.*] Quod fauens Arato Manilius Cilicibus attribuit, hoc Cicero de Ceis prodit primo de Diuinatione : *Vt enim Ceos accepimus ortum Caniculæ diligenter quotannis ſolere ſeruare, coniecturamque capere, vt ſcribit Ponticus Heraclides, an peſtilens annus futurus ſit, &c.* Quæ omnia ad mentem Manilij.

v. 11. *varieque reuertens Sic mouet.*] In vtranque partem ortu & occaſu ſuo vehemens ſidus eſſe, iam dictum a nobis. Nam & eius

eius ortu, ——— οὐκέτι κεῖνον ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι.

Et occaſum quoque tremendum ait Aratus: Κείνου καὶ κατιόντος ἀκούομεν. Arati interpres Theo & M. Tullius aliter Aratum interpretantur, ac Manilius; qui pene ad verbum Aratea reddidit: & in verbis Arati non Κεῖνον, ſed Κενὸν manifeſto videtur legiſſe: quia nondum Græca apicibus & accentibus notata erant, vt ſunt hodie. Ita enim legit:

——— Καίμιν κηλεῦσ' ἄνθρωποι
Σείριον, οὐκέτι κενὸν ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα.
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι.

hoc eſt, ——— *quem dicunt Sirion omnes,*
Qui ſurgens Solis vacuum non deſerit orbem:
Et ſpem mentitur male adultis frondibus arbos.

At M. Tullius Κενὸν quoque legit, ſed vulgata diſtinctione,

——— οὐκέτι κενὸν ἅμ' ἠελίῳ καλιόντα
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι.

——— *haud patitur foliorum tegmine fruſtra*
Suſpenſos animos arbuſta ornata tenere.

V. 13. *Curſuſque micantis In radios vix Sole minor.* —] Vix, inquit Soli ipſi claritate cedat, niſi quod remotiores quaſdam ſtellas habet. hoc eſt enim τὸ, *niſi quod procul hærens.* Remotius enim Κατηστεῖχ ait: vt ſupra eodem modo de Orione:

Non quod clara minus, ſed quod magis alta recedant.

Obſcuritatem aſſignat interuallo. quod ἰδιωτικωτέρως, quam φυσικωτέρως dictum. Sed Poetis quædam concedenda, neque omnia ad vnguem exigenda. Hinc ergo intelligimus, quare dixerit Aratus: ποικίλος, ἀλλ' οὐ πάντα πεφασμένος. ——— Quod & ipſum haud ſcio an bene aſſecutus ſit Theo. Sed mirum quomodo M. Tullius ſequentia reddiderit. Aratus:

——— ἀλλὰ κατ' αὐτὴν Γαστέρα κυάνεος περιτέλλεται. ———

Cicero: *Hunc tegit obſcurus ſubter præcordia veſper.*

Sane κυάνεος περιτέλλεται illi viſum eſſe, ἀκρόνυχος ἄχρι τῆ γαστέρος ἐπιτέλλει. quia τὸ κυάνεον nocti & veſperi poetæ attribuant. Quod non leuiter miramur. De Caniculæ ortu quæ erudite diſputat Geminus, digna ſunt, quæ a lectore conſulantur. Ibi enim diſerte concluditur, non Caniculam eſſe æſtuum cauſſam, ſed ſignum & argumentum, quo vtuntur homines, nempe tunc ca-

lores vehementes cieri, quum illud ſidus cum Sole oritur, non autem propterea quod cum Sole oritur.

ibid. *micantis in radios.*] Aiunt cerni meridie in ſpeculo, aqua in pelui radiis Solis oppoſita. Multos Ruſticos nouimus, qui meridie ſine ſpeculo viderunt. Eſt autem ſtellarum fulgentiſſima, in ore canis, ſeu maxilla poſita: quæ proprie *σείριος* dicitur.

v. 15. *Frigida cæruleo.*] Mutuatur ab Arato, qui *κυάνεον*, cæruleum locum ſtellis vacantem vocat.

——— *ἀλλ' ὁ πάντη πεφασμένος, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν*
γαστέρα κυάνεος. ——

hoc eſt *ἄναστρος*. quod male reddidiſſe M. Ciceronem iam indicauimus. Recte autem Auienus. Inde *τοὺς ἀμυδροὺς ἀστέρας frigida lumina* vocat, quod exiguis flammis prædita ſint: vt alibi per frigidum lumen Solis Solem occidentem intelligit. Sed Manilium fugit ratio, qui in vultu *τοὺς ἀμυδροὺς* conſtituit, quos Aratus in ventre. Neque enim Canis *ἄναστρον* os poteſt habere, aut vultum *ἀμυδρὸν*, in cuius roſtro, ſiue maxilla, illa fulgentiſſima eſt.

v. 20. *Emeritum magnis Mundum tenet acta procellis.*] Gemblacenſis non *procellis*, ſed *periclis*. Mundum autem more ſuo, id eſt Cælum. neque aliter poteſt intelligi. Sic Vitruuius libro IX, cap. VII: *de mundi circa terram peruolitantia.*

v. 23. *Et Phœbo ſacer Ales, & magno gratus Iaccho.*] Reponendum ex fide codicis Gemblacenſis: *Et Phœbo ſacer Ales, & vna gratus Iaccho.*

v. 26. *Ipſius hinc mundo.*] Lege: *Ipſius hinc Mundi.* Aliter apud Grammaticos de ſolœciſmo cauſſa dicenda eſſet. *Mundi* more ſuo, id eſt Cæli. Quis dubitat illam aram dici Aram Cæli? Auienus: ——— *ſpectabilis exit Ara poli.* —— Quid verbis opus eſt? Nil intra eſt oleam, nil extra eſt in nuce duri, ſi quibuſdam credimus.

v. 27. *Ara.*] Sic vertunt *θυτήριον*, vel potius *βωμὸν*, vt vetus Sphæra:

ὑπ' αὐτῇ· κεῖται σκορπίῳ βωμὸς τέλος.

quidam Turibulum, vt Germanicus, & Auſonius: quia quibuſdam *λιβανωτὶς* dicitur, & *θυμιατήριον*. Interpres Germanici Pharon, id eſt *φρυκτώριον*: Eius ſuperficies, in qua prunæ collocantur, dicitur *ἐσχάρα*. Baſis altaris *τὸ ὑπόπυργον*. Supra *ἐσχάραν* eſt

βωμίσκος

βωμίσκος, id eſt altar, locus ipſe prunarum. Altar apud Prudentium legitur, & Gloſſæ adteſtantur. Templum vocat, quod vota apud Aram ſoluerunt Dij. Nam aliter putare eſt Latine neſcire.

Ibid. *vaſtos quum Terra Gigantes.*] Theo: Ἐρατοσθένης δέ φησι τοῦτο τὸ θυτήριον εἶναι, ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ συνωμοσίαν ἐποιήσαντο, ὅτε ἐπὶ τοὺς Τιτᾶνας ἐστράτευσεν ὁ Ζεύς, Κυκλώπων κατασκευασάντων. ἔχον δὲ ἐπὶ τοῦ πυρὸς κάλυμμα, ὅπως μὴ ἴδωσι τοῦ κεραυνοῦ δύναμιν. ἐπιτυχόντες δὲ τῇ πράξει ἔθηκαν εἰς οὐρανὸν τὸ αὐτὸ κατασκεύασμα. ὃ καὶ εἰς τὰ συμπόσια φέρουσιν οἱ κοινωνεῖν βουλόμενοι, ἢ αὐτοὺς αἱρούμενοι ἐν τοῖς ἀγῶσι. Καὶ τοῖς ὀμνύειν βουλομένους δίδοται, ὡς δικαιοτάτην πίστιν τηροῦσι. καὶ τῇ χειρὶ ἐφάπτονται δεικνύντες συγγνωμοσύνης μετέχειν τὸ πῦρ. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ μάντεις τοῦτο ποιοῦσι. Similia Scholiaſtes Germanici. In his duos ritus obſeruamus. alter eſt, ὀμνύοντα τοῦ βωμοῦ ἐφάπτεσθαι: quod eſt in Romanorum ritu, Aram tangere. Alter, vas, quod ad firmanda fœdera in conuiuiis adhiberi ſolebat, is eſt Batillus Latinis. Helenius Acro: *Vatillum, deminutiuum a vaſe, eſt vas paruum, in quo pro felici hoſpitum aduentu incenſis odoribus Ioui hoſpitali ſacra fiebant.* quanquam χαμματικῶς, hoc eſt inepte, a vaſe ὑποκορίζεται. Gloſſaria tamen per V. Vatillum, πυρέγμιον. In vetuſto Martylogio etiam Batulum memini legere.

v. 28. *tumidi quoque magnos.*] Et puero patet legendum — *tum Di quoque magnos.* Elegantiſſime: Dij inuocarunt Deos. Diis alij Dij opus fuerunt. Vota enim ſoluerunt ad ipſum Turibulum. Quibus autem votum ſoluitur niſi Diis?

v. 29. *Quæſiuere Deos.*] Inuocarunt. In fine huius libri — *& in ponto quæſitus rector Olympi.* inuocatus. Quæſo Deos apud Comicos. Lucretius:

Non Diuum pacem votis adit, & prece quæſit
Ventorum pauidus paces, animaſque ſecundas.

v. 32. *Montibus atque alios.*] Scribe *alus.* Adſtipulatur Gemblacenſis.

Pag. 14. v. 1. *& rupta matre creatos.*] Gemblac. *coactos.* haud ſcio, an bene.

v. 5. *Hoſtiferum necdum.*] Vox *Hoſtiferum* non caret mendo. Gemblacenſis habet: *Nec dum hoſtiferum.* Hæc omnia nobis ſuſpecta. & profecto niſi me animus fallit, ſuſpicor Manilium ſcripſiſſe: *Nec dum peſtiferum.*

v. 6. *Quapropter.*] *Quam propter.* Sic etiam Gemblac. Puerilia

ſunt hæc.. Tamen monenda. Sed quam immani ſpatio diſiunctam Aram & Cetum in vnum coniungit? Itane, Manili, Cetum prope Aram collocas?

v.8. *Intentans morſu.*] *Intentans morſum.* Et Gemblacenſis.

v.11. *venti de nomine dictus.*] Piſcium, quod eſt vltimum Signum in Zodiaco, alter dicitur νότιος, ad differentiam ſui gemini, qui βόρειος appellatur. Sed & βόρειος proprio nomine χελιδονίας dictus. Nam in eius χελιδονογραφίᾳ caput hirundininum ei affingunt Chaldæi. Sed ego puto ab eo, quod quum Sol eſt in extremo Piſce, hirundo incipit videri in Græcia, quæ veri præludit. Iſte vero Piſcis, quo de agitur, etiam νότιος, vt ille alter gemellus, vocatur. Sed ad diſtinctionem gemelli Notij cognominatur Solitarius. Hyginus: *Fuſio aquæ peruenit ad eum Piſcem, qui ſolitarius figuratur.* hoc eſt, ὁ μονάζων μορφούμενος, &, quod dixit Aratus, οἶος ὑπὸ πτερύγων. — Dictus etiam fuit μέγας. Theo: οὗτος δ' ὁ ἰχθύς ἐστιν, ὁ μέγας καλούμενος, ὅς κάπτειν λέγεται ὕδωρ ἀπὸ τῆς τοῦ ὑδροχόου χύσεως. τούτου δ' ἐκγόνους τοὺς δύο ἰχθύας εἶναι λέγεται. Scholiaſtes Germanici: *Piſcis Magnus, cuius nepotes dicuntur Piſces.*

v.12. *cui cuncta feruntur.*] Legendum: *cui iuncta.* Notius enim Piſcis, quem alio nomine Piſcem Capricorni dicunt, flumen Aquarij deglutire dicitur, hoc eſt χύσιν ὕδατος, vt vocatur ab Arato. Alia eſt a fuſione aquæ ſtellarum fuſio apud Vitruuium libro IX. cap. VII: *Arieti & Piſcibus Cetus eſt ſubiectus: a cuius criſta ordinate vtriſque piſcibus diſpoſita eſt tenuis fuſio ſtellarum, quæ Græce vocatur ἑρμηδόνη.* Lege ἁρπεδόνη. Heſychius: ἀρπεδόνη, τῶν ἀμυδρῶν ἀστέρων χύσις. Eſt enim δεσμὸς ἰχθύων, vocatum aliter λίνον, Plinio commiſſura piſcium. Itaque caue ποταμὸν ὠρίωνος, χύσιν ὕδατος, ζωόδεσμον ἰχθύων confundas. χύσις ὕδατος Aquarij intelligitur hoc verſiculo:

Flexa per ingentes ſtellarum flumina gyros.

gyros autem intelligit, quas συστροφὰς ὕδατος vocant Hipparchus & Ptolemæus.

v.14. *Alterius capiti coniungit Aquarius vndas*
Amnis, & in medium.] Legendum *Alterius capitis.* Nam hanc fuſionem aquæ vocat Amnem, cuius alterum caput iunctum eſt notio Piſci, alterum Aquario. At longe hinc eſt alter Amnis, Eridanus, vel potius ποταμὸς ὠρίωνος. Aratus:

ἢ γὰρ καὶ κείνου θεῶν ὑπὸ ποσσὶ φορεῖται

λείψανον

λείψανον Ἠριδανοῖο πολυκλαύςου ποταμοῖο.
καὶ τὸ μὲν Ὠρίων@ ὑπὸ σκαιὸν πόδα τείνει.

In veteri Sphæra: ἴδοις δ' ἂν Ὠρίων@ ἐξ ἀριστερῶν ποταμόν.— Ἠριδανὸν autem & Ῥοδανὸν confundebant vetuſtiſſimi illi, vt Italiam & Galliam. Hanc κατάχρησιν inuenies apud Apollonium Rhodium. Quin etiam Ῥοδανὸν apud inferos collocat Homerus.

v. 15. *Amnis & in medium.*] Hoc verſu finitur luxatio illa ſiderum auſtralium. Hinc perge ad illum, *Has inter Soliſq; vias.*

v. 16. *Has inter.*] Lege *His inter*, vt etiam Gemblacenſis habet. Eſt concluſio auſtralium ſiderum.

v. 17. *Axem quem Mundi ſ. p. torquet.*] Scribe, vt olim emendauimus, & atteſtatur Gemblacenſis: *Axem qua Mundi ſtridentem pondere torquent.*

v. *. *Vltima quæ mundo ſemper voluuntur.*] Hæc omnino pertinent ad polum antarcticum, vt infra ſuo loco declarabitur. Ante hunc verſum reponi debent decem verſus, quorum primus

Altera pars orbis ſub aquis iacet inuia nobis.

v. 20. *Altera pars orbis.*] Abſoluta parte Notiorum ſignorum, quæ nobis quidem conſpicua, a nobis autem remotiſſima ſunt, nunc agit de iis, quæ nunquam a nobis quidem videntur, ſed tamen eſſe exemplo noſtrorum cogimur credere. Nam polum ex aduerſa parte eſſe neceſſe eſt & ſimilem noſtri, vt ipſe ait, & ſimili ſpecie ſtellarum inſignitum. Sed longe diſſimillimos aſteriſmos illius Cæli his noſtris eſſe alibi declarabimus.

Ibid. *ſub aquis iacet.*] τὴν ὑπάτην ſiue δείζοντα ὠκεανὸν vocabant, vt alibi diximus. Quæ igitur ἐν τῇ περάτῃ, ea ſub Oceano, ſiue ſub vndis.

v. 21. *nec tranſita regna.*] Plus eſt, quam quod ſupra dixit *Orbe peregrino*, id eſt, qui peregrinus eſt, ſed tamen aditur. hic autem orbis, de quo agimus, inuius nobis, ἀπρόσμικτ@ καὶ ἀπρόσιτ@.

v. 23. *Diuerſaſque vmbras.*] Sunt enim nobis ἀντίσκιοι. Nam extra Capricornum habitant. Nos, & illi, ambo quidem ſumus inter nos ἑτερόσκιοι. ſed illis dextri ortus, ſiniſtra vmbra: nobis ſiniſtri ortus, dextra vmbra. At qui ſunt inter vtrunque tropicum, illi ſunt ἀμφίσκιοι, vt quos imaginatur Lucanus:

Extremum vobis Arabes veniſtis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.

Quare mirantur apud nos vmbras non ire ſiniſtras, quum &

dextræ

dextræ ſint illis aliquando, vt nobis? Admirationem facit inſolentia. Atqui hoc ſolens ipſis. Arabes enim vltimi habitant extra tropicum Cancri, & citra Æquinoctialem. *ἀμφίσκιοι* ergo ſunt. Quare mirantur in Europa, quod ipſis inſolens non eſt?

v. 26. *Nec numeroſa minus.*] Nec pauciora habent ſidera, a tropico Capricorni, ad polum antarcticum, quam nos a noſtro tropico, ad polum boreum. Sed quod ait, *nec lumine peior*, falſum experientia conuincit. Nullæ enim ſtellæ magnitudinis primæ vltra Tropicum Capricorni. omnes enim ſtellæ primæ magnitudinis veteribus notæ fuerunt.

v. 28. *ſidus noſtro quod contigit.*] Alludit ad præſentes honores diuinos, quos Romani viuo Auguſto habuerunt. Horatius:

Præſenti tibi maturos largimur honores.

Et nota eſt ara tam Lugdunenſis, quam Narbonenſis.

Iurandaſque tuum per nomen ponimus aras.

& quidem quot menſibus res diuina fiebat: ——— *quotannis*

Biſſenos cui noſtra dies altaria fumant.

v. 30. *Vltima quæ Mundo.*] Hæc mirum in modum antea perturbata erant. Nam coniungebantur cum anterioribus,

Quæ Notia antiqui dixerunt ſidera vates. Atqui nihil tale præferunt: imo de polo antarctico loquitur. Paulo antea dixerat, non pauciora numerant ſidera intra tropicum ac polum ſuum, quam nos intra tropicum noſtrum & polum boreum. quod quidem ἐκ τοῦ ἀναλόγου argumentatur, comparatione ſcilicet inferiorum cum iſtis ſuperioribus. At vltimæ, inquit, partes mundi, id eſt polus antarcticus, referunt ſpeciem iſtius noſtri mundi. id eſt, eadem eſt analogia.

Ibid. *Vltima.*] Vltima id eſt vltimæ partes mundi, quæ circa polum conuertuntur.

v. 31. *Queis innexa manent cæli fulgentia templa.*] Repone ex Gemblacenſi, *fulgentia ſigna.* id eſt ſtellæ polares Antarcticæ, quæ innexæ manent, & immobiles ſunt, vt hæc noſtra polaris.

v. 32. *Nuſquam conſpectu.*] Gemblacenſis *Nunquam in conſpectu.* Si non eſt mendum, ἀρχαϊκῶς dictum in conſpectu, pro in conſpectum. Hæc futilia ſunt. Non dubito quin *conſpectum* ſcribendum ſit. ſic in ſequenti *ſpecie* pro *ſpeciem* ſcriptum erat. Et ita paſſim litera M finalis deerat in eodem exemplari.

v. 33. *Sublimem ſpeciem*] Locus deprauatus. Optime Gemblacenſis:

blacenſis: *Sublimis ſpeciem mundi.* Quanquam corrupte *ſpecie* pro *ſpeciem* habebat. Illa infera referunt ſpeciem ſublimis huius noſtri hemiſphærij. Eadem eſt ratio. Sed experientia in illas partes nauigantium aliter docet. Nulli enim aſteriſmi ibi his noſtris ſimiles.

Ibid. *ſimileſque figuras Aſtrorum referunt & verſas frontibus Arctos.*] Quamuis, inquit, Arctos, quæ in altero polo ſunt, non videmus, tamen eas noſtratibus ſimiles eſſe ratio vincit, καὶ ἡ ἀναλογία. Nam vt ait Euripides Oenomao,

τεκμαιρόμεσθα τοῖς παροῦσι τἀφανῆ.

Quod tamen falſum eſt. Nam Septentriones nulli ſunt in altero polo, nulla maior Vrſa, nulla minor, nullus Draco. neque vllas alias ſtellas lucidas habet is polus, præter quatuor in quadrum æquilatus diſpoſitas; quæ vicem plauſtri noſtri eſſe poſſint. Earum vna eſt tertiæ magnitudinis: reliquæ tres ſecundæ. Id nos docuit ex iis, quæ in literas retulit, Americus Veſputius, vir immortali gloria dignus. Multos vidimus, & videmus fere quotidie, qui αὐτόπται rei fuerunt. Id vocant Crucem.

Pag. 15. v. 3. *quanuis fulgentia.*] Lege — *quia vis fulgentia.* Iamdudum ita correximus. Item *Hunc orbem.* quia, inquit, vis viſus id eſt ὀπτικὴ ex analogia eadem fingit. Id eſt, quia ἐκ τῶν ὁρατῶν τὰ ὁρατὰ cenſemus. Exemplo colligimus id cælum, quod vertit ſidera, quæ in conſpectum noſtrum non veniunt, tam ſimili cardine fultum eſſe, quam vertice. Polum Antarcticum non videmus. ſed in abſoluto globo ratio in altera parte analoga colligit, quod in vna.

v. 5. *qua vertica pingit.*] Scribe, *quam vertice fingit.* Fingit, ὑποτίθεται. Dicit autem quod Strabo, ὅτι δὴ αἰσθήσει λαβεῖν οὐχ ὑπῆρξεν, ὁ λόγος δείκνυσι.

v. 8. *Tu modo corporeis.*] μορφώσεις ἄστρων Corpora vocat Hyginus: Geminus ζώδια, etiam Lyram, Argo, Sagittam. Ariſtoteles ζώματα, vt Hyginus. Noli, inquit, corpora abſoluta in ſideribus quærere, quanuis corpora dicuntur. Non enim omnia deſignata ſunt: ſed πρὸς τὴν κατάληψιν quædam ſtellæ appoſitæ ſunt.

v. 10. *Deficiat nihil &*] Lege: *Deficiat nihil vt, vacuumque a lumine ceſſet.* Male Gemblacenſis. *Omnia vt æquali.* item *Deficiat nihil & vacuum qua lumine ceſſit.* Quæ qui interpretari velit, operam luſerit.

v.11. *Non poterit Mundus.*] More ſuo ſemper Mundum pro cælo. Idem argumentum in fine Sphæræ barbaricæ:

Ipſe ſuas Æther flammas ſufferre nequiret,
Totus & accenſo Mundus flagraret Olympo.

Ariſtoteles Meteoris: εἰ τά τε διαστήματα πλήρη πυρὸς ἦν, καὶ τὰ σώματα συνειστήκει ἐκ πυρὸς, πάλαι φροῦδον ἦν ἕκαστον τῶν ἄλλων στοιχείων. In vno conuenit illi cum Manilio, non credendum ſpatia omnia igne plena eſſe: in altero non item, corpora eſſe ignea.

v.15. *& ſtellis oſtendere ſidera certis.*] κατάληψις ἄστρων: quum ſcilicet a globo ſtellatum, aut alia quapiam aſtrotheſia notatur forma. Aratus:

τῷ καὶ ὁμηγερέας τις ἐείσατο ποιήσασθαι
ἀστέρας, ὄφρ' ἐπιτὰξ ἄλλῳ παρακείμενος ἄλλος
εἴδεα σημαίνοιεν, ἄφαρ δ' ὀνομαστὰ γένοντο
ἄστρα. ——— Omnia Manilium interpretantur. Ex his autem Manilianis intelligere licet, quid differat ſidus a ſtellis. Nam ſidus ſtellis conſtat, ſtellæ ſunt ſingularia corpora.

v.16. *Linea deſignat ſpecies.*] Linea tantum ab igne, ad ignem, id eſt a ſtella, ad ſtellam, deſignat ipſas ſpecies, ſiue μορφώσεις. Sed melius meo iudicio *Ignea ſpecies.* Id eſt, ignis tantum, non etiam interualla, quæ vacua ſunt. *Ignea ſpecies,* fulgor. Supra: *Cætera vincuntur ſpecie,* — id eſt fulgore. Vt, inquit, poſſis clara ſigna cognoſcere, ſatis eſt ad illorum κατάληψιν, vt ignea ſpecie quadam, & ſtellarum poſitu, non autem toto corpore ea cognoſcas.

v.18. *Creduntur.*] Proculdubio Manilius ſcripſit *Redduntur.*— Patet ſententia. Neque diſplicet, quod olim diuinabamus, *Cernuntur.* Nam vulgaris lectio ineptiſſima eſt.

v.19. *Præcipue medio.*] τῇ διχομήνιδι non abſconduntur: at τῇ πανσελήνῳ obſcurantur. Hoc eſt, quod dicit:

——— *cum Luna conditur omne*
Stellarum vulgus. ———.

Sappho: ἀστέρες μὲν ἀμφὶ καλὰν σελάνναν
ἂψ ἀποκρύπτοισι φαεννὸν εἶδος,
ὁππότ' ἂν πλήθοισα μάλιστα λάμπῃ
γᾶν. —

v.20. *certa nitent mundo.*] Certa vocat τὰ καταληπτὰ, quæ ſunt primæ aut ſecundæ magnitudinis. Nam poſtea illis opponit eas, quas vulgus vocat, vt & in fine barbaricæ Sphæræ: id eſt, quæ ſunt ſine nomine, vel potius minori ſpecie.

Ibid.

Ibid. *cum Luna conditur.*] In Gemblacenſi, *cum Luna cæditur.* Sed perperam. Si placeret ineptire, & blandiri mendis codicum ſcriptorum, dicerem ſtellas cædi, quum obſcurantur: vt Luna dicitur ici, & percuti, quum deficit. Sed nobis non eſt tanti nugari, qui ſcimus, quid diſtent æra lupinis. Alij dixiſſent, certo ſcio.

v. 21. *fugiunt ſine nomine ſigna.*] Sine nomine dixit, vt Hipparchus ἀκατονομάστους ἀστέρας, quos Ptolemæus ἀμορφώτους, νωνύμους Aratus. Ptolemæus, Hipparchus, & ante eos Chryſippus numerum ſtellarum & rationem putarunt. Sed Hipparchus & Ptolemæus numero M. XXII. Chryſippus M. LVIII. eſſe dixit. Eius verba ſunt: τῶν μὲν ἐν ἀπλανῶν ἀστέρων ἀκατάληπτον εἶναι τὸ πλῆθος, τὰ δὲ πλανώμενα ταπεινότερα τῶν ἀπλανῶν. τετάχθαι δὲ τὰ μὲν ἀπλανῆ ἐπὶ μιᾶς ἐπιφανείας, ὡς καὶ ὁρᾶται, τὰ δὲ πλανώμενα ἀπ᾽ ἄλλης καὶ ἄλλης φορᾶς. Plinius libro ſecundo, capite vno & quadrageſimo: *Patrocinatur vaſtitas cæli immenſa, diſcreta altitudine, in duo atque* LXX *ſigna.* Legendum: *vaſtitas cæli, immenſa altitudine, diſcreta in duo de* L. *ſigna*, id eſt, in duodequaginta. Tot enim ſunt μορφώσεις ab Hipparcho, Eudoxo, & aliis deſignatæ.

v. 21. ——*fugiunt ſine nomine ſigna.*] Aratus:

πολλὰ μάλ᾽ ἠερόεντα καὶ οὐκ ὀνομαστὰ φέρονται.

v. 22. *Plura licet vacuo tum cernere.*] Gemblacenſis *tum credere.* Non dubium eſt, quin legendum ſit, *cedere.* Sententia aperta. Plenilunio cedit omne vulgus, & vacuum cælum deſtituit. *Licet* autem ἀρχαϊκῶς Liquet.

v. 23. *Nec fallunt numero.*] Certus enim earum numerus a Chryſippo & Hipparcho collectus, vt iam diximus.

v. 24. *Et quod clara.*] *Et quo clara.* Ita etiam Gemblacenſis.

v. 26. *Certa ſed in proprias.*] Statas vices ſeruant, vt quotannis poſſis eas eodem ordine obſeruare. Ad verbum ex Arato:

ταῦτά κε θηήσαιο περερχομένων ἐνιαυτῶν
ἑξείης παλίνορσα. τὰ γὰρ καὶ πάντα μάλ᾽ αὔτως
οὐρανῷ ἐν ἐνάρηρεν ἀγάλματα νυκτὸς ἰούσης.

v. 30. *nihil illis partibus.*] Melius Gemblacenſis *nihil vllis.*

v. 31. *Latius & leuius.*] Gembl. *Laxius & leuius.*

v. 33. *At mihi.*] Elegans Parecbaſis. Mundum Prouidentia, non Forte gubernari. Id probat ἐκ τῆς τῶν ἄστρων περὶ τοὺς κύκλους ἀναλογίας: quod eorum conuerſionis λόγοι ſunt ἄπταιστοι, καὶ ἀπαράλλακτοι. Quin & Ariſtoteles ipſe diſputat, nihil fortuitum eſſe in iis,

quæ ἀΐδια & æterna ſunt. Cælum autem æternum ponit ipſe. Ergo nihil fortuitum in Cælo. Porro, Fors ſiue Caſus neque vbique, neque in omnibus. At aſtrorum ad circulos proportio, & æquabilitas vbique, & in omnibus. Igitur aſtrorum ad circulos æquabilitas neque Forte, neque caſu. Rurſus: Quæ vbique & in omnibus, ea ſecundum naturam ſunt. Quæ ſecundum naturam, ea neque forte, neque temere. Si aſtrorum ad circulos proportio vbique, & in omnibus, non igitur temere aut forte. Quæ diſputatio nihil aliud loquitur, quam id, quod proponit Manilius. Hæc etiam eodem modo perſequitur Firmicus, & eadem argumenta, quibus nititur Manilius, ipſe quoque ad probabilitatem aſſumit.

Pag.16.v.2. *nec forte coiſſe magiſtra.*] Vt Epicurus voluit, apud quem crebra ſunt ταὐτόματον, & πάντα εἰκῆ, & εἰκαιότης. Quod Tertulliano vertitur *paßiuitas.* Nam εἰκῆ *paßim*, εἰκαῖος *paßiuus* apud eundem. Veteres Latini εἰκαῖα πρόβατα, Paſſales oues. Apud Sophoclē quidam inducebatur τὸ εἰκῆ πάντα γίνεσθαι ſciſcens.

> πρόνοιά γ' ἐστὶν οὐδενός. τὰ πάντα γὰρ
> εἰκῆ κρατεῖται. ζῆν δ' ὅπως δυνατὸν τις.

quæ depravatiſſima leguntur apud Theophilum.

v.3. *vt voluit credi, qui primus.*] Primus ſane hoc ſciuit Democritus, quem ſequutus Epicurus.

v.5. *Æquis & maria.*] *E quis.* Ex quibus atomis.

v.11. *Si ſors iſta dedit.*] Imperiti librarij ſemper Sors pro Fors ſcribebant: vt apud Horatium: *Seu ſors ſeu ratio.* Nam *Fors* ſcribendum erat. hoc eſt εἴτε ταὐτόματον, εἴτε πρόνοια. Alterum eſt Epicuri, alterum Chryſippi. At recte Gemblacenſis hic ſemper habet *Fors*, vbi vulgati *Sors*. Sed locus ita concipiendus:

> *Si Fors iſta dedit nobis, Fors ipſa gubernat:*
> *At cur diſpoſitis vicibus,* &c.

Argumenta iam ex Ariſtotele propoſuimus. Si temerario omnia: at quomodo illa ordine? Atqui ordine. Ergo non temerario. Nam contraria omnino ſunt εἰκαιότης καὶ ἀναλογία. Ergo & contraria ταὐτόματον καὶ πρόνοια.

v.12. *At cur diſpoſitis vicib.*] Signa diſpoſitis vicibus redeuntia vno verbo Aratus παλίνορσα.

v.19. *Arctos & Orion aduerſis.*] Orion enim e directo vrſæ maioris. Homerus:

ἄρκτον

ἄρκτον δ' ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.
ἥτ' αὐτοῦ στρέφεται, καί τ' Ὠρίωνα δοκεύει.

v.22. *Et toto ſemper decurrere Mundo.*] Nam vt ſupra notamus, Orion vtriuſque hemiſphærij magnas partes occupat.

v.23. *Temporaque obſcuræ noctis deprendere ſignis.*] Troicis temporibus, inquit, iam tum norant homines vigilias noctis ſignis cæleſtibus dependere: quod primus bello Troiano inſtituit Palamedes. Sane iam tum momina noctis ſignis notare ſolitos veteres, teſtis Euripides Iphigenia in Aulide:

τίς ποτ' ἄρ' ἀστὴρ ὅδε πορθμεύει;
Σείριος ἐγγὺς τῆς ἑπταπόρου
Πλειάδος ᾄσσων ἔτι μεσσήρης.

Ad quem locum alludit Manilius. Sed & quomodo ſignis horæ noctis notandæ ſint, aut dependendæ, docet Aratus:

ἤδη καὶ ποτὶ ἄλλον ἐελδόμενος Ποσειδῶνα
ἡμερέων ἀπιόντων, ὅτ' ἀντέλλωσιν ἕκαστα.
αἰεὶ γὰρ τάων γε μιῇ συναέρεται αὐτὸς
ἠέλιος. ——— In eum locum Attalus vetus Arati interpres: *ἐν δὲ τοῖς ἐχομένοις στίχοις ὑποδεικνύειν πῶς ἄν τις διὰ τῶν ἄστρων δύναιτο τὴν ὥραν τῆς νυκτὸς ἐπιγινώσκειν. ἐπεὶ γάρ ἐστιν ἀρχὴ νυκτὸς ἡλίου δύσις, ὁ δ' ἥλιος ἀεὶ ἔν τινι τῶν ιβ' ζωδίων ἐστίν, δῆλον, ὅτι τῷ γινώσκοντι ἐν τίνι τῷ ζωδίῳ ὁ ἥλιός ἐστιν καὶ ἐν ποσῇ μοίρᾳ τοῦ ζωδίου ῥᾴδιόν ἐστιν ἐπιγνῶναι καὶ ποῖον ζώδιον ἐν ἀρχῇ τῆς νυκτὸς ἀνατέλλει, καὶ ποία μοίρα. τῇ γὰρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κατεχομένῃ μοίρᾳ ἡ κατὰ διάμετρον κειμένη τὴν ἀνατολὴν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νυκτὸς ποιήσει. τοῦτο δὲ προειρηκὼς καὶ ἐπιγνωκώς, ὅτι ἐν πάσῃ νυκτὶ ϛ' ζώδια πρὸς τῇ ἀνατολῇ ἀνίσχουσι, γνώσεται καὶ πόσον τῆς νυκτὸς παρεληλυθός ἐστι, καὶ πόσον τὸ λοιπόν, ἕως τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς.* Hæc melius Attalus, quam Theo, qui mihi mentem auctoris ſui non bene aſſecutus videtur. Sed hunc errorem Arati & Attali caſtigat Hipparchus, homo φιλαλήθης καὶ φιλόπονος. Eſt autem hic locus Arati & Attali huic Maniliano perneceſſarius.

v.23. *deprendere ſignis.*] Hoc Auſonius vocat dependere, σταθμήσασθαι.

v.28. *quantumque oblita reſouit.*] Reſtituendum ex Gemblac.

Troianos cineres in quantum oblita reſouit
Imperium? ———

v.33. *Nec ſe cognoſcunt terræ.*] Mirum, quod iam de quondam florentiſſimis vrbibus prodit Seruius Sulpitius, Megara, Co-

rintho,quas ſuo tempore proſtratas, & verius cadauera vrbium, quam vrbes fuiſſe. Habes elegans epigramma libro priore Catalectorum noſtrorum de Athenis:

Quiſquis Cecropias, hoſpes, miraris Athenas:
Quæ veteris famæ vix tibi ſigna dabunt;
Haſne Dei, dices, cœlo petiere relicto?
Regia partitis hæc fuit vna Deis? &c.

Sane adeo a veteri ſplendore mutarãt, vt opus habuerint inſtauratore Adriano: quod notamus in lib. v. de Emend. Temp. hodieq. extant infimæ vetuſtatis Iambi in arce,quod ἄστυ vocabant:

αἵδ' εἴσ' Ἀθῆναι Θησέως πρῶτον πόλις.
οὐδ' Ἀδριανοῦ, κ' οὐδὲ Θησέως πόλις.

Sed quid miremur hæc eo tempore, quum Ouidius Pythagoram ita declamantem inducat?

Oedipodioniæ quid ſunt, niſi nomina, Thebæ?
Quid Pandioniæ reſtant, niſi nomen, Athenæ?

Sulla Athenas eo redegerat, vt cõparatione illarum veterum cadauer vrbis,non vrbs,viderentur:at aliarum comparatione etiam florentium,diuorũ domus dici poſſent. Sed Ouidium non poſſum abſoluere,qui ex perſona Pythagoræ, quo tẽpore florentiſſimæ erant,eas penitus corruiſſe dicat. Idem de Thebis dicas, quæ tempore quidẽ Ouidij nullæ erant iam ab Alexandro ſolo æquatæ,ſed quarũ tamen nunquam maior ſplendor fuerit, quam ſæculo Pythagoræ. Ludit hoc argumẽto in ſcholaſtico libro de Pallio Tertullianus:vbi de locis,quæ ſe amplius non cognoſcunt, vt loquitur Manilius: *Rurſus orbis alius idem: mutat & nunc localiter habitus, quum ſitus læditur: quum inter inſulas nulla iam Delos, harenæ Samos, vt Sibylla non mendax.* Ita legitur ille locus Tertulliani in priſcis editionibus Rhenani. Pamelius vir eruditus, & optime de Tertulliano meritus non bene interpolauit. Verba Sibyllæ, quæ habebat in animo & quidem trita & vulgata hæc ſunt:

καὶ Σάμος ἄμμος ἔσῃ καὶ Δῆλος ἄδηλος,
καὶ Ῥώμη ῥύμη.——— Locus ille Tertulliani eſt egregius, & huic Maniliano opportuniſſimus.

Pag.17.v 1. *Exutas variam.*] Lege *Exutas variant.* Vide Tertullianum eodem loco, & deinceps. Poteſt & legi.

Nec ſe cognoſcunt terræ vertentibus annis *Exutas.*— Item
Nec ſe cognoſcunt, terram vertentibus annis,

Exutas

Exutas variam faciem per ſæcula gentes.

Sed prior lectio eſt vera.

v.4. *Nec motus puncto currit.*] Gemblacenſis: *Nec motus ponto curuat.* Quod eſt ineptum. Et tamen cuidam parum in lectione ſcriptorum códicum verſato daret occaſionem argutandi & editam lectionem immutandi.

v.5. *Idem ſemper erit.*] Non videtur Manilij. Tolerabilis tamen. Eſt vero argumentum a neceſſitate: Idem Mundus ſemper viſus eſt, idem Sol, eadem Luna. Quod quidem non eſſet, ſi temere regeretur, vt vult Epicurus.

v.13. *Nec cadere in terram.*] Poſt hunc verſiculum perge ad illos nouem, quorum primus:

Sed dimenſa ſuis conſumere tempora ſignis.

Perſequitur enim ἀποδείξεις ſuas, non poſſe fieri, vt caſui καὶ εἰκαιότητι aſſignetur illa æquabilis temporum diſpenſatio.

v.15. *Non opus eſt magni caſus.*] Quis negabit importune hæc ſuis ſedibus luxata, recte a nobis in hunc locum retracta? Magnum Caſum dixit, vt ſupra Fortem Magiſtram μιμητικῶς, ex Epicureorum ſcilicet perſona, qui decernunt Fortunam, ac caſum omnia regere: in quorum ore crebrum eſt, τύραννος τύχη, & Comicum illud: πάντων τύραννος ἡ Τύχη 'στὶ τῶν θεῶν.

Igitur poſtquam oſtendit certam ac immutabilem aſtrorum ac Mundi æquabilitatem, tandem id, quod volebat, concludit, nullum caſum Mundo aſſignandum, ſed Prouidentiam eſſe & cæleſtem Rationem, quæ ipſum gubernet. Vides, nihil verius eſſe, quam hos nouem verſus illis ſuperioribus attexendos eſſe.

v.15. *Non opus eſt magni caſu.*] Gemblacenſis codex habebat:

Non caſus opus eſt, magni ſed numinis ordo.

Vulgata lectio eſt ex mente Epicureorum, vt oſtendimus, quorum Deus erat ταὐτόματον. Hæc vero eſt Manilij, cui Deus ἡ πρόνοια. Et quidem magis placet. præſertim quum accedat codicis ſcripti auctoritas.

v.16. *Hæc igitur texunt.*] Nonne hæc ſatis oſtendunt hos nouem verſus ita reponendos eſſe, vt a nobis poſiti ſunt? Quam alieni a mente Manilij erant, vbi vulgo legebantur?

v.16. *Hæc igitur texunt.*] Ouidius in Phænomenis:

Tot numero talique Deus ſimulacra figura
Impoſuit cælo, perque alias ſparſa tenebras

Clara

Clara pruinoſæ iuſſit dare lumina terræ.

v. 16. *Ipſe autem quantum.*] Poſteaquam quale eſſet τὸ πᾶν oſtendit, nunc quantum ſit, docet, ac formæ τῆ ἀναμέτρησιν ſubiungit.

v. 23. *Nam quantum a terris.*] Ad verbum ex Arato:

ὅσσον δ' ὀφθαλμοῖο βολῆς ἀποτέμνεται αὐγή,
ἑξάκις ἂν τόσσ' ἡμὶν ὑποδράμοι. αὐτὰρ ἑκάστη
ἴση μετρηθεῖσα δύω περιτέμνεται ἄστρα.

v. 23. *Nam quantum a terris.*] Hexagona eſt figura, qualis apum cellulis. Mundus eſt pila, Terra centrum: ac nos quidem, qui in ea ſumus, centri vicem obtinemus. Neceſſe igitur rectas lineas ab oculo noſtro in cælum iactas, æquales eſſe omnes. Quanta erit linea in cælum ab oculis ducta, tantas debemus ſex lineas per totum circuli ambitum imaginari: quæ ſi æquidiſtantes aſſumantur, illo ſpatio duo complectentur Zodiaci dodecatemoria. Sic conficient ἑξάγωνον σχῆμα. Nam latus Hexagoni eſt æquale ſemidiametro.

v. 29. *Quantumque inciditur orbis.*] Quanta eſt Dimetiens orbis; ter tanta ad eam eſt peripheria.

v. 31. *Exiguo dirimens.*] Hoc eſt, vna ſeptima plus, ex epicheremate Archimedis: κύκλου παντὸς ἡ περίμετρος τριπλασιεφέβδομός ἐστι τῆς διαμέτρου. Plinius: *Quantas dimetiens habet ſeptimas, tantas circulus habet duoetuiceſimas.* Hæc nota ſunt & vulgata. Ducta perimetro ſepties, & in duas & viceſimas diſtributa, dat dimetientem.

v. 32. *Summum igitur cælum bis bina.*] Orbis circumquaque a centro ſummouetur binis ſignis. Ergo linea a peripheria, ad peripheriam per centrum ducta, quia ad illam dupla eſt, dupla quoque ſigna habebit. hoc eſt bis bina, vt dicit. Igitur a ſummo cælo, ad imum, ſigna ſunt quatuor.

v. 33. *Altera bis ſenis.*] Priſca Latinitas, Altera tertia, id eſt duæ tertiæ. Apud Liuium, altero & viceſimo anno, id eſt viceſimo ſecundo. Virgilius:

Alter ab vndecimo iam tum me ceperat annus.

id eſt tertius decimus. Apud Iuriſcõſultum: *Alter ſemiſſis inter duos fratres diuiditur.* id eſt duo ſemiſſes. Tota diametrus eſt vna tertia peripheriæ. Accedat altera tertia, id eſt duæ tertiæ, nimirum octo, fient bis ſena ſigna. Hoc eſt, quod vult. Neque inde quiuis facile ſeſe extricaſſet. Sed hæc non tractanda ſunt niſi ab iis, qui & Latine

Latine ſciunt, & mentem Manilij aſſequuntur. Aliter quanto riſu ſeſe traduceret, qui ab iis male paratus ad hæc explicanda ſeſe conferret? Sed profecto verſus iſte luxatus eſt ſuis ſedibus. Manlius enim hoc ordine eos digeſſerat:

Summum igitur cælum bis bina reſurgit ab imo.
Sed quia per medium eſt tellus ſuſpenſa profundum:
Binis a ſummo ſignis diſcedit & imo,
Altera biſſenis vt ſit pars tertia ſignis.

Quo quid clarius dici poteſt? A ſummo cælo, ad imum ſunt quatuor ſigna; hoc eſt, quanta eſt dimetiens orbis. Sed quia, inquit, tantum eſt hinc ad ſummum cælum, quantum hinc ad imum, propterea hinc ad ſummum bina ſigna, & ad imum totidem erunt. Tamen quia vulgaris lectio poteſt defendi, noluimus eam mutare: neque mutandam cenſemus.

v. 5. *Bis bis æquandum eſt.*] Lege *Binis.* & Gemblacenſis ita habet.

v. 5. *ſextante rotundæ*] Ineptiſſime. Olim recte correximus *ſex tanta rotundæ.* Et ita habet Gemblacenſis. Et puer hoc correxiſſet. Adde quod ad verbum Aratea interpretatur:

ἑξάκις αὖ τόσ' ἡμὶν ἀποδράμοι. ———

Nam ſexies duo ſunt duodecim, ſi bene putare ſcio.

Ibid. *ſex tanta rotundæ.*] Quæcunque ſupra diſputata ſunt, ea his verſibus complectitur elegans & eruditus Arati Paraphraſtes Auienus:

——— *puncti vice Terra locanda eſt.*
Vnde acies oculi quum tenditur, hæc quoque puncti
Sedem habet. hoc ſigno percurrit miſſa per auras,
Signiferi in ſummum. medio de tramite ſiquis
Dirigat obtutus agiles procul, hoſque locorum
Defeſſos longo ſpatio tener amputet aer:
Id, quod contenti viſus abſcinditur, vltro
Si qui in Signiferi patulum circumferat orbem:
Sex olli partes magnæ dabit impetus oræ.
Aſt hæ dimenſa ſpatij ſic lege locantur,
Binaque deciſis includunt partibus aſtra.

Hæc verba Auieni luculenta interpretis vicem eſſe poſſunt Manilio noſtro. Nam quod Manilius dixit:

— *ſex tanta rotundæ* *Efficiunt orbem Zonæ,* —

Auienus dixit oram Signiferi tot ſex partium eſſe, quot partium eſt obtutus hinc ad ſummum cælum.

v.26. *Efficiunt orbem Zonæ.*] Zonæ, τοῦ ζωδιακοῦ.

v.8. *Nec mirere.*] Familiaris clauſula Manilio Epilogi vicem obtinens. vt:

Nec mirere moras, quum Sol æſtiua per aſtra,&c. Item:
Nec mirere in ea pugnantia ſidera parte. Item:
Nec ſit mirandum, ſi fœdus non datur aſtris.

Ibid. *Nec mirere vagos partus.*] Ad verbum Theo Mathematicus: μὴ θαυμάζωμεν δὲ, εἰ ἕκαστον τῶν ζωδίων τηλικοῦτον ὂν κατὰ τὸ μέγεθος, ὡς τὸ ἥμισυ ἐπέχειν τοῦ ἀπὸ γῆς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν διαστήματος, σμικρότατον ὁρᾶται. διὰ γὰρ τὸ πόῤῥωθεν ἡμᾶς εἶναι ἐκείνων, διὰ τοῦτο ἡμῖν μικρὰ εἶναι φαίνεται.

v.12. *Reſtat, vt ætherios fines.*] Exempla Arati poſt Phænomena ad circulorum Sphæræ deſcriptionem aggreditur: quanquam Aratus ante dimenſionem τοῦ παντὸς circulos deſcribit. Contra Manilius dimenſionem Mundi, ante circulorum deſcriptionem poſuit. Hoc vero arbitrarium: neque huius regula ab auctore exigenda. Melius meo iudicio Manilius, qui poſt Phænomena ſtatim τοῦ παντὸς τὴν ἀναμέτρησιν poſuit.

Ibid. *ætherios fines.*] *Fines* circulos. Infra:

——— *ſignantes tempora fines.* Item:
Alterius finis ſi vis cognoſcere gyros.

Et id quoque exemplo Arati, qui σήματα vocat:

——— τά τε κύκλα, τάτ᾽ αἰθέρι σήματ᾽ ἐνισπεῖν.

Parmenides:

εἴσῃ δ᾽ αἰθερίαν τε φύσιν, τάτ᾽ ἐν αἰθέρι πάντα
σήματα, καὶ καθαρᾶς εὐαγέος ἠελίοιο
λαμπάδος ἔργ᾽ ἀΐδηλα. ———.

Nam in Parmenidis verſibus σήματα potius circuli videntur, quam aſtra ipſa. Sic Hyginus circulos bis vocat ſignificationes.

v.13. *Filaque diſpoſitis vicibus.*] Diſpoſitas vices ſemper vocat τὰς ἱμαρμένας φορὰς καὶ τροπάς. Supra:

At cur diſpoſitis vicibus conſurgere ſigna.

v.14. *Per quæ dirigitur.*] Tres tantum circuli ſunt, per quos dirigitur ſignorum ordo, duo Tropici & Æquinoctialis. Nam duo reliqui, Arcticus, & Antarcticus, non niſi in Sphæra dati climatis locum habent. At illi tres in vſum Sphæræ ad quannis inclinatio-

inclinationem inſtituti ſunt. Ideo Aratus eorum tantum rationem habet.

——— τῶνγε μάλιστα πέθη, ὄφελός τε γένοιτο
μέτρα περισκοπέοντι περιτελλομένων ἐνιαυτῶν.

Ibid. *Per quæ dirigitur.*] Ab hoc verſiculo perge ad ipſorum Circulorum deſcriptionem. Nam eam huc pertinere, dubitare non potes, niſi prorſus bardus es. Initium deſcriptionis eſt:

Circulus a Borea fulgentem ſuſtinet Arcton.

Vt hodie extant in vulgatis editionibus, quid ineptius, quam ſi dicamus Zodiacum dirigi per coluros, quum contra ipſi per Zodiacum dirigantur? Quamuis tot artus huius poetæ luxatos loco ſuo repoſuerimus, tamen tantum abeſt, vt a Zelotypis aliqua confeſſio tanti beneficij in hunc poetam collati exprimatur, vt contra aut diſſimulare, aut auctorem a nobis contaminatum eſſe contendere parati ſint. Quorum hominum atra ingenia, & tartareas animas nihil quam aut miſerari, aut ridere conſtituimus. Nam cum illis rem vllam habere, aut illis reſpondere, hoc eſſet illis honorem habere, vt præclare ait Euripides. quod maxime refugimus.

v. 15. *Circulus ad Boream.*] Nunc patet hiatus, qui in vulgatis editionibus erat. Nam ſine vlla præfatione, præter morem Manilij, abrupto initio hæc poſt deſcriptionem τῶν φαινομένων occurrebant. Atqui Manilius nullam deſcriptionem ſine apparatu aggreditur. Sic iſti deſcriptioni prætulit illos:

Reſtat vt ætherios fines, &c.

Ibid. *fulgentem ſuſtinet Arcton.*] Recte, *ſuſtinet Arcton.* Nam tota Vrſa maior intra illum Arcticum, quem deſcripſit Eudoxus, includitur. In climate autem Athenarum Orizon priores pedes Vrſæ præterradit. Quia igitur quæ intra illam decircinationem includuntur, ſemper apparent, vnde circulus ille dicitur φανερὸς, & Vrſa maior eo tota continetur: propterea, inquam, totum illum circulum Arcton vocarunt. Homerus:

ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι.
οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο.

Circulum inocciduum ac ſemper apparentem ἄρκτον vocat. Ouidius Triſtium IIII.

Magna, minorque feræ, quarum regis altera Graias,
Altera Sidonias, vtraque ſicca, rates,

 Omnia

Omnia quum ſummo poſita videatu in axe,
Et maris occiduas non ſubeatis aquas:
Ætheriamque ſuis cingens amplexibus arcem
Veſter ab intacta circulus extet humo.

quibus verbis quid aliud quam τὸν ἀειφανερὸν κύκλον deſcribit? Apud Geminum præſtantiſſimum ſcriptorem ita legimus: ἀρκτικὸς μὲν οὖν ἐστὶ κύκλος ὁ μέγιστος τῶν ἀεὶ θεωρουμένων κύκλων, ὁ ἐφαπτόμενος τοῦ ὁρίζοντος καθ' ἓν σημεῖον, καὶ ὅλος ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβανόμενος, ἐν ᾧ τὰ κείμενα τῶν ἄστρων οὔτε δύσιν, οὔτε ἀνατολὴν ποιεῖται, ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς περὶ τὸν πόλον στρεφόμενα θεωρεῖται. Vbi plane quid ſit circulus Arcticus docetur. Proclus ad verbum hæc deſcripſit ex Gemino, vt reliqua omnia ſuæ ſphæræ. Quum Crateti Grammatico Arati interpreti mirum videretur Homero τὸν ἀειφανερὸν κύκλον ἄρκτον vocari, Homeri lectionem interpolare conabatur, & pro οἴη legebat οἶος, quo intelligebat τὸν ἀρκτικὸν, non τὴν ἄρκτον. Sed imprudenter lapſum arguit Strabo ex his verbis Heracliti: ἠοῦς καὶ ἑσπέρης τέρματα ἡ ἄρκτος, καὶ ἀντίον τῆς ἄρκτου οὖρος αἰθρίου Διός. Vere quidem contra Cratetem ille. Sed ne ipſe quidem reprehenſione caret, qui verba Heracliti de circulo Arctico accipit: quum Heraclitus ipſum Orizontem nomine ἄρκτου intellexerit. Nam ἠοῦς καὶ ἑσπέρης τέρματα, quid aliud, quam Ortus & Occaſus, ἄρκτος Septentrio, οὖρος αἰθρίου Διός, Meridies? Atqui quatuor illi cardines non Arctico, ſed Orizonte finiuntur. Vt plane conſtet, tempore Heracliti ἄρκτου nomine Orizontem intelligi ſolitum, quia σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος βορρότατον ἡ ἄρκτος in interſectione meridiani:

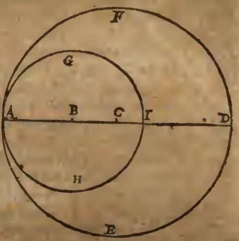
——— ἧχί περ ἄκραι
Μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσιν,

vt canit Aratus.

v.16. *Sexque fugit ſolidas.*] Deſcribantur circuli Æquinoctiali paralleli xc. Ij erunt, quos Geminus vocat ἀειφανερούς. Is autem, qui punctum Orizontis ad communem interſectionem Meridiani & Orizontis tanget, erit μέγιστος τῶν ἀειφανερῶν, ac proinde Arcticus illius loci. Quia vero orizontes mobiles ſunt, ſic & Arctici mobiles. Ita in Climate Cnidi, vbi polus ad xxxvi grad. attollitur, Eudoxus ſcripſit Arcticum Circulum totidem partibus a polo mundi diſtare. In alio climate alius erit, nempe pro ratione ἐξάρματος, id eſt eleuationis polaris. Hipparchus: ὁ δ' ἐν Ἀθήναις ἀειφανὴς κύκλος ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πόλου περὶ μοίρας λζ. ὁ δ' ἐν Ῥόδῳ

περὶ

περὶ μοίρας λϛ. & quanta erit altitudo loci, in tantum a polo diſtare punctum illud, neceſſe eſt, cuius interuallo circulus Arcticus deſcribitur. Itaque vetuſtiſſimi Græci arcticum circulum definiuerunt τὸ ἀρκτικώτατον σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος, vel, τὸ ἀρκτικώτατον τῆς οἰκήσεως σημεῖον. Ita circulus Arcticus nihil aliud eſt, quam punctum habitationis, quod finitorem propius tangit. Nam punctum circinationis commune cum Orizonte habet. In hoc differunt, quod centrum Arctici circuli eſt polus Mundi: centrum Orizontis eſt punctum verticale, ſeu Zenith loci. A F D E eſt Orizon. A G C H, circulus arcticus. A D, Meridianus. A, interſectio communis Orizontis, & Meridiani, vbi & contactus, ſeu cõmune punctum circinationis.

—— ἧχί περ ἄκραι

μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι.

B, Polus, C, Zenith loci. I, oppoſitum punctum diametri circuli Arctici. Quod ſi poli eleuatio XLV grad. abſolute fuerit, vt Viennæ Allobrogum, tunc punctum I, idem erit cum C. Hoc eſt, oppoſita pars peripheriæ Arctici premet Zenith loci. Sin fuerit minor XLV grad. Zenith erit extra circulum: ſi maior, intra circulum. Ita fiet, vt quo propius Æquinoctialem accedetur, eo minores fiant circuli. Contra, maiores, quo longius ab ipſo receditur: ſub æquinoctiali autem, id eſt Sphæra recta, nulli prorſus ſunt Arctici. Pytheas ſcripſit habitantibus Thulen Tropicum eſſe vicem Arctici. Hæ differentiæ accidunt, prout Zenith intra, aut extra Arcticum eſt. Siue igitur intra Arcticum erit, ſiue extra, tantum a puncto I, diſtabit, quanta eſt differentia eleuationis poli ab eleuatione æquinoctialis ſupra Orizontẽ loci. Exempli gratia: Romæ polus attollitur grad. 41. Ergo Æquinoctialis attollitur ad 48, 20. Differentia, 7. 40. Proinde Zenith Romæ

extra circulum a ſui Arctici circumferentia diſtat grad. 7. 40. Sic habitantibus Thulen ea diſtantia eſt grad. XLIII, vtpote quibus polus eſt ad grad. 66. 30′: Tropicus autem radit punctum interſectionis communis. Quare Martiano Capellæ Arcticus circulus definitur *ſemper apparens, & contingens confinia Finitoris, nunquam merſus aſſurgens.* Confinia Finitoris dicit interſectiones orizontis & meridiani in σημείῳ ἀρκτικωτάτῳ. His ita poſitis, videmus, quot habitationes, tot circulos Arcticos eſſe, non fixos, non ἀμεταπτώτους, ſed pro locorum differentia alios atque alios. Multũ igitur errant recentiores, qui in Sphæra mechanica illum apponunt, & alium a veterum deſcriptione, quum illum a puncto poli Eclipticæ circa polum Mundi deſcribunt. Nam talis Arcticus non poteſt eſſe, niſi eorum, quorum inclinatio tanta, quanta maxima Solis declinatio: vt accidit ijs, qui Syenem Niloticam habitant. Illis enim polus attollitur ad grad. 23. 30. His animaduerſis, Circulus Arcticus non poteſt in Sphæra mechanica locum habere, niſi ſphæra ad loci inclinationem fabricata ſit. Aliter nullus eſt circulus Arcticus. Nam τοῖς μεταπίπτουσι σημείοις οὐχ ὁριστέον τὰ ἀμετάπτωτα, vt præclare ſcribit Strabo. Quum ego hæc in Aquitania de Circulo Arctico propoſuiſſem, vbi multi docti, indoctique, nobiles, pædagogique erant, non poteſt dici, quanto ſibilo exceptus fuerim. Quum eorum pertinacia meam conſtantiam non obtunderet, pene vapulaui. Tandem victi dixerunt, illum circulum eſſe vtilem ad Zonas diſtinguendas. In quo maiorem riſum mihi ſuſtulerunt. Nam Zonæ locum hodie non habent in nobis, quibus totus orbis nauigationibus Luſitanorum & Hiſpanorum patefactus eſt. Cuius rei gratia verba Strabonis confutandæ horum Mathematicorum ſententiæ adduxi: ὁ δὲ Πολύβιος οὐκ εὖ, τὸ ποιεῖν τινὰς ζώνας τοῖς ἀρκτικοῖς διοριζομένας, δύο μὲν τὰς ὑποπιπτούσας αὐτοῖς, δύο δὲ τὰς τούτων καὶ τῶν τροπικῶν. εἴρηται γὰρ ὅτι τοῖς μεταπίπτουσι σημείοις οὐχ ὁριστέον τὰ ἀμετάπτωτα. Itaque friget eorum Philoſophia. Sed impudentiæ adhuc finis non eſt. Vix inuenias ex iſtis, qui mathematica profitentur, quibus non videamur inſanire, ſi in doctrina circulorum diuerſa a Iohanne Sacroboſco ſentiamus. Quidam tamen nuper priore editione Manilij monitus, obiter, & quaſi inuitus, dicit alium vſum fuiſſe veteribus Arcticorum Circulorum. Tamen nollet videri a nobis didiciſſe: quum hoc genus hominum totius antiquitatis imperitiſſimum ſit. Quis

auctor

auctor tam ridiculi commenti fuerit, nihil aliud poſſum dicere, quam Latinum ſcriptorem fuiſſe, & quidem recentiorem quadringentis annis. An alius ante Sacroboſcum id profeſſus ſit, neſcio. Certe in præſentia antiquior non ſuccurrit. Vt igitur noſtri errant, qui immobilẽ Arcticum conſtituunt contra veterũ mentem: ita veteres illi, & poſt illos noſtri caſtigandi, qui illum circulum tribus reliquis parallelum conſtituunt, quum paralleli circuli in ſphæra polum eundem cum ipſa habeant. At polus Arctici ſemper eſt idem cum ſphæræ polo. Polus reliquorum trium variat, vt puncta tropica & æquinoctialia. Æquinoctia enim & Tropica anteuertunt loca in Zodiaco, ita vt in aliquot annis vnum gradum in antecedentia promoueantur. Circuli autem æquinoctiales & tropici nulli alij ſunt, quam qui ad illa puncta mobilia deſcribuntur. Mobiles igitur ſunt, & proinde eorum poli mobiles quoque. Pro iſtis quoque vapulabimus priuſquam longa dies hominibus hoc perſuadebit, apud quos vis rationis nihil poteſt.

v. 16. *Sexq; fugit ſolidas.*] Veteres Sphæram per eius centrum in duas partes diuidebant, ita vt paralleli ipſi in duas partes ſecarentur, quemadmodum a Coluris ſecantur. Eiuſmodi circulus conſtituebatur partium LX. Deinde Sphæra per Æquinoctialem diuiſa relinquit duo hemiſphæria æqualia tricenarum partium. Vt breuius dicam, vna quarta Sphæræ erat XV. partium, quantarum totus ambitus LX. Neque aliter diuidebant tempore Eudoxi. Poſtea propter commodiorem vſum, eas partes ſexies multiplicarunt. Ita circulus integer factus eſt partium CCCLX. Quadrans eius XC. Igitur in Cnido, patria Eudoxi, polus attollitur ad partes VI, qualium quadrans eſt XV. Quas ſi ſexies duxeris, produces XXXVI. Itaque iſte Arcticus eſt ad eleuationem Rhodi, vel Cnidi, non Romæ: quod tamen non monet Manilius: quaſi vbique eadem ſtatio eſſet Arcticorum. Nam, vt ſcribit Strabo, *οἱ ἀρκτικοὶ μήτε παρὰ πᾶσιν εἰσὶ, μήτε οἱ αὐτοὶ πανταχοῦ*. Sane. Neque enim in Sphæra recta ſunt, neque in Sphæra ſtante, quam *μυλοειδῆ* vocabant veteres: qualis eſt illis, quibus Æquinoctialis & Orizontem & Arcticum facit. Arcticum vero Græciæ ita deſcribit Lucanus libro octauo:

Signifero quacunque fluunt labentia cælo
Nunquam ſtante polo miſeros fallentia nautas
Sidera non ſequimur: ſed qui non mergitur vndis

Axis

Axis inocciduus gemina clariſſimus Arcto
Ille regit puppes. — Non potuit clarius deſcribi ὁ ἀφανής. Sed ἀκυρολογίαν cum alijs vitijs Lucano familiarem interpretatione leniendum. *Nunquam ſtante polo.* totum cælum intelligit, non tantum ὅτι ὁ οὐρανὸς φέρεται. — *fluunt labentia*, id eſt, quæ occidunt & labuntur ſub terras, εἰς διαστολὴν τοῦ ἐν τῷ ἀφανεῖ, quæ nunquam fluunt, aut labuntur ſub terras. Axis inocciduus, non vtique ἀεὶ ὂν ὁ οὐρανὸς φέρεται, ſed totus ἀφανερός. Nam pro regione integra cæli Axem etiam vſurpari alibi indicamus. Quæ apud Lucanum ſequuntur, quia ne minimum quidem ab admiratoribus Lucani intelliguntur, exponemus.

— hic quum mihi ſemper in altum
Surget, & inſtabit ſummis minor Vrſa ceruchis,
Boſporon, & Scythiæ curuantem litora Pontum
Spectamus. quicquid deſcendet ab arbore ſumma
Arctophylax, propiorq; mari Cynoſura feretur,
In Syriæ portus tendit ratis. — Huic nautæ, qui hæc argutatur, curſus eſt in Ægyptum. In Ægypti autem maritimis, & vbicunq. maxima dies eſt horarum XIIII, ibi Arctophylax, imo Arcturus, culminat, καὶ κατὰ κορυφὴν μεσουρανεῖ: quod & Strabo quoque monuit libro II. Porro τὸ κατὰ κορυφὴν μεσουρανεῖν Nautis Græcis dicebatur κατὰ μέσην κεραίαν ἔχειν: Latine, in ſumma arbore mali eſſe. Ptolemæus ex Diodoro Samio: ἔχουσι τὸν ταῦρον μεσουρανοῦντα καὶ τὴν Πλειάδα κατὰ μέσην τὴν κεραίαν. At habere ſtellam aliquam ἐν τῷ σημείῳ ἀκλινεστάτῳ, hoc eſt in interſectione orizontis & meridiani, hoc nautica locutione dicebatur καθ' ἄκραν κεραίαν ἔχειν: quod Lucanus hic dicit, in ſummis ceruchis habere. Nam κεροῦχοι ſunt rudentes, qui cornua velatarum obuertunt antemnarum, vt verbis Maronis loquar. Opiferas vocari monet Iſidorus. Stella vero omnis, quæ eſt in data interſectione meridiani, & orizontis, vnde incipit finitio circuli Arctici, Arato quidem dicitur natare — κείνην τοι κεφαλὴ τῇ νήχεται: quia Oceanum orizontem vocabant. Lucano vero ad verbum id eſt, *mari ferri.* — *propiorque mari Cynoſura feretur.* hoc eſt, Cynoſura erit in contactu orizontis, ἐν σημείῳ ἀκλινεστάτῳ. His animaduerſis, audiamus philoſophantem nautam. Quando, inquit, iſte axis inocciduus, hoc eſt ὁ ἀφανερὸς attollitur, καὶ πολὺ ὕψι τὸ ἔξαρμα τοῦ πόλου, & minor Vrſa eſt in puncto finitionis Arctici: tunc curſum in Pontum dirigimus. Hic fraus

facta

facta eſt Lucano a librariis. Nam cur dicit hic minorem Vrſam *κάτ' ἄκραν κορυφὰν τι*: quum infra in contrario caſu ait, *propriorque mari Cynoſura feretur*. Siquidem minor Vrſa eadem eſt cum Cynoſura. Sed Lucanus ſcripſerat.

——— *Et inſtabit ſummis magna Vrſa Ceruchis.*

Nam quamuis vſitatius dicitur maior Vrſa, quam magna Vrſa; tamen Latinum eſt magna Vrſa. Ouidius Vrſas alloquens: *Magna minorque feræ*.—Hygino quoque dicitur Arctos maxima, & præterea Poetis quædam indulgenda. Recte igitur conſtat ratio nautæ. Quando, inquit, ita polus attollitur, vt Vrſa maior ſit intra circulum Arcticum, tunc in Septentrionem, & partes Ponti tendimus. Legentibus oram Ægypti Arctophylax eſt in ſumma arbore, vt diximus ex Strabone, & Hipparchi rationes quoque docent, & polus deprimitur, qui velificantibus in partes Euxini attollebatur. Ergo a partibus Euxini in Ægyptum tendentibus deſcenditur: quod dictum ἰδιωτικῶς, & ex opinione vulgi, quia polus deprimitur. Arctophylax igitur dicetur deſcendere, quum aliquot partibus deficiet a puncto verticali: quod accidit in ſinu Arabico nauigantibus in parallelo διὰ σύνης. Ibi enim Arctophylax, vel eius lucida ſtella Arcturus deſcendit ab arbore ſumma VII gradibus: ſiquidem ſæculo Hipparchi Arctophylactis declinatio & latitudo pene æquales erant, partium nempe XXXI, vt voluit Hipparchus. Proinde diſtantia a polo erat partium LIX, vt iterum monet idem Hipparchus. Sed iſte nauta vel potius eius ὑποβολεὺς Lucanus, non bene conceperat mentem ſcriptorum Græcorum, vnde hæc hauſta ſunt. In mari enim mediterraneo auſtraliſſimum litorum eſt Ægyptiacum, & vicina ora, vbi culminat Arcturus. At Arcturus non poteſt deſcendere ab arbore mali, niſi extra mediterraneum mare, puta in Oceano auſtrali velificantibus, neque Cynoſura propior eſſe mari, hoc eſt propius ad finitionem Arctici accedere. Sed hæc ſatis, & fortaſſe nimium plauſoribus Lucani: quorum omnium cognitio pendet ex veterum obſeruationibus, quæ tantum abeſt, vt iſtis, quibus omnia olent Grammaticam, notæ ſint, vt ne auctorum quidem ipſorum nomina teneant.

Ibid. *Sexque fugit ſolidas.*] XXXVI partium ἔξαρμα eſt Rhodi, XXXVII Athenis, vbi caput Draconis Vrſarum, quod intellexit Aratus. Sed tamen hallucinatur, quum in ea eleuatione Tropico

in VIII partes ſecto, v ſupra orizontem attollit. Hoc enim proprium eſt eleuationis 41, non 37 partium.

v. 18. *In quo conſumit*] Gemblacenſis fortaſſe melius *conſummat*. Sed animaduertimus promiſcuum vſum apud hunc auctorem eſſe verbi conſumendi & conſummandi.

v. 20. *Æſtiuum*] Si non eſt mendum, dixit æſtiuum nomen, vt Horatius flumen Metaurum, Stertinium acumen. Fortaſſe melius *Æſtiui medio*.

v. 21. *Temporis & titulo potitur.*] τροπικὸς enim a tempore illo dicitur, in quo τροπὴ, id eſt reuerſio Solis fit. Metaphora a curulibus agonibus. Nam flexura metæ etiam τροπὴ dicta. Arabes vero non τροπὰς verterunt, ſed ἀνατροπὰς. id enim eſt استقلاب quod imperite fecerunt. Quin & Manilius perſiſtit in Metaphora, quum metam Solis dicit, & actum. Omnia enim verba Circenſia. Atque adeo e medio Circo eſt *Feruidus*. *Metaque feruidis Euitata rotis* —.

v. 23. *Et quinque in partes.*] Quadrans XV partium: de quibus ſex ſunt a polo, ad arcticum. ab eo, ad tropicum, quinque. a Tropico, ad æquinoctialem, quatuor. Quæ ſexies multiplicatæ fient a polo, ad arcticum, XXXVI: hinc ad Tropicum, XXX: a Tropico, ad æquinoctialem, XXIV.

v. 25. *Ingenti ſphæra.*] Legendum, *Ingenti ſpira*. Nam circuli illi nihil aliud, quam ſpiræ, quarum maxima, quæ mediam ſphæram cingit, vt minima, quæ verticibus propior.

v. 26. *quo lumine Phœbus.*] Lege, *quo limine*. Idem error infra.

Quum medium æquali diſtinguit limite cælum.

Nam Codex Gemblacenſis perperam *lumine* pro *limite*. Vt appareat lubricam eſſe commutationem horum duorum inter ſe.

v. 30. *Quatuor & gradibus*] De XV partibus, in quas ſectus eſt circulus, Arcticus aufert VI, Tropicus V. ergo reliquæ ſunt quatuor: quæ ſexies ductæ fient XXIV. Tanta erat tunc ab æquinoctiali Solis maxima declinatio, quæ quidem hodie deprehenditur minor grad. 23. 30′. Gradus autem vocat, quas antea partes, & Græci μοίρας. Vulgus vero Gradus vocat ab Arabibus, qui quas Ptolemæus μοίρας, ſemper vertunt درجة gradus.

v. 31. *Proximus hunc vltra Brumalis nomine cingens.*] Quod *cingens* abſolutum eſſe debet, & mediocriter docto patet. Quare olim circes legebamus pro circulo. Veteres enim illi

circens

circens pro circes, totiens, quotiens, & thenſaurus pro theſaurus ſcribebant. Et ſatis notum Circitem pro circulo a Sidonio vſurpatum. De quo conſulendus Feſtus. Sed Gemblacenſis habebat *tangens*, non *cingens*. Quod retinemus. Sic infra de Galaxia:

Inde per obliquum deſcendens tangit olorem.

Græci in eo ſignificatu dicunt ἐφάπτεσθαι. Sic etiam loquutus eſt Hyginus: *Ara propter Antarcticum circulum tangens inter Hoſtiæ caput, & Scorpionis caudam extremam collocatur.* Ita bis apud Manilium, & hic apud Hyginum Tangere abſolute poſitum.

v. 32. *Vltima deſignat fulgentis lumina Solis.*] Lege:

Vltima deſignat fugientis limina Solis.

Limina, fines, metas: vt ſupra — *quo limine Phœbus.* hoc eſt, qua fini. & idem error erat, qui hic lumine, pro limine. Iuriſconſulti quoque in etymo Poſtliminij, limen finem eſſe dicunt.

v. 33. *Inuiaque obliqua.*] Lege *Inuidaque.* Hoc eſt parca, maligna. Quia enim oblique miniſtrat lumen, propterea lucem videtur nobis inuidere.

Pag. 19. v. 1. *Dat pariter.*] *Dat per iter.* Et ita etiam Gemblacenſis.

v. 4. *Biſque iacet binis.*] Quatuor gradibus, vel xxiv. totidem nempe quot æſtiuus illi e regione poſitus.

Diuiſus duplici ſumma.] A polo, ad Æquinoctialem, xv partes, Ab eo, ad polum Antarcticum, totidem. Hæc eſt, quam vocat duplicem ſummam: vt binas partes duo hemiſphæria, quæ ab æquinoctiali ſecantur.

v. 14. *Incliues.*] Lege *Inclines.* ἀκλινεῖς, εἴπῃ ὑπὸ ἐπιδύνον, ὑπὸ ἀναδύνον. Ita enim τοὺς παραλλήλους κύκλους definiebat, ſiue deſcribebat Poſidonius. Propterea ἀπλανέες dicuntur Arato.

ἀυτοὶ δ᾽ ἀπλανέες καὶ ἀρηρότες ἀλλήλοισι
πάντες. ———

v. 15. *Quandoquidem ſexto.*] Gemblac. *ſexti.* Sed neutrum bene. Lege *texto.* Sic infra: *Bis ſex æquali ſpatio texentia cælum.*

v. 16. *Circum comitantia cæli.*] Circum etiam dixit Cicero de Galaxia:

Vidiſti magnum candentem ſerpere Circum. id eſt κύκλον. Sed non dixit circum cæli. Gemblacenſis *curſum*, non *circum.* quod retinendum.

Ibid. *Curſum comitantia cæli.*] Eandem enim cum cælo conuerſionem

uerſionem habent. φερομένου τοῦ κόσμου ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ τὴν δύσιν, συμπεριφέρονται καὶ αὐτοὶ τῇ τοῦ κόσμου κινήσει. Sic ſupra:

Filaque diſpoſitis vicibus comitantia cælum.

v. 17. *Interualla pari.*] Ita quaſi aliud agens τοὺς παραλλήλους ἐτυμολογεῖ.

v. 19. *Sunt duo.*] Magni circuli CLXXX. per polos mundi ducti æquinoctialem in partes æquales, Zodiacum autem inæqualiter ſecant. Eorum duorum qui ſe ad rectos angulos ſecantes puncta tropica & æquinoctialia tangunt, præcipuus vſus eſt in Sphæra, ad quatuor anni tempora deſignanda. Quia vero puncta illa quatuor mobilia ſunt, mobiles quoque ſunt illi circuli. κολούρους Græci vocarunt, id eſt mutilos: non vtique quod re ipſa mutili ſint: eorum enim ἐπίπεδα tantum κέκρυπται, non κεκολόβωται: ſed quia ea parte, qua nobis inutiles ſunt, quaſi mutili cenſentur. Alioqui τὰ ἐπίπεδα illorum vtilia ſunt iis, qui vltra Capricornum habitant, vt quæ nobis vtilia ſunt, ea illis κόλουρα. Quare ſi veteres eam partem tectam propterea damnarunt, quod eius nullus eſt citra Capricornum vſus: cur non eodem iure & circulum Antarcticum damnarunt? cur non & Meridianum quoque κόλουρον vocarunt? Nam etiam τὰ ἐπίπεδα eius κέκρυπται. Quia igitur non ſolum CLXXX, ſed longe plures circuli per polos Mundi duci poſſunt, illi duo tantum Coluri dicuntur, qui quatuor puncta cardinalia tangunt: quæ gradum vnum promouentur in anteriora intra annos plus minus ſeptuaginta. A conditu rerum ex veris epilogiſmis noſtris, quibus nunc agitur annus 5547, facta eſt illorum punctorum προήγησις τοπικὴ quidem graduum 77, χρονικὴ vero dierum vnius & quadraginta.

Ibid. *Sunt duo præterea.*] Ad verbum ἐκ τοῦ Εὐδόξου. Ἕτεροι δ' εἰσὶν δύο κύκλοι τέμνοντες ἀλλήλους δίχα καὶ πρὸς ὀρθὰς διὰ τῶν πόλων τοῦ κόσμου.

Pag. 20. v. 5. *Et Geminis Cancrū dirimit.*] Nunc diſcedit ab Eudoxo ſuo, & merito, quum vult ſolſtitia fieri inter finē Geminorum, & initiū Cancri, nimirū ἐν στιγμῇ λόγῳ θεωρητῇ. At Eudoxus, vt alibi dicemus, in mediis Cancro, & Capricorno τὰς τροπὰς fieri dicit in deſcriptione horum circulorum. ἔστι δ' ἐν τούτοις, inquit, ἄστρα τάδε. πρῶτον ὁ πόλος ὁ ἀφανὴς τοῦ κόσμου. εἶτα τὸ μέσον τοῦ ἀρκτικοῦ πλάτος καὶ τοῦ καρκίνου τὸ μέσον, ἔπειτα ἡ οὐρὰ τοῦ νοτίου ἰχθύος καὶ τὸ μέσον τοῦ αἰγόκερω. At Manilius & a ſe quoque diſcedit, qui hic brumam.

mam in principio Capricorni fieri dicit: alibi autem dicit Solem brumā conficere, quando *Fulget in octaua Capricorni parte biformis.*

v. 25. *Alter ab excelſo.*] κόλυρ⊙ ἰσημερινός.

v. 26. *Serpentis caudam, ſiccas & diuidit Arctos.*] Nullus colurus poteſt ſimul ſerpentis caudam ſecare & ambas Arctos. Reliqua ſatis bene habent.

v. 27. *Et iuga Chelarum.*] Hinc perge ad reliquum deſcriptionis, in qua primus verſiculus:

Circulus a ſummo naſcentem vertice Mundum.

Quam infelix fatum huius præſtantiſſimi ſcriptoris, quem ſcioli peius lacerauerant, quam equi Hippolytum! Vbi ſunt iſti, qui dicunt nos hunc auctorem corrupiſſe? Multum ergo illis debent, qui ita lacerarunt, ſi quidem illorum carnificina medicina eſt, noſtra autem remedia pro crucibus habentur.

v. * *Circulus a ſummo.*] Quis circulus? Iam enim dixerat. *Alter ab excelſo decurrēs limes Olympo.* Quid igitur opus tautologia? Sed quid eſt naſcens mundus? Dicat mihi ex iſtis, quibus oculi dolent hunc auctorē a nobis reſtitutum: Quid eſt *Arctophylaca petens?* Adeo imperitus modulorū Manilius, vt penultimā in Arctophylaca produxerit? Quis huius erroris tantum ſcriptorē inſimulare audeat? Deinde negamus circulum per Hydram & medium Centaurum incedentem potuiſſe Arctophylacem & Draconem permeare. Vno verbo & quidem vere dicimus, qui hos duos verſus huc inferſit, neque poetam fuiſſe, neque Græce ſciuiſſe, neque aſteriſmorum ſitus nouiſſe, neque mentem Manilij aſſecutum fuiſſe. Sed prius luxatus fuit hic locus, quam illi verſus huc inſulcirentur. Itaque imperfecta erat & ſuſpenſa ac hiulca ſententia. Quia igitur videbatur ἀκέφαλ⊙ oratio, hoc principium illis elegantiſſimis verſibus ingenioſi homines cumularunt, ne imperfecta eſſet oratio. Sed continuatis membris, quæ luxata erant, nihil eſt facilius, nihil ſimplicius, nihil apertius hac ſententia. Abutor diligentia mea, qui diffidam iudiciis peritiorum. Tamen dicendum fuit propter ἀμύσους quoſdam, quibus omne diſplicet, quicquid præter eorum exſpectationem dicitur: neque noctuinis oculis poſſunt lucem ferre.

v. 28. *mediumque ſub aſtris.*] Lege, *ſub Auſtris.* Centaurus Auſtralis diſtinguitur a Sagittario ſolo nomine Cētauri: quanquam vterq. Centaurus eſt. Sed iſte eſt Chiron: alter Crotus. Columel.

——— *tergoque Crotiſeſtinat equino.* Vide Hyginum.

v. 29. *aduerſus concurrit.*] Lege:

——— *aduerſum concurrit rurſus in axem.*

Aduerſus axis Antarcticus. Quod autem Colurum hunc cum Finitore eundem eſſe dicit Bonincontrius, partim excuſamus propter perturbationem verſuum loco ſuo luxatorum, partim damnamus, quod aſtrologo indignum putare de orizonte vllo hæc poſſe dici.

v. 32. *Andromedaque ſinus imos.*] στιχίδιον ζῶμα vocant in Virgine Aſteriſmi.

Pag. 20. v. 5. *Quam ſeptem ſtellæ.*] Ad verbum interpretatur Aratea: πολλὴ φαινομένη Ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτός. prima enim occurrit ἀκρόνυχος in orizonte. Scholiaſtes Germanici: *Altera nanque Helice eſt, quæ apparet prima noctis.*

v. 7. *Inde axem occultum.*] Inde in polum Antarcticum conueniens ſecat ad rectos angulos ſphærales alterum gyrum, Colurum æquinoctialem.

v. 8. *atque alio rurſus.*] Scribe ex Gemblacenſi:

——— *atque illo rurſus de limite tangit Te, Capricorne.* —

v. 11. *Proterit.*] Horatius eodem ſenſu - *ver proterit æſtas.* Idem intelligit Virgilius:

——— *calcemque terit iam calce Diores.*

Sed Gemblacenſis habet *perterit*. Quæ autem hic dicta ſunt de finitionibus Colurorum, falſa ſunt maximam partem: quæ confutare, tanti eſſe non duximus.

v. 14. *Atque hac æternam.*] Gemblacenſis codex huic capiti præferebat titulum, DE ANABIBAZONTE ET ORIZONTE. Sed ego nunquam memini legere, Meridianum circulum Anabibazontem vocatum eſſe: quanuis recte poteſt dici anabibazon, in quo altiſſimum eſt punctum Solis in habitatione noſtra: vt Lunæ ζώδιασμος ἀναβιβάζων dicitur. De Meridiano & Orizonte nunc acturus eſt.

Ibid. *fixerunt tempora ſedem.*] Tempora vocat Circulos parallelos & Coluros, quia per eos anni ſignantur tempora. Sed falſum eſt, quod dicit, reliquos circulos, de quibus locutus eſt, immobiles eſſe, quum Arctici neque vni ſint, neque immobiles, vt ex veterum ſententia ſupra demonſtrauimus. Reliquos autem tres mutabiles eſſe quod ignorarit, condonandum illi,

quum

quum omnibus hactenus perſuaſum ſit non puncta æquinoctialia εἰς τὰ ἑπόμενα promoueri, ſed octauā Sphærā εἰς τὰ ἑπόμενα.

v. 16. *Hos volucres.*] Noue dixit: id eſt mobiles, καὶ καταβατικούς.

Ibid. *nanque alter ab ipſa.*] ὁ μεσημβρινός.

v. 20. *Hic mutans per ſigna vices.*] Orizon. Signa hic, vt σημεῖα Græce τεχνικῶς accipit, quomodo ſcilicet Mathematici. Intelligit ergo τὸ κατὰ κορυφὴν σημεῖον.

Ibid. *ſeu ſiquis Eoos, Seu petit Heſperios.*] ἡ πάροδος κατὰ μῆκος efficit varietatem Meridianorum.

v. 21. *volat hora per orbem*] ἅμα τῇ κατὰ μῆκος τὴν παρόδον γίνεσθαι πάροδον fit alius Meridianus, inquit Geminus, & poſt illum totidem verbis, vt ſolet, eius compilator Proclus. Ita infiniti erunt Meridiani. Sed quia quod per ἐλαχίστην πάροδον fit, id ſenſu percipi non poteſt, conuenit inter Mathematicos, vt gradus vnius eſſet illa πάροδος, quæ Meridianum αἰσθήσει καταληπτὸν comprehendere poſſit. Sed illud inter eos nondum conuenit quanto ſtadiaſmo terreſtri illud ſpatium reſpondere poſſit. Eratoſthenes DCC ſtadiis finit. Ptolemæus D. Geminus, & totidem verbis Proclus CCC. Sed ſi Orizon, vt ipſi volunt, mutatur in CCCC, totidem ſtadiis mutatio eſſe debebat in Meridiano. Orizontis enim & Meridiani reciproca eſt ratio. Ambos enim hos maximos circulos coniunxit merito: quia alter ſine altero eſſe non poteſt. Omnis Orizon Meridianum ſuum ad rectos angulos ſecat. Poli omnis orizontis ſunt puncta Orientis & Occidentis. Poli Mundi ſunt poli omnium meridianorum. Ita omnis orizon per puncta ortus & occaſus tranſit, vt omnis meridianus per polos Mundi. Qui per polos mundi & verticem noſtrum tranſit, is eſt meridianus noſter. Qui illum ad rectos angulos ſecat, & tangit punctum finitionis oculi, is eſt orizon: & contra, &c. Ita reciproci ſunt.

v. 23. *diuiſo ſignantem lumine mundum.*] Legendum *culmine mundum*, vt olim curauimus edi in editione Lutetiana, quamuis aliter ſentiremus in Notis. Noſtram correctionem confirmat codex Gemblacenſis, qui habet *culmine*, non *lumine*, vt vulgatæ editiones.

v. 25. *Quando aliis aliud.*] Profecto iſte verſiculus debet commutare ſedem.

Cumque loco Terra cælumque & tempora mutat,

Quando

Quando alijs aliud medium eſt, volat hora per orbem.

Hic, inquit, cum ſitu mutatur, quandoquidem aliud aliis medium diei eſt neque idem, & vnum.

v. 26. *Atque vbi ſe primis.*] Sex horæ ſunt quadrans νυχθημέρου, vt nonaginta gradus ſunt quadrans circuli. Qui igitur vno quadrante circuli orientaliores ſunt, quam nos, illis Solem ſex horis citius, quam nobis oriri dicit Manilius. Contra qui nobis quadrante vno occidentaliores ſunt, ſerius illis occidet Sol, quam nobis, nempe poſt ſex horas confectas. A Molucis igitur inſulis, ad inſulam Chriſtianorum Habaſſenorum Zucotoram, quadrans circuli eſt: vt ab eadem Zucotora, ad Canarias inſulas, alter quadrans. Molucenſibus igitur Sol ſex horis maturius orietur, quam Zucotorinis. Eodem modo, quando Zucotorinis orietur Sol, quia permenſus eſt quadrantem νυχθημέρου, Molucenſibus meridiem conficiet. Et quum Zucotoræ verticem ſtringet Sol, tum Canariis orietur, Molucenſibus occidet.

v. 26. *Atque vbi ſe primis extollit Phœbus ab vndis.*] Eſto Zucotorinis oriri Solem.

v. 27. *Illis ſexta manet.*] Molucenſibus. Nam tum illis erit meridies, quia tunc illos premet aureus orbis, quia Meridianum eorum premet aurea Solis Rota.

v. 28. *Rurſus ad Heſperios ſexta eſt, vbi cedit in vndas.*] Rurſus ad Habaſſenos ſexta eſt, qui heſperij & occidentaliores ſunt illis, quando Molucenſibus cedet in vndas.

v. 29. *Nos primam & ſummam.*] Nos, qui in Canariis ſumus, eandem horam primam diei numeramus, quam illi ſextam. Primam & ſummam dixit, quia ſumma hora noctis, id eſt duodecima confecta init prima diei. Sic Attici ἕνην καὶ νέαν dicunt.

v. 30. *Et gelidum extremo.*] Lumen gelidum Solis orientis dicit poetice, quia tunc minus eum ſentimus, quam quum in punctum meridiei aſcendit. Quamuis vnuſquiſque intelligit, quid velit Manilius, quia rem tritam & omnibus notam tractat: tamen haud cuiuis facile erat horum verſuum ſententiam extricare.

v. 31. *Alterius finis.*] τοῦ ὁρίζοντος.

Ibid. *Cognoſcere giros.*] Nos hic intelligebamus finem pro circulo, vt ſupra. Sed reclamat Gemblacenſis. Nam habet *gyri*. fines igitur alterius gyri, id eſt ὁρίζοντος.

v. 32.

v. 32. *Circumfer faciles oculos.*] Nam Orizon nihil aliud, quam τερματισμὸς ὄψεως.

v. 33. *Quicquid erit cœli primum.*] Melius Gemblacenſis:

Quicquid erit Cælique imum, Terræque ſupremum.

Nam imum cælum & extremum terræ coire videntur in finitione illius circuli.

Pag. 21. v. 2. *Redditque aut recipit.*] *Reddit* orientia, *recipit ponto* occidentia. Ac neſcio, an pro *fulgentia* legendum *fugientia.*

v. 3. *Præcingit tenui.*] Præcingit Mundum, ὅτι διχοτομεῖ τὴν ὅλην σφαῖραν τοῦ κόσμου, ὥστε ἡμισφαίριον μὲν ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, ἡμισφαίριον δ᾽ ὑπὸ γῆν.

v. 4. *Hæc quoque per totum volitabit linea.*] Lineam circulum vocat. volitare ait, quia omnes orizontes mobiles.

v. 5. *Hunc tantum.*] Scribe *Nunc tantum.* Veſtigia veræ lectionis extabant in Gemblacenſi: *Non tantum. Medium mediumque* dixit priſca elegantia, vt candidior candidiorque.

v. 6. *Nunc ſeptem ad ſtellas.*] Septentriones.

Ibid. *nunc mota ſub aſtra.*] Reliqua aſtra vocat mota, hoc eſt mobilia: quia oriuntur, & occidunt, ad differentiam Septentrionum, qui ſemper conſpicui ſunt. Ea ſunt, quæ ab Arctico loci, ad Æquinoctialem pergentibus in conſpectu ſunt. Ergo ſecundum ea, quæ proponit, παραλλαγὴ, καὶ μετάπτωσις τοῦ ὁρίζοντος. a Septentrione fiet ad meridiem. quod verum eſt. Et quæ de ſenſili Meridiano dicta ſunt, eadem de ſenſili Orizonte dicantur, neceſſe eſt: quia poſuimus alterum ſine altero eſſe non poſſe: item παραλλαγὴν μεσημβρινοῦ non percipi, niſi κατὰ πάροδον CCCC ſtadiorum. Ergo totidem ſtadiorum τῆς τοῦ ὁρίζοντος παραλλαγὴν ponendum eſt: quanuis apud Geminum, & eius compilatorem Proclum τετρακοσίων σταδίων, non πεντακοσίων ponatur.

v. 7. *Sed quocunque vaga.*] Intelligit τὴν πρὸς μεσημβρίαν ἀπὸ τῆς ἄρκτου πάροδον.

v. 11. *Dimidium regit.*] Nos olim *tegit* correximus, & recte. Ita ratio poſtulat, ita habet Gemblacenſis. Ex cuius auctoritate totum verſum ita legimus:

Dimidium teget & referet varioque notabit Fini. ———

In eo erat *tegit* & *refert*. Ductus orationis, & futurum *notabit* ita legendum poſtulat.

Ibid. *Dimidium teget & referet.*] ὥστε τὸ μὲν ἡμισφαίριον ὑπὲρ γῆν, τὸ δὲ ὑπὸ γῆν ὑπολαμβάνεσθαι. vt iam diximus.

Ibid. *Dimidium teget & referet.*] Tangit definitionem Orizontis. Orizon eſt κύκλος ὁ διορίζων τό, τε φανερὸν καὶ τὸ ἀφανὲς μέρος τοῦ κόσμου.

Ibid. *varioque notauit Fine.*] Locus deprauatus. Legendum profecto. ——— *varioque notabit*

Fini cum viſu pariter ſua fila mouentem.

v. 13. *Hic terreſtris erit.*] Quaſi reliqui omnes ſint cæleſtes. Sed cur terreſtris potius, quam cæleſtis, ſi tam extremum Cæli, quam Terræ præcingit? Hoc puto, quia ἡ σφαιροθήκη Orbis mechanici, qui inſtar eſt terræ, eſt loco orizontis.

v. 14. *Et mundum plano.*] *Plano* χθαμαλῷ. vnde *de plano legere:* item *Planipedes* χαμαίποδες. Atque omnino ὁ ὁρίζων eſt circulus iacens, vt illi πρὸς ὀρθὰς Meridianus eſt circulus ſtans.

v. 15. *Atque trahens a ſe titulum.*] Inepte. Optime Gemblac.

Atque a fine trahens titulum, memoratur Orizon. ὁρίζων enim eſt finitor.

v. 16. *His addunt aliquos.*] Rectiſſime Codex Gemblacenſis:

His adice obliquos, diuerſaque fila trahentes.

Ibid. *His adice.*] Altero I extrito dicebant Adicio. Sic Reicio. — *reice capellas.* Inde reicinium dictum vult Varro. In Apoteleſmatis: — *adice & ciuilia bella.*

Ibid. *Obliquos.*] Nam vterque obliquus, Zodiacus & Lacteus. Non poterat hæc egregia emendatio ſine optimo codice præſtari.

v. 18. *Alter habet.*] ὁ ζωδιακός, quem primo loco deſcribit. Zodiacus ac Galaxias hoc habent commune, quod non λόγῳ θεωρητοὶ, vt reliqui omnes ſphæræ circuli, ſed ſenſiles ſunt. Vterque enim viſu notatur. Propterea ambos vno capite complectitur. Habent & commune, quod, vt diximus, vterquo obliquus eſt.

v. 21. *Exercent varias natura lege choreas.*] Varro de omnibus ſtellis id dixit:

Quum pictus aer feruidis late ignibus
Cæli choreas aſtricas oſtenderet. & ipſe Manilius lib. ſequenti.
Signorumque choros, ac Mundi flammea tecta.

Et vetus Sphæra: πρώτης χορείας κύκλου ἡγεῖται κριὸς, quanquam

duas

duas tantum ſtellas veteres Magiſtri *χορευτὰς ἀστέρας* vocarunt, nempe duas illas de tribus, quæ in cauda Cynoſuræ circa polarem, quæ immobilis videtur eſſe, circunducuntur, in morem ſaltantium. Hyginus: *Sed in prioribus caudæ ſtellis vna eſt infima, quæ Polus appellatur, vt Eratoſthenes dicit, per quem locum ipſe mundus exiſtimatur verſari. Reliquæ autem duæ χορευταὶ dicuntur, quod circum polum verſentur.* Scholia Germanici: *Supra alias decem, quæ præcedunt, & dicuntur* LVDENTES, *& maxime altera, quæ vocatur Polus.* Fortaſſe LVDIONES. Id enim *χορευταί*. Sed nihil mutamus.

v. 27. *tantoque notari.*] Lege —— *tantumque notari Mente poteſt.* —— Vt etiam Gemblacenſis habet. Non eſt, inquit, *λόγῳ θεωρητὸς*, vt alij, ſed *αἰσθήσει καταληπτός*. neque vtique *ἀπλατεῖς*, vt illi: *Sed nitet ingenti ſtellatus balteus orbe.*

v. 29. *balteus orbe.*] *Ζῳδιακὸν* Arabes المنطقة *Almantica*, ſeu نطاق *Nitac.* vocant. Vtrunq. balteum, ſiue *ζωστῆρα* ſignificat. Auctor Alcabicij: *Mantica eſt circulus, qui latus eſt in medio, & in ligatura ſtrictus, & habet ſignificare circulum Zodiaci.* Quibus verbis deſignatur, ita deſcribi ſolitum, vt pingitur a Manilio. Nam latæ faſciæ modo pingebatur, qua ſi quis præcingat ſe, a tergo quidem latam & explicatam habebit: ad vmbilicum autem, vbi eſt nodus præcinctionis, ſtrictam. Quis dubitat latam faſciam ibi ſtringi, vbi nodus fit? Hoc dixi: quia in illum locum Alcabicij doctus amicus noſter *μακαρίτης* ea de penetralibus Mathematices eruit, quæ huic loco alieniſſima ſunt. Iudæi artis magiſtri vocant Zodiacum חֵשֶׁב אֲפֻדַּת הַגַּלְגַּל opus Phrygionarium, id eſt limbum textilem.

v. 32. *bis ſex lateſcit.*] Tribus circulis parallelis balteum Signiferi conſtare veteres ſcribunt. quorum duo extremi latitudinem circuli definiunt: medius in duas æquales partes, quæ ſunt ſenum graduum, baltei latitudinem diuidit. Mechanici *ταινίας* vocant. Achilles Statius de Zodiaco: *ἔχει δὲ καὶ ἐγκαρσίους τρεῖς, ἃς οἱ μαθηματικοὶ ταινίας καλοῦσιν. ἔστι δ' ὁ κατακεχρισμένος ἐν τῇ σφαίρᾳ κηρῷ μεμιλτωμένῳ.* Veteres illi latitudinem huius circuli ſecundum *τὰς τῶν πλανητῶν παρεγκλίσεις* definiuerunt. Quod ſi ſequimur, non iam ſenum graduum, ſed octonum partes illas duas deſcribemus. Nam maxima Veneris *παρέγκλισις* eſt fere partium VIII. Ita non bis ſex, ſed bis octo lateſcet faſcia partes. Illuſtris

Picus Mirandula, quum legeret Zodiaci faſciam in XII gradus patere, putauit neceſſarium eſſe, vnum quodque Signum XII graduum latitudinem habere: ita vt latitudinem Zodiaci περὶ τὰ ζωδίων πλάτη, non autem περὶ τὰς πλανωμένων παροδεύσεις accipiat. Mendoſe. Nam quædam ζώδια non in tantum patent, quædam etiam in longius. puta, Tauri pes extra Zodiacum procedit: & ex duobus Piſcibus is, qui Auſtralis eſt, multum extra Zodiacum παροδεύει. Geminus: Ἔτι δέ τινα τῶν ιβ ζωδίων οὐχ ὅλα κεῖται ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ· ἀλλ' ἃ μὲν ἐστι βορειότερα αὐτοῦ, καθάπερ ὁ λέων, ἃ δὲ νοτιώτερα, καθάπερ ὁ σκορπιός. Locus Mirandulani eſt libro ſeptimo contra Aſtrologos. Ad rem. Zodiacus dupliciter accipitur, aut Solis, aut aliarum vagantium ratione. Solis quidem ratione dicitur ἐκλειπτικὸς κύκλος, ἡλιακὸς κύκλος, ὁ διὰ μέσου τῶν ζωδίων κύκλος. Propter alios vagantes dicitur πλατὺς κύκλος, vt hic Faſcia. Et quanta erit vagantium maxima in vtranque partem παρόδοις, tantam eius latitudinem eſſe ponendum.

v. 33. *Quæ cohibet vario labentia ſidera curſu.*] Eius.fiens in latitudinem non egredi ſidera, falſum iam demonſtrauimus. Nam ζώδια quædam etiam extra ſex gradus promota ſunt, vt ſupra oſtendimus: Venus autem etiam vſque ad VIII enagatur. Sed πλατύτερον hæc accipienda ſunt.

Pag. 22. v. 1. *Alter in aduerſum.*] ὁ γαλαξίας: qui quidem nullum in Sphæra vſum habet. Sed quia abſolute τὴν περὶ τοῦ οὐρανοῦ πραγματείαν perſequitur, ponendus neceſſario fuit. Veteres tamen & in Sphæra ſolida ponebant. Achilles: ὁ γαλαξίας ἐστὶν ὁ ἐν τῇ σφαίρᾳ κατακεχεισμένος κύκλος λάκτεος. Arabes vocant طريق اللبانة viam lactis.

v. 2. *& paulum a Boreæ gyro.*] Gemblac. *Et paulum ad Boreæ gyros.* Quod non ſequar.

v. 3. *Tranſitque inuerſa.*] Inuerſam Caſſiepeam vocat πρὸς τὴν ἀφροδισίαν. Capite enim cernuans occidit κυβιστητῆρος δίκην. Aratus;

——τὰ δ' οὐκέτι οἱ κατὰ κόσμον
φαίνεται ἐκ δίφροιο, πόδες καὶ χεῖρες ὕπερθεν.
ἀλλ' ἥγ' εἰς κεφαλὴν ἴσα δύεται ἀρνευτῆρι
μειρομένη γονάτων.— Marcus Tullius:

——*neque ex cælo depulſa decore*
Fertur. Nam verſo contingens vertice primum

Terras, poſt humeris, euerſa ſede refertur. Hyginus: *Hæc occidens, Scorpione exoriente, capite cum ſedili reſupina ferri perſpicitur.* Hunc geſtum cadentium in pronum cernuationem & cernulationem veteres dixiſſe, in Feſtum notauimus ex Varrone & Gloſſariis. Apuleius Mileſia nona: *ſuper menſam cæruleus corruens.* Legimus *cernulus corruens.*

v. 5. *Aquilamque ſupinam.*] Hoc contra Aſteriſmos, qui μετάφρενον eius nobis obuerſum pingunt, & Theonem, qui τὰς μορφώσεις vultibus in cælum, tergis in nos conuerſis χαλκογραφεῖσθαι teſtatur.

v. 10. *Centauri alterius.*] Auſtralis, qui & Chiron.

v. 12. *Geminoſque per imum.*] *per ima.* & ita Gemblacenſis. Intelligit autem pedes Geminorum.

v. 17. *Quotiens præciditur ipſe.*] Hoc eſt, διχοτομεῖ, καὶ διχοτομεῖται. Nam duo ſunt magni Circuli idem centrum cum Sphæra habentes. Interſecant igitur ſeſe.

v. 22. *Ac veluti virides.*]. Subintelligendum τὸ QVVM. Vt in Ætna. *Ac veluti reſonante.* Vide quæ in illum locum adnotamus.

v. 24. *Inter diuiſas æqualibus.*] Proculdubio legendum:

Inter diuiſas æquabilis eſt via partes.

v. 28. *Candidus in nigro.*] Nigro, κυανέῳ.

v. 29. *Cæruleum findens.*] Aratus:

——— κεκλασμένον εὐρέϊ κύκλῳ Οὐρανόν. ———

v. 32. *Et reſupina facit.*] Suſpicere facit homines. Eleganter. Ex admiratione reſupinant homines vultus ad intuendum Galaxian. Accepit ab Arato; vbi de Galaxia.

——— τημόσδε περὶ φρένας ἵκετο θαῦμα.

Pag. 23. v. 2. *Num ſe deductus,*] *Diductis.* Semper ita erratum fuit in hoc auctore.

v. 3. *Seminibus.*] Lege *Segminibus*: hoc eſt ἡμισφαιρίοις. In eos hæc dicuntur, qui putabant τὴν γαλαξίαν ἐκ συμβολῆς τῶν δύο ἡμισφαιρίων συνεστηκέναι. Quis dubitet *ſegminibus* pro *ſeminibus* legendum? Stipitem prorſus eſſe oportet, qui hoc non videat. Nam quid eſt *deductis ſeminibus?*

Ibid. *Segminibus.*] Contra dixit infra: — *duplicíſque extrema cauernæ Conueniant, cælique oras, & ſidera iungant.* Nam ibi cæli oras, vt hic ſegmina. Si enim ſegmina, ergo oras habent.

v. 3. *raraque labent compage carinæ.*] Carinam τὴν ψαλίδα τὴν

m 3 καὶ καμάρ-

καὶ χαμάζωνι vocauerit; ſi quidem mendo locus vacat. Sed Gemblacenſis habet: ——— *raraque labent compagine rimæ*. Optime. Non indigent interprete.

v. 4. *laxato pectore lumen.*] Vitioſe, vt paret. Gemblacenſis recte. *laxato tegmine*. Hæc omnia luculentiſſima ſunt.

v. 8. *cælique oras & ſidera tangant.*] Melius Gemblac. *& ſidera iungant*. quanquam τὸ *ſidera* ſuſpectum eſt. Neſcio, an Manilius ſcripſerit, & *fœdera iungant*. Nam quia federa ſcriptum erat ſine diphthongo, inde anſa librario deprauandi locum. ἐν διὰ δυοῖν, Maniliane orarum fœdera.

v. 9. *Perque ipſos iungat.*] Repone ex Gemblac. *Perque ipſos fiat nexus*. Manifeſta ſententia.

v. 11. *Clara compagine verſus.*] Fortaſſe ſcripſerit Manilius: *compagine rurſus*.

v. 14. *Illac Solis equos.*] Ariſtoteles: οἱ μὲν γὰρ τὸν ἥλιον τοῦτον τὸν κύκλον φέρεσθαί ποτε. Tu vide locum.

Ibid. *diuerſis curribus iſſe.*] Profecto legendum *curſibus*, vt habet Gemblac.

v. 16. *Exuſtas ſedes.*] οὐ γὰρ ἂν διακεκαῦσθαι τὸν τόπον τοῦτον, ἤ τι τοιοῦτον ἄλλο πεπονθέναι πάθος ὑπὸ τῆς φορᾶς αὐτῶν.

v. 19. *Fama etiam antiquis.*] Opinio Pythagoreorum. Ariſtoteles.

v. 24. *Orbemque regentem.*] Gemblac. — *orbemque rigentem*. Nihil verius. Nam qua currus Solis ibant, erat flammea & ignea via. nunc diuerſis curſibus Solis, eam viam rigentem factam. Sic in ſecunda Inſtitutione:

Æternas ſuperare niues, orbemque rigentem
Prona Lycaoniæ ſpectantem membra puellæ.

v. 26. *Errantes nutu flamas.*] κυριολογία. nutu σεσοφισμένως.

v. 27. *curuiſque quadrigis.*] Curuas quadrigas vocat equos ab orbita deflectentes. vt quum ſcilicet funales equi ἀτακτῶσι, neque directam orbitam tenent. Tunc enim vere curuum σχῆμα efficiunt. neque vero aliter ſentit Sidonius in Narbone:

Incuruantur equi. proterua currum
Intrat turba rotas. ———

v. 33. *faciem ſeruantia caſus.*] Gemblac. *reſerantia caſus*.

Pag. 24. v. 1. *Mollior e niueo.*] Ita interpungendum.

Nec mihi celanda eſt fama vulgata vetuſtas

Mollior

Mollior : e niueo lactis fluxiſſe liquorem Pectore, &c.

Molliorem famam vocat comparatione illius Phaethonteæ, quæ violentior eſſe videtur.

v. 3. *cælumque colore Infeciſſe ſuo.*] Rhetorum eſt πείθειν, Philoſophi ἀποδεικνύειν. Ita eorum ſunt ἔνδοξα ἐπιχειρήματα: huius ἀπόδειξις. Sed & Rhetor interdum ἀποδείξει vtitur, & Philoſophus ἐνδόξῳ ἐπιχειρήματι. Nam ἔνδοξα ἐπιχειρήματα multum poſſunt poſt ἀποδείξεις. Sic Manilius poſt ἀποδείξεις de Lacteo circulo ἔνδοξα ἐπιχειρήματα e medio vulgi petita, puta fabulam Phaethontis, & de lacte Iunonis adfert: quod ſolet facere aliquando Ariſtoteles: quem non piget interdum fabulas vulgi in medium producere: non vtiq. quod in illis verum ſit, ſed quia a vero ortæ vt plurimum. De lacte Iunonis, præter Grammaticos, & Mythologos, habes plene apud Philoponum in primum Meteoron.

v. 6. *An maior denſa ſtellarum.*] Democriti. πολλῶν καὶ μικρῶν καὶ συνεχῶν ἀστέρων συμφωτιζομένων ἀλλήλοις διὰ τὴν πύκνωσιν συναυγασμὸν τὸ λεγόμενον γάλα ἀποτελεῖν.

Ibid. *ſtellarum turba corona.*] συναυγασμὸς πολλῶν ἀστέρων, vel συναθροισμός.

v. 7. *Contexit flammas.*] συνυφαίνει, συμπλέκει. Sed non deterius eſt, quod in Gemblacenſi legimus. *Connexit flammas.* Sic infra *collato fulgore.*

Ibid. *& craſſo lumine.*] craſſum lumen τὴν πύκνωσιν τῆς φωτισμῶν.

v. 8. *Et fulgore nitet collato.*] *Fulgore collato* τῷ συναυγασμῷ.

v. 9. *An fortes animæ.*] Aliud ἔνδοξον, quod Heroum animæ in Lacteum circulum recipiuntur. Cuius rei fabulæ veterum plenæ. Habes & apud Philoponum in primum Meteoron, Macrobium in ſomnium Scipionis.

v. * *Caſtra Ducum.*] Verſus irreptitius: cuius ἀκροτελεύτιον conformatum eſt ex tertio verſu procemij libri ſequentis. Præterea non de caſtris, aut bello, aut ſimilibus ſermo, ſed tantum de viris fortiſſimis, & illis, qui aliquo virtutis nomine claruerunt. An dicemus Troiam victam ſub Hectore relatam ad circulum Lacteum? Tamen poteſt fieri eſſe aliquos, quibus has nugas interpretari magis ſit cordi, quam nobis auctoribus illas expungere.

v. 20. *Atque Aſia gentes.*] Vitium huius verſiculi non poterat deprehendi

deprehendi ſine ope melioris libri. Gemblacenſis igitur recte habebat:

Atque Aſiæ gentes, & Magno maxima Pella.

Alexander Pellæ natus erat, vt & pueri ſciunt, & Iuuenalis indicat:

Vnus Pellæo iuueni non ſufficit orbis.

v. 21. *& ſtrictas pondere mentes.*] Sic locutus eſt in Sphæra barbarica. ——*ſtrictos nec crede Catones.* Strictos ἰδιοτρόπους, & qui non ſunt κοινωνικοί. Firmicus: *ſtrictos & auaros efficiet.*

v. 24. *& qui fabricauerat illum.*] Fabricam Socratis Platonem dicit, vt Albinouanus opus Cæſaris Brutum a Cæſare informatum:

Et magnum magni Cæſaris illud opus.

v. 26. *Perſidis & victor.*] Xerxes non fuit Perſidis victor, ſed a patre relictæ rex. Sed poëtis familiare reges domitores vocare.

v. 28. *Tarquinioſque minus.*] Neque hic vitioſus locus ſine Gemblacenſi purgari poterat. Habet enim ille liber: *Tarquinioque minus, Reges.* Et Reges omnes Romanorum, minus Tarquinio, excepto vno Tarquinio. Perſpicua & optima ſententia. Omnes Reges Romanorum, præter vnicum Superbum, virtus ſua in cælo aut Lacteo circulo collocauit. Nam Superbus nullis meritis eo peruenire potuit.

Ibid. *& Horatia proles Tota acies pontis.*] Falſum. Hoc enim non ad trigeminos Horatios, ſed ad vnicum eorum gentilem Coclitem pertinet, de quo infra. Gemblacenſis habet *Tota acies partus.* Lego: *Tota acies partis.* Curiatij trigemini fuerunt tota acies Albanorum, vt Horatij trigemini fuerunt tota acies partis ſuæ, id eſt Romanæ: quia non prælio vtriuſque exercitus, ſed dimicationi horum tota fortuna belli commiſſa. Eleganter hoc dictum. Sic in priori apoteleſmatico de eodem dixit: *Nulla acies tantum vicit, pendebat ab vno Roma viro.* Quare veriſſima eſt emendatio noſtra.

v. 31. *Et Romana ferens.*] Ad ſtatuas Coclitis alluſum, quæ cum corona ciuica formabantur. Coronæ autem ciuicæ murorum ſpecie erant.

v. 32. *Et cum militia.*] Gemblacenſis. *Et cum militio.* Legendum: *Et commilitio.* Perſpicuitas & elegantia ſententiæ eſt vicem

cem interpretis. Habes commilitium vocem apud Plin. iuniorem lib. x. epiſt.

v. 33. *qui geſtat in alite Phœbum.*] Tria hæc Phœbi tutela, Coruus, Cycnus, Delphinus. De Coruo & Delphino teſtes habes veteres nummos xv virum ſacris faciundis. In illis expreſſa eſt Delphica tripus Phœbi cum Coruo in inferiori parte, Delphino in ſuperiore. De Cycno & Delphino Martialē ſponſorem dabo.

Campis diues Apollo ſic marinis,
Sic ſemper ſenibus fruare cycnis.

Campas veteres Latini omnia κητώδη, & ingentes piſces vocabant. Vide Feſtum. κατ' ἐξοχὴν igitur Campas marinas vocat Delphinos Phœbo ſacros, vt apparet ex nummis xv virum. Vulgo inepte: *murinis* pro *marinis* legebatur, mendoſius an ineptius. Vnde pugna Lapitharū Grammaticis nata, quorum σμινθίας Apollines & alia nugatoria miſſa facimus. De Campis, & Hippocāpis vide nō inutilia in iuuenilibus coniectaneis noſtris.

Pag. 25. v. 1. *Et Ioue qui meruit.*] Aſſeruit Iouem, hoc eſt Capitolium a Gallis. Et recte conditorem Romæ Camillum vocat, qui alter Romulus vulgo dictus fuit. Eius autem victoria fuit quaſi quædam vrbis παλιγγενεσία.

v. 4. *& tertia palma Marcellus.*] Propter tertia opima. Eſt autem λέξις ἐσχηματισμένη, *Marcellus tertia palma.* Vt apud Virgiliū in Culice:

Hic & fama vetus nunquam moritura per æuum Curtius.—

In Bucolico:

Et certamen erat Corydon cum Thyrſide magnum.

v. 6. *Certantes Decij votis.*] Gemblac. *Certanteſque Deci votis.*

v. 7. *Inuictuſque mora Fabius.*] Gemblac. *Inuictuſque mora Flauius.* nimirum priſcam eius nominis ſcripturam ſub vitioſa lectione refert. Fauius enim veteribus illis ſcribebatur, non Fabius. Fauia apud priſcos erat fouea. Vnde Fauij dicti, quod auctor gentis eſt ita dictus a fouea, ſiue fauia, ad quam eius matrem compreſſerat Hercules.

v. 8. *ſocio per bella Nerone.*] Eadem paulo poſt locutio importune repetitur. —*ſocio per templa Tonante.* Et nimius eſt in hiſce tautologiis Manilius.

v. 11. *Ante Deum princeps.*] Deum Cæſarem. Hiſtoriis Græcis Καῖσαρ ὁ θεὸς vt Diodoro. Pompeius igitur ante Cæſarem

erat princeps Reipublicæ, vt poſt eum Cæſar, qui θεὸς.

v. 12. *& Claudia magna propago.*] Magis placet *& Claudi magna propago*. vt in Gemblacenſi. quanquam *clauſi* legendum tunc fuerit. Clauſus enim auctor Claudiæ gentis.

v. 14. *matriſque ſub armis.*] Matrem, niſi fallor, vocat Octauiam, quæ ſocrus erat. Eius enim filiam Marcellam vxorem duxerat Agrippa. Hæc omnia in gratiam Auguſti. Gemblacenſis hic corruptus eſt.

——— *matriſque ſub armis Miles Agrippinæ. ventriſque.* ———

Hoc moneo, ne quis putet aliquid boni in illo monſtro lectionis latere. Nam iudicio opus eſt in veterum codicum lectione, neque omnium eſt illis bene vti. Sed quare Agrippa miles ſub armis matris ſuæ? An ſtrenuus ille dux militauit ſub matre ſua? Itaque nugatoria hæc ſunt, & locus eſt deprauatus. Suſpicor poetam ſcripſiſſe. — *Martiſque ſub armis Miles Agrippa ſui.*

v. 17. *Quod regit Auguſtos*] *Auguſtus*. Et ita Gemblacenſis. Sed quare dicit cælum regi ab Auguſto, quod nondum tenebat? id eſt, in quod nondum relatus erat. Hoc mortuo Auguſto melius conueniebat. Neque huc illud facit hilum: *Diuiſum Imperium cum Ioue Cæſar habet*. Nam terras ab Auguſto, cælum a Ioue regi dicit.

v. 19. *Altius ætherei.*] Poſt finem antecedentis verſus ponenda τελεία diſtinctio. Nam hoc vult: altius, quam patet Galaxias, ibi eſſe ſedem Deorum: ſecundum illam Galaxias eſt ſedes Heroum.

Ibid. *Altius ætherij. qua*] Subaudiendum τὸ QVAM. Altius quam qua patet Galaxias. nimirum cælum. Eiuſcemodi particulas QVAM, QVVM, VT, a poetis reticeri non raro, alibi non ſemel docuimus.

v. 21. *Qui virtute ſua ſimiles.*] Similes Diuis, ἀντίθεοι, ἥρωες. Veſtigia Diuum. Cælum. Catullus:

Ac quanquam me nocte premunt veſtigia Diuum.

v. *. *Sunt alia aduerſo.*] Hi quatuor verſus, quam importunè hic poſiti ſint, ſatis fidem fecerit principium. Nam hoc modo ſequeretur, hactenus tantum tractatum eſſe de ſtellis: & proinde recte continuari ſermonem de Planetis. Atqui de circulis recenter & Galaxia actum eſt, & quidem prolixiſſime. Præterea ſi hoc admittimus, ergo circuli ſunt ſidera. Sunt alia, inquit,

ſidera

ſidera quinque. Ergo quæ proxime dicta ſunt, ea quoque ſidera. Atqui circuli ſunt. Ergo circuli ſunt ſidera. Vides ἀπιπίαν. At quomodo poſt quatuor verſus reiecti recte cohæreant, mox patebit.

v. 23. *Hic prius.*] Gemblac. *Ac prius.* Poteſt etiam ferri, *At prius.* Nam dixit ante, Hæc eſt Heroum ſedes, & tempus erat iam ad alia tractanda ſtilum conuertere. Sed tamen reuocat me cognata materia Cometarum. Abſolutis enim iis, quæ de lacteo circulo dici poterant, antequam libro coronidem imponat, cognatam circulo lacteo materiam de Cometis ſubiungit. Recte Manilius, vt alia, Cometas ſtatim Galaxiis ſubiungit. Cognatam enim Cometarum & Galaxiæ materiam dicit Ariſtoteles: ὥς' εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν φαινομένων κομητῶν ἀποδεχόμεθα τὴν αἰτίαν ὥς' εἰρημένην μετρίως, καὶ περὶ τοῦ γάλακτος τὸν αὐτὸν ὑπολειπθεῖν τρόπον ἔχειν. Alioquin & ad Aſtrologiam hæc quoque materia pertinet, quatinus Aſtrologi in Cælo primos effectus ponunt: ſecundos in regione, quæ eos & Lunam intereſt. In Cælo quidem ſunt ſtellæ, quæ dicuntur μετέωρα: & vocantur Signa prima. Infra Cælum ſunt, quæ vocantur μετάρσια, quæ & Ariſtoteli μετέωρα, καὶ φθαρτικά, vt κομῆται, πυρσοὶ, διάττοντες, δαλοί: Et ſunt quæ Aſtrologis Signa ſecundaria dicuntur: quod ſecundas a Stellis vires habeant. Hermes ἐν Καρπῷ: οἱ διάττοντες, καὶ οἱ κομῆται ἀστρεῖον φέρουσι τῶν ἀποτελεσμάτων. Item: ὅτι δηλώσει ἡ ὑγρεία διάθεσίς τι, χρῶ συμφόροις καὶ τοῖς φθαρτικοῖς ἄστροις, ἤτοι τοῖς ἀστερίοις. Sed, vt dixi, non tanquam Aſtrologus hæc addidit Manilius, ſed tanquam Phyſicus, & implendæ Mundi Sphæræ. Nam totus hic liber Phyſicus eſt, non Aſtronomicus.

Implenda eſt Mundi facies.] Nam implendæ Mundi faciei poſt ſtellarum, & circulorum doctrinam, deerat τῶν μετεώρων tractatio.

v. 25. *Quicquid vbique nitet.*] Tractaturus de omni corpore, quod in Cælo nitet, vt ipſe loquitur, memor a ſe planetarum quinque mentionem nullam factam, eam obiter huc reiicit, vt ab eis, ad reliquos ignes, qui ſub Luna fiunt, opportune tranſeat.

Ibid. *Quicquid vbique nitet.*] Poſt hunc verſiculum reiiciendi ſunt illi quatuor de quinque Planetis, quos non ſolum antecedentia, ſed etiam ſequentia huc pertinere probant: antecedentium quidem abſurditas, ſi quidem ibi relinquantur:

conſequentium autem conuenientia. Nam quia dixit:
Sunt alia aduerſo pugnantia ſidera Mundo: poſtea recte ſubiicit:
Sunt etiam raræ ſortis natalis euntes.

v. 26. *Sunt alia aduerſo.*] Quia dixit ſe velle tractare de eo, quodcunque viget, & nitet in Cælo. at nondum de Planetis tractauit, quum ſupra inerrantes omnes deſcripſerit, propterea nunc ipſorum Planetarum nomina ponit, quia ſunt inter ea, quæ corpus per omne vbique nitent, & vigent.

Ibid. *Sunt alia aduerſo.*] Alia præter ea, quæ in capite τῶν ἀπλανῶν memorauimus. Septem vagantes Græci vocant πλανήτας, Nigidius Errones, Aratus μεταναίετας. Eos vno verſiculo comprehendit vetus poeta. Μήνη, Ζεὺς, Ἄρης, Παφίη, Κρόνος, Ἥλιος, Ἑρμῆς.

Ibid. *pugnantia.*] ἰδιωτίζει. Nam τῷ παντὶ nihil contrarium.

v. 30. *Sunt etiam raræ ſortis.*] Præter quinque illos Errones, ſunt etiam alij ignes, quos quidam ſtellarum numero habent.

Ibid. *raræ ſortis natalis.*] ἰδιοτρόπου γενέσεως, ἀλλοκότου φύσεως. Sed cõtra Seneca: *Cometas æternos eſſe, & ſortis eiuſdem, cuius & cætera.*

Ibid. *euntes Protenus.*] Hic *protenus*, vt apud Virgilium: *Protenus æger ago.* — . Sunt autem διάττοντες, non qui proprie Cometæ dicuntur. In quibus potes etiam numerare quæ dicuntur σέλα. Seneca fulgores vertit. *Hi*, inquit, *fulgores dicuntur: quia breuis facies illorum & caduca eſt, nec ſine iniuria decidens. Sæpe enim fulminum noxas ediderunt. Ab his tecta videmus icta, quæ aſtrapoplecta Græci vocant.* Virgilius:

Illam ſumma ſuper labentem culmina tecti
Cernimus Idæa claram ſe condere ſilua,
Signantemque vias: tum longo limite ſulcus
Dat lucem, & late circum loca ſulfure fumant.

v. 32. *tractoſque perire Cometas.*] Cometas genus facit, eiuſq. ſpecies σέλα, διάττοντας, δαλούς. Sunt enim, quos ipſe tractos vocat. Operæ autem hos duos verſus loco ſuo luxarunt. Reponendum enim ita:

Sunt etiam raræ ſortis natalis euntes
Protenus, & raptim ſubitas candeſcere flammas
Aera per liquidum. ———

v. 33. *Rara per ingentes.*] In genere omnes Cometas raro contingere, & ſcimus omnes, & Ariſtoteles cauſſam docet: τοῦ δὲ μὴ γίνεσθαι πολλοὺς, μηδὲ πολλάκις κομήτας, αἴτιος ἥ τε τοῦ ἡλίου, καὶ ἡ τῶν

ἄστρων

ἄστρων κίνησις οὐ μόνον ἐκκαίουσα τὸ θερμὸν, ἀλλὰ καὶ διακρίνουσα τὸ συνεστάμενον.

v. 33. *per ingentes viderunt.*] Quod ſæpenumero bellicos motus antecedant.

Pag. 26. v. 2. *Humidior ſicca.*] Humidiorem ſpiritum vocat *τὴν τοῦ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐπὶ τῇ γῇ ὑγροῦ ἀτμίδα.* Siccam autem *τὴν αὐτῆς τῆς γῆς οὔσης ξηρᾶς καπνώδη ἀναθυμίασιν.* Ariſtotel.

v. 6. *flamma capacem.*] Melius *rapacem.* id eſt *τὸ ὑπέκκαυμα.* Ariſtotel.

v. 8. *Principia aurarum.*] *ἀρχὴν πνευμάτων.* Ariſtotel.

. Ibid. *volucrique ſimillima fumo.*] *καπνώδη σύστασιν.* Ariſtotel.

v. 10. *pariterque cadunt fulgente Cometa.*] Breuiſſima illis mora eſt: quum pereant ipſo Cometa fulgente. Vix Cometa fulgere incipit, quum ecce ſtatim exoleſcunt, vt loquitur Seneca. Nam & hic quoque Cometa eſt genus. Magis tamen placet, quod olim emendabamus, — *fugiente Cometa.* Nam ita potius ſententia poſtulare videtur.

v. 11. *Quod niſi vicinos.*] Plinius: *breuiſſimum, quo cernerentur, ſpatium ſeptem dierum annotatum eſt: longiſſimum octaginta.* Quidam doctus vir ſuis ad Senecam Notis, quia ſciebat a Seneca Cometem viſum ſex continuos menſes, putabat in Plinio legendum CLXXX. Sed fruſtra eſt. Nam hæc Plinij fuit opinio, & aliorum veterum. In quo tamen eum falli tum exemplum a Seneca adductum, tum experientia ipſa conuincit. Obſeruauimus enim Cometem per dies pluſquam CX Non pigebit adſcribere locum ex Nicephoro Gregora inſignem de Comete: *κομήτης ἐπιφανὴς περὶ τὸ τοῦ ταύρου δωδεκατημόριον περὶ τὰ ἑωθινά τε καὶ ὄρθρια τῆς νυκτὸς φαινόμενος μικρὸν ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα. καὶ ὅσον ὁ ἥλιος παρήλαυνεν εἰς τὰ ἑπόμενα, τοσοῦτον καθ' ἡμέραν εἰς πλέον ἠρέμα διΐστατο τοῦ ὁρίζοντος, ἕως καὶ αὐτὸ δὴ τὸ μεσουράνημα ἤδη παρήλλαξεν. ὁπότε γὰρ ὁ κομήτης τὰ πρῶτα φαίνεσθαι ἤρξατο, τὴν θερινὴν ὁ ἥλιος ὥραν ἐποίει διϊὼν τὸν καρκίνον. ὁπότε δ' αὐτὸς ἐμαράνθη, καὶ ἀφανὴς ἦν, τὰς φθινοπωρινὰς ὁ ἥλιος ἐποίει τροπάς. ὡς γίνεσθαι τὸ ἀπὸ θερινῆς τροπῆς, μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς, τριῶν δωδεκατημορίων διάστημα, ὅπερ ὁ ἥλιος ἤλασε τοῦ κομήτου περὶ τὸν ταῦρον ἑδραζομένου, καὶ ἠρέμα ἑαυτὸν ἀναλίσκοντος.* Inſignis locus. Propterea hiſtoriam verbis ipſius ſcriptoris adducere placuit. Vbi nota de Cometa cum Sole ſurgente, & interdiu apparente. item de tempore durationis a Solſtitio, ad æquinoctium autumnale, nempe

dies CIII, aduerſus Plinij ſententiam; vt etiam monuit Frater Martinus ordinis Prædicatorum, ſcribens ſub Iohanne XXI Papa ante annos CCC: *Anno Domini* MCCLXIIII *Cometes tam notabilis apparuit, qualem nullus ante tunc viuens viderat. Ab oriente enim cum magno fulgore ſurgens, vſque ad mediū hemiſpharij, verſus occidentem, comam perlucidam pertrahebat. Et licet in diuerſis mundi partibus forte multa ſignificauerit: hoc tamen vnum pro certo compertum eſt, vt quum plus quam per tres menſes durauerit, ipſo primo apparente, Papa* (Vrbanus IV.) *capit infirmari: & Cometes diſparuit.*

v. 14. *Immenſum.*] *Immerſum.*

v. 15. *Tum quia non vna ſpecie.*] Omnino ad verbum Ariſtot. interpretatur. Ille enim τὰ σχήματα vult accidere ὅταν αὖ τὸ ἀναθυμιώμενον τύχοι ἐσχηματισμένον. ἐὰν μὲν γὰρ πάντῃ, κομήτης ἐὰν δ' ἐπὶ μῆκος, καλεῖται πωγωνίας, &c.

v. 20. *tenuiſque capillos.*] *Capillus.* Et ita Gemblacenſis.

v. 21. *Diffuſos radiis.*] Et tunc eſt verus κομήτης, vt iam ex Ariſtotele docuimus.

v. 22. *Nunc prior hac facies*] Gemblacenſis. *Nunc prior hac ſpecies.*

v. 23. *Et globus.*] Et fit πωγωνίας.

v. 24. *Interdum aquali.*] δοκίς.

Ibid. *compagine.*] ἀκυρολογία. In trabe aut parallelepipedo nulla eſt compago, aut ἁρμογή.

v. 26. *Quin etiam tumidis.*] πιθίας, πιθίτης, πίθος. Tot modis enim dictum video.

Ibid. *paruoſque capillos.*] Totus locus ita legendus:

Quin etiam tumidu exequat dolia flammis
Procero diſtenta vtero. paruoſque capillos
Mentitur paruos ignis glomeratus in orbes.

Nam & Gemblacenſis habebat *glomeratus*. Sed in eodem male erat *Partoſque capillos*. Quidam prurītu innouandi dixiſſet rectam eſſe lectionem, & innui Parthos capillos, quia Parthi comati. Vnde quum ægrotante Veſpaſiano, paulo ante deceſſum eius nunciatum eſſet, cometen apparere: eluſit portentum interpretatione, & ad Parthorum regem, qui comam paſceret, non ad ſe, dixit pertinere. Certe non defuturi ſunt, quibus hoc commentum arridebit.

Ibid. *paruoſque capillos.*] βοστρυχίτας.

glomeratus in orbes] Perſiſtit in tralatione. Nam orbis etiam dicitur βόστρυχος & cincinnus.

v. 29. *Hirta figurantis.*] Legendum:

Hirta figuratur tremulo ſub lumine meßis.

Ariſtoteles: ἂν πλάτος ἔχῃ καὶ μῆκος τὸ ὑπέκκαυμα, πολλάκις ὁρᾶται καιομένη φλὸξ, ὥσπερ ἐν ἀρούραις καιομένης καλάμης. Hirtos cometas ſimpliciter vocat Plinius. Sed melius veteres libri, qui habent HIRCI. αἶγες quoque ſunt in Cometis.

v. 30. *Lampadas & fiſſus.*] Legendum:

Lampadias fiſſus ramoſos fundit in ignes.

Plinius libro II. capite XXV. *Lampadias ardentes imitatur faces.* Fiſſus accuſatiuo plurali τὰς σχίσεις. Sic apud Tertullian. libro de caſtitate Sancitus pro Sanctione. *Ob priſtinum de Virginitate ſancitum.* qui locus male vulgo capitur. λαμπαδίας κομήτης, qui aliter λαμπὰς Senecæ & Achilli Statio. Lucanus:

Nunc iaculum longo, nunc ſparſo lumine lampas
Emicuit cælo. ———

v. 32. *Quum vaga per liquidum.*] Gemblac. *per nitidum.*

Ibid. *Scintillant lumina.*] Scintillatione fiunt αἶγες. Ariſtoteles: ἐὰν πλεῖον τὸ ὑπέκκαυμα ᾖ κατὰ τὸ μῆκος, ἢ κατὰ τὸ πλάτος· ὅταν μὲν οὖν ἀποσπινθηρίζῃ ἅμα καιόμενον (τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ παρεκπυροῦσθαι, κατὰ μικρὸν μὲν, ἐπ' ἀρχὴν δὲ,) αἶγες καλοῦνται.

v. 33. *Et tenues longis iaculantur.*] κυνηλογία. Nam inde ἀκοντισταὶ dicti ſunt Ptolem. Aliis ἀκοντίαι, vt Plinio.

Pag. 27. v. 1. *Exuruntq́ procul.*] Legendum *Exurguntque procul.* πόῤῥωθεν διάττουσι, vel potius ἐξάττουσι: inde διαδρομαὶ dicuntur Ptolem.

Ibid. *Volucres imitata ſagittas.*] ἀκοντίαι

v. 5. *Ætnamque imitatur Olympo.*] Gemblacenſis, *Ætnamque minatur Olympo.* Sed vulgata lectio vera.

v. 12. *ſpirantis ſemina terra*] Quæ in hæreſi Ariſtoteles: hæc omnia κατ' ἀναθυμίασιν τὴν ἐκ γῆς ζωπυροῦσθαι, καὶ διεκπυροῦσθαι.

v. 16. *Siue igitur ratio.*] Reſumit, quod longo hyperbato interruperat ſupra: *Siue quod ingentem terra ſpirante vaporem,* &c.

v. 15. *Imbribus in mediis.*] Gemblac. *Imbribus & mediis.* Fortaſſe, *Imbribus e mediis.*

v. 17. *Inuolucres ignes.*] Lege:

Inuoluens

Inuoluens ignes potuit generare Cometas.

Potuit generare poetice, generauit.

Ibid. *Inuoluens ignes.*] ἐκπυρωμένη, ſcilicet ὅταν εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ ἀρχὴ πυρώδης. ex Ariſtotele.

v. 18. *ob cuncta creauit.*] Legendum: *ob iuncta* vel *ſub iuncta.* Siue, inquit, id fiat κατ' ἔξαψιν καὶ συναυγασμόν. Eſt opinio Democriti & Anaxagoræ: qui dicebant τὸν κομήτην nihil aliud quam σύμφασιν τῶν πλανητῶν ἀστέρων, ὅταν διὰ τὸ πλησίον ἐλθεῖν δόξωσι θιγγάνειν ἀλλήλων. Videntur autem id ab Ægyptiis didiciſſe, qui credebant τῶν πλανητῶν συνόδους καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς ἀπλανεῖς γίνεσθαι. Vnde ſciſcebant, Cometen eſſe σύνοδον ἀστέρων δύο ἢ καὶ πλειόνων κατὰ συναυγασμόν, quod hic intelligitur per *iuncta ſidera.* Mirum vero non reſumere id, quod ſupra dixerat: *Sunt autem cunctis permixti partibus ignes.* Nam hoc concludendum erat: Quia Cælum paſſim ignibus fœtum ſit, ignem ex ſe ſibi ad ὑπέκκαυμα corripiendum ſuppeditare.

v. 20. *Sed trahit.*] *Seu trahit.* Opinio Pythagoreorum & priſcorum magnæ Græciæ Philoſophorum. Ariſtoteles: τῶν δ' Ἰταλικῶν τινὲς καὶ τῶν καλουμένων Πυθαγορείων ἕνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι τῶν πλανητῶν ἀστέρων. ἀλλὰ διὰ πολλοῦ τε χρόνου τὴν φαντασίαν αὐτοῦ εἶναι καὶ τὴν ὑπερβολὴν ἐπὶ μικρόν. ὅπερ συμβαίνει καὶ περὶ τὸν τοῦ Ἑρμοῦ ἀστέρα. διὰ γὰρ τὸ μικρὸν ἐπαναβαίνειν, πολλὰς ἐκλείπειν φάσεις. ὥστε διὰ χρόνου φαίνεσθαι πολλοῦ.

v. 21. *Inuoluitque ſuo*] Tunc dicuntur ὕπαυγοι. Vulgus combuſtos dicit.

v. 22. *Ac modo dimittit.*] Tunc dicuntur ἔξαυγοι. Res autem ipſa ὑπόληψις, explicatio a radiis Solis: abſtantia a Solis radiis, vt Vitruuianum verbum vſurpem. Tunc enim Planeta abſiſtit a Sole, vel Sol a ſtella fixa. Ponamus Solem in prima parte Arietis: item Mundi integram reuolutionem XXIV horarum: Solem autem ipſum proprio motu partem vnam confeciſſe, ita vt duæ iam partes ſint: ſane Sol in ſecunda parte Arietis deprehendetur, altera parte motu ipſius Mundi, altera proprio expatiatus. Hoc proprie eſt ὑπόλειψις. Proprius igitur motus cauſſa eſt ὑπολείψεως. Sic in ſtella Mercurij. Nam quum æquale propemodum cum Sole curriculum cõficiat, propterea raro videtur. Quia vero exiguos tranſcenſus facit, quæ Ariſtoteli dicuntur ἐπαναβάσεις, ſæpe tranſgreditur apparentiam ſuam, quam Græci φάσιν dicunt.

Vnde

Vnde raro apparet, vtpote qui circa Solem moueatur. Quare non Sol Planetam, ſed potius Solem Planeta dimittit. Et tunc dicitur Planeta ἔξαυγος ἐστί, καὶ ἡλιακῶς ἀνατέλλειν, eius vero φάσις, ὑπόλειψις. hoc eſt ἡ μερία ὑπόστασις ἀπὸ τῦ ἡλίου.

v. 23. *Et Venus.*] Venus magno ſpatio a Sole recedens ſecundum latitudinem vna eademque die matutina & veſpertina fit. Vnde Veſper & Lucifer dici meruit potius, quam Mercurius.

v. 24. *Serpentem.*] Locus deprauatiſſimus, qui tamen oculatiſſimos ſenſus effugeret. Hic nobis ſuccuttit Gemblacenſis:

——ſicut Cyllenius orbis

Et Venus, accenſo quum ducit Veſpere noctem,

Sæpe nitent, falluntque oculos. ——

Ibid. *Sæpe nitent.*] Iam diximus ἀεὶ ὑπολείπειν. Nam φάσιν eorum intelligit.

v. 25. *Seu Deus inſtantis fati.*] ἄδοξον ἐπιχείρημα a vulgi opinione.

v. 26. *Signa per affectus.*] Cometas vocat πάθη τῦ ἀέρος.

v. 33. *Labenteſque rapit.*] Lege *Tabenteſque.*

Pag. 28. v. 2. *Qualis Erichthonios.*] Gemblacenſis: *Qualis Erecbtheos.* Contendit autem cum Lucretio. Vide 11 Thucydidis, & Georgica.

v. 7. *feſſus defecerat.*] Gemblac. *Laſſus defecerat.*

v. 16. *Extremas modo.*] Ita melius, quam Gemblacenſis: *Externas modo.* Manifeſto indicat eam cladem non multo antea contigiſſe, recenti etiam tum eius memoria. Accidit vero quinquennio ante Auguſti exceſſum. Ex quibus colligere licet tempus, quo hæc ſcripta ſunt.

v. 25. *nec plura alias incendia Mundus Suſtinuit.*] Simillimum illud:

Non alias cælo ceciderunt plura ſereno

Fulgura, nec diri toties arſere Cometæ.

v. 33. *repetitaque rerum Prælia.*] Optime Gemblac. —*repetitaque rerum Alea.* Ita repone. Neque dubium eſt a Manilio eſſe. Sic Pomponius iuriſconſultus dixit *aleam emere*, quum captus piſcium, aut miſſilium emitur. D. l. 8. §. de contrahenda empt. Græcũ eſſe κύβος πολέμου, & κυβεύειν τὰ πράγματα & pueri ſciunt.

Pag. 29. v. 1. *Et in Ponto quæſitus rector Olympi.*] Adulatorium. De Auguſto enim intelligendum. Vt in Sphæra Barbarica:

Actiacoſque ſinus inter ſuſpenſus vterque
Orbis, & in Ponto Cæli Fortuna natabit.

v. 2. *quum pompa rependit.*] Vitium eſſe in verbo *rependit* nemo negauerit, niſi qui Latine neſcit. Opus eſt enim verbo, quod abſolutum Grammatici vocant. Nos olim *tetendit* diuinabamus normale. Nam tendere etiam de nauali prælio poteſt dici, quum παρεμβολὴ dicta ſit acies naualis. At παρεμβάλλειν quid aliud, quam tendere? Sed ſine dubio vera lectio eſt *pependit*. Bellum enim nauale dicitur pendens. In Apoteleſmatico.

Nauales etiam pugnas, pendentia bella *Attribuunt.* —

In Sphæra Barbarica:

Actiacoſque ſinus inter ſuſpenſus vterque *Orbis.* ——

Græcum eſt μετεωρίζεσθαι: quod eſt pendere, & in alto σαλεύεσθαι, quando naues tenent altum. Accedit huc, quod Iacob. Suſius ad oram libri e regione huius loci de ingenio ita correxerat. Paria ergo fecimus. Sed quomodo ille interpretaturus fuerit, neſcio.

v. 8. *Atque adamanteis.*] Ob Ianum Quirini ab Auguſto clauſum. quod bis tantum antea contigerat. Horatius:

Ianum Quirini clauſit. —— Virgilius:

—— *diræ ferro, & compagibus artis*
Claudentur belli portæ. Furor impius intus
Sæua ſedens ſuper arma, & centum vinctus ahenis
Poſt tergum nodis fremet horridus ore cruento.

v. 10. *Si pater.*] *Sit pater.*

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F.

CASTIGATIONES ET NOTÆ IN PRIMVM ISAGOGICVM M. MANILI.

PRIORE libro duo poſuimus, circa quæ τὸ ἀστρογνωστικὸν τέλος verſatur: quorum alterum μετεωρολογικὸν dictum fuit, diuerſa notione a Meteoris Ariſtotelis: alterum ποιητικὸν, ſiue ἀποτελεσματικόν. Et alterum quidem alteri tanquam materia ſubiacet. Ideo primum eſt ordine, καὶ δυνάμει: vt & materia ipſa prima ordine. Quod igitur ex eo opus fuit ad tironem in Apoteleſmaticis informandum, Manilius aſſumpſit: nimirum ea, quæ τῷ ὄντι ſunt tantum, τὸ διότι autem, quale quod ἐν μεγάλῃ Συντάξει docet Ptolemæus, illis relinquit, qui maiores in ea re progreſſus facere volunt. Quæ igitur præmiſit libro primo, ea non ſunt abſolutæ aſtronomices: ſed eſt veluti quædam, vt vocabat Poſidonius, στοιχειώσεις μετεωρολογικὰ, quæ tirunculis aditum ad apoteleſmaticen munit, ne ἀνεπίσκεπτοι, vt Iamblicus loquitur, id eſt ἄνευ εἰσαγωγῆς ad illa ſacra irrumpant. Quibus rudimentis abſolutis, nunc eum ordo ad eam, quam exponere inſtituit, apoteleſmaticen vocat: cuius duo membra ſunt. alterum πρακτικὸν vocatur: alterum ἀποτελεσματικόν, ſeu ποιητικόν. Ac πρακτικὸν quidem diſputat tantum, quomodo ſigna ſe habent aut per ſe, aut inter ſe, vt alibi plenius docemus. alterum verſatur circa effectus ipſos, καὶ ἀποτελέσεις: Ita vt πρακτικὸν

nobis gradum ſtruere ad apoteleſmaticen minime dubium eſſe debeat. Propterea liber quartus, qui Apoteleſmata inſcribi debet, duobus τεχνικαῖς, hoc ſcilicet, ſecundo ac tertio ſequenti, præmunitur. Eſt enim τεχνικὴ μέθοδος ϛοιχείωσις μαθηματική. Quare Plutarchus Tarrutium Firmanum dicit ἅψασθαι τῆς περὶ τὸν πίνακα μεθόδου, quum vellet eum mathematicum deſignare: ſed proprie τεχνικὸν eſt εἰσαγωγικὸν ἀποτελεσματικῷ, qualis eſt primus liber τῆς τετραβίβλου Ptolemæi: qui quum ſit τεχνικὸς, fruſtra eum primum apoteleſmaticum vocant etiam doctiſſimi viri. Nam Iſagogicum, non autem apoteleſmaticum eſſe tum materia ipſa, tum Ptolemæus docuerit, qui initio primi ita ſcribit: πειρασόμεθα δὲ ἤδη τὸν λόγον κατὰ τὸν εἰσαγωγικὸν τρόπον. & initio ſecundi, qui primus eſt apoteleſmaticus τῆς τετραβίβλου, rurſus ſcribit: τὰ κυριώτατα τῶν τεχνικῶν προεκτεθέντων. Eiuſmodi eſt liber ſecundus Firmici. qui in reliquis Matheſeos ſuæ libris quoties eum librum citat, ſemper Inſtitutionis librum, aut Inſtitutionem ſimpliciter vocat. Sic iſte, ac ſequens Iſagogici tantum ſunt: quartus autem apoteleſmaticus. Ita ſunt duo illa membra, in quæ συγγραμμάτων τέλος partiti ſumus. Dicimus autem Inſtitutionem primam, Inſtitutionem ſecundam, id eſt librum primum, librum ſecundum Inſtitutionis. Vt primus, ſecundus Annalis Ennij, prima, ſecunda Origo Catonis apud Grammaticos: primum, ſecundum Edictum apud Iuriſconſultum.

Pag. 29, v. 23. *Et quinquaginta Regum.*] Homericos dixit βασιλῆας pro ducibus.

v. 25. *Hectoreamque facem.*] Ita recte emendarunt viri docti, quum antea & manuſcripti, & Romana editio haberet: *Hectoreamque facit*: inepto, vel potius nullo ſenſu.

Ibid. *Hectoreamque facem.*] Ιλιαδ. ο. in fine. De facibus ab Hectore claſſi Argiuum inuectis nemo dubitat. In Sphæra Barbarica:

Hectoris ille faces arcu teloque fugauit.

Et dubitamus bene emendatum eſſe?

v. 27. *Erroremque ducis.*] Non eſt locus contaminatior in toto Manilio. Nam quid eſt *geminata æquora?* Vlyſſes non geminauit æquora, ſed decennia, aut bellum decennij. Corrige ex libro Gemblacenſi, ſine quo locus hic fruſtra tentabatur:

Erroremque Ducis totidem, quot vicerat, annis

Inſtantem

Inſtantem, belli geminata per agmina, ponto.

Vnum tamen nobis duntaxat permiſimus: vt *belli* pro *bello* legeremus. Cætera ſunt a Gemblacenſi. Errorem ducis inſtantem ponto per geminata belli agmina totidem annis, quot vicerat. Vlyſſes totidem annis errauit mari, quot pugnauit ad Troiam. Hoc vocat errorem ducis inſtantem ponto totidem annis, quot vicerat, id eſt *ἐνίκησεν.* Nam non ſolum pugnatorem, ſed etiam victorem inducis, vt Homerus, *αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. geminata belli agmina*, labores bellicos geminatos in mari. Vlyſſem enim in Odyſſea inducit conflictantem cum altero bello in mari. Quis hæc odoratus fuiſſet, niſi codex indicaſſet? Tamen nunquam probauimus illud, *geminata æquora.*

Ibid. *totidem quot vicerat annis.*] *ἐνίκησεν.* Maluit ita dicere, quam *pugnauerat.* Lucanus libro primo:

Bellorum o ſocij, qui mille pericula Martis
Mecum, ait, experti decimo iam vincitis anno.

Generoſius, quam ſi dixiſſet, *pugnatis.* Et ſic Vlyſſes decem annos vicerat, vt iſti Cæſariani.

v. 28. *Inſtantem belli.*] Claudianus eodem modo de eadem re.

Et ſæui totidem bello, quot fluctibus, anni
Coniugij docuere fidem.——

v. 30. *Patriam qui & iura petenti.*] Ita bene meo iudicio, emendarunt docti viri ex ſcripta deprauata lectione: ——*patria qua iura petentem*; vt ſit *patriam & iura ἓν διὰ δυοῖν*, patriæ iura. quanquam poteſt etiam legi propius ad veſtigia corruptæ lectionis. *qui patria rura petenti.* Ait Homerum eripere patriam Vlyſſi, dum dat ei: quia inducit eum in patria rura perueniſſe non ſtatim poſt excidium Troiæ, ſed longo poſt tempore: neque tuto, ſed procorum inſidiis petitum: neque vacuam, ſed a procis occupatam patriæ poſſeſſionem dat. Certe hoc voluit Manilius. Nam mentem eius aſſequimur, verba fortaſſe nondum concepimus. De Homeri patria intelligere, & alia, quæ neque cælum neque terram tangunt, neque orationem vllam Latinam, faciunt in medium adferre, mens Manilij & ratio ipſa non patitur. Nonne ſatis clare loquitur, quum dicit, qui Homerus eripit patriam Vlyſſi, dum dat, & ex cuius ore omnes vates rigantur? Quis negat hæc cohærere?

Ibid. *Iura petentem.*] Si quis *rura* legere mauult, magis accedet

ad men-

ad mentem Homeri. Nam prius rus peruenit Vlyſſes,& ab Eumæo ſubulco receptus.

v. 31. *cuiuſque ex ore profuſo.*] Videtur legendum *profuſos.* cuius rei codex Gemblacenſis retinet veſtigia. Nam *profuſas* habebat perperam, quia in ſequenti verſu *lances* pro *latices* ſcriptum erat.

v.31. *ex ore profuſo.*] Ouidius de Homero: ——— *cuius*

Vatum Pieriis ora rigantur aquis. Et neſcio, an alluſerit ad hiſtoriam. Ælianus ποικίλης ἱστ. ιγ. κβ. Γαλάτων δὲ ὁ ζωγράφος ἔγραψε τὸν μὲν Ὅμηρον αὐτὸν ἐμοῦντα. τοὺς δ' ἄλλους ποιητὰς τὰ ἐμημεσμένα ἀρυομένους.

v. 32. *Omnis poſteritas latices.*] Inepte Gemblacenſis *lances.* propterea *profuſas* non *profuſos* habebat. Monemus, ne quis lances a Manilio ſomniatas putet, qui in illum codicem incidet. Nam tirones harum rerum omnia mendoſa in codicibus, pro oraculis habent.

Pag. 30. v. 3. *Et Chaos enixum terras.*] Atqui non dicit Heſiodus terram ex Chao genitam: ſed ἀγενεαλογήτως ponit Χάος, Γῆν, Τάρταρον, Ἔρωτα. Χάους autem Ἔρεβος καὶ Νύκτα: Aliud agebat Manilius.

v. 4. *& primum titubantia ſidera corpus.*] Nihil tale in Theogonia Heſiodi.

v. 5. *Titanas iuuiſſe ſenis.*] Inepta lectio. Legendum auctore Gemblacenſi:

Titanaſque ſenes, Iouis & cunabula magni.

De Titanibus nihil in Theogonia. De cunabulis Iouis nonnihil collegeris ex illis:

πέμψαν δ' ἐς Λύκτον, Κρήτης ἐς πίονα δῆμον,
ὁππότ' ἄρ' ὁπλότατον παίδων ἤμελλε τεκέσθαι.

Sed hæc nihil ad cunabula, de quibus habebat in animo Manilius.

v. 6. *Et ſub fratre viri nomen.*] λοισθοτάτην δ' Ἥρην θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν. Sed hæc nihil ad mentem Manilij.

Ibid. *ſine fratre parentis.*] Iunonem parentem fuiſſe ſine ope fratris Iouis, & Vulcanum peperiſſe, vnde ἀπάτωρ dictus fuerit, omnis vulgus poetarum cecinit, præter Heſiodum, quem tamen teſtem hic noſter adducit:

Ἥρη δ' Ἥφαιστον κλυτὸν οὐ φιλότητι μιγεῖσα
γείνατο, καὶ ζαμένησε καὶ ἤρισε ᾧ παρακοίτῃ.

Lilius

Lilius Giraldus, vt probet Vulcanum ſine patre ex ſola Iunone natum; producit hunc verſum ex Heſiodo:

Iuno Vulcanum nullo commixta in Amore. Edidit. ———

Nimirum illum verſum Heſiodi vertebat, ſed interpolato ſenſu & plane contrario.

v. 7. *Atque iterum patrio.*] Ex Ioue quidem & Semele natum Bacchum Theogonia Heſiodi canit, ſed non aſſutum femori patris, quod hic indicatur. Quare aut falſus eſt memoriæ Manilius, quum hæc ſcriberet, aut aliam Theogoniam ab hac vulgata ab Heſiodo ſcriptam eſſe neceſſe eſt: quod falſum eſt. An dicemus ſub eius nomine γενεαλογίας θεῶν olim extitiſſe, ex quibus hæc hauſerit Manilius? Nam ἡρωικαὶ γενεαλογίαι ſub eius nomine citantur: ex quo opere hi luculenti verſus producuntur de formicis in homines incolas Æginæ conuerſis:

ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκεν Αἰακὸν ἱπποχάρμην.
Αὐτὰρ ἐπεί ῥ' ἥβης πολυηράτου ἵκετο μέτρον,
Μοῦνος ἐὼν ἤσχαλλε. πατὴρ δ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
Ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου.
Τοὺς ἄνδρας ποίησε, βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Οἵδ' ἤτοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας.

Quid ni ſcripſerit γενεαλογίας θεῶν, vt & ἡρώων? Non enim credam adeo obliuioſum, vt in tot exemplis eum ratio fugerit, nec tam impudentem, vt quæ non erant, poſteritati perſuadere voluerit.

v. 9. *Quin etiam ruris.*] Hic verſiculus interpolatus eſt in Gemblacenſi:

Quique etiam ruris cultus legeſque notarit.

Ex Plinio & aliis veteribus citatur Heſiodus in Aſtrologia, & ex ea petuntur tēpora, quæ meſſor, quæ durus arator haberet. ſed alia Geoponica ſcripſiſſe præter Ἔργα καὶ ἡμέρας, quæ hodie extant, neque vllus veterum prodidit, neque verum eſt. Quare ſatis mirari non poſſum hunc noſtrum, qui aliam Theogoniam, alia Geoponica Heſiodi hariolatur. Sed fortaſſe Orphei ἔργα καὶ ἡμέρας Heſiodo attribuit: quorum hoc initium fuit:

εἰ δὲ γεωπονίης σε φιλαμπέλου ἵμερος αἱρεῖ,
καί τ' ἐπὶ χρυσείης φυτῆς ἐθέλουσιν ἔργα,
γαῖαν ἐπὶ ζείδωρον ἄγειν δινεμπέος ἄροτρον,
ἢ γυροῖς ἐνὶ κλῆμα Μεθημναίης λελίπται
κατθέμεναι, καὶ λαμπρὸν ὀπώρης εἶδος ἰηλαι

ἱμείρῃ, Στεφάνη τε λαχῆναι ἄμβροτον αἶαν.
αὐτίκα δή τοι πᾶσ' ἐπητυμίως καταλέξω.
ὄμπνια σοὶ Δήμητρος ἀβροσύνοιό τε Βάκχου
δῶρ' ἀναπεμπόμεναι, καὶ ἐπεντανὸν ὄλβον ὀπάζειν.

Luculenti verſus.

v. 17. *cauſſaſque tulere Perſei.*] Eratoſthenem tangit, qui τὰ φαινόμενα cum cauſſis ſuis, & fabulis conſcripſit. Citantur inde verſus paſſim a Theone, Hygino, Scholiaſte Germanici, aliis.

v. 19. *Soluentemque patrem.*] Ea non eſt aſtrotheſia Cephei, vt ſoluat filiam vinctam. Non intelligo.

v. 20. *Officioque Iouis Cynoſuram.*] Ambæ nutrices Iouis fuerunt; Helice ſiue Cynoſura, & Aex, quæ & Amalthea. Altera cunas motauit, altera lac præbuit.

v. 21. *Et furto Cycnum.*] Germanicus:

Cycnus de thalamis candens qui lapſus adulter
Furta Iouis falſa volucer ſub imagine texit.

v. 22. *Spolioque Leonem.*] Quid intelligat non docent nos Mythologi Hyginus & Scholiaſtes Germanici. Nam ſpolium ipſum Hercules geſtauit.

v. 23. *Et morſu Cancrum.*] Habes apud Mythologos. Germanicus quoque in ἀρατείοις meminit:

Te quoque, fecundam meteret quum cominus Hydram
Alcides, auſum morſu contingere, bello
Sidere donauit, Cancer, Saturnia Iuno
Nunquam oblita ſui, nunquam ſecura nouercæ.

v. 25. *Cæteraque ex variis pendentia caſibus.*] Nam caſus & cauſas omnes aſſignauit omnibus aſtris Eratoſthenes in Aſtronomicis mythologumenis. Aratus vero rariſſime fabulas delibat: adeo vt in quo Aſtronomiam Heſiodi imitatur, intra fabularum licentiam hoc faciat. Multa enim ex illis rancidis mythologiis circumcidit atque amputat. Id confirmatur venuſtiſſimo in eum Epigrammatio, quod apud Achillem Statium extat.

Ἡσιόδου τόδ' ἄεισμα καὶ ὁ τρόπος· οὐ τὸν ἀοιδῶν
ἔσχατον. ἀλλ' ὀκνέω, μὴ τὸ μελιχρότατον
τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο· χαίρετε λεπταὶ
ῥήσιες Ἀρήτου σύμβολον ἀγρυπνίης.

Diſertim ait Aratum ex Heſiodi Aſtronomico τὰ μελιχρότατα defloraſſe: cætera φορτικὰ, puta μυθολογούμενα, omiſiſſe & inſuper habuiſſe

habuiſſe, φαινόμενα enim Arati ex Enoptro Eudoxi traducta, Heſiodi teſſellis vermiculata fuerunt.

v. 28. *Terraque compoſuit cælum.*] Nam ridiculum eſt, Terram Mundi punctum cœlum videri peperiſſe. Itaque irridet Heſiodeum illud:

γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
οὐρανὸν ἀστερόεντα. ———

v. 32. *dulces muſamque inducit in auras.*] Abſurde. Concipe ita:

——— *perque horrida motus*
Rura ferit dulces, muſamque inducit in arua.

v. 33. *Ecce alius pictas volucres.*] Æqualis eorum temporum, Ouidij familiaris Æmilius Macer θηριακὰ, ὀρνιθογονίαν, ὀφιογονίαν, & ῥιζοτομικά. quod hic tangit Manilius.

Ibid. *& bella ferarum.*] κυνηγετικά illis temporibus ſcripſit Gratius.

Pag. 31. ver. 3. *Immenſum Tartara natum.*] Scribendum: ——— *immerſum Tartaron atrum.* Veſtigia veræ lectionis extant in Gemblacenſi: *Tartara natram.* Puto innui, qui νεκυομαντικὰ ſcripſerunt, aut raptum Proſerpinæ. Si aliud præter hoc intelligitur, per me quidem eſto. Simile eſt Corn. Seueri in luculento poemate de Ætna. ——— *vates*

Sub terris nigros viderunt carmine Manes.

v. 6. *omne genus rerum.*] Chœrilus, vt infra notamus.

νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι.

v. 9. *turbamque ad ſacra ruentem.*] Gembl. —*ad nota ruentem.* Conuenientius menti Manilij.

v. 10. *Integra quæramus.*] In eandem ſententiam Lucretius:

——— *iuuat integros accedere fontes.*

ἀκηράτους. vt dixit Chœrilus etiam de eadem re.

ἆ μάκαρ, ὅστις ἔην κεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῶν,
Μουσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών.
Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι,
ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ', οὐδέ πῃ ἔστι
πάντῃ παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι.

v. 15. *ſoloque volumus In cælum curru.*] Alibi: *Verbere agam currus non occurſantibus vllis.* Et propterea Chœrilus vocauit νεοζυγὲς ἅρμα.

v. 16. *propria rate pellimus vndas.*] Gemblacenſis. *prima rate.*

quod a Manilio eſt. Apud Tertullianum VII de ſpectaculis. *Hoc igitur modo etiam a theatro ſeparamur, quod eſt priuum conſiſtorium impudicitiæ.* Melius ita legerim, quam *priuatum.* At in libro de Pœnitentia priuatum dixit pro proprietate, cap. 11. *cur pœnitentiam inuadit delinquentium priuatum?* id eſt proprietatem. Tertulliani ſunt Priuatus, Sancitus, id eſt ἰδιότης, νομοθεσία.

V. 21. *quum ſpiritus vnus Per cunctas habitet partes.*—] Stoicorum eſt ne vna quidem vocula minus. Quid eſt ἡγεμονικὸν; πνεῦμα ἐξ ὅλου κινούμενον καθ' ἑκάστου τύπωσιν. Et ſane Stoicis maiori ex parte addictus eſt noſter.

V. 22. *atque irriget orbem.*] Eadem tralatione ignes irrigui, & carmen irriguum in Ætna. & in ſecunda Inſtitutione hic noſter irriguos cantus.

V. 23. *corpuſque animale figuret?*] An non plane Stoicum illud, καθ' ἑκάστου τύπωσιν.

V. 26. *regeret prudentia ſenſum.*] Sine vllo dubio *cenſum*, non ſenſum ſcripſit Manilius. vt in Sphæræ Mundi Procemio:

——— *Et æthereos per carmina pandere ſenſus.*

Apud Gellium quoque in Fauorini declamatione legendum: *cæleſtium rerum cenſu atque ductu.* quanquam vulgata lectio defendi poteſt: quæ tamen mediocriter Latine intelligentibus de mendo ſtatim ſuſpecta erit.

V. 27. *Non eſſet ſtatio terris.*] Neque τῇ γῇ στάσις, neque τῇ ὑγρᾷ φύσει ἡ κύκλῳ φορὰ eſſet.

V. 28. *ſtandoque rigeret.*] Rigere, τὸ ἀκινητεῖν.

V. 32. *nec flumina pontum.*] Iuxta eos, qui ex ſolo fluminum conuentu ac confluuio mare conſtare dicunt.

V. 33. *Nec pelagus fontes.*] Scatebras fontium nihil aliud eſſe, quam maris ſecretos calles ſub terra rimantis latices colatos exuta ſalſugine, & alij veterum prodiderunt.

Pag. 32. v. 6. *Hic igitur Deus & Ratio.*] Stoicum: θεὸς καὶ φρόνησις.

V. 7. *Ducit ab æthereis.*] A corpore æthereo alteratio manat. Permanat autem in totam terram, atque ea, quæ terram & ætherem interiecta ſunt. Elementa, quæ infra Lunam ſunt, ea & continentur, & mutantur a motu corporis ætherei: continent autem, & mutant inferiora, terram, aquam, omnia, quæ in eis ſunt, animantes, & plantas.

V. 9.

v. 9. *vitamque ac fata miniſtret.*] Melius Gembl. *vitas ac fata.* γενέσεις καὶ φθοράς.

v. 10. *ac proprios per ſingula corpora mores.*] ἰδιοσυγκρασίας. De iis in Apoteleſmaticis.

v. 11. *Sic temperat arua.*] Τὴν ἐγγύθεν ἔννοιαν intelligit. Ἡ πόρρωθεν ἀπόδειξις eſt Philoſophorum: ἡ ἐγγύθεν ἔννοια Rhetorum, qua vulgus rude & imperitum fidem adigitur. Quod enim Cælum moueat & afficiat varie corpora noſtra, exemplo rerum vulgarium, & tritarum docet. Hæc eſt ἡ ἐγγύθεν ἔννοια. Quamuis, inquit, ἡ αἰθερώδης καὶ ἀΐδιος φύσις a nobis remotiſſima eſt: tamen certiſſimum eſt, ab ea, ὅτι τὴν περίγειον omnes mutationes dimanare: vt longius non ſit petenda fides, quandoquidem eodem modo & mutationes temporum, cæli, & maris manifeſto videamus.

Ibid. *ſic temperat arua Cælum.*] Idem argumentum perſequitur Ptolemæus ad verbum: ὅ, τι γὰρ ἥλιος διατίθησί πως ἀεὶ μετὰ τοῦ περιέχοντος πάντα τὰ περὶ τὴν γῆν οὐ μόνον διὰ τῶν κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας μεταβολῶν πρὸς γονὰς ζώων καὶ φυτῶν καρποφορίας, καὶ ῥύσεις ὑδάτων, &c.

v. 14. *Atque hæc ſeditio pelagi.*] Locus inquinatiſſimus. Nam ſi interpungas poſt *pelagi*, quo referetur illa trunca oratio? Sed & ſequentia magis mutila, — *nunc ſidera Lunæ Mota tenent.* Quo enim & illa quoque referuntur? Deinde quid eſt *ſidera Lunæ mota*? An motus Lunæ? Nugæ. Imo maria ipſa ſunt mota ſidere Lunæ: atque hoc poſtulat & ratio, & Manilij propoſitio. Nihil mutabo. Indicabo tamen, quomodo legendum putem:

Atque hæc ſeditio pelagi nunc ſidere Lunæ
Mota tumens, nunc diuerſo ſtimulata receſſu,
Nunc anni ſpatio Solem comitata volantem.

Neque profecto aliter ſcripſit Manilius. Et quid clarius hac lectione? Seditio pelagi augeſcente lumine Lunæ mota tumet, & eodem ſidere imminuto in diuerſum ſtimulata recedit.

Ibid. *Atque hæc ſeditio pelagi.*] αἰώρα. quod tanquam oſcillo rurſum prorſum reciprocetur. Græci dicunt εἶναί τινα φυσικὴν αἰώραν διά τινος ἐγγείου βήματος περιφερομένην τὴν παλίρροιαν, ὑφ' ἧς ἀντικυμαίνεται τὰ πελάγη. Auctor eius ſententiæ Plato.

Ibid. *Atque hæc ſeditio pelagi.*] Gembl. *pelagus.* Hoc modo fortaſſe legendũ: *Atq. hæc ſeditio pelagus nũc ſidere Lunæ Mota tenet.* —

Ibid. *Nunc ſidere Luna.*] *Nunc ſidere Luna Mota tumens* eſt *πλημμύρα.* *nunc diuerſo ſtimulata receſſu eſt ἄμπωτις.* Sed cur hæc repetit, qui paulo ante dixerat, *Sic pontum mouet, & terris immittit & aufert.* Nam quid illud quoque eſt, niſi πλημμύρα ϗ ἄμπωτις?

v. 16. *Nunc anni ſpatio.*] Æſtus a Luna & Sole, inquit Plinius. ſed non addit quomodo. Ego puto hic intelligi maximos æſtus in æquinoctiis. Nam æquinoctia, a Sole: menſes a Luna, quos ſequitur αὐξομείωσις æſtuum ex diuerſis Lunæ configurationibus. Certe aliter hunc locum interpretari non poſſumus. Totum autem hunc locum ad verbum adumbrant illa Lucani:

Ventus ab extremo pelagus ſic axe volutet
Deſtituatque ferens: an ſidere mota ſecundo
Tethyos vnda vaga Lunaribus æſtuet horis:
Flammiger an Titan vt alentes hauriat vndas
Erigat Oceanum, fluctuſque ad ſidera tollat.

Vbi habes de Luna & Sole, vt hic, & præterea confirmatur emendatio, *ſidere Lunæ mota tumens:* quod quidem hic eſt *ſidere Lunari ſecundo mota æſtuans.*

v. 17. *Sic ſubmerſa fretis.*] Ptolemæus ad verbum: ἤτι σελήνη ὡς περιγειοτάτη δίδωσι τοῖς περὶ τῇ γῇ τὴν ἀπόῤῥοιαν, συμπαθούντων αὐτῇ ϗ συμμεταβαλλομένων τῶν πλείστων ϗ ἐμψύχων ϗ ἀψύχων, ϗ ποταμῶν μὲν συναυξόντων ϗ συμμειούντων τοῖς φωσὶν αὐτῆς τὰ ῥεύματα, θαλασσῶν δὲ συντρεπουσῶν ταῖς ἀνατολαῖς. Et declamator ille apud Gellium: *Quoniam viderant terrena quadam inter homines ſita cæleſtium rerum cenſu atque ductu moueri: quale eſt, quod Oceanus quaſi Lunæ comes cum ea ſimul ſeneſcit adoleſcitque.*

v. 20. *ſic reddis cornibus ora.*] Cornua Soli nulla ſunt, vt Lunæ μηνοειδεῖ. Sed recte Gemblacenſis. *Tu quoque fraternis ſic reddis curribus ora.* Bonincontrius quoque ſic legit.

v. 22. *Aut dedit ille refert.*] Ex Gemblacenſi ita legito.
Aut dedit ille, refers: & ſidus ſidere conſtat.

v. 27. *Corporaque ad Lunæ naſcentis cornua luſtrant.*] De Elephantis loquitur. Plinius: *Auctores ſunt, in Mauritaniæ ſaltibus ad quendam amnem, cui nomen eſt Amilo, niteſcente Luna noua, greges eorum deſcendere: ibique ſe purificantes ſolenniter aqua circumſpergi, atque ita ſalutato ſidere in ſiluas reuerti vitulorum fatigatos præ ſe ferentes.* Dio etiam & Ælianus amplius.

v. 28. *Venturaſque vident hiemes.*] [illegible]. Animalium peto ex Arato,

ex Arato, Plinio, & aliis. Hiemes autem χειμῶνας ἐκλιμαῶς dixit, id eſt tempeſtates. Quare Bonincontrius interpolauit *venturoſque vident imbres*. Atqui generalius hiems ſiue tempeſtas, quam imber. Quas tempeſtates animalia prænotant, ea dicuntur προγνωστικὰ, vt illarum auium apud Varronem.

Aut frigidos nimbos aquæ caduciter ruentis
Præinnuere aquatilæ Querquedulæ natantes.

At quæ a ſtellarum ortu petuntur, eæ dicuntur ἐπισημασίαι, Latine Siderationes, & Præſiderationes.

v. 30. *Eximium Natura dedit.*] Subaudiendum τὸ CVI.

v. 32. *Ipſumque requirit.*] Repone ex Gemb. *ſeque ipſe requirit.*

v. 33. *quarum eſt permiſſa voluntas.*] Gemblacenſis *permiſſa facultas.* & quidem melius. Nam non de voluntate hic agitur, ſed de facultate, quæ permiſſa quidem, ſed non æqualiter. Reliqua probant.

Pag. 33. v. 1. *Infidos adeo.*] *Infidas.* Infidas vocat, non vtique quod earum λόγοι non ſint ἄδηλοι, ſed quia æquali lege hominibus non tribuuntur. Facultas, inquit, permittitur. Sed incerta eſt. Nemo eas artes ſibi promittere poteſt, neque eo modulo, aut numero, quo ille, aut ille. Alius enim alio doctior eſt. Labore pari, euentu diſpari eæ comparantur. Eſt igitur aliquis, qui diſpenſat eas, quum homo ipſe, quantumuis adnitens de ipſis non conſequatur quod optat.

v. 3. *Quod patet autores.*] Locus deprauatus. Gemblacenſis:

Quod patet autores ſumma non corporis eſſe.

Bonincontrius interpolauit:

Quod patet autoris ſummi, non corporis eſſe.

Lego: *Quo patet autoris ſummam, non corporis eſſe.* Summa, & ius non corporis eſt, ſed auctoris corporis, vel, vt verbis Manilij loquar: Quo patet eſſe Dei, non noſtri munera cenſus. Vult enim probare, artes & alia non eſſe noſtri iuris, ſed Dei. Ex quibus ſatis conſtat Bonincontrium, quum illa interpolaret, mentem Manilij aſſecutum non fuiſſe.

v. 4. *Mitto quod certum eſt.*] *Mitte, quod & certum eſt.*

v. 5. *Materiaque datum eſt*] *Materiaque ſat eſt cogi*, Gemblac. Materia eſt τὸ ὑποκείμενον, Mundus τὸ ποιητικόν.

v. 6. *Quis cælum poſſit.*] Hæc ita concipienda:

Quis cælum poſſit, niſi cæli munera noſſet,

 Et reperire

Et reperire Deum, niſi qui pars ipſe Deorum eſt?

v.8. *Atque hanc connexi molem ſine fine parentis.*] Haud dubie legendum *patentis*.

v.10. *Stellis aduerſus ſidera bellum.*] Obluctantur enim motui Vniuerſi. Sed ἰδιωτικῶς dixit. Nullum enim bellis Planetis cum Cælo.

v.11. *Ac terras cæloque fretum.*] Si aliqua ſententia ex iſtis elici poſſet, hoc videtur velle, hominem non poſſe comprehendere terram & mare niſi Natura oculos animo dediſſet. Atqui Manilio ſermo eſt de cæleſtibus tantum, ad quæ penetrare vis humani ingenij non potuiſſet, niſi oculos menti Natura dediſſet. At terras & mare cognoſcunt omnes peregrinantes, etiam ſtupidiſſimi. Verſus iſte neque vllam ſententiam habet, neque ſi vlla tolerabilior poſſet elici, ad ea, quæ tractat Manilius, pertinere poteſt. Pedaneus Grammaticus iudicauerit ab indocto huc infartum.

v.13. *Ni tantos animis oculos.*] εἰ μὴ τοσοῦτον ἡ φύσις τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐξομμάτωσεν: vt loquitur Æſchylus in Prometheo. Tertullianus: *in agnitionem veri oculaſſet*. Iamblicus: ἐστι ἐξομματοποιὰ τῆς ψυχῆς, ad verbum plane.

v.14. *Cognatumque ſibi.*] ἀρχαϊκώτερον Gemblacenſis, *Cognatamque ſui*.

Ibid. *Vertiſſet ad ipſum.*] Et nos olim emendauimus, *ad ipſam*, & adſtipulatur Gemblacenſis. hoc eſt, ad ſeipſam. familiaris locutio Manilio. Nam ridiculum eſt ad ipſum Mundum. Latinitas ipſa reclamat.

v.15. *Et tantum ditaſſet opus.*] Quid eſt *ditaſſe* hic? Eſto ornaſſe: Nos non potuiſſemus comprehendere Mundum ratione gubernari, niſi Deus ornaſſet ipſum? Nugæ. Hæc aliena ſunt propoſito auctoris. Gemblacenſis mendum aperit. In eo enim *dictaſſet*, non ditaſſet. Sane homo ad cognoſcendum naturæ opus ineptus erat, niſi Natura dictaſſet illi. Hoc magis aperit lectionem ſuperiorem veram eſſe, — *vertiſſet ad ipſam*.

v.17. *Et primas quas dant leges.*] Aliquis ſuſpicari poſſet Manilium ſcripſiſſe. *Et priuas*. Sed nihil muto.

v.18. *Quis neget eſſe nefas.*] In Proœmio Sphæræ Mundi:

Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipſe videri,

Sublimes

Sublimes aperire vias: imumque ſub orbem,
Et per inane ſuis parentia legibus aſtra?

v. 19. *deducere in orbem.*] Prouerbialiter: Deducere in orbem, cogere in ordinem.

v.21. *Ipſa fides operi.*] Quis credat Manilianum eſſe, Ipſa fides faciet fidem? Qui credit, interpretetur. Sed nos Manilium ſcimus ſcripſiſſe:

Ipſi res operi faciet pondúſque fidemque.

Rem tibi auctorem dabo, vt Plautus loquitur. Dabo tibi veritatem ipſam prius prædictam, ac creditam, quam eueniret.

v.22. *Nam neque decipitur.*] In Sphæra Mundi:

——— docet Ratio, cui nulla reſiſtunt
Clauſtra, nec immenſæ moles, ceduntque receſſus,
Omnia ſuccumbunt, ipſum eſt penetrabile calum

v.23. *Rite ſecanda via eſt.*] Gemblacenſis:

Rite ſecunda via eſt, ac veris credita cauſſis.

Via, quæ fidem facit, ſecunda eſt, plana ac facilis, quia probata eſt veris cauſſis; quum euentus prædictionibus fidem faciat.

v.24. *Euentuſque datus.*] Repone ex Gemblacenſi: *Euentuſque datur.*

Ibid. *Euentuſque datur.*] Hoc vocatur ἀποτέλεσις Artis magiſtris. At Ptolemæo & in Epigrammatio in Ptolemæum dicitur τέλεσις:

Καὶ τελέσεις προείπας ἐς ὕστερα τέρμα λαχούσας.
Prædixti euentus ſortitos tempore finem.

v.26. *ſuffragia vincere ſortis.*] Vtrumque verbum Comitiale.

v.30. *Verbera tam currus.*] Omnino legendum, *Verbere agam currus.* Ita currus verbere inſtigabo, vt nemo mihi occurſurus ſit. Cui hæc emendatio diſplicebit, ille & Manilij mentis & Latinitatis imperitus eſt. *verberagam* ſcriptum fuerat in archetypo, vnde omnia illa, quæ hodie extant, Manilij deſcripta ſunt exemplaria.

Ibid. *Verbere agam currus.*] Homericum: μάστιξεν δ' ἐλάαν. Qui poetarum lectioni vel leuiter aſſueuerint, ſcient non aliter legendum eſſe, & aliter legentes deridebunt.

v.31. *Nec pariter ſocios.*] Legendum omnino:

Nec per iter ſocios commune regentibus actus:

Elegantiſſime. Nec per iter commune duobus vicinis regentibus actus

actus ſocios. A ſeruitutibus ruſticorum prædiorum Iter & Actus. Nam imperiti, qui corruperant, putabant *actus* eſſe participium. In quo flagro admonendi erant.

v. 32. *Sed cælo noſcenda.*] Non agam currus, quo alij, ſed per ipſum Cælum. Qui legebat *Sic cælo*, ſatis, vt in aliis, oſtendebat ſe non ſenſum Manilij aſſecutum eſſe. Nam repetitio elegantiſſima eſt.

Pag. 34. v. 1. *Vel quibus illa ſacros.*] Aut aſtris ſolis gaudentibus, aut ſaltem illis, quibus illa non inuidere ſacros meatus: hoc eſt, quibus iter & actum ad hoc prædium dederunt. Nam perſiſtit in eadem metaphora, tametſi non iiſdem verbis.

v. 3. *Illa fuit.*] Recte olim vidimus mendum eſſe in hoc loco. Itaque legebamus. *Illa fugit*. Sed Gemblacenſis, *Illa fluit*. Ita igitur reponendum auctore libro. Bonincontrij textus quoque ita habet.

v. 5. *Et blandis aduerſa ſonis.*] Huic mendoſæ lectioni olim non malam ſubſtituebamus: *Et dulces ad verba modos.* Sed Manilianum eſt minima mutatione, *Et blandis diuerſa modis;* vera lectio. In hoc auctore ſemper aut certe vt plurimum hæc duo *diuerſa* & *aduerſa* commutantur: quod quidem tam frequenter occurrit, vt ſemel admonuiſſe maluerim, quam toties crambem repetere. Diuerſa blandis ſonis ſunt cātica modulis diuerſificata.

v. 6. *vt modico noſcenda ad fata labore.*] Optime. & ita habent editiones, & confirmatur fide Gemblacenſis codicis. Bonincontrius temere mutauit *affecta* pro *ad fata*. Cuius mutationis ipſemet ſe auctorem profitetur. Quid clarius potuit dicere Manilius, quam turbam illam mollem & Muſicæ potius quam Aſtrologiæ natam eſſe modico labore ad fata noſcenda? Quis hæc non intelligit? Ptolemæus ad verbum dixit ἀφιλόπονον, loquens de eodem genere hominum. Non poſſum non mirari homines in plana via ſtrigantes.

v. 7. *Hoc quoque fatorum eſt.*] Non omnibus datum eſt fatorum legem diſcere. Nam a fato datur, fata diſcere.

v. 8. *At primum.*] A ſignis Zodiaci cauſſæ τῆς φύσεως καὶ ὁρμῆς defluunt. Eæ autem ἰδιώσεις conſiderantur aut ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας οἰκειότητος, aut κατὰ τὸ ἰδιότροπον αὐτῶν μόνον τῆς διασχηματισμοῦ. idque dupliciter: aut καθ' αὑτὰ, aut πρὸς ἄλληλα. Nam κατὰ τὴν πρὸς τοὺς πλανωμένους οἰκειότητα promiſit quidem ipſe.

ſed

ſed non comparent. Τὰ καθ' αὑτὰ multis modis diuiſionem recipiunt. aut κατὰ τὴν φύσιν, ἀρρενικὰ, θηλυκά. aut κατὰ τὸ εἶδος, λογικὰ, ἄλογα. aut κατὰ τὰ ἤθη, ἄγρια, ἥμερα. aut κατὰ τὴν συζυγίαν, δίδυμα. aut κατὰ τὸ σωματικὸν, διφυῆ, δίμορφα. aut κατὰ τὴν θέσιν πρὸς τὰς ὥρας, δίσωμα, τροπικὰ στερεά. aut κατὰ τὸ κεῖσθαι, ἀποστρεφόμενα, ὀρθοστάδια. aut κατὰ τὸ ἔχειν πρὸς τὸν τόπον, ἡμερινὰ, νυκτερινά. aut κατὰ τὴν δίαιταν καὶ βίον, χερσαῖα, ὑδατώδη, ἐπαμφοτερίζοντα. aut κατὰ τὸ πλεονέκτημα, ἢ ἐλάττωμα, πολύγονα, ἤτοι πολύσπορα, πολύτεκνα, ἄγονα, στεῖρα, ἤτοι στειρώδη, ἐπίκοινα. Sunt & δρομαῖα, ἀνάπηρα: & alia. Hæc Manilius. quibus contenti erimus. Nam longe plura ſunt apud Firmicum, Paulum Alexandrinum, & Arabas. Nos de multis hæc pauca delibauimus explicandi auctoris noſtri.

v. 9. *Nam maſcula ſex ſunt.*] Alterna ab Ariete maſcula ſunt: reliqua feminina. Arabes, puto ex Ægyptiorum Myriogeneſi etiam ſexum in μονομοιρίαις Signorum notant: quæ omnia ἀναιτιολόγητα ſunt, καὶ πάρεργα.

Ibid. *Nam maſcula ſex ſunt.*] Prima Signorum diuiſio κατὰ φύσιν.

v. 12. *Cernis, vt aduerſus.*] Tranſpoſitio. Ita digere:

Diuerſi totidem generis ſub principe Tauro
Alternant genus, & vicibus variantur in orbem:
Cernis, vt auerſus redeundo ſurgit in arcum?

Alternant genus duce Tauro, & ſunt feminina. Dux enim femininus, quia ſurgit auerſus.

Ibid. *Cernis, vt aduerſus?*] Omnino legendum *auerſus*, niſi nobis auerſa mens eſt. Taurus auerſus ſurgit, poſterioribus, non anterioribus. Eius enim ἀποτομὴ prior ſurgit, quam τὸ βούκρανον. In Apoteleſmatis:

Auerſus venit in cælum, diueſque puellis,

Propterea femininum eſt. Nam & κιναιδικὸς, quod auerſus, & θῆλυς, quod diues puellis. Notum illud: *Si tu auerſus & aduerſus impudicus es.* Qui *aduerſus* volent legere, quin alium quam ſe traducunt? Si taurus eſt auerſus, quomodo poteſt eſſe aduerſus? Miratus ſum pruritum contradicendi & μισοκλήθιαν. Et ille ſciolus, qui contextum maluit interrumpere incluſo verſiculo in parentheſin, ne a nobis tranſpoſitionem animaduerſam ſequatur, quid merebat? Qui ita facit, nullum habet ſenſum elegantiæ literarum, vt taceam κακοήθειαν.

Ibid. *ſurgit in arcum.*] Si non eſt mendum, dixerit, quia

κυρτὸς, καὶ ζωωσφαιμένος. Et ita Claudianus:

Surgeret in thalamum ducto quum Pelion arcu.

Id eſt quum Pelion in arcum concameraretur. Sed propius ad mentem Manilij alibi:

Vmbratura Deam recto ſinuatur in arcum Bellua. —

Niſi ab eadem mente legerimus *in artum*, quod olim faciebamus, & nunc valde probamus.

v. 13. *Humanas etiam.*] Secunda diuiſio Signorum, κατ' εἶδος, λογικὰ καὶ ἄλογα. Λογικὰ καὶ ἀνθρωποειδῆ ſunt, Gemini, Virgo, Libra, Aquarius. Cætera ſunt ἄλογα καὶ θηριόμορφα.

v. 14. *Nec mores diſtant.*] Hæc omnia interpungenda.

Nec mores diſtant. Pecudum pars, atque ferarum
Ingenium facient. Etiam ſignanda. — vel *quin iam.*

Ibid. *Pecudum pars.*] τὰ ἄλογα καὶ θηριόμορφα θηριώδεις efficere ait. Sed diſtinguendum fuerit: τῶν ἀλόγων τὰ μὲν ἥμερα, κριὸς, ταῦρος. τὰ δ' ἀνήμερα, λέων, σκορπίος.

v. 15. *Quæ iam ſignanda.*] Omnino aliud eſt. Ideo legendum. ——— *etiam ſignanda*, aut *quin iam*, aut tale quid. Eſt enim tertia diuiſio κατὰ τὴν ἀζυγίαν, quæ propterea dicuntur μονόζωνα, ἰδιόζωνα, ἰδιοφυῆ, μονάζοντα. Certe vel oculatiſſimum quenque non Cenſorum noſtrorum, quos non facimus nauci, ſed doctiorum hic locus fugere poterat. Nam qui diuiſiones has ignoraret, iſta cum ſuperioribus coniunxiſſet, quod quidem commiſſum eſt in editionibus vulgaribus.

v. 16. *propria quæ ſorte.*] Propterea vocantur ἰδιόζωνα, Latine ſingula. Sors τρόπος. Nam imperite editum erat *forte*, vt ſæpe alias. Vulgus indoctum neſcit diſtinguere Fortem a Sorte: quæ inter ſe differunt, vt τύχη & τρόπος. Hæc puerilia ſunt. Sed tamen propter pueriles velitationes monenda.

v. 17. *Nunc Binis inſiſte.*] Vt illa ſuperiora κατ' ἀζυγίαν, ita hæc contraria ratione κατὰ συζυγίαν. Et eſt quarta diuiſio. Binorum alia diſiuncta, quæ dicuntur ζύζυγα, δίδυμα, καὶ συγγενῆ, & Paria: vt Gemini, Piſces. Alia concreta καὶ συμφυῆ, quæ dicuntur δίμορφα, καὶ διφυῆ, Capricornus, Sagittarius.

v. 19. *Ambiguiſque valent.*] Lege ex Gemblacenſi.

Ambiguiſque valent, quis ſunt collegia, fatis
Ad meritum noxamque. ——— Optime. Nam ea, inquit, plurimum valent ambiguis fatis ad meritum & noxam,

quibus

quibus ſunt collegia duorum corporum: tanquam Gemini ſint collegæ inter ſe, & Piſces. Itaque hæc ſigna dicuntur Paria, quorum alia ſunt reſpicientia ſe, vt Gemini; alia auerſantia, vt Piſces. Alteri ad concordiam, alteri ad odium pollent. Vide συζυγίαν τῆς ματαιοτεχνίας.

v. 22. *Hic coniuncta manent.*] Geminorum χειροχαφία connexis brachiis.

v. 23. *Diſsimile eſt illis.*] Alter enim βόρειος, alter νότιος. vetus Sphæra:

> οὐ γὰρ κάρα μὲν λοξὸν, οὐδ᾽ ἀπόστροφον
> πρόσωπον ὀρθὴν τάξιν εἰλεῖται κύκλῳ.
> ὁ μὲν βορείῳ κλίματι νεύων πόλῳ,
> ὁ δ᾽ εἰς νότου κέλευθον εἰσδυνῶν βίᾳ.

v. 25. *Atque hæc ex paribus toto gaudentia cælo.*] Ineptiſſime. Gemblacenſis recte:

Atque hæc ex Paribus toto gaudentia cenſu Signa meant. —

Ibid. *toto gaudentia cenſu.*] ὁλόκληρα, ad differentiam τῶν διμόρφων, de quibus mox.

v. 6. *Signa manent.*] Repone *meant* ex Gemblacenſi. Bonincontrius quoque habet.

Ibid. *nihil exterius mirantur in ipſis.*] *In ipſis*, in ſe ipſis. Manilianum. Nihil alieni habent. Sunt enim duo quidem, ſed eiuſdem formæ & cognata. Nihil exterius habent, vt Capricornus ex Capro & Piſce: Centaurus ex homine & bellua.

v. 27. *Amiſſumue dolent.*] Non enim dimidiata ſunt. vt Centaurus eſt ſemiferus homo & ſemihomo fera. neque totus homo, neque tota fera.

Ibid. *quædam quod parte reciſa.*] Malim, *quædam quoque.* Eſt ὑποδιαίρεσις τῶν συζύγων. τῶν συζύγων τὰ μὲν δίδυμα, τὰ δὲ διμοιρα, ſiue διφυῆ. *Parte reciſa*, quod dimidium alterutrius animalis habeant.

v. 29. *Vſque Capricornus.*] Lege; vt olim emendauimus, & aſtipulatur Gembl.

Vt Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum Iunctus equo. —

v. 30. *pars huic hominis.*] Gemblac. — *pars huic oris ſed nulla prioris.* Sed huic equo, cui commiſſus eſt dimidiatus homo, anterioris hominis nulla pars eſt. Nam purus equus eſt dimidius, vt anterior pars purus homo dimidius.

v. 32. *Diſtat enim.*] Δίσωμα. quæ differunt a Geminis, ſeu Paribus:

ribus: qualia ſunt, quæ præcedunt Signa Tropica, Gemini, Virgo, Sagittarius, Piſces: non vtique a forma dicta, ſed ab effectu. Duplicem enim habent, qua contingunt & præteriti temporis finem, & principium ſequentis: Gemini quidem affectum ver, & ineuntem æſtatem: Virgo æſtatis finem, & principium Autumni. Sagittarius Autumnum relinquit, Brumam excipit. Piſcium alter conſummat hiemem, alter ver ſufficit.

Ibid. *Diſtat enim.*] Eſt quinta diuiſio κατὰ τὴν σχέσιν πρὸς τὰς ὥρας.

Pag. 35. v. 1. *Nec faciet ratio.*] *Nec facie.* Etiam ita Gemblac. Non quod facie gemina ſit Virgo, ſed quod gemini temporis confinia tenet, æſtatis deſinentis, & Autumni ineuntis.

v. 5. *Quod duplices retinent.*] σημαίνοντα τὴν παραχμὴν καὶ τελευταίαν ὥραν.

v. 6. *Vt quod ſubſequitur.*] *Vt quos ſubſequitur.*

Ibid. *ſub ſidera fratres.*] *per ſidera.* Gemblacenſis. Locutio Manilio familiaris.

v. 7. *Ex Geminis alter.*] Alter Geminorum dicitur ἡρακλῆς, alter ἀπόλλων. Arabes ادركلوس Iracleus: افلن Aphellan. Sed poſteritas corrupit, ادركلوس Abracaleus: اولن Auellan, & اولر Auellar.

v. 10. *Ille ſeneſcentis.*] Ita hæc concipimus:

Ille ſeneſcentis veris, ſubeuntis at ille
Æſtatis pars eſt: primæ ſors vltima parti.

v. 11. *prima ſors vltima parti.*] *Primæ parti.* Latinius dixiſſet priori parti. Nam eſt pars vltima antecedentis partis, nempe veris ſeneſcentis: quod claudit, & æſtatem excipit, διὰ τὴν σχέσιν πρὸς δισσοὺς χρόνους. Proclus, vel potius Geminus: δίσωμα, οὐχ ὅτι ἐκ δύο ζωδίων συγκεῖται, ἀλλ' ὅτι μεταξὺ δύο ὡρῶν ἐστί. τοιαῦτα δὲ ὄντα πάντα τῶν τελευταίων ὡρῶν. Sed & veteres ipſi de his ita ſcripſerunt: Omne tempus principium, medium, & finem habet. Principium dicitur τροπή. Tunc enim aeris in illud fit commutatio. Medium eſt fortius, vt & ἀκμὴ fortior eſt. Extremum incipit in ſequens degenerare. Ab eo igitur ſigna triplicis generis connectebant, τροπικά, στερεά, δίσωμα. Igitur δίσωμα ob id dicta, quia vtrinque στερεὰ καὶ τροπικὰ contingunt.

v. 12. *Mitior Autumnus.*] *Mitior Autumnus molles ſibi vindicat artus*
Materiamque oris. Fera tergo membra rigentem

Excipiunt

Excipiunt hiemem. ——— Sagittarius parte hominis, quæ mitior eſt, reſpicit Autumnum, quæ & ipſa eſt pars anni mitior ſubeunte hieme. At parte, qua fera eſt, excipit hiemem.

v. 14. *mittunt in tempora ſignum.*] Male Gemblacenſis: —*nunc iamque in tempora ſignum.* Niſi ſit *nunciantque.* vt *nunciant* ſit ſpondeus. quemadmodum illud, *Vt Naſidieni iuuit te cœna beati.* Sed recta eſt lectio *mittunt in tempora ſignum.* Tralatio a Prætore, qui Circenſibus ſignum mittendi currus dat, præeunte linea alba a carceribus, ad metam. Caſſiodorus: *Alba linea non longe ab oſtiis in vtrunque podium, quaſi regula directa perducitur, vt quadrigis progredientibus inde certamen oriretur: ne, dum ſe præpropere conantur elidere, ſpectandi voluptatem viderentur populis abrogare.* Ex his verbis Caſſiodori intelligis quid ſit apud Ouidium:

——— *cogit nos linea iungi.* Et Martialem: —*nec ceſſat linea diues.* Qui enim in ſuo nouitio opere de Circenſibus negat Martialis verba huc referenda, fallitur. Nam ea linea non ſolum committendis quadrigis, ſed etiam reliquis omnibus, adhibebatur, quæ ad ludos ſpectabant, quid? an Sparſiones erant ſine ſpectaculis? Ergo neque ſine linea. Puerilis eſt velitatio, Vbi reprehendendi ſumus, tunc nominis noſtri mentio frequens. Alias mirum ſilentium. Sed non querimus noſtra aliorum fieri, quæ nos ipſi publica fecimus. Tranſenna vero dicitur funis ab vno extremo, ad alterum protenſus. Atque ita hæc linea vocabatur. Gloſſæ: *Tranſenna*, βρόχος ἐν ἀφετηρίαις τεταμένος, Item, *Tranſenna*, ὕσπληγξ, ἀπόδαγαγὴ, μαππαρίου σημεῖον. Cedrenus: ἐφ' ἅρματος αὐτοῦ ἱσταμένου, καὶ τῆς ὕσπληγγος μελλούσης αἴρεσθαι. Quod a carceribus, ad metas extenderetur, ὕσπληγξ declarat. Quod ἀπόδαγαγὴ diceretur, docet Caſſiodorus in iis, quæ ex eo iam produximus. Ad cuneos enim Theatri tunc diſcedendum erat loci capiundi cauſſa. Propterea Ouidius dixit. —*cogit nos linea iungi.* Signum, inquit, datum cogit τὴν θέαν καταλαβεῖν, & in cuneis nos denſare. Denſabant enim ſe, ne confuſi ac permixti & ſibi & aliis ſpectaculum eriperent. Simile legas ὡσεὶ σχοίνῳ μεμιλτωμένῳ Athenis. Sic τὸ μαππαρίου σημεῖον oſtendit ſtatim ſignum mappa a Prætore mitti. De ea mappa, quæ Cedrenus & alij Græci infimæ vetuſtatis ſcribunt, non pigebit referre: μαππάριον τοῖς Ῥωμαίοις ἔδοξε καλεῖν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. ἔθος ἦν τοῖς ὑπάτοις ἐπὶ τῶν διαίζων εὐωχεῖσθαι. μετὰ δὲ τὸ πλύσασθαι τῆς εὐωχίας, τὸ ἐν χερσὶν ἐκμαγεῖον, ὃ καὶ μάππαν πατρίως καλοῦσιν, ἐξ οὗ καὶ

μανδύλια, ἔρριπτον. ὅθεν λεγόμενος ὁ λεγόμενος μαππάριος τὸν ἀγῶνα παρασκευάζει. Idem Caſſiodorus : *Mappa vero, quæ ſignum dare videtur Circenſibus, tali caſu fluxit in morem : quum Nero prandium protenderet, & celeritatem, vt aſſolet, auidus ſpectandi populus flagitaret : ille mappam, qua tergendis manibus vtebatur, iuſſit abiici per feneſtram, vt libertatem daret certaminis poſtulati. Hinc tractum eſt, vt oſtenſa mappa certa videatur eſſe promiſſio.* Omnino ex Ennio cognoſcimus ſignum emittendis equis a Prætore mitti ſolitum. Hic igitur Manilius elegantiſſime dixit, Capricornum mittere ſignum venientis hiemis, tanquam Prætorem quendam, qui, quod currus emittebat ſigno dato, ab eo *ἀφέτης* dicebatur, vt locus ipſe *ἀφετηρία*, hoc eſt carceres. *Ἀφέτης* eſt, qui Romæ editor Circenſium, idem qui ludos committit. *ἀφέτης* eſt ludorum curulium, vt Munerarius gladiatorum. Dicitur & *κύριος τῆς ἀφέσεως*. Cuius enim magiſtratus erat Circenſium editio, eiuſdem & ſigni miſſio. Ab eo Planetæ, *ἀφέται, καὶ κύριοι τῆς ἀφέσεως* apud Aſtrologos ab eadem tralatione : item *οἱ κυρίαν τῆς ἀφέσεως λαβόντες ἀστέρες*. Ab eadem mente *χρόνων ἄφεσιν* Ptolemæus dixit, vt hic Manilius mittere ſignum in tempora. Sic & locus ipſe, vnde mouetur Planeta, *ἀφετηρία*, & *ἀφετικὸς τόπος*, qui in Circo dicuntur carceres. Ac, vt factiones quatuor Circenſium erant : ita & factiones quædam ſunt ſtellarum, quæ dicuntur *αἱρέσεις* : vt qui ſunt eiuſdem factionis *ἀστέρες*, *συναιρέτοι* : qui contrariæ, *ἀνθαιρέτοι*. Factiones proprie in ludo pilæ dicebantur, & Factores. Plautus Curculione :

Tum iſti, qui ludunt datatim, ſerui ſcurrarum in via,
Et datores & factores omnes ſubdam ſub ſolum.

vt Latini in ludo pilæ Factiones vocabant, ita etiam Græci *τάξεις*. Pollux: *ἐφ' ἣν κατατιθέντες τὴν σφαῖραν ἑτέρας δύο γραμμὰς κατόπιν ἑκατέρας τῆς τάξεως κατεχάραττον.* vocat *ἑκατέραν τὴν τάξιν*, vtranque factionem ludentium, quos factores dixit Plautus. Itaque toto cælo errant, qui *αἱρέσεις* in ſtellis conditiones vertunt, non factiones : vt ex veteribus Firmicus, recentiores vero omnes, quod ſciam. Sed longe ineptius *ἀφέτην* Prorogatorem vertunt. *ἀφέτης* nullam prorogandi ſignificationem habent. Arabes Græcorum *ἀφέτην* علّاج vertunt cum puncto duro, quod ipſi Teſdid vocāt, & quidem rectiſſime. Nam ſine puncto

علاج

هيلاج eſt Græce ἀφέτης, *eſcapado*, Hiſpanice, Aquitanice. Proprie de equo ſiue emiſſo ſiue vinculis ruptis fugiête. ἀφέτης igitur cum puncto هيلاج recte ab ipſis vertitur, vt multa alia præſertim in Tetrabiblo Ptolemæi, in quo libro interpres probat ſe Helleniſmi peritiſſimum fuiſſe. Ptolemæus de amicitia loquens: ἀφέσεις ἀσέρων τοῖς τῶν ἑτέρας τόποις ἐπιπαραφέροντα. Sane hic ἄφεσις nullam vitæ protogationem habet. Neque aliquis opponat hæc eſſe Grammatica: nihil referre vtro modo vertatur: quæ eſt hodie imperitorum hominum impudentia, vt omnia, quæ ignorent, Grammatica vocent. Ego aio ad artem multum conferre, vtrum ſtella vitæ initia habere dicatur, an vitam prorogare. Diuerſum enim munus eſt. Satis caſtigauimus prorogationes pro apheſibus, & côditiones pro factionibus. Qui enim τὰς ἀφέσεις factiones vertet, multo clarius artem intelliget, quam qui conditiones. Caſtigentur igitur hæc.

v. 15. *—qui te Capricorne ſub ipſo Præmittit.*] Sub ipſo, Maniliane, ſub ſe ipſo. Ita poſtea loquitur. *Quoſque Aries præ ſe mittit.—*

v. 17. *tempora Piſces Bina ferunt.*] Gemblac. *Bina dicant.* melius, meo iudicio. Textus Bonincontrij *Bina ducunt:* quæ ſunt veſtigia veræ lectionis.

v. 19. *reuolans decurrit ab aſtris.*] Gembl. *—decurrit in aſtris.* Et merito. quis enim antea hæc intelligebat? Quum Sol eſt in æquoreis aſtris, in Piſcibus ſcilicet.

v. 20. *Hiberni coeunt cum ver tunc roboris imbres.*] Veram lectionem tam deplorati loci tibi præſtamus hanc eſſe:

Hiberni coeunt cum vernis roribus imbres.

Verni rores haud dubie hibernos imbres ſolent excipere.

v. 21. *Vltima quod ſurſum.*] Codex Gemblacenſis: *vtraque quod ſurſum.* Ope illius libri, id eſt beneficio vocis illius *Vtraque*, non minus tibi veram lectionem dabimus, quam in antecedente verſiculo:

Vtraque ſors vmoris habet fluitantia ſigna. Vtraque ſors humoris, imbres & rores. *fluitantia ſigna*, Piſces. Merito vtrique ſorti tam pluendi, quam rorandi Piſces attributi ſunt. *umoris* pro *humoris* non ſolum hic, ſed alibi ſcriptum fuiſſe ſuo loco indicabimus. Quis hæc antea vel minimum intelligebat?

Ibid. *Vtraque ſors humoris.*] Piſcium exortu imbres cieri & Q. Tullius Cicero adteſtatur:

Flumina:

Flumina verna cient obſcuro lumine Piſces.

Et vetus Sphæra:

> μέθ' ὃν κυκλεῖται κύκλος εἱλίσσων πόδας
> ἀνέμοις ἐναργὲς σχῆμα τηλαυγὲς διπλοῦν
> ἀντίστροφον δρόμοισιν ἐμφαίνων τρόπον.
> ὁ μὲν γὰρ κάρα μετὰ λοξὸν, ὁ δ' ἀπόστροφον
> πρόσωπον, ὀρθὴν τάξιν εἰλεῖται κύκλου,
> ὁ μὲν βορείου κλίματος ἰδίων πόλων,
> ὁ δ' εἰς νότου κέλευθον εἰσδυόων βίᾳ.
> διὸ δὴ ποαῖσι τ' ἂν βυθῷ κεκρυμμένα
> ἔδειξαν ἰχθῦς. πᾶς γὰρ εἰς βυθὸν πεσὼν
> ἄνεμος ταράσσει κῦμα. σημαίνων βροτοῖς
> χειμῶνα τακτὸν ἐξ ἐπιστροφῆς κλύδων
> εἰλιγμὸν ἐκ γῆς ὕδασι περιστρέψας, ζοφερὸν
> δείκνυσι καιροῦ σχῆμα, χειμῶνος φύσιν.
> ὅθεν διπλοῖσι χρώμενοι καιροῦ δρόμοις
> ἀνέμων ἔχουσι τάξιν οὐ μεμιγμένην.

v. 22. *Quod tria ſigna.*] Lege :

Quin tria ſigna nouem ſignis coniuncta repugnant,
Et quaſi ſeditio cælum tenet. ——

Quis paulo ſanior hanc veram lectionem eſſe negauerit?

Ibid. *Quin tria ſigna.*] Sexta diuiſio κατὰ τὸ κενῶδες. τῶν ζωδίων τὰ μὲν ἀποστρεφόμενα, τὰ δὲ ὀρθοστάδια: Et quidem ἀποστρεφόμενα tria, ζωοχῆ, Taurus, Gemini, Cancer. Reliqua ὀρθοστάδια. Caue ἀποστρεφόμενα & ἀπόστροφα confundas.

v. 23. *Et quaſi ſeditio cælum tenet.*] τὴν ἐκ τῶν ἐναντίων ἀνατολὴν, τὴν ἀπόστροφον ἀνατολὴν ſeditionem vocat. Taurus enim clunibus oritur, & auerſus, Gemini pedibus, Cancer teſtudine.

Ibid. *Aſpice Taurum Clunibus.*] Quod clunes Tauro tribuat, fruſtra eſt. Poſteriora enim non habet. Ouidius:

Pars prior apparet poſteriora latent.

Eſt enim omnino, vt dixi, ἡμίτομος; eiuſque interciſio in Pleiadas deſinit, vt veteres putabant. Neque vero prudenter ei caudam attribuit Vitruuius, quum antea inchoatum, καὶ ἡμιτελῆ deſignaſſet. Vnde enim cauda interciſo? Attribuit ei caudam & Plinius libro 11. Sed eadem laſciuia caudam interciſo attribuere poſſunt, qua vrſæ, quæ vere nullam habet. Vrſi enim habent non caudam, ſed loco caudæ ὀπίσθιον. Sed & in Calippi parape-

parapegmate notatum fuit. καὶ Ζυγῶνος. τοῦ ταύρου κέρκος δύνει. Item ϛ Ταυρῶνος. τοῦ ταύρου ἡ κέρκος ἐπιτέλλει.

v. 24. *teſtudine Cancrum.*] Teſtudinem vocat, vt Græci ψαλίδα. Nam vt ψαλὶς in architectonica eſt teſtitudineum opus: ſic teſtam Cancri ψαλίδα poſſe dici auctor Homerus, qui Cancros ψαλιδοστόμους vocat in Batrachomyomachia. Teſtudinem Latini omnem camerationem: Græci etiam ὄροφον. Et quæ in Lyra teſtudo a Manilio dicitur, ea Græcis ὄροφον. In Aſteriſmo Lyræ: ὁ λαμπρὸς ὁ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ καλούμενος λύρα.

v. 26. *Ne mirere.*] Pulchrum vero commentum: propter θέσιν κατηστερισμένων moras longarum dierum αἰτιολογεῖν. quæ ſunt anilia, & futilia.

Ibid. *quum Sol aduerſa per aſtra.*] Nam ἐκ τῶν ἐναντίων eorum eſt ἀνατολή. propterea aduerſa vocat, & antea dixerat: *Et quaſi ſeditio cælum tenet.* —

v. 27. *Æſtiuum tardis attollit.*] *Attollat.* Etiam Gemblac.

v. 28. *Nec te prætereant.*] Lege *prætereat.* Septima diuiſio κατὰ τὸ ἔχειν πρὸς τὸν τόπον. τῶν ζῳδίων τὰ μὲν ἡμερινά, τὰ δὲ νυκτερινά.

v. 30. *Non tenebris aut luce ſuam peragentia noctem.*] Quid eſt luce agentia ſuam noctem? Gemblacenſis prodidit fraudem. Habet enim: — *ſuam peragentia ſortem.* Non, inquit, nocturna aut diurna nocte aut die cenſentur. Nam ita variarent, & quod æſtate diurnum erat, hieme nocturnum foret. Sed perpetuas, inquit, ſtationes habent.

v. 32. *Omnia quæ certis.*] *Omnia quod certis.* Gemblacenſis.

Pag. 36. v. 1. *mundi natura ſacrata eſt.*] Lege:

——— *Mundi Natura ſacratas Temporis attribuit partes.*———

Quibus natura ſacrauit ſtationes ſuas ſingulis. Infra:

His regimen Natura dedit, propriaſque ſacrauit
Vnicuique vices.———

v. 3. *Nanque Sagittari.*] Signa diurna: Piſces, Aries: Sagittarius, Scorpius: Leo, Cancer, binis mediis intercepta. Illa autem bina media intercepta nocturna dicuntur. Nempe Taurus, Gemini: Virgo, Libra: Capricornus, Aquarius.

v. 3. *rapidique Leonis.*] *rabidique Leonis.* Gemblac.

v. 5. *Nunc Piſces, Cancer.*] Omnino legendum:

Nunc Piſces, & Cancer, & acri Scorpios ictu.

v. 6. *Aut vicina loco.*] Vel, inquit, vicina loco, vel æquis partibus

tibus diuiſa, nempe binis interiecta. Nam vicina ſunt Piſces, Aries, Sagittarius, Scorpius, &c.

Ibid. *diuiſa aut partibus.*] binis interiectis.

v.9. *totidem nec ſigna feruntur.*] Scribe; *nocturna feruntur.* Et ratio poſtulat, & Gemblac. ita habet.

v.11. *Caſtoris eſſe vices.*] *Caſtris eſſe vices* olim legebamus. Idem Gemblacenſis ſed cum traiectione: *Eſſe vices caſtris.* Caſtra vocat quaſlibet ſtationes in Zodiaco. Alibi:

——in externis ſubſidunt hoſpita caſtris. Item:
Ipſis dant fines caſtris, capiuntque viciſſim. Auſonius:
Septimus accepit limes rutilantia flammis
Recto caſtra ſitu. ——

Ait igitur alterum hemicyclium a principio Arietis diurnum: alterum a Libra, nocturnum dici.

v.13. *Sunt quibus.*] Alij maſculina vocant diurna, feminina nocturna. Hoc dicit.

v.14 *Feminea in noctem.*] *Femineam noctem.*

v.15. *Quod nonnulla.*] Lego, *Quin nonnulla.* Sed τὸ *ſibi* ſuſpectum eſt. Octaua diuiſio, κατὰ τὴν δίαιταν. τῶν ζωδίων τὰ μὲν χερσαῖα, τὰ δὲ ὑδατώδη, τὰ δ' ἐπαμφοτερίζοντα. Et quidem χερσαῖα, Taurus, Aries, Leo, Scorpius. ὑδατώδη, Cancer, Piſces. ἀμφίβια, καὶ ἐπαμφοτερίζοντα, Capricornus, Aquarius.

v.16. *Neptuno debere genus.*] ὑδατώδη. Cancer, Piſces.

v.17. *& effuſo gaudentes æquore Piſces.*] Ad Cataſteriſmum Piſcium alludit. Nam Piſces in aqua, quæ ab vrna Aquarij defluit, dicuntur natare.

v.18. *vt quæ terrena.*] χερσαῖα, Taurus, Aries, Leo, Scorpius.

v.20. *Poſituſque Deorum.*] Gembl. *poſitique Deorum.* Vtramq; præfero veterem lectionem, *hoſtiſque Deorum.* Ita olim emendauimus, & quidem feliciter, vt omnes Latine intelligentes adſtipulaturos ſperamus.

v.22. *Sunt etiam media legis*] ἐπαμφοτερίζοντα, Capricornus, Aquarius. Poſt hunc verſum retrahe illum: *Humida terrenis*:

Sunt etiam media legis communia ſigna,
Humida terrenis æquali fœdere mixta.
Ambiguus terræ Capricornus, & æquoris vndis.
Parſque mari nitens ſemper fundentis Aquarij.

Et hæc quoque olim non infeliciter a nobis reſtituta. quod neſcio,

neſcio, an vlli noſtrorum Simiorum in mentem venire potuiſſet. Certe hæc opus habebant non vulgari attentione.

v.23. *Humida terrenis atque illi degere mixta.*] Primum hunc verſiculum priſtinis ſedibus reſtituimus. deinde emendauimus. *æqualiſœdere mixta.* Olim placuerat, *æquali lege remixta.* Sed vera eſt hæc poſterior emendatio. Qui aliquo iudicio præditi ſunt, nunquam reclamabunt.

v.24. *Ambiguus terra Capricornus.*] In Sphæra veteri de Capricorno:

τὰ πρόσθε μὲν γὰρ αἰγόπλαστα λείπεται.
ἔστ' ὄπισθεν ἰχθύος θαλασσίου.
ἡ μὲν γὰρ ἐν γῇ φέρβεται χλοηφόρῳ.
ἡ δ' ἐν κλύδωνι τήχεται γλαυκηφόρῳ.

v.25. *Parſque marina nitens.*] Legendum quidem: *Parſque mari nitens.* Cæterum an ita pingeretur Aquarius, vt dimidiatus tantum appareret, equidem neſcio, & an Ouidius eo alluſerit,

Iam puer Idæus media tenus eminet aluo,
Et liquidas mixto nectare fundit aquas.

Nam etiam de dimidiato Aquario oriente intelligi poteſt. Certe poetæ videntur dimidiatum oriri voluiſſe. Aratus:

——— ὑδροχόοιο μέσον ἀντελλομένοιο.

Itaque præbuit anſam Attalo locum deprauandi, qui legebat νέον ἀντελλομένοιο. Sed caſtigatur ab Hipparcho. ὁ ὑδροχόος, inquit Hipparchus, τῇ θέσει κείμενος ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτους τὰ μὲν κατὰ τὸ στῆθος καὶ τὴν κεφαλὴν μέρη πολὺ ἐκπίπτοντα τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου εἰς τὸ πρὸς ἄρκτους μέρος ἔχει. τὰ δὲ κατὰ τοὺς πόδας νοτιώτερα τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου. ἐν δὲ τῷ ζῳδιακῷ τὰ μέσα αὐτοῦ κεῖται. Si igitur ita medius ſecatur a Zodiaco Aquarius, vt altera pars in Aquilonē, altera in Auſtrum excidat, profecto oriente illa parte Zodiaci, quæ medium ſecat, orietur Aquarius media tenus aluo. reliqua pars adhuc erit ἐν τῇ μεσότῃ. quod Manilio eſt in mari eſſe Sed propterea non ſatisfit menti Manilij. Nam ipſe ait ſemper mari niti alteram partem Aquarij, vt ſit ambiguum ſignum terreſtre & marinum: ex quo manifeſto indicat pingi ſolitum dimidiatum extra aquas eminentem. Alioqui quomodo ambiguum ſignum maris & terræ eſſet? In Kalendariis Ruſticis Romæ totus expreſſus eſt, non dimidiatus. Ouidius intellexit de dimidia parte oriente. In Parapegmate: VI. Eid. Febr. ὑδροχόος μέσος ἀνατέλλει,

v.26. *animum deflectere cauſis.*] Gemblacenſis *deflectere curis:*

 Nona

Nona diuiſio, κατά τι πλεονέκτημα, ἢ ἐλάττωμα· τῶν ζωδίων τὰ μὲν πολύγονα, πολύσπερμα, πολύτεκνα· τὰ δὲ στειρὰ, ἄγονα, ἄσπερμα.

v.28. *Fecundum eſt proprie.*] πολύγονα, ſeu πολύσπερμα, ſeu πολύτεκνα ſunt, Cancer, Scorpius, Piſces.

v.30. *Sed ſterilis Virgo eſt.*] Signa στειρὰ, στειρώδη, ἄγονα ſunt Virgo, Leo, Aquarius.

v.32. *Inter vtrunque manet.*] Quæ neque πολύγονα, neque στειρὰ, ea dicuntur κοινά: Capricornus, Sagittarius, Aries, Libra, Gemini, Taurus.

v.33. *Et qui contento.*] Gemblacenſis, *Et qui Cretæo.* Dicitur enim Minois regis Cretæ filius.

Ibid. *Centaurus in arcu.*] Centaurus in arcu ἑλληνίζει. ὁ κένταυρος ἐπὶ τοῦ τόξου, hoc eſt ἐπίτοξος. ὁ ναύτης ἐπὶ κώπης, ἐπίκωπος. Sic alibi: —*geminumque ſub arcu Centaurum.*— Sic Cicero: *Homo in tenui re*, ἀνὴρ ἐπ' ὀλίγων χρημάτων.

Pag.37. v.1. *æquantem tempore Libram.*] Lege: *æquantem tempora Libram.*

v. 3. *Nec tu nulla putes in eo commenta vocaſſe Naturam.*] Legendum *commenta notaſſe Naturam rerum.*— Decima diuiſio, δρομαῖα: Leo, Sagittarius, Aries.

v.6. *Aut quæ recta ſuis.*] Vndecima diuiſio extra ordinem. Nam ὀρθοστάδια, ſiue ὀρθὰ, item καθήμενα, ſiue κατακείμενα omnia ſunt κατὰ τὸ κεῖσθαι. Atque de iis, quæ κατὰ τὸ κεῖσθαι, ſupra dictum eſt in ſexta diuiſione.

Ibid. *Aut quæ recta ſuis.*] ὀρθοβαδιστικά: Virgo, Gemini, Aquarius. *Librantur* hic dictum, vt in architectonica, quæ recta ad libram in plano collocantur, librari dicuntur: vt apud Cæſarem *machinæ ad libram* dicuntur *deſtitui.* Apud Ouidium aliud eſt:

Et iam finitima corpus librabat in herba.

Nam ibi, vt in tormentis, librari lapides, & ſaxa dicuntur. Gallice *eſlancer.*

v.8. *Vel quæ feſſa ſedent.*] Corrige ita in textu, vbi operæ perperam ediderunt, *vt quæ feſſa.* Sedentia, vt diximus, ad ſextam diuiſionem pertinent. Sedentia ſunt, ſiue καθίζοντα, Taurus, Libra, Capricornus.

v.10. *Libra ſub emerito conſcendens.*] Gemblacenſis *conſidens.* quod proprium a labore in ſede ſe collocantium. Textus Bonincontrij quoque ita habet. Sane accommodatum ad χειρεργίαν priſcam.

priſcam. In Kalendario enim ruſtico Romano Epiſcopi Vallenſis Libra conſidit, quæ tamen hodie pingitur ſtans. Quam inepta erat vulgata lectio, tam notabilis eſt Gemblacenſis.

Ibid. *orbe laborum.*] Orbem laborũ vocat, quod penſum alij. τὰ ἐπέμετα τοῦ ἔργου. Quotidianus enim labor redit in orbem. Et operarij laboribus defuncti collocant ſe quieti, qualis Libra pingitur.

v. 11. *Tuque tuo Capricorne gelu.*] Et Capricornus quoque contractus pingitur: vt alibi:

——— Et anguſto Capricornus ſidere flexus:

Et procumbens quoque quemadmodum bos, vt extat in eodem Kalendario ruſtico. in quo plane ὀκλάζων eſt vterque tam Capricornus, quam Taurus.

v. 15. *Quod ſi ſolerti.*] Vndecima diuiſio. ζώδια πηρὰ, ſiue mutila. Auctores artis μελοκοπούμενα vocant.

v. 17. *Scorpios in Libra conſumit brachia.*] Chelæ Scorpij in Libra conſumuntur. Et nos alibi monemus Scorpium occupare partem duorum Dodecatemoriorum: quo nomine duplex dicitur Germanico in αἰωνδόποις:

Scorpios hinc duplex, quam cætera, poſſidet orbem,
Sidera, per Chelas geminato ſidere fulgens.

Vnde χηλαὶ Græcis ſæpe pro Libra, vt multis locis apud hunc auctorem. Virgilius:

——— ipſe tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cæli iuſta plus parte reliquit.

Hoc eſt: tibi reliquit locum Libræ. Hinc Poeta vetus:

Et Libram, quam Cæſar habet.—Adde quod alludit ad natalem Cæſaris Auguſti principio Libræ, VIIII Kal. Octobres Iulianas. De quo alibi.

v. 18. *Succidit incuruo.*] ὀκλάζει. Aratus:

Ταύρου δ᾽ σκελέων ὅσσον περιφαίνεται ὀκλάξ. Lucanus:
Æthiopumque ſolum, quod non premeretur ab vlla
Signiferi regione poli, niſi poplite laſſo
Vltima curuati procederet vngula Tauri.

v. 19. *Centauro ſupereſt.*] Nam Centauri χιδνοχάρενμα, vt pingatur dimidiato vultu. Centaurus eſt etiam dimidiato vultu in illo luculento ruſtico Kalendario Epiſcopi Vallenſis, quod longe meo iudicio elegantius, quam illud, quod etiam vidimus in palatio Farneſiano, in quo Sagittarius pleno vultu viſitur,

non dimidiato. Apud Iuuenalem ſimile eſt.

——— *Et ſtatua meditatur prælia luſca.*

v.24. *Temporibus quoque ſunt.*] Duodecima diuiſio eadem cum quinta. Nam τὰ δίσωμα, quæ in illa tractantur, eadem ſunt cum iis, quæ in hac proponuntur, quæ ideo dicuntur τροπικά, quod deſinant in principiis quatuor temporum anni, Piſces quidem ineunte vere, Gemini æſtatis principio, Virgo Autumni, Sagittarius hiemis.

v.27. *Quatuor in partes ſcribuntur.*] Fortaſſe *tribuuntur* ſcripſit Manilius. Sed vulgatam lectionem non improbamus.

v.29. *Nec ſatis eſt proprias ſignorum noſcere formas.*] Proprias formas dicit, quod κυριολογώτερον propriarum formarum vires, hoc eſt, τὰς ἰδιότητας τῶν μορφώσεων dixiſſet. τὰ ζῴδια κατὰ τὰς ἰδιότητας αὐτῶν, vt diximus, tripliciter conſiderantur, καθ' αὐτά, πρὸς ἄλληλα, καὶ τὸ πρὸς τοὺς πλανωμένους οἰκείωσιν. Sed tertia, quam promiſit, non comparet. Prima abſoluta, ſupereſt ſecunda; ἡ τῶν ζῳδίων κατ' ἄλληλα οἰκείωσις, quæ σχηματισμὸς dicitur, vulgo Aſpectus. Nam apud veteres hoc verbi non reperies. Cenſorinus Conſpectus vocat.

v.30. *Conſenſu.*] τῇ οἰκειώσει, τῇ συμπαθείᾳ.

Ibid. *fata monent.*] Decernunt. *fædere*, τῇ οἰκειώσει.

v.31. *Atque aliis alia.*] αἱ μορφώσεις, quarũ paulo ante meminit.

v.33. *In tres æquales.*] Eſto circulus Zodiaci partium CCCLX. Eius ſemiſſis CLXXX σχηματισμὸν ἐκ διαμέτρου efficit: triens CXX triquetri æquilateri: quadrans XC Tetragoni latus: ſextans LX Hexagoni.

Ibid. *In tres æquales.*] A triangulo iſopleuro primum σχηματισμὸν aggreditur. Tres lineæ æquali ductu faciunt trigonum iſopleuron: cuius latus quatuor ſigna abſoluta intercipit. Quatuor enim ſigna triens circuli.

Pag.38. v.2. *Et quæcunque tamen.*] τὸ *tamen* totam ſententiam perturbabat. Extricat Gemblacenſis, in quo eſt, *Et quæcunque ferit*, optime. Quæcunque ferit, ſiue percutit latus trigoni, ea dicuntur ſigna trigona. Quo enim deſinit linea, aut quo incipit, dicuntur ea puncta initia trigoni.

v.3. *In tria partitur.*] Hic quoque τὸ *partitur* non minores tenebras offundebat. Legendum enim *partitus*. Totus locus ita concipiendus:

CONFIGVRATIONVM DIAGRAMMA.

Et quæcunque ferit, dicuntur Signa trigona,
In tria partitus quod ter cadit angulus aſtra,
Quæ diuiſa manent ternis diſtantia ſignis.

Non indigent interprete.

v. 4. *Quæ diuiſa manent terris diſtantia ſigna.*] Scribe:
Quæ diuiſa manent ternis diſtantia ſignis.

Etiam Gemblacenſis habebat *ternis*. Quæ linea ferit, ea ſunt trigona. vt a principio Arietis, ad principium Leonis linea ducta facit angularia ſigna trigona Arietem, & Leonem, & tria ſigna intercepta relinquit, Taurum, Geminos, Cancrum. Ergo Signa trigona ſunt, quæcunque manent ternis diſtantia ſignis.

v. 5. *Laniger & paribus.*] Scribe: *Laniger e paribus.*— Poſtquam docuit, quomodo fiat, & quatenus dicatur trigonum, nunc quæ dicantur trigona, exponit. Qui legebat *vt paribus*, ſolens delirabat. Sed cibus illi erat a nobis diſſentire, vt aliis illepidis capitibus

capitibus vſuuenit, quod hominum genus cum maxima voluptate, & riſu quotidie experior.

v.9. *Per totidem toti.*] Tam deſperato loco ſuccurrit Gemblacenſis: qui pro *toti* habet *tortis.* Nimirum *ſortis* ſcripſerat Manilius, vt ſolet; id eſt τὰς μοίρας. vt poſſis perſpicere εὐστόχως nos olim diuinaſſe hic deeſſe, verbum, quod μοίρας exprimeret. Itaque *Partes* legebamus. *Deſunt*, id eſt ſuperſunt. Reliqua quæ non tetigimus. τὰ λοιπὰ, τὰ λειφθέντα. Gloſſæ: *Deerit*, περιγίγνεται.

v.10. *Sed diſcrimen erit dextris ſeu cauſſa ſiniſtra.*] Diſtinguendum:

Sed diſcrimen erit dextris ſeu cauſſa. Siniſtra
Quæ ſubeunt: quæ præcedunt, dextra eſſe feruntur.

Dextra ſigna ſunt τὰ προηγούμενα καὶ προαναφερόμενα. Siniſtra τὰ ἑπόμενα. Res ipſa loquitur. Conſule diagramma. Quintum Signum ab Arietis principio eſt principium Leonis in conſequentia. Leo igitur eſt ſiniſter. Rurſus quintum ſignum in antecedentia, eſt Sagittarius. Proinde Sagittarius eſt ſignum dextrum trigoni Arietis.

v.13. *Hoc ſatis exemplo eſt ad quæ diuerſa.*] Legendum:

Hoc ſatis exemplo eſt. At quæ diuerſa quaternis
Partibus æquali laterum ſunt condita ductu, &c.

Ibid. *At quæ diuerſa.*] Nihil muto. Sed conſtat mihi Manilium ſcripſiſſe *diuiſa.* In Gemblacenſi duo hæc, *diuiſa, diuerſa* commutantur.

v.15. *Quorum deſignat normalis.*] Normalis linea, ἡ κάθετος: linea quæ ad perpendiculum cadit, id eſt πρὸς ὀρθάς. Itaque ὀρθὴ γωνία Quintiliano recte dicitur normalis angulus. Nam poſteriores male rectum angulum vocant, vt non diſtinguant τὸ ὀρθὸν ἀπὸ τῆς εὐθείας.

Ibid. *Quorum deſignat.*] Quorum anguli normales ſunt. Signa tetragona.

v.16. *Dextra ferunt Libram Capricornus ſpectat & illum.*] Interpolatitia ſunt hæc. Gemblacenſis hic mutilus eſt, & corruptus. Bonincontrij textus habet:

Dextra fert Libram Cancer Capricornus & illam.

Quæ recta eſt lectio. Et tota ſententia ita concipienda.

Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.
Conſpicit hunc Aries, atque ipſum partibus æquis

Cancer,

Cancer, & hunc læua ſubeuntis ſidera Libræ.

Conſule diagramma. Non opus eſt Mercurio.

v. 18. *& hunc læua.*] Gemblacenſis *læua* : quomodo ſuperius *Dextra*. Incipiat Tetragonum a Libra. Libræ dexter Cancer, Cancro Capricornus, Capricorno Aries, Arieti Cancer, εἰς τὰ προηγούμενα: at Cancro rurſus ſiniſtra eſt Libra εἰς τὰ ἑπόμενα. Inſigniter hic locus deprauabatur ab eo, qui a nobis didiciſſe ægre ferebat. Sed æger zelotypia animus motat, quantum poteſt, alas: nondum tamen volare didicit.

v. 19. *Semper enim dextris cenſentur ſigna priora.*] Mirum genus loquendi: Signa cenſentur priora dextris: id eſt; eo cenſentur priora, quod dextra ſint, τῷ δεξιὰ εἶ).

v. 20. *Scilicet in totidem.*] Lego: *Sic licet in totidem.*— Hoc, inquit, modo licebit cætera Tetragona exornare, ternis ſignis latus inſtruendo. Quarta enim pars Signorum ſunt tria ſigna.

v. 23. *Sed ſi quis contentus erit.*] In Gemblacenſi titulus huic capiti prænotatus erat: DE MENSVRA EORVM SIGNILITER ATQVE PARTILITER. & quidem recte. Nam trigona aliter ſigniliter, ſiue ζωδιακῶς, aliter partiliter, ſiue μοιρικῶς capiuntur: quod ſigniliter, hoc eſt, ſi quinque abſoluta ſigna comprehendat latus trigoni, erunt partes CL, quæ excedunt trientem de CCCLX partibus. At ſi partiliter, hoc eſt, tertiam partem circuli acceperis, tunc comprehendet quatuor tantum ſigna abſoluta.

Ibid. *Sed ſi quis contentus erit.*] Si quis illa non ſecundum partes Circuli, ſed ſecundum ſigna æquare voluerit, falſus erit: puta, ſi quis ita quadratum componere voluerit, vt putet quaternis ſignis includendum, & Trigonum quinis, ita vt ζωδιακῶς, non μοιρικῶς ea ratio putetur. Nam ſi a principio Capricorni, ad finem Tauri, ducatur linea, ea includet quinque ſigna abſoluta. Sed erit latus trianguli iſoſcelis, non iſopleuri, cuius baſis erit duorum ſignorum.

v. 24. *Diuiſum ſignis.*] Legendum: *Diuiſum vt ſignis.*

v. 29. *Qui tamen ex ſignis.*] Non ſtatim ſequitur, vt trigoni vim ſentire poſſit, qui in ſigno angulari natus eſt. Nam quia μοιρικῶς conſtituendi ſunt σχηματισμοὶ, ſi a XV parte Capricorni, ad XV Tauri, ducatur linea, & fiat Trigoni latus: ſane qui ſecunda parte Tauri naſcetur, non poterit vires trigoni ſentire.

tire. Nam ita quatuordecim partes a trigono excluduntur.

v. 32. *Amiſere loco dotes.*] Eleganter. Nam in exemplo ſuperiori licet Taurus, in cuius ſecunda parte horoſcopus incidit, ſit quintum a Capricorno ſignum; tamen nomine tenus erit trigonum, quatenus ſignum a ſigno quintum eſt, loco autem, id eſt μοιρικῶς, non erit. Amittit enim vires trigoni: quia partes non ſunt abſolutæ.

Pag. 39. v. 4. *Hunc autem numeri.*] Quod ſi a principio ſigni, ad finem quinti, ducatur linea, latus non efficit ſummam trientis. excedet enim. vtpote quum quinque ſigna abſoluta ſint partes CL: quas oportebat eſſe CXX, vt ſint triens circuli.

v. 6. *Quod quanuis duo ſint.*] Locus peſſime acceptus. Proculdubio legendum:

Quod quum bis duo ſint a dirimentibus aſtra,
Si tamen extremum laui, &c.

Error ſolens librariorum veterum *quum vis* pro *quum bis.* Inde poſteriores librarij prioribus imperitiores ex *quumuis, quanuis* fecerunt, procliui errore.

Ibid. *Quod quum bis duo ſint hæc a dirimentibus aſtra.*] Dirimentia aſtra, ſiue ſigna vocat, angularia, quibus quatuor media ſtipantur. Quanuis, inquit, tibi concedam bis duo, ſiue quatuor ſigna a punctis dirimentibus eſſe, tamen latus efficit centum quinquaginta. Nam ex duobus dirimentibus ſignis, ſiue angularibus, vnum integrum accepiſti, quum principium tantum eius aſſumendum eſſet, non finis. A principio enim ſigni, ad principium quinti, non autem ad finem quinti, ducenda erat linea. Anguli ſunt ſigna dirimentia: quæ a ſimilibus partibus ſumenda ſunt.

v. 7. *Si tamen extremum.*] Si tandem a principio ſigni primi anguli, ad finem ſigni ſecundi anguli numeres, puta a principio Capricorni, ad finem Tauri, conficet numerus CL partium: hoc eſt, vt ipſe loquitur, ter quinquagenum partium.

Tranſibit numerus formam.] Formam trianguli, τὸ σχῆμα. Nam non amplius erit iſopleuron, ſed iſoſceles. Sic Cenſorino dicitur Hexagoni lateralis forma. ſic infra:

Quadrati ſi forte voles effingere formam.

Sed fortaſſe legendum *normam*. quod non eſt contemnendum.

v. 10. *fineſque ſequentis Conſumet ductus.*] Ductus, hoc eſt linea

nea illa conſumet etiam ſequentis lateris principia. Triginta enim illi auferet.

v.11. *Conſumet ductus.*] Ductus, linea. tractus ipſius lineæ. Supra: *In tres æquales diſcurrit linea ductus.*

Ibid. *Licet ergo ſigna trigona Dicantur.* —] Licet trigonorum more quina ſigna in latere habeant, tamen non ſeruant legem partium trigoni.

v.13. *Hac eadem ſpecies fallit.*] Gemblac. *fallet.* Idem quoque fallere poteſt in tetragono. Quamuis enim quatuor ſigna in latus includas, tamen niſi *μοιρικῶς* nonaginta partes tantum aſſumpſeris, operam luſeris.

v.16. *Euenit, vt prima ſigni de parte prioris.*] Prius ſignum eſt dexter angulus. Sequens, ſiniſter. Si a principio Capricorni, ad finem Arietis lineam duxeris: quatuor quidem ſigna in latus incluſeris. ſed tamen quadrati lege non erit. Latus enim quadrati eſt nonaginta partium, hic vero, vt ipſe loquitur, bis ſexagenarum. Exceſſus erit, vt in trigono, xxx partium. Quid autem mouerit Manilium, vt rem tam puerilem tam anxie notarit, equidem cauſſam comminiſci non poſſum. Nam a principio ſigni, ad principium ſigni, & partis, ad ſimilem, fit ductus. Valde bardum eſſe oporteret, qui aut erraret, aut quintum ſignum, quinque ſigna putaret eſſe. Nugatoria ſunt hæc.

v.18. *Bis ſexagenas faciat ſua ſumma.*] Deprauatiſſima ſunt. Totus locus ita reſtituendus, & quidem minimo labore:

Si partem ad ſummam ducatur virga ſequentis,
Bis ſexagenas faciat. Sin ſumma prioris,
Et pars confertur ſubiuncti prima, duorum
Signorum in medio numerum tranſitque, refertque.

Gemblacenſis retinet veſtigia veræ lectionis.

Bis ſexagenas faciat in ſumma prioris.

Ibid. *Sin ſumma prioris.*] Ecce iterum vrget nos incommodo. Si quadratum a fine dextri Signi, ad principium ſiniſtri putetur: quanuis a xxx parte Capricorni, ad primam Arietis, quatuor ſigna numerantur: tamen duo intercepta media includentur in latus, duo extrema excludentur. Ita latus erit bis tricenarum partium. Summæ deerit triens. Tricena enim hæc deerunt, quæ priori ſummæ, hoc eſt ſummæ prioris exempti ſuperabant. Sane hanc Manilij ἀσυζγίαν amare non poſſum. Quis enim illi concedat

cedat ab vltima Capricorni, ad primam Arietis, quatuor ſigna comprehendi? Sunt enim ſexaginta partes tantum excluſiue, ſexaginta & vna incluſiue, vt vulgus loquitur. Nam dodecatemoriorum habenda eſt ratio. Dodecatemoria vero in quauis parte circuli, vnde vnde incipias, reperiuntur. A quacunque parte Circuli tria continua dodecatemoria acceperis, trientem Circuli abſolueris. Is numerus, quem præſcribit, conſtare non poteſt nec in trigono, ſi a prima Capricorni, ad triceſimam Arietis numeraueris. quatuor enim tantum ſigna erunt. neque in tetragono, ſi a prima Aquarij, ad triceſimam Arietis. Nam tria tantum erunt. Et tamen & trigono, & tetragono ſuus conſtabit partium numerus, quanuis ſignorum non conſtet, vt vult Manilius. Præterea quum figurationes illæ a numeris vocentur, Sextilis a ſex, quadrata a quatuor, triquetra a tribus, dimidiatus circulus a ſex: ſi ſextilis habeat duo ſigna, quadrata tria, triquetra quatuor, oppoſita ſex, & ſigna illa per numerum figurationis multiplicentur: ea integrabunt circulum, hoc eſt XII ſigna Zodiaci, bis ſex, ter quatuor, quater tria, ſexies duo. Quod ex ſequentibus diagrammatis patet.

HEXAGONA.

6 (supra), 2 (ad latus)

♈	♊	♌	♎	♐	♒
♉	♋	♍	♏	♑	♓

TETRAGONA.

4 (supra), 3 (ad latus)

♈	♋	♎	♑
♉	♌	♏	♒
♊	♍	♐	♓

TRIGONA.

3 (supra), 4 (ad latus)

♈	♌	♐
♉	♍	♑
♊	♎	♒
♋	♏	♓

OPPOSITA.

2 (supra), 6 (ad latus)

♈	♎
♉	♏
♊	♐
♋	♑
♌	♒
♍	♓

v. 19. *Et pars confertur ſubiunctis.*] Ineptiſſime, vel potius nullo ſenſu. Legendum *ſubiuncti*. Angulus dexter vocatur prior. Ergo læuus vocatur ſubiunctus. merito.

V. 20.

v.20. *Signorum in medio.*] Profectò Manilius ſcripſit:—*duorum Signorum medium numerus tranſitque, refertque.*

Numerus per duo media ſigna intercepta tranſit, eorumque ſummam refert duntaxat, non autem dirimentium, ſiue ſtipantium.

Ibid. *Signorum medium.*] Mirum genus: Signorum medium, media ſigna. Fortaſſe legendum *numerum.* Ita erit τὸ *medium* pro mediorum. Ita, inquit, ſumma tranſibit duorum mediorum ſignorum numerum.

Ibid. *refertque.*] Refert tantum media ſigna. quid refert? Triginta duplicat partes. at pars tertia deſit, nimirum totius trianguli tertia pars, hoc eſt triginta. hoc eſt quod elegantiſſime dicit naufragium vnius ſigni.

Ibid. *tranſitque refertque.*] ἓν διὰ δυοῖν. Tranſit ſigna refert. Tranſita ſigna refert. Tranſitorum ſignorum refert numerum. Tranſita ſigna vocat intercepta. Infra:

Alterius ductus locus eſt per tranſita ſigna.

v.23. *Naufragium facient partes vnius in ipſis.*] Diſtinguendum:

Naufragium facient partes vnius. In ipſis
Non igitur ſatis eſt ſignis numeraſſe trigona.

v.24. *Non igitur ſatis eſt ſignis.*] Non ſatis eſt ſigniliter ἢ ζῳδιακῶς putare formas.

v.27. *facies quum membra trigonis.*] Gemblac. *trigoni.* Rectè.

v.28. *Hic poſcit quartam.*] Manifeſtum mendum deprehendimus olim, *quartam*, pro *quintam.* Sed & Gemblacenſis agnoſcit *quintam.* Hic, inquit, hoc eſt in trigoni finitione centeſima ſumma poſcit quintam partem. Centeſimam ſummam vocat τὴν ἑκατοντάδα, centenarium numerum ἰδιωτικῶς. Cuius quinta pars xx. Ita fiunt cxx in latere trigoni iſopleuri. Illic, hoc eſt in tetragono, centeſima ſumma amittit decimam. Decima centenarij x. Ergo fient xc in latere quadrati. Bonincontrius: *Hic poſcit quartam partem,* id eſt, inquit, quatuor ſigna. Vides acumen. Et multa eiuſmodi apud illum virum minime malum inuenies. Sed nos abſtinemus a pædagogicis reprehenſionibus.

v.30. *Et quiſcunque quater cunctis.*] Lege: *quater iunctis.*

v.31. *Quæque loca in triplici.*] τὸ IN abundat. Poſitio in ſequenti, vt alibi:

Ne magna breuibus careant compendia dictis.

v. 32 *Quum ſignata via.*] Elegantiſſime dictum: hoc eſt, vbi coit angulus. Angulus eſt compendium viæ: quia artatur, & breuior fit ſuperficies. Contra lineæ rectæ parallelæ ſunt diſpendium viæ, quia ab alterius extremo, ad alterius extremum, lõgior via eſt, quam ἐν τῇ κλίσει duarum. Non potuit dici elegantius.

Ibid. *Quum ſignata viæ.*] Quacunque incumbit angulus.

v. 33. *His Natura dedit.*] Ex Gemblacenſi repone:

His Natura dedit communi fœdera lege.

Tota περιοχὴ ita concipienda:

Et quiſcunque quater iunctis fauet angulus vſque,
Quaque loca triplici ſignarit linea ductu,
Quum ſignata viæ linquet diſpendia recta,
His Natura dedit communi fœdera lege,
Inque vicem affectus, & mutua iura fauoris.

Pag. 40. v. 2. *Quocirca non omnis habet genitura trigonos Conſumet ductus.*—] Deeſt τὸ QVÆ. Vt ſupra: *Ingenium Natura dedit.* id eſt, cui ingenium Natura dedit. Niſi dicamus *habens* non *habet* legendum eſſe.

Ibid. *Quocirca non omnis habet.*] Non omnis genitura, quæ habet ductus trigonos, ſtatim dicenda habere, niſi conſumptos & abſolutos habeat. Vt a XV Arietis, ad IX Leonis, numerantur quinque ſigna: ſed non tamen abſolutum trigoni latus habet illa genitura, niſi partiliter habeat, hoc eſt a parte data, ad ſimilem.

v. 3. *licet ergo ſigna trigona Dicantur partes.*—] Ineptiſſime, & cõtra hypotheſin. Nam trigona tunc abſoluta ſunt, quum dicuntur partes, vel partilia. Sed Manilius ſcripſit: —*licet ergo ſigna trigonæ Dicantur partis.*— Signa trigonæ partis, id eſt Signa partis trianguli. Nam profecto Aries & Leo ſunt ſigna trigonæ partis, ſiue trigoni lateris. Sed non ſtatim erunt trigona, niſi a parte, ad ſimilem partem numerentur.

v. 7. *Diſtat enim, an partes.*] Melius fecero, ſi totum locum, vt debet legi, appoſuero:

Diſtat enim, an partes conſumat linea iuſtas,
Detractetve modum numeri, quem circulus ambit,
Nunc tres efficiat, nunc quatuor vndique ductus,
Quos in plura iubet ratio procedere ſigna
Interdum, quam ſunt numeris memorata per orbem.

Plurimum

Plurimum, inquit, intereſt, an linea, quæ aut trigonum, aut tetragonum facit, conſumat iuſtas partes, & partiliter accipiatur: an vero detractet numerum totius circuli, quum ſcilicet in plura ſigna procedit, quam ratio numeri per totum orbem poſtulat.

v.8. *Detractetque.*] Melius ad mentem Manilij *Detractetve.* Detractare, vel vt alij ſcribunt, detrectare, idem quod primigenium Detrahere.

v.10. *Quos in plura iuuet.*] *Iubet.*

v.12. *Sed longe maior.*] Quatenus χώσει differant ſigna, docuit. nunc, quatenus viribus. Longe, inquit, maior vis trigoni, quam tetragoni. Quo enim propior nobis linea fuerit, eo efficacior. Quo maior ὑποτείνουσα, eo ab arcu ſuo remotior, & centro ſuo propior. Subtenſa in trigono remotior eſt ab arcu ſuo, quam in tetragono. Ergo nobis propior, qui centri vicem obtinemus. Efficacior igitur.

v.14. *ſubmoto linea.*] Linea, ἡ ὑποτείνουσα. *Templo*, arcu ſuo. *Horum*, tetragonorum.

v.15. *Illa magis vicina.*] Linea trigoni.

v.18. *Deuiaque alternis.*] Inepte hæc diſiungunt a ſuperioribus vulgatæ editiones. Nunc ad hexagona pergit. Sexta pars Circuli, LX: quot partium latus Hexagoni. Deuia vocat, quia eorum ὑποτείνουσα remotiſſima. ideoque obliquus eorum aſpectus, ac minimus inter ſe conſenſus. Noue autem alterna pro binis dicit: vt & Cenſorinus; qui latera Hexagoni alternas lineas vocat.

Ibid. *Deuiaque alternis.*] Quod a principio Tauri, ad principium Cancri, linea ducitur, ideo medium interceptum alternum vocat. Atqui non magis interceptum eſt, quam Taurus ipſe. Vtrunque enim ſignum integrum eſt. Itaque ab ea mente dicit ſingula ſidera formari a tali linea.

v.20. *Inuita anguſto.*] Inuitam lineam obliquam dicit. Quo magis ὑποτείνουσαι a diametro recedunt, eo obliquiores. Orbem τὴν περιφέρειαν dicit.

v.21. *Nam quum per calles formantur ſingula limos.*] Interpolata lectio. Gemblac. *Nam quum per tales formantur ſingula limes.* Sed *limas* legendum. pro quo ſubſtituit de ſuo *binas* bonus Bonincontrius, ne & in hoc quoque ſibi diſſimilis eſſet. Ego hanc ſubtilitatem non capio, vt latus hexagoni binis lineis includam. *tales limas* ſcilicet lineas: quas paulo ante *inuitas* vocauit.

v.23.

v.23. *Sexque per anfractus curuatur virgula in orbem.*] Quid? latus hexagoni curuatur per ſex anfractus? Intelligit fortaſſe ſex peripherias ſegmentorum hexagoni. Hoc vero longe ineptius erit. Nam in circulo propoſito quænam peripheriæ poſſunt curuari, non video: niſi aliam peripheriam ſegmento hexagoni tribuamus præter eam, quam vnicam habet circulus. Quod eſt abſurdum.

v.25. *qua te Capricorne rigentem.*] Gemblac. *quo te.*

v.28. *Alterius ductus locus &c.*] Legendum, *Alterius ductus locus eſt.* quod & puero patet. Abſoluto primo orbe a Tauro, ad Piſces, alterius orbis initium ab Ariete, ad Aquarium, & ſic deinceps. Tranſita ſigna vocat intacta. ſuntque ea, quæ primo orbe ſingula interiecta erant, neque a linea contingebantur. Nam ea in ſecundo orbe angulum facient: quemadmodum in primo orbe Taurus, & Cancer Geminos interceptos habent. In ſecunda repetitione Gemini & Leo Cancrum medium habebunt.

Ibid. *Alterius ductus.*] Ineptiſſime textus Bonincontrij,

Alternis ductus locus & per tranſita ſigna.

v.29. *Vtque ea pratercam.*] Non quiuis ſententiam huius loci capit. Gemblac. habet. *Vtque ea prætereas.* Totus locus ita continuandus:

Alterius ductus locus eſt per tranſita ſigna,
Vtque ea prætereas, quæ ſunt mihi ſingula dicta.

Nihil verius. Ductus alterius orbis eſt, vt incipias a ſignis tranſitis in priore orbe, ſcilicet vt prætereas ea ſigna, quæ ego vocaui *ſingula*; nimirum *tranſita.*

Ibid. *quæ ſunt mihi ſingula dicta.*] Quæ ego vocaui ſingula illo verſiculo.

Nam quum per tales formantur ſingula limas Sidera. —

Hæc vt dixi, non cuiuis erant obuia. Sed Gemblacenſis fuit hic nobis Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς.

v.31. *Tranſuerſos igitur.*] Cenſorinus: *Hunc quidam conſpectum non vſquequaque receperunt, quod minimum ad maturitatem partus videbatur conferre.*

v.32. *Quod nimis inclinant.*] Auſonius:

Obliqua exilem dimittit linea lucem,
Adſpirans tenues per inertia pondera motus.

v.33. *ex recto certior ictus.*] Vt in trigono linea recta certior, proxime

proxime a trigono in tetragono. in hexagono vero lima & obliqua.

Pag.41.v.1. *Tertia conuerſo.*] Omnino legendum *connexo*. De Hexagono intelligit rurſus. Error a vetere ſcriptura: *conneſco*, pro *connexo*.

v. 2. *Et quæ ſuccedit.*] Plane legendum: *At quæ ſuccedit*. Nam aliud caput eſt.

Ibid. *At quæ ſuccedit.*] Sequitur ordine περὶ τῶν ἀσυνθέτων καὶ ἀβλέπτων. Ea ſunt, quæ nullam configurationem facere poſſunt. Nam σχηματισμὸς vt minimum non poteſt fieri intra LIX partes. Quæ igitur intra hunc numerum ſunt, ea ἄβλεπτα, καὶ ἀσυνδετα, καὶ ἀσχημάτιστα dicuntur, vt ſunt, quæ XXX tantum partium computantur: quorum duo ſunt genera. μοναχὰ, hoc eſt dodecatemoria a principio, ad finem ſuum conſiderata. item ζωαςῆ, a partibus ſimilibus, ad ſimiles: vt a XVII Cancri, ad XVIII Leonis. Hæc igitur nullum σχηματισμὸν efficiunt. Nam σχηματισμὸς eſt πρὸς ἄλλο σχέσις τίς. Hic vero aliud ſignum non eſt. vnum enim tantum eſt. Ergo nullus σχηματισμὸς. quia nullus σχηματισμὸς δι' ἑνὸς, vt Græci auctores artis notant.

v. 3. *Singula circuitu quæ tantum tranſeat aſtra.*] Lege *tranſmeat*. Tranſmeare & Tranſire dicitur Manilio linea, quæ a ſigno, ad ſignum ducitur.

v. 4. *Vis eius procul eſt.*] Signa ſingularia, ſeu μοναχὰ nullum effectum habent, quia nullam σχέσιν. Si nulla σχέσις, ergo nulla ἐνέργεια. Inefficacia vocat Firmicus; quæ ſignis ſingularibus diuiduntur: Græci ἃ δι' ἑνὸς ἀπέςραπται ἑαυτά. Vocant etiam ἄβλεπτα. Firmicus: *Inſtituendum Mathematicum etiam in primis illud docere debemus, quid ſit diametrum, quid trigonum, quid quadratum, quid hexagonum, quid ableptum.* Ita hunc locum expleuimus & emendauimus ex veteri Codice manuſcripto. Nam hodie & mancus & corruptus locus ille circumfertur. *Abiectus* enim ibi legitur pro *ableptus*. Quin etiam lemma eius capitis ita ex eodem libro reſtituendum: *De Diametris, Trigonis, Quadratis, Hexagonis, de iunctis, ſiue Ableptis.* Item infra: *Ac per hoc quodcunque ſignum extra hunc numerum fuerit inuentum, pigrum & ableptum dicitur.* Imponere potuit correctoribus vox pigrum, ἀργὸν, vt Græci artifices vocant, cui reſpondet non male Latina abiectum. Quia igitur ἄβλεπτον ſignum dicitur, quod nullum σχηματισμὸν efficit, ab eo

inferioris vetuſtatis Græci τοὺς σχηματισμοὺς etiam βλέψεις dixiſſe videntur. Sane Cenſorinus Conſpectum dixit, quod Arabes المنظر hoc eſt, Aſpectus, vt etiam noſtri ex illis vertere. Quicquid Arabes præter Ptolemæum decernunt, id Arabum commentum putant noſtri: quum tamen plurima, quæ Arabibus vulgo attribuuntur, vetuſtiſſimorum Græcorum eſſe compererim, e quibus Arabes hauſerunt.

v.6. *Sed tamen eſt illis Phœbus ſub lege propinquus.*] Gemblac. *ſub lege propinqua* recte. Sed nondum purgatus locus eſt. Nam perperam *Phœbus* pro *fœdus*. quem errorem etiam alibi infra caſtigauimus. *Ne ſit mirandum, ſi Phœbus non datur aſtris.* Ibi enim *fœdus* quoq. legendum. Sed tamen, inquit, fœdus eſt illis ſub lege propinqua: quod eiuſcemodi cõfigurationes poſſunt eſſe collegia maſculorum & femininorum ſignorum. Nam linea a principio Arietis, ad finem Tauri, & ſextilem aſpectum includit, & maſculum cum fœminino coniungit. Si, inquit, qua ſunt hexagona non valent, at tamen ſub lege propinqua fœdus habent. Propinqua enim lex eſt hexagonorum collegiis maſculorum & femininorum. Quod Phœbus hic tenebricoſus non radians fuerit Bonincontrio, melius ex ipſo didicerit lector, quam ex nobis, qui nemini ſolemus ἐγγυᾷν.

v.7. *quod euntibus aſtris.*] Quod ordine incedentibus aſtris, id eſt, quod aſtris ſecundum ordinem ſuum binis ſumptis maſculum vnum vni feminino reſpondet, & coniunctum eſt.

Ibid. *Maſcula ſex maribus.*] Poteſt legi: *Maſcula ſex paribus reſpondent.* Infra:

Maſcula ſi paribus, vel ſi diuerſa ſuorum
Reſpondent generi. ——— Reſpondent autem maſcula ſex maſculis, quia terna ternis: Aries, Libræ: Gemini, Sagittario: Leo Aquario. Sic feminea femineis, terna ternis: Taurus Scorpio: Cancer Capricorno: Virgo Piſcibus.

v. 9. *Feminei ſic coniungunt.*] Miſere hæc deformata ſunt. Vere ſcripſit Manilius:

Quod non diuerſum genus eſt, quod euntibus aſtris,
Maſcula ſex maribus reſpondent: cætera ſexus
Feminei. ſic coniungunt commercia mundi.
Sic, inquam, alternis paret natura figuris.

Sub lege propinqua hic σχηματισμὸς valet: quod genus maſculinorum,

norum, & femininorum non eſt diuerſum hexagonis. vtpote quum ſignis ſecundum ſucceſſionem ſuam euntibus ſint maſcula ſex: & totidem maſculis reſpondeant totidem cætera ſexus feminei. Hæc nemo bene intelligebat, & quidam hæc temerarent potius, quam aut intelligerent, aut a nobis didiciſſe videri vellent.

v.9. *Feminei ſe coniungunt.*] Legimus: — *Cætera ſexus Feminei. Sic coniungunt commercia Mundi.*

Manifeſta & certa ſententia, cui nemo ſanior aduerſari poſſit.

v.10. *Sic quicquam alternis.*] Ridicule. Scripſerat Manilius: *Sic, inquam, alternis paret natura figuris.*

Figuris, σχηματισμοῖς. Nam de illis mentio, & horum in hoc epilogo meminit.

v.11. *Et cognata iacent certis.*] Corruptum a correctoribus. Gemblacenſis:

Et cognata manent generis ſub legibus aſtra.

Legem propinquam, cuius ſupra meminit, vocat hic legem generis, ſiue ſexus. Itaque reſtitutionem huius loci codici Gemblacenſi debemus. Et ſane omnia hæc oculatiſſimos effugiebant, nedum tirones harum rerum.

v.12. *Iam vero nulla eſt.*] Lemma huius capitis in Gemblacenſi præferebatur hoc: DE INCONIVNCTIS SIGNIS ET QVÆ VI. LOCO SVNT. Nunc de illis, quæ dicuntur ζυναφῆ, a ſimilibus partibus, ad ſimiles ſequentis. Firmicus iuncta vocat.

Ibid. *hærentibus addita ſignis*] Hærentibus, ζυναφέσι.

v.13. *nam conſenſus habet.*] Lege:

——— *nam conſenſus hebet, quia viſus ademptus.*

Quia viſus ademptus, ὅτι ἄβλεπτα. Nulla linea defluit ad viſum noſtrum. Videtur hoc iis, quæ ſupra περὶ βλεπόντων diximus, aduerſari, & ἄβλεπτα potius dicta, quia a nobis non videntur, quam quod ſe non vident.

v.14. *In ſe cuncta ferunt.*] Gemblacen. *In ſe ducta ferunt.* Sed lego totum: *In ſe ducta ferunt animos, quæ cernere poſſunt.*

In ſe ducta, quia ſibi ſolis ſunt, & non aliis. quia nullam σχέσιν habent. Profecto eleganter dictum, *in ſe ducta*, τὰ ἑαυτοῖς, ἀλλ᾽ οὐ πρὸς ἄλλο ἔχοντα. Adimunt, inquit, attentionem, καὶ ἐνατενισμόν, neque dant locum viſui. ſunt enim ἄβλεπτα. Hæc quoque antea nemo capiebat.

Ibid. *In ſe ducta.*] ἀλλήλων ἀπεστραμμένα. Ptolemæus: τὰ μὲν δι' ἑνὸς ἀπέστραπται ὥσπερ ἀλλήλων.

v. 15. *Sunt etiam aduerſi.*] Legendum: *Sunt & diuerſi generis.*— Sed totus locus ita comprehendendus:

Sunt & diuerſi generis connexa per orbem
Maſcula femineis, ſemperque obſeſſa viciſsim.

Quanuis ſupra de maſculinis & femininis attigerat, tamen hic obiter dicit poſſe vim ſextilibus ineſſe, qua collegia ſunt maſculorum & feminarum: non qua ſunt ἐσχηματισμένα, vtique lege generis ſiue ſexus, vt ipſe loquitur, non autem lege σχηματισμοῦ. Neque hæc antea intelligebantur.

v. 16. *ſemperque obſeſſa viciſsim.*] ἐναλλὰξ διειλημμένα. Nam maſculum ſignum binis vtrinque femininis ſtipatum, & contra.

v. 17. *Diſparibus.*] Diſparia ſunt duo ἀνομοιογενῆ ſimul ſumpta. Itaque duo ſigna non efficiunt σχηματισμὸν, qua maſculina ſunt, & feminina. ideo nihil poſſunt. Sed & nihil poſſunt qua ſunt ἐσχηματισμένα ἐξαγώνως. Cōnſenſus enim hebet, vt ſupra dixit. Sed ipſe Manilius in his configurationibus turbat. Intelligit enim a principio ſigni, ad principium ſequentis, virgulam ductam σχηματισμὸν non efficere. A principio autem ſigni, ad principium ſequentis, virgulam ducere, id vero eſt diſparia includere, maſculum cum feminino copulare. Sed ea erunt μονάζοντα. Vnum enim tantum ſignum intercipitur.

v. 18. *Sexta quoque in nullas.*] Hæc ſunt ἀσύνδετα, alterna maſculina, aut feminina, ſexta quæque. Nam virga a principio Arietis, ad principium Virginis ducta in nullas vires erit commoda. Quare? *Virgula per totum quod par non ducitur orbem.* Quia omnes configurationes in circulo debent eſſe æquilateræ. At virgula a ſigni principio, ad principium ſexti, non ſemper eadem per orbem ducetur. Faciet enim Triangulum iſoſceles: cuius baſis a principio Virginis, ad principium Scorpij.

v. 19. *Virgula per totum quod par non ducitur orbem.*] Ad verbum Ptolemæus: τὰ δὲ διὰ πέντε εἰς ἄνισα διαιρεῖ τὸν ὅλον κύκλον, τῶν ἄλλων σχηματισμῶν εἰς ἴσα τὴν τοῦ περιμέτρου διαίρεσιν ποιουμένων.

v. 20. *Sed duo ſigna facit.*] Duo ſigna dirimentia quaternis interiectis. Signa dirimentia Aries, & Virgo. Quaterna interiecta, Taurus, Gemini, Cancer, Leo. Sed hæc nugatoria. Nam Aries totus eſt. Initium autem Virginis tantum aſſumitur. Eadem

nugatus.

nugatus eſt ſupra. Imo ſunt quinque ſigna abſoluta, a principio Arietis, ad principium Virginis.

v.21. *Tertius abſumpto ductus non ſufficit orbe.*] Tertius, inquit, ductus non abſumet circulum. Hoc eſt, tertia quæque ſigna non partiuntur æqualiter circulum. Itane Manili? Quid aliud hoc eſt, quam aſpectus ſextilis? linea a XV Arietis, ad XV Geminorum, tertij nempe ſigni ducta, quid aliud, quam Hexagoni latus in circulo? Bis ergo hallucinaris, & quum hanc formam aliam ab hexagona putas, & quum imprudenter negas quod antea aſtruebas. Quis non miretur ἀντιλογίαν;

v.22. *Atque ita diuerſis.*] In Gemblac. lemma præibat: DE CONTRARIIS SIGNIS. & quidem recte. τὰ διαμέτρων enim nunc perſequitur. Nam hæ tantum quatuor Configurationes in ſignis valent, Trigona, Tetragona, Hexagona, Diametra. De tribus dixit: de quarta nunc.

v.22. *Atque ita.*] In Gemblacenſi: *Atque ea.* Diuerſitas aperit vitium. Nam neutrum huc infarciendum fuit. ἀρχαϊκῶς ſcriptum fuerat, *Atque*, pro *At quæ*. Nihil verius. Ob ignorationem huius rei mira deprauatio totius periochæ conſequuta erat: quam ita concepimus:

At quæ diuerſis ex partibus aſtra refulgent
Per medium aduerſo Mundum pendentia vultu,
Et toto diuiſa manent contraria Cælo
Septima quæque, loco quamuis ſubmota ferantur,
Ex longo tamen illa valent.— Optima ſententia, & haud dubie ad propoſitum Manilij. Diuiſa, Aduerſa, Diuerſa pro eodem ſemper ponit, vt habes hic ea continuata. Διαμέτρων igitur intelligit.

v.25. *Septima quoque loco.*] Emendauimus iam olim: *Septima quæque* interpunctione poſt vocem *ſeptima.* Adſtipulatur Gemblacenſis.

v.26. *Ex longo tamen illa manent.*] Inepte. Gemblacenſis recte: *Ex longo tamen illa valent.* ——— Ita etiam diuinauimus olim.

Ibid. *Ex longo tamen illa valent.*] Cenſorinus: *A ſeptimo Zodio, quod eſt contrarium, pleniſſimus potentiſſimuſq. conſpectus.* Auſonius:

Aſt vbi ſignifera media in regione cohortis
Septimus accepit limes rutilantia flammis
Recto caſtra ſitu: turgentis fœdera partus

Iam plena ſub luce videt. nec fulgura parci
Luminis intendens, toto ſouet igne corona.

v.28. *Nunc Phœbo*] Sol cum Signis & Planetis, Planetæ cum Sole & cum Signis miſcentur his quinque modis: ἐξ ἑξαγώνου, ἐκ τετραγώνου, ἐκ τριγώνου, ἐκ διαμέτρου, ἐκ ζωδίου. Sed omnium potentiſſimus conſpectus, ὁ ἐκ ζωδίου, ſecundus ὁ ἐκ διαμέτρου: & ſic deinceps.

v.29. *Quod ſi forte libet.*] Nunc quaſi ἐκ στίχου, quæ ſunt διαμετροῦντα ζώδια, docet.

v.32. *par nocti in vtroque dies eſt.*] Longe melius Gemblacen. —— *par nox in vtroque dieſque.*

Pag.42. v.3. *Obſeruant inter ſeſe contraria curſus.*] Lego *rurſus* non *curſus*. Rurſus ea, inquit, contraria inuicem ſeſe obſeruant, nempe ἐκ διαμέτρου; tamen interdum natura & genere ſociantur; vt poſtea dicet.

v.7. *Maſcula ſi paribus.*] Male Gemblac. *Miſcua.* Lege vero.
Maſcula ſi paribus, vel ſi diuerſa ſuorum
Reſpondent generi. ——

Si maſcula maſculis, aut ſi diuerſa, id eſt feminina femininis reſpondent, maſcula maſculis ἐκ διαμέτρου reſpondent, Aries Libræ, Gemini Sagittario. Feminina femininis; Taurus Scorpioni, Cancer Capricorno.

v.10. *Et vincit natura locum.*] Loco concordant, quatenus maſcula maſculis, feminina femininis reſpondent. Interdum tempore repugnant, quatenus ſolſtitiale brumali opponitur. Ita Cancer Capricorno genere ſiue ſexu congruit: lege temporis diſcordia ſunt. Contraria enim Solſtitium & bruma. *Et vincit Natura locum.* Loco amica ſunt, quia maſculum maſculo. Natura, id eſt lege temporis repugnant.

v.18. *At non Lanigeri.*] Vt Cancer Capricorno maſculum maſculo congruit genere, ita etiam Aries Libræ. Sed vt Cancer Capricorno diſcordat tempore, non item Aries Libræ. In parte enim verum eſt, in parte ſequius. Nam verum vtique eſt, quia vtrunque diem æquat nocti. falſum vero, quia ver & autumnus ſi non omnino contraria, tamen aliquatenus inter ſe oppoſita & repugnantia. Rationem ſubiicit.

v.19. *quia ver autumni tempore differt.*] Magis amo lectionem ἀρχαΐζουσαν Gemblacenſis. —*quia ver autumno tempore differt.*

ver,

ver, inquit, differt autumno, reſpectu temporis, ſed conuenit reſpectu æquinoctij.

v. 20. *Fructibus hic implet.*] Gemblac. *Fructibus hoc implet.* Nam autumnum etiam neutro genere veteribus dicebatur. Varro apud Nonium.

v. 21. *Sed ratione pari eſt æqualis nocte diebus.*] Minima mutatione legendum.

Sed ratione par eſt æquatis nocte diebus.

Niſi quis malit, *æquali nocte diebus.*

v. 24. *ſeruantia tempore vtrinque.*] Ita legimus, non *vtrunque.* *Tempore* dixit pro *temperamento* haud dubie: vt infra:

——*ferrique rigor per tempora nota.*

Verbum temperare ab eodem. Nam veteres dicebant Tempera.

v. 25. *Quo minus infeſto decertent ſidera Cælo.*] Reponendum auctore Gemblacenſi:

Quo minus infeſto decertent ſidera bello.

v. 26. *Talis erit ratio diuerſis.*] Diuerſa ſigna vocat aduerſa καὶ διαμετροῦντα. Et ſæpe, vt diximus, diuerſum pro aduerſo apud hunc auctorem obſeruabis.

v. 27. *His animaduerſis.*] Lemma huic capiti in Gemblacenſi: SIGNORVM COMMERCIA, ET QVÆ CVIQVE DEO ATTRIBVANTVR SIGNA. Quæ perſpicue oſtendunt omnia illa lemmata a Grammaticis eſſe, non a Manilio. Nam commercia ſignorum partim tractata ſunt, partim ſequuntur. Manilius ſcripſit perpetuo Carmine. Grammaticorum, & Librariorum hæ diuiſiones ſunt, & ſectiones Capitum. Tutelas igitur Signorum perſequitur, quæ nihil ad commercia καὶ οἰκείωσιν eorum faciunt.

v. 30. *Quum diuina dedit.*] Romæ Virtutes conſecratæ, & Vitia. Spei, Fidei, Mentis: item Pauoris, Febris fana in Annalib. Romanorum legimus. Aliter hunc verſum accipit Bonincontrius: quod æquo animo, vt alia pleraque omnia illi condonamus.

v. 31. *Condidit & varios.*] Longe aliter & melius Gemblacen.

Condidit & varias ſacro ſub nomine vires.

Sequentia confirmant.

v. 32. *Pondus vt in rebus.*] *Pondus vti rebus.* Gemblac.

v.33. *Lanigerum Pallas.*] Hic inſultus erat titulus in Gemblacenſi: SIGNORVM COMMERCIA: inepte.

Pag.43. v.1. *Cyllenius Cancrum.*] Olim emendabamus.

——— Cyllenie Cancrum,

Iupiter & cum matre Deum regis ipſe Leonem.

Quæ omnia plane refert Gemblacenſe exemplar.

v.3. *Spicifera eſt Virgo.*] Magis placet Gemblacenſis lectio: *Spicifera eſt Virgo Cereris.* Merito ſpiciferæ deæ ſpicifera Virgo attribuitur.

Spicum illuſtre gerens præſtanti corpore Virgo. Cicero.

Ibid. *fabricataque Libra Vulcano.*] *Vulcani.* Gemblac.

v.5. *ſed partis equinæ.*] Virum quidem illum, ſed qui altera parte ſui equus ſit.

v.6. *Atque anguſta.*] Ita Gemblac. & Bonincontrius, non *Auguſta.* Rationem alibi reddidimus. Anguſta ſidera Capricorni, vt alibi: *Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in aſtris.*

v.7. *Et Iouis aduerſum.*] Gemblacen. *Et Iouis aduerſo.* Scribo, vna litera minus. *E Iouis aduerſo.* Aquarius eſt Iunonis aſtrum ex aduerſo Iouis. Nam aduerſum ſignum Aquario eſt Leo, dicatus tutelæ Iouis. Noti ſunt Dij duodecim maiorum gentium, quos diſticho comprehendit Ennius. Illos cum ſuis tutelis apponemus.

DVODECIM DI CVM TVTELIS SVIS. EN.NI.

♒	♑	♍	♐	♈	♉	♏
Iuno,	Veſta,	Ceres,	Deiana,	Minerua,	Venus:	Mars,
♓	♌	♋	♎	♊		
Neptunus,	Iouis,	Mercurius,	Volcanus,	Apollo.		

In Kalendariis Ruſticis Romanis Farneſiano, & Vallenſi eodem modo diſpoſitæ ſunt tutelæ Deorum. In illis enim ita tutelæ reſpondent Manilianis, ſi modo Ianuario Aquarium, non Capricornum, Februario Piſces, non Aquarium, Martio Arietem, non Piſces attribuas. Tene prius memoriter diſtichon Ennianum. vt vnicuique Deo ſuam tutelam adtribuas: tene & iſtud non id qui-

id quidem exquiſitæ elegantiæ, ſed tamen magni ad memoriam ſubſidij:

Vrna, Caper, Virgo, Crotus, Helles portitor, & Bos.
Scorpio, tum Piſces, Leo, Cancer, Libra, Gemelli.

Ergo Iunoni Vrnam, Veſtæ Caprum, Cereri Virginem attribues. Et ita deinceps.

v.10. *Quum ratio tua fert.*] Mirum in modum diſſimulata lectionis veritas: Manilius ſcripſit:

Quum Ratio variet ſtellas, & ſidera curet.

Sequentia tantum abeſt, vt hanc emendationem non confirment, vt eam vltro poſcere videantur. Sed melius fecero, ſi totum locum apponam:

Quum Ratio variet ſtellas, & ſidera curet,
Argumenta petes omni de parte, viaſque
Artis, vt ingenio diuiſa potentia ſurgat,
Exæquentque fidem Cælo mortalia corda.

Quum Ratio καὶ ἡ πρόνοια variet ſtellas κατὰ τὴν καὶ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰ ζώδια χέον, variet etiam methodũ ingenium humanum, & certet cum Cælo. Locus ille illuſtris & a puero capi poteſt.

v.13. *Exæquentque fidem Cæli.*] Repone *Cælo* ex Gemblacen. hoc eſt, vt humana induſtria certet cum cælò. Si diuina Ratio variet ſtellas, vt & humana quoque mens methodum variet, & per omnes tramites cæli potentiam ſcrutetur.

v.14 *Accipe diuiſas*] Non magis hæc πρὸς τὴν οἰκείωσιν τῶν ζωδίων pertinent, quam tutelæ ſupra poſitæ: quibus alius locus debebatur. Hæ autem ſunt μελοθεσίαι ἀνθρώπων, hoc eſt, in quæ membra vnumquodque ſignum ius habet. Græci: αἱ ἀνθρώπων μελοθεσίαι, ὧν κυριεύει μερῶν ἕκαστον τῶν ζωδίων, εἰς τὸ εἰδέναι ἡμᾶς τὰ σίνη, καὶ τὰ πάθη τὰ γινόμενα τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τοῦ κλήρου τῆς τύχης, καὶ τοῦ δαίμονος, καὶ τοῦ σίνους, καὶ τῶν κυρίων αὐτοῦ. ἔνθεν γνωρίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ πάθη καὶ τὰ σίνη. Sane hoc εἰς προτέλεσιν plurimum valere ſciſcunt artifices propter τὰ ὑπαίτια μέλη. adeo vt ſi vena ſecanda ſit, id πρὸς τὴν μελοθεσίαν ſpectet. Hermes in Carpo: μὴ ἅψῃ μορίου σιδήρῳ, τῆς σελήνης ἐπεχούσης τὸ ζώδιον, ὃ κυριεύει τοῦ μορίου ἐκείνου. Puta venam in brachio non demittendam, ſi Luna ſit in Geminis: quod brachia ſint tutela Geminorum. Quæ Ptolemæus vocat σινόμενα, καὶ πεπονθότα μέλη, ea Arabes الزمانة Azemena, id eſt ad verbum, σινόμενα, πεπηρωμένα. Et

 omnes

omnes Aſtrologi ſciunt quid ſit Azemena. Alij Græci vocant ὑπαίτια μέλη, vt diximus, id eſt cauſſaria. Sic Marcellus Empiricus Græciſſat, quum dentem cauſſarium dicit, & oculorum cauſſarium hominem τὸν τὼ ὀφθαλμὼ ἀλγοῦντα. Vegetius in Veterinario ſuo dicit in cauſſa eſſe pro διαπαθεῖς. idem quoque miſeram partem vocat τὸ πεπονθότα τόπον. Ptolemæus etiam aliquando ἀδικούμενον μέλος. Porro αἱ μελοθεσίαι dupliciter conſiderantur, aut ἐν ὅλοις σημείοις, vt hic, aut ἐν μονομοιρίαις: quam pater priſcus ille Ægyptius Necepſo peculiari ad hanc rem dicato ſermone tractauit. Vide Firmicum libro octauo.

v.15. *Singulaque in propriis.*] Reſtitue ex Gemblacenſi:

Singulaque propriis parentia membra figuris.

Ibid. *Singulaq. propriis parentia membra figuris.*] Proprias figuras dicit characteres Signorum ἐν χειροχαρίαις corpori humano vulgo appingi ſolitos, quod & hodie fit in Almanachis vulgaribus.

v.17. *Aries caput.*] Legendum:

Aries caput eſt ante omnia princeps Sortitus. ———

v.18. *cenſuſque ſui pulcherrima colla Taurus*] Sic alibi loquitur:

——— *nec noſtri munera cenſus.*

Nam cēſum ſuum Taurus collum vocare poteſt, quod collo arat. Ideo collum proprius cenſus illius. Vel quia toroſus. Ouidius:

Colla toris extant: armis palearia pendent.

v.19. *& in Geminis.*] Scribendum: — *at in Geminis.*———

Ibid. *æquali brachia ſorte Scribuntur.*] Et hic quoque τὸ *Scribuntur* πρὸς τὴν χειρογραφίαν.

v.24. *Centauro femora accedunt.*] Quoties vulgo editum eſt *Femora*, Gemblacenſis habebat ſemper *Femina*.

v.27. *Quin etiam propriis.*] Hic iterum Gemblacenſe exemplar præferebat lemma: SIGNORVM COMMERCIA. Vires Signorum, quæ καθ' αὑτὰ conſiderantur, dupliciter accipi ſupra monuimus: aut κατὰ σχηματισμόν τινα, vt iam expoſuit: aut καθ' ὁμοιότητά τινα, vt mox expoſiturus eſt. ὁμοιότης vero eſt ἰσοδυναμία τῆς οἰκειώσεως καὶ συμπαθείας τῶν σημείων. eaque fit κατὰ τὸ βλέπειν κατὰ τὸ ἀκούειν, κατὰ τὸ μισεῖν, καὶ κατὰ τὸ φιλεῖν. Singillatim omnia ſuo loco.

v.28. *Conueniunt & certa gerunt*] Melius Gemblacenſis:

Conueniunt, vt certa gerant commercia rerum.

v.29. *Inque vicem præſtant viſus.*] Quæ a quatuor punctis cardinalibus æqualiter diſtant, ea veteres ἀντίσκια vocabant: & quidem

dem quæ æqualiter a punctis tropicis abſunt, *ἰσοδυναμοῦντα* dicuntur, item *βλέποντα*. æqualiter vero a pūctis æquinoctialibus dimota, *προστάσσοντα καὶ ἀκούοντα*. At quidem *τὰ βλέποντα* ſiue *ἰσοδυναμοῦντα* æquales dies, & noctes habent. Contra *τὰ προστάσσοντα καὶ ἀκούοντα* æquales ortus & occaſus habent. Nam ducta per puncta æquinoctialia, linea circulum in duo hemicyclia æſtiuum, & hiemale, vel Septentrionale, & Auſtrale ſecat: & ſemicirculum ſignorum ſeptentrionalium *τῶν προσταττόντων*: ſemicirculum Auſtralium *τῶν ὑπακουόντων* facit: quia ab Ariete dies noctem ſuperant, a Libra ſuperantur: vt hoc pulchro commento maiores dies minoribus imperare debeant. Quæ igitur æqualiter a linea per centrum & puncta æquinoctialia ducta diſtant, ea & æqualia ſunt inter ſe; vt pote æqualiter a diametro diſtantia; & æquales ortus atque occaſus habent: vt in hac inclita vrbe Lugdunenſi Batauorum, Aries, & Piſces oriuntur hor. 0. 51′. 12″. Taurus, Aquarius hor. 1. 7′. 36″. Gemini, Capricornus hor. 1. 45′. 56″. Cancer, Sagittarius hor. 2. 31′. 40″. Leo, Scorpio hor. 2. 51′. 36″. Virgo, Libra hor. 2. 52′. 0″. Sed *τὰ προστάσσοντα* tantum *καὶ ὑπακούοντα* Antiſcia vocat Firmicus in Inſtitutione: *Antiſcia ſunt nobis Græcorum magiſterio tradita. Nolo enim aliquis ſuſpicetur, quod non ſit apud Græcos iſte tractatus. Nam ſi Ptolemæus nullam aliam rationem ſequitur, niſi Antiſciorum, & Antiochus, quum dicit, quod Libra Arietem propter terram, quæ media eſt, non videat, quaſi per ſpeculum quidem Antiſciorum rationem tangit.* His verbis non innuit quidem Antiſciorum nomen apud Ptolemæum extare, ſed *τὰ προστάσσοντα καὶ ὑπακούοντα* Ptolemæi nihil aliud eſſe, quam Antiſcia: & immerito reprehenditur ab illuſtri viro Pico Mirandula, quaſi voluerit nobis perſuadere Antiſciorum nomē apud Ptolemæum non extare. At in hoc nullam culpam in ſe admiſit Firmicus: Nam diſerte non expreſſum nomen Antiſciorum eſſe dicit, ſed per ſpeculum eorum rationem tangi. Quod autem Antiſcia Antiochi eadem cum Antiſciis Ptolemæi facit, errat, non autem quod Libram, & Arietem Antiſcia facit. Hæc enim vetuſtiorum, non Ptolemæi ſunt Antiſcia. Nam non a punctis cardinalibus, ſed ab integris Dodecatemoriis cardinalibus æqualiter diſtantia Antiſcia vocabant. Demophilus: *ὑπακούει ζώδιον ζωδίῳ, ζυγὸς κριῷ, ὅτι ὁ μὲν κριὸς αὔξει τὴν ἡμέραν, ὁ δὲ ζυγὸς μειοῖ. ἰχθῦς ταύρῳ, ὅτι ὁ μὲν ταῦρος πλειόνων ἐστὶν ἀναφορῶν, οἱ δὲ ἰχθῦς μειόνων: ὁμοίως ὑδροχόος*

τοῖς διδύμοις, αἰγόκερως τῷ καρκίνῳ, τοξότης λέοντι, σκορπίος παρθένῳ. Plane ſunt quæ Antiochus, non quæ Ptolemæ⁹ deſignabat: neque alia ſunt Manilij Audientia, & Vidētia. Eadem etiam ſunt Pauli Alexandrini, quum ait: ὁ ταῦρος προσάσσει τοῖς ἰχθύσιν. ὑπακούουσι δ' ἰχθύες αὐτῷ. Sed ridiculum, Virginem & Scorpionem: Leonem & Sagittarium: Geminos & Aquarium: Taurum & Piſces ὁμοζώνους capi, Libram autē, & Arietē ἐκ διαμέτρου, vt iam ex Antiocho apud Firmicū notauimus. At βλέποντα καὶ ἰσο-

ANTISCIA PTOLEMÆI.

ANTISCIA MANILII ET ANTIOCHI.

δυναμοῦντα

δυναμοῦντα a Dodecatemoriis quoque Cardinalibus integris τῶν ζῳδίων, non ab ipſis punctis Tropicis putabant, ita vt *ὁμόζωνα* Signorum paria quinque, interiectis ſingularibus Cancro, & Capricorno, acciperent. *ὁμόζωνα* vocant, quæ æqualiter ab æquinoctiis, aut ſolſtitiis diſtant. *Αζώνους θεοὺς* ab eadem mente dixerunt, quorum nulla certa eſt ſedes in Cælo. Seruius in illud:

In medioque focos, & Dis communibus aras.

poſt alia: *Dij communes ſunt, qui ἄζωνοι dicuntur*, id eſt, *qui cæli certas zonas non habent.* Sic Antiſcia Manilij. Nam Signa Cardinalia in illis ſunt *ἄζωνα.* Putabant enim Solſtitium & brumam non in puncto *λόγῳ θεωρητῷ* inter finem & initium Cancri fieri, ſed in toto Dodecatemorio. Geminus: *Καρκίνον μὲν ἐξετίθεντο μηδεμίαν ἔχειν συζυγίαν πρὸς ἄλλο ζώδιον, ἀλλὰ καὶ ἀνατέλλειν βορειότατον*, &c. Aliquanto poſt: *τὴν δὲ τοιαύτην ἔκθεσιν παντελῶς διημαρτημένην εἶναι συμβέβηκεν. οὔτε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ καρκίνῳ τροπαὶ γίνονται, ἀλλ᾽ ἔστιν ἔν τι σημεῖον λόγῳ θεωρητὸν, ἐφ᾽ οὗ γινόμενος ὁ ἥλιος τὴν τροπὴν ποιεῖται.* An ſatis conſtat in toto Dodecatemorio ſolſtitium committi illis veteribus & quidem nimis *ἀρχαίοις* perſuaſum fuiſſe? Quod quum ante annos XV cuidam Mathematico probare vellem, non aliter exceptus ſum ab eo, quam ſi teſtudines volare dixiſſem. Itaque minimo minus probris proſecutus eſt me. Ea ſunt ingenia horum, quorum Mathematice nihil eſt, quam omnis ciuilitatis & cultiorum ſtudiorum abdicatio. Vetuſtiſſima vero eſt hæc opinio, & vt puto, auctore Eudoxo, qui ſolſtitium & brumam non in principio Cancri, & Capricorni, ſed in mediis ſignis fieri putabat. De Tropico æſtiuo loquens, *δεύτερος δὲ κύκλος, ἐν ᾧ θεριναὶ τροπαὶ γίνονται. ἔστι δ᾽ ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ καρκίνου.* de Tropico hiberno: *τέταρτος δ᾽ ἐν ᾧ χειμεριναὶ τροπαὶ γίνονται. ἔστι δ᾽ ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ αἰγόκερω.* Similiter æquinoctia non in principiis Arietis & Libræ, ſed mediis ſignis fieri. *τρίτος δ᾽ ὁ δὲ κύκλος, ἐν ᾧ αἱ ἰσημερίαι γίνονται. ἔστι δ᾽ ἐν τούτῳ τά τε τοῦ κριοῦ μέσα καὶ τὰ τῶν χηλῶν.* Certe tam apertis argumentis cauſſæ non erat, quur Mathematicus ille nobis tam iniquus eſſet. Sed pace nationis Mathematicorum hæc ita eſſe nos affirmamus. Neque profecto nobis tam infenſi eſſe debét, ſi aliquãdo ex antiquis monumentis ea depromimus, quæ ipſi in ſuis Theoriis aut elementis Sphæricis non viderunt. In Centricis igitur Dodecatemoriis longiſſimas epochas Solis aſſignabant, & nullum ſignum altius & propius ad Aquilonem ſur-

gere putabant. Vnde Lucanus dixit *circulus alti ſolſtitij.* quod Mathematici iſti non intelligunt. de quo alibi. Diagrammata Antiſciorum Ptolemæi & veterum poſuimus: quæ Mathematici ignorabant: imo propter quam doctrinam cerrito Mathematico pene vapulaui.

v.30. *Aut odium fœduſve gerunt.*] Signa φίλα καὶ ἀπεχθαίροντα non ſunt apud Ptolemæum.

Ibid. *conuerſaque quadam In ſemet proprio ducuntur plena furore.*] Itane ſunt quædam ſigna, quæ ſibi inimica, & quidem furore in ſe conuertuntur? Abſurditatem tollit Gemblacenſis, qui habet *plena fauore.* Rectiſſime. Sunt quædam φιλαυτοῦντα. vt & quædam ſunt αὐτοζηλοτοῦντα *furore* pro *fauore* interpolarat Bonincontrius, vt alia fere omnia, in quibus eius textus a ſcripta lectione diſſentit.

v.32. *Iccirco aduerſis.*] Iccirco contingit, vt ex aduerſo oppoſita ſigna gratiam, & contra coniuncta bellum pariant, & quæ longe diſtantia ſunt, concordes inter ſe efficiant.

Pag.44. v.3. *Sed Deus in leges.*] *Quod Deus in leges.* Gemblac. Eſt αἰτιολογικὸν antecedentium. Itaq. totus locus ita continuatur.

Vtrique & forti pugnant, fugiuntque viciſſim:
Quod Deus, in leges mundum quum conderet omnem,
Affectus quoque diuiſit variantibus aſtris.

v.8. *Diligerent alia & noxas.*] Noxa & noxia βλάβη. Hoc tritum eſt. Sed hic noxa eſt iurgium, ſimultas. Auſonius:

Sæpe in coniugiis fit noxia, ſi nimia eſt dos.

Vnde mei Galli *noiſe* pro iurgio vſurparunt.

v.10. *ſibique ipſa placerent, Sicut naturas.*] Sunt enim quidam φίλαυτοι, nimirum vt & ſigna quædam φίλαυτα: de quibus ante,

——— *conuerſaque quadam*
Inter ſe proprio ducuntur plena fauore.

v.14. *Audit ſed.*] Lege: *Audit ſe; Libramque videt, fruſtratur amando.* Se audit, & videt Libram. fruſtra autem diligit eam. Librarius per incuriam hunc verſiculum in Gembl. omiſerat.

Ibid. *Audit ſe.*] In Antiſciis veterũ, vt diximus, Dodecatemoria κατετικὰ ἐκ διαμέτρου ponũtur. Omnia videntia ſunt ὁμόζωνα Arieti & Libræ. Ita illa ſe ἐκ διαμέτρου reſpiciunt, quũ reliqua ſe ἐκ τῆς ὁμοζωνίας reſpiciant. At Libra ſolam ſe audit, & Aries ſe quoq. audit. quia in ratione audientiũ diametrus ſola habet locũ in ipſis Tropicis

picis Dodecatemoriis. Quare Cancer ſe ſolum, & Capricornus quoque ſe videt. Ab ipſis enim ducitur ratio ſignorum audientium, non autem videntium. Ideo mutuo ſeſe audiunt, non autem mutuo ſeſe vident. Habe igitur Diagramma Antiſciorum Manilij inante. In eo, in ratione τῶν ἀκουόντων, ſubtenſa a Tauro, ad Piſces ducitur, cuius ſubtenſæ arcus ſumma apſis Arietem includit. Aries igitur vtrinque lateronibus Tauro & Piſcibus ſtipatus neminem audit, niſi ſe ipſum. Alioquin oporteret vt audiret oppoſitum ſignum Libræ. At oppoſitorum in Antiſciis ratio non eſt, niſi in propria οἰκειώσει. οἰκείωσις τῶν βλεπόντων eſt propria Tropicorum non æquinoctialium. Itaque Tropica ambo Cancer, & Capricornus ſe inuicem vident, quia ſecundum ipſa Tropica τὰ βλέποντα cenſentur. Contra οἰκείωσις τῶν ἀκουόντων propria eſt æquinoctialium Signorum. Ideo ſe vident mutuo Libra & Aries, non autem mutuo ſeſe audiunt. Hanc rationem Antiſciorum nemo ante nos explicauerat: & ignoratam fuiſſe, ſatis oſtendebat Mathematicus ille, cui pene ſupplicium dedi, quod illius veternum expergefacerem. Videntia & Audientia Firmici longe alia ſunt a Manilianis, quæ plane arguunt ματαιολογίαν, καὶ ματαιοτεχνίαν illorum veterum Genethliacorum.

v.15. *Taurus, Lanigero qui fraudem nectit.*] Audientia & Videntia Manilij nituntur rationibus Antiſciorum. Cætera ἀναιτιολογητὰ ſunt, Amantia ſe, & inſidiantia. Inſidiatur Taurus Arieti, Virgo Sagittario. Vides futilitatem artis.

v.16. *Fulgentes videt atque audit per ſidera Piſces.*] Audit Piſces ſane, videt Virginem. Nam non poteſt eundem audire & videre. Hic Manilium fugit ratio, vt & Demophilum, qui Libram ait ὑπακούειν τοῦ κριοῦ: quum in ratione τῶν ἀκουόντων nulla linea ab Ariete ad Libram ducatur. Sunt enim illa βλέποντα, vt toties diximus.

v.17. *Virgine mens capitur.*] Lege: *Virgine amans capitur.*—De Europa ſatis notum.

Ibid. *Sic quondam gesſerat.*] Gemblacenſis *vexerat.*

v.18. *retinentem cornua læua.*] Ouidius dextra.

Reſpicit, & dextra cornu tenet: altera dorſo Impoſita eſt.—

Paulo aliter Theocritus:

τῇ μὲ ἔχεν ταύρου δολιχὸν κέρας. ἐν χερὶ δ' ἄλλῃ
εἴρυε πορφυρέας κόλπου πτύχας.——

v. 19. *Indutuſque Ioui.*] Ita Gemblac. Diſtinguendum vero:

Indutuſque Ioui. Geminorum ducitur auris Ad Iuuenem, &c.

Ioui pro Ioue ἀρχαϊκῶς. Ita alibi *parti* pro *parte: forti* pro *forte*. Sic & Plautus Ciſtellaria.

Ibid. *Indutuſque Ioui.*] Ouidius: *Induitur faciem Tauri.* —— Magis nobis olim placebat. *Indutuſque Iouem.*

Ibid. *Geminorum ducit & aures.*] Recte olim hæc omnia extricauimus ita:

Indutuſque Ioui. Geminorum ducitur auris
Ad Iuuenem æternas fundentem Piſcibus vndas.

Cui iudicio noſtro fauet Gemblacenſis, qui ita habet. Infinita vero talia a nobis olim reſtituta comprobat idem Gemblac. longe melior reliquis omnibus codicibus Manilianis, quotquot hodie extant.

v. 21. *Inque ipſos animum Piſces.*] Perturbatiſſima ſunt. Legendum: —— *Geminorum ducitur auris*
Ad Iuuenem æternas fundentem Piſcibus vndas,
Inque ipſos animus Piſces, oculique Leonem.

Gemini, inquit, audiunt Aquarium, vident Leonem. Quod verum eſt. Conſule Antiſcia Maniliana.

Ibid. *Oculoſque Leonem.*] *Oculique Leonem.* Gemblacenſis.

v. 22. *Capricornus conditur aſtro.*] Legimus *conditus.*

v. 23. *Vertitur in ſemet oculis.*] Gemblacenſis mirum quantum diſſidet.

In ſemet vertunt, oculoſque in mutua tendunt.

Tota igitur perioche ita comprehendenda:

Cancer, & aduerſo Capricornus conditus aſtro
In ſemet vertunt, oculoſque in mutua tendunt.

In ſemet vertunt. In ſe inuicem conuertuntur ἀρχαϊκῶς. Propert. —— *dominæ vertat in auriculas.* Sed hoc fuerit nugari, vel ἀλογιστεῖν. Nam ratione τῶν βλεπόντων nulla linea ſubtenditur a Cancro, ad Capricornum. Non igitur ἀλληλοβλεπτοῦσι. Non enim οἰκείωσις τῶν βλεπόντων propria eſt eorum. Sed audiunt ſeinuicem, quia ab illis ἡ τῶν ἀκουόντων οἰκείωσις. Non dubito Manilium ſcripſiſſe:

Cancer, & aduerſo Capricornus conditus aſtro
Vertitur in ſemet oculis, in mutua tendit
Auribus. ——

Hæc

Hæc referunt vulgatam lectionem, quam etiam retinet textus Bonincontrij, & liber alius manuſcriptus. Cancri & Capricorni propria οἰκείωσις τῶν βλεπόντων eſt. Ideo Cancer ſe ſolum videt, vt & Capricornus ſolum ſe quoque videt. At mutuo ſe audiunt, quia ἡ τῶν ἀκουόντων οἰκείωσις non ab aliis eſt. Cancer ſe videt, Capricornus ſe videt. ambo ſe mutuo audiunt.

Ibid. *In mutaque tendit.*] Emendauimus. —*in mutua tendit Auribus.* ———

v.24. *& Cancri captatur.*] Scribimus:

———*at Cancri captatur Aquarius aſtro.*

At Cancrum amat Aquatius. τῶν ἀλληλοφιλούντων καὶ τῶν ἐπιβουλευόντων, ἤτοι μισούντων rationem quærere, eſt cum ratione inſanire. Sunt enim, vt dixi, ἀναιτιολόγητα. Ergo Manilio Cancrum amat Aquarius, Sagittarius Virginem, Gemini Piſces, Cancer Geminos, Libra Scorpium, Aquarius Cācrum. Quæ nugatoria ſunt omnia.

v.26. *Centaurus.*] Lege *Centauro.*

At Leo cum Geminis aciem coniungit, & aurem
Centauro. ———

Leo videt Geminos, audit Centaurum. Conſule Diagramma.

v.29. *Libra ſuos ſequitur ſenſus.*]. Senſus vocat hic auditum, vt in idiotiſmo Italico. Libræ & Arietis propria eſt οἰκείωσις τῶν ἀκουόντων. Ideo mutuo ſe vident. Sed Libra ſola ſe audit, quia ipſius eſt οἰκείωσις τῶν ἀκουόντων. Omnino τὰ ἄζωνα ſe vident, aut audiunt. Duo ἄζωνα ſe vident, τὰ τροπικά. duo ſe audiunt, τὰ ἰσημερινά.

v. 30. *atque animo complexa eſt.*] Amat Scorpion.

v.31. *Ille videt Piſces.*] Scorpius quidem videt Piſces: ſed falſum audire Libram: imo Virginem. Diagramma fidem facit. Itaque, aut ἀλογιστία, aut ἄγνοια eſt. Accepit contiguum, καὶ τὸ συναφὲς, pro homozono ſigno.

v.32. *Nec non Arcitenens.*] Totum locum ita legit Gemblac.

Nec non Arcitenens magno parere Leoni
Auribus, atque oculis ſinum fundentis Aquarj
Conſpicere aſſueuit. ———

Sagittarius audit Leonem, & videt Aquarium. ſinum, aliter Vrnam vocauit. Aſteriſmi κάλπιν, Theo, οἰνοχόην. Fundens χύτης ſubſtantiue, vt alibi.

v.33. *arbitrium crurum fundentis Aquarj.*] Sed poteſt legi SIGNVM pro SINVM, & quidem melius.

Pag.45. v.2. *contra Capricornus in ipſam.*] Gemblacenſis:

— contra Capricornus in ipſum

Conuertit viſum. —*In ipſum*, id eſt, *in ſe ipſum.* Maniliana locutio, quam nos primi in hoc auctore indicauimus. Sine ope manuſcripti libri non erat locus medicinæ. neque vates ſumus, qui in priore editione diuinare non potuimus. Capricorni propria eſt οἰκείωσις τῶν βλεπόντων, non τῶν ἀκουόντων. Ideo ſe ſolum videt, Cancrum autem audit. Quatenus eſt ἄζωνον ſeipſum videt. Sed παντελῶς. Idem enim ſupra dixerat:

Cancer & aduerſo Capricornus conditus aſtro

Vertitur in ſemet oculis. ———

v.4. *in Auguſti felix qui fulſerit Ortum.*] Suetonius: *In ſeceſſu Apolloniæ Theagenis Mathematici pergulam comite Agrippa adſcenderat: quum Agrippa, qui prior conſuluerat magna & pene incredibilia prædicerentur, reticere ipſe genituram ſuam, nec velle edere, perſeuerabat, metu, ac pudore, ne minor inueniretur: qua tamen poſt multas adhortationes, vix & cunctanter edita, exiluit Theagenes, adorauitque eum. Tantam mox fiduciam fati Auguſtus habuit, vt thema ſuum vulgauerit, nummumque argenteum nota ſideris Capricorni, quo natus eſt, percuſſerit.* Germanicus Cæſar in ἀρατείοις de Capricorno:

Hic, Auguſte, tuum genitali corpore numen

Attonitas inter gentes patriamque pauentem

In cælum tulit, & maternis intulit aſtris.

Omnino Auguſtus Capricornum horoſcopantem habuit. Ruſus Suetonius: *Natus eſt Auguſtus M. Tullio Cicerone, & Antonio* coss. IX. *Kal. Octobris, paulo ante Solis exortum.* Si Auguſtus natus eſt oriente Sole, aut circiter, & quidem horoſcopante Capricorno: ergo Sol erat in Capricorno: & proinde September Romani anni priſci incidebat in Decembrem Iulianum, quem fingimus ſemper fuiſſe; in quo Sol obtinebat Capricornum a xxv Decembris Iuliani. Atqui pluſquam ſexaginta annis ante Conſulatum Ciceronis September Romanus conueniebat ex parte in Iulium, ſiue Quintilem Iulianum. Quid quod anno reformationis Faſtorum adhuc pars Septembris Romani deprehendebatur in Quintili Iuliano? Sed pauculis annis ante Conſulatum Ciceronis, teſte ipſo Cicerone in Frumentaria, fruges demeſſæ in Sicilia iacebant in area Kalendis Sextilibus, Verre Prætore obtinente Siciliam. At meſſis in Sicilia fit in fine Geminorum,

minorum, hoc eſt in Iunio Iuliano. Ergo Sextilis antiquus conueniebat in Iunium Iulianum : & proinde September antiquus in Iulium noſtrum. Si igitur Auguſtus natus eſt Oriente Sole, vt vult Suetonius: ergo natus horoſcopante Cancro. Falſum igitur horoſcopante Capricorno editum. Si Capricorno horoſcopante editus, vt vult Germanicus, qui Aratea ſua Auguſto dicauit: ergo falſum dixerit Suetonius, natum oriente Sole. Aut Suetonius hallucinatus eſt, aut Theagenes, & poſt eum Auguſtus, & Germanicus. An vero ſimile eſt, Suetonium tam accuratum ſcriptorem, qui etiam omnia minuta perſequitur, tempus natalitium Auguſti ignoraſſe? Non poſſumus defendere tantam *ἀντιλογίαν*, niſi dicamus Theagenem perperam thema deſignaſſe, aut potius Auguſtum perperam indicaſſe. Quomodo Agrippa, & Auguſtus potuerunt tempus geniturarum ſuarum edere in tanta confuſione anni Romani, qui quoties intercalatum ſit a natalibus ſuis, ad cædem Cæſaris, omnino neſciebant: ne ipſos quidem Pontifices puto, qui non ex præſcripto, ſed ad libidinem intercalabant, potuiſſe aſſeuerare in xx annis quoties & quando intercalatum fuiſſet. Sed profecto ex iis, quæ perperam retulit Auguſtus Theageni, ipſum Theagenem ex coniectura, & tempore æſtimato ſub Capricorno Auguſtum editum pronunciaſſe. Nam ſub Capricorno editos, rerum potituros pronunciat Firmicus. *Prima pars Capricorni*, inquit, *ſi in Horoſcopo fuerit inuenta, Regem faciet ac Principem, & cui maxima deferantur inſignia poteſtatis.* Si hæc tam vera ſunt, quam veriſimila, ſatis fuerint ad culpam a Suetonio in Theagenem deriuandam. Sin aliter, parum cauiſſe videtur Suetonius. Hæc diſputatio candidis viris ingrata non erit. Nam de Stellionibus non laboramus.

v. 5. *Auribus at ſummi captat faſtigia Cancri.*] Faſtigia Cancri vocat, *ἰδιωτικῶς*, ex priſcorum falſa opinione, qui Cancro nullum ſignum magis Septentrionale oriri putabant: ideo altiſſimum omnium ſignorum eſſe pronunciabant. Geminus. ἐν γὰρ ταῖς θεριναῖς τροπαῖς βορειότατος γίνεται ὁ ἥλιος. διὰ τοῦτο ὑπέλαβον βορειότατον ἀνατέλλειν τὸν καρκῖνον. Ab ea mente dixit Lucanus: —*Circulus alti Solſtitij.*— Quod magiſtri, etiam qui ſe Mathematicos profitentur, quare dictum a Lucano, ignorant. Sed fallebantur illi naſcentis aſtrologiæ amatores potius, quam conſulti. Æquidiſtant enim a punctis Tropicis Gemini & Cancer. Itaque Can-

cer non altius oritur, quam Gemini, vt volebant illi. Quod caſtigat Geminus.

v.7. *Sublimemque colit Cancrum.*] *Sublimem Cancrum*, vt Lucanus, *circulus alti Solſtitij.* —

v.9. *cupiuntque attendere Taurum.*] *Attendere*, audire. Attentio, & ſenſus apud hunc noſtrum pro auditu.

v. 10. *quum ſidera fixit.*] κατηστέριξε. Sunt enim τῶν ἀπλανῶν. Editiones, & Bonincontrius *finxit.* Sed Gemblacen. *fixit.* & nos olim ita.

v.11. *His orti ſimiles.*] Gemblacenſis.

His orti ſimiles referunt per mutua cenſus,
Audire vt cupiant alios, aliosque videre.

Quod ſequimur: quanquam *ſenſus* retinemus: tametſi non caret ratione *cenſus.*

v.15. *Quin aduerſa meant.*] Alia diuiſio τῶν κατ' ἄλληλα συμπασχόντων, aut enim καθ' αὑτά, vt Videntia, Audientia: aut κατὰ σχηματισμόν. Nam etiam Trigona Trigonis quædam conſentiunt: quædam diſſentiunt.

v.17. *ſic veri per totum.*] Epilogus Manilianus. Sic ſupra:

——— *ſic coniungunt commercia Mundi:*
Sic, inquam, alternis paret Natura figuris. Item:
Sic erit ex ſignis odium tibi paxque notanda.

v.18. *Namque Aries, Leo.*] Trigona ſigna Aries, Leo, Sagittarius aduerſantur trigonis Libræ, Aquario, Geminis: idque κατὰ ζῴων καθυπερτέρησιν. Ea autem fit aut ſecundum ſitum, vt quum oppoſita, ideoque aduerſa: aut ſecundum naturam, vt quum alia λογικὰ, alia ἄλογα. Nam hic prius trigonum eſt τῶν ἀλόγων, alterum τῶν λογικῶν.

v.22. *Quod tria ſigna tribus.*] Aries Libræ, Gemini Sagittario, Leo Aquario oppoſita ſunt, & quidem ſexu conuenientia. Maſcula enim maſculis reſpondent. ſed natura diſſident, quatenus τὰ λογικὰ τοῖς ἀλόγοις opponuntur. Aries ἄλογον, Libra λογικόν. Et ſic de aliis. Itaque mira eſt hæc ματαιοτεχνία, vt eadem concordent ſimul, & diſcordent.

v.24. *Humana eſt facies Libræ.*] Libripens enim in aſtrotheſia figurabatur. Alij a Virgine geſtari volunt: vt Kalendaria ambo ruſtica Romana. Adulatores poetæ Auguſto in manus tradunt.

Qua locus Erigonen inter, Chelaſque ſequentes.

quaſi

quaſi locus ille vacaret, & non eſſet libripens, niſi Auguſto in Cælum recepto. Poeta ſatis vetus dixit:

Et Libram, quam Cæſar habet.— propterea quod anno ordinato Auguſti natalis in principium Libræ incidebat.

v. 25. *quis viribus ampla.*] Emendabamus. — *quia viribus amplis*. Sed Gemblacenſis:

Iccirco & cedunt pecudes. quod viribus amplis
Conſilium eſt maius. ———.

v. 27. *Aurea Lanigero.*] Lege:

Aurea Lanigeri conceſſit ſidere pellis.

v. 28. *Ipſe ſuæ partis.*] Concedit τῇ ἐκφύσει τοῦ θυείου. Eſt enim διφυής.

v. 29. *Vſque adeo eſt hominis victus.*] Legendum *hominis virtus*. Eo vſque eſt hominis virtus. Tanta eſt hominis virtus. Nouum genus loquendi.

Ibid. *Quod mirer.*] Olim emendauimus: *Quo mirer*. Suffragatur Gemblacenſis. *Quo mirer*: quo magis mirer. In Sphæra Mundi: *Aſſueto volitans.* Longius aſſueto. Non raro ita loquitur Tertullianus. vt in libro De fuga in perſecutione: *tanto examinatio procuranda.* Quo magis, inquit, mirandum eſſet, ſi humana ſigna a ferinis vincerentur.

Pag. 46. v. 3. *Lanigero genitis.*] Peſſime hæc accepta ſunt. Legimus:

Lanigero genitis bellum eſt cum Virgine natis,
Et Libra, gemini Piſcis quos protulit vnda.

Bellum eſt ſub Ariete natis cum illis, qui ſub Virgine: item illis, qui ſub Libra, cum illis, qui ſub Piſcibus. Vnda Piſcium dicitur, quod, vt puto, Piſces, vndæ innatantes pingerentur. Neque dubitandum hanc eſſe mentem Manilij. Sic in Sphæra Mundi:

Piſcibus aſſuetas auide ſubeuntibus vndas:

quaſi ex vrna Aquarij defluant, quum tamen non Piſces gemini vltimum Zodiaci Signum, illas aquas excipiant, ſed Piſcis ſingularis, qui dicitur νότιος.

v. 5. *In partes Tauri.*] *In partes*, hoc eſt in contrariam factionem. Infra.

At cum Lanigeri partu ſub vtroque trigono *Non partes.* — Græcus Genethlialogus dixiſſet; οἱ ἐπὶ τοῦ κριοῦ γεννώμενοι τοῖς ἐπὶ τοῦ ταύρου γεννωμένοις οὐκ εἰσὶ σύμφοροι. Quas enim hic partes vocat,

 ſunt,

ſunt, quas a Mathematicis *αἱρέσεις* dici ſupra notauimus. Iuuen. ——— *& eſt mihi ſæpe vocandus In partes.*— *συναιρέτην* ſuum Criſpinum prouocat. Ita igitur factiones vocantur, metaphora a ludo pilæ, in quo per factiones luditur. Vnde remouere a partibus, a ſocietate amoliri. Capitolinus in Pertinace: *Inde ad ducentorum* HS *ſtipendium tranſlatus in Daciam, ſuſpectuſque Marco quorundam relatu, a partibus remotus eſt.* Sed in eo loco Capitolini legendum, *ad ducenariorum ſtipendium tranſlatus*: De ducenariis equitibus habes apud Suetonium in Auguſto: de protectoribus ducenariis mentio in duabus inſcriptionibus veteribus. Legitur etiam in aliis inſcriptionibus EQVI CENTENARI, & DVCENARI. Apud Hieronymum de Reſurrectione carnis, mentio eſt Senatorum Ducenariorum: *Finge aliquem Tribunitiæ poteſtatis ſuo vitio regradatum: per ſingula militiæ equeſtris officia ad tirones vocabulum deuolutum: nunquid ex Tribuno ſtatim tiro fit? ſed ante primicerius, dein ſenator ducenarius, biarchus, circitor, eques, id eſt, tiro.* Apud Eulogium in Nauatum, citante Photio: *βασιλεύοντος ῥωμαίων Δεκίου καὶ Βαλεριανοῦ Πρέννιος δουκηνάριος πρόσταγμα λαβὼν παρ' αὐτῶν πάντας τοὺς ἀνὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὰς πέριξ ἐπαρχίας χριστιανοὺς βαρυτάταις βασάνοις καὶ πικραῖς τιμωρίαις εἰδωλολατρεῖν ἐβιάζετο.* Sed hæc aliis diſcutienda relinquimus. Aliud eſt procurator ducenariæ Apuleio Mileſia ſeptima. & in vetere ſaxo Valentiæ cauatum.

D. ET Λ M
MEMORIAE. AETER
PETRONI. CASTI. VET
MISSI. HONESTA
MISSIONE. EX. LEG
PRIM. MIN. EXOPTIO
NE. PROC. DVCENAR
ET. VITALINIAE. FLORAE
CONIVGI. EIVS
VIVI. SIBI. PONEND
CVRAVER. ET. SVB
ASCIA. DEDICAVE
RVNT.

v.7. Et

v.7. *Et Piſces, atque hos,*] Melius totum locum appoſuero.

In partes Tauri ſub Cancro nata feruntur
Pectora, & in Chelis, & quæ dat Scorpius acer,
Et Piſces. At quos Geminorum ſidera formant,
His cum Lanigero bellum eſt, eiuſque trigono.

v.9. *Capricorni ſemina.*] Sub Capricorno nati.

v.10. *Et Libra partus.*] Integer locus ita legendus:

Et Libra partus, & quos dat Virginis aſtrum,
Quique ſub aduerſi numeratur ſidere Tauri,
Lanigeri communis erit, rabidique Leonis Hoſtis. ———

Nam terna ſidera aduerſari dicit Arieti & Leoni: item Virgini totidem, Taurum, Sagittarium, Piſces.

v.11. *numerantur ſidera Tauri.*]

Quique ſub aduerſi numeratur ſidera Tauri.

Etiam Gemblacenſis habebat *ſidere.*

v.12. *rapidique Leonis.*] Ita ſemper peccatur pro *rabidi.*

v.13. *ſed totidem.*] Hinc incipit ſententia. Sed longe deprauatiſſima hæc habent editiones, & liber vetus. Omnia ita legenda:

——— *ſed totidem bellum ſubſcribitur aſtris.*
Erigone Taurumque timet, geminumque ſub arcu
Centaurum, & Piſces. At te, Capricorne rigentem
Maxima turba petit. ———

totidem ſigna ſubſcribunt bello in Erigonem.

v.14. *geminique ſub arcu.*] Legimus: — *geminumqne ſub arcu Centaurum.* — Centaurus ſub arcu ἐνδιαζει. κένταυρος ἐπὶ τόξῳ; hoc eſt, τοξότης, aut ἐπίτοξος. Geminum, διφυῆ. Sed & Gembl. habet *geminum.*

v.16. *Maxima turba.*] Romane dictum *maxima turba.* τὰ λοιπά. Sed eſt decurtata locutio, pro optima maxima. vt Varroni nux iuglandis dicitur optima maxima, item fundus optimus maximus in veteribus actionibus.

Ibid. *& illi Aduerſus Cancer Chelis.*] Ita diſtinguendum.

——— *Libram Capricornus, & illi*
Aduerſus Cancer, Chelis quod vtrunque quadratum eſt.

Nam tam Cancer, quam Capricornus ambo ſunt quadrata Libræ. Aries, Cancer, Libra, Capricornus ſunt quadrata.

v.18. *Quique in Lanigeri numerantur ſigna trigoni.*] Emendabamus

dabamus olim *trigoni.* quod rectum eſt. Sed Gemblacenſis habet *trigonum*, fortaſſe *ἀχαϊκῶς* pro trigono.

v.22. *Quique Sagittiferi.*] Gemblac. *Sagittari.* Et ita ſemper quotieſcunque *Sagittiferi* editum eſt.

v.24. *legem & natura iubentem.*] Emendabamus olim:

Depreßiſſe volunt natura lege iubente.

niſi præfers lectionem Gembl.codicis. — *natura & lege iubente.* *ἓν διὰ δυοῖν.* Alioquin eadem eſt ſententia. Natura Centauri a Geminorum, Virginis, Libræ & Aquarij diuerſa. Hæc enim quatuor *λογικά*: ille ex vtroque mixtus, *ἐκ τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου.*

v.26. *Et quos æternis.*] *At quos.* Senſus: At turba ferarum duce Aquario agitat natos ſub Aquario & toto trigono. Trigona Aquarij: Aquarius, Gemini, Libra: quæ ſunt *λογικά*. At quadratum Aquarij: Aquarius, Taurus, Leo, Scorpio: quæ ſunt tria *ἄλογα*, vel, vt Manilius loquitur, turba ferarum ſub vno iuuene, ſiue *λογικῷ* Aquario. Illa, inquam, turba ferarum agitat Aquarium, atque adeo totum Aquarij trigonum. Locus erat obſcuriſſimus. At turba ferarum in tetragono Aquarij ſub vnius Aquarij virtute agitat & natos ſub ipſo Aquario, & ſub trigono Aquarij.

v.29. *Piſces exortus.*] Ratio poſtulat, *Piſcibus exortos.*

v.32. *Nec ſola eſt ratio.*] Hactenus τῆς *πραγματείας* aduerſantium ſignorum rem meo iudicio futiliſſimam abſoluit. Quamuis ea omnia *ἀναπόδεικτα* ſunt, tamen diagramma *τῶν διωκόντων καὶ τῶν διωκομένων ζῳδίων* appoſui: in quibus aliquando oblitus ſui bis eadem ponit. Sed ſolens facit. Taurus perſequitur Scorpion. Bis hoc dicit.

In partes Tauri ſub Cãcro nata ferũtur
Pectora, & in Chelis, & quæ dat Scorpius acer. Item:
Scorpius in totidem fœcundus creditur hoſtis.
Æquoreum iuuenem, Geminos, Taurum atque Leonem
Erigonem, Libramque fugit. ———

διώκοντα	*διωκόμενα.*
♈	♍
♉	♋ ♎ ♏ ♓ ♈ ♌ ♍
♊	♈ ♌ ♐ ♑ ♏ ♑ ♓
♋	♎
♌	♏
♍	♋ ♑ ♏ ♐ ♓
♎	♓ ♋ ♑ ♏ ♐
♏	♈ ♌ ♐
♐	♍ ♓
♑	♋ ♎
♒	♑ ♏ ♐ ♓
♓	♍

& alia

& alia, quæ operæ non eſt ponere. quorum denique piget.

Ibid. *Nec ſola eſt ratio.*] Neque vero vna eſt ratio τὸ ἀσυνδέτως καὶ ἀνοικειότητος τῶν ζῳδίων. Nam & tertia quæque inimica inter ſe propter limam ὑποτείνουσ, vt in hexagonis dictum eſt. item ſeptima quæque: quia ἐκ διαμέτρου. poſtremo quæcunque vtriſque trigona nempe tertia quæque ab illis.] Sunto duo oppoſita, Libra & Aries. Tertium ſignum vtrinque ab alterutro eſt trigonum alterius oppoſiti. Tertium ſignum vtrinque ab Ariete, Gemini, & Aquarius, trigona Libræ ſigni oppoſiti. Eodem modo tertia vtrinque a Libra Leo, & Sagittarius ſunt trigona Arietis ſigni oppoſiti.

Pag.47. v.6. *Ne ſit mirandum, ſi Phœbus.*] Et hic quoque *Phœbus* ilocalariter poſitum pro *fœdus*, vt ſupra:

Sed tamen eſt illis Phœbus ſub lege propinqua.

Nec ſit mirum, inquit, ſi nulla eſt [illegible] illis ſignis, quæ ſignis aduerſi trigoni cognata ſunt.

v.7. *Quæ ſunt aduerſis.*] Legimus *aduerſi.* Sed aliam lectionem præfert Gemblacenſis:

Quæ ſunt aduerſis ſignis cognata trigona,

non male. Vtrum melius, adhuc delibero.

v.9. *Corpora totque modis.*] Poſt hunc verſiculum expungendi octo ſequentes, & continuandus hic cum illo: *Perque tot ætates hominum*: Rationibus ſuperſedeo. Res ipſa locuples auctor erit, ſi integrum locum appoſuero:

Per tot ſignorum ſpecies contraria ſurgunt
Corpora, totque modis, quoties inimica creantur:
Perque tot ætates hominum, tot tempora & annos.
Tot bella, & varios etiam ſub pace labores,
Quum fortuna fidem quærat, non inuenit vſquam.

Hinc fit, inquit, vt tot diuerſi mores naſcantur, tot odia, tot bella, tot labores, & nulla adeo fides inueniatur. Nimirum hoc accidit propter tot Signorum ſpecies. Horum verſuum hanc ſedem eſſe nemo negauerit, niſi imperiti, & ζηλάντοι, quos quotidie ridemus ſimiolos Cercopas.

v.13. *At quanta.*] Lege, *Ah quanta.*

v.12. *Vt Fortuna.*] Gemblac. *Quum Fortuna.*

v.14. *Quamque onus inuidiæ non excuſabile terris.*] Quid eſt onus excuſabile? Digna ſententia defenſoribus ſuis. Non intelligo.

Neſcio an Manilius ſcripſerit *non excuſſabile.* οὐκ ἀποσειστόν. quod deponi non poteſt. Certe nihil verius. Quid magis accommodum oneri quam excuſſio?

Ibid. *non excuſſabile.*] ἀργαλέον ἀποθέσθαι. Heſiod. δυσεξαπόθετον. Nondum diſplicet prior emendatio: *Quamque onus inuidiæ non exitiabile terris*, ἐξώλες βάρος φθόνου. Suetonius: *exitiabilem inuidiam ſibi mouit.*

v.21. *In populo ſcelus eſt.*] ἐλλειπτικῶς. In populo ſcelus. ἐνδήμιον ἄγος.

Ibid. *& abundant cuncta furore.*] Gemblacenſis *furoris.* Eſt ἀρχαϊκώτερον.

v.24. *Scilicet in multis quoniam diſcordia vincit.*] Emendabamus olim:

Scilicet in multis quoniam diſcordia ſignis
Corpora naſcuntur. —— Emendationi noſtræ fauet Gemblac.

v.25. *pars eſt ſublata.*] *pax.* Ita poſtulat ſententia.

v.28. *Atque hominum gentes.*] Verſus illos, quos ſupra diſpunximus, cum hoc continuandos eſſe, te ipſum iudicem fero, niſi aut bardus, aut malignus es. Vide ſententiam.

Atque hominum gentes inimica ſorte feruntur.
Iccirco nihil ex ſemet Natura creauit
Pectore amicitiæ maius. ——— De odio dixit. Sequitur de amicitia.

v. 32. *leuis vna fuit per ſæcula mortis.*] Obſcurauit luculentam ſententiam parua mutatio. Nam Manilius ſcripſit:

——— *lis vna fuit per ſæcula mortis,*
Alter quod raperet fatum, non cederet alter.

Subintelligendum autem τὸ QVIBVS. Quibus vna lis fuit mortis. Vt *Exiguum natura dedit.* Cui exiguum natura dedit. Maniliana ἔλλειψις iam tribus locis a nobis animaduerſa.

Ibid. *leuis vna.*] Hæc eſt ſcriptorum Codicum, & textus Bonincontrij, & vetuſtiorum editionum lectio. Editio Lugdunenſis omnium recentiſſima *vrna* pro *vna* innouauit, ineptiſſime. vnum par, inquit, amicorum ſuccurrit, quibus nullum iurgium interceſſit, præter vnam litem mortis: quum alter alteri mortis cauſſam præripere vellet. Porro *leuis* eſt veſtigium priſcæ lectionis Archetypi, vnde omnia ſequioris notæ Maniliana exemplaria propagata ſunt. Nam *leis* ſcriptum fuit. Veteres enim *leitem*

reitem,

veitem, & ſimilia pro *litem* & *vitem* dicebant, vt nemo paulo eruditior ignorat. Ergo ex illo *leis* factum *leuis*. Notum illud: QVAM LEITEM, SIVE REM.

Ibid. *per ſæcula mortis.*] Per ſæcula, hoc eſt in toto vitæ ſuæ tempore vnam tantum litem hanc mortis habuerunt. ita ſæculum hic, vt in diuina pagina, ſumitur pro tempore quouis.

v.33. *Alter quod raperet.*] Notum illud Pacuuianum: *Ego ſum Oreſtes: Imo ego Pylades.*

Pag.48. v.1. *Et duo qui potuere ſequi vix noxia pœnis.*] Omnino hiſtoria, & ductus literarum legendum clamat:

Et duo, qui potuere ſequi vadimonia ſponſi.

Quid erat *vix noxia pœnis?* Vere fungi ſunt, qui hæc non agnoſcunt. De Damone & Pythea vel potius Phintia etiam me tacente hic agi notum eſt. Habes apud Ciceronem III de Officiis, & in Tuſculanis: apud Lactantium lib. V. Apud Valer. Maximum lib. IV. cap. VII. & Iamblichum ex Ariſtoxeno, qui primus hanc hiſtoriam memoriæ prodidit. Et Ælianum de varia hiſtoria.

v.3. *Sponſoremque reum metuit, ne ſolueret ipſum.*] *Ipſum*, ſeipſum. Maniliana locutio. ἀυτὸν, ἑαυτὸν. Metuit ſponſorem, ne. Metuit ne ſponſor. notus Helleniſmus. His duobus exemplis adde & tertium Charitonis & Menalippi. Ælian. ποικιλ. ϛ. δ. Adde & Epigramma:

θείας ὑγητῆρες ἐφημερίοις φιλότητος
εὐδαίμων Χαρίτων καὶ Μελάνιππος ἔφυ.

v.4. *Si tamen & cognata.*] Explicatis ſignis aduerſariis, & cauſſis inimicitiarum, litium, atque odiorum, præmiſit ἐν παρενθήκης λόγῳ vtilitates & exempla amicitiæ, quibus nunc ſubiungit ſigna, quæ amicitiam, concordiam, fœdus, & pacem conciliant. Hæc autem fiunt per Trigona, Tetragona, Hexagona, & Diametra.

Ibid. *Cognoſcere ſigna.*] Melius Gemblac. *dignoſcere.*

v.6. *Lanigeri partus.*] Primum Trigonum, vel, vt vulgus Mathematicorum loquitur, Triplicitas ex Arabibus, qui dicunt مُثَلَّث, triplicatum pro Trigono.

v.7. *meliorque Leone Proſequitur genitos.*] Gemblacenſis: *meliuſque Leone.*

v. 9. *Qua colitur nanque eſt natura mitius aſtrum.*] Quatenus

eſt cicur animal, & cultus patiens, eatenus eſt mitius, quam reliqua duo, Leo, & Sagittarius.

Ibid. *Qua colitur.*] Vnde κτίλος Poetæ dicitur.

v. 10. *Expoſitumque ſua noxæ.*] Sic Salluſtio *Opportunus iniuriæ:* quod ille maximus Atticiſmi captator accepit ex medio Athenarum. Attici enim hominem ἐπιτήδειον vocabant, quem is opportunum iniuriæ. Xenophon: ὁ δὲ βακτηρίαν ἔχων, εἴ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον, ἔπαισεν αὐτόν. Sic Plutarchus ſcribit Tyrannos Athenarum interfeciſſe primum inuiſiſſimum omnium Sycophantam, qui, quia primo loco ſeſe obtulerat, neque propter publicum odium latere poterat, ab ea re ἐπιτήδειος vocatus eſt. Verba eius ἐν τῷ περὶ σαρκοφαγίας hæc ſunt ὥσπερ ποι καὶ οἱ τυραννοῦντες ἄρχουσι μιαιφονίας ὥσπερ ἀπὸ τῶν φαύλων ἀπέκτειναν Ἀθήνησι τὸν κάκιστον τῶν συκοφαντῶν, ὃς ἐπιτήδειος προσηγορεύθη, καὶ δεύτερον ὁμοίως καὶ τρίτον.

v. 11. *Nec minus ingenio molli.*] Diſtingue:

Nec minus ingenio molli, quam corpore conſtat.

Non minùs ingenium mite illi eſt, & mollis natura, quam lana ipſa, quam gerit.

v. 15. *At cum Lanigeri.*] Locus inſigniter fœdatus. Ita reſtitue:

At cum Lanigeri partu ſub vtroque trigono
Non partis: ſed rara gerit pro tempore bella.

Partis, ἀρχαϊκῶς Partes. Partes pro factione poni alibi docuimus.

Ibid. *ſub vtroque trigono.*] Sub duobus reliquis de trigono, Leone, Sagittario. Non vtique cum Ariete & reliquis trigoni duobus Zodiis eſt bellum. Sed tamen aliquando intercedit friguſculum. quod magis ex feritate Leonis, & Centauri, quam Arietis natura accidere ponendum eſt.

v. 19. *Quoi commixtus homo eſt.*] *Commixtus:* quia μιξόθηρ. Sed poteſt legi *Commiſſus.* vt ſupra:

——— *& pectus equo commiſſus equino.* Virgilius:

Delphinum caudas vtero commiſſa luporum.

Et ſane non commixtus eſt, ſed commiſſus. Aſteriſmi: ἵππευσις τοῦ ἀνθρωπείου σώματος. Sed, vt dixi, græciſſat, μιξόθηρ, vt μιξοπάρθενος. In hoc trigono, inquit, melior eſt Aries, deteriores Leo, & Sagittarius: quanquam & Leone melior Sagittarius propter anteriorem partem, quæ humana eſt. Et ideo quod duplex melior eo, qui ſimplex.

v. 20. *Iccirco pax eſt.*] Pax ab Ariete, querela a duobus reliquis trigonis.

v. 21. *Quin etiam Tauri.*] Secunda triplicitas, ſiue ſecundum Trigonum.

v. 22. *Nec magis illorum.*] Contrarium menti ſuæ dicit. Aut legendum. *Nec minus*, aut *Et magis*.

v. 25. *Quoſque dabunt Chelæ.*] Tertia triplicitas.

v. 29. *Scorpios & Cancer.*] Quarta triplicitas.

v. 31. *illis nam ſæpe eſt ſubdolus.*] Gemblac. hæc ita habet:

Concordant, illis (nam ſæpe eſt ſubdolus actus)
Scorpius adſpergit noxas ſub nomine amici.

Ibid. *ſub nomine amico.*] *ſub nomine amici.*

Pag. 49. v. 2. *Commutant animos.*] Commutationes animorum ſunt, quas Comicus deſcribit: *Bellum, inimicitia, pax rurſum:* Ptolemæus: ἐν μὲν ταῖς φιλίαις ἀποσιωπήσεις, καὶ μακρολογίας, ἐν δὲ ταῖς ἔχθραις σπονδαί τε καὶ ἀποκαταστάσεις. Eſtque illud plane, quod ait:

——*interdum fœdera rumpunt, Ac repetunt.*—

Ibid. *Interdum fœdera rumpunt, Ac repetunt.*] Ptolemæus: οὐ τέλειον ἀποκόπτουσι τὰς συμβιώσεις, ἀλλὰ ποιοῦσιν ἐπανόδους, καὶ ἀνανεώσεις συντηρούσας τὸ στοργικὸν, καὶ φιλόστοργον.

v. 4. *Sic erit ex ſignis odium tibi paxque notanda.*] Odium ex ſignis notatum abſoluit, ſed nondum pacem ex ſignis compleuit. Supereſt enim τῶν τετραγώνων, ἑξαγώνων, διαμέτρων πραγματεία, ex quibus pax petenda. Verſus eſt epilogicus, & in finem totius tractatus reiiciendus. Præterea ſequitur alius verſus epilogicus, de triplicitatibus longe diuerſus. Itaque duo ſunt Epilogi de re diuerſa. Quod eſt abſurdum. Dubito an ſit Manilij.

v. 5. *In terris geniti.*] Sane bene *in terris*. Nam profecto homines in cælo non naſcuntur. Imperite fecerunt, qui mutarunt. Manilius enim ſcripſit, *in ternis*. Eſt enim Epilogus trigonorum, ſiue triplicitatum. Tali ſub lege, inquit, naſcuntur in trigonis.

Ibid. *In ternis geniti.*] Ita alibi: —*ſub Cancro nata feruntur Pectora, & in Chelis*— Item:

In Cancro genitos Capricorni ſegmina lædunt. Græcum eſt, ἐπὶ καρκίνῳ, ἐπὶ χηλῶν γεννώμενοι.

v. 6. *Nec ſatis eſt.*] Non, inquit, ſatis eſt ſola ipſa ſigna per ſe conſiderare. Nam variant aut planetarum commixtione, aut alia configuratione. trigona enim amicantia acceſſione maleficarum

ſtellarum odium generant,& ſignum trigoni lege conſideratum, quadrati aut diametri lege alias vires habet. Item diſtat, oriantur ne, an occidant, id eſt, ſint διαμετροῦντα.

v.7. *ſedemque vagantum.*] Gemblac. *ſedemque vagarum.*

v. 8. *Parte genus variant.*] *Parte*, ſitu. Nam alias vires habebunt in trigono, alias in quadrato: alias in oriente, alias in occidente.

v.12. *modo detrahit idem.*] *modo deterit.* Gemblacenſis.

v.13. *Quæque illic ſumunt vires.*] Gemblac. *ſumunt iras.* recte.

v.14. *Diſtat enim ſurgantne.*] Diſtat, ſeſe reſpiciant ἐκ διαμέτρου, nec ne.

v.*· *Efficiunt vires.*] Hæc huc non pertinent. Hi tres verſus aberant in Gemblac. & recte. Sunt enim ex fine huius libri. Dele ergo. Ex his potes aduertere, quam miſere luxatus fuerit hic ſcriptor.

v.15. *Crebrius aduerſis.*] *Aduerſis* τοῖς ἐκ διαμέτρου. Ex diametris odium, ex quadratis amicitia, item ex trigonis. Ptolemæus: κατ' δὲ τῶν ἀσυνθέτων, ἢ τῶν διαμετρούντων σταθέντες ἔχθρας μεγίστας, καὶ ἐναντιώσεις πολυχρονίους.

Ibid. *cognata quadratis.*] Omnia quadrata in amicitia longe præferuntur omnibus ſchematiſmis: quod omnia quadrata Zodiaci circuli ſint ὁμογενῆ: quatuor κεντρικὰ, Aries, Cancer, Libra, Sagittarius: quatuor διπλᾶ, Piſces, Gemini, Virgo, Sagittarius: quatuor ἁπλᾶ, Taurus, Leo, Scorpios, Aquarius. Hanc ſententiam veterum recudit Ptolemæus, qui ait τριγώνους καὶ ἑξαγώνους συμφώνους vocari, quia ἐκ τῶν ὁμογενῶν ζωδίων conſtant. contra ἀσυμφώνους eſſe τετραγώνους καὶ διαμέτρους, quia ἐκ τῶν ἀνομογενῶν. Græci: τὰ μὲν τρίγωνα, καὶ ἑξάγωνα ἅτε ἐξ ὁμοειδῶν συνεστηκότα, ἀγαθά ἐστι. τὰ δὲ τετράγωνα καὶ διάμετρα ἐξ ἐναντίων συγκείμενα, μάχης καὶ ἐναντιότητός ἐστι δηλωτικά. Cognata Zodia Ptolemæus vocat quæ ſunt vnius ſexus: Manilius autem τὰ κεντρικὰ, διπλᾶ, ἁπλᾶ. Manilius ex quadratis cognationes, ex trigonis amicitias naſci vult. Ptolemæus ex trigonis amicitias naſci, quæ συναστρίαι vocantur. Duplicem enim φιλίαν facit, τὴν

QVADRATA.

κεντρικά.	♈	♋	♎	♑
ἁπλᾶ.	♉	♌	♏	♒
διπλᾶ.	♊	♍	♐	♓

ἄκραν καὶ τὴν μέσην. καὶ τὴν μὲν ἄκραν συμπάθειαν vocat, τὴν δὲ μέσην, ζωναστρίαν.

v.22. *Caper brumam genitoſque ad frigora Piſces.*] Corrige ex Gemblacenſi:

Caper brumam genituſque ad frigora Piſcis.

id eſt Caper, idemque Piſcis. Eſt enim pars Caper, pars piſcis.

v.23. *Nec non & duplici.*] τὰ διπλᾶ. Dicuntur etiam δίσωμα.

v.24. *Quartum quaque locum.*] *quemque locum.* Gemblacenſis.

v.26. *Et duo Centauri licet vno corpore texti.*] Sine dubio legendum *textos. Duo* quarti Caſus. Virgilius:

Si duo præterea tales Idæa tuliſſet
Terra viros. —

Licet, inquit, cernere duos contextos in vno corpore Centauri. Eſt enim διφυής. Gemblacenſis hæc in parte ſanus non eſt:

Et duo Centauri licet vno in corpore textum.

v. 27. *Sic & ſimplicibus.*] Simplicia Signa ſunt, quæ ſuccedunt Tropicis, vt δίσωμα quæ præeunt Tropicis, δίσωμα ſunt προηγούμενα, ſimplicia ἐπαναφερόμενα. Ita τὰ τροπικὰ duobus vtrinque lateralibus Signis ſtipantur. Tropica Arabes mobilia vocant: ſimplicia fixa, quia Græcis etiam στερεὰ dicuntur: δίσωμα communia, quia temporis antecedentis exitum, & ſequentis initium tenent.

v.28. *nec pingitur vlli.*] Repone *iungitur vlli*, auctore Gembl.

v.33. *Ac velut cognata.*] Ad cognationes & affinitates quadrata plurimum valere: ad externorum amicitias contrahendas triquetra.

Pag. 50. v. 1. *gradibuſque propinquis.*] Ita recte Lugdunenſis editio: quum antea ineptiſſime etiam Gemblacenſis, & veteres editiones & textus Bonincontrij haberent: *grauibuſque propinquis.* Vbi homo minime malus Bonincontrius interpretatur *grauibus*, id eſt ſtabilibus & fixis ſignis. Riſi hominis ἀγνοίαν. Nam quis tam puer in his, vt *gradibus* legendum eſſe non videat? *affines ſignant gradibuſque propinquis Accedunt* pro eodem dixit. Affinitas idem eſt cum gradibus propinquitatis.

Ibid. *Iccirco affines.*] Ptolemæo affinitas eſt συμπλοκὴ διὰ συγγενῶν προσώπων.

v.4. *Quæ tribus emenſis ſignis.*] Ait Trigonum omnium ſchematum ad iungendas amicitias eſſe efficaciſſimum. de quo etiam Ptole-

Ptolemæus: τὸ αὐθεντικώτερον τῆς φιλίας αὐτῷ προσνεμητέον: quia nimirum eius linea longior ac longius ſpatium complectitur, ac remotiores angulos coniungit. Ideo pertinebit ad amicitias externas, & ad diuerſarum nationum atque alias externas amicitias coniungendas.

v.5. *Hæc ad amicitias.*] Arctiſſimam amicitiam intelligit, quam Græci Aſtrologi *Συναστρίαν* vocant. Id quod iam ſupra attigimus, nec opus repetere.

v.7. *Vtque ipſa in longo.*] Gemblac. *Vtque ipſa ex longo.*

v.10. *Quam quæ nonnunquam.*] Melior, inquit, amicitia ἡ θέσις, quam amicitia ἡ φύσις: quod in affinitatibus interueniunt friguſcula, diſſentiunculæ, quas Græci Aſtrologi παραγανακτήσεις vocant, quales in amantium iris: imo quas auctor noſter ſuperius deſignauit:

Commutant animos interdum, & fœdera rumpunt,

Ac repetunt.——— Et in veteribus monimentis coniugiali amori nullas παραγανακτήσεις interueniſſe illis verbis declarabatur: CVM QVA VIXIT SINE VLLA QVERELA: aut SINE VLLA ANIMI LÆSVRA. Ptolemæus dixiſſet: ἄνευ τινὸς προσκονσίας καὶ ἐγκλήματος. vel ἀπροσκόπως, καὶ ἀνεγκλήτως. Eidem etiam ἀνεπηρέαστος, ἄπταιστος. συμπλοκὴ eſt coniugium ſine læſura & offenſione.

v.12. *Proxima vicinis ſubſcribunt tertia quaque Hoſpitibus.*] Non eſt locus, qui non dicam me; ſed & omnes magis fugerit. Totus ita legendus:

Quotquot Cardinibus proprio quadrante mouentur
Proxima, vicinis ſubſcribunt, tertia quaque
Hoſpitibus. ſic aſtrorum ſeruabitur ordo.

Non erat, inquam, locus in hoc auctore magis tenebricoſus. Æquos lectores iudices fero non zelotypos, ſed ab humanitate tam morum, quam literarum inſtructos.

v.11. *Quotquot Cardinibus proprio variante.*] Legendum:

Quotquot Cardinibus proprio quadrante mouentur Proxima.—

Perſequitur ſermonem de Quadratis. Quadrata triplicia ſunt, vt ſupra diximus, κεν-

QVADRATA.

COGNATORVM.	♈	♋	♎	♑
VICINORVM.	♉	♌	♏	♒
HOSPITVM.	♊	♍	♐	♓

τεικά

ϛερεά, ἁπλᾶ, διπλᾶ. Ac quidem κεντρικὰ ſunt cognatorum, ἁπλᾶ vicinorum, διπλᾶ hoſpitum. Paucis obſcuriſſimum locum explicauimus. Quotquot igitur cardinalia proprio quadrante mouentur, vt Aries, Cancer, Libra, Capricornus, hæc:

—— affines ſignant, gradibuſque propinquis
Accedunt, vnaque tenent ſub imagine natos.

vt iam antea dixerat.

v.12. *Proxima vicinis.*] τὰ ἁπλᾶ καὶ ϛερεά, Taurus, Leo, Scorpius, Aquarius: quæ ſunt vicina cardinibus, vicinos concilianr.

Ibid. *tertia quæque.*] διπλᾶ, δίσωμα. Gemini, Virgo, Sagittarius, Piſces: quæ ſunt remotiora a cardinalibus (ſunt enim tertia) hoſpitibus dicata.

v.13. *ſic aſtrorum ſeruabitur ordo.*] Sic ſeruatur ordo in quatuor νομίμοις, quæ ius humanum continent, vt in aſtris. Quatuor illa νόμιμα, ſunt συγγένεια, cognatio, a natura: κηδεία, affinitas, a lege: habitatio & vicinia, a iure gentium: hoſpitalitas, a naturali, & gentium. De affinitate dixit. Eam enim aſſignat trigonis. reliqua tria quadratis & quidem ſecundum conſequentiam ſignorum. Nam Cardinalibus ſignis proxima ſunt ϛερεὰ, illis δίσωμα. Primis cognati, ſecundis vicini, tertiis hoſpites aſſignati. Quantum noctis innexerat traiectio illius verſiculi, *Quotquot cardinibus*, &c. quis hæc antea capiebat? Deinde *proprio variante*, pro, *proprio quadrante* ineptiſſime legebatur. quod & tenor ſententiæ, me tacente, docet.

v.13. *ſic aſtrorum.*] Non male legeretur: *ſi caſtrorum ſeruabitur ordo.* Si, inquit, ſignorum κατὰ τὰ ἑπόμενα ratio habeatur. Sed nihil mutamus. Putamus tamen ita Manilium ſcripſiſſe.

v.14. *Quæ quanquam in partes diuiſit.*] Scribe *diuiſi.* Quæ quidem κεντρικὰ, quanquam iure diuiſi quadrifariam circuli quadratum ſiue Tetragonum σχῆμα efficiunt, non ideo tam valent iure quadrati, quam iure Cardinis: vt ideo proxima, & tertia ab illis.

v.15. *non lege quadrata.*] *non lege quadrati.* Gemblacenſis & nos olim.

v.16. *minus eſt numeri.*] *minor eſt numeri.* Gemblacenſis & nos olim. Quanquam quadrata ſunt Aries, Cancer, Leo, Sagittarius: tamen non tam quod quadrata, quam quod Cardinalia, eorum ratio habetur. Similiter ſequentia, id eſt τὰ ϛερεὰ, itemque τὰ δίσωμα & ipſa quoque non tam ius ſuum capiunt a lege quadrati,

quam a lege cardinis,idque ſingula in proprio quadrante,vt ipſe ait, non vtique in alieno.

v.17. *Nam nihil in totum ſeruit ſibi.*] Si quidem ſi tantum lege quadrati valerent, ſeruirent tantum ſuo ſibi nomine, quia quadrata. Atqui eorum vis eſt mixta ex iure Cardinum & quadrati.

v.18. *Ipſis dant fines aſtris.*] Quatenus ſunt quadrata, dant fines, & legem quadrato, & tunc ſeruire ſibi videntur, id eſt contemplatione ſui tantum effectus habere. Quatenus vero in Cardinibus conſtituta, legem & fines a Cardinibus accipiunt.

v.22. *Partitam infectis.*] Hæc non ſunt nihili, quomodocunque illa interpreteris. Gembl.longe diuerſam lectionem cōcipit:

Omnibus ex iſtis ratio eſt repetenda per artem,
Pacata infeſtis ſigna vt perdiſcere poſſis.

Pacata ſigna amicantia vocat, de quibus proxime loquebatur. Infeſta vero inimicantia, de quibus antea. Itaque nobis opus erat face ſalutifera ad hos ſcopulos declinandos. quod abſque codice Gemblacenſi deſperandum erat.

Ibid. *Pacata infeſtis.*] Poſt hunc verſum melius cohæreret ille, qui in alienas ſedes irrepſit, ſi modo Manilij eſt:

Sic erit ex ſignis odium tibi, paxque notanda.

Ibid. *perdiſcere poſſis.*] Noue dixit perdiſcere, quod alibi dignoſcere. Dignoſcere nigrum albo frequenter dicimus. Perdiſcere non dicimus.

v.23. *Perſpice nunc tenui.*] Optime Gemblacenſis:

Perſpice nunc tenuem viſu rem, pondere magnam.

Sic Virgilius:

In tenui labor, at tenuis non gloria.

v.23. *Perſpice.*] Inepte Bonincontrij textus *Proſpice*. Sic alibi:

Nunc age ſubtili rem ſummam perſpice cura.

Vbi idem error in Bonincontrio.

v.24. *Quæ tantum Graio.*] Hæc omnia aliter, & quidem melius Gemblacenſis:

Perſpice nunc tenuem viſu rem, pondere magnam,
Et tantum Graio ſignari nomine paſſam,
Dodecatemoria, in titulo ſignantia cauſſas.

v.25. *Dodecatemoria.*] *In titulo*, in nomine. Vt infra: *Quæritur inuerſo titulus.* id eſt nomen. Ecce alius conſenſus Signorum ex Myriogeneſi Ægyptiorum ac eorum monomœriis petitus.

Recte

Recte vero poſt amicitias hæc connectit. Nam & hæc quoque ad amicitias, concordiam, odia, & diſcordiam pertinent, vt infra teſtatur:

Iccirco quanquam ſignis naſcuntur eiſdem,
Diuerſos referunt mores, inimicaque nota.

Signum habet partes xxx. Vnaquæque in duodecim ducitur. Ita vnumquodq. Dodecatemorion Zodiaci habet duodena Dodecatemoria τεχνικά. & proinde duo gradus cum ſemiſſe Dodecatemorij Zodiaci reſpondent vni Dodecatemorio technico. Dodecatemorion duplex eſt. aut enim ipſorum Signorum, aut planetarum. De Signorum igitur prius. poſtea de planetarum Dodecatemoriis. Quæcunque ſigni pars propoſita fuerit, eam in tot duodecimas ducito. deinde tricenas ſingulis ſecundum ordinem ſuum tribue. triginta nempe ſigno propoſito, triginta ſequenti, & ſic deinceps, donec totum numerum partium conſumpſeris. In quo numerus te reliquerit, is erit locus Dodecatemorij. Eſto propoſita xiii pars Geminorum, puta vel quia Horoſcopus eſt in ea, vel quia κέντρον, vel propter aliam cauſſam. Volo ſcire vbi ſit Dodecatemorium Geminorum ſigni propoſiti. Duc illas xiii partes duodecies. Prodeunt CLVI. Ex quibus da xxx Geminis ſigno propoſito: xxx: Cancro xxx: Leoni xxx Virgini: xxx Libræ. Superſunt VI. Ergo Geminorum Dodecatemorion eſt in VI parte Scorpij. Idem efficies, ſi xiii partes in duo & ſemis diſtribueris. Habebis enim quinque Dodecatemoria, & quintam partem vnius, id eſt quintam de triginta, nempe VI, vt antea. Priorem methodum Dorotheus Sidonius vetus Poeta in ſuo carmine tradiderat: poſteriorem docet Ptolemæus in Inſtitutione, id eſt libro primo Tetrabibli. Omnem vero Dodecatemoriorum doctrinam Ptolemæus, vt vanam ac fallacem exagitat: & in genere omnia de Monomœriis ab Ægyptiis conficta ἀναπόδεικτα καὶ φυσικῶς ὑπὸ τῶν πολλῶν φλυαρήματα καὶ μὴ πιθανὸν ἔχοντα λόγον dicit. Multum enim eiuſcemodi commentis deluſit ac luxuriata eſt veterum Ægyptiorum περιεργία: adeo vt Paulus Alexandrinus περιπαιδευσάμενοι excogitauerit, & omnem de duodecimis doctrinam falſam, & inconſtantem eſſe conuicerit. quem conſulas licet. Arabes, qui nihil eorum, quæ veteres in otio ἐπολυπραγμόνησαν, relinquunt, hanc doctrinam retinuerunt. vocant Dorogen.

v. 26. *Nam quum tricenas.*] Signi integri partes xxx. Diuiſis in xII, vnaquæque erit partium II. S. Dodecatemorion ergo eſt ſeſtertius gradus: quomodo dicitur ſeſtertius pes in lege xII Tabularum.

v. 27. *numerus deducitur omnis.*] Gemblac. — *diducitur omnis.* Melius. Nam triginta per duodecim diductis, id eſt diuiſis, fit id, quod ipſe dicit, nempe vt dodecatemorion ſit binarum & ſemiſſis partium.

v. 32. *Adtribuit totidem numeris.*] Lege *numero.*

v. 28. — *binas in partibus eſſe.*] Diuiſis xxx partibus vnius ſigni in xII, Dodecatemorium eſt binarum partium cum ſemiſſe. *binas & dimidiam partem*, id eſt, ſeſtertium gradum. *in partibus*, id eſt Dodecatemoriis, quæ ſunt ſigna technica, pars duodecima vnius ſigni naturalis: quemadmodum vnum ſignum naturale duodecima pars Zodiaci. At Bonincontrius *partes binas*, id eſt xxIV & *dimidias*, in ſex, quæ conficiunt triginta. Vides acumen hominis. Et tamen fieri poteſt, vt nos quibuſdam præ illo nugari videamur. Neque deerunt, qui ita arbitraturi ſint.

Pag. 51. v. 8. *Singula diuerſis.*] Gemblac. *diuiſis.* Et frequens commutatio eſt in hoc auctore *diuiſis* & *diuerſis.* Ita erit, quot partibus aſtra variant, diuiſis Dodecatemoriis. Sed profecto Manilius ſcripſerat:

Singula diuiſi variant quot partibus aſtra
Dodecatemorij proprias mutantia vires.

Nam aſtra, id eſt Dodecatemoria technica variant ſecundum partes Dodecatemorij Zodiaci diuiſi. Nihil mutamus. Rem in medio relinquimus.

v. 10. *Nunc quid ſit cuiuſve.*] Gemblacenſis male, *cuiuſque.* Legendum *cuiaſve.* ἀττικίζει, *cuias* pro quale, ποταπόν, id eſt, ποῖον. In Euangelio: ποταπὸς εἴη. ἀσπασμὸς οὗτος, id eſt, ποῖος. Apud Prudentium ——— *Denique*

Quem colat, aut iuſſu cuiatis vouerit. ———

v. 12. *Ipſa ſuo retinent.*] Signa, inquit, propoſita, vindicant ſibi primas partes: vt in exemplo ſuperiore: propoſita eſt pars xIII Geminorum. Ergo primum Dodecatemorion attribuitur Geminis, ſigno propoſito.

v. 13. *vicinis ſubeuntes.*] Subeuntes partes, id eſt, reliquæ partes de 156 (deductis 30, quas attribuimus ſigno propoſito) 126

diſtri-

buuntur in vicina & proxime ſequentia ſigna. *In ſuoc orpo-* eſt, in ſe ipſis. vt puta Gemini, quia illud eſt ſignum pro-um, primas tricenas partes retinebunt in ſuo corpore. At contrius putat, de corporibus noſtris intelligi, & vicinis in-etatur Planetis. Barbarorum eſt inſultare inſcitiæ minimæ. Hoc glorioſulis noſtri ſæculi relinquimus.

15. *Vltima & extremis.*] extremus numerus extremo ſigno tur. Erogatis triacontadibus in omnia ſigna, reliquus nu-us reliquo ſigno imputatur.

-19. *Nec genus eſt vnum.*] Nec vna, inquit, eſt methodus, m alij multiplicant in duodecim, alij in ſeſtertios gradus di-buunt. quæ methodus eodem recidit. Hoc vult, puto, noſter. ulus Alexandrinus multiplicationem in duodecim falſi con-ncit. Eſto, inquit, Sol in xxx Arietis. Multiplicatione in xII cta & diſtributis omnibus tricenariis, initio ſumpto ab Ariete, numerus deſinet in Piſcibus, & non perueniet in Arietem. quod verum eſt. Atqui, inquit, hoc verum eſt Dodecatemorium, quandó multiplicatione tricenarij numeri facta in alium nume-rum, ſumma in idem Zodion incidat, a quo initium factum eſt. Atqui tricenario in xII multiplicato incidit numerus non in Zo-dion, a quo initium factum eſt, ſed in proxime antecedens. Ergo multiplicatio in xII eſt breuior iuſta. In xIII igitur multipli-catio facienda. Ita 30 in 13 ductis, diſtributionis initio ab Arie-te facto, ſecundum hypotheſim, numerus cadet in ipſam trice-ſimam Arietis. Quæ & ipſa nihilo ſequiùs inepta ſunt, quam cætera. Itaque nihil aliud, quam ματαιοτεχνίαν ridere poſſumus. Nam quis illi concedat numerum in ipſum zodion, a quo in-itium factum, cadere debere? Nugæ, nugæ ſunt hæc.

v. 20. *Pluribus inque modis rerum.*] Scribe *verum*. Manifeſta eſt menda.

Ibid. *Pluribus inque modis verum Natura locauit.*] Firmicus: *Celari enim & abſcondi plurimis tegumentis natura Diuinitatis ab initio voluit, ne omnibus facilis eſſet acceſſus, neve cunctis patefacta Maieſtatis ſua origine panderetur.* In textu Bonincontrij eſt *Finibus inque modis*, a typographis an a Bonincontrio.

v. 21. *Deduxitque vias.*] Inepte. Viam non deducimus, ſed via nos deducit. Et hoc non vult Manilius. Vult per ramoſa compita, & multa diuerticula ad veritatem perueniri. Ergo lege,

Diduxitque vias. in multos ramos, & multa compita diuiſit hanc viam.

v.22. *Hæc quoque comperta eſt ratio.*] Explicata doctrina Dodecatemorij Signorum, nunc ad Dodecatemorion Planetarum progreditur. Exemplum in Luna inſtituit. Idem poteſt in reliquis ſex planetis. Eſt autem eadem methodus, quæ Dodecatemorij Signorum. Quot igitur Planetæ, tot ſunt Dodecatemoria: vt taceam κέντρων καὶ ὡροσκόπου, de quibus iam actum eſt. Paulus Alexandrinus: τὸ δὲ τῶν ἀστέρων δωδεκατημόριον, καὶ εἰς δύναται εἴτε κέντρου, εἴτε κλήρου, πραγματευτέον οὕτως. Planetarum & Cardinis, & Horoſcopi Dodecatemoria eſſe dicit. Et hoc eſt, quod vult Manilius. Nam propoſito Lunæ Dodecatemorio, reliquorum Planetarum Dodecatemoria quoque eſſe innuit per conſequentiam.

v.23. *Quocunque in partu.*] Quia τῶν ἀστέρων δωδεκατημόριον eſt & Solis & Lunæ, hic Manilius τὸ τῆς σελήνης tractat. Et eadem eſt methodus cum altera. Vt a Signo, in quo Sol fuerit, initium in illa ſumitur, ita in hac a Signo, in quo Luna.

Ibid. *Quocunque in partu.*] Et hoc quoque ineptiſſime. Neque inſectamur Bonincontrium, cui mendoſa lectio impoſuit. Legendum igitur:

Quacunque in parti naſcentum tempore Luna
Conſtiterit, numeris hanc ter diſpone quaternis.

Quam inepte antea Legebatur, *Quocumque in partu.* Non de partu loquitur, quanquam de hora genituræ agit. Non ita ſtolidi ſumus, vt hoc concedamus. Sed de parte ſigni, in qua Luna fuerit tempore genituræ: quam multiplicare iubet per XII. Alioqui multiplicandus eſſet partus. Quod quam ineptum eſſet? Quod de Luna dicit, idem de omnibus planetis dici poteſt. Nam quot Planetæ, tot Dodecatemoria. Propterea dicitur: τὸ τῶν ἀστέρων δωδεκατημόριον a Paulo Alexandrino; non autem τὸ σελήνης δωδεκατημόριον.

v.27. *Quæ dehinc defuerint.*] Et hoc quoque ridicule. Scribendum enim:

Et quæ dehinc fuerint. Sic enim locus concipiendus:
Inde ſuas illi ſigno, quo Luna refulſit,
Et quæ dehinc fuerint, partes numerare memento.

Inde ſuas. nempe tricenas partes. *Et quæ dehinc fuerint*, hoc eſt & ſequentibus ſignis. Memento attribuere ſuas partes primo ſigno,

mox

uentibus. Nam quod Bonincontrius intelligit de parti- deſunt Lunæ ad explendum ſignum, id vero riſu, non one dignum eſt. Non enim a partibus, ſed a toto ſigno ndum, vt in Sole factum. Neque enim ſi Luna fuerit in pij, a ſeptem reliquis putandum, (quod quid ſit, nemo oſſit) ſed a toto ſigno Scorpij. Plane in tota doctrina emoriorum infans eſt Bonincontrius. Sed ne alij qui- i alios inſectari ſolent, melius hæc capere potuiſſent, niſi ad hæc viam muniiſſemus. Tamen ſerio diſſimulabunt, uam hæc ignoraſſe videri volent.

Proxima tricenas partes.] Aliud genus Dodecatemorij , quod nihil habet commune cum ſuperiore. Demophi- goge: *τινὲς ἄλλως λαμβάνουσι τὸ τῆς σελήνης δωδεκατημόριον. ἰδὼν ἡλίου ἀπέχει μοίρας, ἐκ τούτων ὅσας ἂν ἔχῃ τριακοντάδας ἄρας τὰς ἀνὰ δύο καὶ ἥμισυ διελὼν ἐπιμέριζε ἀφ' οὗ ἂν ἀπέχῃ ἡ σελή- ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃ τριακοντάδας, ἄρξον αὐτάς, ἀνὰ ἥμισυ καὶ δύο ταδια.* Vide quot tricenas partes diſtat Luna a Sole. Eas Reliquas partes diuide in ſeſtertios gradus. Vbi te de- umerus, ibi erit Lunæ Dodecatemorion. Sin autem tri- meros non habuerit, tamen diuide reliquas partes in ſe- gradus, vt in methodo Solaris Dodecatemorij. Eſto Sol Geminorum : Luna in XXIII Scorpij. Arcus eſt par- x : in quo ſunt quinque Triacontades: quibus ſublatis, t decem, quæ in $2\frac{1}{2}$ diuiſa dant quatuor Dodecatemo- a Scorpio , vbi Luna eſt, in ſequentia Dodecatemoria erogata deſinent in fine Aquarij. Ita Lunæ Dodecatemo- n fine Aquarij. Hæc omnia antea omnibus ignota erant. tem Demophilus, *ἄλλως λαμβάνουσι.* Alia enim res eſt, llam cum altera cognationem habet. Nam ex priore me- nari multiplicentur 23 Scorpij in 12. Fient 276. In qui- ontades ſunt nouem, partes reliquæ ſex, quæ a Scorpio, na eſt, putatæ deſinunt in ſextam partem Leonis.

Proxima tricenas partes ſententia ducit.] Proxima, inquit, lus ſit, *διὰ τριακοντάδων ἀφαιρέσεως.* Nam *ducit* eſt *deducit*; Sed manca eſt oratio. Non enim dicit vnde illæ triacon- t deducendæ. Plena eſſet oratio. ſi ita ſcripſiſſet.

roxima tricenas partes ſententia ducit,
una quot a Phœbo diſtans per ſigna receſſit.

Noſtri

Noſtri *ὑβρισταὶ* nunquam huius loci ſententiam conſecuti fuiſſent. & tamen hoc non magis mouerit illos, quam ſi nihil in Manilio præſtitiſſemus. Qui ridere volet, legat Bonincontrij in hunc locum expoſitionem. Nos vero illi bono viro omnia condonamus, id eſt, ignorationem huius antiquitatis. *σόλοικον* autem orationis ab eo animaduerſum non eſſe, hoc vero non ſtomachum nobis, ſed riſum mouet. Sed longe ſtolidius fecerint, qui eum ſequentur.

Ibid. *Sententia ducit.*] Ita ratio poſtulat. ita Gemblacenſis. ita Germanica & Lugdunenſis editio. Textus Bonincontrij *ducunt.* & inuenit patronos Bonincontrium ipſum & alios. Flagro hæc digna ſunt.

v.29. *Hic vbi deficiet numerus.*] Vbi abſumptæ erunt, & deductæ omnes triacontades.

v.31. *Dimidium reliquis.*] Ita reſtitue: *—tum ſumma relicta*

In binas ſortes adiecta parte locetur

Dimidia, reliquis tribuatur vt ordine ſignis.

In ſeſtertios gradus reliqua ſumma diuidenda. Vt in exemplo noſtro de 160 gradibus, triacontadas quinque deduximus. Reliqua decem in duo & ſemiſſem partiti ſumus. Hæc egregie reſtituta ſunt. Quod non pudebit dicere. Non enim adhuc æquos iudices noſtrarum vigiliarum & beneficij in hunc auctorem collati nacti ſumus. Nos ipſimet in Olympico ſtadio nos victores prædicabimus. Ferat nos candidus Lector non tam meriti noſtri, quam ingratorum hominum cauſſa nos hæc *παῤῥησιάζειν*. quanquam non deeſt ſtupor, tamen maiorem partem vindicat ſibi in illis *κακοήθεια* & ambitio. Miſeret me eorum.

v.33. *Dodecatemoriis ſignis.*] Reſtituendum:

In qua deſtituent te, iuſtum Luna tenebit

Dodecatemorion ſigni. Poſt cætera duces Ordine, &c.

Nam Gemblacenſis habet *tenebit*, non *videbit*. quod melius eſt.

Pag. 52. v. 1. *ſic conſtant aſtra locata.*] Legendum:

Ordine quæque ſuo, ſicut ſtant aſtra locata.

Similiter in ſecunda Inſtitutione:

Ordine naturæ, ſicut ſtant cuncta locata.

Gemblacenſis hic nonnihil trepidat. Habet enim:

Ordine quæque velut ſtant aſtra locata. Mendoſe.

v. 2. *Hac quoque te ratio ne fallat.*] Aliud Dodecatemorij genus, quod

ur Dodecatemorion Dodecatemorij. Vnum Dode-
n eſt ſeſtertius gradus, vt diximus, hoc eſt, quinque
adus. Singuli dimidij gradus ſingulis ſuis Planetis
ur. Et hic quoque Bonincontrius ῥέμβεται ἐν σκότῳ,
ntius a nobis accipietur quam ab aliis acciperetur, ſi
quod fatum miſerum interpretem horum furori ob-
ed bene cum eo agitur, quod illi Boninconrio harum
tiores non ſunt.

tior in effectu minor eſt.] Quo particularior, eo certior.
ρεστέρα, τοσούτῳ ἀκριβεστέρα. Atque adéo Dodecatemorion
quod eſt Dodecatemorion Dodecatemorij, eſt certius
ius ipſo Dodecatemorio, cuius Dodecatemorion eſt.
ſt, quod vult illis:

tior in effectu minor eſt: quod partibus ipſis
odecatemorij quid ſit, quod dicitur eſſe
odecatemorion. ———

t, Dodecatemorion quoddam in partibus ipſius Do-
rij.

uinque id per quinque notatur.] Seſtertius gradus reſpon-
ue dimidiis partibus. Singula earum ſingulis planetis
tur. Hoc eſt, quod dicit:

——— *ducunt & ſingula ſortes Dimidias.* —

empe quinque ſidera, quæ iam dixit, hoc eſt, Planetæ.
imidias vires quæ in eis & cura capeſſunt.] Hæc deplorata
untur in integrum:

——— *ducunt & ſingula ſortes*
idias, vireſque in eis & iura capeſſunt. Perſpicue verum.
In quocunque igitur.] Egregie hunc locum reſtituit codex
cenſis:

quocunque igitur Stellæ quandoque locatæ
decatemorio fuerint, ſpectare decebit.

habet ſcriptus ille Codex. *Quocunque quandoque, quæ*
e, & ſimilia, ſunt Maniliana, vt alibi notamus.
Cuius enim ſtellæ in finem ſint.] Caſtiga, vt olim fecimus:
ius enim ſtellæ fines in ſidere quoque
ciderint. — Superſunt veſtigia in Gemblac. *cuius enim*
fine ſint. Fines τὰ τῶν πέντε πλανωμένων ὅρια intelligit.
cum Firmico Terminos vocat. Ab initio Arietis, vſque

 ad vi

ad [illegible], eſt terminus ♃ a vii, ad xii, terminus ♀: a xii; ad [illegible] terminus [illegible] xx, ad xxv terminus ♄. [illegible] Dodecatemorion [illegible] Arietis. Quis eſt [illegible], Mercurius dabit effectus in illis [illegible], vt [illegible] Aſtrologorum. Sed eſto in xv Arietis. A xv [illegible] ſunt gradus quatuordecim [illegible], id eſt octo dimidij gradus, [illegible] eſt in nono [illegible] gradu. Abiectis quinque dimidijs gradibus, Dodecatemorion [illegible] Dodecatemorij incidit in fines [illegible], [illegible] a Mercurio, [illegible] eſt facto. Sed operæ eſt [illegible] verba Porphyrij: [illegible] τῶν ζῳδίων [illegible] ἡ σελήνη [illegible] καὶ ὅταν αὖ λέξῃ ὁ ἀριθμός. [illegible] τὸ δωδεκατημόριον. [illegible] ἡ σελήνη [illegible] Διδύμοις [illegible], καρκίνῳ [illegible], λέοντι [illegible]. [illegible] δωδεκατημόριον [illegible]. Habet enim non paruam affinitatem cum iis, quæ proponuntur.

v. 12. *dabit [illegible] in [illegible] eius.*] Repone ex Gemblacenſi — *in viribus eius.* Dodecatemorion dabit effectus in viribus eius ſtellæ intra cuius fines & [illegible] ſuos deprehenſum fuerit. Ne hæc quoque [illegible] ab [illegible] capiebantur propter ignorationem veteris [illegible] a Bonincontrio non [illegible].

v. 13. [illegible]] [illegible] proprio artis verbo. [illegible] conſideratio a peritis dicitur ἀστέρων [illegible]. Contra hinc ſtellis ſignorum per ſe conſideratio dicitur ἡ τῶν ζῳδίων κατὰ τὸ [illegible]. In ſecunda Inſtitutione:

Mox [illegible] mixturæ ſuæ cum viribus omnis.

Mixtura, κρᾶσις, μῖξις ἀστέρων πλανωμένων.

v. 14. *Verum hoc poſterius.*] Lege *hæc.* Aſſentitur & Gemblac. Hoc ſæpe promittit: & de editione dubitare nos prohibet Firmicus, vt alibi aperuimus.

v. 15. *Nunc ſatis eſt dixiſſe*] Platica informatio. Firmicus: *Debet [illegible], qui [illegible] inſtituitur, primum platice mſlitui: vt his apertioribus, [illegible] compoſitus, atque formatus ſecretiora deinceps genituræ [illegible].* Eſt vero [illegible] ad doctrinam [illegible].

v. 20. *Per facies nomen[illegible]que ſuum [illegible] viſus.*] Scribe:

Per [illegible] nomenque ſuum [illegible] ponitur [illegible]

[illegible] ſuis formatur ſyllaba [illegible]

v. 21.

formatur ſyllaba nodis] Nodos ſyllabæ dixit, qua ...
nius *trinod...*.

Per verba legendi.] Indubitata lectio *per verba legendi*
& hic quoque technico verbo. Nam in oratione ...
in corpore animalis. Vulgaris lectionis vitium & cæci
& pueri intelligunt.

Quæ nisi conſtiterint propriis.] Melius Gemblacenſis
——— *primis fundata elementis.*

3.v.3. *At veluti in nudis.*] Perturbate ac mendoſiſſime
...gotio expediuntur :

veluti, nudis quum ſurgunt mœnibus vrbes,
onditor & vacuos muris circundare colles
...ſtinat; ante, manu quam tentet ſcindere foſſas,
...rtit opus. ———

...na ſententia. Conditor vrbis ante, quam mœnia circun-
...s vertit opus, &c. Eſt hyperbaton in parabola vſq. ad illa,
cunctanti tantæ ſuccedere moli. In hac & ſupreme para-
...ta luculenter dicta. Atque haud ſcio, an ab Ouidio
...perare poſſemus.

...muris circundare colles.] Tangit morem Romanum : quo
...num coloniæ in editioribus condebantur.

Aſt illi ſilicem.] Lege, *Aſt alij ſilicem.* Ita etiam Gemblac.

Ferrique rigor per tempora nota.] *Tempora ferri* tempera-
... Supra:

...rmixtoſque dies mediis hiemem inter & æſtum
...ticulis vno ſeruantia tempore vtrinque.

...a ferri etiam mei Galli in ſuo idiotiſmo ſeruant, *La trem-*
...

hinc artes, hinc omnis.] Scribo : .
——— *hac artes, huc omnis conuenit vſus.*

Sic mihi tractanti.] tractanti ſuccedere haud ſcio, an ſa-
...e dixerim. Gemblacenſis veram, ni fallor, lectionem
... :

...c mihi cunctanti tantæ ſuccedere moli.

... ad mentem eius. cunctanti, non, ſtatim irrumpenti.
...d verbum dixit ἐπέχοντι.

ἐπέχοντι φαίνεται ἦλθε πρό. hoc eſt, *cunctanti ſugere mane.*

Ergo age naſcendis.] Triplex eſt τῶν ζωδίων σχέσις. ἢ κατ' ἀλ-

ἀλλὰ, ἡ κατὰ κράσιν τῶν ἀστέρων, ἡ κατὰ μετάβασιν, quæ dicitur κατὰ τὰ [illegible]. At prima, quæ [illegible], aut καθ' [illegible] ſit, iam ſupra abſoluta eſt. [illegible] κατὰ [illegible] τὸ [illegible], in manus noſtras non peruenit. Reliqua [illegible], & vltima, [illegible] τῶν [illegible]. Ea nunc proſequitur.

Ibid. *[illegible]*] Doctrina hæc [illegible] a Græcis [illegible]. Platica eſt informatio ad XII locos genituræ: quorum primi ſunt quatuor cardines, ac dicuntur [illegible], quatuor ſecundi, qui [illegible], vulgo deiecti loci, ſeu [illegible] quatuor [illegible], qui & ἐπαναφοραὶ, vulgo ſuccedentes. Ita veteres, & Firmicus. Sed [illegible] in duo membra diuidit: in quatuor cardines, & eorum intermedia numero octo. [illegible] dicuntur, item ὁ [illegible]. [illegible] Arabes vocant

Turres: quod eſt frequentiſſimum apud illos, Manilius etiam CASTRA.

v. [illegible] *Cardinibus, qui per Mundum ſunt quatuor omnem.*] Quatuor κέντρα [illegible] alij cuſpides vocant, alij etiam angulos. Quod κέντρον Græcis eſt, id Arabibus [illegible] cuſpis. AbenEzræ יתד paxillus. Sed & omnes [illegible] domus cuſpides vocantur. Sunt autem hæc: ὡροσκόπος, ſiue [illegible], [illegible], ſiue [illegible]. [illegible] autem, [illegible] dicitur, aliis etiam ὁ [illegible]. [illegible] eſt [illegible].

v. 21. *mutantque [illegible]*] [illegible] ſpectatur ἢ κατὰ τὸ [illegible] ἢ κατὰ τὸ [illegible], quatenus in Zodiaco, & quidem per [illegible], de quibus ſupra: qui modus ſemper [illegible] & ſtabilis. Nam ea omnia in circulo Zodiaci [illegible]. [illegible] autem inconſtans, ambulatorium [illegible], quatenus & ſecundum motum cœli, & ſecundum [illegible] Meridianorum & Finitorum variantias. Ideo dixit:

— *[illegible] volantia ſigna.* Hoc enim [illegible], non [illegible] dixit.

v. 2[illegible]. *[illegible] ab exortu.*] ἀνατολὴ, ὡροσκοποῦν ζῴδιον.

v. 2[illegible]. *Quæ primum terras æquali limite cernit.*] Longe melius Gemblacenſis:

Quæ primum terras æquali limite cernit.

Paulus Alexandrinus hunc vocat [illegible].

v. 24. *[illegible]*] [illegible]

v. 26.

Tertius excelſi] τὸ μεσουράνημα.
Phœbus ſubſiſtit habenas] ſcribe — *aqua Phœbo ſubſiſtit*

... ſiaſque examinat vndas] *examinat* ... emen-
Confirmatur fide Gemblacenſis.
Ima tenet quartus.] τὸ ὑπόγειον, τὸ ἀντι...
undato nobilis orbe.] Fortaſſe melius *fundato* ...

In quo principium eſt reditus, finiſque cadendi.] In Sphæra

...ua caderet, ſubeat cælum.
...4.v.3. nectantque in vincula bina.] δύο ἡμικύκλια.
Primus erit ſummi.] τῷ ὡροσκόπῳ præfert τὸ μεσουράνημα,
...næus & alij. Tractat vero ſignificationes quatuor cu-

Et Deus omnis Adferat.] Ita Gemblacenſis, & veteres
...ditiones, præter Lugdunenſem, quæ recte habet
...us omne Adferat. — Sed ne ſic quidem locus purgatus.
...ferat longe melius, auctore Gemblacenſi.
...atque omnis gloria vulgi.] Præfero lectionem Gemblac.
...us gratia vulgi. Paulus Alexandrinus: σημαίνει δὲ τὰ περὶ
...ἡ δόξης, ἡ ἀξιώματος, ἡ συστάσεως, ἡ προεδρείας, &c.
Reddere iura foro.] ἄρχοντας ἡ ἐπιδόξους ἡ ἐμπράκτους. Pau-
...andr. imo δικολόγους, ζυνηγόρους, νομικούς. quod plane vult
...s, ſed ſi Mercurius ibi fuerit. Idem Paulus.
Proximus eſt ima.] τὸ ὑπόγειον. Lege vero *Proximus eſt imæ.*
Suſtinet alternus] Legimus, *alternis.* Confirmatur fide
...c. in quo recte alternis, quia ſubinde cardines mutat.

Quæ ... perpetuis alterna ſorte volutem
Curſibus excipiant. ———
... mixtum radicibus orbem] Legendum *nixum radicib.*
... Effectu minor in ſpecies.] *In ſpecie.* quanquam ima ſtatio-
...tus, atque ideo in ſpecie minor videtur, non tamen pro-
minor in effectu. Apponam totum locum, vt legendus:
Proximus eſt imæ quanquam ſtatione locatus
Suſtinet alternis nixum radicibus orbem
Effectu minor in ſpecie, ſed maior in vſu,

Fundamenta tenet rerum, cenſuſque gubernat.

Quid clarius hac lectione, imo quid verius? [illegible] *cenſuſque gubernat.*]

v. 21. *Fundamenta tenet rerum.* [illegible] magiſtri [illegible] menta, id eſt opes, etiam Græci huius artis magiſtri [illegible] cant. De hoc Paulus Alexandr. ἔστι δὲ τὸ [illegible] λόγον, &c. [illegible] συμβατικός.

v. 22. *Quam rata ſint foſſis ſcrutantur.*] ſcrutatur. [illegible] *loco dimiſit nobis parentes, patrimonium, ſubſtantiam* [illegible] *menta* [illegible] *aliquid ad latente vel repoſitam pecuniam* [illegible] *Funda-* *ment* [illegible]. *Ergo* [illegible] *quam rata vere ſint foſſis metalla*, [illegible] [illegible] ἀσφάλεια. Atque haud ſcio, an [illegible] [illegible] πολυτελεστέρα comprehendantur. Nam Polybius eo nomine ſupellectilem tantum deſignat, & veteres Gloſſæ. Videtis enim hic Fundamenta eadem notione, qua Manilius, & Paulus Alexandrinus, imo & Ptolemæus θεμέλια capite [illegible] κτητικόν.

v. 23. *Atque ex occulto quantum contingere poſſit.*] Quantum poſſideas in confiſcato, vt Suetonius, & Tertullianus, quod de pecunia, [illegible] recte dicitur. Sed annotatiæ ſpecies, aut vini dicuntur condita, & in coditis eſſe habere aliquis dicitur. [illegible] Magiſtri artis vocant homines, qui ſtudioſe in conditis opes confiſcatas habent.

v. 24. *Tertius atque illis pollens.*] [illegible] emendauimus: *Tertius æque illis pollens.*— De [illegible] loquitur, quem [illegible] [illegible], quod vterque βάσις & Fundamentum dicatur. Nam [illegible] non ſemel vocari a Manilio, & in eo [illegible] eſſe, notius eſt, quam vt repetatur. βάσιν autem [illegible] vocat ſemper Paulus Alexandrinus. Vnde Firmicus: *Ex hoc loco totius genituræ fundamenta noſcuntur.* [illegible] nunquam non recte æquipollens dicitur. Nam potius [illegible] eſt horoſcopo æquipollens. ac propterea [illegible] dicitur Paulo Alexand.

v. 26. [illegible] *reſiſt.*] Inepte. Scribendum ſane. —— [illegible] *reſiſt, & tempus deſcribit in* [illegible]

Neque [illegible] aret. Ita enim in proœmio Sphæræ Mundi.

Qui Mundus [illegible] *ſupernaſci* [illegible]

v. 28. *Nec capit* [illegible]] [illegible], vt Græcum nomen [illegible]. Nam [illegible] libello [illegible] Latine [illegible], non deerit nomen Græco

reſpondens Horiſpex. quid ni, vt Cœliſpex Apollo Ro-
ad Sex. Aurel. Victorem. Sic ἱερνοσκόπος extiſpex, [illegible]
-ος?
. *Hic tenet arbitrium vitæ.*] Propterea οἶκος dicitur, hoc eſt
aculum. Paul. Alex.
vtrunque admixtus.] *vtcunque* olim emendabam [illegible] ſub-
Gemblac.
55.v.3 *coniungitq; equis*] vnde χαμεσόλος Paulo Alexand.
Nec contentus eris.] Proximum ſignificationibus cardi-
eorum tempora adiicere. Græci κέντρων χρόνους vocant,
ingulis quadrantibus ſuos ætatis gradus attribuunt. Pri-
uadrans a medio cælo, ad Horoſcopum, dicitur ἀπηλιωτι-
ndus ei oppoſitus ἀνταπηλιωτικὸς ab imo cælo, ad occi-
. Tertius λιβυκὸς ab occidente, ad medium cælum?
s ἀντιλιβυκὸς ei oppoſitus, ab Horoſcopo, ad imum cæ-
Horum igitur arcuum, qui ſunt quædam μεσοκέντρια, pri-
empe ἀπηλιωτικὸς primam pueritiam continet, ac proxi-
tatem pubertati. λιβυκὸς pubertatem, & iuuentam. ἀντα-
κὸς ſenectam, & exitam ætatem. Ita Manilius. At De-
ius Græcus auctor paulo aliter nempe per cuſpides ipſas,
r interualla. ὁ μὲν ὡροσκόπος δηλοῖ τὴν πρώτην ἡλικίαν τὸ με-
ατὴν μέσην· ἡ δὲ δύσις τὴν τελευταίαν, τὸ δὲ ὑπὸ γῆν κέντρον τὸν
, καὶ τὰς μετ᾽ αὐτὸν γινομένας εὐδοξίας, καὶ ἀδοξίας.
. *Nec contentus eris.*] Lemma erat in Gemblacenſi: DIVI-
ETATIS IN PARTES CÆLI.
Interualla etiam] τὰ μεσοκέντρια, intercepta inter cuſpides.
Quicquid ab exortu] Arcus ἀπηλιωτικὸς continet prima
æ rudimenta, ac nouellam infantiam.
. *Quod ſummo premitur.*] λιβυκὸς primam pubertatem.
4. *Quæ pars occaſus*] ἀνταπηλιωτικὸς ſtatam ætatem.
. *At quæ perficitur.*] ἀντιλιβυκὸς ſenectam ætatem. Variat
lacenſis a vulgata lectione:

At qua perficitur, curſus redeunte ſub imo.

verum eſt. Qua redeunte curſus cæli confectus eſt. Nam
eius ortus mundi, id eſt Horoſcopus conſtitutus.
20. *Labenteſque dies vitæ.*] Gemblacenſis, *Labentemque*
vitæ.
21. *omne quidem ſignum.*] Repetit quæ ſupra exponebat
περὶ [illegible]

περὶ τῶ μεταβατικῶν τῶν ζῳδίων. Explicatis igitur quatuor cardinibus, nunc ad interualla, hoc eſt ad bina ſigna cardines intercedentia progreditur. Sunt autem ea quidem a parte dextra ἐπαναφοραὶ, a parte ſiniſtra, ἀποκλίματα, quibus binis vtrinque cardo cingitur. Et quia quatuor interualla ſunt, ideo octo ſunt in ſumma. Vnde hæc [illegible] dicitur ὀκτάτοπος.

v. 21. *Partibus inficitur.*] Supra ita loquitur:

Ambiguque infectum noſtris dimittit in auras.

Firmicus libro VI: *Patrem etiam ipſum diligenter exquirere [illegible] quis ſit [illegible] dominus, & vbi poſitus. Ipſe enim ex ſua [illegible] [illegible] inficiet.* Nimirum intelligit τὰ τῶ ζῳδιακῶ διαςήματα, τοῖς [illegible] [illegible], vt ait Ptolem. περὶ θεῶν κατὰ [illegible] [illegible]. & vide locum ζῳδίων.

v. 24. *Et accipiunt vires cæloque reſtituunt.*] Supra:

Ipſi dant fines cæli, capiuntque viciſſim.

v. 28. *pœnamque ferentia ſidera ſedis.*] Actum erat de hoc loco abſque ope Gemblacenſis, qui habet *ſeclis*, nimirum pro *ſeclis*. Itaque totus locus ita continuandus:

——— & prætereuntia cogit
Eſſe ſui moris vario nunc diues honore,
Nunc ſterilis, pœnamque ferentia ſidera ſeclis.

Hic nunc diues vario honore, nunc ſterilis cogit ſidera eſſe ſui moris, & ferentia pœnam ſeclis. Nempe diues honore alter, ſterilis pœnam ſeclis.

v. 29. *Quæ ſuper exortum eſt a ſummo ſidere cæli.*] Satis obſcure, quanquam intelligimus quid velit. Gemblacenſis lucem reddidit.

Quæ ſuper exortum eſt a ſummo tertia cælo.

τῶ ὡροσκοπῶντος ζῳδίῳ ἀπόκλιμα intelligitur. vocatur κακὸς δαίμων, [illegible] ἀναφορὰ Sexto Empirico, [illegible] τῶ ὡροσκόπου Paulo Alexandrino.

v. 31. *Et vitio.*] Malim *Eſt vitio*.

v. 32. *Par erit aduerſo.*] τὸ δύνοντος ἀπόκλιμα. Vocatur ἐπαναφορὰ [illegible], καὶ τύχη [illegible] πύλαι, [illegible] πύλη. etiam [illegible] [illegible] ἀπόκλιμα [illegible] Paulo Alexandrino, perperam, meo iudicio. Nam hoc [illegible] conuenit tertiæ ſedi a medio cælo occaſum verſus, hoc eſt octauæ domui, non autem ſextæ.

v. 3[illegible]. [illegible]] Centri Mundi ὑπογείου. Ne hanc prærogatiuam habeat [illegible] δύνοντος, quam habet orituа, cuius ἀπόκλιμα

ſuper ortum ſcandit, quam huius ἀπόκλιμα infra occa-
Vnde dicta πόνε πύλη.

6. v. 1. *Vtraque preterita.*] Loquitur de ſexta domo,
Portam laboris dici, non de vtraque. Omnino legen-
quæ. vtpote quæ. Et ſane non aliter ſcripſit Manilius.
nquit, quæ iam lapſa ſit. Immergitur enim infra Ori-
præceps.

præterita fertur.] Gemblac. *Pratenta.* male, ſi bene iudi-
ſolenter peccat in eiuſmodi.

rta laboris.] Non magnæ molis erit diuinare *Porta labo-*
contrius non ſolum de XII domo intelligit, ſed etiam
cari dicit, quia Sol in eam, inquit, ingreditur, quum
biterra. Quis contineat riſum hæc legens?

Porta laboris.] Gemblacen. *Ora laboris.* non male. Sed
io *Porta.* Sic ἐπαναφορὰ τοῦ ὡροσκόπου dicitur *Orci porta.*

Nec melior ſuper occaſum.] τοῦ δύνοντος ἐπικαταφορὰ, ἀρχὴ
χὴ θανάτου, τυφώνος οἶκος.

contraque ſub ortu.] τοῦ ὡροσκοποῦντος ἐπαναφορά. Αναφορὰ
βίος, ἔξω πύλη Paulo Alexandrino.

lla ſuperna.] *ſuperne.*

Extiterint.] *Extiterunt.*

Ceſſit & in tumulum belli, vitaque Typhoeus.] Lege Ty-
t Orpheo. Metaplaſmus. Nam Typhoei dicendum
φωῖ. Vt Virg.

phei Calliopea, Lino formoſus Apollo. Orphei, ὀρφεῖ.
vero dictum: Terra ſepeliuit vna & bellum, & Ty-

pſa tremit mater flagrantes.] *Flagrantem,* Typhoea ſcilicet.

Atque refulgenti.] Locus vitioſiſſimus, & qui in nugas
em dedit Bonincontrium. Non multum laborabimus
endo:

At quæ fulgenti ſequitur faſtigia cælo
Proxima. ———

, ἐπανεφέρε. Eſt enim ἐπαναφορὰ τοῦ μεσουρανήματος.

Neve ipſi cedat.] Sic ſupra ad eundem ſenſum loquitur:
ſeu præſtet cardine mundi. Ne ipſi quidem horoſcopo ce-
it. Inde dicta ἀγαθὴ τύχη, Manilio Felix: quaſi non τύχη
ὴς dicatur.

v.15. *Spe melior.*] ἀγαθῶν ἐλπίδων ὅτι σημαντικός. Paulus Alexandrinus.

v.16. *ſummæ comes addita fini.*] Nam puncto medij Cæli vicina eſt: a quo altius faſtigium non eſt.

Ibid. *victrixque priorum.*] Perſiſtit in tralatione. Dixit enim, *Palmamque petens.* Tandem præteribit priores ante ſe currentes. Apoſtolus ad verbum tertio ad Philippenſes: τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. At Bonincontrius, *victrixque priorum*, id eſt VIII, XII, VI, & ſecundæ domus. Nec hac hallucinatione contentus, interpretatur de tertia domo dictum, *Altius inſurgens.* Tædet nugarum.

v.17. *In peiuſque manent curſus.*] Quia, inquit Bonincontrius, ſunt domus cadentes. Itane? De tertia putat dictum. At vndecima domus non eſt cadens domus. Quomodo igitur in peius manent curſus, quum ſit ἐπαναφορὰ τοῦ μεσουρανήματος, a qua ad μεσουράνημα ad feliciora curſus eſt, non ad peiora? Vide quæ ſuperiori capite pronunciat de felicitate, claritate, & eminentia medij cæli. Denique medium cælum reliquis omnibus omni cauſſa præſtat. Profecto ab vndecima domo, ad decimam, non in peius, ſed in melius proceſſus fit. Ordo autem domuum non ſecundum conſequentiam ſignorum cenſetur, prout dicitur prima, ſecunda: ſed ex motu cæli. Horoſcopus eſt prima domus, duodecima domus ſecunda, vndecima eſt tertia, medium cælum eſt quarta. Ita Manilius non ſemel, non vt vulgus: cuius rei ignoratio impoſuit Bonincontrio. Eſt ne hoc in peius progredi? Quam aſinus eſſem, ſi hæc vel in ſomnis cogitaſſem. Feliciter olim correximus: *Imperiiſque manent curſus.* — Ait omnium votorum ſummam ibi eſſe. Curſus in eo ſtadio eſt ad imperia. Nam perſiſtit in metaphora ſtadij, de qua iam ex Apoſtolo retulimus. In eo curritur ad imperia: neque votis vllus locus eſt, quia conſequeris quod habes in votis. Vota locum non habent. Græce, τὸ ἐπιτυχεῖν πλεῖον εὐχῆς κρεῖττον. Quam inepta & nugatoria ſit vulgata lectio, ex elegantia huius aduertere potes.

v.19. *Atque eadem inferior.*] Melius Gemblacenſis *Atque eadem interior.* Nulla enim eſt, quæ propior medio cælo.

v.20. *Quoi titulus Felix.*] Atqui ἀγαθὴ τύχη tantum dicitur, quod equidem ſciam. Manilius etiam εὐτυχῆ dictam innuit.

Pro

ſ textus Bonincontrij & Gemblac. habet *Quod*. neque
quam reperias. Cenſum nomen virtutis nomine elegan-
m, vt Iuriſconſultus: *hoc iure omnes cenſemur*, & ſimilia,
pueri ignorant. Sed lectio variat in Gemblacenſi.

——— cenſum ſi proxima Graiæ
oſtra ſubit lingua, virtutique a nomine nomen.

ntrij textus : *——— veterique a nomine nomen.*
abio ex illis veram lectionem eruemus.

gi titulus Felix, ſi cenſum proxima Graiæ
ſtra ſubit lingua, vertitque a nomine nomen.

nguæ, vis linguæ, ἡ διάλεκτος, Manilianum eſt, vtpote
eo vſurpatum. ſiquidem, inquit, noſtra lingua poteſt κα-
qui cenſum & vim Græcæ, & vertere nomen a nomine.
am hoc diſplicebit. Nobis vero doleret aliquid a no-
ter excogitatum, quod ipſis placeret.

vertitque a nomine nomen.] ὀνοματοποιΐα.

Iupiter hic habitat.] Nam propterea Sex. Empiricus, &
lexandrinus ἀγαθὸν δαίμονα dictum putant.

Fortunæ crede regenti.] Propterea ἀγαθὴ τύχη dicta.

Huic in peruerſum.] Huic διαμετρεῖ ἡ κατὰ γῆς τοῦ αὐτου-
τος. ἀγαθὴ τύχη Paulo Alexandrino. quod alibi non le-

Imaque sub[illegible]ſi contingunt fulmina mundi} Lege: *contin-*
lmina τὰ ἐρείσματα: quomodo tam ſæpe momen dixit pro
to, ſic fulmen pro fulmento. Varro fulmentam dixit
fæminino in illo prouerbio: *Fulmenta lectum ſcandit*. Alibi
s quid ſit fulmentum in lecto, nimirum quod ἠλεκτρον vo-
Celſus accipit non pro fulcro lecti, ſed pro quouis fulci-
quod pedi lecti, ſiue clinopodi ſubiicitur. Verba eius ex
o ſunt hæc : *Si nihil horum eſt, ſuſpendi lectus debet, & mo-*
ne id quidem eſt, at certe vni pedi lecti fulmentum ſubicien-
. Ita veteres Celſi manu ſcripti Codices, pro quo inepte
m eſt *funiculus*.

. *fulmina mundi.*] Cælum τὰ αὐτου ἐρείσματα fultum etiam
æra mundi ſupra dixerat :

Cardine tam ſimili fultum, quam vertice fingit.

ſ. *Aduerſaque nitet parte.*] Emendauimus olim :
duerſa quæ parte nitet ——— Adſtipulatur Gemblacenſis.

Hic

Hic per omnia ſtrenue nugatur Bonincontrius.

Ibid. *defeſſa peracta Militia.*] Ait defunctam militia, ac quaſi emeritam: quia eſt finis quadrantis proprij.

v. 27. *Cardinis & ſubitura iugum.*] Defuncta enim quadrante αὐτοπαλιντρόπῳ imum cælum videtur ſcandere. Ab occidente enim, ad imum cælum, & hinc ad Horoſcopum, domos numerat Manilius.

v. 28. *Nondum ſentit opus Mundi.*] Legendum:

Nondum ſentit onus Mundi.— Nondum ad cardinem imum peruenit, qui ſuſtinet onus Mundi. Hic, vt dixi, recte ad Occ., non ab imo cælo ad occidentis cardinem: ſed a quinta domo, ad imum cælum, ab imo cælo, ad Horoſcopum progreſſum fieri ſecundum cæli motum. Nam prima, & ſecunda domus vulgo dicitur ſecundum cõſequentiam ſignorum, non autem ſecundum motum cæli. Hoc impoſuiſſet peritioribus, ne dicam Bonincont.

v. 29. *Dæmonien.*] Ita hæc diſtinguenda:

——iam ſperat honorem.
Dæmonien memorant Graij. Romana per ora
Quæritur inuerſo titulus. ſub corde ſagaci
Conde locum. ——

Ibid. *iam ſperat honorem.*] Contrarium ſupra dixit: ——*nec vota ſuperſunt.* Hic proponit imminentes honores: ibi inuadendos obiicit, nec voto aut ſpei lo[illegible] eſſe.

v. 30. *Quæritur inuerſo titulus.*] Inuertendo huic nomini Latine adhuc quæritur vocabulum. quaſi dicat, Latine adhuc verti non poteſt. Et ſane neſcio, an Latinum ſit, quod huic reſpondeat, niſi forte Genialis. Nam δαίμων eſt Genius. κακοδαίμων ἄνθρωπος Malugeniatus dicebant veteres Romani, & cuiuſdam illorum priſcorum cognomen fuit Maluginoſo: quod [illegible] veteres Gloſſæ reddunt. Inverſum igitur [illegible], niſi contrarium malis, [illegible]. Nam vtri potius aſſentiar, neſcio. Gemblacenſis habebat *in verſu.*

v. 31. *numenque Dei totumque potentis*] Manifeſto vitioſum. Sed ſuccurrit Gemblacenſis: —*numenque Dei nomenque potentis.* Optime.

v. 33. *Hinc momenta manent.*] Lege *Hic.* In quinta domo ponit ægritudines, & ſalutis diſcrimina. At recentiores ea omnia ſextæ aſſignant.

57. v. 1. *Bellaque morborum tetris.*] Gemblacenſis:
llaque morborum cæcis pugnantia telis.
Viribus ambiguum geminis.] Hinc, inquit, ſurgunt diſcri-
tæ noſtræ, quod ambigo, an accidat duplicibus viribus
diei pollentis duplici vi in vtranque partem, nempe ſa-
morbi. Alluſit ad prouerbium: *Neſcis quid veſper ſerus*
illud Euripidis in Oedipode.
ἀλλ᾽ ἡμέρα τοι μεταβολὰς πολλὰς ἔχει.
s nunc aliud mane promittat, nunc diuerſum veſpere.
ed medium poſt aſtra diem.] Legendum: *Sed medij poſt*
Die ἀρχαῖζ, id eſt, diei.
bra die ſomnique pares vbi fecerit horas.
s in Roſis: *Ad primi radios interitura die.*
. Nam vna quæque domus habet aſtrum ſuum, ſiue
egebamus olim *poſt caſtra die.* quod ſane puto verū eſſe.
er ſcripſerit Manilius. Suſpectum tamen eſt quomodo-
egas. Nam ea quidem domus eſt vndecima, & ex vul-
, ſequitur medium Cælum. Sed Manilius, vt diximus,
gnorum conſequentiam domos numerat. Supra dixit
mo: *At quæ fulgenti ſequitur faſtigia cælo.* Quomodo igitur
a; quam vndecima ſequuntur idem medium cælum?
Æthera Phœbus amat.] Ne hoc quoque ſanum eſt. Su-
nur olim legendum *Atria Phœbus amat.* Eſt nona domus,
hœbo, ἀπόκλιμα ἀγαθὸν, περιμεσουράνημα Paulo Alexandri-
κάτω μερὶς, μοῖρα, μονομοιρία.
ſub quo quoque corpora noſtra Decernunt vitia.] Quid eſt
noſtra decernunt vitia? Deinde quod vitium in illo loco,
dicatus? Locum in medio reliqui. Nam nullam opem
poſſum. Inanes & futiles conjecturas neque eruditi eſt
iſci, neque prudentis admittere.
Deus ille locus.] Θεὸς enim dicitur, *Deus* Phœbus, ipſomet
interprete: *Aera Phœbus amat.*— Firmicus de hoc loco:
m diei ac Solis locus. Legendum: *Eſt autem Dei Solis locus.*
huic aduerſa nitens.] ἀπόκλιμα τοῦ ὑπογείου. Tertia domus.
Θεὸς στήνης. ἀγαθὸν ἀπόκλιμα Paulo Alexandrino.
huic aduerſa nitens.] Ita hic locus concipitur in Gemblac.
——*huic aduerſa nitens, quæ prima reſurgit.*
Sedibus ex imis, iterum reducit Olympum *Pars*

Pars Mundi —— In quo primam producit in... vt ſolebant veteres illi, vt Lucretius *reducere* dixit prim... cta. De hac re vide Porphyrionem in illud Epodi, *Redit... Proia... lis ... vice.*

V. 10. *Iterum reducit Olympum.*] Poſt imum cælum ... ſequitur.

V. 11. *noctemque gubernat.*] Gemblac. — *mortiſque ... gubernat.* mendoſe.

V. 12. *Et dominam agnoſcit Phœben.*] Iccirco vocatur Θεὰ, vt oppoſitus ei locus Θεὸς. Sed melius, meo iudicio, ſecundum dicaſſent, quam tertiam, propter diluculum, ſiue crepuſculum matutinum, quod propius eſt τῷ ἀνατέλλοντι, ſiue ὡροσκόπῳ. Diana enim φωσφόρος, Latine Lucina, aliter lux dubia vocatur, id eſt crepuſculum. Strabo: ἐντεῦθεν δ' ἐπὶ Βαίτιν ... πόλεις, καὶ πόλις Ἐβοῦρα, καὶ τὸ τοῦ Φωσφόρου ἱερόν, ὃν καλοῦσι Λουκεμ Δουβιαμ.

Ibid. *fraterna videntem Regna, per aduerſas cæli fulgentia partes.*] Paulus Alexandrinus: ὅτι δὲ καὶ ξεναρτείας μεγίστης γίνεται, ὅτι διάμετρος τοῦ ... Θεοῦ ζωδίου τέτακται.

V. 14. *imitantem finibus orbis.*] Non deterior eſt lectio Gemblacenſis:

Fataque damnoſis imitantem finibus oris.

V. 17. *Arce ſed in cæli.*] μεσουράνημα. Medium cælum.

Ibid. *qua ſumma accliuia.*] Ab horoſcopo ad medium cælum.

V. 18. *qua principium decliuia ſumunt.*] A medio cælo, ad occaſum.

V. 20. *Suſpenduntque ſuo libratum ex ordine.*] [illegible] olim diuinanimus *libratum examine mundum.* Subſcribit Gemblacenſis. A lance momentanea tranſlatum. In Sphæra mundi — *ſextamque examinat horam.* Supra —— *mediaſque examinat vmbras.* Sic Arabes verticale punctum Zenith [Arabic], id eſt, examina. Themen vocant. وزن ma eſt examinare.

V. 21. *Aſſerit hanc Cytherea.*] Ruſus redit ad quatuor cardines: quos ſupra conſiderauit, quatenus ſunt cardines, nunc vero quatenus Domicilia καὶ ἐν τῇ ... τῆς δωδεκατόπου. Præterea illis attribuit ſuas tutelas, quod ſupra non fecerat. Tutela Medij cæli Venus, imi cæli Saturnus, Horoſcopi Mercurius, occaſus Dis pater. Atque vt ſupra, ita hic incipit a medio cælo propter

excellentiam. Locus enim ille aliis propterea præfertur, ...iſſimo lumine ſupra omnes illuſtratur.

Per quæ humana.] Loco deſperato opportune ſuccurrit ...enſis.

...ſſerit hanc Cytherea ſibi per ſidera ſedem,
...t veluti faciem mundi, ſua collocat ora,
...er quæ humana regit. Propria eſt hæc reddita parti
...is: & connubia, & thalamos, tædaſque gubernat.

Connubia & thalamos.] Paulus Alexandrinus: γάμου ἢ ... ...νικῶν δηλωτικὸν καθέστηκεν. Suſpicor vero Manilium

——— *Propria eſt hæc reddita parti*
Vis, vt connubia, & thalamos, tædaſque gubernet.

...tauimus.

...quo percipe mentem.] Scribe: *quod percipe mente.* Hoc ...cipere Manilius, quoties breuior eſſe vult. Supra ...*de ſagaci conde locum* — Interea, inquit, ἐν παρενθέσεως λόγῳ ...ebis, ne pluribus te obtundam. Sed & ſequentibus ...tur:

...breuia in longo compendia carmine præſtem.

...compendia carmine præſtet.] Emenda *præſtem.* Extant ve... Gemblacenſi, vbi legitur *præſtent.*

Et qua.] Lege, *At qua.* τὸ ὑπόγειον.

Ac media ſub nocte iacet Saturnus.] Diſtingue:
...media ſub nocte iacet. Saturnus in illa Parte, &c.

...emendauimus. Ita Gemblacenſis quoque.

Et pater in proprios.] Gemblacenſis, *in patrios.* Recte. ἔστι ...περὶ γονέων. Paulus Alexandrinus, & alij omnes. Veſti...s lectionis extant in textu Bonincontrij. Ibi enim legi...*nos.* Nimirum quia compendioſe ſcriptum erat *prios.* ...er in illo textu Bonincontrij *primum*, *prima*, *primos* ex ...dioſa lectione legitur *prium*, *pria*, *prios*, id eſt *patrium*, *pa*...*rios.* Sic etiam in aliis editionibus, vt in hoc loco ex *prios* ...*proprios.* Hoc moneo, ne iocelariter putes ſcriptum *pri*...us a Manilio.

...58. v. 1.] *Fortunamque ſenum.*] σημαῖνον τὴν τοῦ γήρως ὑπαρ...ξιν τὸν πλοῦτον. Paulus Alexandrinus.

...prima eſt fortuna.] Gembl. ——— *prima eſt tutela duorum*
Naſcentum

ex illo ſuſpendit.] *ex illa.* vel, *eque illa.* Horoſcopus par-
...unæ filiorum ſibi vindicat, quia auctor vitæ eſt. Propter-
...vota parentum pendere ait.

Vnus in occaſu.] non ſemel emendari poteſt iſte locus:
...m totum emendatum:

...us in occaſu locus eſt ſuper. ille ruentem
...ecipitat mundum terris, & ſidera merſat,
...rgaque proſpectat Phœbi, qui viderat ora.

Terraque proſpectat Phœbi quæ viderat ora.] Vitioſiſſimus
...get ſuſpitionem Gemblacenſis, in quo eſt, *qui*, non *quæ*.
...refert ad ipſum locum occaſus. Meo periculo lege:
...roſpectat Phœbi, qui viderat ora. Orizon occiduus, qui
...rgentis ora viderat, eiuſdem occidentis terga proſpe-
...ra lectio. & Tanquam dicat orientis Solis ora videri,
...s terga. in Sphæra Mundi dixerat, *Hinc vbi ab occaſu*
...l aſpicit ortus, vt occidens aſpiciat noſtros ortus.

Terraſque per orbem.] Sequentia poſtulant *terraque*. Sur-
... per terræ orbem & tumorem.

Quæ vocat & condit Phœbum recipitque, refertque.] Itane
...occaſus refert Phœbum? quid reliquiſti Horoſcopo,
... vt verum eſt, referre Phœbum? Aliud agebat noſter,
...c caneret. Hæc non probantur nobis.

Tali ſub lege notandæ Templorum tibi ſunt vires.] Nos
... δωδεκατόπω, hoc eſt, octo toporum cum quatuor car-
...iagramma in gratiam tironum infra ſubiecimus, ne non
...udiis conſuluiſſe videamur.

...tcunque aliena capeſſunt Regna.] Stellæ aliena capeſſunt
...ſubſidunt hoſpitæ externis caſtris, quando non ſunt in
...ποτείαις: vt quando Mars in alio ſigno, quam Ariete
...a de aliis.

Hæc mihi ſub certa.] Non extant illa: quæ tamen con-
...ſe.

Nunc ſatis eſt cæli partes tituloſque notaſſe.] Tituli loco-
... decimæ domus τύχη: vndecimæ ἀγαθὸς δαίμων: duode-
...ς δαίμων. Ita de aliis. Hoc enim vocat titulum: vt
...:

...uic parti Dea nomen erit Romana per ora.
...ræcia voce ſua titulum deſignat eundem.

v.33. *Effectuſque loci.*] Effectus, vt quum gloriam, & honores in medio cælo ponit: patrimonia & theſauros in imo: mores & inſtitutionem in horoſcopo: epulas, conuiuia, otia in occaſu. Nam hæc decreta eorum locorum ipſemet in quo de illis tractat, effectus vocat: vt quum de imo cælo loquitur:

Effectu minor in ſpecie, ſed maior in vſu

Fundan-

enta tenet rerum, ſenſuſque gubernat. Paulo ante:
præcipuas vires, ſummoſque per artem,
effectus referunt.— Quos effectus Manilius,
gorum ſignificationes vocat.
ie.] Nam quidam eorum, puta quatuor cardi-
Deorum, vt Horoſcopus Mercurij: medium cæ-
num Saturni: occaſus Ditis. Non enim, quum
itur imo cælo, ita intelligendum, quaſi οἰκοδεσπό-
petam putauit vir illuſtris, Phœnix ſæculi ſui, Pi-
, ſed tanquam numen tutelare.
. *Qui parti nomen poſuit, qui condidit arcem.*] Lege:
nomen poſuit, qui condidit artem, *Octo topos.*—
ραγματεία ὀκτάτοπος, vt XII locorum δωδεκάτο-
vero ὀκτάτοπον tantum dici, quæ omnino δωδεκάτο-
οκταίτοπον plane deſignat verſiculus:
voce ſua titulum deſignat eundem.
nes quoque ipſos adiunxit. Eſt ergo δωδεκάτοπος.
ratione. Nam cardines per ſe conſiderantur, octo
nt ad quatuor cardines κατὰ π, quatenus cardini-
attribuuntur, quorum antecedens eſt ἀπόκλιμα, ſe-
ορά. Puta, nonus locus eſt ἀπόκλιμα decimi, vnde-
ορά. Non immerito igitur doctrina quatuor cardi-
lit doctrinam octo toporum: quod octo topi ſint ſe-
or cardinum, bini nempe ſingulis attributi.
parti.] Vetus ſcriptura decepit ſemper librarios in
Qui pro *Quoi*. Creberrimum hoc.
tropos.] Puer emendauerit *Octo topos*. Nam τόποι ſunt,
. At bonus Bonincontrius agnoſcit modos. Quis de
n Genethliacorum, quorum maxima pars omniũ bo-
arum & imperita & hoſtis eſt, non rideat; ſi duodecim
s vocaret duodecim modos? Dignus flagro eſſet, qui
ur. Sed δωδεκάτροπος etiam pro δωδεκάτοπος imperiti
pſerant apud Demophilum, qui tamen tractat δωδε-
uantum eſt imperitorum, & barbarorum, qui docere
od ipſi non intelligunt?
quos Stellæ diuerſa volantes.] Scribe *volentes*. Diuerſa
Latine ſcit neque vſurpabit, neque probabit. Contra
dictum ſtellæ diuerſa volentes, & decernentes.

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F. CASTIGATIONES ET NOTÆ IN SECVNDVM ISAGOGICVM M. MANILI.

HIC liber tanquam reliquum de ratiuncula alterum membrum inſtitutionis abſoluit. Nam τῶν δωδεκατημορίων reliquias in principio abſoluit: poſt quam πραγματείαν ad ephodum horoſcopi inueniendi ſe confert. Ordo enim poſtulat vt poſt rationem τῶν δωδεκατημορίων explicatam, eius inueſtigandi modum doceat.

v.17. *veſtros extendere fines*] Gemblacenſis:

——— veſtros extendere fines
Conor & indignos in carmine ducere cantus.

Bonincontrius:

En conor ad indignos. Sed Gemblacenſis retinet vera veſtigia elegantis lectionis. Legendum enim proculdubio:

——— veſtros extendere fines
Conor & inriguos in carmina ducere cantus.

Metaphora a fontibus, & riuis, quos ſpecu & incili per arua deducunt. Inriguos ſemper illos veteres ſcripſiſſe ſciunt antiquorum Codicum periti. Inriguos cantus dixit, vt Cor. Seuerus *Carmine inriguo.* Quid verius poteſt dici? Scribimus hæc doctis & veris Criticis, quos ſtatim veritatis lumen afflabit.

v.18. *inriguos.*] Ita ſcribebant, vt ſciunt & mediocriter docti. Gloſſa-

ndoribuum, ἐνεδρον, κατεῖδρον. Lege: *Endoriguum* ρ͂ξδρον.

us & flammas partuſque.] *Fulminis flammas partuſq.* niliariſſimum ſchema Manilio, hoc eſt, partus ſe- Semele fulminis flammis: vel gigãtes partus Ter- tre ſepultos. Sed melius de Semele intellexero.

umque ferentem.] Priamum ex Achillis tentorio is referentem.

noſa canam.] Poſt XIX annum belli Meſſeniaci rtanis Meſſana. Propterea annoſum bellum vo-

φω τῷ δ' ἐμάχοντ' ἐννεακαίδεκ' ἔτη
ως αἰεὶ ταλασίφρονα θυμὸν ἔχοντες
ηνται πατέρων ἡμετέρων πατέρες.
οἱ τὰ χθ πίονα ἔργα λιπόντες
ον Ἰθωμαίων ἐκ μεγάλων ὀρέων.

us Peloponneſi, non Siciliæ loqui, vt putat bo- us, operam luſero, ſi demonſtrare velim, quum itet.

e fulmine flammis Mœnia Thebarum.] Fulminato ta eſt Thebanorum vrbs a flammis, quas ille is. Inepta eſt ſcriptura Gemblacenſis, & textus —— *ereptaque flumina flammis.* quæ quidem Bo- pretatur de Lerna palude ab Hercule flammis

n, quæ vicerat, vrbem.] καδμεία νίκη. Propertius —— *& ſemper prælia clade pari.* t hic Bonincontrius.

mmiſſumque fretum terris, iter æquoris vndis.] τὴν ̓ θάλασσαν πεζὴν πορίμην. Nam in Atho perforato fretum autem Helleſponticum ponte iunxit.

cta loquar.] *Tacta* vocat res protritas, hiſtorias ntatas, quales iam recenſuit. Horatius vocat m. Origo, inquit, Romanæ gentis maiore lgatæ, canenda, a me in aliud tempus differtur.

e nomina rerum.] ξενόφωνα multa in hac arte.

nimis.] ex Gemblacenſi totus locus ita diſtin-

— quæ

—— quæ noſſe nimis. quid ? dicere, quantum

Carmine quid proprio ? pedibus quid iungere certu eſt ?

Multum variant a vulgatis: & quidem longe elegantius.

v.18. Troiamque cadentem.] Gemblac. —Troiaque cadentes.

v.21. Et ſi qua externa.] Eſt ἀπολόγησις τῆς ἰδιω... τῶν ξενοφωνίας. Excuſat nouitatem verborum. Sic Lucretius de Patrij ſermonis egeſtate conqueritur.

v.22. non omnia flecti.] Non omnia peregrina verba flexum Romani idiomatis admittunt.

v.25. monſtrata miniſtret Et det.] Melius Gemblacenſis: monſtrata miniſtrat Et dat ——

Pag.61. v.1. Mutua in alterutrum.] In alterutrum βαρβαρίζει. Nam de duobus tantum dicitur. At hic de quatuor elementis. Gemblacenſis, in alternum, id eſt, ἐναλλάξ, vt in vanum, μάτην.

Ibid. Mutua in alternum.] συζυγίας τῶν στοιχείων.

v.7. Quæ ſummas operum partes.] Opera Græci vocant πράξεις. Vnde ζώδια δίπρακτα, μονόπρακτα veteribus Aſtrologis. Ea Manilius vocat Athla. quod nomen apud alium artis magiſtrum non inuenies. Nam eius neque Ptolemæus, neque alij, Firmicus, Arabes, recentiores meminerunt. Sed ne doctis quidem ſuboluit de iſtis Athlis Manilianis. Nam πράξεων Græcis tantum, Latinis recentioribus Magiſteriorum nomine nota ſunt: quod ab Arabibus acceperunt. Athla Manilius vocat, quæ aliter ἐπιτηδεύματα. Latinis Studia, artes. Vulgo profeſſiones in idiotiſmo dicimus. Salluſtius pluribus circumſcripſit: Quæ homines arant, nauigant, ædificant. Horum Athlorum peculiare thema editurus eſt nunc Manilius: cuius Horoſcopus eſt Sors Fortunæ: de quo ſuo loco. Res hactenus etiam doctiſſimis ignota.

v.9. Quæ quaſi per mediam Mundi præcordia partem.] Præcordia Mundi Zodiacum vocat: vt in Sphæra Mundi: — impenſius ipſa

Scire iuuat magni penitus præcordia Mundi.

v.11. Euincant Stellas.] Quia nempe eueniat ὑπὸ τοὺς ἀστέρας ὑπὸ τῶν ζωδίων, & viciſſim τὰ ζώδια ὑπὸ τῶν ἀστέρων καθυπερτερεῖσθαι.

v.12. His regnum natura dedit.] Gemblacenſis, His regimen. Ita etiam Bonincontrius.

v.13. ſanxitque per omnia.] Ita hæc legenda ſunt.

—— ſanxitque per omnia, ſummam
Vndique vti fati ratio traheretur in vnam.

Nam

etiam habebat *vndique vti fati.* In vnam
[...]ν δ' ἑκατοντι τῶ κλήρε τ τύχης. Quod ſequentia
[...]ἐπιτηδ' ἀμάτων rationem in vnam ſummam τ

[...]*nque genus rerum.*] Non erat alius interpres
[...]s tribus verſiculis rem ſummam complexus
[q]uid ſit ἆθλον: & quid eius appellatione con-
[...]doceri non potuerit.

[...]*vita poterant contingere ſortem.*] Gemblacen-
[...]*re*, id eſt humanitus.

[...]*eſt in tot partes.*] Gemblacenſis: *Complexa eſt*
[...]*ſt aſtra vocarant.* Sed legendum:
[...]tot & in partes, quot & aſtra notarat.
[...]am nullum locum hic habere poteſt.
Totus locus contaminatus eſt. Ita lege:
[...]ne genus rerum, quodcunque laborum,
[...]atque artes, quicunque per omnia caſus
[...]a poterant contingere ſorte,
[...]tot & in partes, quot & aſtra notarat,
[...]aſque vices.

[...]*cuique.*] Lege *nomina*. quæ in Sphæra mundi
——*ſignorum pondera vires.* Nam ridiculum
[q]uibus iam nomina ſunt. Ni cui tamen vide-
[...]*ina*, poterit ſimilitudine loci, qui ſequitur.
[...]*uſque.* Quanquam alia ratio eſt.

[...]*vt idem.*] Scribe —— *pars ſemper vt eidem*
[...]*taret in aruis*, auctore Gemblacenſi. Elegans
vicinalibus. Hic ſenſus eſt: vt pars eidem
[...]t, vt aruus ager confini ſuo agro vicinus eſt.
[...]*um partes.*] *Horum operum ſortes.* Gemblac.
[...]*m ſortes ad ſingula ſigna locauit.*] διαίρεσις ψυχ-
[I]n hominis genitura duo præcipua conſide-
[...], καὶ τὰ ἐπίκτητα. Quum dico σωματικὰ, etiam
[...]or. Et, vt melius mentem Manilij aperiam
[...]is præcipua inſtituit: alterum geniture, alte-
[...]genitura τὰ σύμφυτα, hoc eſt, τὰ ψυχικὰ, καὶ τὰ
[...]ur: in actionibus τὰ ἐπίκτητα. In Genitura,
[...]Horoſcopo: in actionibus Sorti Fortunæ, qui
eſt veluti

eſt veluti actionum quidam Horoſcopus. *Hæc ita clara ſunt*, vt aliis demonſtrationibus munienda non ſint: *in qua tamen* re admodum pueriliter lapſus eſt Phœnix, delitiæ *Muſarum*, atque alumnus Philoſophiæ Picus Mirandula. *Is putat ea, quæ* Manilius mox expoſiturus eſt de themate actionum, ad thema genituræ referenda eſſe: neque aliud præter thema γενέσεως propoſitum *a* Manilio. Atqui longe differunt iſta, vt dixi, tam *mehercule*, quam Horoſcopus & Sors Fortunæ. Nam Bonincontrio ſemper ignoſcimus ſi ei nihil horum ſuboluerit, quum ante nos nullus Mathematicus, ne glorioſuli quidem inter *illos*, quid eſſent Athla, ſciuerint quod dicimus inuiti: non quod tanti res ſit: ſed propter contemptores bonarum literarum, qui eas Grammaticam vocant.

v.24. *Non vt in æterna celi.*] Non ſemper ſors Fortunæ omnium geniturarum eidem parti hæret. Non ſemper a ſimili parte deducitur. Quia enim a Sole interdiu, a Luna noctu deducitur: illa autem duo ſidera non ſemper in omni genitura eundem locum obtinent, ita neque Sors Fortunæ in omni genitura eundem locum obtinebit.

v.28. *Atque aliis alio.*] Atque aliis naſcentibus ab alio ſigno Sors Fortunæ deduceretur, aliis ab alio. Sed Gemblacenſis habet *aliu*. Puto eſſe veſtigium emendationis noſtræ prioris, *alias*.

v.30. *Nec tamen incerto.*] Ita tamen ne confunderet omnia: rerum ordinem ſeruauit, ita tamen ne confuſionem admitteret. Quod enim geniturarum Horoſcopi, tot Sortes Fortunæ. Noua Sorte Fortunæ & nouæ quoque actiones exoriuntur. Sortem enim Fortunæ tanquam ducem ſequuntur. Nam, vti diximus, in genitura τὰ ἐντὸς, in Athlis autem τὰ ἐκτὸς conſiderantur. Atque horum vtrique Horoſcopus dominus eſt, illorum Sors Fortunæ. Aliter Hermes ἐν κεφῷ. Nam τὰ σωματικὰ τῷ ὡροσκόπῳ, τὰ ἐπίκτητα τῷ κλήρῳ τύχης, τὰ ψυχικὰ τῇ σελήνῃ, τὰς πράξεις τῷ μεσουρανήματι ſubiicit. Vt quum hæc ſint quatuor in naſcente conſideranda, tot etiam noua themata inſtituēda ſint: primum τῶν σωματικῶν, alterum τῶν ἐπικτήτων, tertium, τῶν ψυχικῶν, quartum τῶν πράξεων. Atque vt Horoſcopus τῶν σωματικῶν dux eſt, ita τῶν ἐπικτήτων ὁ κλῆρος τύχης, τῶν ψυχικῶν ἡ σελήνη, τῶν πράξεων τὸ μεσουράνημα.

Pag. 62. v. 3. *In quibus omnis erit natura & condita ſumma.*] Repone ex Gemblacenſi:

In quibus

mnis erit Fortunæ condita ſumma.

um ſtellæ.] Locus deploratiſſimus. Gemblacen. Præit viam toti loco reſtituendo, qui peſſime

facies rerum per ſigna locatas,
nu erit Fortunæ condita ſumma,
n ſtellæ ſeptem læduntve, iuuantve,
e mouet diuina potentia Mundi:
triſte venit per ſingula fatum:
ſors eſt ſperanda negotij.

rerum per ſigna locatas, id eſt, τὴν δωδεκάτοπον ptem ſtellæ, vt fit, lædunt aut iuuant, aut varia mundi mouet, pro vt, inquam, læduntur aut m ſuffragiis, aut factionibus, perinde erit fe- n: perinde quoque erit aliter atque aliter talo riſſimus erat locus, & quem olim non ca- n codicum ope deſtituti. Bene illi conſultum

ſeptem læduntve iuuantve.] Non omnibus ob- anitius. Conſtituto Themate Sortis Fortu- ſtellarum Sortes ducebantur, vt Sors Fortu- rs Saturni dicebatur νέμεσις, Iouis νίκη, Martis ίμων, Veneris ἔρως, Mercurij ἀνάγκη, Lunæ us omnibus egerat in libro ſuo illi rei dicato ibro nomen fecerat itur bonum locum aut malum beneuo- fatum felix, aut tri- us negotij ſperanda. ortes ſeptem erran- docerem niſi ſuper- .

tia Mundi.] videtur *uiſa potentia.*

triſte.] vel, *Si felix.* im, *Si felix.*

itura operum.] Poſi- n.

οἱ ἑπτὰ κλῆροι ἐν τῇ παν-
αρέτῳ Τρισμεγίστου.

♄	νέμεσις
♃	νίκη
♂	τόλμα
☉	ἀγαθοδαίμων
♀	ἔρως
☿	ἀνάγκη
☽	ἀγαθὴ τύχη.

Dd v. I I.

v.11. *Fortunæ Sors prima data eſt.*] In Gemblacenſi *hic appo*ſitus erat in margine titulus: FORTVNÆ LOCVS. Eſt autem ὁ κλῆρος τύχης vicem Horoſcopi in poſitura operum.

v.13. *Fundamenta domus.*] τὰ θεμέλια καὶ ἔγγαια, opes. Ptolem. Paulus Alexand.

Ibid. *domuique hærentia cuncta.*] ἐνδομένια. Paulus Alexandrinus. Male, meo iudicio, codex Gemblacenſis:

—— *dominoque hærentia cuncta*; Monui, quod qui prurit correctionum tentantur, poſſent hanc lectionem admittere, & inuita Minerua interpretari.

v.14. *qui ſit conſenſus in aruis.*] Legebamus olim *contentus*; non male. Bene enim nobis ſuſpectus fuit locus de vitio. Sed melius Gemblacenſis: *qui ſit conceſſus.* Eandem lectionem habet alter manuſcriptus.

Ibid. *qui ſit conceſſus in aruis.*] Ad verbum τὰ ἔγγαια. Paul. Alex.

v.18. *Quaque peregrinas.*] Gemblacenſis: *Quæque peregrinas.* Neutrum bene. optime olim emendauimus:

Quodque peregrinas inter verſantibus vrbes

Accidere aſſueuit, — Hæc ſecunda ſedes eſt militiæ, & peregrinationis. Sententia etiam puero perſpicua.

v.19. *titulo comprehenditur vno.*] Duæ res vno titulo, militia, & omnis peregrinatio. Vide quam ſtolide facerem, ſi alterum membrum de militia acciperem. Quam ineptum genus loquendi, Militia accipere aſſueuit verſantibus inter vrbes. Omnem ſtultitiam vinceret, militiam verſari inter vrbes. Tantum abeſt, vt potius militiam vrbanam ſequenti loco ponat. Vides abſurditatem. Quicquid igitur obuenit nobis tam militiæ, quam inter peregrinas vrbes verſantibus, hoc omne comprehenditur vno hoc loco: quæ eſt ſecunda ſedes thematis Sortis Fortunæ.

v.20 *Tertia ad vrbanos.*] Titulus in Gemblacenſi: MILITIA TOGATA.

v.22. *fideique tenet parentis vincla.*] Fidei vincla. τὰ νόμιμα τῆς προστασίας in legibus Atticis, quæ fidei nomine comprehenduntur. Terentius:

Thais patri ſe commendauit. in clientelam & fidem

Nobis dedit ſe. ——— vincla iure Romano dixit, de neceſſitudine inter clientes & patronos. Poſteriores Græci voce Romana hoc ius πατρωνείας vocant, in quibus Paulus Alexand.

quum nondus conſonet.] Scribe *conſonat.* quandocunque
ſtra. familiare Manilio. Infra:
—— *vtcunque regunt dominantia ſidera* ——
—— *mouent vt mundum ſidera cunque.*
Roſtriſque loquentem Impoſitum.] Si mendo locus vacat,
noue dixerit, pro oratore, τὸ δημηγόρον. ῥήτωρ ad verbum
us, Locutor. Et in Teutoniſmo Germanico ita voca-
videtur exulceratus locus. Gemblacenſis ſuſpicionem
nim habet: — *roſtroque loquentis Impoſita.* Nunquam
quentem Impoſitum roſtris. Sed proba eſt ſententia ex
mblacenſis:
dentemque reum lingua, roſtriſque loquentem
oſita, & populo nudantem condita iura.
rantem, & eius lingua pendentem reum, atque adeo
lebis aut alium quempiam ἐχλαλῶν e Roſtris per-
iura poſita, & vetus ius ac iam conditum ac rece-
explicantem, puta Ciceronem agrarias leges pro-
antem, & veteres explicantem. Opponit poſita iu-
eſt, promulgatam legem receptæ. In ſecunda Inſti-
am legum tabulas, & condita iura Noverit. ——
ſita.] *Poſita iura*, leges trinundino promulgatas.
m extulit:
propoſitas inter facundia leges Efficit. ——
ura.] Leges antiquas. Locus erat intricatiſſimus.
xpenſa.] *Expenſa* examinata. Auſonius:
ſolicitis nequeas expendere nugis.
dex vero.] Scribe ex Gembl. *Quum iudex veri.*
udex veri ad verum tuendum nullum aliud ex-
aduocat, præter ipſum verum. Nam veritas
ad ſe ipſam defendendam.
tque vtcunque gerunt.] Manifeſto legendum,
unt ——
a ſidera, manant.] Gemblacenſis optime: *do-*
arent. Non opus habet doctore. Ineptiſſime
nincontrius:
ue manent dominantia ſidera, ducunt.
et & comites atque hoſpitium vna.] Non probo
lectionem

lectionem Gemblacenſis: *Et ſocios tenet & comitantes Fortuna vna.* Vulgatæ accedimus.

v.5. *In ſexta diſces.*] Bonincontrius ſtolide interpolauit, *In ſexta ſeruum.*

v.13. *nonus locus occupat omnem Fatorum ſeriem.*] Scribe *Natorum ſeriem.* Ait enim eo τὴν παιδοτροφίαν omnem, καὶ ἐν ταύτῃ contineri.

v.15. *Omniaque intrantum.*] Qui naſcuntur, non intrant, ſed prodeunt in lucem. Vnde γένεσις ab Aſtrologis dicitur ἐκτροπὴ, id eſt, exitus. vt etiam vertunt Arabes. Ineptum ergo *intrantum,* quod proculdubio falſum. Manilius enim ſcripſit *Infantum.*

Ibid. *Omniaque infantum mixta nutritia turba.*] Omnia nutritia mixta infantum turba. Continet enim τεκνοτροφίαν, καὶ τὰ θρεπτήρια. Nam τὰ τροφεῖα, ἤτοι θρεπτήρια dicuntur nutritia. Alibi:

Et precium cælo ſua per nutritia ferre.

Sed proculdubio hic per nutritia intelligitur ἀνατροφὴ, παιδοτροφία, non τὰ θρεπτήρια. Igitur, inquit, continetur educatio liberorum ſimul cum infantibus ipſis.

v.17. *In quo ſeruorum mores & qualibet omnis.*] Atqui de ſeruis in officio continendis poſtea dicit. Bis ergo idem dixiſſet. Ne igitur ταυτολογεῖν auctorem noſtrum putemus, conſulamus Gemblacenſem. In eo ita ſcriptum fuit:

In quo ſortium rumores æqualibus omnis.

Textus Bonincontrij:

In quo ſortitur mores & qualibet omnis.

In vtroque aliter atque aliter extant veſtigia veri. Scripſit Manil.

In quo ſortimur mores, & qualibus omnis.
Formetur domus exemplis. ———

v.23. *Nunc oppreſſa mouent.*] Vitioſam interpunctionem reſtituo:

Quaque valetudo veniat nunc libera morbis,
Nunc oppreſſa, mouent vt mundum ſidera cunque.

Ibid. *mouent vt mundum ſidera cunque.*] Paulo ante:

Sidera vt inclinant vires, & templa gubernant.

Ter aut quater in hoc tractatu habes ſimilem clauſulam.

v.24. *Non alias ſedes.*] veſtigia priſcæ ſcripturæ,

Non aliaſt ſedes. — vt ſupra: *qua condita parteſt.* Ergo:

Non alia eſt ſedes, tempuſve genuſve medendi Quæ ſibi depoſcat.

eſt ſedes.] ὁ διαλογισμὸς τῆς τεχνῶν in ea eſt, vocant. cuius τεχνηματίας prope ad inſaniam xes.

nditur in omnes.] Melius Gemblacenſis:
nditus in omnes.

u Cererem plenam, vicentemque horrea meſſem.]
nt. Gemblacenſis, & alter manuſcriptus:
plena vincentem credita meſſe. Ita repone.

ere rerum.] *Quum pandere earum:* ſcilicet Stel-
m comparerent ea.

ffectus.] *Pandere incipiam* ἀρχαῖζε, id eſt pan-

uem tu diligere inciperes: id eſt, diligeres. Infra:
gus Fortuna quærere ſedem Incipias. ——

toto digeſtos.] Ita interpunges:
toto digeſtos orbe labores
in numerum, vireſque exegimus omnes
unt Græci) quæ cuncta negotia rerum
r partes bis ſex diuiſa cohærent:
aſcendant ſignis quandoque canendum eſt.

orbe.] *Orbe,* Circulo Zodiaci: cuius diuiſione
. Hactenus ἆθλα τ̃ δωδεκατόπου. Primus igi-
τύχης, & continet in ſe κτητικὴν, καὶ γεωργικήν, καὶ
iter ἡ τύχη conſideratur. Aut enim circa ani-
m adiectione τύχη ἀξιωματική. aut circa cor-
ή. de qua nunc agimus. Nam alteram, hoc
, ponit octauo loco. Secundus locus τὴν στρα-
τείας, καὶ τὰς ξενιτείας. Tertius τὴν πολιτικὴν, καὶ
rtus τὴν δικανικὴν, καὶ τὴν νομοθετικὴν, καὶ τὴν
s, συμβίωσιν γαμικὴν, καὶ ξυνεπιπλοκὰς, καὶ συναρμο-
νείας, καὶ τὰς προξενίας. Sextus τὴν πλεῖστην,
Septimus τὰ τοῦ βίου ἀποφυγῆ καὶ ἀπαύδευσιν
ατικὴν, καὶ τ̃ δυνμείαν. Nonus τὴν ἀφαιρεσίαν,
. παιδαγωγικήν. Decimus τὴν βιωτικὴν, καὶ τ̃.
cimus τὴν διαιτικὴν, καὶ τὰ ὑψηλὰ προσαγγελ-
τὰς ἀρχάς.

n numerum.] Malim *Nomina.* Sæpe hæc duo coniungit

coniungit, nomina & vites. Sed quidam dicent excuſari poſſe. Maneat ergo ſecurum in ſede ſua.

v. 11. *Athla vocant Grai.*] Quot Herculis Athla; tot vitæ humanæ attribuunt. Sunt autem omnia, quæcunque homines facere, aut pati poſſunt. Apud vnicum Manilium rei huius memoria ſeruata, ne miremur hactenus ignoratam fuiſſe.

v. 13. *Nunc quibus aſcendant ſignis quandoque canendum eſt.*] *Quibus quandoque. Quod quandoque* Manilianum. Infra:

Quod quandoque vadis emiſſum redditur orbi. De quo genere loquendi ſupra monuimus.

v. 14. *Perpetuas neque enim ſedes.*] Satis ſupra idem inculcarat:

Non vt in æterna cæli ſtatione manerent.

v. 15. *ſed tempora mutant.*] Scribe, *ſed tempore mutant.* Iam dixit in illis: —*ſed tempore ſedes Naſcentum acciperent varias.*—

v. 17. *Incolumis tamen vt maneat.*] Sufficiebat, quod dixerat ſupra:

Nec tamen incerto confunderet omnia motu.

Quanuis, inquit, ambulatoria ſunt ἢ μεταβατικά, tamen ſaluo ordine variant. Sequuntur enim ducem κλῆρον τύχης, qui, vt toties diximus, alter Horoſcopus eſt.

v. 18. *ne falſa varia.*] Scribo, *ne falſa varient.*

v. 19. *Si ſua quenque voles reuocare ad fata laborem.*] Vt extremo priore libro, inuento Horoſcopo, τὸ δωδεκάτροπον inſtituere docuit: ſic in hoc, inuento loco Fortunæ, quomodo XII Athla collocanda ſint, & quid quæque ſedes, ſiue domicilium cuiuſque Athli ſignificet, indicabit. Vnde conſtare poteſt quam falſi ſint duo illuſtres viri, Picus Mirandula, & Iohannes de Rojas Hiſpanus, quibus hæc Athla Maniliana nihil aliud eſſe videntur, quam Thema genituræ, ſiue δωδεκάτροπος τῆς γενέσεως; quæ longe inter ſe differunt: quum prima ſedes τοῦ δωδεκατρόπου τῆς γενέσεως ſit Horoſcopus; prima ſedes autem τοῦ δωδεκατρόπου τῶν ἄθλων ſit κλῆρος τύχης: qui eſt alter Horoſcopus Athlorum. Quia igitur omnes docti, vt video, ignoratione Athlorum, rei antiquiſſimæ, hunc locum Manilij non aſſequuntur, nos quemadmodum primi doctrinam Athlorum ab obliuione vindicauimus, ita eius δωδεκάτροπον infra ſubiecimus cum Dodecatropo genituræ, vt lectores manifeſtum vtriuſque rei diſcrimen animaduertere poſſint. Inſcitiam Bonincontrij, qui hic putat de themate genituræ agi, excuſat

um duorum ſummorum virorum, de quibus
bis facta.

mo pars eſt numeroſis dicta ſub Athlis. Paruo diſ-
n:

ars eſt numero ſic dicta ſub Athlis.

ta cognominata, nempe PARS FORTVNÆ,
, SORS FORTVNÆ eſt primo numero ſub
atopo.

pars eſt numero ſic dicta ſub Athlis.] Primo igi-
κλῆρος τύχης: quo inuento, cætera diſponen-
enituræ fit. Ex his videmus, tempore Manilij
fuiſſe τὸ δωδεκατόπος τῶν ἄθλων, quam τὸ δω-
& quidem thema genituræ ad Sortem For-
, thema autem Sortis Fortunæ ad apoteleſma-
. Quod accurate notandum.

dicto.] Aperte iubet τὸν τῶν ἄθλων δωδεκάτοπον
merare, ac nouum Thema inſtituere. Neque
t Ptolemæus in iſtis: τὰ μὲν τῆς κτίσεως, ὅπῃ
ὁ καλουμένου κλήρου τύχης. Nam ſane prima ſedes,
apud Manilium continet fundamenta do-
rentia cuncta. His enim τὰ τῆς κτίσεως, quæ
s, intelliguntur. Ideo vocatur σεληνιακὸς ὡρο-
lubio Ptolemæus κλῆρον τύχης accipit pro ho-
is.

icto ſubeuntibus ordine ſignis.] Aperte, æqua-
ndi thematis intelligit, a ſimili parte, ad ſi-
n alium nouit Manilius, neque pleraque

agus natura.] Res ipſa cogit legere *Fortunæ*
pra: *In quibus omnis erit Naturæ condita ſumma.*
turæ pro fortunæ tam ratio, quam vetus co-
ncipias, ἀρχαϊκῶς, quæras.

ſa ratione capeſſe.] Duplex κλῆρος τύχης,
quod & ex verbis Petoſiridis & Necepſo-
us, patebit.

pore forma Conſtiterit.] Naſcentis forma

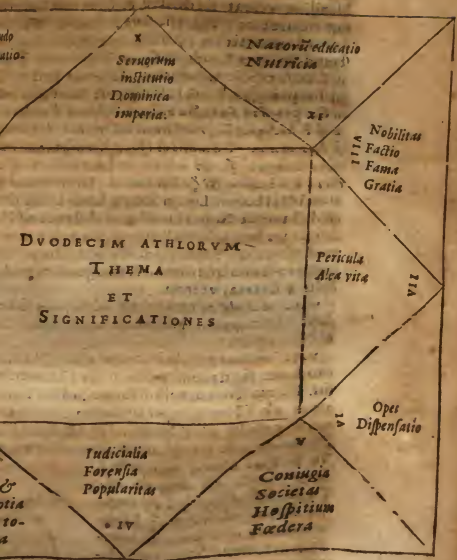
ſigna locatis.] Inſtituto thematis, Thema eſt
poſitus,

poſitus ſtellarum, & conſtellatio geniturę. Gloſſæ, θέμα ἀστέ-ρων, conſtellatio. Suetonius. *Tantam mox fiduciam fati habuit, vt thema ſuum vulgauerit*. Inde figura geneſeos dicitur etiam Thema.

v.29. *Tranſuerſo Phœbus.*] Si Sol erit in ſupremo hemiſphærio, ab oriente per meridiem, ad occidentem; erit diurna geni-

tura:

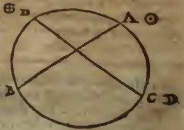

e,per imum cælum, ad orientem, erit in in-
& proinde erit nocturna genitura.
Tunc ſi forte dies,] In diurna genitura hoc
A Sole , ad Lunam per ſigna conſequentia
s abiice ab Horoſcopo : id eſt , numera per
, initio facto ab Horoſcopo. Hoc enim
Manilius

Manilius vocat deducere, & Græci ἐκβάλλειν. In quo te destituet numerus, ibi erit Sors Fortunæ. Aſcendat 17. 4′ Tauri. Locus Lunæ ſit in 13. 6′ Cancri: Solis in 4. 9′ Capricorni. Diſtantia Solis a Luna per ſigna cōſequentia, grad. 188. 57′. quam ſi ab horoſcopo numerauero, numerus deſtituet me in 26. 1′ Scorpij. Itaque grad. 26, 1′, Scorpij eſt locus Sortis Fortunæ. Hermes in Carpo: ὅτι βουλόμεθα ποιῆσαι τὸ ἐκβαλεῖν τὸν κλῆρον τῆς τύχης ἐν ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ τῆς ἐπιμονῆς, λαμβάνομεν ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἐπὶ τὴν σελήνην, καὶ τὰ ἴσα ἀπὸ τοῦ ὡροσκόπου. Petoſiris & Necepſo diſertius: ὅπως κλῆρον τύχης λαμβάνῃς, ἡμέρας μὲν ἀπὸ ἡλίου ἐπὶ σελήνην ἀρίθμει, καὶ τὰ ἴσα ἀπὸ ὡροσκόπου ἐπὶ τὰ ἑπόμενα τῶν ζῳδίων ἀπόλυε. Recentiores Magiſtri faciliorem viam inſiſtunt. Locum Solis a Loco Lunæ detrahunt. Reliqua iam eſt diſtantia Solis a Luna: quæ diſtantia ad Horoſcopum adiecta definit in loco Sortis Fortunæ. In noſtro exemplo: Locus Lunæ, grad. 103. 6′. Solis, 274. 9′. Abiicio locum Solis a loco Lunæ, accommodato aſſe circuli. Relinquuntur grad. 188. 57′, diſtantia Solis a Luna, vt antea.

v. 4. *a Sole ad Lunam.*] κατὰ τὰ ἑπόμενα ſcilicet: per conſequentiam Signorum. Hoc enim addiderunt Theoremati Petoſiris & Necepſo.

v. 5. *ortus totidem de cardine duces.*] Abiicies ab Horoſcopo ſecundum ſigna conſequētia, infra Orizontem imum cælum verſus. In noſtro exemplo diſtantia Solis a Luna gradus 188. 57′. Is arcus ab Horoſcopo per ſignorum conſequentiam putatus deſinit in gradu 26. 1′ Scorpij. Ibi eſt Sors Fortunæ. Itaque Sors Fortunæ eſt veluti Lunaris Horoſcopus, vt ſcribit Ptolemæus. ἵνα ὃν ἔχει λόγον καὶ σχηματισμὸν ὁ ἥλιος πρὸς τὸν ἀνατολικὸν ὁρίζοντα, τοῦτον ἔχῃ καὶ ἡ σελήνη πρὸς τὸν κλῆρον τῆς τύχης, καὶ ᾖ ὥσπερ σεληνιακὸς ὡροσκόπος. Eam configurationem Solis cum Horoſcopo pro portione reſpondentem ei, quam habet Luna cum Sorte Fortunæ exprimet longe melius ſubiecta figura.

Eſto circulus, in quo ab A, ad B, item a C, ad D, æquales

Quia peripheriæ A D B, D A C æqualibus rectis
æ ſunt æquales, remoto communi D A, reliquæ
quales, & proinde A D B C, B C A D erunt æqua-
cus Lunæ, A Solis, D Sortis Fortunæ, B Horo-
Solis a Lunæ, hoc eſt, peripheria A D B C, nume-
erſus C, deſinet in D, & quantum erit interual-
le, tantum erit Sortis Fortunæ ab Horoſcopo.
merit interuallum C A, tantum erit D B. Et pro-
ηλιακὸς eſt τῷ ἡλίῳ, hoc eſt, τὸ A περὶ τὸ ἀνατολικὸν ἐςὶ,
ὸς τὸ B, τοῦτο ἔχει καὶ ἡ σελήνη, hoc eſt, τὸ C, περὶ τὸν,
oc eſt, περὶ τὸ D. Hæc eſt mens Ptolemæi.

orque igitur.] Ptolemæus: ὅπη δ' ἂν ἐκπέσῃ ὁ ἀρι-
θμὸς τῷ ὡροσκοπεῖν καὶ τὸν τόπον φαμὲν, ὃ ἐπέχει τὸν

um cætera ſignis.] Cætera Signa ſequuntur ordine
e, tanquam Horoſcopum. Tauro primam ſedem
ndam habebunt Gemini. In exemplo noſtro Sors
in 26. 1. Scorpij. Igitur in poſitura Athlorum
ncipiet a 26. 1 Scorpij. Secunda 26. 1. Sagittarij,
pricorni. & ita deinceps ſecundum æqualem di-
quam faciebant veteres illi, vt ſupra copioſe de-

m obducta nigris.] Mirum hunc verſiculum longe
Textu Bonincontrij:
ſubſecit orbem nox tinxerit alis.

m obducta nigris.] Aliud exemplum. Duos enim
it, ἡμερινὸν καὶ νυκτερινόν. Quomodo in diurna geni-
is Sortem Fortunæ, docuit. Nunc docet in noctur-
omodo habeas.

materna exceſſerit aluo.] Ἐξελθών exceſſum ab aluo
ri artis.

vias ſicut.] Petoſiris & Necepſo: ὅταν κλῆρον τύχης
... ἀπὸ ἡλίου ἐπὶ σελήνην ἀριθμεῖν, καὶ τὰ ἴσα ἀπὸ ὡροσκόπου. ὅτι
... ἀπόλυε· νυκτὸς δὲ ἀνάπαλιν. Quod igitur illi
t ἀνάπαλιν, hoc Manilius dicit *Verte vias*: quod qui-
Magiſtri exponunt. τὸ ἀνάπαλιν δὲ τί ἐστιν; ἄρα ἀπὸ σε-
λήνης, καὶ μηκέτι εἰς τὰ ἑπόμενα, ἀλλὰ εἰς τὰ ἡγούμενα ἀπόλυε
ontrario ordine ... docet. In diurna genitura
ſumeba-

ſumebatur diſtantia Solis à Luna, hoc eſt, peripheria ADBC. In nocturna contra ſumitur diſtantia Lunæ a Sole, nimirũ peripheria CA. In diurna genitura reſiciebatur ab Horoſcopo in conſequentia. Nimirum peripheria ADBC putabatur a B, donec per CA deſineret in D. At in nocturna genitura diſtantia Lunæ CA reiicitur in antecedentia, hoc eſt, a B, ad D. Recte igitur ἀνάπαλιν, & [illegible] viam. Eſto igitur ☉ in 21, 49 Leonis. Luna in 26, 31 Virginis. Horoſcopus in 1. 6 Leonis. Diſtantia Lunæ a Sole 325, 18. quæ detracta de Horoſcopo, hoc eſt, in antecedentia ſignorum putata relinquit gradus 155. 42. hoc eſt, 5. 42 Virginis. Ex hoc circulo, quem propoſuimus, fortaſſe manauerit character vulgaris Sortis Fortunæ, quem ita deſignant ⊕, niſi ſit Thema ipſum Aſtrorum in quatuor cardines ſectum. vel, quod omnino verius puto, quia ſortes omnes ligneæ, vel eburneæ ita ſcalperentur.

v. 16. *Tot numerare iubet fulgens Horoſcopus a ſe.*] In antecedentia, non in conſequentia, a B, ad D. Nam Manilius domus quidem ipſas primam, ſecundam, tertiam ſecundum ſigna conſequentia vocat, vt vulgus ſolet. Sed tamen ordinem domorum eum eſſe cenſet, non qui a numero ſecundum ſignorum conſequentiam, ſed qui à motu cæli cenſetur, ſecundum antecedentia. quod in ſignificationibus τῆς [illegible] genituræ in fine ſuperioris libri, item in Dodecatopo Aſtrorum, non ſemel profitetur. In diurna igitur genitura Manilius iubet diſtantiam Solis a Luna, nempe arcum ADBC, a puncto B putare ad D: In nocturna autem diſtantiam Lunæ à Sole, arcum CA, a puncto B, ad D, putare. Atqui idem eſt. Quid enim intereſt diſtantiam Solis a Luna per ſigna conſequentia ſumptam ab horoſcopo in conſequentia numerare, aut diſtantiam Lunæ a Sole per antecedentia, ab horoſcopo in antecedentia quoque putare, ſi eadem res, methodus diuerſa? Itaque fruſtra ſunt Petoſiris & Necepſo, qui rem diuerſam putarunt, & Manilium noſtrum fugit ratio, qui diuerſas Sortes Fortunæ cenſet, nocturnam & diurnam. Sat enim eſt tam in nocturna, quam diurna genitura loco Solis detracto à loco Lunæ, reliquum ab Horoſcopo in conſequentia numerare. Itaque optime omnium Ptolemæus: κλῆρον μέντοι τύχης ἀναλογίζεσθαι [illegible] πάντοτε καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸ ἀπὸ ἡλίου [illegible] ἀπὸ τοῦ ὡροσκόπου κατὰ τὰ ἑπόμενα τῶν ζῳδίων. Ergo καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς eandem ſortem Fortunæ eſſe dicit,

tantum methodo indagandum. Non enim duo, vt ridicule vult noſter, ſed duæ methodi vnius eodem reddat. [
rtuna locum teneat.] Fortuna Sors Fortunæ. prima elut Sorti Fortunæ. Cætera ſedes cæteris Athlis nem ſignorum. Vides manifeſto æqualem mo- ldem ſupra:
prædicto ſubeuntibus ordine ſignis
es, teneant proprias vt ſingula ſedes.
n & quæras.] Neque Athla ſine ſorte Fortunæ, ne- næ ſine Horoſcopo indagari poteſt. Nam Athlo- næ, & Sortis Fortunæ Horoſcopus dux eſt. Ne- rius Horoſcopus habendus, deinde Sors Fortu- ò fruſtra indagatur.
ratione queas natalis.] Ineptiſſime, vt & cæco paret. n nobis ſuccurrit legere:
tione queas a tali tempore nati
nere immerſo ſurgentem Horoſcopon orbe.
us excogitari potuit. *A tali tempore*, ἀπὸ τοῦ δοθέντος ra ad eundem modum, ad eandem ſententiam:
ue referre Sub tali regione dies.— ἐν τῷ δοθέντι κλί- *ate.* Auſonius:
quid vocum bellua talis habet.
Et poteſt quoque legi *a talis.* τοῦ τοιᾶ.
atione queas a talis tempore nati.] Ephodus ad Ho- dagandum.
imere immenſo.] Lege *immerſo.*
niſi ſubtellis viſus ratione tenetur.] Ita habent ma- Gemblacenſis, & alter, item textus Bonincontrij. r veterum librariorum *ſubſtelis* pro *ſubtilis*. Sciunt es libros triuerunt. Itaque olim non abſurde le-

d niſi ſubtilis viſus ratione tuetur,
elici non poterat, niſi Gemblacenſis partim iuua- eclamaret. Ibi enim conceptum eſt:
iſi ſubſtellis viſum ratione tenetur.
num laborem reliquit ad verum eruendum. Legen-

Quod

Quod niſi ſubtili viſum ratione tenetur,
Fundamenta ruunt artis, nec conſonat ordo,

Ita vetus coniectura noſtra adiuta ope codicis Gemblacenſis veram ſententiam huius loci reſtituit. Quam ineptum ſit ſub ſtellis horoſcopum indagare; ſciunt qui ſine riſu hæc audire non poſſent. Quod, inquit, viſum & conſideratum ſubtili [illegible] atque niſi tenetur, fundamenta ruunt artis.

v.23. *Fundamenta ruunt artis.*] Quid enim horoſcopus aliud, quam fundamentum? Imo, vt diximus, βάσις καὶ [illegible] a Paulo Alexandrino vocatur. Corruente igitur artis fundamento, artem quoque ipſam corruere neceſſe. Græci: πρώτη ἀρχὴ πάντων καὶ ῥίζα ὁ ὡροσκόπος περὶ τῆς ἀποτελεσματικῆς ὀνομάζεται. τούτου ἡμαρτημένου, ἀνάγκη πάντα τὰ ἄλλα αὐτῷ [illegible] καταφερόμενα, συγκαταφέρεσθαι. Quæ quid aliud quam Manilium interpretantur?

v.24. *Cardinibus quoniam falſis.*] Falſos cardines, hoc eſt, fallaces vocat, nimirum propter mobilitatem καὶ τὸ μεταβατικόν. Nam τὸ *Falſum* hoc ſignificat apud hunc noſtrum, vt:

—*falſi fallacia Mundi*: quemadmodum paulo ante mundum *mentiri faciem* dixit. Neque tantum διὰ τὸ μεταβατικὸν falſos vocat: ſed etiam quia fere ſemper inæquales, vt ſupra notauimus. Nam circulus magnus per punctum Eclipticæ tranſiens & Meridianum ad angulos rectos in polo Mundi ſecans inæquales tetrantes Zodiaci facit nunc maiores xc graduum, nunc minores.

Ibid. *qui cuncta gubernant.*] Inuento Horoſcopo tandiu Sphæram ſolidam voluebant, quoad punctum Eclipticæ datum ortiuo Orizonti admouerent. Vnde fiebat, vt circulus magnus, qui ad polos Mundi Meridianum ad rectos angulos ſecat ad contactum ortiui Orizontis tetrantes, vt dixi, quatuor faceret cum Meridiano. Illi quadrantes Manilio dicuntur gubernare cuncta, quia ex eorum interuallis ὁ [illegible] exornatur.

v.25. *Mentitur faciem.*] *Mentitur*, variat.

v.29. *vt totum luſtret curuatis arcubus orbem Exprimere.*] Curuatos arcus τὰς ἀψῖδας τῶν [illegible] κύκλων [illegible] intelligit. *Exprimere* etiam in eandem ſententiam dixit alibi:

Qua ratione queas a talis tempore nati
Exprimere immerſo ſurgentem Horoſcopon orbe.

v.30. *Exprimere & vultus.*] Textus Bonincontrij;

Exprimet

ltus — Sunt veſtigia priſcæ ſcripturæ in archetypo,
ata ſunt iſta, quæ exſtant hodie inferioris notæ &
exemplaria. Nam in archetypo ſcriptum erat
us. vt ſupra *parteſt*, & alibi *Et Capitex vno.*
at occaſus.] *Aut ferat occaſus.* —

. *Nec me vulgata*] Circulus ille magnus cum
diacum in quatuor partes inæquales diuidit, niſi
alterutrum punctum æquinoctiorum aut tropi-
it. Atque adeo inuento Horoſcopo non admo-
llos tetrantes conſtituere. Signorum vero anapho-
olligere, hic vero labor eſt. Non placet, inquit
ulgata methodus, quæ binas horas Signis aſcen-
uit. Tricenarum, inquiebant, partium eſt Signum:
oram conſtituunt. Ergo vnum ſignũ conſtans bis
radibus binarum horarum eſt. Hæc illi *μοίρας*, quæ
ccipienda ſunt, confundentes cum temporibus
s in CCCLX *μοίρας* ſectus eſt circulus Zodiacus. in to·
Æquinoctialis. illæ ſunt menſura aſcenſionum. Iſti
rum. XV enim *χρόνοι* horam conſtituunt. Sed ho-
ocum habuerit, ſiquidem Signorum aſcenſiones
t. Nunc vero ſunt inæquales, aliæ plurium, aliæ
uam triginta graduum. In hac Lugdunenſi Ba-
ta vrbe Aries cum Piſcibus aſcendit graduum 12.
m Aquario grad. 16,54'. Gemini cum Capricor-
ancer cum Sagittario 37.8'. Leo cum Scorpione
cum Libra 43.0'. Non igitur ſunt tricenarum par-
équenter neque binarum horarum, atque id qui-
s Dódecatemoria conſiderantur, non quatenus
μόρια. Tunc enim longe magis diſcrepabunt. Quæ-
τεταρτημόρια minora ſunt, quam Dodecatemorion:
a, Cãcer ne tertiam quidem partem obtinet Dode-
go autem vindicat portionem de Leone, & Chelis.
que auſtralis totus propemodum in Dodecatemo-
tus eſt. Scorpio duo Dodecatemoria occupat.
ribus ſpatiis.] Inæquales ſunt eorum aſcenſiones. Er-
inæqualia. Quomodo igitur paribus ſpatiis?
rte ex illa.] Locus Solis eſto 13. 25' Libræ. Natus
die, hora VII. abſoluta. Horarum numerus III
ſigna

ſigna cum ſemiſſe, hoc eſt partes cv. Eas ego numero conſequenter a 13. 25 Libræ. Numerus conſiſtit in 28. 25 Capricorni. Ita colligebant illi. Neque alia Æruſcatorum illorum Chaldæorum Horoſcopi indagandi methodus erat.

Ibid. *Vt parte ex illa.*] A loco Solis detrahebant horarias illas partes, ſeu tempora. Vbi ſumma conſiſtebat, ibi Horoſcopum ſiſtebant. Hæc quanquam puerilia, tamen non aſſequitur Bonincontrius, & valde ridiculus eſt.

v.5 *ſummamque accommodes aſtris.*] Quot ſigna ab ortu Solis ad tempus genituræ aſcenderint, tot binas horas diſtribuant. Iſta non capit bonus Bonincontrius.

v.8. *Sed iacet obliquo.*] τὸ *iacet* etiam pertinet ad obliquitatem Zodiaci. Infra:

> *Quam breuis illa iacet, tam longus circulus hic eſt:*

Item alibi:

> *Quod quanquam per tres ſignorum circulus arcus*
> *Obliquus iaceat.* ——

Aſcenſiones rectæ & obliquæ dupliciter intelliguntur: aut κατὰ τὴν ὀρθὴν σφαῖραν, aut κατὰ τὴν ἐγκεκλιμένην. In Sphæra recta ortus omnium Signorum improprie recti dicuntur, quum quatuor tantum in ea oriantur recte, nimirum quæ ambo puncta tropica æqualiter interiacent, Gemini, Cancer, Sagittarius, Capricornus. Reliqua oblique oriuntur. De hoc Sphæræ ſitu non intelligit Manilius. Is enim ſitus proprius eſt eorum qui ſub æquinoctiali habitant. Supereſt igitur, vt de inclinata Sphæra intelligatur: in qua ſex recte aſcendunt, ſex oblique. A principio Cancri, ad principium Capricorni, recte omnia aſcendunt: oblique autem a principio Capricorni, ad principium Cancri. Hæc ſatis nota & tironibus ex elementis ſphæricis. Quæ oblique aſcendunt, minus habent de arcu æquatoris: quæ plus habent de arcu æquatoris, recte oriuntur. Ita alia ſigna ſunt minora binarum horarum æquinoctialium, alia maiora. Falſa igitur ratio, quæ paribus ſpatiis æqualia digerit aſtra.

v.11. *Vt propius nobis.*] Prout nobis ſigna ſunt propinquiora, aut remotiora, eo oblique magis, aut recte magis oriri. Cancrum remotiorem, Capricornum terræ propiorem. Ideo tardiores aſcenſiones a Cancro, ad Capricornum, & contra.

v.12. *Vix finit luces Cancer*] Adhibendus interpres horum Geminus:

Geminus:

θ- τῶν μετὰ τοὺς ζῳδιακοὺς κύκλους πολλῷ ἐλαττόνα χρόνον. χρη ... ἐς αὐτὰς καὶ τὴν ἀποχώρησιν. ὥστε χαλεπὸν ἐφ' ἡμέρας μὲν μί... ῶν ζῳδιακῶν κύκλων. δι' ἣν αἰτίαν τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν μὲν τὰ αὐτὰ διαμένει.

breuis illa iacet.] Et digito oſtendit, a Brumæ pun... m Solſtitij, obliqua computari: a puncto Solſtitij, ecta.

ngus circulus hic eſt.] *Circulus*, id eſt, ſemicirculus, loquuntur, eſt ἡμικύκλιον καταβιβάζον, quod eſt n. Ille alter ſemicirculus eſt ἡμικύκλιον ἀναβιβάζον ium.

nocturna minus.] Nec minores ſunt noctium, quam tiæ, imo æquales, ſed in diuerſis ſignis.

amen aduerſis.] Gembl. *Sed tantum aduerſis.*——— & ſententiæ Manilij conuenientius. Nam aduer- id eſt, ſeptenisquibuſque menſibus tenorem eun- lierum & noctium diuerſitatis conſtare ait. Cancri æ: aduerſi vero ſigni ſiue Capricorni noctes pari n clara omnia.

ſub lege manere.] Manere in auras barbarum eſt. non quietis, ſed motus verbo, vt loquuntur Gram- omnino ſcripſit Manilius: *ſub lege meare.* Etiam ro *meant* legebatur. Meare in auras, eſt oriri. Lu- orum ortu:

bliqua meant, nec Tauro Scorpius exit Rectior.——— poſſit credere, pares aſcenſiones eſſe, quum iam lia πολυαναφορα, alia ὀλιγαναφορα eſſe?

quod incerta eſt.] Si dies ſunt incerti, & diurnæ ecimæ ſunt incertæ. Hora eſt duodecima diurna. urnæ incertæ. De noctibus idem concludas licet. nitudo incerta eſt. Ergo ſenum ſignorum aſcenſio- ræ inæquales. Recte. Rurſus aliud argumentum. nt magnitudines incertæ. Ergo aſcenſiones non rum horarum eſſe poſſunt. Separat hoc argumen- endet a priore.

um tamen in quocunque loco. Aratus:

——— πάσῃ δ' ἐπὶ νυκτὶ
ἀεὶ δυώδεκα δωδεκάδες κύκλοιο, . . . πάσαι

πᾶσαι δ' αὐτέλλονται. τόσον δ' ὅπῃ μῆκος ἑκάσ[τη]
νὺξ αἰὲν τετάνυσται, ὅσον τε περ ἥμισυ κύκλου
ἀρχομένης ἀπὸ νυκτὸς ἀείρεται ὑψόθι γαίης.

v. 27. *Quum ſpatium non ſit tantum.*] Quum omnibus non ſit tantum ſpatium, vt eorum aſcenſio binas horas compenſet. Pugnantes horas etiam infra dixit:

Donec ad ardentis pugnarint ſidera Cancri.

Pugnare ἀντὶ τοῦ παραλλάττειν ponit.

v. 28. *Si modo.*] τὸ *modo* abundat, vt τὸ *tamen* apud Horatium:

——— *Si tamen*

Non inuiſa rates tranſiliunt freta.

v. 29. *Quem numerum debet ratio, ſed non capit vſus.*] Si non eſt mendum in hac lectione, hæc horum verborum mens fuerit: Ratio, inquit, poſtulabat, vt ſingula ſigna eſſent binarum horarum: ſed experientia aliter docet. Ratio colligit, ſi ſignum eſt tricenarum partium, hora quinarum denarum, ſequi neceſſario, vt ſignum ſit binarum horarum. Hæc recte colliguntur. Sed vſus docet, non ſecundum longitudinem Zodiaci tempora putanda, ſed ſecundum aſcenſiones ſignorum.

v. *: *Nec tibi conſtabunt.*] Hi viginti octo verſus pertinent ad partem hinc multis verſibus ſummotam, quæ eſt de horarum menſura. Itaque illam neceſſario hæc ſequi debebat. Nam poſt doctrinam horarum horologium inſtituendum, & quidem vt præcipit, ab æquinoctio. At quid hæc ad argumentum longitudinis temporariæ ſignorum, & aſcenſionum ipſorum? Deinde quod ſequitur exemplum ſtadiaſmi ſignorum, quam inepte poſt ſequitur, vt longe multis verſibus & paginis antecedat doctrinam ſtadiaſmorum, quam poſtea docet. Deinde, quod maximum telum eſt, caput longum, quod poſt ſtadiaſmorum exemplum ſequitur, pertinet ad continuationem noſtri argumenti, quo confutatur opinio de binis horis ſignorum aſcenſioni attribuendis. Valde huic optimo ſcriptori nocuit importuna ſcriptorum ἀσυνεργία, qui eius libros in capita ſecuerunt, quum auctor perpetua oratione ſcripſerit, vt Lucretius, & Empedocles. Hinc ſcriptorum facile fuit membra ſuo ordine luxari, quam procliue fuit, libros in membra ſecare. Iſti igitur viginti octo verſiculi cum toto capite ſequenti, qui ſunt in ſumma verſus LIV, quo transferendi

oco docebitur. Itaque mirus eſt conſenſus totius ordine reſtituto, qui priſtino ſeruato nullus erat. is traiectionis reſtitutio. neque emendationi huic nt, niſi Simioli, & Zelotypi.

que per terras.] Duobus argumentis confutat va-nis, quæ binas horas aſcenſionibus Signorum at-t inæquales eſſe aſcenſiones in eodem loco. Nam es oritur gradib. 20.23′, Taurus 24.9′. Ergo non cenſiones: neque igitur binarum horarum. Po-ones eorundem ſignorum in hoc loco non eſſe onibus eorundem in alio. Alexandriæ Aries ori-53′. Romæ gradib. 17.21. Taurus Alexandriæ Romæ gradib. 21.6′. Vnde illa diuerſitas? a poſitu od ab æquinoctiali ad polum pergentibus ſemper ſiones decreſcunt, rectæ autem creſcunt: dies æſtiui hiberni breuiores. Hæc igitur omnia argumenta i terræ inſtructa ſunt ad euertẽdam ſententiam de cenſionum. Quam ineptum erat diſputationem api, interiecta materia valde diſſimili de horolo-nis ſignorum, tam abſurdum poſt illam materiam upto diſputationem eandem repeti. Mentio ho-r huc caput de horologiis coniiceretur, quum, vt rum mentio facta ſit, quod ſit membrum ſiue ſe-rgumenti. Nam ſi dies ſunt incerti, & duodenæ eorum, id eſt horæ, ſunt incertæ. rectiſſime. Per-tare ſignorum aſcenſiones inter ſe variare in eo-iam diximus, vnde & horæ variant. variant etiam is: quæ enim oblique aſcendunt, eo magis illa unt, quo magis ad polum pergitur. & contra ma-recte aſcendunt.

nec tempora curſu.] Gemblacenſis:

— ſimili nec tempora ſumma.

us eſt varius ratione ſub vna.] Diſtingue:

—— modus eſt varius: ratione ſub vna

uam Phryxei ducuntur vellera ſigni,
arumque fides, iuſtaque examina Libræ:
manifeſta patet falſi fallacia Mundi,
ſimilis ſimili toto nox perſitur orbe,

Omnia

Omnia conſurgunt binas ſi ſigna per horas.

Si, inquit, omnia ſigna conſurgunt per binas horas, nulla eſt dierum inæqualitas. Atqui eſt. Ergo non conſurgunt per binas horas. Minorem probat, quia æquinoctia duo ſunt in anno. Ergo in toto reliquo anno inæqualitas eſt dierum & noctis. Non enim æquinoctium dictum eſſet, niſi eſſent & dies non æquinoctiales. Nam æquale dictum πρός τι, nempe reſpectu inæqualis. Æquinoctium igitur dictum contemplatione reliquarum dierum cum noctibus inæqualitatis. Hæc ita clare Manilius, quæ antea ne Oedipus quidem intelligebat.

Ibid. *ratione ſub vna Nunquam Phryxei.*] Æquinoctiorum vna ratio eſt ſemper. Nam vbique terrarum eodem modo & menſura æquinoctia conficiuntur. Si, inquit, ſigna ſunt binarum horarum, ergo nullum æquinoctium conficitur neque vernum neque autumnale: ſed ſemper erit nullo diſcrimine æquinoctium. Atqui modus eſt varius. Ergo, &c.

Pag 67. v. 2. *Omnia conſurgunt.*] Ita duo manuſcripti, Gemblacenſis & alter: item veteres editiones, præter textum Bonincontrij: vbi ineptiſſime eſt,

omnia quin ſurgunt binas ſibi ſigna per horas.

Quod homini tenebras offudit, ne poſſet ne minimum quidem in ſententia horum verſuum videre. Legendum vero:

Omnia conſurgunt binas ſi ſigna per horas.

v. 3. *Quo medius recte.*] Manifeſto legendum:

Quos medius recto percingitur ordine Mundus,

Illis perpetua iunguntur pace diebus Obſcuræ noctes. ——

Eſt principium deſcriptionis climatum ab æquinoctiali, ad polum. Per quos homines tranſiens mundus percingitur recto ordine. Sed in Gemblacenſi legitur *Illi* non *Illis*. Tunc τὸ *illi* eſſet *illic*. & retinendum eſſet *Quo*.

Quo medius recto præcingitur ordine mundus

Illi perpetua iunguntur pace diebus Obſcuræ noctes. ——

quod magis placet. *Illi* Cicero dixit non ſemel pro *illic*, vt alibi notamus. Veriſſima eſt ea lectio.

Ibid. *Quo medius recto præcingitur.*] Dies æſtimantur a circulis parallelis, quos Sol numero CLXXXII deſcribit, e quibus medius eſt æquinoctialis. Illi circuli, vbi in arcus æquales diuiduntur, æquales dies faciunt. In ſphæra recta orizon æquinoctialem ad angu-

ctos, proinde & in arcus æquales diuidit. Ergo
acit. Sub ſphæra igitur recta æquales ſemper dies
polos mundi tranſiens Orizon idem ſemper eſt:
ene diuiſo mundus patet orbe, latetque.
præcingitur orbe.] Vnde ὀρθὴ χίσις σφαίρας.
manifeſta patet.] Fallaciam mundi τὴν ἀνωμαλίαν
ſimilis ſimili toto nox vertitur orbe.] Gemblacenſis
:
c ſimilis ſimili toto nox redditur æuo.
i ἐναλλάζει. ἴσος ἴσῳ. Ariſtophanes:
κύλιξ ἴσως ἴσῳ κεκραμένης.
imile τὸ ὅμοιον ἀρχαϊκῶς αὐτὶ τοῦ ἴσου dictum. quod in
ndi notamus.
ſimilis ſimili.] In obliqua ſphæra multi dies ſunt in-
es, & multæ item noctes: quæ nimirum æqualiter a
icis diſtant, modo παχέως καὶ ὁλοσχερῶς non ἀκριβῶς ac-
Nam alioqui interuallum dierum a ſolſtitio, ad æqui-
tumni, minus eſt eo, quod ab æquinoctio veris, ad
Sed hoc eſt ἀναίσθητον καὶ λόγῳ tantum θεωρητόν. Itaque
ίζειν, ſed mentem Manilij interpretamur: qui dicit
us ſub ſphæra recta non id contingere, quod nobis.
us quintamdecimam diem, puta, ante ſolſtitium eſſe
quintædecimæ diei poſt ſolſtitium. At habitantes ſub
ta nihil tale dicere poſſunt, vt pote quibus omnes dies
nt. Nobis omnibus annis multi dies multis diebus
nt, & multæ noctes multis noctibus. At illis ne toto
uo, id eſt ne vnquam quidem hoc accidit: quare?
æquali luſtratur linea Phœbo. Valde ridiculus eſt Boninc.
nnibus autumnus ſignis, ver omnibus vnum.] Æquino-
idem ſempiternum eſſe ſub recta ſphæra, verum eſt,
m ver, & autumnum ibi florere, falſiſſimum. Simile
ur ſupra de longiſſimo die ſub Cancro, quum dicit ha-
s ſub Tropico vix Solem occidere. Quod & Auſonius
t:
mper vbi æterna vertigine clara nitet Lux.
lo ibi æterna lux, aut longiſſimæ moræ Solis, vbi dies eſt
orarum 13. 8'?

v.11. *Nec refert.*] Nihil refert ſcire, vtrum ſolſtitium ſit, an bruma. Nam ſemper æquinoctium eſt.

v.13. *Sideribus mediis.*] τοῖς κέντροις.

Ibid. *an quæ ſunt quatuor inter.*] τοῖς στερεοῖς ϗ τοῖς διαύμοις.

v. 15. *Obliquos iaceat*] *Obliquus.* Miſeret me Bonincontrij, quem vulgata lectio in nugarum caſſes induit. Quid indignius Mathematico, quam putare circulum Zodiacum iacere per tres circulos obliquos? Itane Tropici & æquinoctialis, vt vno verbo dicam, paralleli circuli, obliqui ſunt? τὸ *iaceat* de obliquitate circuli dictum etiam alibi tetigimus:

Sed iacet obliquo ſignorum circulus orbe.

Sed magis ludibrium debet, quum legit *iaciat* non *iaceat*. Pudet nugarum.

Ibid. *recto tamen ordine Zonæ Conſurgunt.*] quantum quidem ad ſitum pertinet, recto ordine. quantum vero ad ſigna ipſa inter ſe, alia recte, alia oblique. Sed Manilius vult omnino omnia ſigna in ſphæra recta recte oriri: quod ſatis illis teſtatur:

Et paribus ſpatiis per ſingula luſtra reſurgunt.

Quæ fuit veterum opinio. Nam & ita Lucanus:

Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
Rectior, aut Aries donat ſua tempora Libræ,
Aut Aſtræa iubet lentos deſcendere Piſces.
Par Geminis Chiron, & idem quod Karcinus ardens,
Humidus Ægoceros: nec plus Leo tollitur Vrna.

Omnia ſigna ſub Sphæra recta ἰσανάφορα eſſe, quod iſte canit, tam falſum, quam quod ſubiicit:

At tibi, quæcunque es Libyco gens igne dirempta,
In Noton vmbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.

Ait ſub Cancro poſitis vmbras ſemper in Auſtrum iaci, falſo. Hoc enim illis, qui extra Capricornum habitant, accidere neceſſe eſt. At illis, qui intra Tropicos habitant, pro diuerſitate conuerſionum Solis, nunc Auſtrina, nunc Aquilonia eſt. Sed de hoc in Prolegomenis.

v.16. *Supraque caput.*] κατὰ κορυφὴν, verticaliter, vt vulgus loquitur. *Zonæ* τοῦ ζῳδιακοῦ, aut ſimpliciter τοῦ κύκλου.

v. 17. *per ſingula luſtra reſurgunt.*] *Luſtra* ſimpliciter τὰς περιόδους. *luſtrum Solis* infra vertens annus.

v.19. *Et ſimul ex illa.*] Gemblacenſis male: *At ſimul ex illa.*

Et ſimul

oĉtiali recedas, quacunque te tulerit greſſus in
ſentit κατὰ τὴν στιγμιαίαν πάροδον κατὰ πλάτος fieri

xa gradus.] Puto legendum:
b extremo temet præuerterit axe
a gradus greſſum veſtigia terræ.
radus præuerterit te greſſum per faſtigia terræ.
ς γίνεται σοι κατὰ πλάτος σεσηθόντος. Hæc fuerit
oci, ſiquidem vitio caret, quod valde dubito. τὸ
tum, ὅσον. Ita plane Lucanus III.
d ab occiduis Libyæ patet arida Mauris.
uantum patet.
. *——quicquid deſcendet ab arbore ſumma*
hylax, propriorque mari Cynoſura feretur
iæ portus tendit ratis.——
dem modo dictum, vt hic quicquid te præuerte-

terit axe.] Axem aſcenſum, cliuum vocat. Propert.
ntiſque axis patriæ de vertice murus.

s Aricinos qui mendicaret ad axes.
vocat ſummum globi ſub æquinoctiali.. Nam ab
ad polum pergentibus deſcenditur. vel ſimpliciter
xem, remotum clima. Lucanus II.
calida medius mihi cognitus axis Ægypto.——
r connexa gradus.] Ita libro primo:
d quocunque vaga tulerint veſtigia terræ
s modo terrarum nunc has gradientis ad oras.
go vbi conſcendens orbem.] Gemblacenſis *conſedes* de-
conſides.
vbi conſides, orbem ſcandenſque rotundum Digrediere.—
ridenſque rotundum.] Nemo dubitauerit vitioſam eſſe
n. Succurrit Gemblacenſis: *ſcandenſque.* Quod ſine
um eſt.
go vbi conſides, orbem ſcandenſque rotundum Degrediere.—
noctiali, ad Septentrionem pergentibus polus attolli-
ab æquinoctiali Septentrionem verſus deſcenditur,
e vocat deſidere, tralatione a ponderoſis, quæ peſſum
eunt...

eunt. Hoc eſt enim deſidere, tanquam qui ab æquinoctiali ad Septentrionem pergunt, perinde ac qui a ſummo deorſum deuoluuntur.

v. 25. *Digrediere.*] Gemblacenſis. *Degrediere* ——— Hoc eſt, deſcendes. Aliud enim eſt *Digredi.* Gloſſæ. *Degreditur* καταβαίνει. Non erat locus emendando huic loco ſine codice.

Ibid. *ſimul fugiet pars altera terræ.*] Orizon quidem orbem in duo hemiſphæria æqualia diuidet, quia magnus circulus eſt, ſed non ad rectos angulos: quia per polos eius non tranſit. Simul igitur facta fuerit poli eleuatio, obliqua interſectio ſequetur.

v. 26. *ſed quantum inflexerit orbe.*] *Orbem.* Prima fuit hæc differentia ab habitu ſphæræ: quod aut obliquus, aut rectus. Altera hæc, quod inter ſe diuerſe obliqui. Atque hæc quidem eſt, de qua loquitur.

v. 27. *Tantum inclinabit cæli poſitura.*] Ab hac igitur varia poſitura & variæ vmbræ, & ab illis horarum varietas colligitur. Quæ enim recte oriebantur, ea hic oblique oriuntur: & quidem obliqua alia aliter: quia poſitura alia atque alia.

v. 30. *Atque erit obliquus.*] Lege *obliquo.*

v. 31. *Qui tranſuerſus erat.*] Tranſuerſum dicit quod πρὸς ὀρθὰς ſtat. Obliquum πρὸς ὀξείας.

Ibid. *Qui tranſuerſus erat ſpatio.*] Scribe:

Atque erit obliquo ſignorum balteus orbe,
Qui tranſuerſus erat, ſtatio quando illius vna eſt,
Noſtræ mutantur ſedes. ———

Noſtræ ſedes mutantur: hoc eſt, noſter Orizon variat, & prout a polis eclipticæ diſcedit, obliquiores eius interſectiones facit.

v. 32. *ergo ipſa moueri Tempora.*] Argumenti τέρασμα. Horæ habitum Sphæræ ſequuntur. Habitus Sphæræ mobilis eſt. Ergo mobiles horæ, ſeu tempora.

Pag. 68. v. 2. *curſus obliqua malignos.*] Curſus malignos dicit, vt in Sphæra *inuida lumina.*

Inuidaque obliqua radiorum munera flamma
Dat per iter minimum nobis. ———

Vtrumque enunciatum eadem & tralatione, & notione.

v. 4. *Pro ſpatio mora longa datur.*] πλεία στιγμὴ poſt τὸ *datur.* Quo propiora nobis, eo maiores oriendo moras interponunt. Hoc eſt, quod dicit: ——— *quæ proxima nobis*

Conſur-

Conſurgunt, longos cæli viſuntur in orbes. Supra:
Atque alia inflexis oriuntur ſidera membris:
Aſt illis magis eſt rectus ſurgentibus ordo,
Vt propius nobis aliquod, vel longius aſtrum eſt.

Ita fiet, vt Borealia ſigna eo magis ſupra terram extent, quo longior fit περίοδος κατὰ πλάτος: & contra Auſtralia magis deprimantur, quæ ipſe vocat vltima. quanquam non omnia ſigna Borealia recta ſunt: vt neque omnia Auſtralia obliqua. quod ipſe tamen omnino ſentit. Siquidem vult ea, quæ ſupra terram magis extant, eſſe recta. Sic fieret, vt arcus ille a principio Arietis, ad finem Virginis totus rectorum ſignorum eſſe debuerit. quod falſum. Sed hæc eſt illorum priſcorum aſtronomia, quam Manilius & Lucanus ſequuti ſunt.

v. 7. *Et quando ad gelidas.*] *Et quanto.* Etiam Gemblacenſis agnoſcit.

v. 9. *Vixque ortus occaſus erit.*] Aratum de his intellexiſſe volunt quidam veterum, in quibus Hyginus.

κείνη που κεφαλὴ τῇ νίσσεται, ἧχί περ ἄκραι
μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι.

Sed Aratus intelligit de contactu Orizontis, & circuli Arctici. Ibi enim μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσιν. quod in eo puncto, ἐν στιγμῇ χρόνου καὶ ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ, ſtella oriatur & occidat. Non igitur de illis intelligebat Aratus, de quibus hic Manilius, quum potius de his noſtris intelligat Homerus. de quibus interpretantur quoque illud Homeri ex x Odyſſeæ:

ἔνθάκ᾽ ἄϋπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο μισθοὺς,
τὸν μὲν βουκολέων, τὸν δ᾽ ἄργυφα-μῆλα νομεύων.
ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

Ibid. *ſi longius inde Procedat.*] Scribe *Procedas.* — Si fiat longior τοῦ πλάτους περίοδος.

v. 11. *Tricenaſque trahent.*] Hoc accidit ſub eleuatione poli ad LXVI grad. ſcrup. XXX. in ſeptentrionalibus partibus Iſlandiæ, quam primus omnium Pytheas Thulen eſſe dixit: item in Scritfinia, & Boddia regionibus Suetiæ conterminis, ſub polo eclipticæ, quo neoterici magna inſcitia Arcticum definiunt. Nam eas regiones habitantibus vertex a polo mundi 23. 30′ gr. diſtat: polus mundi 66. 30′ attollitur. Tropicus illis tangit pulſum Orizontis; obtinetque eum locum, quem in Helleſponti tractibus

pes prior maioris Vrſæ. Et quia illis polus Zodiaci eſt pro vertice, neceſſario eiſdem Zodiacus erit pro Orizonte ſecundum ea, quæ libro primo diximus. Semel vero in die polus Zodiaci eorum Zenith ſtringit. Sed ſubito tranſit Zodiacus, atque eleuatur, & Orizontem ad maiores, quam antea, angulos interſecat. Vnde altera pars ſupra terram extat, altera tecta ſubtus latet. Quia autem ſubita fit conuerſio: fit quoque, vt puncto temporis ſex ſigna ſubito exiſtant, altera vero naſcantur tardiſſime, quantum XXIV. horarum ſpatium eſt. Tanta eſt obliquitas eclipticæ. Contra accidit, quum occidunt. Quum igitur Cancer ſit omnium ſignorum polo viciniſſimum, propterea non occidit: ſed ſimulac pulſum Orizontis tetigit, iterum reſurgit. Contrarium imaginare in Capricorno. Quare quum Sol in puncto ſolſtitij fuerit, neceſſe eſt diem viginti quatuor horarum eſſe, quia noctis interiectum momentum breuiſſimum eſt. De hoc igitur interpretamur illud principis poetarum:

ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

Ibid. *Tricenaſque trahet.*] Quia nimirum minimum noctis momentum interiicitur, adeo vt pene ſenſum fugiat: propterea ait integrum menſem continuari die vno: vel diem eſſe vnius menſis. Quod ſane quindecim diebus ante, & totidem poſt confectum ſolſtitij ſidus accidere debet. Nam tanta eſt nox, quantum ſatis eſt, temporis primo puncto Cancri, vt orizontem tangat. quod pene ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, vt ita dicam, contingit. Hoc in Iſlandia, vt ſupra tetigi, & illi parallelis tractibus accidit.

v.13. *& attritis conſumitur horis.*] Recte. Nam etiam in die, quæ vnius ſcrupuli fuerit, XII horæ conſiderantur.

v.14. *Paulatimque perit ſpatio.*] Et hic quoque *ſtatio* legendum, vt ſupra.

v.15. *Pluraque per partes ſubrupto.*] *Subrupto.* ſubrepto ἀρχαϊκῶς. vt infra: *Menſibus eruptis*, hoc eſt ereptis. Paulus libro primo Sententiarum de extraord. criminib. *fumo corrupto.* id eſt, correpto: vt Comicus, σπλῆθν λαβιάζ. Et Plautus dixit *ſubruptum* pro *ſubreptum*. Neque aliter fere ſcribebant illi. Quod dicit *per partes*, id eſt κατὰ μέρος, paulatim vt iam dixerat:

Paulatimque perit ſtatio fulgentibus aſtris.

v.16. *Tempore quærentur.*] Locus vitioſus. τὸ *Tempore* formatum ex eodem in antecedenti verbo. Manilius ſcripſit *Terra*.

Pluraque

Pluraque per partes ſurrepto tempore ſigna
Terra quærentur medio cælata tumore.

Maior pars aſtrorum celebratur terræ tumore. Ita proculdubio ſcripſit Manilius.

v. 17. *Adducentque ſimul Phœbum, texentque tenebras.*] Plane eſt, quod ex Poeta adduximus: ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι. Vbi vides ἀπειρίην Homeri, & Geographiam eorum temporum: quum tractum oræ Campaniæ, ac magnæ Græciæ adeo longe in Septentrionem ſubmouerent, vt, ſi eam θέσιν ſequimur, ſub Polo Eclipticæ Læſtrygonas, & Lami oppidum ponendum ſit. Itaque Strabo, & alij veteres Homeri ſtudioſi multum æſtuant in Geographia Homeri explicanda.

v. 18. *Menſibus eruptis donec ſit debilis annus.*] *Eruptis* ereptis ἀρχαϊκῶς. Annus ſane fit debilis vno menſe, vt contra eodem vno menſe maior erat ſolſtitiali tempore. Nam ibi vna dies, hic vna nox continua menſem abſtulit. Contrariorum eadem ratio. Quod de die dictum, id de nocte quoque intelligendum. Sunt CLXXX paralleli circuli, quos Sol luſtrat per annum. Quantum illorum ſupra Orizontem extat, tantam eſſe dierum menſuram ſupra diximus. Quia vero duo vltimi Tropicorum vicem ſunt, in hac autem cæli inclinatione ea eſt Orizontis obliquitas, vt totum Cancri tropicum ſupra terram relinquat, totum vero Capricorni Tropicum ſubtus demergat: ſane quum Sol erit in omnium ſignorum ſublimiſſimo Cancro, ad diem conficiendum integra Æquinoctialis circuli conuerſione opus eſt, hoc eſt CCCLX partibus: arcum autem diurnum totidem partium eſſe neceſſe eſt. Contra, quando Sol in omnium ſignorum humillimo erit, in eo videlicet circulo, qui totus infra terram eſt: ad noctis curriculum conficiendum tota æquinoctialis conuerſione opus eſt. At in contrariam partem puncto temporis Sol ortus id efficiet, quod erit vicem temporis diurni. ſed nullum παραυγασμὸν faciet. Quia παραυγασμὸς nihil aliud, quam τοῦ φωτὸς ὑπόφαυσις, quæ nulla eſſe poteſt, quum ab Orizonte in tantum circulus ille deprimatur. Nam hic paraugaſmos fit tantum ſub illis ſignis, quæ propius punctum ſolſtitiale ſunt, Geminis, & Cancro, & quidem in illis tractibus, in quibus nox longiuſcula eſt, quam ſub polo Eclipticæ: vt verbi gratia, quibus Tropicus non eſt pro Arctico, neque tangit punctum Orizontis Aquilonij: illis tantum tem-

poris noctes obſcurantur, quantum tropicus ipſe abeſt a pulſu Orizontis ſeptentrionalis; vt ſcimus accidere in Scotia, in qua noſtrates milites noctu in excubiis alea ludentes nullum lumen adhibebant ſolſtitiali ſidere confecto. Tropicus autem diſtat ab Orizonte Edinburgi part. 9. 17′ circiter. Tantum igitur mediæ noctis tempore Sol ab illorum orizonte diſtat in ſolſtitio: vt reliquum noctis παραυγάζεσθαι neceſſe ſit, & ex horis 6. 23′, duos tantum trientes horæ minus 111 ſcrup. fere noctem obſcurari, reliquas autem horas illuſtrari, καὶ παραυγάζεσθαι. Vnde habes rationem lucidarum dierum in illis regionibus, a quarum Orizonte proprius abeſt Tropicus: Quare τὴν τοῦ φωτὸς ἀντιπερίστασιν ignorantes Romani putarunt vix ibi noctem eſſe. Sed nec cauſſas omiſit diligentiſſimus ſcriptor Strabo, his verbis rem quaſi digito indicans. ὁ δὲ, inquit, κατὰ τοὺς ἀρκτικοὺς τόπους τοῦ ὁρίζοντος ἐν ὅλαις σχεδόν τι ταῖς θεριναῖς νυξὶ παραυγάζεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἀπὸ δύσεως ἕως καὶ ἀνατολῆς ἀντιπεριισταμένου τοῦ φωτός. ὁ γὰρ θερινὸς τροπικὸς ἀπέχει ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος ἑνὸς ζῳδίου ἥμισυ καὶ δωδέκατον. τοσοῦτον οὖν ὁ ἥλιος ἀφίσταται τοῦ ὁρίζοντος κατὰ τὸ μεσονύκτιον. καὶ παρ' ἡμῖν δὲ τοσοῦτον τοῦ ὁρίζοντος ἀποσχὼν περὶ τὸν ὄρθρον καὶ μετὰ τὴν ἑσπέραν ἤδη καταυγάζει τὸν περὶ τὴν ἀνατολὴν ἢ τὴν δύσιν ἀέρα. Hinc cõſequens eſt, vt quanto remotior ſit Tropicus ab Orizonte, tanto minus noctes illuſtrentur: & qui proxime Æquinoctialem habitant, tantum abeſt, vt illis noctis extrema illuſtrentur, vt non prius luceſcat, quam Sol ortus ſit: nulla vero aurora fere, aut crepuſculum apparet in regionibus, quæ intra decimum gradum ab æquinoctiali ſunt. cuius rei nulla cauſſa alia, quam maxima Tropici a Finitore diſtantia. Quod ſi nullus in æſtate παραυγασμὸς fieri poteſt, tanto minus fiet, quum Sol erit in altero Tropico: ne forte quis credendum putet Ludouico Cadamuſto, qui quum hoc ſcriberet, id fieri dixit ideo, quia ibi nulli montes ſint, qui orienti Soli officiant. Ridicula eſt ratio, neque digna quæ confutetur.

v. 19. *Si vero Natura ſinat ſub vertice cæli.*] Ne hodie quidem ad ea loca nauigationes penetrarunt. Nuper noſtri Hollandi ad LXXXI vſque gradum velificati ſunt. Inclementia cæli & mare concretum vltra pergere vetuit. Tamen illi ſtrenui Argonautæ Naturæ & incommodorum omnium victores hanc gloriam reportarunt, vt primi omnium ea loca adiiſſe auſi ſint, nullis fortaſſe poſtea eandem gloriam, ne dicam maiorem adepturis.

v. 20.

v.20. *Quem rigidis fulcit.*] Axis ſulcire videtur eos, quia illis ſtans & rectus eſt ſubiectus καὶ πρὸς τὰς ὀρθάς.

v.21. *Æternas ſuperare.*] Gemblacenſis: *ſuper ire.* Vtrunque probum.

v.22. *Prona Lycaoniæ ſpectantem membra puellæ.*] Puellæ quidem prius, ſed poſtea τεθηριωμένης, καὶ εἰς ἄρκτον μεταβληθείσης. *Prona membra*, ad illos reſpicientia, qui directo ſub polo ſiti ſunt. Nam nobis non ita, qui remotiores. Et prona id eſt in terras reſpicientia τῶν ζωδίων membra facit contra Theonis ſententiam, qui imagines cæleſtes in cælum, non in terram conuerſas eſſe ſcribit. Sic idem Theo Cancri pectus & os in cælum, ὄστρακον autem, id eſt, teſtam & dorſum in nos conuerſa eſſe.

v.23. *Stantis erit.*] τὸ κεῖσθαι trifariam κατηγορεῖται: iacere, ſedere, ſtare. Tot habitus ſunt Sphæræ. primus iacentis, qui dicitur ὀρθῆς σφαίρας, propter rectos angulos Orizontis cum æquinoctiali. alter ſedentis, τῆς ἐγκεκλιμένης. Stantis, τῆς μυλοειδοῦς. Tunc enim Æquinoctialis, qui Orizontis vicem eſt, ac in ambitum rectum circumuertitur, omnino molæ truſatilis & habitum & conuerſionem refert. Minus autem proprie Sphæra recta dicitur propter rectos angulos, quos cum Æquinoctiali facit, quia per eius polos tranſit, quum ea appellatio ſtantis ſphæræ magis propria ſit, in qua Æquinoctialis idem cum Orizonte & circulo arctico. Axis autem ſtat πρὸς ὀρθάς. ideo mundum fulcire dicitur paulo ante. Is enim rectus ſitus eſt, proinde vt hominis rectus ſitus, quum ſtat, non quum iacet. Nam homo dicitur ſtare, ſedere, iacere, κατὰ τὸ κεῖσθαι, non κατὰ τὸ ἔχειν. Sic ſphæræ ſitus denominatio παρὰ τὸ κεῖσθαι eſſe debebat. quæ tamen recta vulgo dicitur non κατὰ τὸ κεῖσθαι, ſed κατὰ τὸ ἔχειν. quia ſcilicet σχέσις eius πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ὀρθή. Et ſane vetus Ptolemæi Scoliaſtes ὀρθὴν σφαῖραν vocat τὸ ἔξαρμα, ad librum II τετραβίβλου, cap. de Eclipſibus. quod accurate notandum. Porro vtraque Stans, & Recta ſphæra immutabilis καὶ ἀπαράλλακτος. Quam minimum enim aut ex recta attolletur polus, aut ex ſtante deprimetur, ſtatim Rectæ & Stantis nomen perit. At contra τῆς ἐγκεκλιμένης diuerſitates καὶ παραλλάξεις multas eſſe nemo dubitat. Recta Sphæra vna eſt: quia vnus Æquinoctialis. Stantis duæ; quia poli duo.

v.24. *Turbinis in morem.*] Mola ſuperior dicitur meta. Paulus de inſtructo & inſtrumento legato l. 18. *Eſt autem meta inferior*

pars molæ, catillus ſuperior. Falſum. Iuriſconſultus ſcripſit: *Eſt autem meta ſuperior pars molæ, catillus inferior.* Apud veteres enim ſuperior mola κωνοειδὴς fuit: inferior caua inſtar catini. vnde illi nomen. Meta autem inſtar turbinis inuerſi conueniebat in catillum, vt mas in feminam, qua parte baſis eſt, non qua mucro. Nam mucrone ſuperne pendebat, baſis autem in catillo vertebatur. Sunt & hodie eiuſmodi molæ truſatiles ordeo, olyræ, ſinapi pinſendis. Meta igitur, Turbo, & Conus συνώνυμα: & proinde Turbo eſt ſuperior mola. Quia igitur in morem metæ molaris ſphæra circumuertitur, ab eo dicta σφαῖρα μυλοειδής. In commentariis Græcorum: ὁ πόλος κατὰ βραχὺ ἀπὸ τῶν ταπεινοτέρων ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα αἰρόμενος, ὀρθότατος γίνεται, ὡς ἐν τῇ μυλοειδεῖ τῆς σφαίρας θέσει. Quibus ad eum modum polus attollitur, illi περίσκιοι dicuntur: quanuis initium τῶν περισκίων incipit ab iis, quibus Arcticus aut idem cum Tropico, aut maior eſt.

v.25. *Inde tibi obliquo.*] Habitantibus ſub polo vertex eſt polus ipſe. Igitur Æquinoctialis eſt Orizon. Neceſſe ergo ſex ſigna ſeptentrionalia ſemper ſuper terram eſſe, ſex contraria ſub terra: item a principio Arietis, ad finem Libræ, quandiu Sol in illis ſignis, vnum tantum diem ſine vlla interpellatione continuari: contra in ſignis Auſtralibus vnam tantum noctem perpetuari. Hæc vel indoctus e Sphæra petere poteſt. Sunt enim, vt Strabo de alia re loquens dicit, ὀφθῆναι φανῆ ταῦτα τῷ ἰδιώτῃ καὶ οὐ δεόμενα μαθηματικῆς σημειώσεως.

Ibid. *Sex tantum ſigna patebunt.*] a principio Arietis ſcilicet, ad principium Libræ. Nam profecto excuſari non poteſt Plinius, qui refragatur, lib. IV. cap. XII. *Ibi creduntur eſſe cardines mundi, extremique ſiderum ambitus, ſemeſtri luce, & vna die Solis auerſi: non vt imperiti dixere, ab æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno oriuntur iis Soles brumaque, ſemel occidunt.*

v.27. *Sed teretem accliui.*] Gemblacenſis *acclini.* Male *accliui.* Nam accliuis eſt, qui collem aut cliuum ſcandit. Hoc non vult noſter. Non enim ibi Sol ſcandit, vt in noſtra inclinatione, ad Cancrum vſque. ſed ſemper incumbit ἀκλινῶς Orizonti fere. Itaque *acclini* optime, id eſt circuitu incumbente in Orizontem & ipſum ſtringente.

v. 32. *recto verſatur ab orbe.*] περιάγεται μυλοειδῶς, vt iam diximus: vel στρέφεται περιακτοῦ ζώνης δίκην. Sequentes verſus, atque

atque ad eo tota hæc tractatio ſupra omnes elegantias eſt.

Pag. 69. v. 4. *ab omni dimidium & toto.*] ἐλλειπισμός. *ab omni & toto*, ἀπὸ παντὸς καὶ ὅλου.

v. 5. *orbe rotundo.*] Gemblacenſis *rotundi.* vt ſit orbis rotunditas, non rotundus orbis.

v. 15. *Et quoniam quanto.*] Hactenus duobus validiſſimis argumentis opinionem de binis horis aſcenſionalibus expugnauit, priore a varietate aſcenſionum in eodem loco: poſteriore a varietate aſcenſionum in omni. Nam ſecundum aut finitorum varietatem, aut poli exaltationem, creſcunt horaria momenta aſcenſionum, & quidē per ὁμαλὰς αὐξομειώσεις, per æqualia incrementa, & decrementa, quæ fuit priſcorum aſtronomia. Supereſt nunc docere quomodo fiant illa incrementa: quæ pars obſcuriſſima videtur in hoc auctore, & quidem nō bene a nobis hactenus, ab aliis ne minimum quidem percepta. Quia demonſtrauit non eſſe binarum horarum aſcenſiones, ſupereſt, vt quot, & quando, & quibus in locis, ſi non vbique, & quorum ſignorum aſcenſiones, & quatenus creſcant & decreſcant. Hoc vetuſtatis argumentum etſi vitioſum, non tamen ingratum ſtudioſis erit, quorum cauſſa non inuidorum laboramus. In eorum igitur gratiam hæc aperiemus, & rem ab vltima origine reuocabimus. veteres igitur illi Ægyptij non aliter obliquarum & rectarū aſcenſionum rationem putabant quā per æquales progreſſus: & quanuis ab Hipparcho & aliis ſummis artificibus Canones aſcēſionum obliquarum inſtituti eſſent, qui poſſent frenum huic licentiæ imponere, tamen vulgus aſtronomorum ab illa ſcabie adhuc vngues continere non potuit, vt opus fuerit Ptolemæo eorum amentiam caſtigare,

ASCENSIONES SIGNORVM IN ÆGYPTO.

	Aſcenſiones vetuſtæ. Grad. ı.	Hor. ı. ıı.	Aſcenſiones caſtigatæ. Grad. ı.	Hor. ı. ıı.
♓ ♈	21. 40′	1. 26′. 40″	20. 35′	1. 23. 32′
♒ ♉	25. 0′	1. 40′. 0″	24. 9	1 36. 36′
♑ ♊	28. 20′	1. 53′. 20″	29. 49	1 59. 16′
♐ ♋	31. 40′	2. 6′. 40″	34. 35′	2. 18. 20′
♏ ♌	35. 0′	2. 20′. 6″	35. 39′	2. 22. 36′
♎ ♍	38. 20′	2. 33. 20″	34. 55′	2. 19. 40′

ſtigare, qui eam methodum ſequerentur. Nam eius verba in eam rem operæ eſt audire. ἡ κοινὴ πραγματεία ἡ περὶ ὁμαλὰς ὑπεροχὰς τῶν ἀναφορῶν συνισταμένη μηδὲ κατὰ μικρὸν ἔχεται τῆς ἀληθείας. Non enim tunc ſolum obtinebat hæc vitioſa methodus, ſed etiam temporibus Valentiniani ſenioris. Tunc enim Paulus Alexandrinus ſcribebat ſuam εἰσαγωγὴν ἀποτελεσματικήν. Is refert aſcenſiones Signorum καθ' ὁμαλὰς αὐξομειώσεις in inclinatione Ægyptiaca. Exemplum eius in diagramma coniecimus. quod quidem duplex eſt. In priori parte ſunt aſcenſiones æquabiles, vt referuntur a Paulo Alexandrino, cui nos horas reſpondentes adiecimus e regione. In altera parte habes caſtigatas aſcenſiones cum horis illarum progreſſioni congruentibus. Inuenies etiam idem exemplum ὁμαλῶν ἀναφορῶν apud Ptolemæi Scholiaſten, quem Paulo Alexandrino vetuſtiorem iudicamus. In illo igitur exemplo differentia ſiue exceſſus inter aſcenſionem duorum ſignorum eſt grad. 3. 20′. Exceſſus ille eſt nona pars differentiæ duorum ſemidiurnorum arcuũ maximi & minimi: quæ detracta ex triente minimi conſtituit aſcenſionem Arietis. Rurſus in hac ratione aſcenſio Leonis ad aſcenſionem Tauri eam ſemper rationem habet, quam maxima dies ad minimam. In exemplo aſcenſio Leonis eſt grad. 35.0′. Aſcenſio Tauri grad. 25. 0′ quæ inter ſe rationem habent, quam ſeptem ad quinque. Si igitur ſemicirculus, id eſt, grad. 180 diuidatur in rationem VII ad V, habebimus pro arcu maximo ſemidiurno grad. 105, pro minimo 75. Differentiæ vtriuſque nona pars grad. 3. 20′ detracta de triente minimi arcus, hoc eſt, de gradibus 25. 0′, dat aſcenſionem Arietis grad. 21:40. Addita dat aſcenſionem Tauri grad. 25. 0′, nimirum ipſum trientem arcus minimi ſemidiurni. Ita ſemper progrediendo per æquales adiectiones graduum 3. 20′, tandem aſcenſio Leonis erit triens arcus ſemidiurni maximi, nempe grad. 35. 0′. quemadmodum Taurus erat triens arcus minimi. Denique adiectis iterum grad. 3. 20′, habebimus aſcenſionem Virginis grad. 38. 40′. De horis idem facies. Nam ſeptem ſunt maximus arcus ſemidiurnus, quinque minimus. Nona pars differentiæ vtriuſque, nempe hor. 0 13′. 20″ detracta de triente arcus minimi, nempe hora 1. 40. 0′, dat aſcenſionem Arietis hor. 1. 26. 40″. Et ſane gradibus 21. 40′ totidem momenta horaria reſpondent. Manilij methodus, quam eſſe ſuam gloriatur, non admodum abludit

abludit a noſtra. [illegible]

[illegible] fuiſſe [illegible]

[illegible] eſſe.

[illegible]] [illegible] quod reliquum eſt, [illegible] Non enim aliter [illegible] [illegible] Sed non [illegible] Aſtronomici [illegible] [illegible] non eſſe [illegible] Nam [illegible] Quo [illegible]

[illegible]] Nam [illegible]

[illegible]] [illegible] nulla poteſt [illegible] Mundi. Sed non [illegible]

Atque hoc [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] Quatuor [illegible]

[illegible] Dionys. [illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Tauri.

[illegible] ad ortus Tauri [illegible] adverſo ſidere.

Pag. 90. [illegible]

[illegible]

[illegible] ſtatu.

[illegible] Tauri [illegible] Germanici [illegible] Hoc in [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] quæ, inquit, [illegible] pars

arcus diurni maximi. Sic eſt ratio perducta ad priorem ſummam, hoc eſt, ad ſextantem arcus diurni maximi.

v. 6. *Quomodo diuiſis Nemeeus duxerit horis.*] Gemblacenſis:

Quomodo diuiſi Nemea ſi duxerit horis.

Si truncum [illegible] Nemea autem pro Leone & infra dicitur:

[illegible] Nemea [illegible]

v. 7. *[illegible] Virgo pro[illegible] tempora [illegible].*] Lege [illegible] [illegible] e[illegible]ceſſit.

v. 8. *[illegible]* [illegible]

[illegible] Manilius vſurpat [illegible] pro multiplicare. [illegible] bes apud Plinium. [illegible] [illegible] [illegible] calculum [illegible] [illegible] [illegible] de die maximo [illegible] ex ratione [illegible] Sibylla [illegible] intelligebat, & tamen [illegible] [illegible] [illegible]

v. 11. *[illegible]* [illegible]

[illegible]

[illegible]

Sic infra [illegible]

[illegible]

Nam a [illegible] uerat, vt [illegible]

Et quando

v. 12. *Et quantu in vtrumque modus tollunt ad ortus*] In vtrunque modum, oblique & recte. Quantis modis, id eſt menſuris temporum oriuntur oblique, tantis menſuris recte occidunt. Hoc eſt quod dicit *diuerſum* [illegible]. Nam quæ oriuntur recte, occidunt oblique, [illegible] ortuntur [illegible] oppoſitis ſunt. [illegible] caſum [illegible] Arietis [illegible] Libra [illegible] Aries [illegible] oblique horarum ſcrupulis 70, occidit [illegible] ſcrup. 170. Contra Libra [illegible] recte ſcrup. 170 [illegible] ſcrup. 70.

Ibid. [illegible]] [illegible]

v. 14. [illegible]] [illegible]

v. 15. *Sidera quæ* [illegible] *quaque cadantque*.] Longe aliam lectionem præfert Gemblacenſis.

Illa quod ſtandis oriantur quaque cadantque.

Et proſſus quidem eſt diuinare *quod ſtandis* pro *quot ſtadiis* perperam exaratum fuiſſe. τὸ *Illa* id eſt, [illegible]. Bonincontrius [illegible] *in ſtadiis*. [illegible] ad Zodiacum celeſtem, quem veteres in ſtadia diuiſerant, vt [illegible]. Hæc [illegible] referenda ad ſtadia [illegible] ſtadiis [illegible] hic me-[illegible] quæ fiunt [illegible]. Signi in 642000. [illegible] tacet Firmicus, qui [illegible] libro VIII. *Pars igitur Signi viginti* [illegible] *ſtadia habet*. Sed legendum *quadragenta*. Puto quia totidem ſtadiorum ambitum terræ definiebant, in quot ſtadia cæleſtia vnum ſignum oriebatur, in

toidem terreſtria eius vita extendi. Neque profecto ſtadiaſmum ſignorum appoſuiſſet Manilius, niſi eius vſum aliquem in hac arte ſua eſſe ſibi conſcius fuiſſet. Quem autem aſſumitur numerus ſtadiorum in [illegible] arbitrarius eſt, [illegible] [illegible]

[illegible]

dutus.

v. 16. [illegible]
eſt ; 2 [illegible]
viſi [illegible]
quod [illegible]

v. [illegible]
m, cum [illegible] Tertullianus [illegible]
XXXVII [illegible]
ducatur [illegible] Sed aliter accipit Tertullianus [illegible]
Manilio enim tota eſt [illegible] Tertulliano [illegible]

Sed

Sed & apud eundem [illegible] in Valentinianos: [illegible]

Ibid. [illegible]

v. 18. [illegible] Tota locus [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Hæc non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 300, [illegible]

v. 20. [illegible] 120 de 300, quod [illegible] nempe 180.

Ibid. [illegible] Quid hac multiplicatione? [illegible] hercle [illegible] Manilius [illegible] — [illegible] — Sic & [illegible] de eadem re:

Quod [illegible] erit, [illegible]

v. 21. [illegible] 300 [illegible] 300, [illegible]

v. 23. [illegible]

v. 24. [illegible] Tauri [illegible] [illegible] Qui [illegible] [illegible] Tauri [illegible] 180 [illegible] Tauri.

v. 25. [illegible] sine excessu inter 300 & 180, quæ sunt 120.

v. 26. *[illegible]* [illegible] 120, hoc est 40, addita numero Tauri, nempe τῷ 180, [illegible] Geminorum 220.

v. 27. *ſimili tunc cætera lucro.*] Simili exceſſu [illegible] 40. Patet ex ipſo diagrammate.

v. 29. *Augebuntque novem numeratis nomine ſummam.*] Peſſime deformatus locus. Sed codici Gemblacenſi gratia habenda, qui ſub involucris latentem veritatem præfert. Habet enim:

Augebuntque novem [illegible] *ſummam.*

Sed [illegible] ex alia lectione vitioſa [illegible], omnino legendum:

Augebuntque [illegible] *ſummam.*

Novem [illegible] numeri augebunt, [illegible] ad [illegible] computationis, ut ſupra in horis fecimus. Nam & hic quoque 10. quæ [illegible], ad expeditum calculi uſum.

v. 31. *[illegible]*] Gemblacenſis *ſidera Libræ.*

v. 31. *Ex illa* [illegible] *ſic* [illegible].] Ideo ſupra:

Per [illegible] *Libræ* [illegible] *e ponto*

v. 32. *converſaque* [illegible].] Legendum:

—— *converſaque* [illegible] *Aſſyrium.* —— Accipere legem victi a victoribus ſolent. Itaque [illegible], qui vicerant, viciſſim a victis victi, ut fiat [illegible] *vice*.

Pag. [illegible] v. 1. *[illegible]*] Gemblacenſis [illegible] & [illegible] exemplum [illegible], quod [illegible]. Atque hactenus methodus [illegible] *καθ'* [illegible], quam methodum ſuam eſſe dicit. Nos aliam paulo [illegible] dedimus. Sed [illegible] de aſcenſione [illegible] in utraque methodo, horarum, & [illegible]. Nos oſtendimus in noſtra methodo, exceſſum detrahendum eſſe ex [illegible] arcus [illegible], eamque [illegible] Arietis & Piſcium.

v. 2. *[illegible]*] [illegible] per [illegible].

v. 3. *Quod* [illegible]] Quod ſimul [illegible] nunquam [illegible] Horoſcopum.

v. 5. *Quam poterunt* [illegible].] Nunquam te effugiet Horoſcopus, quum horas diei [illegible] ab Horoſcopo, non attribuendo ſignis binas, ſed tot, quot [illegible] ex doctrina tradita. Hæc non intelligit [illegible] ad [illegible] vulgatam.

vulgarem. Longe diſcedit a mente auctoris. Sed non pauci doctiores illo longe turpius hallucinati eſſent.

v.7. *Nunc quibus hiberni.*] Vltimis verbis diſputationis dixit iam tuto poſſe Horoſcopum haberi, ſi ex horis propoſitis deducamus aſcenſionum horaria momenta, quemadmodum tradita ſunt, initio ducto a loco Solis, & in quo conſiſtit numerus, ibi eſſe Horoſcopum. Sed horæ variant, vt ipſe longa hac diſputatione nos docuit. Quæ incrementa horarum quibuſque accedant aſcenſionibus, docuit: at quæ incrementa & decrementa horarum ipſarum ſint, non docuit. Hoc igitur debet in anteceſſum dare, ne ſemper eundem horarum modum vſurpemus. Horæ enim diurnæ ſolſtitiales ſunt longiores diurnis brumalibus, & nocturnæ brumales longiores nocturnis ſolſtitialibus. Ne huic parti deeſſet, pergit ad incrementa horaria, initio facto, vt debet, a bruma. Ab ea enim incipiunt dies creſcere.

Ibid. *Nunc quibus hiberni.*] De incrementis horarum dicturus ab eo tempore incipit, vnde & ipſa incrementa dierum, a brumalibus diebus ſcilicet. quæ decrementa dierum & incrementa Vitruuius breuitates & depalationes vocat.

v.9. *niuei dum vellera ſigni Contingunt.*] *Contingant.*——

v. 13. *noctiſque per horam.*] Omnino legendum *per horas.* Menſura enim dierum & noctium per horas colligitur.

v.14. *Quam ſummam quoque.*] Quid velit, non eſt obſcurum nobis. Sed quod nobis menda vacare videbatur, id vero mendoſiſſimum prodidit liber Gemblacenſis. In eo ita ſcriptum fuit:

Quam ſummam quoque adiuſto ſuperauerit vmbras.
Ac trepident. ——

Nulla fere licentia hæc indubitata lectio eruitur:

Principio capienda tibi eſt menſura diei,
Quam minimam Capricornus agit, noctiſque per horas,
Quam ſummam: quo que ab iuſto ſuperauerit vmbra,
Ac trepident luces, eius pars tertia ſigno
Tradenda eſt medio ſemper.——

Non erat locus in Manilio, cui tam male affecto minus ſuccurri poſſet ſine ope manuſcriptorum. Primo, inquit, menſuram capere debes ſummæ noctis, & minimæ diei, tempore brumali. & illius exceſſus, quo nox diem ſuperat, tertia pars tradenda eſt medio ſigno. Sed hæc paulo fuſius explicanda. Nam impendio

nugatur Bonincontrius. Sed quod ſolemus ſemper dicere, a culpa eum liberant ingenia huius æui, quæ quum ſe omnibus præſtare putant, minus hæc aſſequerentur, quam Bonincontrius. Ita incrementa horarum capiebant veteres. Diſcrimen inter maximam & minimam noctem in duodecim vncias diuidebant. vnciam tribuebant Capricorno, ſextantem Aquario, quadrantem Piſcibus, eundem quadrantem Arieti, ſextantem Tauro, vnciam Geminis. Cleomedes: τῷ μὲν πρώτῳ μηνὶ δωδέκατον αὔξεται τῆς ὅλης ὑπεροχῆς, ᾗ ὑπερέχει ἡ μεγίστη τῆς ἐλαχίστην ἡμέραν. τῷ δὲ δευτέρῳ ἕκτον. τῷ δὲ τρίτῳ τέταρτον. τῷ δὲ τετάρτῳ ὁμοίως τέταρτον. τῷ δὲ πέμπτῳ ἕκτον. τῷ δ' ἕκτῳ δωδέκατον. Subiicit exemplũ diei maximæ xv horarũ, & minimæ IX, quæ eſt ratio ſub Romano cælo. eius exẽpli diagramma appoſuimus per incrementa, & decrementa horaria. Aliter non capies Manilium.

TABVLA INCREMENTORVM, ET, decrementorum horarum.

	Scrupla Horaria		
♑	570	30	ADDE
♒	630.	60	
♓	720	90	
♈	810	90	
♉	870	60	
♊	9000	30	
♋	870	30	MINVE
♌	810	60	
♍	720	90	
♎	630	90	
♍	570	60	
♐	540	30	

V. 13. *Quam minimam Capricornus agit.*] Vt dierum incrementa, ita vmbrarum decrementa rite capiuntur à bruma. Plinius libro XXXVI. cap. X. *ſtrato lapide ad obeliſci magnitudinem, cui par fieret vmbra Romæ confecto die ſexta hora.* Mendoſe. Corrige: *ſtrato lapide ad magnitudinem, cui par fieret vmbra brumæ confecto die.* Nam quantam vmbram faciebat obeliſcus die brumæ in meridie, tantum ſtratum lapideum erat, quod pro amuſſio horario aſſumpſit, cuius gnomon erat obeliſcus ipſe. Itaque non ad obeliſci magnitudinem ſtratum erat, ſed ad eam magnitudinem, cui par obeliſci vmbra fieret die brumæ. Quis non ſibi perſuadebat ſe illum locum Plinij intelligere? Nos ex eo duo notabilia mẽda ſuſtulimus.

V. 14. *Quo que ab iuſto ſuperauerit vmbra, Aut trepident luces.*] Et qua quantitate aut nox ſuperauerit, aut dies defecerit, eius pars tertia danda eſt ſigno medio. Vide totumne diſcrimen maximæ & minimæ diei accipias, an dimidium. Eodẽ enim res recidit. ſed nomina partiũ mutantur. Nam totius duodecima eſt ſextans dimidij, totius ſextans, eſt triens dimidij

dimidij. Vt hic quam nos diximus duodecimam totius, eam is vocat ſextantem dimidij. Differentia maximæ & minimæ diei Romæ, horæ ſex. duodecima ſunt ſcrupula triginta: quæ & ſunt triens trium horarum.

v.15. *Et crepitent.*] Inepte. Nos olim emendauimus *trepident.* Confirmauit Gemblacenſis. Superare & trepidare contraria, ὑπερέχειν καὶ ὑστερεῖν. Nam quod deficit, trepidat a ſumma. Dies igitur dicitur a iuſto trepidare, quidquid deſciſcit a die æquinoctiali, hoc eſt a XII horis.

Ibid. *pars tertia ſigno.*] Pars tertia eius, quo vmbra ſuperat, aut lux trepidat, tradenda eſt Aquario. Nox maxima ſuperat minimam diem Romæ ſex horis, æquinoctialem autem tribus. Hic igitur intelligitur de exceſſu noctis maximæ ſupra noctem æquinoctialem, aut, quod idem eſt, de defectu diei minimæ a die æquinoctiali. Tertia pars trium horarum eſt hora, vel 60 ſcrupula, vt habes in diagrammate.

v.16. *qua ſorte retenta Dimidio vincat primum.*] Aquarius acceptis 60 ſcrupulis ea ſumma vincit Capricornum, qua ipſe vincitur a piſcibus. Nam 30, 60, 90 ſunt in progreſſu arithmetico: & vt Aquarius 30 ſcrupulis ſuperat Capricornum, ita ipſe viciſſim vincitur totidem a Piſcibus.

v.19. *His opibus tria ſigna etiam.*] Gemblacenſis:

His opibus tria ſigna valent. Sic paulo poſt:

——— *ita ſumma diebus.* Eſt epilogus.

v.20. *ſed ſumma prioris Accedit numeri coniuncta ſequentibus aſtris.*] Supra de ſimili progreſſu arithmetico idem extulit:

Sed certa ſub lege, prioris ſemper vt aſtri
Incolumem ſeruet ſummam, creſcenſque nouando.

v.21. *Ceſſerit vt ternis.*] Tota perioche ita diſtinguenda:

——— *Sed ſumma prioris*
Accedit numeri coniuncta ſequentibus aſtris,
Ceſſerit vt: ternis fuerit ſi longior horis
Brumali nox ſorte die. ———

Hæc incrementa, inquit, ita intelligenda accedere, vt tamen ſumma prioris ſigni maneat. Verbi gratia Capricornus in principio habet 540 ſcrupula horaria, id eſt nouem horas abſolutas. In fine accedentibus 30 ſcrupulis fient 570 ſcrupula, quibus 60 accedant, fient 630 ſcrupula in fine Aquarij. Ita ſemper ſumma

prioris ſeruatur, cui accedente exceſſu conflatur ſumma ſequentis, vt fit in omni progreſſu arithmetico. Neque aliter ſentiebat in doctrina horariorum progreſſuum.

Sed certa ſub lege, prioris ſemper vt aſtri
Incolumem ſeruet ſummam. ——

v. 21. *Ceſſerit vt.*] Prout ceſſerit diſcrimen inter maximam & minimam diem. puta, ſi exceſſus ille fuerit trium horarum, vt Romæ. Exemplum idem ſubiicit, quod nos.

v. 22. *Brumali nox forte die.*] τὸ *forte* eſt exempli gratia: ἐν παραδείγματος λόγῳ.

Ibid. *Capricornus vt hora Dimidia attollat luces.*] Habes in exemplo. Nam ad 540 ſcrupula, id eſt, ad nouem horas, accedentibus 30 ſcrupulis, fiunt ſcrupula 570 in finem Capricorni.

v. 24. *Ipſe ſuam proprie dicat.*] Gemblac. *ducat*, vt nos olim.

Ibid. *ſummaque prioris Adiungat.*] Summa prior 570. Accedente hora, nimirum 60 ſcrupulis, fient 630.

Ibid, *ſummaque prioris Accedat.*] Legendum profecto —— *ſummaque priorum.* Nam 90, quæ accedunt Piſcibus, æquant 60, & 30 priorum.

v. 29. *Incipit a ſexta.*] ἀνακεφαλαίωσις methodi traditæ. Primo ſigno horam dimidiam dedimus: ſecundo duplicatam dimidiam: tertio triplicatam, hoc eſt, ſeſquihoram.

v. 30. *Diuiduum.*] Diuiduum διαιρετόν. — Ouidius:

Inſula, diuidua quam facit amnis aqua.

Tempus diuiduum eſt diſtributio horariorum ſcrupulorum in ſigna. Incipit autem a ſexta, quia ſexta pars trium horarum eſt hora dimidia.

Ibid. *triplicant vires.*] Falſiſſimum, legendum:

—— *duplicant vires hærentia ſigna.*

Ibid. *arentia ſigna.*] Ærere, pro hærere, Vmor pro Humor, & alia in hoc auctore. Legendum igitur. — *hærentia ſigna.*

v. 31.] *Vltimaque acceptas duplicant.*] Alter error hunc peperit. Alter emendatus huic emendando præiudicium fecit. Nam ſi ibi *triplicant* pro *duplicant*, & hic contra *duplicant* pro *triplicant* poſitum erat.

v. * *Cedere diuerſa.*] Hic verſus alio pertinet.

v. 31. *Ita ſumma diebus.*] Epilogus.

v. 32. *Nanque Aries totidem.*] Nam Aries accipit 90, quot ſcilicet

ſcilicet habebant Piſces, eaque adiungendo diebus totidem de noctibus deducit, vt ratio poſtulat, vt quod accedat diei, decedat nocti.

v.33. *Quot prius abſtulerant proprio ſub nomine.*] Sic in Apoteleſmatis:

Diuerſaſque ferunt proprio ſub nomine leges.

Niſi vtrobique legendum *momine*.

Pag.72. v.1. *Hora datur Tauro.*] Conſule diagramma.

v.2. *ſic vltima primis Redditur.*] Sic dimidia hora, quæ vltima datur Geminis, compenſat eam, quæ prima data eſt Capricorno.

v.4. *Rurſus & incipiunt.*] Subiunge verſum ſupra a nobis excluſum:

Rurſus & incipiunt propria de ſorte diebus
Cedere diuerſa labentia tempora lege.

Vox diebus præcedit hic verſum, vt eadem antea præcedebat vbi importune poſitum erat. Tempora incipiunt cedere de diebus, & de propria ſorte eorum. Decedunt enim eis, quæ antea accreuerant. & quia a fœnore tranſlatio erat, in eadem perſiſtit.

v.6. *Reſpondent pariterque illis.*] Iſti verſus tam conſtat nobis alienos eſſe huius loci, quam incertum vnde irrepſerint. Loquuntur autem de ſtellarum ſitu, & eundem omnino ſenſum habent, quem illi in Sphæra Mundi:

Ignea deſignat ſpecies atque ignibus ignes
Reſpondent, media extremis atque vltima ſummis.

v.9. *Hac vice diſcedunt noctes ad ſidera brumæ.*] Imo *a ſidere brumæ*. Res ipſa locuples teſtis eſt.

v.11. *Solſtitium tardi quum ſit.*] Lege, *dum ſit.* Ita ſemper loquitur.

v.13. *ſimiliſque redit.*] *ſimilique.* & *actu* ἀφαιρέσει, niſi mauis *auctu.* quod fortaſſe præferendum. Hactenus doctrina incrementorum & decrementorum horariorum. quæ neque vera eſt, neque per vnum ſignum integrum eadem poſſunt eſſe incrementa horarum: quod tamen hic decernitur. Quotidie enim mutantur ſcrupula horaria. At hic ſolido ſigno vnum idemque decrementum aut incrementum attribuitur. Poſt hunc verſum retrahenda ſunt illa duo capita, quorum prius de horis, alterum de ſtadiaſmo ſignorum. Prius incipit: *Nec tibi conſtabunt.* alterum: *Nunc age quot ſtadiis.* Nam docuit incrementa horarum ab ob-

ſeruatione minimæ diei. Sed quomodo obſeruanda ſit minima dies, non docuit. Hoc igitur ordine ſequi debet. At quam ridicule ſupra connexum erat cum diſputatione in illos inſtituta, qui binas horas ſignis attribuebant. Propter horarum mentionem ſubditum erat hoc caput antecedenti diſputationi, quæ tam conuenit illi, quam horologium cum aſcenſionibus Signorum.

v.14. *Nec tibi conſtabunt,*] Primum iubebat

Principio capienda tibi eſt menſura diei,
Quam minimam Capricornus agit. ———

Quam viam inſiſtes? Non aliter potes, niſi prius indagaueris diem ipſum æquinoctij. & cur non potius præcipit indagare diem brumæ, a qua incipit & dierum incrementum, & incrementorum diurnorum conſideratio? quia obſeruationes brumæ aut ſolſtitij non ſunt tutæ propter longum Solis tranſitum, qui per quadraginta fere dies ἀναισθήτως videtur in punctis tropicis immorari, vt teſtatur Geminus, quum re vera non moretur, ſed ita nobis videatur. Propterea obſeruatio alterutrius, vel vtriuſque æquinoctij tutior, quam vel ſolſtitij, vel brumæ. Nam obſeruato æquinoctio vtroque tunc facile incrementorum exceſſus colligitur, qui a bruma, ad æquinoctium diſtribuitur eo, quo ſupra inceptum eſt, modo: quanquam falſa ſunt illa incrementa. quæ neque veris arcubus diurnis conueniunt, neque iis, quas methodus Maniliana colligit, aſcenſionibus.

v.17. *Regulaque exactas.*] Gnomonicis rationibus inueſtigationem faciendam præcipit. Regulam vocat, vt Græci Καθετα δεσαῖον.

v.18. *Quæ ſegnemque diem.*] Gembl. *Quæ ſignemque diem* — Munit viam ad veram lectionem:

Quæ ſignetque diem ſedes, perpendat & vmbras.

Traiectio: quæ ſedes ſignet diem, & perpendat vmbras.

v.19. *Hæc erit in Libra.*] ἰσημερινὸν ὡρολόγιον. Vitruuius: *In quibuſcunque locis horologia erunt deſcribenda, eo loci ſumenda eſt æquinoctialis vmbra.* ὡρολογίου nomen poſterius eſt. Prius enim πόλος dicebatur, quod poſtea ὡρολόγιον. Athenæus lib. v. πόλον ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Ἀχραδινὴν ἀπομεμιμημένον ἡλιοτρόπιον. Ariſtophanes Γηρυτάδῃ

Πόλος τόδ' ἐστιν. εἶτα πόστην ἥλιος τέτραπται; ———

Herodotus lib. II. πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα καὶ τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον Ἕλληνες. Erantque prius ὡρολόγια brumalia,

malia, vt Romæ. Primus omnium ἡλιοτρόπιον στερεὸν ἐν Πνυκὶ ſtatuit Meton. Erant autem tam nocturna, quam diurna in vſu iam tempore Menandri: cuius lepida verba extant de quodam inuitato ad cœnam hora XII, ex fabula, cui titulus ὀργή.

——— ὅς κληθείς ποτ᾽
εἰς ἑστίασιν δωδεκάποδος, ὄρθριος
πρὸς τὴν σελήνην ἔτρεχε τὴν σκιὰν ἰδών,
ὡς ὑστερίζων, καὶ παρῆν ἅμ᾽ ἡμέρᾳ.

Nam quum inuitatus eſſet tunc adeſſe, quando δωδεκάπους ἡ σκιὰ, ipſe experrectus noctu plenilunio, & clariſſimo lumine, putauit non ſolum diem eſſe, ſed duodecimam horam diei confectam, conſpecta vmbra in duodecima linea. quod plane plenilunio accidere ſolet.

v.22. *medio quum currit Phœbus Olympo.*] Repone ex Gemblac. *quod currit.* Medium Olympum vocat Æquinoctialem in duo æqualia hemiſphæria Mundum diuidentem.

v.23. *ſummotus in aſtro.*] Lege —*ſummotus in Auſtros.*

v.25. *vernales vertit in horas.*] *vertit* vertitur Propert. Sed Gemblacenſis habet: *fertur in horas.*

v.26. *ſed nox oblita diei.*] Quatenus nox detrahit diei, videtur ab eo dici obliuiſci diei, *oblita diei.* Sed nox oblita diei, ne ſumma claudicet, compenſat quod diei defuerit. Diurno circulo dato, datur & nocturnus. Nam arcu diurno de aſſe circuli deducto, remanet arcus nocturnus, & contra. In exemplo Manilij propoſito, arcu nocturno 9, de ſolida conuerſione horarum 24 detracto, remanet arcus diurnus horarum 15.

v.28. *Sic in duodenas exit vtrunque.*] Singuli arcus nunquam duodenas horas æquinoctiales reſtituere poſſunt, niſi tempore æquinoctij. Alias aut plurium, aut pauciorum horarum ſunt. Sed vterque arcus coniunctus eſt ſemper bis duodenarum horarum. Hoc eſt, quod vult. Non leuiter autem mirati ſumus in Kalendario ruſtico Romano, quod eſt in ædib. Vallenſib. per omnes menſes noctem cum die compoſitam efficere τὸ νυχθήμερον horarum XXV, non XXIV. In Ianuario. DIES HOR. VIII,S. Nox HOR. XIV. S. quæ ſimul componunt horas XXV. Sic in menſe Martio: DIES HOR. XII.S. NOX HOR. XII.S. Ergo τὸ νυχθήμερον eſt horarum XXV. Sic per omnes menſes. Et tamen nullus antiquarius hæc monuit.

v.31.

v.31. *Donec ad ardentis pugnarint.*] Gemblac. *pugnarant.* Pugnare τὸ παραλλάττειν. Iam indicauimus.

v.32. *Atque vbi.*] *Atque ibi.*

Pag.73. v.3. *quarum ratio manifeſta per artem Collecta eſt.*] Quarum diuerſitatum ratio collecta eſt per artem ſupra a nobis traditam, & exemplo illuſtratam.

v.4. *venietque ſuo per carmina textu.*] Statim ſubiiciet. Intelligit enim exemplum horarum aſcenſionalium cum ſtadiaſmis, de quibus mox. Ex illo enim exemplo colligitur horarum & temporum variantia.

v.5. *Atque hæc eſt illis cæli menſura per horas.*] Scribe *per oras.*

v.6. *Qua rigat æſtiuis gradibus.*] Profecto legendum:

Quas rigat æſtiuis grauidus torrentibus amnis Nilus. ———

Nilum grauidum æſtiuis torrentibus dicit ex opinione eorum, qui putant incrementa Nili ex torrentibus Æthiopiæ fieri: quod & multi veterum ſcripſerunt, & verum eſt. Quod hic *gradibus* ſcriptum fuit, attribuendum vitioſæ conſuetudini ſcribentium *grabidus* pro *grauibus*. Alioqui ſi voluiſſem eſſe ſtultorum more moleſtus, ſomniaſſem gradus τοῦ νειλοσκοπίου, qui in columna ſcalpti erant: & futilem coniecturam mihi blanditam pro vera accepiſſem. Sed quod dicit:

Atque hæc eſt illas cæli menſura per oras, Quas rigat, &c.

fugit noſtrum ratio. Non enim menſura diei maximæ in Ægypto eſt horarum æquinoctialium 14. 30′, ſed ea maxima dies eſt in regionibus, in quibus polus attollitur ad grad. 36, & vſque ad partes Græciæ. Nam ſi rationem propius putemus, dies maxima Alexandriæ eſt hor. 14. 1′. 12″. Eius enim arcus maximus diurnus eſt grad. 210. 18′. At hæc menſura, quam ponit noſter, eſt Cnidi & Rhodi. quod & me tacente loquuntur, Plinius, Ptolemæus, alij. Cnidi maximæ diei arcus eſt graduum 216. 50′. hoc eſt, horarum 14. 27′. 20″. quod parum differt ab hoc modo horario. Quæ de Sphæra Mundi & horariis rationibus docet Manilius, omnia ex Eudoxo hauſit. Omnes enim ſphæræ Græcorum ad inclinationem 36 grad. fabricabantur, vt teſtatur Leontius Mechanicus, nimirum ad circulum Arcticum Cnidi, vbi Eudoxus ſuum ἔνοπτρον ſcripſit, quæ & erat eius patria. Neque ſolum in patria ſua Cnido, ſed etiam in Cyzicenis & Helleſponti tractibus ſcripſit. Quum eſſet in patria ſua &

ἔνοπτρον

ἔνοπτρον ſcriberet, polum ibi attolli dicebat ad vi partes, qualium xv quadrans circuli eſſet. Sic quum eſſet in Helleſponto, aut in Cyziceni partibus, maximam diem ad minimam eam habere rationem dixit, quam quinque ad tria: quod diſtinguere neſciuit Aratus, qui Arcticum definit capite Draconis, hoc eſt 37 grad. a polo: diem autem maximam ad minimam rationem habere dicit, quam quinque ad tria: quæ non poſſunt conuenire illis tractibus, in quibus polus ad 37, ſed in quibus ad 41 grad. attollitur. In Helleſponti partibus diu degiſſe & ſummo in honore fuiſſe ſcribit & Laertius. Itaque in patria ſua *ἔνοπτρον* ſcribens ortus & occaſus ſtellarum deſignat aliter ac in alio opere, quum eſſet in partibus Cyzici. Diuerſi enim Orizontes ſunt, diſcrimine graduum quinque & amplius. Non igitur in eodem tempore oritur Arcturus Cnidi, quo in Helleſponto, & Cyzici partibus. Sed vnde noſtro tam inſignis hallucinatio, vt attribuat Ægypti partibus, quod Cnido, aut Rhodo conuenit? Dicam vere. Eudoxus cum Platone diu inter Ægyptios ſacerdotes verſatus, penes quos aſſeruabantur arcana aſtronomiæ, tandem ea, quæ ab illis didicerat, popularibus ſuis publicauit, & hanc Ægyptiorum non ſuam doctrinam eſſe teſtatus eſt. Laertius de ſcriptis Eudoxi: *οἱ δὲ γεγραφέναι μετ' Αἰγυπτίοις τῇ αὐτῶν φωνῇ· τοῦτον δὲ μεθερμηνεύσαντα ἐκδοῦναι τοῖς Ἕλλησι.* Quæ igitur ex Eudoxo citabantur, Græci Ægyptiacam, Latini barbaricam rationem vocabant. Quia vero omnia ab Eudoxo ſcripta Ægyptiacam doctrinam eſſe putauit Manilius, etiam quæ de patria ſua intelligebat Eudoxus, ea is de Ægypto accipienda eſſe putauit. Hæc erroris anſa Manilio fuit. Niſi dixerimus climata Ægypti & Rhodi confundi ſolita a veteribus illis. Nam Firmicus eandem menſuram maximæ diei attribuit climati primo, id eſt Ægypti, & ſecundo, id eſt, Babylonio, & vicinis regionibus. Viſe locum libro primo, cap. xiii. *In climate primo, hoc eſt, Æthiopiæ.* Repone ex manuſcripto, *hoc eſt, Alexandriæ,* &c. Hæc ratio melior priore.

v. 7. *imitatur ſidera Mundi.*] Septem planetas.

v. 9. *Nunc age quot ſtadiis.*] Supra in doctrina temporum aſcenſionalium docuit quot ſurgant in quoquo loco cedantque per horas Signa. hic vero eius doctrinæ vnicum adfert exemplum. Et quemadmodum ibi doctrinæ horarum aſcenſionalium ſubiecit doctrinam ſtadiaſmi, quæ eadem eſt, ita etiam hic vni

exemplo horarum Cnidij tractus ſubiicit exemplum ſtadiaſmi eiuſdem tractus. Neutrum enim eſt Ægyptiaci ſoli, quod ipſe putat, ſed Cnidij. Nam hora maxima, quam nunc retulit, ad minimam, eam rationem habet, quam 19 ad 29. ea enim eſt ratio 14. 30′, ad 9. 30′. Eſt autem in ſtadiaſmi exemplo ratio maximæ diei ad minimam, quæ trium ad duo. Sic fere eſt 29 ad 19. Nam ſunt pene 30 ad 20. Quare idem eſt. In exemplo horario dies maxima eſt horarum 14. 30. Hic vero eſt, 14. 24. Neque tam exacta harum rerum fides ab hoc auctore exigenda eſt. Sic etiam Firmicus, loco ſupra a nobis adducto, Ægypti climati, & Babylonio maximam diem ex ratione aſcenſionum, hor. 14. 24 aſſignat.

v. 10. *Sidera quoque cadant.*] Scribe *quotque cadant.* quot ſtadia. Supra:

Quot ſurgant in quoque loco cedantque per horas,

Ne magna in breuibus.] Tolle τὸ *in.* *Ne magna breuibus.* Poſitio ſyllabæ committitur in ſequenti. Supra:

Quaque loca triplici ſignarit linea ductu.

Compendia ne careant breuibus dictis. Hoc eſt, quod ſuperius dixerat:

Vt breuia in longo compendia carmine præſtem.

v. 13. *Dena quater ſtadia.*] In hac æquabili ratione aſcenſio

STADIASMI ANAPHORICI SECVNDVM æqualem modum. — STADIASMI ANAPHORICI SECVNDVM rationalem modum.

ORTVS. — OCCASVS.

Stadia	Hor. ſ.	Gra.			Stadia	Hor. ſ.	Gra.	Grad. ſ.	Hor. ſ. ſſ.
40	1. 20	20	♓	♈	80	2. 40	40	19. 24	1. 17. 36
48	1. 36	24	♒	♉	72	2. 24	36	22. 54	1. 31. 36
56	1. 52	28	♑	♊	64	2. 8	32	29. 17	1. 57. 8
64	2. 8	32	♐	♋	56	1. 52	28	35. 7	2. 20. 28
72	2. 24	36	♌	♏	48	1. 36	24	36. 54	2. 27. 36
80	2. 40	40	♎	♍	40	1. 20	20	36. 24	2. 25. 36

Leonis

Leonis eſt ſemper ſexta pars arcus diurni maximi, aſcenſio Tauri item ſextans arcus minimi diurni. Ergo inter ſe habent rationem, quam maxima dies ad minimam, per XII quinti Elementi Euclidis. Aſcenſio Leonis 72 ſtadia. Aſcenſio Tauri 48. Quæ habent inter ſe rationem, quam tria ad duo. In hoc igitur tractu, in quo collecti ſunt iſti ſtadiaſmi, maxima dies eſt hor. 14. 24′, minima 9. 36′. Quæ omnia congruunt ſuperiori exemplo, minimo diſcrimine, vtpote 6 ſcrupulorum. Porro dedimus tibi diagramma horum ſtadiaſmorum cum horis, quas aſſignat Manilius. Adiecimus cumulum gradus ipſos, quibus non vtitur Manilius. Ergo inſiſtamus viam, quam ſupra nobis præiuit Manilius. In omni collectione anaphoricorum temporum aut graduum, ſumma omnium ſemper componit ſemicirculum. Vt hic ex gradibus componitur ſemicirculus 180 graduum, ſtadiorum vero 360. Ergo totus circulus eſt ſtadiorum 720. Ratio, vt diximus, maximæ diei ad minimam, vel aſcenſionis Leonis ad Taurum, eſt vt tria ad duo. ſectis 720 in rationem trium ad duo, habemus 432 pro arcu maximæ diei, 288 pro arcu minimæ. ſexta pars vtriuſque, 72 quidem erit Leoni attribuenda, 48 autem Tauro. Differentia vtriuſque 24 triens 8: qui erit exceſſus huius progreſſionis; vt detractus quidem ſemel ex 48 det 40 aſcenſionem Arietis, additus autem ſemper det reliquas. Ita ſecto ſemicirculo horario in horas 12 æquinoctiales, vel 1440 ſcrupula in eandem rationem, habebimus ſcrupula 864 pro arcu maximo, 576 pro minimo. ſexta vtriuſque pars ſcrupul. 144, ſiue hor. 2. 24 pro Leone, ſcrupula 96, vel hor. 1. 36′. pro Tauro. Differentia 48 ſcrupula. Triens 16. ſcrup. qui eſt exceſſus. Nemo negauerit antea & methodum Manilianam, & ſtadiaſmos ignorata fuiſſe.

Ibid. *Dena quater ſtadia.*] Hic circulus eſt ſtadiorum 720 in eleuatione Cnidi aut Rhodi. Supra erat 320 in eleuatione Romæ. Ergo ratio ſtadiaſmi arbitraria fuit. Quia ratio maximæ diei ad minimam eſt vt tria ad duo, ergo numerus erit quinque: & proinde quinarius cum 144 multiplicatus eſt ad commodiorem methodum.

Ibid. *dupli-ataque ducit Quum cadit.*] Signa oblique orientia recte cadunt & contra. Aries oblique oritur: ergo recte occidit. Signi cuiuſuis occaſus eſt æqualis ortui ſigni oppoſiti, & contra.

In Cnidio tractu Aries oritur grad. 19 24′. Libra grad. 36 34′. Ergo Libræ ortus eſt æqualis occaſui Arietis. In hoc ſtadiaſmo Aries oritur ſtadiis 40, Libra 80. Ergo 80 ſtadiis occidit Aries.

v. 15. *quum cætera ſigna Octonis creſcunt ſtadiis.*] Alij dicerent *quum creſcant*. Sed piobum eſt *quum creſcunt*. Ennius:

——— *quom volito vivo' per ora virom.*

v. 17. *Et totidem amittunt.*] Aſcenſionibus accedunt octona ſtadia, occaſibus decedunt. Patet ex diagrammate.

Ibid. *gelidaſque rigentia.*] Legendum haud dubie *vergentia in vmbras*. Gelidum ſolet vocare, quod Solis aut ſtellarum lumine priuatum eſt. In Sphæra:

Et gelidum extremo lumen ſentimus ab igne:

hoc eſt, langliens a luce. Sic frigidum eſt ἄναστρον.

Frigida cæruleo contorquet lumina vultu.

v. 19. *Tertiaque in quarta parte ſi ducitur eius.*] In Gemblacenſi nihilo ſanior eſt locus. ——— *in quarta parte ſic ducitur eius.* Sed non magnæ molis eſt veram lectionem ex illis veſtigiis odorari.

Tertiaque in quartas partes inducitur eius.

Quadrans horæ, inquit, accedit reliquis quinque aſcenſionibus, & præter quadrantem illum, tertia pars eius quadrantis inducitur in quartas, id eſt, in quadrantes ipſos. Nam quadrans horæ ſunt xv. ſcrupula: tertia pars quadrantis quinque ſcrupula: quæ in ſingulas quartas in ſequentibus erogantur. Ergo quum ſcrupula ſingula accedant ſingulis quartis, ſiue quadrantibus, iam non quadrans erit, id eſt, xv ſcrupula, ſed xvi, exceſſus accreſcens ſingulis horariis temporibus aſcenſionum. Obſcurus locus antea, nunc, ni fallor, illuſtratus eſt. Sed Bonincontrio & hic quoque ignoſcimus. Hanc veniam illi impetrarunt ij, qui hæc ignorant, & tamen omnia videri volunt ſcire.

v. 22. *Quum ſubeant orbem.*] Hic τὸ *ſubire* eſt occidere. Alioqui in Sphæra Mundi ſubire eſt aſcendere, quod Hiſpanicum idioma retinuit:

Qua caderet; ſubeat cælum, rurſumque reſurgat.

Plinius libro 11. *Decidunt imbres, nebulæ ſubeunt.* Inde *Subiices nubes*, quia ſubeunt ſublimia, vt exprimant Græcum μετέωρος. Difficile eſt conſtituere vtram ſignificationem vindicet in illo verſu:

Dictat

Diſtat enim ſurgantne eadem, ſubeantve cadantve.

Nam vtrunque & quidem contrarium deſignare poteſt. Eſt enim medium conſtitutum inter ſurgere,& cadere: vt alterutrius extremi eſſe poſſit. Non eſt nouum in Latinitate eiuſcemodi compoſitorum duas contrarias notiones eſſe, vt immixtum ἀμιγὲς καὶ μικτόν. Et alia, quæ ſtudioſi adoleſcentes melius meminerint, quam ego.

Ibid. *rurſuſque ad ſidera Libræ.*] Scribe: *rurſuſque a ſidere Libræ.* eundem errorem ſupra in doctrina horarum caſtigauimus.

v.26. *Occiduuſque Aries ſpatium tempuſque oriendi.*] Quomodo conuenire poſſunt hæc duo, *occiduus* & *oriendi*? Contraria enim ſunt, tanquam occidere,& oriri. Sed Manilius ſcripſit:

——— *tempuſque ruendi Quod dabat.* Ruere diem aut noctem Oceano, ſolennis poetarum locutio. ——— *ruit Oceano nox.*

v.27. *in tantum Chelæ cum ſurgere perſtat.*] Emendauimus olim. ——— *in tantum Chelæ conſurgere perſtant.* Aſſentitur Gemblacenſis. Signa κατὰ συζυγίαν, hoc eſt, æqualiter a punctis æquinoctialibus diſtantia, ſunt ἰσαναφορα. hoc eſt,æquales ortus & obitus habent; quibus ſcilicet contingit recte oriri, & oblique occidere, aut contra. Virgo & Chelæ, ſiue Libra æqualiter a punctis æquinoctialibus abſunt. Ergo ἰσαναφορα, &c.

v.30. *Iam facile eſt ſiquod quandoque.*] *Quod quandoque, quæ quandoque*, Maniliana ſunt, redundante τὸ *quandoque.*

v.31. *ſurgentia ſignis*] Repone *ſigna.*

v.32. *propriaſque aſcribere in horas.*] Lege,

propriiſque aſcribere in horas Partibus. Idem alibi plane eademque ſententia:

In nulla fallet regione Horoſcopus vnquam,
Quum poterunt certis numerari ſingula ſigna
Temporibus parte ex illa, quam Phœbus habebit.

Pag.74. v.1. *In qua Phœbus erit.*] Archaiſmus, *in qua erit.* Vlpianus: *in pubertatem deceſſerit.* Cicero: *in Senatum dixi.* Sed Gemblacenſis habet: *In quos.* Manifeſto legendum: *In quis.*

Ibid. *quorum mihi reddita ſumma eſt.*] Quorum ſignorum anaphorica ſumma & Epilogiſmus redditus eſt. Gemblacenſis *quarum*: id eſt horarum. vtrum melius, delibero. Ex longiſſima diſputione tandem peruenimus ad methodum Horoſcopi,quo no-

mine inſtituta fuit diſputatio. Eſto igitur aliquis natus in Rhodo inſula, Sole initium Geminorum obtinente, hora nona æquinoctiali abſolutâ. Conſule Diagramma aſcenſionum. Ab initio Geminorum, ad finem Virginis colliguntur horæ 9.4ʹ. Reſpondeo igitur Horoſcopum eſſe in fine Virginis. Hoc eſt igitur, quod dicit: ——— *quum liceat certis ſurgentia ſigna*

Ducere temporibus. ——— Ortus enim Geminorum, Cancri, Leonis, & Virginis ſuis temporibus horariis collegimus & propriis ſcripſimus in horas partibus. Et rationem, ſiue ψηφοφορίαν deduximus ex illo ſigno, in quo Phœbus eſt, nempe ex Geminis. Quantum igitur hallucinetur Bonincontrius, qui vſitato modo Horoſcopum apud Manilium venatur, hinc æſtimare licet. ſed ne alius quidem hactenus hæc odoratus erat. Nos vero omnia infra plene exequemur, ſi prius doctrinam totam Manilij præmiſerimus.

Pag.74. v.2. *Illa etiam poterit naſcens via ducere ad aſtrum.*] Cæcum eſſe oportet, qui non videat hæc nunc recte cohærere, quæ tam longo ſpatio diſſita erant: vt in multis locis videres humano capiti ceruicem equinam. Non leuiter de Manilio & eius ſtudioſis meriti ſumus, qui textum ex tam fœda luxatione in ſuos artus reſtituimus. Non deerunt & improbi & inuenuſti, qui aliter cenſebunt aliter deblaterabunt. Duas igitur methodos horoſcopi inueſtigandi propoſuit: illam, quam modo periclitati ſumus, & hanc, quæ omnibus illius æui & retro mathematicis vel potius planis in vſu fuit, eſtque ea, quam ſupra vulgarem vocauit:

Nec me vulgatæ rationis præterit ordo
Quæ binas tribuit ſignis ſurgentibus horas.

Horas in gradus redactas a loco Solis computabant. Vbi deſinebat numerus, ibi erat Horoſcopus. Hæc erat illorum æruſcatorum methodus.

Ibid. *naſcens via ducere ad aſtrum.*] Ita olim emendauimus. Ita etiam habet Gemblacenſis. At corrupta vulgatæ editionis lectio, quæ habet *auſtrum*, decepit bonum Bonincontrium, adeo vt meridionales & auſtrales horas ſomniarit: quod monſtri quid ſit, neſcio. Naſcens aſtrum eſſe Horoſcopum & pueri dixerint.

v.4. *Nam quota ſit lucis, ſi luce requiritur, hora, Aſpicies*] Aut enim genitura eſt diurna, aut nocturna. Prius de diurna.

v. 6.

v. 6. *Multiplicans deciesque.*] Corrupta hæc ita reſtituere iubet ſententia: *—— atque hinc numerum reuocabis in ipſum*

Multiplicans decies, adiectis inſuper eidem

Quinque tamen ſummis ——

Ipſum numerum horarum multiplicabis decies & quinquies. Eſto aliquis natus Sole initium Geminorum obtinente, hora inæquali nona abſoluta. Multiplicatis horis IX inæqualibus in XV, fiunt gradus 135 quæ ſunt ſigna quatuor, gradus XV. & putati ab initio Geminorum, deſinunt in 15 ♎. Ita Horoſcopus erit in 15 ♎ ſecundum hanc ridiculam methodum, quæ erat propria illorum Ægyptiarum. Sed & Demophilus vetus ſcriptor, quum de methodo τοῦ σπορίμου ζῳδίου ageret, qui eſt alter horoſcopus conceptionis, vt ille alter naſcentiæ, ita ſcribebat: ἔτι τὸν ὡροσκόπον τῆς σπορᾶς καὶ οὕτω τινὲς λαμβάνουσι. ἑκάστου πόσῃ μοίρᾳ ἐπιπροσδιώκει τὸ ζῴδιον τὴν ἀποκύησιν ὡροσκόπησε. καὶ τὰς ἀνηγμένας πολλαπλασίασον ἐπὶ τὸ τῶν ὡρῶν πλῆθος. καὶ συγκεφαλαιώσας ἀπόδιδου ἀνὰ τριάκοντα ἀπὸ τοῦ ὡροσκοποῦντος ζῳδίου τὴν ἀποκύησιν. καὶ ὅπου δ' ἂν ἐκπέσῃ ὁ ἀριθμός, ἐκεῖνο ὡροσκόπος κατὰ τὴν τοῦ σπέρματος καταβολήν. Quanquam ab horoſcopo, non a Sole numerari iubet, item non in XV, ſed in quaſuis partes Signi horas multiplicari, tamen vtraque methodus multum habet inter ſe affinitatis, & vetuſtatem præfert.

v. 7. *quia qualicunque ſub hora Ter quinas mundi ſex tollunt.*] Lege *ſe tollunt*. Iubet ergo binas horas ſignis attribui. Atqui hanc opinionem furcillis ſupra exagitauerat. Quæ hæc eſt leuitas? Bonincontrius agnoſcit τὸ *ſex*. hoc eſt ſolens traducit ſeſe. Et ſane rarum eſt, quum illi homini aliquid boni excidit. *Se tollunt* ἀναφέρονται. Hic plane Bonincontrius eſt cæcior Tireſia.

v. 8. *Ter quinas Mundi ſe tollunt ſidera partes.*] At vbi ſunt illæ ſuperiores cenſoriæ notæ in eos, qui binas horas ſignis orientibus tribuunt? vt taceam horas ciuiles veterum inæquales fuiſſe: At XV gradus Æquinoctialis horam æqualem conſtituunt.

v. 9. *coniungis & illas.*] *—— coniungere & illas,*

Quæ ſuperent Phœbo partes per ſigna, memento.

Eſto homo natus, Sole XVI Tauri obtinente, hora VIII inæquali. Horis 8 in 15 ductis fiunt ſigna quatuor. Addo partes XV abſolutas, quas perfecit Sol in Tauro, vt præcipit Manilius. Numero igitur a principio Tauri. Numerus deſinit in XV Virginis, qui erit locus Horoſcopi.

v.11. *Ex hac tricenas ſummas.*] Scribe *ſumma.* Ex hac ſumma.

v.14. *Cum quo conſiſtet numerus.*] Gemblacenſis:

Tum quo ſubſiſtet numerus conſumptus in aſtro.. Recte. Sic ſupra: *Atque vbi ſubſtiterit, ſignum dicatur oriri.*

v.15. *Quave in parte ſuam ſummam numerive reliquit.*] Qua in parte numerus relinquet ſuam numerive partem. Elegantia profecto digna Bonincontrij auditoribus, quibus perſuadebat hæc Latina eſſe. quid Latina? Satis erat, ſi aliquo ſenſu eſſent. Nobis olim feliciter ſuccurrit legendum *momenve relinquit.* Scriptum fuerat vitioſe *numenve.* Sic alibi, *—qui munera ſummis Impoſuit.*——— perperam pro *numina*, hoc eſt momina. Quod Momen apud hunc auctorem creberrime poſitum ſit pro ſumma & numero, ſat ſuis locis patuit.

v.16. *Hac erit exoriens & pars & forma per ignes.*] Diſtingue.

Hac erit exoriens & pars, & forma. Per ignes
Continua partes.———

Exoriens pars & forma eſt τὸ ὡροσκοποῦν ζώδιον, ἡ ὡροσκοποῦσα μοῖρα. Alibi:

Quum tibi naſcentis percepto tempore forma
Conſtiterit.———

Sic dixit ſigna formantia ortus, id eſt, ὡροσκοποῦντα.

Ibid. *per ignes Contineat partes.*] Scribe: ———*per ignes Continua partes.*— *Per ignes*, per ſtellas. Infra: —*pariterque orbem vidiſſe per ignes.* In Sphæra:——— *quibus ille ſuperuenit ignis*, id eſt, Stella.

Ibid. *per ignes.*] Noctu. Nocturnam genituram μεθοδεύειν docet. Hæc omnia quis antea intelligebat? Nam Bonincontrio ne minima quidem huius loci ſuſpicio mentem perſtrinxit. Non magis Latine ſciens eius expoſitionem in hunc locum intellexerit, quam ille locum iſtum. Nos quid eſſet *per ignes* oſtendimus.

v.17. *Continua partes.*] Nihil noui dicit. Hodie aſtronomi putant omnia ſua ratiocinia a meridie: veteres Chaldæi, ſiue Genethliaci ab ortu Solis. Vtroque modo ratiocinia ſunt 24 horar. Si igitur genitura inciderit per ignes, id eſt noctu, non a nocte nouum ratiocinium inſtituere iubet, ſed horas diurnas, id eſt duodecim horas ab ortu Solis cum horis nocturnis connectere. Eſto aliquis natus hora ſeptima noctis. Illa hora erit decimanona ab ortu Solis. Hoc eſt, quod vult. Huius autem rei dabimus illuſtre exemplum in Themate Mundi, quanquam nugatorio ab

illis

illis priſcis Ægyptiæ Matheſeos anteceſſoribus prodito. Ponunt Mundum conditum Sole in quintadecima Leonis poſito, hora XI noctis ineunte. Ab ortu Solis, ad horam XI ineuntem noctis, putantur horæ abſolutæ XXII quæ in gradus XV multiplicatæ

ex hac methodo fiunt gradus 330. quibus adiice a principio Arietis, ad partem 14 Leonis abſolutam, gradus 134. Fient omnes gradus 464. Detracto aſſe circuli, remanent gradus 104. qui ab initio Arietis putati deſinunt in gradum abſolutum 14 Cancri. Ergo Horoſcopus eſt in gradu XV ineunte Cancri, vt erat propoſitum. Itaque non ab ineunte nocte putanda ſunt ratiocinia genituræ nocturnæ, ſed cõtinuanda cum tempore diurno, vt præcipit Manilius. Nam bene hoc monuit, quanquam, vt diximus, nihil noui edicit. Hoc enim facit, quia ineunte nocte putatur hora prima, non tertiadecima. In hoc Themate recte eſt apud Firmicum Sol in XV Leonis, non in ιϛ, vt apud Paulum Alexandrinum. vbi legendum ιε, errore ſatis procliui.

v.33. *Natalis mundi.*] ὡροσκόπος. infra cæli naſcentis hora dicitur. Et riſum & ſtomachum hic moueret illis Bonincontrius, qui neſcirent hominem inſanire ſolennia.

v.26. *Non feret oblitus.*] Nuſquam felicius coniectura nobis ceſſit olim, quam in hoc inquinatiſſimo loco. Manilius enim ſcripſerat:

> *Fallere non poßit ſummi faſtigia cæli*
> *Signifer obliquus: ſtent fundamenta ſub imo:*
> *Stent veri ſtellarum ortus, verique ſub ortus.*

Scriptum fuerat *oblicus.* vnde *oblitus* ſcripſit Librarius. Non, inquit, imponet nobis Signifer propter obliquitatem ſuam.

v.27. *verique ſub ortus*] coniunctim legendum:
— *verique ſubortus.* Suboriri τὸ δυόμενον dicit.

Ibid. *ſtent fundamenta ſub imo.*] ἀπὸ κοινοῦ τὸ V T. Vt, inquit, neque Signifer obliquitate ſua veram regionem τοῦ μεσουρανήματος auferat: & vt τὸ ἀντιμεσουράνημα ſibi conſtet, conſtet etiam τὸ δῦνον. Itaque vero Horoſcopo deprehenſo, reliqui tres cardines conſtabunt.

v.28. *Dena quod in proprias.*] Perſpicue legendum *Denique vt in proprias.* Hæc etiam lectio impoſuit Bonincontrio, vt de denis Signis nugaretur. Caueant ſtudioſi ab illius interpretis inſcitia: quam non exprobro homini, ſed illam metuo parum cautis adoleſcentibus. Et præterea ſæculum ſuum, & multa alia tam eum ab inſectatione tutum præſtant, quam inſcitiæ conuincerent, qui tali interpreti aſſenſionem adhiberent.

Hactenus Manilius magnis molitionibus horoſcopi ſui methodum eruit: cuius nos exemplum quoque dabimus, ſiquidem prius, quod antea nos polliceri meminimus, præcepta doctrinæ Manilianæ, & quidem eo fere ordine, quo ipſe docuit, collegerimus.

PRÆCEPTA DOCTRINÆ MANILIANÆ.

I. DODECATEMORION SIGNI AVT PLANETÆ INVENIRE.

Partem datam Signi, in quo Planeta fuerit, duc duodecies. Tricenas diſtribue in omnia ſigna, initio ducto ab eo, in quo Sol fuerit. In quo Signo definet numerus, ibi eſt Dodecatemorion Signi aut Planetæ: per illud:

> *Quacunque in parti naſcentum tempore Luna*
> *Conſtiterit.* ——— 51.23.

ALITER

ALITER. Partem datam Signi per $2\frac{1}{2}$ diuide. Numeros in Signa diſtribue, initio, vt antea, facto ab eo Signo, in quo Sol fuerit: per illud:

Nam quum tricenas per partes ſidera conſtent,
Rurſus biſſenis numerus diducitur omnis. 50. 26.

II. DODECATEMORION LVNÆ PER POSTERIOREM MODVM INDAGARE.

Vide quot tricenarios Luna diſtet a Sole. Omnibus tricenariis deductis, reliquos numeros per $2\frac{1}{2}$ diuiſos diſtribue in Signa, initio facto ab eo Signo, in quo Luna fuerit. Vbi conſiſtet numerus, ibi eſt Dodecatemorion Lunæ: per illud:

Proxima tricenas partes ſententia ducit. 51. 28.

III. DODECATEMORION DODECATEMORII INVENIRE.

A parte Signi data numera deinceps gradus ſemiſſes quinque. Primum dimidium gradum da ei Planetæ, in cuius terminum inciderit pars Signi propoſita: ſecundum dimidium gradum ſequenti Planetæ: & ita deinceps. In quo Planeta quintus dimidius gradus conſiſtet, in eius finibus eſt Dodecatemorion Dodecatemorij.

IV. SORTEM FORTVNÆ IN DIVRNA GENITVRA INDAGARE.

Diſtantiam Solis a Luna numera incipiens ab Horoſcopo per conſequentiam Signorum. Vbi conſiſtet numerus, ibi eſt Sors Fortunæ in genitura diurna: per illud:

Tunc ſi forte dies naſcentem exceperit alma. 65. 3.

V. SORTEM FORTVNÆ IN NOCTVRNA GENITVRA INVENIRE.

Diſtantiam Lunæ a Sole numera incipiens ab Horoſcopo per antecedentia. Reliqua, vt ſupra: per illud:

At quum obducta nigris nox orbem texerit alis. 65. 10.

VI. HORARIORVM TEMPORVM ASCENSIONALIVM EXCESSVM INVENIRE.

Accipe trientem ſextæ partis differentiæ maximi & minimi arcus diurni horarij: per illud:

Quod diſcrimen erit, per tris id diuide partis. 70. 2.

VII. ASCENSIONVM SIGNORVM HORARIA TEMPORA COLLIGERE.

Habeas exceſſum per antecedens. Abiice a ſextante minimi arcus diurni. Ipſa eſt aſcenſio Arietis. Deinde per adiectionem exceſſus, habebis aſcenſiones horarias reliquorum quinque ad initium Libræ: per illud:

Tertia vt accedat Geminis, quæ tempora Tauro Vinciat.—7c.3.

VIII. EXCESSVM STADIASMI ANAPHORICI INVENIRE.

Numerum ſtadiaſmi ſeca in rationem maximæ & minimæ diei. Triens ſextæ partis differentiæ vtriuſque rationis eſt exceſſus ſtadiaſmi anaphorici: per illud:

Quodque hanc exuperat partem, ſuperatur ab illa. 70. 24.

IX. STADIASMVM ASCENSIONVM COLLIGERE.

Exceſſum per antecedens repertum abiice a ſexta parte numeri minimæ diei reſpondentis. Is erit ſtadiaſmus Arietis. In reliquis perge per adiectionem exceſſus, vt in horariis temporibus aſcenſionum: per illud:

Hac erit horarum ratio ducenda per orbem. 70. 14.

X. INCREMENTVM DIERVM COLLIGERE IN QVADRANTE HIBERNO.

Sextam partem differentiæ minimæ & æquinoctialis diei adiice diei minimæ. Aggregatū eſt tempus horarium finis Capricorni. Tempori Capricorni adiice tertiam partem eiuſdē differentiæ. Aggregatur tempus horariū finis Aquarij. Cui rurſus adiiciatur dimidium differentiæ. Aggregabitur finis Piſcium: per illud:

Principio capienda tibi eſt menſura diei. 71. 12.

XI. INCREMENTA DIERVM COLLIGERE IN QVADRANTE VERNO.

Aggregato finis Piſcium adde rurſus dimidium differentiæ pro tempore horario finis Arietis. Tempori horario Arietis adde trientem differentiæ pro fine Tauri. Denique aggregato Tauri adiice ſextantem differentiæ. Colligitur tempus horarium finis Geminorum: per illud:

Nanque Aries totidem deducit noctibus horas. 71.32.

XII. DE-

XII. DECREMENTA DIERVM COLLIGERE IN QVADRANTE ÆSTIVO.

De tempore horario finis Geminorum detrahe ſextantem differentiæ pro tempore horario finis Cancri. De tempore horario Cancri detrahe trientem differentiæ pro tempore finis Leonis. Denique de tempore horario finis Leonis detrahe dimidium differentiæ pro tempore horario finis Virginis: per illud :

Rurſus & incipiunt propria de ſorte diebus Cedere.— 72. 4.

XIII. DECREMENTA DIERVM COLLIGERE IN QVADRANTE AVTVMNALI.

Tempori horario finis Virginis detrahe dimidium differentiæ pro tempore horario finis Libræ. Tempori horario Libræ detrahe trientem differentiæ pro tempore finis Scorpij. Tempori Scorpij detrahe ſextantem differentiæ pro tempore horario finis Sagittarij: per idem.

XIV. DATA HORA GENITVRÆ HOROSCOPVM INDAGARE.

Ab horis abſolutis abiice aſcenſiones ſignorum per VII Præceptum collectas, quantum opus erit, initio a loco Solis facto. Vbi numerus conſiſtet, ibi eſt Horoſcopus : per illud :

——— *quum liceat certis ſurgentia ſigna*
Ducere temporibus. ——— 73. 31.

XV. HOROSCOPVM PER MODVM AGYRTARVM GENETHLIACORVM INVENIRE.

Horis datis in XV ductis adiice gradus, quos Sol peregit in Signo, ſiquidem in principio Signi non fuerit. Summam graduum aggregatam computa a principio Signi. Vbi conſiſtet numerus, ibi eſt Horoſcopus Genethliacorum Æruſcatorum: per illud :

Illa etiam poterit naſcens via ducere ad aſtrum. 74. 2.

CANON ASCENTIONALIS AD ELEVATIONEM GRADVVM QVADRAGINTAQVATVOR.

	♓ ♈			♒ ♉			♑ ♊			♐ ♋			♏ ♌			♍ ♎		
	Hor.	'	''	Hor.	'	''	Hor.	'	''	Hor.	'	''	Hor.	'	''	Hor.	'	''
1	0	2	10	0	2	54	0	3	38	0	4	22	0	5	6	0	5	50
2	0	4	20	0	5	48	0	7	16	0	8	44	0	10	12	0	1	40
3	0	6	30	0	8	42	0	10	54	0	13	16	0	15	18	0	17	30
4	0	8	40	0	11	36	0	14	32	0	17	28	0	20	24	0	23	20
5	0	10	50	0	14	30	0	18	10	0	21	50	0	25	30	0	29	10
6	0	13	0	0	17	24	0	21	48	0	26	12	0	30	36	0	35	0
7	0	15	10	0	20	18	0	25	26	0	30	34	0	35	42	0	40	50
8	0	17	20	0	23	12	0	29	4	0	34	56	0	40	48	0	46	40
9	0	19	30	0	26	6	0	32	42	0	39	18	0	45	54	0	52	30
10	0	21	40	0	29	0	0	36	20	0	43	40	0	51	0	0	58	20
11	0	23	50	0	31	54	0	39	58	0	48	2	5	56	6	1	4	10
12	0	26	0	0	34	48	0	43	36	0	52	24	1	1	12	1	10	0
13	0	28	10	0	37	42	0	47	14	0	56	46	1	6	18	1	15	50
14	0	30	20	0	40	36	0	50	52	1	1	8	1	11	24	1	21	40
15	0	32	30	0	43	30	0	54	30	1	5	30	1	16	30	1	27	30
16	0	34	40	0	46	24	0	58	8	1	9	52	1	21	36	1	33	20
17	0	36	50	0	49	18	1	1	46	1	14	14	1	26	42	1	39	10
18	0	39	0	0	52	12	1	5	24	1	18	36	1	31	48	1	45	0
19	0	41	10	0	57	6	1	9	2	1	22	58	1	36	54	1	50	50
20	1	43	20	1	0	0	1	12	40	1	27	20	1	42	0	1	56	40
21	0	45	30	1	2	54	1	16	18	1	31	42	1	47	6	2	2	30
22	0	47	40	1	7	48	1	19	56	1	36	4	1	52	12	2	8	20
23	0	49	50	1	8	42	1	23	34	1	40	26	1	57	18	2	14	10
24	0	52	0	1	11	36	1	27	12	1	44	48	2	2	24	2	20	0
25	0	54	10	1	14	30	1	30	50	1	49	10	2	7	30	2	25	50
26	0	56	20	1	17	24	1	24	28	1	53	32	2	12	36	2	31	40
27	0	58	30	1	20	18	1	38	6	1	57	54	2	17	42	2	37	30
28	1	0	40	1	23	12	1	41	44	2	2	16	2	22	48	2	43	20
29	1	2	50	1	26	6	1	45	22	4	6	38	2	27	54	2	49	10
30	1	5	0	1	27	0	1	49	0	2	11	0	2	33	0	2	55	0

CANON HORARIVS.

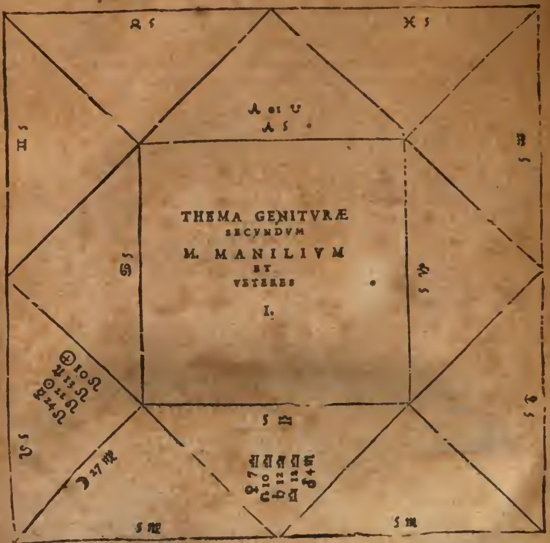
AD ELEVATIONEM GRADVVM XLIV.

	Arcus diurnus Manilianus.		Hora inæqualis ſiue craſis.			Arcus diurnus caſtigatus.	
	Horæ æquin.	I	Horæ æquin.	I	II	Horæ æquin.	I
♑	9	15	0	46	15	9	14
♒	10	21	0	51	45	10	30
♓	12	0	1	0	0	12	0
♈	13	39	1	8	15	13	30
♉	14	45	1	13	45	14	46
♊	15	18	1	16	30	15	18
♋	14	45	1	13	45	14	46
♌	13	39	1	8	15	13	30
♍	12	0	1	0	0	12	0
♎	10	21	0	51	45	10	30
♏	9	15	0	46	15	9	14
♐	8	42	0	43	30	8	42

TABELLA ANAPHORICORVM TEMPORVM AD ELEVATIONEM GRADVVM XLIV.

	ASCENSIONES MANILIANAE						ASCENSIONES CASTIGATAE							
	Grad.	I	Hor.	I	Triceſima I	II	Grad.	I	Hor.	I	II	Triceſima I	II	III
♓ ♈	16	15	1	5	2	10	16	34	1	6	16	2	12	32
♒ ♉	21	45	1	27	2	54	20	22	1	21	28	2	42	56
♑ ♊	27	15	1	49	3	38	28	14	2	52	56	3	45	52
♐ ♋	32	45	2	11	4	22	36	13	2	24	52	4	49	44
♏ ♌	38	14	2	33	5	6	39	23	2	37	32	5	15	4
♎ ♍	43	45	2	55	5	50	39	14	2	36	56	5	13	52

THEMA

EIVSDEM

THEMA ATHLORVM
SVPERIORIS
GENITVRÆ.
II.

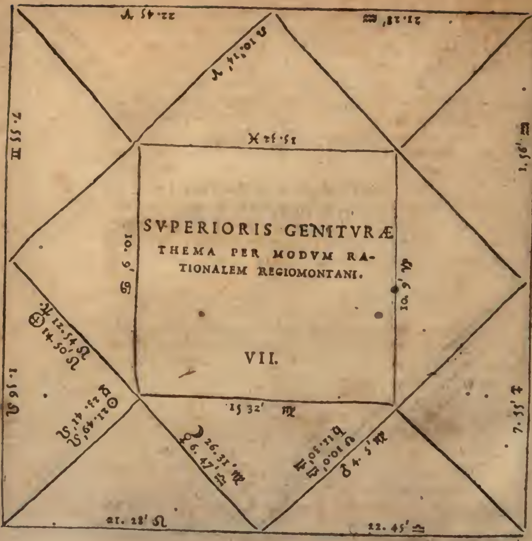

EIVSDEM GENITVRÆ
THEMA
SECVNDVM MODVM
ÆQVALEM.
Medium Cæli 15. 30′ ♓
Horæ poſt meridiem
13. 30′.
III.

THEMA

THEMA EIVSDEM
GENITVRÆ
SECVNDVM VETVSTISS.
MODVM
PER SECTIONES ARCVS
SEMIDIVRNI ET SEMINOCTVRNI.
IV.

THEMA EIVSDEM
GENITVRÆ PER MODVM
INDORVM.
V.

THEMA SVPERIORIS
GENITVRÆ PER MO-
DVM CAMPANI.
VI.

SVPERIORIS GENITVRÆ
THEMA PER MODVM RATIONALEM REGIOMONTANI.
VII.

Vt igitur ad Methodum Horoſcopi veniamus; aſſumatur eleuatio poli graduum 44, locus Solis 22 gr. ♌. In data eleuatione, maxima dies eſt hor. 15. 18'. Igitur per præceptum VII, conſtruatur Tabella anaphoricorum temporum. Duplex fiat. In priore parte aſcenſiones Manilianæ methodi, in altera caſtigatæ ponantur. Vtraque pagina trinis verſibus conſtet. In primo gradus

gradus, in ſecundo horaria aſcenſionum tempora, in tertio triceſima temporis anaphorici collocentur, vt ex ea Canon aſcenſionalis conſtruatur, vt patet ex ipſo Canone aſcenſionali. De gradibus aſcenſionum nulla facta a Manilio mentio. Sed nos ideo appoſuimus, vt & ſuis horariis temporibus reſponderent, & cum caſtigatis gradibus comparari poſſent. Rurſus per præcepta x, xi, xii, xiii, Canon horarius fiat triplici verſu. in primo eſto arcus diurnus methodi Manilianæ. In ſecundo duodecima arcus, ſiue hora temporaria, vel ciuilis. In tertio arcus diurnus caſtigatus reſpondens principio Signi, cui e regione oppoſitus eſt. Arcum vero horarium nocturnũ ſi quis volet, accipiat Signi oppoſiti arcum diurnũ, vt & mediocriter docti ſciunt. Exemplum: Arcus diurnus Leonis eſt 13, 39′. oppoſiti ſigni arcus diurnus, nempe Aquarij, eſt 10. 21′, qui erit arcus nocturnus Leonis. Et viciſſim arcus diurnus Leonis eſt arcus nocturnus Aquarij. vel aliter: arcus diurnus Leonis 13. 39 de 24 deductus relinquit arcum nocturnum Leonis 10. 21 æqualem arcui diurno Aquarij Signi Leoni oppoſiti. Quod autem integro Dodecatemorio vnum tantum arcum horarium attribuerimus, quum per ſingulos tamen dies varient horaria momenta, id fecimus ex ipſius Manilij præſcripto, qui illos veteres ſequutus horas per Dodecatemoria, non per ſingulos dies variare credebant. Ideo in Kalendariis notabant, illo menſe hora eſt tot pedum, menſis tot horarum. vt habes in Kalendariis ruſticis Romanis, & apud Palladium. Sic etiam, vt alibi tetigimus, ſolſtitium per totum Cancrum, Brumam per totum Capricornum committi putabant. Et quia maledicentiæ propter illam animaduerſionem olim vapulauimus, ne iterum nobis idem contingat, de horario arcu idem monere viſum eſt, ſi modo iſtis mathematicis hoc ſatisfacere poteſt. Denique conſtruatur Canon ex triceſima temporum aſcenſionalium, ſextuplici verſu, vt Canon indicat, cum linea graduum triginta: quos reticuit Manilius, quia vulgo notum erat gradus ſingulos reſpondere triceſimæ vnicuique, cui appoſiti erant. His ita conſtitutis, eſto quidam natus in dato climate 44 graduum, hora nocturna temporaria 7 $\frac{4}{5}$ fere, Sole in 22 ♌ poſito. In Canone horario arcus diurnus Leonis eſt hor. 13. 39. Nocturnus igitur, per ea, quæ demonſtrata, erit 10. 21′. Hora καιρικὴ reſpondet hor. æquinoctialibus, 0. 51. 45″. Igitur horæ

καιρικαὶ

κατέχεται 7 $\frac{4}{5}$ reſpondebunt horis æquinoctialibus 6.43′. 39′. cum quibus ſi componatur arcus diurnus 13. 39′, fient horæ 20. 22′. 39″: quibus denique adiice ex Canone aſcenſionali triceſimas collectas reſpondentes gradui 21, ♌, quem iam Sol peregit. nempe hor. 1. 47. 6. Fiet omne tempus ab ortu Solis, ad tempus genituræ propoſitæ, horarum æquinoctialium 22. 9′. 45″. id eſt 22. 10′ fere. Iam ab initio Leonis, in quo Sol eſt, numera omnia tempora horaria aſcenſionum, donec aut numerum propoſitum cōſummaueris, aut proxime minorem adeptus fueris. Ab aſcenſione igitur Leonis hor. 2. 33′. 0″, ad initium Cancri, conflantur horæ 21. 49. quæ deductæ de hor. 22. 10′, relinquunt hor. 0. 20′, poſt aſcenſionem Geminorum. Ergo pertinent ad Cancrum. Ideo quæro 0. 20, aut proxime maiorem numerum in area Canonis, ſub nota Cancri. Et occurrunt 0. 21′. 50″ e regione gradus v. Aio igitur horoſcopum eſſe in quinto gradu Cancri, per XIIII Præceptum. Itaque a ſimili parte reliquorum Signorum ſequentes τόποι Thematis inſtituentur. Nam modum inæqualem adhuc non norant: quum ipſe Manilius Thema Sortis Fortunæ per ſimiles Signorum partes conſtrui præcipiat. Inſtituto Themate, reliqua præcepta μεθοδεύειν licet. Luna eſt in 27 ♍. Ergo Dodecatemorion Lunæ eſt in 24 ♒ per I. Præceptum. Ita de reliquorum Planetarum Dodecatemoriis. Rurſus Dodecatemorion Lunæ, per poſteriorem modum, eſt in 18 ♒, per II Præceptum. Horoſcopus eſt in termino, ſiue finibus Martis; vtpote in quinto gradu Cancri. Ergo eius Dodecatemorion Dodecatemorij cadet in fines Lunæ in dimidia parte gradus XII Cancri: hoc eſt in 11. 30′. 69, per III Præceptum. Denique per V Præceptum, Sors Fortunæ deprehenditur in 9. 42′. ſiue in 10 ♌. Itaque eodem modo aliud Thema inſtituetur, quod Athlorum vocatur, cuius Horoſcopus eſt Sors Fortunæ. Ex quo poteris ſententiam eorum refellere, qui vbi Manilius περὶ τῆς διαθέσεως τῶν ἄθλων agit, ipſi putarunt de themate genituræ intelligendum. Atqui tantum diſcrepat thema Athlorum a themate natalitio, quantum Horologium ab Analemmate. Nam Thema genituræ inſtituebatur quidem ad apoteleſmata & κρίσιν hominis nati, ſed præcipue ad Sortem Fortunæ indagandam. At ex Themate Athlorum omnis doctrina apoteleſmatum pendebat. Hæc eſt methodus Horoſcopi illorum Veterum, quæ caſtigabat

imperitiam Æruſcatorum Genethliacorum, qui eodem quidem modo Horoſcopum eruebant, ſed binas horas ſingulis ſignis attribuebant. Vt illam delirationem confutauit hic modus, quo vtitur Manilius, ita ipſe caſtigatione indigebat. Vt enim alia taceam, in dato tempore & hora geniturae Cancer Signum horoſcopans eſt τῶν προστασσόντων. Nam τὰ προστάσσοντα dicuntur, vt alibi monemus, & ſatis vulgatum eſt, Signa ſex a principio Arietis, ad principium Libræ. Reliqua vocantur ὑπακούοντα. Quum igitur Signum horoſcopans fuerit τῶν προστασσόντων, quadrans ἀπηλιωτικὸς, hoc eſt interuallum a medio cælo, ad Horoſcopum, eſt maior nonaginta gradibus. hoc eſt, ſignum horoſcopans eſt quintum a ſigno culminante. Contra minor eſt nonaginta gradibus, ſi fuerit τῶν ὑπακουόντων. hoc eſt, ſignum horoſcopans tertium eſt a culminante. Ergo, quum Horoſcopus huius geniture in ſignum, quod eſt τῶν προστασσόντων, inciderit, τὸ τεταρτημόριον ἀπηλιωτικὸν eſt maius 90 gradibus. quod verum eſt. Culminabit enim x gradus Piſcium in data eleuatione, oriente quinta Cancri. Ergo Tetrans ἀπηλιωτικὸς erit graduum 115, hoc eſt horarum 7. 40′. Atqui ſi ex Canone aſcenſionali putare velimus totidem horas, & ſcrupula a decima Piſcium, numerus deſinet in 5. ♌. Ergo Horoſcopus eſſet in ſigno ſexto a medio cælo, quum tamen quintum ſignum tantummodo a culminante poſſit eſſe. quod eſt ridiculum. Quum enim decima pars Piſcium culminet, numeros nonæ parti exactæ Piſcium reſpondentes, hoc eſt 16. 30′, abiice a tota aſcenſione Piſcium 1. 5′. & reliquum coniunge cum aſcenſionibus Arietis, Tauri, Geminorum, Cancri: compones horas 7. 17′. 30″. quæ deductæ de horis 7. 40′, relinquunt horas 0. 22′. 30″. E regione v grad. Leonis habes proxime maiorem 0. 25. 30′. Ergo, vt diximus, horoſcopus erit in v Leonis, non Cancri. Multa eiuſmodi abſurda iſtius methodi notare poſſim. Hoc vnum exemplum ſuffecerit, vt oſtendamus non ſine cauſſa a priſcis damnatam: qui prius aſcenſionem rectam medij cæli collegerunt, & nonaginta gradibus ad aſcenſionem rectam adiectis, aggregatum ad Canonem climatis contulerunt, & ei gradum Eclipticæ reſpondentem pro parte aſcendente aſſumpſerunt. reliquas domos ſimili gradu Signorum terminarunt, qui eſt omnium vetuſtiſſimus modus, quo & Arabes hactenus vtuntur, diciturque a noſtris modus æqualis: cuius exemplum

plum habes in tertia figura. Eo modo vtuntur Firmicus, & Paulus Alexandrinus, & ſecundum aliquos, quibus nos quoque aſſentimur, Ptolemæus: quod colligitur ex iis, quæ de Apheticis locis dixit: τόπους μὲν τοίνυν ἀφετικοὺς εἶναι νομιστέον, τό, τε περὶ τὸν ὡροσκόπον δωδεκατημόριον ἀπὸ πέντε μοιρῶν τῶν προαναφερομένων αὐτοῦ τοῦ ὁρίζοντος, μέχρι καὶ τῶν λοιπῶν μοιρῶν πέντε καὶ εἴκοσι ἐπαναφερομένων. Hoc certe non fieret, niſi omnes domus eſſent tricenum graduum. & quicquid ad hoc conuellendum adferunt docti, non dicam falſum, ſed ineptum eſt. Etiam interpres ipſius Ptolemæi ea adfert, quæ ne ipſe quidem intelligebat. Quid mirum Ptolemæum hoc modo vſum, qui ſit omnium poſt illum Manilianum vetuſtiſſimus? Succeſſit illi & ipſe quoque vetuſtiſſimus, qui fit per trientes arcus ſemidiurni, & ſeminocturni, qui eſt primus modus inæqualitatis. Hoc etiam quidam Arabum vtuntur, qui maximam partem harum nugarum non a ſuis, ſed a Græcis habent. Etiam Sapiens Aben Ezra Iudæus ait Ptolemæum hoc vſum: quod omnino neceſſarium, ſiquidem non vſus eſt modo æquali. Nullus enim modus inæqualitatis antiquior iſto. cuius exemplum habes in quarta figura. Ab eo modo minuunt Indi octo gradus tam in domuum initiis, quam in locis Planetarum, vt habes in quinta figura. Quemadmodum enim illi veteres prius Thema genituræ conſtruebant, deinde Thema Athlorum: ita etiam Indi prius Thema genituræ per illum modum diſponunt, deinde aliud thema adiiciunt, deminutis, vt diximus, octonis gradibus ex ſingulis domibus, & locis Planetarum. Hunc modum confutauit primus Campanus, alio inſtituto, cuius exemplum damus in ſexta figura. Eum Regiomontanus profligauit, nouo excogitato, quem rationalem vocauit, eoque, ſi Diis placet, vult Ptolemæum vſum fuiſſe. Tres iſti modi in cardinibus conſentiunt, in domorum metatione valde diſcrepant. Campanus circulos poſitionis per æquales ſectiones maximi circuli verticalis, Regiomontanus per ſectiones Æquinoctialis traiicit. Habes quoque exemplum modi Rationalis in ſeptima figura, cum themate Athlorum in octaua, per eundem modum. Hactenus candide Lector, quæ Manilius de Horoſcopo ſenſit: cuius rei veſtigia nulla olim extabant in eius carmine, hodieque adeo obſcura ſunt, vt niſi a nobis indicata eſſent, glorioſis, qui dicunt nos Manilium tractare non debuiſſe, deſperandum

randum erat ea inuenire poſſe. In prima figura adſumpſimus tempus genituræ horam inæqualem 1 $\frac{4}{5}$ poſt mediam noctem, hoc eſt hor. æquinoct. 1. 31. 48. Idque fecimus commoditatis cauſſa, quum verum tempus fuerit hor. 1. 30., quod ſequimur in reliquis exemplis. Niſi hoc monuiſſemus, fortaſſe hoc futurum erat argumentum alicuius monſtri in nos edendi.

v. 29. *Nunc ſua reddentur.*] Hic prænotabatur lemma in Gemblacenſi: CVIVS SIGNI QVISQVE ANNVS AVT MENSIS AVT DIES AVT HORÆ SINT. Quod non male conceptum eſt. Agit enim Manilius hic de duodecim annis Dodecaeteridos Chaldaicæ, id eſt, Genethliacæ, cuius quanquam mentio extat apud Cenſorinum, tamen hactenus omnibus ignotatam nos primi omnium pateſecimus ex Arabum ſcriptis, in libro ſecundo de Emendatione temporum. Chaldæi habent generalem & omnium communem, qualem in illo libro produximus. Sed & aliam habent priuatarum geniturarum peculiarem, cuius primus annus init ab eo Signo, in quo Sol eſt tempore genituræ: quanquam alij non ab eo ſigno, in quo Sol fuerit, eam inſtituebant, ſed ab eo, in quod Horoſcopus inciderit. vtriuſque ſectæ meminit noſter: & prius illius, quæ incipit ab eo ſigno, in quo Sol fuit tempore genituræ. Itaque ſi Sol, verbi gratia, fuerit in Leone, primus annus erit Leonis, ſecundus virginis, tertius Libræ: & ita deinceps.

v. 30. *Quæ diuiſa etiam.*] Diuiduntur in propios annos ſingula, vt primus annus ſit Arietis, ſecundus Tauri: & ſic conſequenter.

v. 33. *Primus erit ſigni.*] Primus annus Dodecaeteridos Genethliacæ erit cognominis eius ſigni, in quo Sol fulſerit. Aliquis natus eſt Sole in Leone poſito. eius Dodecaeteridos genethliacæ annus primus erit annus Leonis, ſecundus Virginis, tertius Libræ: & ſic deinceps.

Pag. 75. v. 1. *Annum quod luſtrans.*] Sol eſt χρονοκράτωρ annuus, Luna menſtruus, Horoſcopus diurnus, Planeta horarius. Anni igitur ducatus ad Solem pertinet, vt menſis ad Lunam, diei ad Horoſcopum, Planetæ ad horam.

v. 2. *Proximus atque illi.*] Lege:

Proximus, atque alij ſubeuntia ſigna ſequuntur.

Proximus annus, id eſt ſecundus ſequitur ſecundum ſignum,

 alij

DODECAETERIS GENETHLIACA.

	MENSES DODECAETERIDOS.											
ANNI DODECAETERIDOS	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓
	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈
	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉
	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊
	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋
	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌
	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍
	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎
	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏
	♑	♒	♈	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐
	♒	♓	♓	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑
	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒

alij deinceps ſubeuntia ſigna ordine. Quanta caligine hæc antea obducta erant? Quotuſquiſque horum, qui nobis interdicebant Manilio, vel minimum quidque horum odorabatur? Ergo continuantur ita duodecim anni, donec ad primum ſignum peruentum fuerit, vnde prius cœperat Dodecaeteris. Infra etiam meminit: ——— *& exactis bis ſex iam Solibus annus.* Orpheus ſcripſerat etiam poema ἀποτελεσματικὸν, cui titulus Δωδεκαετηρίδες. Ex illis hoc apoteleſma citant Grammatici:

> ἔσεαι δ' αὖθις ἀνὴρ, ἢ κοίρανος, ἠὲ τύραννος,
> ἢ βασιλεὺς, ὃς τῆμος [illegible] ἐνιαυτῷ ἵξηται αἰωνί.

Pronunciat enim tanquam A[illegible]omus de quodam, qui illo anno Dodecaeteridos, in illo Signo, & illa conſtellatione naſceretur, fore regem, principem, aut ſummum virum. Recte autem Manilius de temporum nati ratione ſubiicit poſt Horoſcopi doctrinam. Nam Horoſcopi methodum & ordine & potentia ſequitur temporum locus, ὁ περὶ χρόνων τόπος. Ptolemæus· τῶν δὲ κατὰ τὴν φύσιν συμπτωμάτων ἡγεῖται ὁ περὶ χρόνων ζωῆς. Sunt autem duo, ὁ περὶ χρόνων ζωῆς, καὶ ὁ περὶ ἀφέσεων. In priore quæritur quot annos

 victurus

victurus ſit natus: in altero quot annos, quot menſes, dies, horas. Nam χρόνω nomine intelligitur ἡλιακὴ περίοδος, hoc eſt annus, &, vt Manilius loquitur, Solis luſtrum. Ptolemæus: χρόνος γὰρ ἰδίως ὁ ποιητὸς ἐνιαυτοὺς καταλαμβάνεται, δυνάμει δὲ καὶ ὁ ἐλάττων τούτου μῆνες εἰσί, καὶ ἡμέραι, καὶ ὧραι. Ita anni, menſis, diei horæ ratio venit in horoſcopum. Atque hic quidem recte a Manilio ſeruatur. Omnis tamen χρόνων πραγματεία ſine locis apheticis inutilis ac manca eſt. Sed hoc reſeruauit illi libro, quem de Stellis errantibus ſcripſerat.

v.3. *peragunt quod menſtrua.*] *peragat.* Sed Gemblac. *peragit.*

v.5. *tradique ſequentibus aſtris.*] *traditque.* Etiam Gemblac.

v.6. *menſiſque tuos natura.*] *menſeſque ſuos.* Et Gembl quoque.

v.7. *Atque ipſas voluit numerari Signa per horas.*] Puta in quo ſigno Horoſcopus deprehenſus fuerit, id ſignum denominabitur ab ea hora, vel Planeta, cuius hora erat. Naſcatur aliquis aſcendente Leone, hora Mercurij. Leo princeps Dodecaeteridis illius nati denominabitur a Mercurio; Virgo a Luna, Libra a Saturno, Scorpius a Ioue: & ſic deinceps.

v.9. *Per quæ alterna.*] *Perque alterna.* Et Gemblac.

v.17. *ſeque ipſe dies aliumque relinquit.*] Melius Gemblacen. *aliumque requirit.* Se requirit, & alium. Neque ipſe ſibi ſimilis videtur, neque alium ſibi ipſi ſimilem experitur. Et ſuperiore verſu idem liber habet —*non menſes menſibus vſquam.*

v.18. *Tempora conſiſtunt propriiſque carentia ſignis.*] Recte olim ſuſpicabamur de vitio huius loci. Sed non opis humanæ erat ſine ope codicum ſcriptorum vitium tollere. Præſto fuit Gemblacenſis: in quo ſcriptum erat:

Tempora quod ſiſtant propriis parentia ſignis.

Siſtere abſolute. vt in Apoteleſmatis:

Iudex extrema ſiſtet vitaque neciſque. id eſt, τοῦ χ ἵστην, ἀπάρχειν.

Eſt verbum ſubſtantiuum, niſi quis cenſeat legendum.

Tempora quod ſic ſtant propriis parentia ſignis.

Sed nihil mutandum.

v.21. *cauſſaſque minantur.*] Repone ex Gemblacenſis, *caſuſque minantur.* Et ita quoque editio Lugdunenſis.

v.22. *dum vertimur, aſtra.*] *conuertimur, aſtra.* vulgatam lectionem non poteſt tueri, niſi qui nugari prætoptauerit.

v.23. *Sunt quibus vt cæli.*] In Gemblacenſi iterum ſuperior titulus repetitur, & oræ marginis apponitur: CVIVS SIGNI QVISQVE

ANNVS

ANNVS SIT. & recte. Nam de eadem re continuatur ſermo, ſed diuerſa ſententia. Superior enim ſententia incipiebat Dodecaeterida a ſigno, in quo Sol erat tempore natalitio: hæc vero a ſigno horoſcopante. Tenebræ erant in toto hoc capite, neque quis quo hæc omnia pertinebant magis ſciebat antea, quam quid ipſa verba deſignarent: adeo omnia mendis obſita ſunt: præſertim hæc tota perioche, quæ, ſiquæ alia in Manilio, veterum codicum opem implorabat. Nam humani ingenij vis hic nihil poterat. Apponam totum locum, vt lectorem iamdiu expectabundum abſoluam.

Sunt quibus & pateat, cæli naſcentis ab hora
Sidere, quem memorant Horoſcopon, in venturis
Parte quod ex illa deſcribitur hora diebus,
Omne genus rationis agi per tempora & aſtra,
Et capite ex vno menſes, annoſque dieſque
Incipere atque horas, tradique ſequentibus aſtris.

Gratia Codici Gemblacenſi: cui hanc reſtitutionem debemus. Minimam licentiam vnius literulæ nobis ſumpſimus. Nam *&* *pateat* pro *vt pateat* legimus. Sunt alij, inquit, quibus conſtet & exploratum ſit, omne ratiocinium anni, menſis, & diei deducendum eſſe a ſidere horæ cæli naſcentis, quem vocant horoſcopum, & ex eodem capite omne tempus inſtituendum, propterea quod ab horoſcopo hora ſequentibus diebus deſcribitur. Vides ſummo fulgore tenebras diſcuſſas.

Ibid. *Sunt quibus vt cæli pateant naſcentibus.*] Non erat opis noſtræ hæc emendare ſine veteri codice. Gemblacenſis itaque habebat:

Sunt quibus vt cæli pateat naſcentis ab hora
Sidere, quem memorant horoſcopos, ———

Sed mendum eſt in *vt* pro *&*. quod totam ſententiam perturbabat, item in *horoſcopos*, quum etiam vulgatæ editiones, & Bonincontrij textus *horoſcopon* habeant, & Latinitas ita poſtulet.

Ibid. *Sunt quibus & pateat.*] Ita reſtituimus, pro *vt pateat*: in quo totius ſententiæ cardo verſatur. Cætera enim omnia hinc pendent. Sunt, inquit, quibus pateat, & exploratum ſit ab horoſcopo omne ratiocinium deducendam eſſe. Ita nos receptam lectionem excuſamus. Sed non dubitamus Manilium ſcripſiſſe, *Sunt quibus & placeat.* Neque vero dubitandum eam fuiſſe auctoris

ctoris ſcripturam. Reliqui tamen vulgatam, quia & ipſa conſtat ſibi, & Latina eſt.

Ibid. *cæli naſcentis ab hora Sidere, quod memorant.*] Gemblacen. *quem memorant*; ὁ ὡροσκόπος enim, non τὸ ὡροσκόπον dicitur: quem Manilius definit horam cæli naſcentis. τὸ ζώδιον autem ὡροσκοποῦν definit ſidus horæ cæli naſcentis.

v. 24. *horoſcopon inuenturis.*] Ridicula erant hæc omnia. Diſtinguendum enim — *horoſcopon, in venturis.* Quæ quis non intelligit nunc? Et quis antea intelligebat? *in diebus venturis*, ταῖς ἐπιούσαις ἡμέραις.

v. 25. *Parte quoque ex illa.*] Gemblacenſis, *Parte quod ex illa.* vna vocula ſuſtulit omne dubium. Hoc enim plane vult: quod horæ ſequentis temporis deſcribuntur ab horoſcopo, (vnde vocatur Horoſcopus) hora autem eſt principium omnis temporis: omne igitur tempus ab horoſcopo eſſe putandum. Itaque hæc ſic connectenda docet ——— *in venturis*

Parte quod ex illa deſcribitur hora diebus.

Quod omnis hora deſcribitur in omni ſequenti tempore a parte illa, ſcilicet horoſcopo. vnde & prima Inſtitutione:

vnde dies redit, & tempus deſcribit in horas:
Hinc inter Graias Horoſcopos editur vrbes.

quæ his facem allucent.

v. 26. *Omne genus rationis agit.*] *omne genus rationis agi.* Omne ratiocinium temporis.

v. 27. *Et capit ex vno.*] Veſtigia priſci Archetypi, vnde hi inferioris notæ deſcripti. In eo enim ſcriptum fuit, *Et capitex vno.* vt, *parteſt*, &c.

Ibid. *Et capite ex vno.*] Ex horoſcopo.

v. 28. *Incipit atque horas.*] Gemblac. recte *Incipere.* Ita etiam textus Bonincontrij.

Ibid. *traditque ſequentibus aſtris.*] *tradique.* Ergo vt primus annus Leonis, in quo Horoſcopus, ſecundus Virginis, tertius Libræ fuerit, ſic etiam primus menſis Leonis horoſcopantis, ſecundus Virginis, tertius Libræ. Nec minus primus dies Leonis, ſecundus Virginis, & hora quoque ſimiliter; non autem ſecundum priorem ſententiam, quæ annum incipiebat a Signo, in quo Sol erat tempore naſcentis; menſes autem a ſigno, in quo Luna: diem & horam ab Horoſcopo & Planeta, in quo Horoſcopus. in

pus. in quo conuenit cum altera ſententia. Duplex igitur Dodecaeteris Chaldæorum, Generalis, & particularis. Generalis, incipit ab Ariete, eiuſque hic annus agitur vndecimus, qui erat Chriſti Dionyſianus 1598, cuius anni vndecimi Zodion eſt Canis: vt habes in Diagrammate. Anno autem Chriſti 1600 inibit Dodecaeteris, cuius Zodion Mus. Vide quæ nos libro ſecundo de Emendatione temporum primi de hac re vetuſtiſſima prodidimus. Ea eſt, de qua Cenſorinus meminit. Particularis vero Dodecaeteris eſt cuiuſque γενέσεως. Quot enim nati, tot ſunt Dodecaeterides iſtius generis. Sed quia duæ factiones ſunt initium eius inſtituentium, duplex quoque ipſa facta eſt. Nam aut a Signo, in quo Sol eſt, incipit, aut ab horoſcopante. De poſteriore igitur nunc tractat Manilius, poſtquam de priore egiſſet. Sed & Pauli Alexandrini de hac poſteriore non omittenda erant verba. Ea ſunt hæc: ὅσα δ' αὖ ἡ γένεσις ἔτη κατάγοι, ἀπὸ τοῦ ὡροσκοποῦντος ζῳδίου διεκβαίνοντ. (διεκβάλλοντ)) τὸ πρῶτον ἔτος διδόντες τοῦ γενητικοῦ χρόνου τῷ ὡροσκόπῳ, καὶ τὸ δεύτερον τῇ τοῦ ὡροσκόπου ἐπαναφορᾷ, ἔπειτα τὸ ἑξῆς τῷ τρίτῳ ζῳδίῳ ἀπὸ τοῦ ὡροσκόπου, καὶ ὡς ἔχει τὰ λοιπὰ ἐν τοῖς ἑπομένοις ζῳδίοις, ἕως ἂν τὸν δώδεκα ἀριθμὸν ἀπαρτίσῃς. καὶ πάλιν τὸ τρισκαιδέκατον ἔτος δίδομεν τῷ ὡροσκοποῦντι ζῳδίῳ, &c. Lege cætera. Vt ipſe Manilium, ita Manilius ipſum interpretatur.

DODECAETERIS

GENERALIS

INCIPIENS A VERE.

		ANNI CHRISTI
♈	Mus	1588
♉	Taurus	1589
♊	Pardus	1590
♋	Lepus	1591
♌	Draco	1592
♍	Serpens	1593
♎	Equus	1594
♏	Ouis	1595
♐	Simia	1596
♑	Gallina	1597
♒	Canis	1598
♓	Porcus	1599

v. 29. *Et quanquam ſocia naſcuntur origine cuncta.*] Quanquam annus, menſis, dies, & hora incipiunt a tempore naſcentis, tamen diuerſæ ſunt vices & ἀποκαταστάσεις eorum: quatenus annus tardior menſe, menſis die, dies hora.

v. 31. *venit omnis ad aſtrum.*] Ita concipito:

——— venit omnis ad aſtrum
Hora die bis, menſe dies ſemel, vnus in anno
Menſis, & exactis bis ſex iam Solibus annus:

Oo Sane

Sane hora ter redit ἐν νυχθημέρῳ vt minimum, ſiquidem eam a planeta dominante accipias. Nam quatenus dicitur prima, ſecunda, tunc verum fuerit illam redire bis tantum: quatenus vero horæ ſunt cognomines Planetarum, tunc in ſingulis νυχθημέροις horæ planetariæ, quæ inciderunt in primam, ſecundam, & tertiam diei, incident quarta vice in 22, 23, & 24 horam τοῦ νυχθημέρου, id eſt horas, 10, 11, 12 noctis. Itaque falſum fuerit horas ἐν νυχθημέρῳ bis tantum redire, quum poſſint quater reuerti. Quod ſi diem tantum artificialem accipimus, ne tunc quidem ſemper eadem hora bis redire poteſt in die. Nam ſexta & ſeptima Planetaria ſemel tantum contingent. Si nolumus auctorem noſtrum ἀλογιστεῖν, adiuuandus erit interpretatione, & dicendum hoc vt plurimum euenire, vt hora planetaria bis in die, & toties in nocte contingat, rarius autem ſemel. quod ſane verum eſt. Sed quur hæc diuerticula quærimus? Non enim intelligit de hora Planetaria, ſed de hora τοῦ δωδεκατημορίου. Vt enim primus annus, menſis & dies, ſigno horoſcopanti attribuitur, ita etiam hora. Itaque aliquis natus eſt hora nona diei χρονικῆς, aſcendente Leone, die Mercurij. Hora pertinet ad Lunam. Sic Lunæ hora intra viginti quatuor horas bis redibit ad Leonem. Nam naſcente homine hora Lunæ attribuebatur Leoni, hora Saturni Virgini, hora Iouis Libræ, & ſic deinceps. ergo tertiadecima hora a nato homine, redit Lunæ hora in Leonem. Tunc dicitur hominem natum πολεύοντος ἑρμοῦ, σελήνης δὲ διέποντος. Omnis enim dies, id eſt feria ſeptimanæ, cognominis eſt vni Planetæ. Planeta igitur, cuius dies eſt cognominis, dicitur πολεύειν toto illo νυχθημέρῳ: cæteri Planetæ dicuntur διέπειν. Vt in exemplo a nobis adducto. Feria quarta eſt Mercurij; hora, in qua natus homo, σελήνης. Ergo natus eſt ἑρμοῦ πολεύοντος, σελήνης διεπούσης. Quam autem vocamus Septimanam Chriſtiani, ipſi Gentiles vocabant τὴν ἑπτάζωνον, Septizonium, præſertim Ægyptij; item θεοὺς ipſas ἡμέρας. & πόσον τῶν θεῶν dicebant, id eſt quota feria. Illud autem τοῦ μὲν πολεύοντος, τοῦ δὲ διέποντος, ſimile eſt illi in inſcriptione veteri: κυεστορεύοντος Αὐρηλίου Πρωτέως, καὶ ἐπιμελουμένου Αὐρηλίου Τορκουάτου.

Ibid. *venit omnis ad aſtrum Hora die bis.*] *ad aſtrum*, εἰς τὸ ὡροσκοποῦν ζώδιον. In vigintiquatuor horis bis redibit ad horoſcopum ἡ πολεύουσα ὥρα.

v. 32. *Menſe dies ſemel.*] Intellige vt horam, ita etiam ἡμέραν πολεύουσαν.

πολεύουσα. ὥρα vel ἡμέρα πολεύουσα eſt cognominis illi Planetæ, cuius hora fuerit naſcente homine. In noſtro exemplo Luna eſt πολεύουσα. quia naſcente homine, feria quarta, id eſt die Mercurij, hora nona erat hora Lunæ. ideo Luna erit πολεύουσα illius diei, quæ incipit ab hora nona. Nam toto vitæ tempore illi homini dies incipiet a nona hora. & primus Planeta illius erit Luna, primum Signum Leo. Vt autem ἡ πολεύουσα ἡμέρα in orbem redeat, hoc eſt, vt ad ſignum horoſcopi καὶ τὸ πολεύοντα ἀστέρα reuertatur, hoc non poteſt fieri, niſi poſt duodecim hebdomadas. qui ſunt plus quam menſes duo. Nam octageſimo quinto die ἡ πολεύουσα ἡμέρας hora ad idem ſignum reuertitur. Itaque parum cauiſſe videtur Manilius. Quum dico redire ad idem ſignum, non intelligo ad locum Zodiaci, ſed feriæ. Siue dies τ ἑπταζώνου diſtribuuntur ſignis in conſequentia, initio ab horoſcopo ſigno facto, nunquam feria attribuetur illi ſigno, niſi poſt duodecies ſeptem dies. Non ſolum experientia, ſed & ratio ita exigit.

v.33. *& exactis bis ſex iam Solibus annus.*] ἡ δωδεκαετηρὶς a duodecim annorum conuerſione dicta eſt, quod vnuſquiſque annus a conſequentia ſignorum denominatur: primus a ſigno horoſcopi, ſecundus ab epanaphora horoſcopi, tertius ab apoclimate imi cæli. & ſic deinceps.

Pag.76. v.2. *Vnius & ſigni.*] Ego hæc ita diſtinguo.

Difficile eſt in idem tempus concurrere cuncta,
Vnius & pariter ſigni ſi menſis, & annus
* *Aſperiorem vt agat menſem: ſi menſis in aſtrum*
Latius inciderit, ſignum ſit triſte diei:
Si fortuna diem foueat, ſit durior hora.

Difficile eſt, inquit, vt in idem tempus concurrant omnia, vt quum vnius ſigni fuerint annus & menſis, tamen annus aſperiorem agat menſem: item vt menſis aſtrum ſit latius, aſtrum diei triſtius: item vt fortuna diei ſit felix, ſignum horæ durius.

v.3. *Aſperiorem agat menſem.*] Legimus *Aſperiorem vt agat menſem.* Sed ſuſpectum locum facit Gemblacenſis, *Aſperioris agam menſem.* Profecto locus non eſt ſanus.

v.7. *Non annos ſignum.*] Gemblac. *ſignis.* & nos ita olim.

v.10. *Et modo deeſt alius.*] *aliis.*

v.12. *Interpellatum.*] Gemblac. *variata.*

v.13. *Et quoniam duci.*] *Duxi.* Hic lemma appoſitum erat in

vetere Gemblacenſi: QVOT ANNOS VNVMQVODQVE SIGNVM TRIBVIT. quæ eſt pars doctrinæ τῶ περὶ χρόνων ζωῆς. eaque, vt diximus, hæret methodo Horoſcopi. Nam nato homine, quis vitæ progreſſus, & quatenus, inueſtigatur. Progreſſus vitæ in Dodecaeteride conſideratur, finis vitæ in anaphoricis temporibus, quibus τὰ ἔτη βιώσιμα inueſtigabant. Nam quot gradus aſcendit ſignum, tot annos vitæ dare hariolantur. Paulus Alexandrinus: ἐπειδὴ ὁ ἥλιος ἐστὶ Σκορπίου μοίρᾳ ιε, ἀνατέλλει δὲ καὶ κατ' Αἰγυπτίους ἐν τῷ δι' Ἀλεξανδρείας κλίματι ἐτῶν λϛ. Aliter & quidem male meo iudicio, Firmicus, qui non tot annos illud ſignum oriri dicit, puta viginti, ſed viceſimo anno. Ita enim libro primo: *debemus oſtendere, quoto anno vnum quodque ſignum in genituris oriatur.* Deinde ſubiicit: *In climate primo, hoc eſt Alexandria, Aries oritur anno viceſimo: Taurus viceſimo quarto: Gemini viceſimo octauo: Cancer triceſimo ſecundo: Leo triceſimo ſexto. Virgo quadrageſimo.* Quod eſt plane exemplum ſtadiaſmi Cnidi a Manilio propoſiti · ſi modo gradus geminaueris. Sed imperite τὸ λέων ἀνατέλλει λϛ ἔτη vertit, *Leo oritur triceſimo ſexto anno.* imo triginta ſex annis, vt ſupra ex Paulo Alexandrino oſtendimus. Sed clarius hanc ματαιοτεχνίαν veteres Ægyptij expoſuerunt. Nam Thema conſtituebant omnium regionum. Horoſcopus erat ſignum, cui regio ſubdita eſt. Quot graduum eſt quadrans ortiuus, id eſt ab Horoſcopo, ad medium cælum, in tot annorum ſpatium vitam illius gentis extendi poſſe putabant. Hanc doctrinam τριζωδίαν vocabant, item Tetartemorion, nempe a quadrante Circuli. Plinius libro ſeptimo, cap. XLIX: *Poſcere videtur locus ipſe ſideralis ſcientiæ ſententiam. Epigenes* CXXII *annos impleri negauit poſſe: Beroſus excedi* CXVII. *Durat & ea ratio, quam Petoſiris, ac Necepſo tradiderunt, & Tetartemorion appellant, a trium ſignorum portione, qua poſſe in Italiæ tractu* CXXVI *annos vitæ contingere apparet. Negauere illi quenquam* XC *partium exortiuam menſuram (quod anaphoras vocant) tranſgredi, & has ipſas incidi occurſu maleficorum ſiderum, aut etiam radiis eorum, Soliſque.* Quod dicunt de Italia, non parum diſcedit ab eorum ratiociniis. Signum, cui ſubiectum Italia, eſt Libra, auctoribus illis veteribus, & Manilio. Horoſcopante igitur prima parte Libræ, prima Cancri culminat, vt ipſorum ratio poſtulabat, qui omnia ad methodum Horoſcopi ſui, & præterea ad æqualem modum dirigebant. Secundum illo-

rum anaphoricas αὐξομειώσεις Cancer oritur grad. 32. 30′: Leo gr. 37. 30′: Virgo 42. 30′. Summa gradus 112 30′. Tot annorum vita contingere poſſet in Italia, non autem 126. hoc enim potius in Germaniæ tractibus contigerit. Sed hæc ſunt futiliſſima. Manilius vero aliam inſiſtit viam, & quidem cauſſam φυσικώτερον repetit. Nam vita a Sole & Luna. & contra mors ex eorum cum maleficis ſtellis occurſu. συμβαίνει δὲ, inqniunt Græci, τοὺς θανατηφόρους ἢ καὶ ἐπικινδύνους κλιμακτῆρας γίνεσθαι ἐκ τῆς κατὰ τετράγωνον συναντήσεως ἡλίου καὶ σελήνης, ὅτι δὲ καὶ ἀπροσκόπτως πρὸς τὰς τῶν κακοποιῶν ἀκτῖνας, &c. Quia igitur auctores vitæ ſunt ambo Sol & Luna, eorum periodos conſiderarunt, Solis quidem viginti octo annorum, quam etiam Perſæ vocant Salchodai, Lunæ autem decem & nouem, quam idem Perſæ vocant Salmahi. Et quidem vt Solis quatuor periodos longiſſimam vitam præſtare aiunt, ita etiam totidem Lunæ periodos mediocrem. Ergo Solis ſæculum longiſſimum CXII annorum, Lunæ LXXVI. Et profecto Latini vnam periodum Solis vocant aream vitæ. Martialis celebrans natalem ſuum quinquageſimum ſeptimum:

Quinquageſima liba ſeptimamque
Hanc veſtris fero nunc rogis acerram.
Annos addite ter precor nouenos:
Vt nondum nimia piger ſenecta,
Sed vitæ tribus areis peractis,
Lucos Elyſiæ petam puellæ.

Poſtulat ad quinquageſimum ſeptimum annum ineuntem addi annos XXVII. Nimirum octageſimo quarto decedere cupit. Hoc tempus vocat tres areas vitæ. Apparet, quantum coniectura aſſequi licet, vnum miſſum, qui erat ſeptem curſuum in Circo, vocatum fuiſſe Aream. Nam Area ſumitur pro ipſo Circi ſpatio. Claudianus VI. Conſul. Honori.

Nec ſolis hic curſus equis: aſſueta quadrigas
Cingit raua Tigris, ſubitæque aſpectus arena
Diffundit Libycos aliena valle cruores.
Hic & belligeros exercuit area luſus.

Ergo vna area viginti octo anni, quatuor areæ, longiſſimus terminus anni CXII. Mediocris terminus quatuor cycli Lunares, anni LXXVI. Peragere vnam aream vitæ dixerit Martialis, vt Epicrates Comicus de Laide:

ἐπεὶ δ' δολιχὸν τοῖς ἔτεσιν ἤδη τρέχει,
τὰς ἁρμονίας τι διαχαλᾷ τοῦ σώματος.

Nam metaphora eſt a ſtadio, vt illa Martialis a Circo. Sed clarius Alexis: ——— *τὸν γὰρ ὕστατον*
τρέχων δίαυλον τοῦ βίου, ζῆν βούλομαι.

Nam *δίαυλος* eſt verſura ſtadij. quod melius confirmatur lectione quorundam librorum etiam ſcriptorum Martialis, vbi legitur:

Annos addite bis, precor, nouenos.

Ita LXXV annos optat viuere: & proinde area erunt XXV anni, non XXVIII: vt alluſio fiat ad viginti quinque miſſus Circenſium. Seruius ad illud, Centum quadriiugos: *vnius diei exhibendo Circenſes ludos, vt Varro dicit in libris de rebus pop. Rom. olim vigintiquinque miſſus exhibebantur*, &c. Ergo area XXV anni. & omnino curriculum vitæ aream vocat idem Martialis.

Per varias artes, omnis quibus area ſeruit,
Ludere quum liceat, currere pigritia eſt.

Quia igitur vitæ modus ex anaphoricis temporibus ſignorum æſtimatur, neque gradus anaphoricos probat Manilius, alias aſcenſiones ſignis attribuit, nempe *ἀναφορικοὺς χρόνους τοῦ τῆς ζωῆς μεγέθους.* Ergo methodo eadem vtendum, qua ſupra Manilius colligebat horaria aſcenſionum tempora. Da igitur ſextam partem annorum 112 id eſt annos 18, menſes 8, aſcenſioni Leonis, per præceptum VII, & IX: itidem ſextam partem annorum 76, hoc eſt annos 12, menſes 8, Tauro, per eadem. Differentiæ vtriuſque triens ſunt anni duo, exceſſus nempe progreſſionis, per præcepta VI, VIII. qui abiectus ex aſcenſione Tauri, dabit aſcenſionem Arietis annos 10, menſes 8, per præcepta VII, IX. Habemus igitur & *χρόνους βιωσίμους* Manilij, & cauſſas eorum. Ita ſtudioſi addiſcant verum quærere per verum, non per falſum. Numquam enim inuenient. multis imponit *δοκησισοφία καὶ τῦφος*. Nimio plures ſunt, quam vellem. Hæc omnia tenebricoſa erant.

		Anni	Menſes
♓	♈	10.	8
♒	♉	12.	8
♑	♊	14.	8
♐	♋	16.	8
♏	♌	18.	8
♎	♍	20.	8

V. 134. *Quod quandoque genus.*] Sæpe hoc Manilianum genus loquendi annotauimus. *quod quandoque genus*, quod genus. Neſcio an *τὸ venit* ſanum ſit.

v. 16. *quæ ſummam continet æui.*] Ergo & prior pars pertinebat ad ſummam æui, & recte hæc illam ſequitur.

v. 20. *vnumque trientem Fraudatum.*] Lege *triente.* Annus vno triente fraudatus ſunt octo menſes, vt ſcis, & patet ex diagrammate.

v. 21. *appoſitis tu, Taure, duobus Vincis.*] Nimirum exceſſus eſt biennium, vt iam vidimus: cuius adiectione progreditur numerus.

v. 24. *Biſque nouem Nemeee dabis.*] Recte, ſi non interpolatum eſſet. Gemblacenſis detegit mangonium :

Biſque nouem Nemeæ tribus ———

Nimirum *Nemea* legendũ. Sic ſupra Nemea eſt Nemeeus Leo:

Quomodo diuiſis Nemea ſibi duxerit horis.

Ibid. *bis ſexque ſub illis.*] Emendauimus iamdum *biſſemque ſub illis:* Ita ſcribebant pro *beſſem.* Sic apud Perſium *triſſis agaſo* in veteribus libris, apud Varronem *viciſſis, duciſſis.* Frequentia hæc in veteribus libris.

v. 32. *Piſcibus ac Aries.*] Lege *aſt Aries.* Superſunt veſtigia in Gemblac. *Piſcibus eſt Aries.* ———

Pag. 77. v. 1. *Nec ſatis eſt annos.*] Lemma eſt in Gemblacenſi: QVOT ANNOS QVÆQVE LOCA TRIBVANT.

Ibid. *Nec ſatis eſt annos.*] Duo membra περὶ βιωσίμου χρόνου aſſumpſit Manilius, quanuis plura ſunt alia. Nam χρονοκρατορίαι præcipue conſiderantur aut κατὰ τόπους, aut κατὰ κρᾶσιν ἀστέρων. Et quidem partem τῆς κράσεως περὶ ἀστέρων ſupra & alibi promiſit. Nunc eam, quæ κατὰ τόπους, exponit.

v. 3. *Templa quoque & partes cæli.*] ἡ δωδεκάτοπος.

v. 5. *Quum bene conſtiterit ſtellarum.*] Iubet primum diſponere planetarum locos. & tamen nihildum de illis ſcripſerat. Sed promittit.

v. 7. *Mox veniet mixtura ſuis.*] Apoteleſmata, quæ docet Manilius, ſunt ἀμιγῆ, non σύγκρατα. Nam hic nulla κρᾶσις aut μίξις ἀστέρων, ſed duntaxat οἱ τῆς δωδεκατόπου κατὰ τὸ ἀμιγὲς βιώσιμοι χρόνοι.

v. 8. *percognita rerum.*] Malim *præcognita.* προεπιδιεγνωσμένων. Ita profecto ſcripſit Manilius.

v. 10. *Si bene conſtiterit.*] Quum χρονοκρατορίας diſponerent, & de vitæ longitudine quærerent, locum, in quo erant luminaria, obſeruabant, quem vocabant φωσφοροῦντα τόπον, item φωσφορίας.

Ptolemæus

Ptolemæus certe commendat, & vocat τόπον ἀναγκαιότατον. Porro φωσφορίαν Lunæ præferebant. Nam ſignum, in quo illa eſſet, horoſcopare dicebant. Et quum Tropica ſigna non ſolum vniuerſaliter, ſed & pro ipſa genitura obſeruarent: id ſignum, in quo Luna eſſet, horoſcopum vitæ dicebant, & ab eo Tropica ſigna numerabant. Habes igitur rationem, quare præcipue φωσφορίαν Lunæ in hoc negotio requirit. Ponit vero χρόνους βιωσίμους, qui vnicuique domicilio competunt, Luna in aliquo eorum poſita, vt ſint quaſi quædam Ferdaria Lunæ. Ἀνατολὴ dat LXXVIII: μεσουράνημα LXXV: δύσις LXXVI: ὑπόγειον LXI: ἀπόκλιμα μεσουρανήματος LXVIII: ἐπαναφορὰ ὑπογείου LXIII. ἐπαναφορὰ μεσουρανήματος LVII: ἀπόκλιμα ὑπογείου L: ἐπαναφορὰ ἀνατολῆς XXIII: ἐπαναφορὰ δύσεως XIII: ἀπόκλιμα δύσεως XII. Sed non certioribus rationibus hæc nituntur, quam Ferdariæ Planetarum, de quibus fatetur Sapiens Aben Ezra ſe nihil ſcire.

V. 11. *Quod redit.*] Lege: *Quo redit.* Præfert Horoſcopum, at Ptolemæus τὸ μεσουράνημα. Veba eius: δοκεῖ γὰρ τὸ μεσουράνημα ἀναλογεῖν τῇ κεφαλῇ. ἀρχὴ δὲ πάντων τῶν ἐν ἡμῖν μορίων ἡ κεφαλή. Subtiliora, quam veriora: & profecto omnia, cuicuimodi ſunt, ματαιότεχνα.

Ibid. *naſcenſque tenebat.*] *tenebit.*

V. 13. *at quum ſub culmine ſummo.*] τῷ μεσουρανήματι.

V. 14. *tribus hic numerus.*] Erunt LXXV.

V. 15. *Bis quadragenis.*] Lege:

Domus XII	Anni
1	78
7	76
10	75
9	68
5	63
4	61
11	57
3	50
2	42
12	23
8	23
6	12

Bis quadragenis occaſus diues in actu
Solis erat, numero niſi deeſſet Olympias vna.

in actu Solis, ἐν τῇ περιόδῳ ἡλιακῇ. Actus περιαγωγή. Sic infra:

Dena quater reuocat vertentis tempora Solis.

Ita etiam ſupra dixit. Bis quadragenis, ἀπὸ κοινοῦ annis.

V. 15. *Bis quadragenis.*] ἡ δύσις LXXVI.

V. 17. *Primaque tricenos.*] Lege: *Imaque tricenos* — τὸ ὑπόγειον annos LXI.

V. 19. *Quodque prius natum.*] ἀπόκλιμα μεσουρανήματος. nona domus annos LXVIII.

V. 21. *Quod fuerit læuum.*] Læuum trigoni ἐπαναφορὰ ὑπογείου quintus locus annos LXIII, qui eſt annus climactericus. Firmicus

cus libro IV. *Inter cæteros præterea diametros hoc maxime obſeruandum eſt, quod ſepteni annis, ac noueni per omne vitæ tempus multiplicata ratione currentes naturali quadam & latenti ratione variis hominem periculorum diſcriminibus ſemper afficiunt. Vnde & ſexageſimus tertius annus, quia vtriuſque numeri ſummam pariter excipit, androclas appellatus eſt.* Locus iſte Firmici inſignis eſt, & tamen ita deprauatus, vt vix dignoſcatur, quid velit. Ego primum lego: *Inter cætera primum climacteras maxime obſeruandum eſt.* item: *androclas appellatus eſt.* Nam ἀνδροκλᾶς dictus, quaſi Virifragus. quod diſertim a Firmico quaſi digito indicatur infra: *Hac igitur ex cauſa androclas ab Ægyptiis dictus eſt, quod omnem vitæ ſubſtantiam frangat, atque debilitet.* His duabus noſtris emendationibus poſtea ſuffragari vidimus codicem ſcriptum Iac. Cuiacij Iuriſconſultorum principis.

Ibid. *Quod fuerit læuum.*] Ἐπαναφορὰ λαιογόνου annos LXIII.

Ibid. *prælataque ſigna.*] τὰ προηγούμενα.

v.23. *Quæque ſuper ſignum naſcens hoc ordine primum.*] Gemblacenſis longe melius. cui ſubſcribit textus Bonincontrij:

Quæque ſuper ſignum naſcens a cardine primum
Tertia forma eſt, & ſummo iam proxima cælo.

Eſt ἐπαναφορὰ μεσουρανήματος, ann. LVII.

v.26. *Quæque infra veniens.*] malim *veniet.* ἀπόκλιμα μεσουρανήματος.

v.27. *Ter quinquagenas*] Falſum. Emenda:

Per quinquagenas complet ſua munera brumas. ann. L.

v.28. *Quique locum ſuperat.*] Emendabamus olim:

Quemque locum ſuperat naſcens Horoſcopus. ———

Subſcribit Gemblacenſis. ἐπαναφορὰ ἀνατολῆς annos XLII.

v.31. *At qui præcedit.*] ἀπόκλιμα ἀνατολῆς annos XXIII.

Pag.78. v.1. *Quod ſuper occaſus tentatum eſt.*] ἐπαναφορὰ δυτικοῦ annos XIII. Quid autem reponam pro vitioſo *tentatum*, equidem comminiſci non potui.

v.3. *Inferius perimet.*] Gemblacen. *interius.* ἀπόκλιμα δυτικόν. annos XII.

Ibid. *bis ſexque peractis Immatura trahet natalis.*] τὸ *natalis* priſce pro *natales*. Ergo *peracti* legendum & *trahent.*

——— *bis ſexque peracti*
Immatura trahent natales corpora morti.

trahent morti, ad mortem. vt : —— *viamque affectat Olympo.* ad Olympum. Gemblacenſis habet *corpora morbus*. Totius capitis huius ſummam in ſchema coniecimus, cuius Exemplum infra poſuimus.

v. 5. *Sed tamen in primus.*] Præibat Lemma in Gemblacenſi QVÆ SINT TRIPLICATA SIGNA ET QVAS VIRES HABEANT. Sed corruptum eſt TRIPLICATA pro TROPICA. Tropicorum nomine quatuor κέντρα mundi intelliguntur: quorum duo proprio nomine τροπικὰ, Cancer, Capricornus: duo autem ἰσημερινὰ, Aries, Libra. Tropica, quia in contrarium ſtatum mutant tempora. Contrarij ſtatus ſunt æſtas, & hiems, vt calor & frigus. Sed & Manilius ipſe infra τὰ τροπικὰ ἰσυμολογεῖ.

Quatuor hæc & in arte valent, & tempora mutant. Lucanus:

——— varij mutator circulus anni.

quamuis Cicero melius a conuerſione, quam ad nos facit Sol. Obſeruabant autem veteres Tropica in genituris. quæ ſi non in genitura eſſent; hoc eſt, ſi cardines genituræ non incidebant in Tropica ſigna, locum Lunæ obſeruabant, quem φωσφοροῦντα vocabant, & ab eo Tropica numerabant. Cicero II. de Diuinatione, de Chaldæis: *Etenim quum, vt ipſi dicunt, ortus naſcentium Luna moderetur, eaque animaduertant, ac notent ſidera natalitia Chaldæi, quæcunque Lunæ iuncta videantur: oculorum fallaciſſimo ſenſu iudicant ea, quæ ratione atque animo videre debebant.* Ita alia erunt Tropica φύσει, alia θέσει. Hinc colligitur, quare Manilius Tropica ſigna poſt domiciliorum χώρους protinus ſubiecit. Faciunt enim & illa ad vitæ tempora, quum eorum ratio in genituris habeatur.

v. 7. *Partibus aduerſis.*] Oppoſita enim ſunt Cancer Capricorno, Libra Arieti.

v. 9. *nodoſque reſoluunt.*] τὰ κέντρα Mundi nodos vocat.

v. 10. *Totumque emittunt.*] tanquam ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας.

v. 13. *paruoque receſſu Deſtruit.*] Vix enim videtur recedere a puncto ſolſtitiali, adeo vt per quadraginta dies παράλλαξις nulla fere percipiatur. Geminus.

v. 14. *& quanto fraudauit tempore noctes In tantum luces.*] Gemb. contra — *& quanto fraudauit tempore luces In tantum luces auget.* & quidem optime. Nam in Cancro incipiunt luces decreſcere. Sed & textus Bonincontrij eandem lectionem retinet.

v. 15. *ſtat ſumma.*] Peſſime acceptus locus. Hoc & cæco patet. legendum:

——— vt quanto fraudauit tempore luces,
In tantum noctes augeſcat ſumma per omnes.

Quis poterit hæc damnare, niſi qui Latine neſcierit?

v.16. *Cum Cererem fragili.*] Melius Gemblac. *Tum Cererem.* Bonincontrij textus *Tunc.*

Ibid. *diſtringere culmo.*] Irrepſit ex ſequente verſu. Legendum vero *diſtinguere.* quod ab Arato mutuatur ita canente de Sirio:

ῥεῖα γὰρ οὖν ἔκρινε διὰ στίχας ὀξὺς ἀΐξας.

Exorienſque ſuo diſtinguit ſidere culmos.

ita Maniliane. Potes aliter:

Atque ſuo vehemens ſegetes diſcriminat ortu.

Recte Germanicus: ——— *accenditur æſtas,*

Diſtinguitque ortu. Diſtinguuntur ſegetes, quum interflaueſcunt ad maturitatem properantes. Nam aliter interpretari eſt meræ inſcitiæ.

v.17. *& in varias diſtringunt.* Gemblac. *deſtringunt.* Ita etiam olim legebamus Martial. ——— *curuo deſtringere ferro.*

v.8. *Et tepidum pelagus iactatu languet in vndis.*] Nolim mutari, quanquam Gemblacenſis habet:

Et trepidum Pelagus iactatum languet in vndas.

v.20. *Iam tellure fugit.* — Vagatur exſiccato ſolo: quod hieme ea loca aquis operiantur.

v.21. *Niluſque tumeſcit in auras.*] Lege *in arua.* Diuerſus error ſupra ——— *muſamque inducit in arua.* Vbi legebatur *in auras.*

v.22. *Hic iterum ſitus eſt.*] Lege: *Hic rerum ſitus eſt, Cancri quum ſidere,* &c. Manifeſta lectio, niſi quis forte ad eius lucem caliget, vt nocturni oculi.

v.25. *Per minimas cogit noctes.*] Imo contrarium:

Per minimas cogit luces & maxima noctis Tempora ———

Ita olim emendauimus. Ita etiam Gemblacenſis:

v.27. *Inque vicem nunc damna facit.*] Gemblacen. *damna legit.* Haud ſcio an bene.

v.28. *Tunc riget omnis ager.*] Gemblac. *Tunc fugit.*

Ibid. *clauſum mare.*] Et ſupra:

Tum ſubeunt Hœdi claudentes ſidere pontum.

Vide Vegetium.

Ibid. *condita caſtra.*] Hiberna militum.

v.29. *horrentia ſaxa.*] Melius Gemblac. —*ſudantia ſaxa.*

v.30. *Statque vno Natura loco.*] Et hic quoque *ἐπιμονὴν τοῦ ἡλίου* in Capricorni partibus intelligendum Geminus teſtatur. non

quod

quod reuera ſit, ſed quod videatur vix per quadraginta dies nox decreſcere. Veteres illi ſerio credebant. Sane ſenſus ipſe non aliter iudicat, ſed ratio non patitur. Ex hac theoria pendet ratio Antiſciorum Manilij, vt ſuo loco demonſtratum eſt.

v.31. *Proxima in effectu ſimili.*] *ſimiles*. Etiam adteſtatur Gemblacenſis, in quo ſcriptum:

Proxima in effectum & ſimiles referentia motus.

v.32. *Eſſe ferunt luces.*] Hic error, qui ſupra, *luces* pro *noctes*.

Pag.79. v.1. *Inter principium reditus finemq; coercet.*] Propterea Cicero in Arateis nodum mundi vocat: quia ſcilicet apud Aratum *δεσμὸν ἐπουράνιον* legerat, non, vt hodie editur, *ὑπουράνιον*. Sequitur vero:

Tempora diuiſo iungens concordia mundo.

Nam ea diuiſio mundi dicitur nodus cæleſtis. Aliter locum hunc capere non potes.

v.6. *Tunc primum muta pelagus.*] Magis placet lectio Gembl.

Tum primum miti pelagus conſternitur vnda.

v.11. *Viribus in tantum ſignis.*] *ſegnis*, vt olim emendabamus. Approbat Gemblac. eſt *ἐπηρώνημα*. Segnem naturam ſub bruma quare dixerit, patet ex illo:

Statque vno Natura loco, paulumque quieſcit.

v.13. *pari cum fœdere ducit.*] Gemblac. *ducens*. recte. Ita ergo continua:

Huic ex aduerſo ſimili cum ſorte refulget
Libra diem noctemque pari ſub fœdere ducens Tantum quo, &c.

v.14. *Tantum quod victas.*] Lege ——— *pari cum fœdere ducens*
Tantum quo victas vſque ad ſe vincere noctes
Ex ipſa iubet. ———

v.15. *Ex ipſa iubet ac brumæ.*] *Ex ipſa iubet ad Brumam*. Etiam Gemblacenſis habet *ad*, non *ac*.

Ex ipſa iubet ad brumam, quum tempora vincunt.

quouſque, inquit, Libra noctes victas vſque ad ſe, (ad initium ſcilicet Libræ) vice verſa iubet vincere vſque ad initium Capricorni, vbi brumæ ſidus conficitur.

Ibid. *ac brumæ cum tempora vincunt.*] Gemblacenſis:

ad brumæ tum tempora vincit. Male, meo iudicio.

v. 23. *Sed non per totas.*] Præibat Lemma in Gemblacenſi:

QVÆ PARTES IN QVATVOR SIGNIS TROPICÆ SINT.

SINT. vere quidem, ſed importune. non enim hic vlla ſectio capitis eſſe debet. Alioquin infinitæ ſectiones eſſe debebant.

Ibid. *Sed non per totas æqua eſt menſura figuras.*] Gemblacen. rectiſſime *verſura* non *menſura.* Nam verſura eſt τροπή. vnde τροπικὰ dicta. καμπτὴρ in metis Circenſibus & τροπὴ idem. Verſuram in porticibus dixit Vitruuius, quam vorſariam Plautus. Quando ad nos a Capricorni principio redit Sol, tunc ad nos dicitur capere vorſoriam aut verſuram. Ait igitur ne ipſorum quidem Tropicorum inter ſe ſimilitudinem eſſe. Nam Tropicorum ſignorum quatuor duo tantum ſunt vere Tropica, reliqua duo ἰσημερινά. Simile, inquit, aut commune inter ſe habent, quod vertant tempora: diſſimile, quod diuerſa tempora faciant ἰσημερινὰ a Tropicis. Communis, inquam, ipſa verſura, ſiue τροπή: ſed ipſæ verſuræ diſſimiles inter ſe.

v.24. *Omnia nec plenis flectuntur ſidera ſignis.*] Et hic quoque Gemblacenſis iure merito habet, *vertuntur ſidera.* Dixit enim *verſura.*

v.27. *Vna dies toto Cancri longiſſima ſigno.*] Geminus hanc quidem opinionem priſcorum fuiſſe monet, vt in toto ſigno Capricorni brumam, in toto Cancri ſolſtitium confieri putarent. Nos ex illa opinione Antiſcia veterum manaſſe, & Lucanum eos ſecutum fuiſſe indicauimus. Hoc, inquam, perſuaſum fuit priſcis illis. Sed hoc non vult Manilius. De vna tantum die longiſſima in toto Cancri ſidere loquitur, non de omnibus illius ſideris diebus. De prima tantum die Cancri, vel, vt alij, de octaua: quandoquidem nonnulli ſolſtitium in octaua parte Cancri fieri putabant. Propterea infra concludit:

Vna ergo in Tropicis pars eſt cernenda figuris,
Quæ moueat mundum, quæ rerum tempora mutet.

Vna dies brumæ, vna ſolſtitij, non tota ſidera: vna vtriuſque Æquinoctij, non totum ſidus Arietis, aut Libræ. Sed & illi veteres non quando Sol Arietem ingreditur, tunc ver confici credebant: neque Solſtitium, quando primam partem Cancri iniret. Apud Columellam enim, Ouidium, & auctorem parapegmatis a Leonico conuerſi, Ver multis diebus ante ingreſſum Solis in Arietem notatum eſt, & Solſtitium longe antequam Sol primam partem Cancri tangat. Cui conſentaneum, quod ea tempora in octauis Signorum confieri putarent.

Fata

v.28. *Fata mouent.*] Gemblacenſis *Facta mouens conſulta.* Non ſequimur. Non poſſumus mutare ſententiam in iis, quæ olim legebamus ita:

Quæ moueat mundum, quæ rerum tempora mutet,
Fata nouet, conſulta alios declinet in vſus,
Momina in aduerſum flectat, rurſuſque reuoluat.

Sane hæc & Maniliana ſunt, & elegantiſſima. Ineptos & barbaros codices nihil moramur.

v.32. *Conſulta alios.*] Conſulta, quæ decreta vocat Firmicus: τὰ ἀποτελέσματα.

v.33. *Omnia in aduerſum.*] Repoſuimus *Momina.* quod nomen pluriſariam in hoc ſcriptore deprauatum fuit.

Pag.80.v.3. *Qui prima momenta darent.*] Non defuit, qui æquinoctia & Solſtitia in partibus Signorũ, alius, qui in octauis, alius in decimis confieri putarent. Et ſane primum Soſigenes putauit ſolſtitia confici in octauis partibus, idque patet ex Iuliani anni diſpoſitione, quæ ab ipſo facta eſt, quum octauas partes in Kalendis menſium poneret, Arietis quidem in Kalendis Aprilis, Cancri Kalendis Quintilibus, Libræ Kalendis Octobribus, Capricorni Kalendis Ianuarij. Sed poſt cædem Cæſaris ter mutauit ſententiam trinis commentationibus dubitationem potius ſuam, quam rei ſcientiam profeſſus. Non dubium eſt, quin corrigens ſeſe illa tempora non in octauis, vt antea, ſed in primis partibus confici exiſtimarit. Nam vetuſtiſſima eſt ἐποχὴ æquinoctiorum & ſolſtitiorum in octauis partibus ſignorum, ducentis annis vt minimum ante primam Olympiadem, ſi rem propius putemus. Sed de his in libris de Emendatione temporum.

Ibid. *frenoſque dierum.*] quibus tanquam habenis Sol nunc relaxat, nunc in gyrum diem cogit, relaxat in Solſtitio, cogit in bruma. Propterea Cardines nodos vocauit ſupra.

IOSEPHI

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F.

CASTIGATIONES ET NOTÆ IN APOTELESMATICVM M. MANILI.

Dvo ſuperiores libri ſunt σφαιρικοὶ καὶ στοιχειωτικοί. Hi poſteriores ſunt ἀποτελεσματικοί. Nam hæc ſcientia aut informat, aut decernit. Et decreta ipſa vocantur ἀποτελέσματα, hoc eſt reſponſa. ἀποτελεῖν enim dicitur Aſtrologus, quando reſpondet: qua in ſignificatione vſurpatur a Ptolemæo, item ab eius interprete in librum ſecundum. ὁ γὰρ ἀποτελῶν, ἢ καθ' ὅλα ἔθνη καὶ πόλεις ἀποτελεῖ, ἢ τινὰ ἕκαστα τῶν ἀνθρώπων. Prædictionis, quæ per Aſtronomiam fit, duæ partes ſunt: altera circa aſtrorum motum, altera circa effectum aſtrorum. Vnde Græci eam partem vocant τὸ ποιητικόν. Priorem partem tractauit primo libro. Alteram quatuor ſequentibus: quæ & ipſa in duas partes diſcedit: εἰς τὸ σφαιρικὸν, καὶ τὸ ἀποτελεσματικόν. & quidem τὸ σφαιρικὸν tractat τὰς τῶν ἀστέρων καὶ τῶν ζωδίων καὶ καθ' αὐτὰς καὶ πρὸς ἄλληλα σχέσεις. Ea omnia, vt diximus, iam prioribus libris abſoluit. τὸ ἀποτελεσματικὸν in hóc & ſequenti. Orditur vero non dicam luculento, ſed diuino proœmio.

v. 22. *Nec quod habet, numerat.*] *Tam deeſt auaro quod habet, quam quod non habet.* Mallem vero:

Pauperiorque bonis quiſque eſt quo plura requirit.

v. 26. *Et ſummum cenſus precium eſt effundere cenſum.*] Ouid.

Quærere

Quærere vt abſumant, abſumpta requirere certant:

Atque ipſe vitiis ſunt alimenta vices.

v. 28. *Totque ſuperuacuis vitam deflete querelis.*] Lege *deplete querelis*, hoc eſt, *exhaurite. Pierios latices digno depleuimus hauſtu.* Papinius. Tralatitie a vaſis: & τὸ *Superuacuis* quum dicit, in eadem tralatione perſiſtit. Nam vaſa ſuperuacua ſunt, quæ Græci ἐπιχειλῆ, vel potius ὑπερχειλῆ.

v. 30. *Longaque per certos ſignantur tempora curſus.*] Repone *caſus* ex Gemblac. Sic in Sphæra mundi:

Singula nam proprio ſignarunt tempora caſu.

Pag. 81. v. 1. *damna & compendia vitæ.*] verum eſt, quod concipit Gemblacenſis: ——— *damna & compendia rerum.*

v. 2. *Nemo caret damno.*] Inepte Bonincontrius:

Nemo caret dando. ſtolide interpolatum ſequentia ſatis aperiunt.

v. 3. *inuitam pendere votis.*] *prendere.* Hanc priſtinam emendationem noſtram confirmat Gembl.

v. 4. *ſors eſt ſua culpa ferenda.*] Et cæco paret legendum:

——— *ſors eſt ſua cuique ferenda.* Approbatur a Gemblac.

v. 6. *Fugiſſent ignes Æneam.*] Non probo lectionem Gembl. *Fulſiſſent ignes.* Hic ignes de Palladio, quod ferebat Æneas, intelligendum.

v. 9. *Romaque ſic enata foret.*] Interpolatitium. Gemblac. & alter manuſcriptus: *Roma caſis & nata foret.* optime. Sed alter habebat *caſis enata.*

v. 10. *In Capitolinos auxiſſent fulmina montes.*] Legendum: *culmina montes* conſtruxiſſent aream Capitolinam in Tarpeio monte. Hoc enim auget montem. Ineptum eſt in Gembl. *flamina.* Sequentia probant: *Includive ſua potuiſſet Iupiter arce.* Nam de fulmine Iouis, quod ſomniat Bonincontrius, non perſuadebit niſi ſimilibus ſui. Eſt autem enallage, *auxiſſent culmina in Capitolinos montes*, pro, *auxiſſent Capitolinos montes in culmina*, hoc eſt arcem, & ædem Iouis Capitolini.

v. 12. *Captus, vel caput his orbis foret.*] Semper ſuſpectus mihi fuit locus hic. Gemblacenſis: *Captus & captis orbis foret.* Deeſt literula: *Captus & a captis orbis foret.* — Egregia ſententia. orbis victores Romani prius victi ſunt a Græcis. Sunt enim a Troianis oriundi, qui a Græcis olim capti, ipſi rurſus & Græcos, & orbem

ipſum cœperunt. Virgilius. *Num capti potuere capi?*

v.14. *Solus & appoſitis.*] *oppoſitis* ſcribēdum. Obiecto vmbone.

v.15. *rupiſſet fœdera virgo.*] Cloelia.

v.17. *Nulla acies tunc euicit.*] Multum diſcrepat a vero. Gemblacenſis optime: *Nulla acies tantum vicit.* Nulla acies tantum vicit, quantum tres illi fratres, imo quantum tertius duobus ſuperſtes. Sequentia cōfirmant.

v.20. *Varronemque pigrum magnum quod viuere poſſet.*] Pigrumne, qui celeritate fugæ ſe cladi Cannenſi eripuit? Deformatiſſimus eſt hic verſiculus. neque vero integrior in Gemblacenſi: *Varronemque pugum magnum quam viuere poſſet.* Proculdubio *pugum* ex *pfugum* conflatum, id eſt *profugum.* Itaque lego:

Varronem profugum, magnum quam viuere poſſe,
Poſtque tuos Thraſymene lacus. ———

Varronem fuga vitæ conſulentem, quem mirum poſt tantam cladem viuere potuiſſe, idque poſt cladem ad Thraſymenum. *Magnum quam*: alij dicerent *magnum quantum.* vtrunque dicitur magnum quam, magnum quantum: immane quam, immmane quantum. Græcum θαυμαςὸν ὅσον.

v.23. *Spectatum Hannibalem.*] Melius Gemblacenſ. & textus Bonincontrij:

Speratum Hannibalem noſtris cecidiſſe catenis.

Fruſtra enim legatione Romana a rege Pruſia petitus catenas veneno hauſto præuenit. Bonincontrij textus habet *Speratum*, quum tamen interea ipſe *Spectatum* legat. Haud dubie interpolatio eſt ab illo: *cecidiſſe catenis*, cecidiſſe in catenas, vt ſupra trahere morti, trahere in mortem.

Immatura trahent natales corpora morti

v.24. *Exiliumque rogi.*] Quid eſt *exilium rogi*? Quam inepte hoc conceptum eſt. Legebamus olim:

Speratum Hannibalem noſtris cecidiſſe catenis
Exilium Regi furtiua morte luiſſe.

niſi quod nunc legimus *Speratum.* Hannibal quem Romani ſperabant caſurum in catenas ſuas hauſto veneno ignominiam anteuertit. Gemblacenſis habet:

Speratum Hannibalem noſtris cecidiſſe catenis
Exiliumque rei furtiua morte luiſſe.

poterat

poterat tolerari. Nam tanquam exul reus, non profugus latuit apud Pruſiam. quia a Romanis petebatur. Itaque luit exilium rei furtiua morte: tanquam reus exilio damnatus obiit. Sed hoc ſententiæ tenor non patitur, quia priorem verſum diſiungit a poſteriore, quum prior per ſe conſtare non poſſit.

v. 25. *Adde etiam Italicas vires.*] *Adde etiam vires Italas* Gemblacenſis concinnius.

v. 29. *Et iacuit Libycis compar.*] ἄγγελλε, ὅτι Γάϊον Μάριον ἐν τοῖς Καρχηδόνος ἐρειπίοις φυγάδα καθεζόμενον εἶδες.

v. 30. *Atque crepidinibus.*] *Eque crepidinibus.*

Ibid. *capit Carthaginis orbem.*] Recte olim coniiciebamus τὸ *orbem* νοθεύειν. Gemblacenſis veram lectionem aperuit:

— *Carthaginis arces.* lege ergo:

Eque crepidinibus capit Carthaginis arces.

Crepidinem vocat ruinas, καὶ τὰ ἐρείπια Carthaginis. Non male etiam legebamus *Carthaginis vrbem.*

v. 31. *Hoc niſi fata daret.*] Fato Stoicorum omnia addicit: Fortunæ Epicuri omnia abiudicat.

Pag. 82. v. 2. *Cumque etiam poſſes.*] Gemblac. *Cum iam etiam.* *iam & iam* dictum vt magis magiſque.

v. 4. *Et collecta rogum.*] Gemblac. *Eiectaque rogum.* Vnius literulæ mutatione legimus:

Eiectaque rogum facerent fragmenta carinæ.

Eiectam carinam dixit, quæ ex naufragio in litus a mari eiecta fuerat, ex qua rogus conſtructus, quemadmodum rogum ipſum vocat naufragum ignem. Sed vulgaris lectio videtur interpolata ex Lucano. ——— *ſummas dimouit arenas,*

Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ

Exigua trepidus poſuit ſcrobe ———

v. 10. *Indicium dextra retinens.*] Suetonius ſiniſtra: *Libellum inſidiarum indicem ab obuio quodam porrectum libellis cæteris, quos ſiniſtra manu tenebat, quaſi mox lecturus commiſcuit.*

Ibid. *nomenque cruore Deleuit.*] Fortaſſe: — *omenque cruore.*

v. 14. *quid Xerxem maius?*] Profecto Manilius ſcripſit:

——— *quid Xerxæ maius & ipſo Naufragium pelago?* Nam dixit, *regumque ruinas.* ergo & Xerxæ ruinam & naufragium dicit.

v. 15. *quid captos agmine Reges Romanis poſitos.*] Hæc monſtra non poſſunt confici ſine Hercule, hoc eſt Gembl. libro. Is habet:

 — *quid*

——— *quid capto ſanguine Regem Romanis poſitum?* — pro *quid* tantum *quod* ſcriptum erat. Seruium Tullium natum capto ſanguine, nimirum captiua Ocriſia Octiculana (aliis Corniculana) Romanis Regem impoſitum fuiſſe nemo neſcit. Captum ſanguinem pro captiuo eo modo dixit, quo Catullus & Horatius maritam pro maritali. De vulgata lectione, & Bonincontrij interpretatione dicerem, ſi horas perdere vellem.

v.16. *raptoſque ex ignibus ignes.*] Raptos ex ignibus ignes dupliciter accipi poteſt: aut Palladium ereptum ab Ænea ex ignibus, vt ignis Veſtalis intelligatur. aut, quod magis credo, ipſos ignes Palladios ſiue Veſtales raptos ex incendio a Metello.

v.17. *Cedentemque viro flammam.*] vel Metello, vt diximus. Iuuenalis:

Seruauit trepidam flagranti ex arce Mineruam. vel Æneæ. Sed de Metello accipi præſtat.

v.18. *Quot ſubitæ veniunt.*] Habes apud Valer. Max. lib.IX. cap.XII. Plin. lib.VII. cap LIII.

v.20. *Ex ipſis quidam elati.*] Plin. lib.VII. cap.LII.

v.21. *Atque his vita duplex.*] Celſus: *Si certa futuræ mortis indicia ſunt, quomodo interdum deſerti a medicis conualeſcunt, quoſdamque fama prodiderit in ipſis funeribus reuixiſſe? Quin etiam vir iure magni nominis Democritus ne finitæ quidem vitæ ſatis certas notas eſſe propoſuit, quibus medici crediciſſent. adeo illud non reliquit, vt certa aliqua ſigna futuræ mortis eſſent.* Intelligit autem Celſus de volumine, quod Democritus περὶ ἄπνου ſcripſerat, hoc eſt, de exanimi muliere, quæ poſt ſeptem dies reuixit. Plinius attribuit Heraclidæ, non Democrito. *Huc,* inquit, *pertinet illud apud Græcos nobile volumen Heraclidis, ſeptem diebus feminæ exanimis ad vitam reuocatæ.* Meminit eius voluminis alicubi Diogenes Laertius, niſi ego fallor memoriæ.

v.22. *Ecce leuis perimit.*] Lucillius:

At cui? quem febris vna atque vna apepſia,
Vini, inquam, hiatus potuit vnus tollere.

v.23. *Rationis vincitur vſus.*] *Muſſabat tacito medicina dolore.*

v.25. *parcuntque venena.*] Auſonius:

Et quum fata volunt bina venena iuuant.

v.27. *Ingeniumque ſuum retinent.*] Pone τελείαν στιγμήν. Poſtea:

——— *tranſitque per illum,*

Ex illo

Ex illo fortuna venit. furit alter amore.

v.29. *& vertere Troiam.*] Vertere Troiam, vt vertere ſolum. Abydenus adoleſcens vertebat ſolum ſuũ hoc eſt Troada, in qua poſita Abydus, & transfretabat in Europam. Mens Manilij: Duo germani fratres diſſimillimi: alter adeo amore inſanus, vt ipſum Abydenum vincat: alter autem Iuriſconſultus. Hinc Perſius

——— geminos, Horoſcope, varo
Producis genio. ——— Horatius:
Cur alter fratrum ceſſare, & ludere, & vngi
Præferat Herodis palmetis pinguibus: alter
Diues, & importunus ad vmbram lucis, ab ortu
Silueſtrem flammis & ferro mitiget agrum,
Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum
Naturæ Deus humanæ, mortalis in vnum
Quodque caput, vultu mutabilis, albus & ater.

v.53. *Non noſtrum hoc bellum eſt.*] Non ſponte noſtra ad hoc ducimur. Sed nimirum eſt aliquid, quod nos cogat. Nullum eſt in hoc τὸ ἐφ' ἡμῖν. Ergo eſt aliquid ſupra nos, atque adeo præter ταὐτόματον.

Ibid. *Coguntur tanta mouere.*] In Gemblac. eſt Helleniſmus: — *coguntur tanta moueri.* Neque dubium eſt ſcripturam veram eſſe. Sic Lucanus:

Iupiter eſt, quodcunque vides, quodcunque moueris.

vt habent bonæ notæ codices.

Pag. 83. v.2. *Et Decios non omne tulit.*] Totam hanc periochen longe melius concipit Gemblacenſis:

Quod Decios non omne tulit, non omne Camillos
Tempus, & inuictum deuicta morte Catonem,
Materies in rem ſuperat, ſed lege repugnat.

Non deerat quidem materia naſcendis Catonum ſimilibus, ſed lex fati repugnat.

v.3. *Et inuictum deuicta,*] Male Gemblacenſis:

——— & inuicta deuictum morte Catonem.

v.7. *Sed rapit exceptos funus fortuna ſuperbos.*] Interpretetur Oedipus. Neque diſtinctio, quam olim appoſueramus, hilum iuuat. vera lectio: *Sed rapit ex ſceptro funus Fortuna ſuperbo,* Opes & regna, inquit, non redimunt fata regum. Sed e medio ſceptro & regno Fortuna rapit funus. *Funus*, cadauer, quod ſe-

pulcro ii fertur, dici & pueri ſciunt. Sequentia ſuffragantur. Statius IIII. Thebaidos.

Æoliden humero iactantem funus onuſto:

id eſt, Learchum a ſe interfectum. Itaque *funus* vocat, quod Ouidius *corpus inane*.

v. 8. *Indicitque rogum ſummis.*] χωειολογία. Nam eſt & funus aliquod indictiuum.

v. 10. *Quin etiam infelix virtus.*] Firmicus plura in eandem ſententiam ſtudioſe collegit: *Fortis ab ignauo ſuperatur: bonum proſtrauit inferior: iuſto iuſtitia non profuit: caſtos prouidentia ſæpe decepit: pudicis ac ſobriis impudicus, ac diſſolutus in honoris petitione prælatus eſt. iacent ſtrenui, laudantur improbi: & quicquid huic profuit, illum incauta imitatione decepit. Hæc nobis omnia ſtellarum curſibus conferuntur: his nos Fortuna varietatibus conficit.* Quæ Firmicum a Græcis accepiſſe minime dubium eſt. In eandem ſententiam quoque Meſſaallah Arabs: *Quia videmus alios prudentes exui bonis, aliis ſtultis bene eſſe, nunc quid hoc ab aliqua cauſſa eſt? Quod igitur bene, aut male ſuccedat hominibus præter eorum voluntatem, nimirum id Dei nutu, & Planetarum decretis accidere, quemadmodum & omnes bonos ſucceſſus atque incommoda, fatendum eſt.*

Ibid. *Quin etiam infelix virtus.*]

ὦ τλῆμον ἀρετὰ, λόγος ἄρ ἦσθ' ἐγὼ δὲ σε
ὡς ἔργον ἤσκουν, σὺ δ' ἄρ ἐδούλευες τύχῃ.

v. 21. *cælumque interſerit ora.*] vt in Centauro homo interſeritur equo.

v. 22. *Denique ſi non eſt.*] Potentiſſimum hoc argumentum: Si non eſſet fatum, nulla eſſent apoteleſmata. Atqui ſunt. Quod autem ſint, poſtea probat. Quum enim τὰ ἀποτελέσματα aut κατὰ τὸ ἀμιγὲς τῶν ζωδίων, aut κατὰ τὴν κρᾶσιν τῶν ἀστέρων conſiderentur, ea nunc præſenti libro duntaxat expoſiturus eſt, quæ κατὰ τὸ ἀμιγὲς τῶν ζωδίων ſpectantur. Cuius pragmatiæ quum multæ partes ſint, illa præcipua cēſetur, quæ τῶν ἰδιοζωνῶν eſt. ἰδιοζωνίαι Signorum aut circa vniuerſalia ſunt, aut circa particularia. Ac de vniuerſalibus vltimo loco. De particularibus nunc aget, quæ dicuntur εἰδικαὶ ἰδιοζωνίαι, quia circa indiuidua verſantur. Ea conſiderantur aut καθ' ὁλότητας τῶν ζωδίων, aut κατὰ μονομοιρίας, aut κατ' ἀνατολικὰς χώσεις. Quæ tria ſingillatim ſuo ordine tractantur.

v. 30. *tanto ſit gloria maior.*] *tanto ſit.* Et Gemblac.

v.31. *Quod cælo gaudente venit.*] *Quo cælo.* Gemblacen. Manilianum Quo pro Quo magis. Sed nihil muto.

Pag. 84. v. 5. *Nunc tibi ſignorum mores.*] *Mores, ἰδιοτροπίας.*

Ibid. *ſummumque colorem.*] *Summum colorem* vocat πανταλῶ πραγματείας κατὰ τὸ ἀμυγὲς τῶν ἀστέρων. Nullæ enim hic τῶν πλανωμένων ἐπιμαρτυρίας, nulla errantium ſuffragia. Summum colorem vt Græci ἐν χρῷ. Auſonius, *in ſumma cute.* Nam & χρὼς cutis apud Græcos. Prouerbiale eſt. Idem quod alibi:

——— *ſed ſumma eſt rerum referenda figura.*

v. 6. *Et ſtudiÿ varias artes.*] Nam & ἰδιοτροπίας nomine etiã τὰ ἐπιτηδεύματα veniunt, quæ ipſe ATHLA vocat. In his igitur Signorum Apoteleſmatis τὰ σωματικὰ καὶ τὰ ἐπίκτητα tractantur. σωματικῶν quidem ſunt αἱ ἰδιοτροπίαι. ſed ἐπικτήτων τὰ ἐπιτηδεύματα ſiue athla.

v. 7. *Diues fecundus.*] Aries dabit mercatores, qui variis caſibus rem frangent, ac iterum ſtabilient. Dat & lanifices & veſtiariam facientes. Hæc ſunt athla ſiue ἐπιτηδεύματα. Facit & ſolicitos & inconſtantes.

v. 8. *Exutuſque nouis*] Vt & pecus ipſa, quæ quotannis lanitium exuit, ac iterum producit. Quare qui ſub hoc ſigno naſcuntur, vt momento rem facient, ſic & momento facultatibus labentur. Mercatores enim, inquit Sophocles apud Stobæum:

λεπταῖς ἐπὶ ῥοπαῖσιν ἔμποροι μακρὰς
ἀεὶ διαρρίπτοντες οἱ πολύφθοροι
ἴσως ἂν ἢ κέρδαινον, ἢ διώλεσαν.

v. 9. *Naufragiumque inter.*] ἔκπλωον βίον ἀπόκτησιν βίου καὶ χρημάτων ἀπωλείας. Paulus Alexandrinus τῶν ἐναυαγηθέντων μηνυτής. Idem.

v. 10. *& notis in damna feretur.*] Quemadmodum antea dixit:

——— *ſpem ſemper habebit.*

Sed reclamat Gemblacenſis: ——— *& natis in damna feretur.* Quid eſt creſcendo cadet? hoc eſt, natis opibus in damna feretur. Sic apud Catullum *Natum æs.* τὸ γινόμενον.

Ibid. *natis in damna feretur.*] δυσαντεκτήτους vocant Græci artis magiſtri, quos nunc lucrum nunc damnum ſequitur. Sic Paulus Alexandrinus.

v. 11. *In vulgumque dabit fructus.*] Ineptum. Gemblacenſis. *In iugulumque dabit fructus:* Fructus gregis ſunt agni & lana. Quoties id dicunt Iuriſconſulti? Agni ad iugulationem & macello dantur, lanæ lanificio. Itaque vno verſu vtrunque comprehendit,

hendit, qnod nomine fructus venit, agnos & lanam.

v. 14. *Nunc tenuare leui filo.*] Facit κλώσας.

Ibid. *nunc ducere telas.*] Facit ὑφαντὰς, καὶ γερδίους.

v. 15. *Nunc gemere.*] Vna litera minus ſcripſit Manilius: *Nunc emere.* Interpolatores veſtimentorum faciet: qui emunt vetera veſtimenta & interpolata pro nouis vendunt. Græci vocant ὀπωγραφεῖς.

v. 16. *Quis ſine nō poterant vlla ſubſiſtere gentes Vel ſine luxuria*] Quibus veſtibus, etiam ſi non abuteremur ad luxum, tamen, amoto omni luxu, ſine ipſis degere non poſſemus: niſi nudi vellemus prodire. Tantum eſt opus illud, ac tam neceſſarium.

v. 19. *Seque in Arachnea magnum putat eſſe triumphum.*] Pallas dicitur triumphus, hoc eſt triumphatrix, quomodo paſtor certamen, hoc eſt certator apud Maronem:

Et certamen erat Corydon cum Thyrſide magnum.

v. 21. *Et dubia in trepido.*] Dele τὸ in:

Et dubia trepido præcordia pectore finget. ———

Poſitio fit in ſequenti ſyllaba. vt ſupra:

Ne magna breuibus careant compendia dictis.

Ibid. *Et dubia trepido.*] ψοφοδεεῖς, ἀμεταθεῖς, δειλοὺς, ἀμφιβόλους θρασυδείλους vocat Ptolemæus.

Ibid. *præcordia pectore finget.*] Gemblac. fortaſſe non male.

——— *præcordia pectore ſignum;* ἀπὸ κοινοῦ *dicet.*

v. 22. *Seque ſua ſemper.*] καυχηματίας Ptolem. Sed totum locum ita concipit Gemblacenſis:

Hæc ſtudia, & ſimiles ducet naſcentibus artes,
Et dubia trepido præcordia pectore ſignum,
Seque ſua ſemper cupientia vendere laude. ——— ———

Nihil mutauimus.

v. 23. *Taurus ſimplicibus donauit.*] *donabit.* Extant veſtigia in Gemblac. *dotabit.* Taurus agricolas dabit, laborioſos, laudis cupidos, taciturnos, tarda ingenia, & amoribus dedita.

v. 24. *Pacatiſque labor veniet, patientia laudis,*] Vitioſiſſime, vt paret. Gemblacenſis recte:

Pacatique labor veniet, nec præmia laudis
Sed terra tribuet partus. Si retines *Pacati*, erit pacati ſoli. Vtroque recidit ſententia. Natis ſub Tauro continget labor quidem, ſed in pacato, & fructus, non gloria.

v. 26.

v. 26. *iugumque ſuis poſcit ceruicibus ipſe.*] Alludit ad χειροχαρίαν ἀπεισμῶ. Taurus pingitur σεσουλαλώς, & quaſi iugum poſcens.

v.27. *Ille ſuis Phœbi portat.*] & Virgilius pene iiſdem verbis in eandem ſententiam:

Candidus auratis aperit quum cornibus annum Taurus.—

v.28. *Militiam indicit terris.*] Habes ibidem apud Virgil. & Heſiodum. vetus Sphæra:

κεῖται δ' ἑξείης Ταῦρος, ὡς γεωμόροις
τύποις ἐοικὼς κεῖνος. ὃς κατ' αὐχένα
στρέφων τένοντι τοῖον ἁρμόζει ζυγὸν,
χαμαιτόποις ἀρότοις ἄυλακος σχίζων γύας.

Sunt vicem interpretis Manilio.

v.31. *facileſque per arua.*] Vere bubulcorum fuerit non videre legendum *faſces*, vt olim correximus, & Gemblacenſis retinet. & ſequentia probant.

v.32. *æque ſuo venit.*] *eque ſuo* Gemblac.

v.33. *tacitæ mentes & corpora tarda Mole valent.*] ἐνδομύχους, ἀμβλείας, δυσκινήτους ψυχάς. Ptolemæus.

Pag.85. v.2. *Mollius e Geminis.*] Gemini Calliopicos ſeu cantores, & muſicos dant, voluptarios, aſtronomos, arithmeticos, Geometras.

v.3. *Per varios cantus.*] Eiuſmodi Calliopicos vocat Firmicus, ᾠδικοὺς, Ptolemæus, τοὺς φιλομούσους: fortaſſe etiam Muſicarios ſuſpiceris in vetere inſcriptione Romana:

CALOCASIO
VERNÆ DVLCISS.
ET MVSICARIO
INGENIOSISSIMO:

niſi intellexeris Muſicorum inſtrumentorum artifices. quod fortaſſe verius.

v. 5. *Ingentemque ſonum.*] Abſurde. Recte Gemblacenſis: *Ingenitumque ſonum*: neruis verba inſita, & neruis ingenitum ſonum. Nugandum abſque ope codicis fuiſſet.

Ibid. *labor eſt etiam ipſa voluptas.*] ἀφερέπονοι. Ptolemæus. Adeo laborem grauantur, inquit, vt etiam ipſa voluptas illis oneri ſit. ὑπερβολικῶς dictum.

v.8. *Inueniunt & in aſtra vias.*] Aſtronomi ſunt.

Ibid. *numeriſque modiſque.*] A numeris Arithmeticos, a modis Geometras cenſet.

v.9. *Conſummant orbem.*] Græce: σφαιροδίκοι τὸν κύκλον μαθημάτων. κυκλολογία. orbis enim diſciplinarum dicitur, vt Græce ἐν κύκλῳ παιδεία. Mathematices orbem complebunt. Muſici, Aſtronomi, Geometræ, Arithmetici erunt. Tot enim partes Mathematices κύκλον μαθημάτων cõſummant. Quod igitur dixit *Conſummant orbem*, hoc Ptolemæo eſt σφαιροδιστικοὶ τῶν καλουμένων μαθημάτων,

Ibid. *poſtquam ipſos ſidera linquunt.*] A ſiderum ſtudio, ad Geometriam, & Arithmeticen ſe conferent.

v.10. *perque omnia ſeruit.*] ἐναναστρόφους, ἐντρεχεῖς, πολυτρόπους. Ptolemæus.

v.12. *Cancer & ardenti.*] vitium latere in hac lectione putauimus olim non iniuria. Sed Gemblacenſis mendoſiorem prodit, quam ſuſpicati ſumus:

Cancer ad ardentem fulgens in cardine vitam,
Quam Phœbus ſummis reuocatus curribus ambit,
Articulum mundi retinet.——— *vitam* antiquitus pro *vittam* ſcriptum accipimus: id eſt ζώνην. Ita vocat, vt Lucanus loquitur, circulum alti ſolſtitij.

v.13. *Quem Phœbus.*] *Quam* Gemblac. vittam ſcilicet.

v.14. *Articulum mundi.*] Quia longius Sol non excurrit in Borealia.

v.15. *Ille tenax.*] Sub Cancro auari, mercatores, fœneratores naſcuntur.

Ibid. *nulloſque infuſus.*] Lege, vt olim, effuſus. Confirmat Gemblacenſis.

v.18. *Et grauida annoſæ ſpeculantem incendia mentis.*] Ægrorum ſomnia ſunt hæc. Turnebus, & nos olim, antequam Aduerſaria Turnebi ederentur, valde adoleſcentes legebamus:

Et grauia annonæ ſpeculantem incendia, ventis
Credere opes.——— Ita habet Gemblac. ne vna quidem litera minus. Furor eſt aduerſus hæc pertendere.

v.23. *Nauigat & ſteriles optando ſortibus annos.*] Quid? optat ſteriles annos ſortibus? O illepidum caput, cuius hæc interpolatio fuit. Gemblacenſis:

Nauigat, & celeres optando ſortibus annos.

Profecto fœneratores nihil prius in votis habent, quam vt quam

primum

primum ſors æquetur fœnori. Hoc eſt, quod dicit, optare celeres annos ſortibus. Inde Auſonius velocem vſuram vocat:

——— *& velox inopes vſura trucidat.*

De nautico fœnore & traiectitia pecunia intelligi, clarum eſt. ἐγγείους τόκους vocat Nouella 106. Lego ἐγγύους. Apud Pollucem lib. III, ἔγδυα, δανείσματα ναυτικά: cum ναυτικὸν καὶ ἔγγειον ſoleant opponi. Demoſthenes, ἔτε ναυτικὸν ἔτε ἔγγ[ε]ιον συμβόλαιον. Diphilus νεῦλα fœnus nauticum vocauit:

εἰς δέκ' ἐπὶ τῇ μνᾷ γεγονέναι καὶ δώδεκα
λαβὼν τὰ ναῦλα καὶ δάνει' ἐρυγγάνων. Alioqui quis neſcit quid ſit ναῦλον? vide legem Rhodiam: vbi καὶ τῶν ἐγγύων mentio in eademſignificatione. Demoſtheni ἔκδοσις eſt ναυτικὸν δάνεισμα.

v.24. *Dulcibus vſuris æquo quoque tempora vendit.*] Si non nauigat, vt negotietur in ſua ſibi pecunia: at ſaltem aliis trans mare fœnerat. Non ſolum inquit, vendit tempora ſorti, quum exigit vſuras ſortis, ſed etiam æquo, id eſt pro rata exigit vſuras vſurarum. Hoc enim eſt vendere tempora vſuris æquo: quia & ſortibus quoque annos vendit, quos optat celeres ſinere, vt ſortem quam primum æquent vſuræ, & vſura fiat altera ſors. Vera & indubitata huius loci expoſitio. De traiectitia enim pecunia ſermo eſt, quæ grauiores, longe, quam mediterranea, vſuras exigit, quod traiectitia periculo creditoris ſit. Ita igitur intelligendus locus: Aut nauigat, aut nauigantibus mutuat. Nam quum ipſe nauigat, tunc periculo ſuo, & ſuis nummis nauigat.

Ibid. *Dulcibus vſuris æquo quoque tempora vendit.*] ἀνατοκισμός. τὸ *æquo*, vt diximus, mere Græcum eſt, ἐξ ἴσης. pro portione. Nam ſane ἀνατοκισμὸς non fit niſi pro portione ſortis, quando iam vſura ſors facta. In hoc caſu τὸ δάνεισμα ναυτικὸν, vel ſors ipſa vocatur ſemper ἔγδυον vel τὰ ἔγγυα in lege Rhodia, vt iam monuimus: Hic igitur intelligit τοῖς ἐγδύοις τοὺς τόκους ναυτικοὺς æquari. Quare vſuris æquo tempora vendit, id eſt, τῷ δανείῳ ἤτοι τοῖς ἐγγύοις ἐξ ἴσης τὸν χρόνον ἀντιλογεῖ. ἐξ ἴσης τῷ κεφαλαίῳ ſcilicet. Sic in veteri inſcriptione mentio fit anatociſmi binæ centeſimæ vſuræ. Hæc bina centeſima hac nota ſcribebatur ↄↄ.

Ibid. *Dulcibus vſuris.*] Vlpianus *dulcitate vſurarum dixit* l. x. Quæ in fraud. cred. Quod autem hic dicitur, ex aliquot caſibus accidere poteſt, non ſemel. Habes exemplum lege Rhodia § XVIII οἱ δὲ ναυτικοὶ τόκοι παντὸς τοῦ χρόνου, ὅσον ἀποδημήσωσι, καταβάλλονται

τιθάλλοντα, nimirum temporis vſuræ quoque exiguntur.

v.25. *Ingenium ſolers.*] εὐτρεχεῖς homines.

Ibid. *ſuaque in compendia pugnax.*] κτηστικούς, φιλοκτήμονας. Paulus Alexandrinus.

v.26. *Quis dubitet vaſti.*] Leo dat venatores, *veſtigatores, beſtiarios*, confectores ferarum. Facit & ſimplices, ac minime doloſos.

v.30. *Poſtis ornare ſuperbos.*] Melius Gemblac. *ſuperbis. Poſtes* illi veteres ornabant ſpoliis ferarum, item armis.

——poſtibus arma refigo.

Quare recte olim ſupplebamus apud Ennium:

Deſine, Roma, tuos poſtes ornare trophæis,

ab eadem mente. Sic apud Græcos τὰ προπύλαια onerantur σκύλοις. Quare qui reprehendunt coniecturam noſtram de verſu Enniano, imperitiam ſuam produnt. Hieronymus quoque Columna in ea re ludibrium debet: qui nunquam fere nos nominat, niſi vbi locus eſt, vt putat, reprehenſioni, & tamen maior pars eius commentariorum ex noſtris centonibus conſuta eſt. Sic eſt ingenium hominum. Quid? adeo res noua illis viſa poſtes templorum ſpoliis ornari Romæ? Audiant Silium libro primo, de Romanis loquitur:

In foribus ſacris, primoque in limine templi
Captiui currus, belli decus, armaque rapta
Pugnantum Ducibus, ſæuaque in Marte ſecures,
Perfoßi clipei, & ſeruantia tela cruorem,
Clauſtraque portarum pendent. —— Eant, & melioribus obtrectent. Sed clarius libro VI etiam de poſtibus priuatis:

Vnde ire in Martem, quo capta referre ſolebas,
Et victor mecum ſuſpendere poſtibus arma.

v.31. *domibus configere prædas.*] Melius Gemblacenſis *præfigere prædas.*

v.32. *Et parare metu ſiluas.*] Recte Gemb. *Et pacare metu ſiluas.* Stat. IV Thebaid.

——tum ſaltus forte remotos
Pacabat cornu, gelidique auerſa Lycei.

Ibid. *Et viuere rapto.*] Gemblacenſis *& viuere victor.* Non ſequimur. Niſi ſit *viuere victo.* hoc eſt, feris domitis.

Pag.86. v.1. *Sed pecorum membris.*] Intelligit beſtiarios, non

vtique

vtique qui ad beſtias damnati erant, quos ἐπιθανατίους vocat Apo-ſtolus 1 ad Cor. IV: ſed eos, qui auctorati hoc faciebant, ac ſpe-ctaculo meridiano operam locabant, vel vt Maniliane loquar qui luxuriæ cædem parabant: de quibus diſerte ſcribit Theodo-ricus Rex apud Caſſiodorum in epiſtola antepenultima libri [illegible] & Calliſtratus l. III. §. lege. De teſtib. Ij propter deſperatam au-daciam dicebantur παράβολοι. Socrates in hiſtoria eccleſiaſt. [illegible] ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως [illegible] παραβόλων μάχαις [illegible] dianus:

Audaces legat ipſa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certoque premant venabula niſu.

Vides Claudianum τοὺς παραβόλους audaces vertere. Inde verbum elegans Apoſtolo παραβολευσάμενος, quod alij in παραβουλευσάμενος muta[runt] Philipp. II. Dicuntur & οἱ παράβολοι Confectores. Sueto[nio] Gloſſæ, Confector, ἀναιρέτης. Euſebius de Polycarpo Martyre [illegible] τὸ ξίφος. [illegible] in veteri inſcriptione legitur: CONFECT. CORPVS. Et Gloſſæ adſtipulantur: Confe[ctores] [illegible] SVARIORVM. [illegible]φαγεῖον. Item: Confectores, καταβόλια. Malim rium, [illegible] quod haſta feras collocabant in ludo meridiano [illegible] & ζωγρεῖον vocant [illegible] βόλια. ita dicti, Vocabatur enim Et videndum, an locus, quem [illegible] quo beſtiæ includebantur, hinc dictus ſit. [illegible] tabolum: de quo in Martyrologiis, & alibi.

v. 4. *Ingenium ad ſubitas iras facileſque receſſus.*] Horat.
Iraſci facilis, tamen vt placabilis eſſem.

v. 5. *Æquale & puero.*] Malim: *Et quale eſt puero.* Et ita [illegible] peum reliquit Manilius.

v. 6. *At quibus Erigone.*] Virgo dociles, ſtudioſos, eruditos [illegible] cundos, acutos dabit. Naſcuntur etiam Notarij, ſingulari[illegible] ptores, item pudentes & compoſitis moribus.

v. 7. *Ore magiſterio.*] Gemblacenſis: *Ora magiſterio.* [illegible] Cenſura ducit magiſterio in ſtudium ora & mor[es] [illegible] amare. *ora*, quia docet eloqu[illegible]

τιθάλλοντι, nimirum temporis vſuræ quoque ... iguntur.

v.25. *Ingenium ſolers.*] εὐτρεχεῖς homines.

Ibid. *ſuaque in compendia pugnax.*] κτησίβιος, φιλο... Paulus Alexandri nus.

v.26. *Quis dubitet vaſti.*] Leo dat venatores, veſtigatores, beſtiarios, confectores ferarum. Facit & ſimplices, ac minime doloſos.

v.30. *poſtis ornare ſuperbos.*] Melius Gemblac. *ſuperbis.* Poſtes illi veteres ornabant ſpoliis ferarum, item armis.

——— *poſtibus arma refigo.*

Quare recte olim ſupplebamus apud Ennium:

Deſine, Roma, tuos poſtes ornare trophæis,

ab eadem mente. Sic apud Græcos τὰ ἀκροθίνια oneran... de ... λοις. Quare qui reprehendunt coniecturam noſtram de ... Enniano, imperitiam ſuam produnt. Hieronymus quoq... lumna in ea re ludibrium debet: qui nunquam fere nos ... nat, niſi vbi locus eſt, vt putat, reprehenſioni, & tamen ... pars eius commentariorum ex noſtris centonibus conſuta ... eſt ingenium hominum. Quid? adeo res noua illis viſa ... templorum ſpoliis ornari Romæ? Audiant Silium libro ... de Romanis loquitur:

In foribus ſacris, primoque in limine templi
Captiui currus, belli decus, armaque rapta
Pugnantum Ducibus, ſæuaque in Marte ſecures,
Perfoſſi clipei, & ſeruantia tela cruorem,
Clauſtraque portarum pendent. ——— Eant, & melioribus obtrectent. Sed clarius libro VI etiam de poſtibus priuatis:

Vnde ire in Martem, quo capta referre ſolebas,
Et victor mecum ſuſpendere poſtibus arma.

v.31. *domibus configere prædas.*] Melius Gemblacenſis *præfigere prædas.*

v.32. *Et parare metu ſiluas.*] Recte Gemb. *Et pacare metu ſiluas.* Stat. IV Thebaid.

——— *tum ſaltus forte remotos*
Pacabat cornu, gelidique auerſa Lycei.

Ibid. *Et viuere rapto.*] Gemblacenſis *& viuere victor.* Non ſequimur. Niſi ſit *viuere victo.* hoc eſt, feris domitis.

Pag.86. v.1. *Sed pecorum membris.*] Intelligit beſtiarios, non vtique

vtique qui ad beſtias damnati erant, quos ϑηριομάχους vocat Apo-
ſtolus 1 ad Cor. xv: ſed eos, qui auctorati hoc faciebant, ac ſpe-
ctaculo meridiano operam locabant, vel vt Maniliane loquar,
qui luxuriæ cædem parabant: de quibus diſerte ſcribit Theode-
ricus Rex apud Caſſiodorum in epiſtola antepenultima libri v.
& Calliſtratus l. III. §. lege. De teſtib. Ij propter deſperatam au-
daciam dicebantur παράβολοι. Socrates in hiſtoria eccleſiaſtica:
κυνήγια δ' ἐποιεῖτο ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ὁ δὲ τελευταῖος αὐτῶν
δῆμος κατεβόα, δεῖν τῷ θηρίῳ ἕνα τῶν διφυῶν παραβόλων μάχης. Clau-
dianus:

Audaces legat ipſa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certoque premant venabula niſu.

Vides Claudianum τοὺς παραβόλους audaces vertere. Inde verbum
elegans Apoſtolo παραβολεύεσθαι, quod alij in παραβουλεύσασθαι mutant,
Philipp. II. Dicuntur & οἱ παράβολοι Confectores Suetonio.
Gloſſæ, Confector, ἀναιρέτης. Euſebius de Polycarpo Martyre.
πέρας γοῦν ἰδόντες οἱ ἄνομοι μὴ δυνάμενον τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ πυρὸς δαπα-
νηθῆναι, ἐκέλευσαν προσελθόντα αὐτῷ κομφέκτορα παραβῦσαι τὸ ξίφος. In
veteri inſcriptione legitur: CONFECTVARIORVM. ET
SVARIORVM. CORPVS. Et Gloſſæ adſtipulantur: Confecto-
rium, χοιροσφαγεῖον. Item: Confectores, [illegible]
ita dicti, quod haſta feras collocabant in ludo meridiano. Malim ζωγ-
Et videndum, an locus, quem ζωγρεῖον & ζωγρεῖον vocant Græci,
quo beſtiæ includebantur, hinc dictus ſit. Vocabatur enim Ca-
tabolum: de quo in Martyrologiis, & alibi.

v.4. *Ingenium ad ſubitas iras facileſque receſſus.*] Horat.
Iraſci facilis, tamen vt placabilis eſſem.

v.5. *Æquale & puero.*] Malim: *Et quale eſt puero.* Et ita ſcri-
ptum reliquit Manilius.

v.6. *At quibus Erigone.*] Virgo dociles, ſtudioſos, eruditos, fa-
cundos, acutos dabit. Naſcuntur etiam Notarij, ſingularij ſcri-
ptores, item pudentes & compoſitis moribus.

v.7. *Ore magiſterio.*] Gemblacenſis: *Ora magiſterio.* Virgo
ſcita ἐν ἀγωγῇ ducit magiſterio in ſtudium ora & mores. *Ducere in ſtudium*, informare. *ora*, quia docet eloquentiam.
& mores, puerorum primam ætatem imbuit τῇ ἀγωγῇ.
Ora magiſterio.] Virgo dicitur magiſtra infra:
Nec Leo venator veniet, nec Virgo magiſtra.

v.8. ... is] φιλολόγους, φιλογραμμάτους efficiet. Ptolemæus.

v.11. Ille decus linguæ faciet.] Sane qui conſequitur eloquentiam a Virgine, non ille eam fecit, ſed Virgo, quæ illi dedit. Lege ergo Illa decus. Et ita Firmicus: Horoſcopus in Virgine, & in eodem Mercurius, & Venus & Mars partiliter collocati eloquentiſſimos facit. Talis Hermodori & Demoſthenis fuiſſe genitura proditur a veteribus.

Ibid. Illa decus linguæ faciet.] φιλολόγους, φιλογραμμάτους efficiet: εὐστόμους, ... τοὺς τῷ λόγῳ. Ptolem.

v.12. Atque oculos mentis.] ἀγχίνους. Ptolem.

v.14. Hic & ſcriptor erit felix.] ſcriptor erit velox. Ge... Inde ταχυγράφοι dicuntur, qui & notarij.

Ibid. Cui litera verbum eſt.] Singularum ſcriptor. In ... Iuſtiniana s...

v.15. Quique notis linguam.] Vnde Notarij, & ταχυ... Auſonio & Martiale talem olim oſtendimus. Dio: ... μαθητὰς σημεῖα ... γραμμάτων εἰς τάχος ἐξεῦρε. Iſidorus Aquila Mæcenatis libertus, non autem Mæcenas.

v.15. curſumque loquentis.] Hanc periochen totam ita ... Gemblacenſi:

Hic & ſcriptor erit velox, cui litera verbum eſt,
Quique notis linguam ſuperet, curſimque loquent...
Excipiat longas noua per compendia voces.

Antea omnia erant perturbatiſſima.

v.15. curſumque loquentis excipiet.] oſtendimus ex Gemblac. —*curſimque loquentis Excipiat*, &c. In quibus tota ſententia verſabatur.

v.17. In vitio bonus.] ἀδόμωρον dictum; vt —*ſolaq; libidine fortis.* Vitium enim eſt, quod magna naturæ cohibendo munera frenat. Vitium, inquam, ſubruſticus ille pudor: abſque quo foret, magnas naturæ dotes in lucem promeret. Græcis μικροψυχία. Eiuſmodi etiam, qui homines verentur conuenire, vt ille Nouius Martialis vicinus. In veteribus codicibus, quos vidimus, conſtanter eſt ſcriptum: In Nouium Microſpechum, vitioſe pro Micropſychum: quæ erat eorum temporum conſuetudo ſcribendi. Sic in Saxo Romano CLAVDIA SPYCHARIO. Rectum enim erat CLAVDIA PSYCHARION.

v.18. Hinc fecundus erit.] Fecundi etiam ſub Virgine naſcuntur, quod mirum: quum Virginis illi effectus eſſe non debeant.

Nam vt ipſa non parit, ita neque eam γονιμωτέρ ... ſignis ſterilibus.
efficere conſequens erat. Et quidem Virgo eſt ... bl. & textus
v.21. *Per noua maturi poſt addunt.*] Ineptè ... cum luce per
Bonincontrij *poſt annum*, Chelæ librantes noctem
noua munera Bacchi. Suſpectus verſiculus.
v.24. *Qui primus numeros.*] Palamedes ipſe ... apud Euripi-
dem in Palamede:

τὰ τ᾽ γε λήθης φάρμακ᾽ ὀρθώσας μόνος,
ἄφωνα καὶ φωνοῦντα, συλλαβὰς τιθείς,
ἐξεῦρον ἀνθρώποισι γράμματ᾽ εἰδέναι,
ὥς᾽ οὐ παρόντα ποντίας ὑπὲρ πλακὸς
τἀκεῖ κατ᾽ οἴκους πάντ᾽ ἐπίστασθαι καλῶς
παισίν τ᾽ ἀποθνήσκοντα χρημάτων μέτρον
γράψαντας εἰπεῖν, τὸν λαβόντα δ᾽ εἰδέναι.
ἃ δ᾽ εἰς ἔριν πίπτουσιν ἀνθρώποις κακά,
δέλτος διαιρεῖ, κοὐκ ἐᾷ ψευδῆ λέγειν.

In Tragœdia autem Sophoclis Nauplio ita quidam de Palame-
de narrat:

οὗτος δ᾽ ἐφεῦρε τοῖχος Ἀργείων στρατῷ,
σταθμῶν τ᾽ ἀριθμῶν, καὶ μέτρων εὑρήματα,
χ... ἔταξε. πρῶτος ἐξ ἑνὸς δέκα,
κἀκ τῶν δέκ᾽ αὖθις εὗρε πεντηκοντάδας,
καὶ χίλι᾽ αὖθις. ὃς στρατοῦ φρυκτωρίαν,
ὕπνου φυλάξεις, τὰ θοὰ σημαντήρια
ἔδειξε, κἀνέφηνεν οὐ δεδειγμένα.
ἐφεῦρε δ᾽ ἄστρων μέτρα, καὶ περιστροφάς,
τάξεις τε ταύτας, οὐράνιά τε σήματα,
ναῶν τε σημαντῆρσιν ἐνθαλασσίοις
ἄρκτου στροφάς τε, καὶ κυνὸς ψυχρὰν δύσιν.
λιμὸν οὗτος τοῦδ᾽ ἀπῶσε, σὺν θεῷ
εἰπεῖν, χρόνου τε διατριβὰς σοφωτάτας
ἐφεῦρε, φλοίσβου μετὰ κόπον καθημένοις
πεσσούς, κύβους τε τερπνὸν ἀργίας ἄκος;

Verſus ita reſtituimus, qui apud Achillem Statium citantur præpo-
ſtere & mendoſiſſime leguntur. Quatuor vltimi ... r ab
... ſhio. Si Æſchylo credas, etiam Palamedes primus ... s or-
dines, duces, centuriones inſtituerit. Ita enim in Tragœdia
gloriatur:

Æſchy.

v.8. *& pectora doctis*] φιλολόγυς, φιλογραμμάτους efficit. Ptolemæus.

v.11. *Ille decus linguæ faciet.*] Sane qui conſequitur eloquentiam a Virgine, non ille eam fecit, ſed Virgo, quæ illi dedit. Lege ergo *Illa decus*. Et ita Firmicus: *Horoſcopus in Virgine, & in eodem Mercurius, & Venus & Mars partiliter collocati eloquentiſſimos facit. Talis Hermodori & Demoſthenis fuiſſe genitura proditur a veteribus.*

Ibid. *Illa decus linguæ faciet.*] φιλολόγυς, φιλογραμμάτυς efficiet: εὐςόμυς, εὐχαρίτους τῷ λόγῳ. Ptolem.

v.12. *Atque oculos mentis.*] ἐλεγκτικοὺς. Ptolem.

v.14. *Hic & ſcriptor erit felix.*] *ſcriptor erit velox.* Gemblac. Inde ταχυγράφοι dicuntur, qui & notarij.

Ibid. *Cui litera verbum eſt.*] Singularum ſcriptor. Imperator Iuſtinianus.

v.15. *Quique notis linguam.*] Vnde Notarij, & ταχυγράφοι. In Auſonio & Martiale talem olim oſtendimus. Dio: πρῶτος ὁ μαικήνας σημεῖά τινα γραμμάτων εἰς τάχος ἐξεῦρε. Iſidorus habet, Aquila Mæcenatis libertus, non autem Mæcenas.

v.15. *curſumque loquentis.*] Hanc periochen totam ita lege ex Gemblacenſi:

> *Hic & ſcriptor erit velox, cui litera verbum eſt,*
> *Quique notis linguam ſuperet, curſimque loquent[is]*
> *Excipiat longas noua per compendia voces.*

Antea omnia erant perturbatiſſima.

v.15. *curſumque loquentis excipiet.*] oſtendimus ex Gemblac. —*curſimque loquentis Excipiat*, &c. In quibus tota ſententia verſabatur.

v.17. *In vitio bonus.*] ὀξύμωρον. dictum; vt —*ſolaq; libidine fortis.* Vitium enim eſt, quod magna naturæ cohibendo munera frenat. Vitium, inquam, ſubruſticus ille pudor: abſque quo foret, magnas naturæ dotes in lucem promeret. Græcis μικροψυχία. Eiuſmodi etiam, qui homines vetentur conuenire, vt ille Nouius Martialis vicinus. In veteribus codicibus, quos vidimus, conſtanter eſt ſcriptum: *In Nouium Microſpicum*, vitioſe pro Micropſychum: quæ erat eorum temporum conſuetudo ſcribendi. Sic in Saxo Romano CLAVDIA SPYCHARIO. Rectum enim erat CLAVDIA PSYCHARION.

v.18. *Hinc fecundus erit.*] Fecundi etiam ſub Virgine naſcuntur. quod mirum: quum Virginis illi effectus eſſe non debeant.

Nam

Nam vt ipſa non parit, ita neque eam γονιμώδεις, neque πολυσπόρους efficere conſequens erat. Et quidem Virgo eſt de ſignis ſterilibus.

v.21. *Per noua maturi poſt addunt.*] Inepte. Gembl. & textus Bonincontrij *poſt annum*, Chelæ librantes noctem cum luce per noua munera Bacchi. Suſpectus verſiculus.

v.24. *Qui primus numeros.*] Palamedes ipſemet apud Euripidem in Palamede:

τὰ τῆς γε λήθης φάρμακ' ὀρθώσας μόνος,
ἄφωνα καὶ φωνοῦντα, συλλαβὰς τιθεὶς,
ἐξεῦρον ἀνθρώποισι γράμματ' εἰδέναι.
ὥστ' οὐ παρόντα ποντίας ὑπὲρ πλακὸς
τἀκεῖ κατ' οἴκους πάντ' ἐπίστασθαι καλῶς.
παισίν τ' ἀποθνήσκοντα γραμμάτων μέτρον
γράψαντας εἰπεῖν, τὸν λαβόντα δ' εἰδέναι.
ἃ δ' εἰς ἔριν πίπτουσιν ἀνθρώποις κακὰ,
δέλτος διαιρεῖ, κοὐκ ἐᾷ ψευδῆ λέγειν.

In Tragœdia autem Sophoclis Naupliq ita quidam de Palamede narrat:

οὗτος δ' ἐφεῦρε τεῖχος ἀργείων στρατῷ,
σταθμῶν τ' ἀριθμῶν, καὶ μέτρων εὑρήματα,
κἀκεῖν' ἔταξε. πρῶτος ἐξ ἑνὸς δέκα,
κἀκ τῶν δέκ' αὖθις εὗρε πεντηκοντάδας,
καὶ χίλι' αὖθις. ὃς στρατοῦ φρυκτωρίαν
ὕπνου φυλάξεις, τὰ δ' ἀσημαντήρια
ἔδειξε, κἀνέφηνεν οὐ δεδειγμένα.
ἐφεῦρε δ' ἄστρων μέτρα, καὶ περιστροφὰς,
τάξεις τε ταύτας, οὐράνιά τε σήματα.
ναῶν τε σημαντῆρσιν ἐνθαλασσίοις
ἄρκτου στροφάς τε, καὶ κυνὸς ψυχρὰν δύσιν.
λιμὸν οὗτος τοῦδ' ἀπῶσε, σὺν θεῷ
εἰπεῖν, χρόνου τε διατριβὰς σοφωτάτας
ἐφεῦρε, φλοίσβου μετὰ κόπον καθημένοις
πεσσοὺς, κύβους τε τερπνὸν ἀργίας ἄκος;

Eos verſus ita reſtituimus, qui apud Achillem Statium præpoſtere & mendoſiſſime leguntur. Quatuor vltimi citantur ab Euſtathio. Si Æſchylo credas, etiam Palamedes primus acies ordinauerit, duces, centuriones inſtituerit. Ita enim in Tragœdia Æſchyli gloriatur:

καὶ ταξιάρ-

καὶ ταξιάρχας, καὶ στρατάρχας, καὶ ταγοὺς
ἔταξα. σῖτον δ' εἰδέναι διώρισα,
ἄριστα, δόρπα, δεῖπνά θ' αἱρεῖσθαι τρία.

Ter cibum in die ſumendi auctorem ſe gloriatur.

Ibid. *Qui primus numeros rebus.*] ςάθμην ἀριθμῶν Sophocl. Sed apud Æſchylum Prometheus hoc ſibi vindicat:

καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις,
μνήμην ἁπάντων μουσομήτορ' ἐργάνην.

Ibid. *qui munera ſummis Impoſuit.*] Non ſolum locum vitioſum olim indicauimus, ſed etiam *momina* pro *munera* legendum eſſe monuimus. Coniecturæ noſtræ fauet Gemblacenſis Codex, qui habet *nomina*. Recte etiam indicauimus *mumina* ſcriptum fuiſſe, vnde factum *munera*.

Ibid. *qui momina ſummis Impoſuit.*] καὶ μέτρων εὑρήματα. Sophoc. Summas numeros vocat, menſuras, ne fortaſſe aliud ſomnies, & riſum lectoribus tollas. Infra: *Deſignat ſummas.*

v.26. *Hinc etiam.*] Lege *Hic*. Ita olim nos. Ita etiam Gembl.

v.27. *atque notis leuibus pendentia verba.*] Iuſtinianus vetat leges ſingulis aut notis ſcribi. Marcus Diaconus Gazenſis: *Frater Cornelius ſciens notis ſcribere, quibus vtuntur in iure.* Sed illas notas vt e libris iuris Latinis Iuſtinianus; ita e Græcis quoque Baſilius Imperator ſuſtulit. vide Cedrenum 467. Firmicus libro III: *Facit etiam aut Calculi, aut muſicæ, aut notarum, aut difficilium literarum inuentores. redditque quoque ſocio in hoc loco Mercurio pſephopactas ſæpe.* Ita emendauimus ex veteri libro.

v.30. *Non alio potius genitus ſit Seruius aſtro.*] Seruium Sulpitium iuris antiſtitem, familiarem Ciceronis, non regem Tullium intelligi, vt putat Bonincontrius, operam perdam ſi pluribus probem.

Pag.87. v. 1. *Scorpius armata.*] Scorpius dat alacres, bellicoſos, martiales, crudeles, venatores, gladiatores, arenarios, campidoctores.

v.2. *Qua ſua.*] Inepte. Lege *Qui ſua.*

v. 3. *& ſulcis ſemina miſcet.*] Adhibebo idoneum interpretem horum auctorem veteris Sphæræ:

ὑδροχόου ἤδη σκορπίος τότ' οἴχεται.
σκορπίζεται γὰρ σῖτος εἰς δόμους χθονός,

ὅπως

ὅπως τέλειος κύκλος αὐξηθῇ βροτοῖς.

v.6. *quumque ipſa ſub armis Pax agitur.*] Gemblac. *quin ipſa ſub armis P. a.*

v.8 *Nunc hominum nunc bella gerunt.*] In arena gladiatores cum aliis depugnant, & beſtias quoque munere meridiano venantur in ſpectaculo.

v.9. *Nunc caput in mortem vendunt.*] Auctorati enim, non autem ad ferrum damnati hoc faciunt. Propertius:

Qui dabit immundæ venalia fata ſaginæ,
Vincet vbi eraſas barba pudenda genas.

Et ſupra de Beſtiariis: ——— *morteſque lucrentur.*
Firmicus: *qui ſe ob alienæ gratiæ voluntatem, nundinati ſanguinis iactura, ad mortis ſpectaculum vendant.*

v.10. *quum bella quieſcunt.*] Iam dixit:
——— *quumque ipſa ſub armis Pax agitur.* ———

v.11. *Sunt quibus & ſimulacra.*] Campidoctores ſunt: aut ſub Campidoctore ſimulacra pugnæ proludunt, & ad palaria batuunt, & virgis deludunt. Gloſſæ: *Campidoctor*, ὁπλοδιδάκτης, *Armidoctor*, ὁπλοδιδάσκαλος. In paſſione Thebæorum militum: *Cum Exuperio, vt exercitus appellant, campidoctore, & Candido Senatore militum.* Vide Vegetium.

v.14. *At quibus in biſero.*] Sagittarius ſedarios, equarios, domitatores, manſuetarios, robuſtos, acutos, agiles, vegetos facit.

v.15. *libet coniungere currus.*] Lege, vt vetus Gemblacenſis: ——— *ſubiungere currus.* Coniunguntur duo currus, ſubiungitur equis currus. Longe differunt.

v.16. *Ardentes & equos ad mollia ducere iuſſa.*] Subiunget curribus equos: aliquando etiam interiunctos domitabit. Interiuncti enim ſunt ἄζυγες, iugo exempti. Statius VI. Theb.

——— *Libycumque natantibus ire Interiunctus equis.* —

Martial. ——— *& hora Interiungit equos meridiana.*

v.18. *Quadrupedum omne genus.*] Videndum, an ſcripſerit:

Quadrupedum genus impoſitis domitare magiſtris.

Nam impoſitus pro equo vehens dicitur. Virgilius:

Frena Pelethronij Lapithæ, gyroſque dedere Impoſiti dorſo. —

Et Manilius ipſe ——— *impoſito pareret tota magiſtro.* Non aliter ſcripſit noſter.

v.19. *Exorare tigres.*] Elegantiſſime dictum de manſuetariis.

Sed diuerſam & miram ſcripturam præfert Gemblac. *Exungulare tigres*. Hoc eſt exarmare. In vitis imperatorum, exarmati Leones, quibus dentes, & vngues vulſi, ne noceant. Sed propterea nihil velim mutari. Nam recte coniunguntur exorare & rabiem auferre. Qui enim exarmat Leonem, non propterea rabiem Leoni, ſed rabiei Leonis facultatem nocendi aufert. Fortaſſe tranſlatitie dixit exungulare, pro cicurare, & feritatem exuere. Contra Statius VI Thebaidos:

——— *& extremos auro manſueuerat vngues.*

Exarmare vero dictum, eo quod vngues in Leonibus dicuntur arma, vt dentes in apris. Statius IX lib.

Armaque curua Suum, & vacuorum terga Leonum.

Vnde eleganter noſtrates venatores dentes aprinos defenſacula vocant. Idem lib. XI exarmatum ſenio leonem dicit: qui per ſenium nocere non poteſt. Sic Valer. Flaccus VII.

——— *alium* (taurum) *dehinc turbida Colchis*
Exarmat, lentumque offert timideque minantem.

id eſt, cicurat.

Ibid. *Exorare tigres.*] Manſuetarios efficiet. Ita vocat Firmicus. Gloſſæ: *Manſuetarius*, ἡμεροποιός. In Apoteleſmatis Sphæræ barbaricæ elegantiſſime Manſuetarius deſcribitur:

Non inimica feræ tali ſub tempore natus
Ora feret. placidas reget in commercia gentes.
Ille manu vaſtos poterit frenare leones,
Et palpare lupos, pantheris ludere captis.
Nec fugiet validas cognati ſideris vrſas:
Inque artes hominum peruerſaque munera ducet.
Ille elephanta premet dorſo, ſtimuliſque mouebit
Turpiter in tanto cedentem pondere cunctis.
Ille tigrim rabie ſoluet, pacique domabit.
Quæque alia infeſtant ſiluis animalia terras,
Iunget amicitia ſecum, catuloſque ſagaces.

Ibid. *rabiemque auferre leoni.*] Silius lib. I.

Hercale non pauidus fœtas mulcere leænas.

v.23. *Impoſitumque manet: quocirca regnat in illas.*] Ita habet Gemblacenſis, qui magna me hæſitatione liberauit. Nam male vulgatæ editiones *in illos*. Quare qui nati ſub Centauro imperant feris? quia Centauri corpus mixtum eſt feræ corpori, atque adeo impoſitum

impoſitum eſt feræ ipſi. Nam pars anterior & erectior hominis eſt. Itaque impoſita eſt parti ferinæ, vt domitor equo. Quocirca, inquit, regnat in illas, ſcilicet feras.

Ibid. *Impoſitumque manet.*] Nam & domitores equis impoſiti eos moderantur. Et ſupra recte legimus:

Quadrupedum genus impoſitis domitare magiſtris.

v.27. *Feſtinos Capricorne.*] Gemblacenſis & alter codex:

Veſta tuos Capricorne. Totus igitur ita legendus erit:

Veſta tuos, Capricorne, fouet penetralibus ignes.

Capricorni ſidus dicatum Veſtæ. Supra in tutelis Deorum.

Atque anguſta fouet Capricorni ſidera Veſta.

Ignis, qui dicatus eſt Veſtæ, & ad Capricornum quoque pertinet, & omne opus ex igne.

v.28 *Hinc artes ſtudiumque.*] Capricornus dat fuſores, conflatores, ſiue flaturarios, metallarios, aurifices, fabros ferrarios, piſtores, furnarios. Dabit & ſalaces, & inconſtantes: quæ quidem pertinent ad ψυχικὴν ποιότητα, vt illa priora ad athla. Hoc quidem ſemper in his apoteleſmaticis facit, vt prius τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ τὰς πράξεις, deinde τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς ποιότητας ponat. Tantum monuiſſe ſuffecerit.

v.29. *poſcitque nouas ad munera flammas.*] Ita Gemblacenſis, & editio Lugdun. item Bonincontrij, non autem *ſidera*, vt aliæ editiones.

v.30. *ſcrutari cæca metalla.*] Metallarij hinc naſcentur. In vetuſto Martyrologio, IV. Kal. Septemb. *Herodes metallarius*, τὰς μεταλλείας Romani fatentur ſe a Beſſis didiciſſe. auctor Caſſiodorus. Claudianus:

Poſſeſſi quicquid fluuiis euoluitur auri,
Quicquid luce procul venas rimata ſequaces
Abdita pallentis fodit ſolertia Beſſi.

v.31. *Terraque exurere venas.*] Gemblacenſis:

——— *terramque exurere venis.*

v.32. *Materiamque manu.*] Verſus ab homine Alchymiſta infarctus. Saltem debebat loqui Latine non alchymiſtice, ſi nobis perſuadere volebat hanc fœturam eſſe Manilij. Nam profecto nunquam exurere & duplicari actiuum & paſſiuum ſimul coniunxiſſet, nulla alia diſtinctione facta: & præterea, quod caput eſt, nunquam duplicarier pro duplicari dixiſſet. Deinde ab-

rupta eſt ſententia. Poſtremo eſt *ἀνιστορησία καὶ ἀναχρονισμός*. Illis enim temporibus Alchymiæ neque nomen neque res nota, ne audita quidem Romanis auribus. Non habemus antiquiorem Firmico, qui eius mentionem fecerit. Nam lib. III, in decretis Lunæ in nona domo: *Si*, inquit, *Saturni hæc domus fuerit, ſcientiam Alchymiæ* (dabit) *ſi Solis, prouidentiam in quadrupedibus*. Suidas de vellere aureo Colchorum: *τοῦτο δ' οὐχ ὡς ποιητικῶς φέρεται. ἀλλὰ βιβλίον ἦν ἐν δέρμασι γεγραμμένον, περιέχον ὅπως δεῖ γίνεσθαι διὰ χημείας χρυσόν. εἰκότως οὖν οἱ τότε χρυσοῦν ὠνόμαζον αὐτὸ δέρας διὰ τὴν ἐνέργειαν ἐξ αὐτοῦ.* Alibi: *χημεία ἡ τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κατασκευὴ, ἧς τὰ βιβλία διερευνησάμενος ὁ Διοκλητιανὸς ἔκαυσε διὰ τὰ νεωτερισθέντα Αἰγυπτίοις Διοκλητιανῷ. τούτοις ἀνημέρως καὶ φονικῶς ἐχρήσατο. ὅτε δὴ καὶ τὰ περὶ χημείας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου τοῖς παλαιοῖς γεγραμμένα βιβλία διερευνησάμενος ἔκαυσε πρὸς τὸ μηκέτι πλοῦτον Αἰγυπτίοις ἐκ τῆς τοιαύτης προσγίνεσθαι τέχνης, μηδὲ χρημάτων αὐτοὺς θαρροῦντας περιουσίᾳ τοῦ λοιποῦ Ῥωμαίοις ἀνταίρειν.* Ex iſtis potes colligere, quanuis inuentum vetuſtiſſimum eſt, tamen ſero ad Romanos perueniſſe. Nam a quibus temporibus Arabes eam popularibus ſuis vulgarunt, ex eo ſero tandem barbare & inſolenter expoſita ad nos traducta eſt. Dolebat nimirum homini Alchymiſtæ, qui ſciebat populares artis ſuæ ſub hoc ſigno naſci, id negligenter a Manilio præteritum eſſe. Sed nulla fornax ciniflonum ita recoquere hunc verſum poterit, vt purum putum Manilianum efficere poſſit. Quid verbis opus eſt? Verſus eſt alchymiſta dignus.

V. 33. *Quicquid & argento fabricatur.*] Flaturarios auri & argenti efficiet. In veteri inſcriptione Romæ: FLATVRARIVS. AVRI. ET. ARGENTI. MONETAR. Item in alia: C. SETLIVS. ONESIMVS. FLATVRAR. DE. VIA. SAC. Flatularij non flaturarij editum eſt l. 6. de falſa mon. in Codice Theodoſij.

Pag. 88. v. 2. *Conſumantque foci Cererem.*] Quia ferri fuſio, item panificium non ſine igne fit: propterea & fuſores, & furnarios dabit. Denique omnes *οἱ διὰ πυρὸς ἐργαζόμενοι* ſub eo naſcuntur; etiam Alchymiſtæ, & ciniflones. Ergo

Quod ferrum calidi ſoluant atque æra camini,

flaturarij, *χωνευταὶ, καδεῖς, χαλκεῖς* Ptolemæo dicuntur.

Ibid. *Conſumantque foci Cererem.*] intelligit *μαγείρους*. Huc etiam veniunt *περιχύται*, hoc eſt *οἱ ὕδατι καὶ πυρὶ δουλεύοντες* Ptolemæo:

hoc eſt

hoc eſt Mediaſtini balneariorum. Gloſſæ, *Mediaſtinus*, *Præſuſor*: παραχύτης, περιχύτης. item miniſtri furnariorum his accenſentur, καὶ ἰπνοκαυστῶν ὑπουργοί. Gloſſæ, *Furnarius*, ἰπνοκαύστης, καμινοκαύστης. Suetonius Vitellio: *Antiochi cuiuſdam furnariam exercentis filia*. Meminit & Vlpian. l. XXIV. De dam. infe.

v.3. *Addis & in veſtes*.] Noli putare dictum veſtiarios, aut ſagarios ſub eo ſidere naſci, ſed potius veſtis precium accendi Sole in Capricorno poſito: quæ quidem recta eſt interpretatio: cui fauent ſequentia:

Frigore brumalem ſeruans per ſidera ſortem.

Sic etiam Plinius Vergiliarum ſidus ait eſſe inſtitorem veſtium, quia menſe Nouembri matutina parum cautos iam frigora mordent. Verba eius ſunt ex libro XVIII. cap. XXV. *Hoc ipſo Vergiliarum occaſu fieri putant. Aliqui a.d. III Eidus Nouemb. vt diximus, ſeruant: quoniam id ſidus etiam veſtis inſtitor eſt & eſt, in cælo notatu facillimum. Ergo ex occaſu eius de hieme augurantur, quibus eſt cura inſidiandi negotiatoris auaritiæ.* Poſt: *Nubilo occaſu pluuioſam hiemem denunciat, ſtatimque augent lacernarum precia: ſereno aſperam, & reliquarum veſtium accendunt.* Non poterat melior interpres Manilio dari.

Ibid. *mercemque fugacem*.] Quia dixit Capricornum expergefacere inſtitores veſtium, & augere precium lacernarum, ſequitur, vt eam mercem fugacem vocet, quæ cito extruditur, neque in inſtitorio manet. Tunc enim propter anni tempus, Sole Capricornum ingrediente, magna ſunt veſtiariæ mercis incendia.

v.4. *ſeruans per ſidera ſortem*.] Gembl. —*per ſæcula ſortem*.

v.7. *Hic & mobilitas*.] Scribo, *Hinc & mobilitas*. niſi quis malit: *Hinc eſt mobilitas*. Capricornus eſt ſidus δίμορφον καὶ διφυές. Nam pars caper eſt, pars piſcis. Prior pars caprinos mores efficit, hoc eſt inconſtantes, καὶ ἀλλοπροσάλλους. caprarum enim eſt nuſquam conſiſtere: quo nomine Homero dicuntur αἰπόλια πλατέα. Rurſus Capricornus ex eadem pecudis natura producit ſalaces, λάγνους, καὶ καταφερεῖς. At melior pars vltima, id eſt, ἡ ὀσφῦς τοῦ ἰχθύος. Nam effœta vitiis ſenecta vel inuita tandem σωφρονίζει.

v.8. *Mens natat*.] Horatius:

——*pars multa natat modo recta capeſſens,*

Interdum vitiis obnoxia.— Inde ἐπιπολαίους φρένας dicunt etiam Græci. In veteribus Gloſſis: *Titubo, nato, vacillo*.

rupta eſt ſententia. Poſtremo eſt *ἀνιστορησία καὶ ἀναχρονισμός*. Illis enim temporibus Alchymiæ neque nomen neque res nota, ne audita quidem Romanis auribus. Non habemus antiquiorem Firmico, qui eius mentionem fecerit. Nam lib. III, in decretis Lunæ in nona domo: *Si*, inquit, *Saturni hæc domus fuerit*, *ſcientiam Alchymiæ* (dabit) *ſi Solis, prouidentiam in quadrupedibus.* Suidas de vellere aureo Colchorum: *τοῦτο δ' οὐχ ὡς ποιητικῶς φέρεται. ἀλλὰ βιβλίον ἦν ἐν δέρμασι γεγραμμένον, περιέχον ὅπως δεῖ γίνεσθαι διὰ χημείας χρυσόν. εἰκότως οὖν οἱ τότε χρυσοῦν ὠνόμαζον αὐτὸ δέρας διὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν ἐξ αὐτοῦ.* Alibi: *χημεία ἡ τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κατασκευή, ἧς τὰ βιβλία διερευνησάμενος ὁ Διοκλητιανὸς ἔκαυσε διὰ τὰ νεωτερισθέντα Αἰγυπτίοις Διοκλητιανῷ. τούτοις ἀνημέρως καὶ φονικῶς ἐχρήσατο. ὅτε δὴ καὶ τὰ περὶ χημείας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου τοῖς παλαιοῖς γεγραμμένα βιβλία διερευνησάμενος ἔκαυσε πρὸς τὸ μηκέτι πλοῦτον Αἰγυπτίοις ἐκ τῆς τοιαύτης προσγίνεσθαι τέχνης, μηδὲ χρημάτων αὐτοὺς θαῤῥοῦντας περιουσίᾳ τοῦ λοιποῦ Ῥωμαίοις ἀνταίρειν.* Ex iſtis potes colligere, quamuis inuentum vetuſtiſſimum eſt, tamen ſero ad Romanos perueniſſe. Nam a quibus temporibus Arabes eam popularibus ſuis vulgarunt, ex eo ſero tandem barbare & inſolenter expoſita ad nos traducta eſt. Dolebat nimirum homini Alchymiſtæ, qui ſciebat populares artis ſuæ ſub hoc ſigno naſci, id negligenter a Manilio præteritum eſſe. Sed nulla fornax cinif lonum ita recoquere hunc verſum poterit, vt purum putum Manilianum efficere poſſit. Quid verbis opus eſt? Verſus eſt alchymiſta dignus.

v. 33. *Quicquid & argento fabricatur.*] Flaturarios auri & argenti efficiet. In veteri inſcriptione Romæ: FLATVRARIVS. AVRI. ET. ARGENTI. MONETAR. Item in alia: C. SETLIVS. ONESIMVS. FLATVRAR. DE. VIA. SAC. Flatularij non flaturarij editum eſt l. 6. de falſa mon. in Codice Theodoſij.

Pag. 88. v. 2. *Conſumantque foci Cererem.*] Quia ferri fuſio, item panificium non ſine igne fit: propterea & fuſores, & furnarios dabit. Denique omnes *οἱ διὰ πυρὸς ἐργαζόμενοι* ſub eo naſcuntur; etiam Alchymiſtæ, & cinif lones. Ergo

Quod ferrum calidi ſoluant atque æra camini,

flaturarij, *χωνευταὶ, χαδσαι, χαλκεῖς* Ptolemæo dicuntur.

Ibid. *Conſumantque foci Cererem.*] intelligit *μαγείρους*. Huc etiam veniunt *περιχύται*, hoc eſt *οἱ ὕδατι καὶ πυρὶ διαλύοντες* Ptolemæo:

hoc eſt

hoc eſt Mediaſtini balneariorum. Gloſſæ, *Mediaſtinus, Præfuſor:* παραχύτης, ἐγχύτης. item miniſtri furnariorum his accenſentur, καὶ ἰπνοκαυστῶν ὑπουργοί. Gloſſæ, *Furnarius*, ἰπνοκαύστης, καμινοκαύστης. Suetonius Vitellio: *Antiochi cuiuſdam furnariam exercentis filia.* Meminit & Vlpian. l. xxiv. De dam. infe.

v. 3. *Addis & in veſtes*]. Noli putare dictum veſtiarios, aut ſagarios ſub eo ſidere naſci, ſed potius veſtis precium accendi Sole in Capricorno poſito: quæ quidem recta eſt interpretatio: cui fauent ſequentia:

Frigore brumalem ſeruans per ſidera ſortem.

Sic etiam Plinius Vergiliarum ſidus ait eſſe inſtitorem veſtium, quia menſe Nouembri matutina parum cautos iam frigora mordent. Verba eius ſunt ex libro xviii. cap. xxv. *Hoc ipſo Vergiliarum occaſu fieri putant. Aliqui a.d. iii Eidus Nouemb. vt diximus, ſeruant: quoniam id ſidus etiam veſtis inſtitor eſt & eſt, in cælo notatu facillimum. Ergo ex occaſu eius de hieme augurantur, quibus eſt cura inſidiandi negotiatoris auaritiæ.* Poſt: *Nubilo occaſu pluuioſam hiemem denunciat, ſtatimque augent lacernarum precia: ſereno aſperam, & reliquarum veſtium accendunt.* Non poterat melior interpres Manilio dari.

Ibid. *mercemque fugacem.*] Quia dixit Capricornum expergefacere inſtitores veſtium, & augere precium lacernarum, ſequitur, vt eam mercem fugacem vocet, quæ cito extruditur, neque in inſtitorio manet. Tunc enim propter anni tempus, Sole Capricornum ingrediente, magna ſunt veſtiariæ mercis incendia.

v. 4. *ſeruans per ſidera ſortem.*] Gembl. —*per ſecula ſortem.*

v. 7. *Hic & mobilitas.*] Scribo, *Hinc & mobilitas.* niſi quis malit: *Hinc eſt mobilitas.* Capricornus eſt ſidus δίμορφον καὶ διφυές. Nam pars caper eſt, pars piſcis. Prior pars caprinos mores efficit, hoc eſt inconſtantes, καὶ ἀλλοπροσάλλους. capratum enim eſt nuſquam conſiſtere: quo nomine Homero dicuntur αἰπόλια πλατέα. Rurſus Capricornus ex eadem pecudis natura producit ſalaces, λάγνους, καὶ καταφερεῖς. At melior pars vltima, id eſt, ἡ ἔκφυσις τοῦ ἰχθύος. Nam effœta vitiis ſenecta vel inuita tandem σωφρονίζει.

v. 8. *Mens natat.*] Horatius:

——*pars multa natat modo recta capeſſens,*

Interdum vitiis obnoxia.— Inde ἐπιπολαίους φρένας dicunt etiam Græci. In veteribus Gloſſis: *Titubo, nato, vacillo.*

v.9. *Pars prior & Veneri.*] *Pars prior at veneri.* Non ſolum λάγνοι καὶ κατωφερεῖς, ſed etiam τὰ ὀπίσθια καταπεθλυμμένοι.

v.10. *Ille quoque inflexa.*] Qui ſub Aquario naſcuntur, ſtudium habebunt circa aquæductus, expreſſiones aquarum, elices, naumachiis, euripos, ſphæram mundi. Dociles & mites erunt: liberales ac effuſi.

v.12. *vndas inducere terris.*] In verſu bis poſuit *terris*, ſi hanc vulgatam lectionem ſequimur. Non dubium eſt poſterius corruptum eſſe. Qui dubitat, aut contradicit, imperite facit, neque audiendus eſt. Quid ſubſtituam neſcio, niſi, quod verum puto, *tectis* pro *terris* legamus. Significat expreſſiones aquarum, quæ epitoniis verſis, ſalientibus ſuis excuſſæ ſurſum emicant.

Ibid. *Litoribuſque nouis.*] Per hæc, & quæ ſequuntur, euripos, & noua fluminum emiſſaria in Circo intelligit, quæ vocat ficta flumina. Virgilius:

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

Flumina, hoc eſt Euripum Circenſem. Caſſiodorus: *Circenſes, quaſi Circuenſes: propterea quod apud antiquitatem rudem, quæ necdum ſpectacula in ornatum deduxerat fabricarum, inter enſes, & flumina locis virentibus agerentur.* Fluminibus ergo ſucceſſit Euripus: qui, vt ait idem Caſſiodorus, maris vitrei reddebat imaginem. vnde illuc delphini æquorei aquas interfluebant. Seruius ad eum locum Poetæ idem quod Caſſiodorus: *Olim in litore fluminis Circenſes agitabantur, in altero latere poſitis gladiis, vt ab vtraque parte eſſet ignominiæ præſens periculum.*

v.17. *Mille ſub hoc habitant artes, quas temperat vnda.*] De Metone Athenienſi aquilice & aſtrologo hæc dicta eſſe olim in ſecundo operis de Emendatione temporum docuimus. Meton enim non ſolum aſtrologiæ ſtudiis, ſed etiam aquiliciis & aquarum librationibus nobilis fuit. Nam quos fontes hic Manilius memorat; eos ipſe induxit Athenas, auctore Phrynicho Comico in μονοτρόπῳ.

τίς ἐστιν ὁ μετὰ ταῦτα ταύτης φροντιῶν;
Μέτων ὁ Λευκονοιεὺς οἶδ' ὁ τὰς κρήνας ἄγων.

Aquilices ſiue Aquileges Græci ὑδροσκόπους vocant, Latini Libratores: item ipſam ὑδροσκοπίαν, ὑδροφαντικὴν, ὑδρομαντευτικὴν in Geoponicis ex Democrito, item ὑδροσκοπικήν.

Ibid. *Mille ſub hoc habitant.*] Poſt hunc verſum tranſponendus huc

dus huc is, qui quartus ab hoc eſt: *Quæ per aquas, &c.*

v.18. *Quæ per aquas veniunt operum portiſque ſequuntur.* Fœdata ſunt hæc. Rectæ Gemblacenſis & alter manuſcriptus: *ponteſque ſequuntur.* id eſt arcus operum; aquæductus arcubus pontium impoſitos.

v.19. *Quippe etiam mundi faciem.*] παρέπηγμα ortuum & occaſuum ſiderum edet. Ex illo parapegmate Metonis Plinius & Columella non raro ortus & occaſus ſtellarum petunt. Vide IV. lib. de Emend. temp.

v.20. *ſedeſque mouebit Sidereas*] Inſtituet conuerſionem cæli, quam dicet fieri decem & nouem annis, vt non ante perfecta ἀποκατάστασις τ̃ σχήσεως κ̀ τῆς ἐπιτῶν κ̀ τῆς ἀνατολῶν κ̀ δύσεως fiat.

Ibid. *cælumque nouum verſabit in orbem.*] *orbem* τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα, cuius auctor Meton. *nouum*, nouam periodum „quæ veterem periodum, Harpali octaetericam ſuſtulit, vt Harpalea Cleoſtrateam. Aratus:

> γιγνώσκεις· τὰ δὲ κ̀ σύ. τὰ γὰρ (συναείδεται) αἰεί·
> ἐννεακαίδεκα κύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο.

v.21. *dulceſque fluunt ad ſidera partus.*] Scribe *ab ſidere.* Non ſemel in hoc ſcriptore *ad ſidera* pro *ab ſidere* ſcriptum fuit.

v.22. *Pectora nec ſordent.*] Liberales ſunt. Interdum prodigi.

Ibid. *faciles in damna feruntur.*] φιλοδάπανοι ſunt. Ptolemæus δαπάνους vocat.

v.23. *ſic profluit vrna.*] Expletur, & impletur.

v.24. *Vltima quos gemini.*] Piſcibus geniti maritimis ſtudiis implicabuntur: naues & armamenta naualia parabunt: naucleri erunt: ναυηγοὶ κ̀ φιλίσοφοι. petitiſſimi rei naualis: piſcatores, naumachi, fecundi, voluptarij, inconſtantes, ac nullibi ſtabile ſtabulum habentes.

v.29. *tot ſunt parua quoque.*] Lege:

tot ſunt, parua quot membra carinæ.

v.30. *Peruenit in aſtra.*] Argo enim κατηστερίσθη.

v.33. *Iamque huc atque illuc caligine vertere clauum.*] Quis hæc probauerit? Gemblacenſis + *aliquem conuertere.* Suſius recte *agilem conuertere.* Suſij manibus igitur huius emendationis habenda gratia.

Pag. 89. v.1. *fluctuſque effindere rector.*] Aio rectam lectionem eſſe, *fluctuſque effindere rector.* τὸ *frenare ratem* id oſtendit: item ſequentia.

ſequentia. Nam dicit aut rector ſtabit ad clauum, aut remex temo aget nauem. Vera eſt ea lectio.

v.1. *Aut remis agere.*] Scribo hæc omnia ex fide Gemblac.

Iamque huc atque illuc agilem conuertere clauum,
Aut remos agitare, & lentas flectere tonſas.

v.13. *Et placidum ductus.*] Scribe *inductis euerrere.* Etiam infra dixit *inductis retibus* — *Euerrere,* κυελολόγως. Nam inde Euerriculum.

v.8. *Fecundum genus eſt nautis*] Ridicule. Scribe. *Fecundum genus eſt natis.* Qui hinc naſcuntur, fecundi ſunt, καὶ γονιμώδεις. Sunt etiam voluptarij.

Ibid. *Fecundum genus eſt natis.*] γονιμώδεις, πολυσπόροι, πολύτεκνοι.

Ibid. *& amica voluptas.*] συνουσιαστικοὶ, φιλήδονοι, ἀφροδισιαστικοί. Ptolemæus.

v.11. *Bis ſex materia propria pollentia ſigna.*] Pollentia propria materia, quatenus ἰδιοτρόπως conſiderantur, καὶ κατὰ τὸ ἀμιγές.

v.12. *Sed nihil in ſemet*] Abſoluta prima parte ἰδιοτροπιῶν καθ' ὁλότητας ζωδίων, nunc ad ſecundam ſe confert, quæ eſt κατὰ μονομοιρίας. Porro & μονομοιρίαι ipſæ aut κατὰ ἀλλήλας ſpectantur, aut καθ' αὑτάς. Quæ κατ' ἀλλήλας, eæ tantum vno modo conſiderantur, qui per denarium fit: vt per eos denarios numeros ſignorum commercia ſint. Quum autem tricenarum partium ſignum ſit, vnum quodque decurias tres habet. Singulis decuriis ſinguli Decani Præſident. primæ parti Arietis præſidet Aries ipſe, & reliquis nouem. Vndecimæ, ac reliquis nouem Taurus. Viceſimæ primæ, ac reliquis nouem Gemini. Idem ordo in cæteris Signis conſtat, vt habes in Tabula. Signa, quæ ſe ex trigono aſpiciũt, eoſdem Decanos habẽt. Nam Aries, Leo, Sagitarius, quæ trigona ſunt, eoſdem Decanos habent, Arietem, Taurum, Geminos. Eadem ratio in reliquis: vt nimirum in vno ſigno terni decani ſint: quia tribus contuberniis, ſeu decuriis diſtincta ſunt. Res admodum priſca eſt. Nam & vetuſtiſſimus ſcriptor Teucer

TRIGONA			DECANI		
♈	♌	♐	♈	♉	♊
♉	♍	♑	♋	♌	♍
♊	♎	♒	♎	♏	♐
♋	♏	♓	♑	♒	♓

Babylo-

Babylonius de illis tractauit. Abrogata vero a Ptolemæo, & ab Arabibus relata, qui has partes vocant *Wageab*. Ac quanuis priſca res eſt, appellatio tamen non vetuſta. Nam ſumpta eſt a militia Romana, vt pleraque alia in hac matæotechnia. Qui enim Græce & Latine ſciunt, nunquam concedent δεκανὸν Græca analogia inflexum eſſe. Nam ſi verum erat, etiam Græca analogia πεντανὸν, ἑπτανὸν, & ſimilia formaret. Contra militiæ Romanæ ſunt Decanus, Primanus, Quintanus. Decanus in Caſtris eſt caput contubernij habens nouem ſub ſe: ipſe decimus eis præerat: a quo nomen illi. Idem dicebatur caput ſcholæ. hodieque in collegiis eccleſiaſticis qui decimus eſt, ac princeps collegij, alibi Decanus, alibi Caput ſcholæ vocatur, vt in Volcis Tectoſagibus, & Arecomicis, & reliqua prouincia Narbonenſi. Nimirum quia ſchola & contubernium idem. Turcæ etiam omnem decanum vocant cameræ præfectum. hoc enim apud eos ſonat *Odabaſſi*. Nam *oda* eſt camera, ſiue contubernium. Vbi enim magnus numerus eſt, diſtribuunt in decurias, quas, vt diximus, *Odas*, id eſt contubernia vocant. Magis oſtendunt morem Romanum, qui ſuis Decanis ſingulos munifices attribuerunt, quos Græci artis magiſtri ζωστῆρας vocant: quod & ipſum Romanæ militiæ verbum eſſe non dubitat, niſi qui Latine neſcit. Quare & nomen quoque illis a militia Romana Arabes, vt dixi, vocant Wageah وجاه id eſt πρόσωπα. Ita ipſi hominem vocant aliquo honore præditum, aut aliquo in gradu conſtitutum, vt eſt Decanus in decuria ſua & contubernio. quia Græci vetuſtiſſimi non δεκανοὺς (hoc enim a Romanis deductum) ſed πρόσωπα vocarunt, id eſt ἀξιώματα. Iudæi, vt Aben Ezra, & alij, vocant פָּנִים, id eſt, πρόσωπα. Eſto Sol in x parte Arietis. Quia οἰκοδεσποτεία Martis eſt Aries, dicemus Solem eſſe in decano primo Arietis, προσώπῳ ἄρεως. Rurſus eſto Sol in xx Arietis. Dicemus Solem eſſe in ſecundo Decano Arietis, προσώπῳ ἡλίου. Denique ſit Sol in xxx Arietis. Dicetur Sol eſſe in tertio Decano Arietis, προσώπῳ Ἀφροδίτης. Demophilus. Non igitur οἱ δεκανοὶ dicuntur πρόσωπα, ſed οἱ συγκατατέλλοντες αὐτοῖς ἀστέρες φαινόμενοι. Itaque primum πρόσωπον eſt is planeta, cuius ſignum eſt: ſecundum πρόσωπον Planeta ſequens. Et ſic deinceps. Aries eſt Martis primum πρόσωπον, ſecundum Solis, tertium Veneris iuxta ſeriem errantium.

v. 16. *Quam partem decima dixere Decania gentes,*] τὸ *decima* de-

 prauatum.

prauatum. Non poſſum opem adferre. Tolerabiliter legeris *decimam*.

v. 18. *propria ſub ſorte feruntur.*] Melius Gemblacenſis: *triplici ſub ſorte.*

v. 22. *Et verum in cælo eſt.*] Correximus olim *in caco eſt.* Neque debet nos ſententiæ pœnitere. Gemblacenſis habebat *in ceno eſt*. id eſt *in cœno*. in voragine. non male. Sed Manilius ſcripſit *in caco*.

v. 25. *nomina celat.*] *momina celat.* Semper coniungit hæc duo, vires & momina.

v. 30. *Aſtrorum princeps.*] Repone quem habet Gemblacenſis, & quædam editiones:

Nanque Aries primam partem ſibi vindicat ipſi.

v. 32. *Sic inter denſas.*] *Sic in ter denas.* Et *dicitur* habet Gemblacenſis pro *ducitur.*

v. 33. *Tot ducit vires.*] Repone ex Gemblacenſi:

Totque dabit vires, dominos quotcunque recepit.

Pag. 90. v. 6. *Scorpius adiuncta.*] Lege:

Libra decem partes Geminorum prima capeſſit:

Scorpius adiunctam. Centauri tertia pars eſt.

Ibid. *Centauri tertia parte.*] Gemblacenſis *partes*. Omnino legendum *pars eſt.*

v. 7. *Nec quiſquam numero diſcernitur: ordine cedit.*] Quia dixerat in Tauro diuerſam eſſe rationem ac in Ariete, quia Aries primam ſuam ſibi decuriam in ſigno ſuo vindicat, nec ideo tamen primus eſt Decanus ſigni ſui Taurus: propterea, inquam, addit, hic non numeri, ſed ordinis rationem haberi. Neque enim quia primus eſt Taurus poſt Arietem, propterea primam in ſuo ſigno decuriam obtinebit: ſed cedit ordini: Cancer enim ordine venit.

v. 8. *Cancer in aduerſum Capricorni dirigit aſtrum.*] *Dirigit*, tendit, abſolute, vt non ſemel apud Tertullianum. Homero τιτύσκεται.

v. 9. *Bis quinas partes primum dignatur.*] *dignatus* Gemblacenſis, & nos olim.

v. 18. *Hos quoque coniungit.*] Ita melius puto, quam quod extat in Gembl. *His quoque contingit.* Vt Leo Tauro quadratus eſt, ita Geminis ſextilis. Hoc vult. Bonincontrius enim ὀνειροπολεῖ.

v. 20. *Quum tribuit.*] *Quoi tribuit.* Sed totum locum ita concipe.

Quoi

Quoi tribuit primam partem. vicina relicta eſt

Vicino, Nemeee, tibi. pars ipſius ima eſt.

v.22. *Quæ faſtidito conceſſa eſt.*] Græciſſat, *conceſſa eſt iure potiri.* Συνεχωρήθη νόμῳ. Paulus l.vltima, De aleatoribus: *Quod in conuiuio veſcendi cauſſa ponitur, in eam rem familia ludere permittitur.* οἱ οἰκειακοὶ παίζειν συγχωροῦνται.

v.25. *veris iuga temperat illa.*] Imo, *ille:* contra in ſequenti *hac*, non *hic:* & *lucibus*, non *lucidus*.

——— veris iuga temperat ille:

Hac autumnales componit lucibus horas.

τὸ *lucidus* impoſuit Bonincontrio. Itaque ſatis ſtolide *lucidus* in *lucibus* innouauit.

Pag.91. v.5. *Regna ferunt ſummas partes.*] Interpungenda:

——— recipitque receptus,

Principiumque ſui donat. coniuncta Leonis

Regna ferunt, ſummas partes at Virginis eſſe.

v.8. *Hærentiſque decem partis nota.*] Scribe indubitato.

Hærenteſque decem partes Nepa vindicat ipſi.

ipſi, ſibi ipſi, Manilianum. Nepam pro Scorpione vſurpat etiam Cicero vterque Marcus, & Quintus, Gloſſæ. Nepa, σκορπίος. Alij veterum pro Cancro, vt Plautus. vide Varronem.

v.11. *Lanigero primos tradunt.*] Piſcium primam decuriam obtinet Capricornus, ſecundam Aquarius, tertiam Piſces ipſi. Atque ita rem habere, niſi prorſus inſanimus, vel vnum Diagramma noſtrum conuicerit. Ratio trigoni aliter non patitur. Et quemadmodum primum ſignum Aries primam decuriam in ſuo ſibi ſigno obtinet, ita Piſces vltimam in ſuo. At Manilius primæ Piſcium decuriæ Arietem decanum facit, ſecundæ Taurum, tertiæ ipſos. Magna eſt inſcitia, an alogiſtia.

v.17. *& melius ſociat quoque ſæpius orbem.*] De vitio ſatis conſtat. De remedio conſulendus Gemblacenſis:

& melius ſociat, quo ſæpius, orbem.

idem eſt, quod paulo ante, dixit, *repetitaque nomina*, vel *momina*. Vtrunque enim admitti poteſt.

v.18. *Ne tua ſub titulis.*] Signum natura in terna ſigna alia diuiſit, ne forte ſub noto titulo fallaris, & hæreas illis tantum, quæ ſupra in apoteleſmatis ſignorum integrorum poſuimus. Nam ſi duo ſub eodem ſigno nati ſunt, alter puta in ſexta parte

 Arietis,

Arietis alter in decima ſexta, ne ideo putes ſimilium motum ſo-re. Fallet enim te titulus Arietis. Nam quanuis in eodem ſigno, tamen priores ἰδιοτροπίας Arietis ſortietur, quas ſupra in Ariete enarrauimus; quia Aries ſuæ primæ decuriæ Decanus eſt. Alter vero, qui natus eſt ſub decuria Tauri, habebit mixta apoteleſmata Arietis & Tauri.

v. 19 *Diſſimulant non oſtendunt.*] Tituli ſcilicet non oſtendunt qualia ſunt ipſa aſtra, ſed diſſimulant. Hic corruptus eſt Gemb. Habet enim *oſtentur*. An dicendum Manilium ſcripſiſſe:

Diſſimulant non oſtentum mortalibus aſtra.

Aſtra diſſimulant non oſtentum. quod nolunt oſtendere. Sed, cur vulgatam lectionem reiiciamus?

v. 20. *Inque alio quærenda manet.*] Lego, *Inque alto quærenda manent*. Aſtra ſcilicet. *Alto*, obſtruſo, recondito.

v. 21. *Teſtis erit varius.*] Pone Solem eſſe in VI parte Arietis, primo decano Arietis. Quia Sol τῶν ψυχικῶν προΐσταται, erit is animus perplexus, dubius, venditator, vanus. Rurſus ſtatue Solem in XVI parte Arietis, ſecundo decano Tauri. Dicemus eum animum laudis cupidum, taciturnum, amoribus, ac delitiis deditum. Denique pone in XXVI Arietis, Decano Geminorum tertio. Dicemus ſolertem, vigilacem, lucri cupidum. Nam hæc omnia ſingulis ſignis ſuis expoſita ſupra ſunt. Vide quot diuerſitates morum in vno ſigno pro ratione Decanorum.

v. 32. *Nec tantum lanas Aries.*] Quia Luna τῶν. ἀεὶ τὸ σῶμα καὶ τῶν πράξεων κυρία, pone Lunam ſimiliter eſſe in primo decano Arietis. Naſcetur mercator. In ſecundo conſtituta aratorem faciet, in tertio Muſicum. Vides manifeſta diſcrimina. Sed hæc pari leuitate perierunt, atque inuenta fuerunt. In ſolis enim Arabibus, tanquam in fundo, hæc fæx reſedit. Ptolemæus enim καὶ πάντες οἱ Πτολεμαΐζοντες reiiciunt.

Pag. 92. v. 6. *Multum, inquis.*] ἀπάντησις. dictum μιμητικῶς. *Tenuem* ἀχελῆ, ἄβρον. Græci λεπτὸν, λεπτομερής.

v. 7. *Cernere quum facili lucem ratione viderer.*] *viderer*, putarem. *Audire vocem viſa ſum modo militis.* ἔδοξα ἀκούειν.

v. 8. *Quod quæris, Deus eſt.*] Verba Manilij ad obiectionem. ὑπόκρισις πρὸς ἀπάντησιν.

v. 10. *Et tranſire tuum pectus.*] Et exire extra te.

v. 11. *Pro precio labor eſt.*] Ad eandē ſententiam auctor Ætnæ:

— *immenſus*

——— *immenſus labor eſt, ſed fertilis idem :*
Digna laboratis reſpondent præmia curis.

v.12. *Nec mirere.*] Ne primo aditu deterrearis. ſatis eſt potuiſſe intrare. Cætera in tua poteſtate.

v.14. *At niſi perfoſſis.*] Piget te modici laboris in diuinæ rei inueſtigatione, at non immodicæ fatigationis, in auro eruendo. Perſequitur hoc argumentum auctor Ætnæ.

Scrutamur terras, euertimus omne profundum.

v.19. *Annua ſolliciti conſummant vota coloni.*] Tibullus :

Hoc natale ſacrum multos conſummet in annos.

Sed Gemblac. habet *conſumunt.* & multum alternant apud illum & excuſos *conſummare* & *conſumere.*

v.21. *mortemque ſequemur In prædas.*]. Gemblacenſ. rectiſſime

———*Martemque ſequemur In prædas.*

v.23. *Luxuriæ quoque militia eſt vigil.*] Non ſolum militia eſt in caſtris, qua Martem ſequentes in prædas ruimus : ſed & ſolicitudo circa gulam & ventrem eſt altera militia.

Ibid. *atque ruinis.*] ἀσωτίᾳ & nepotatu, quo bona prodigimus.

v.25. *quantum eſt; quod veneat omne*] *quantum eſt, quo veneat omne ?* aurum ſcilicet.

v.26. *Impendendus homo eſt.*] Si aurum impendis, nihil magnum impendis. Impendenda maior res, homo ipſe, vt adipiſcaris Deum.

v.30. *Sed propias partes.*] Non ſolùm τὰς μονομοιρίας κατ' ἀλλήλας ſpectare ſat eſt, ſed & καθ' αὐτάς. Eſt altera pars monomœriarum. Veteres Ægyptij in portiones & momenta Signa diuidebant: eaſque particulas etiam ſigna vocabant, vt quædam quaſi ſigna in ſignis eſſent. Neque verò æqualiter ea diuiſerunt, vt in decanis fecerant: ſed alias atque alias diuerſimodis portiones fecerunt, propter diuerſas rationes, quas abſolutis ſtellarum circuitionibus attribuebant. Portiones igitur eæ in ſignis aliæ Saturni inueniuntur, aliæ Iouis, aliæ Veneris, ac deinceps reliquorum Planetarum. Quorum igitur ſtella quædam inuenitur in domo beneuolæ, ac terminis maleuolæ, ea vitiat atque obſcurat fortunam. Ita terminorum effectus alterat ſtellarum apoteleſmata. Sunt autem earum partium aliæ λαμπραὶ, aliæ σκιεραὶ, καὶ ἀμυδραὶ: aliæ ſteriles, aliæ vſtæ: aliæ rigentes, ſeu algidæ. Puteales etiam addiderunt ſiue a ſe, ſiue a priſcis Græcis Arabes maleferiati, ri-

dicula ac ioculari impudentia. Denique noxias aut vtiles partes conſtituebant, prout Decanorum poteſtates erant. Idem iudicandum de partibus plenis, ac vacuis apud Firmicum libro IV. Quæ omnia veterum Ægyptiorum otioſæ ἀεργίας ἀποτελέσματα ſunt ex illorum monomœriis, & Æſculapij Myriogeneſi excuſſa.

v. 33. *Quaque minor.*] *Quaſque minor.*

Pag. 93. v. 10. *Aut faciens iter aut quærens.*] Suſpectus verſus, Gemblacenſis habet *vritve redutve.* Sed profecto eſt πονηροῦ κόμματος.

v. 13. *Momentoque negat vires vtroque ſalubres.*] Præferimus lectionem Gemblacenſis ——— *victumque ſalubrem.* Sequentia atteſtantur.

v. 19. *Per varias cauſas.*] Melius Gemblac. *Per partis cauſſas.* Vnde ridicule, vt ſolet, Bonincontrius nouauit, *Per paruas pauſas.* *Per partis cauſſas*, per ſingularum partium cauſſas.

v. 20. *Incidimus ſi verba piget.*] Locus peſſime acceptus. Opem ferre non poſſum. Neſcio, an legendum *Incidi.* Hoc eſt, ſi piget nos verborum inflexionis in hac ξενοφωνίᾳ & egeſtate ſermonis Latini. Nam noue imperſonale cum verbo non tranſitiuo poſuit. Sic in Sphæra barbarica:

Ardentem medios animum libet ire per ignes.

Eodem modo dictum fuerit hic, *incidi verba piget*, vt illic *animum ire libet.* *Incidi verba*, vt dolari. Aliud eſt verba cædere apud Terentium, pro verba facere, quod Attici dicebant λογοκοπεῖν. vnde ῥήτορες λογοκόποι, & κόπις orator. Nam apud Priſcianũ legitur λόγους κόπτειν. Quamobrem incidere verba fuerit noua incude recudere. quod faciendum neceſſario in paupertate eloquij Romani. Si ponamus ita legendum: ergo totus locus ita concipiendus:

Sed quis tot numeros toties ſub lege referre,
Tot partes iterare queat? tot dicere ſummas?
Per partis cauſſas faciem mutare loquendi,
Incidi ſi verba piget?

Quomodo, inquit, ξενοφωνίαν expreſſero, niſi verba ipſa quomodocunque inflectam? niſi noua incude verba procudam?

Ibid. *Sed gratia deerit.*] ἀπίθανος. Aliquis dixerit: Hoc non probabitur. Nam quid in poeſi acceptum eſſe poteſt, niſi delectet? Fruſtra probatur quod aurium iudicio improbatur.

v. 22. *Sed mihi per carmen.*] ἀπέχεται πρὸς ἀπίθανον. Atqui mihi

non

non fingenda arbitrio meo materia datur, vt Poetis, ſed monſtranda. Non cuiuis hæc erant obuia.

v.24. *Nec fingenda datur.*] Nō placet lectio Gemb. *Nec ſignanda. dedit ipſe ſibimet.*] Gemblac. *dabit ipſe.*

v.28. *Orus ſi tamen hæc.*] τὸ *tamen* abundat, vt Horatio —*ſi tamen*

Non inuiſa rates tranſiliunt freta.

Sed Gemblacenſis habebat —— *ſi tantum poterit.*

v.29. *Accipe damnanda.*] Noxias duntaxat μονομοιρίας expoſiturus eſt.

v.30. *Lanigeri.*] In Ariete hæ partes noxiæ ſunt ſecundum Manilium: IV. VI. XII. XIV. XVII. XVIII. XXI. XXIV. XXV. XXVII.

v.33. *vnaque viginti numeris pars addita laudet.*] Lego, *pars addita lædit.* Gemblac. *gaudet.* Vera lectio, quam reſtituimus. Sic infra —— *viceſima & altera lædit.*

Pag.94. v.1. *Et quintam.*] Melius *quinta* Gemblac.

Ibid. *conſummat ſeptima.*] *conſummans.*

v.2. *Tauri nona mala eſt.*] Tauri partes noxiæ IX. XIII. XVII. XXI. XXIV. XXVI. XXVIII. XXX.

v.5. *fraudata duobus Triginta numeris.*] Conſtanter legimus, vt olim:

Quaque decem treſque ingeminat, fraudatque duobus
Triginta numeros: & tu triceſima ſumma.

v.6. *Triginta numeris & tu.*] Gembl. *Triginta numero ſextum.* Quæ profecto ſunt veſtigia noſtræ emendationis. Nota autem, candide Lector, fecunditatem ingenij poetæ in iſtis moroſis numeris concipiendis. Neſcio, an Ouidio melius ceſſiſſet.

v.7. *Peſtifera in Geminis.*] Geminorum partes noxiæ, I. III. VII. XV. XIX. XXI. XXV. XXVII. XXIX.

v.8. *ter quinta & noxia per ſe*]. Deprauatiſſima ſunt: Gembl. — *ter quina & noxia pars eſt.* Noli dubitare, quin vera ſit lectio: — *ter quina noxia par eſt.* Sic infra: *& ſimilis noxa veniet.* ——

v.12. *Nec Cancri.*] Cancri partes noxiæ I. III. VI. VIII. XI. XV. XVIII. XX. XXV. XXVII. XXIX.

v.13. *decimaque peracta.*] Scribo *peracta.*

v.14. *nec ter quinta.*] Scribe, *ter quina.* Ita etiam Gemblacenſis. Sic ſupra:

—— *ter quina noxia par eſt.*

v.17. *Tu quoque contactu.*] ἐπιτολὴ τοῦ δείξοντος, quando extare incipit

cipit ſupra Orizontem. Leonis partes noxiæ, I. IV. X. XV. XXII. XXV. XXVIII. XXX.

v.18. *Et prima ſub parte.*] *Et quarta ſub parte* —— Gemblac.

v.18. *& quinta ſalubris.*] Gemblac. *bis quinta ſalubris.* Atquin non loquimur de ſalubribus partibus, ſed contrariis. Lege ergo

—— bis quinta ſalubri

Terque caret cælo. viceſima & altera lædit.

Deſperatus erat locus. bis quinta & ter quinta (hoc enim latinius) ſunt inſalubres.

v. 19. *Terque caret cælo.*] Iam dictum eſt. Bonincontrius: *Imo non caret: quia Leo eſt magnum ſignum, ſed caret lumine, quia eſt nebuloſa in iuba Leonis.* quaſi de ſtellis loquamur. Non deerunt tamen, qui tam aſininæ interpretationi accedent. Sed multis eiuſmodi emblematis vermiculatum eſt eius commentarium.

Ibid. *ſalubri Terque caret cælo.*] Sic infra:

—— bis ſexque peractis

Octo bis aut denis metuendus dicitur aër. Ibi *aër*, vt hic *cælum*.

Ibid. *viceſima & altera.*] viceſima ſecunda. *Alter ab vndecimo* eſt tertiuſdecimus.

v.20. *Et tribus appoſitis iunctum eſt.*] Lego:

Et tribus appoſitis iunctim, totidemque ſequutis.

v.22. *Erigones.*] Virginis partes noxiæ, I. IV. VI. VIII. XI. XXI. XXIV. XXX.

v.26. *Et quinta in Chelis.*] In Libra partes noxiæ, V. VII. XIII. XVIII. XXIV. XXVII. XXIX. XXX.

v.27. *Septima & vndecima eſt.*] Scribe:

Septima & vndecima, decimaque & tertia iuncta.

Etiam fere ita Gemblac.

v.29. *nec non triceſima.*] Gembl. *nona & triceſima.—& ambæ, Quæ numerum claudunt, nona & triceſima, partes.*

v.30. *Scorpios.*] Scorpij partes noxiæ, I. III. VI. XV. XXII. XXV. XXVIII. XXIX.

Ibid. *cui tertia pars eſt.*] Lege —— *cui tertia par eſt.* item —— *& quæ ter quoque quina notatur.*

v.33. *votumque capeſcit.*] *nonumque capiſcit.* Gemblacenſis, vt nos olim.

Pag.95. v.1. *Si te fata tenent.*] Sagittarij partes noxiæ, IV. VIII. XII. XVI. XX. XXIV. XXVI. XXVIII. XXX.

v. 6.

v.6. *Nec pars optanda eſt.*] Capricorni partes noxiæ, VII. IX. XIII. XVII. XIX. XXV. XXVII. Legendum vero:

Nec pars optanda eſt Capricorni ſeptima. nona Conſentit —

v.9. *Quæne auget quinto numero vel ſeptima fertur.*] Gemblac. *Quæve auget quinta, numero vel ſexta feretur.*

v.11. *Damnanda eſt.*] Deeſt verſus nomen Aquarij notans. Aquarij partes. XI. XIII. XV. XIX. XXI. XXV. XXIX.

v.12. *Tertiaque & quinta eſt.*] Scribe:

Tertiaque, & quinta, & numero quæ condita nono eſt.

Ibid. *Condita non eſt.*] veſtigia ſcripturæ veteris Archetypi, *noneſt*; vt *parteſt, capitex, aliaſt.*

v.14. *Cumque illa quartam accumulat.*] *accumulans.* Gemblac. *accumulant.* eſt veſtigium veræ lectionis.

v.15. *Tertia per Geminos.*] Piſcium partes noxiæ, III. V. VII. XI. XVII. XXV. XXVII.

v.20. *Aera, vel ſiccum.*] Gemblacenſis recte *vel ſicco.* id eſt ſiccitate. ſterilem ſiccitate vel humore.

v.21. *Si rapidus Mauors.*] Mirum *παραπτῶν ἐπιμετρείαν* hic apponi, eamque duobus verſiculis adſtringi, quum antea non fecerit.

v.22. *Saturnus ſumet glaciem.*] τὸ *ſumet* ſuſpectum. Quin & illi duo de Planetis verſiculi, vt ingenue loquar, non ſunt Manilij.

v.23. *Nec te perceptis.*] Tertia & vltima hæc pars τῶν εἰδικῶν ἀποτελεσμῶν, quæ κατὰ τὴν χώραν ἀνατολικὴν conſideratur. In Gemblacenſi. Lemma præibat. ORIENTIA SIGNA QVID EFFICIANT. & vere. Nam orientium tantum habetur ratio: quia, vt inquit Poeta, orientia has vires habent, vltra ortum remittunt.

v.25. *vltroque remittunt.*] Gemblac. & textus Bonincontrij recte, *vltraque.*

v.26. *Namque vbi ſe.*] Aries oriens dabit inexhauſtas & inexplebiles cupiditates, impudentia & audacia ingenia, inconſtantia, otioſa, peregrinandi auida.

v.27. *Et ceruice prior flexis quoque.*] Interpolata ſunt. Legendum ex Gemblacenſi:

Et ceruice prior flexa, quam cornibus ibit.

Arietis χαλδοχερεία ſua terga reſpicientis. Alibi:

Et ſua reſpiciens aurato vellere terga.

Ergo flexa ceruix prior oritur, quam cornua.

v.30. *Tantum audire iuuat.*] Gemblac. *Tanta*. Legendum vero *audere*. eſt ἐπιφώνημα. Bonincontrij textus *Tantum haurire*. Quod ipſe innouauit.

v.31. *Et ruit & mutat.*] Gemblacenſis habet, *Vt ruat, & vincat. Et ruit, & mutat.* ἀλλοπρόσαλλος.

v.32. *Mollia per placidas delectant.*] Magis placet lectio Gemb. *deludunt otia*. vera illa eſt lectio. Deludere eſt τὸ ἀφομιλήσασθαι Græcorum, & ἀψιψιάζειν Poetarum.

v.33. *Sed iuuat ignotum.*] Et hic quoque præfero Gemblacenſem ſcripturam.

Sed iuuat ignotas ſemper tranſire per vrbes.

v.34. *Quum vitreum findens aurato.*] Gemblacenſis vitioſe *aurauit*. Tanquam luce aurei velleris etiam ipſum mare afficeret. Sed vulgata lectio vt vera, ita longe melior.

Pag.96. v.5, *& Colchida regna reuexit.*] Innouatum ex alia vitioſa ſcriptura: *& Colchida terga reuexit*. Facili errore. Nam ſcripſit Poeta: *tergore vexit*. Semper hic poeta dicit tergus pro tergo. quod tamen negarent Grammatici, qui tergum νῶτον, tergus τὸ νώτειον δέρμα interpretantur. Sane verum eſt Tergus & Terginum pro corio vſurpari, vt Lucilio:

——*dum ſaluo tergo & tergino licet.*

Sed & tergus pro tergo vetus Sotadeus verſiculus dixit:

Galli timidi ſemineces tergora vertunt.

v.6. *At quos prima creant.*] Tauro oriente cinædi, agricolæ formantur.

v.9. *Auerſus venit in cælum.*] Taurum auerſum oriri, & poſteriora eius prius aſcendere, ſupra tetigimus. Propterea qui eo oriente naſcuntur, eos ait τὰ ὀπίσθια κατωπισθελῶς.

Ibid. *Diueſque puellis.*] Abundat puellis Taurus. Nam ἐν τῷ σώματι τὰς ὑάδας, καὶ τὰς πλειάδας habet, quas alij veteres ἐν τῇ ἀποτομῇ collocabant. Itaq. a Pleiadibus oriri incipit. *Diues puellis*, vt infra:

——*iugis Bithynia diues.*

v.10. *Pleiadum paruo referens.*] *referens* ἀναφέρων. vnde ἀναφοραὶ dicuntur ſidera, quum oriuntur. Sidus Vergiliarum *paruo glomerabile* dixit, quia ſunt in ſe conglobatæ, ac conſertæ, ita vt minimum ſpatium occupent. Nihil enim aliud ſunt, quam ἀστέρων συστροφὴ, quod oculi & experientia docent. a qua mente Val. Flaccus lib. v dixit: *Pleiadumque globus*—— Theo: ὅτι τὰς πλειάδας

λέγομεν

λέγομεν βότρυος δίκην συγκεκλιμένας. Aratus quoque confertas deſcribit & in ſe collectas, quum de Perſeo loquitur :

ἄγχι δὲ οἱ σκαιῆς ἐπιγουνίδος ἤλιθα πᾶσαι
πληϊάδες φορέονται. ὁ δ᾽ οὐ μάλα πολλὸς ἁπάσας
χῶρος ἔχει. καὶ δ᾽ αὐταὶ ἐπισκέψασθαι ἀραιαί.

Ouidius in Phænomenis ſuis ita hæc vertebat ex Arato. (vertit enim Aratea.)

Pleiades ante genu ſeptem radiare feruntur;
Sed tantum apparet ſub opaca ſeptima nube.

Nam ſequentia vertebat :

ἑπτάποροι δέ τε αἵγε μετ᾽ ἀνθρώποις ὑδέονται
ἓξ οἶαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσι.

Quia vero paruum ſpatium obtinent, propterea Nicander ὀλιζώνας vocat.

v.11. *Accedent quoque rurſus opus.*] Lege :

Accedent quoque rurſu opes——— Sed Gembl. legit *Accedent &c.*

v.13. *Sed Geminos aqua profert cum vincula cogit Parte.*] Quam multa delirare cogimur, vbi ſine ope manu ſcriptorum profligatos locos, cuiuſmodi iſte eſt, emaculare volumus. Gemblacenſis diuerſam lectionem oſtendit ab ea, quam olim proferebamus. Habet enim: ——— *quum vincla tegitque Parte*— quæ proxime abſunt a vero. Lege ergo :

Sed Geminos æqua quum profert vnda tegitque Parte —

In hoc ſcriptore, vt & in aliis codicibus, non raro literæ *cl* coaleſcunt, & contra litera *d* diuulſa. quare *vnda*, *vincla* inuicem commutantur apud hunc, & item *ſedis*, *ſeclis*. Hoc in omnibus manu ſcriptis accidere ſciunt, qui in illorum lectione accurate verſantur. Sidera quum oriuntur, proferri ab vnda Oceani, pluries dicit in Sphæra barbarica, vt Aratus ab Oceano: & res exemplis non indiget. Quum vnda profert, & tegit: id eſt, quum prima pars Geminorum oritur ab Oceano, & reliquum adhuc tegitur: æqua parte, hoc eſt, æqualiter ambo incipiunt oriri. Amborum enim capita prima oriuntur.

Ibid. *At Geminos æqua quum profert vnda tegitque Parte.* —] Geminorum ortus producit literatos, ſtudioſos, hilares, facetos, cantores, fidicines, acres & acutos.

v.16. *Corda creat & voce bonos citharaque ſonanti.*] Interpolatitia ſunt. Gemblacenſis optime :

Corda creat, vociſque bonis citharaque ſonantis Inſtruit.—

v.17. *& dotes alto cum pectore iungit*] Non eſt ſanus locus. Gemblacenſis lectio etiam exulcerata eſt. — *& dotes ſaltus.* Fortaſſe:——— *& dotes ſalium cum pectore iungit.* Vrbanos,& ſalibus abundantes. vt ſupra: — *tincta lepore Corda.*— .In vulgari fortaſſe latet veritas: ——— *& voces lato cum pectore iungit*; quod putamus verum eſſe.

v.18. *At niger obſcura.*] Cancer oriens cæcos creat. Genitura Oedipodis.

v.19. *Quæ velut extinctis.*] Qui hæc ſine codice emaculare voluerit, cæcior erit, quam ij, quos hæc nubes producere dicitur. Gemblacenſis :

Quæ velut exutus Phœbeis ignibus ignis.

Ignis exutus Phœbeis ignibus eſt Luna deficiens priuata Solis lumine, quo illuſtratur. Idem ad verbum Aratus :

οἶδ' ἀμυδρὰ φαίνονται, ὅτε σκιάῃσι κατ' ἰθὺ
ἱσαμένη γαίης τε ϗ ἠελίοιο σελήνη;

quæ haud dubium in animo habebat Manilius.

v.20. *Deficit.*] Recte, non *defuit*, vt in Gemblac. quæ nubes, inquit, deficit, velut deficere ſolet ignis exutus ignibus ſolis, Luna priuata fraterno lumine.

v.20. *& multa fuſcat caligine ſidus.*] Intelligit τὴν νεφελοειδῆ συστροφὴν, quæ eſt circa Cancrum. Eam dicit ἀλαμπῆ perinde vt Lunam, quum deficit. Alij φάτνην vocant. Aratus:

Σκέπτεο ϗ φάτνην, ἡ μέν τ' ὀλίγῃ εἰκυῖα
ἀχλύϊ, βορραίη ὑπὸ καρκίνῳ ἡγηλάζει.

Sed quum hic agatur de prima parte ſignorum oriente, tam fruſtra eſt, quod Cancrum incipere oriri putat a præſepi, quam quod Scorpium ab acumine caudæ.

v.21. *Lumina deficient artus.*] Lege *ortus*, hoc eſt, partus; *vel ortos*, quod melius. In Cancri nebula orti cæci erunt. Veteres etiam Aſtrologi in genitura Oedipodis prodiderunt, eo naſcente horoſcopum & Lunam in Cancri νεφέλιον incidiſſe. Nam τὰ νεφελοειδῆ in Signis ſunt ὑπαίτια, hoc eſt αἴτια, ϗ τοῦ σώματος πηρωτικά. Græci: τοῖς νεφελοειδέσι συνάπτουσα σελήνη ὀφθαλμῶν πηροῖ.

v.22. *ſed quiſque vt viuit.*] Lege — *ſe quiſque vt viuit, & effert.* Cæcus & viuit, & effert ſe funus quotidie. Mortuus enim viuens eſt. Propterea ait cæcis genitis geminam mortem dari. Nam & vita

vitâ, quam viuunt, mors eſt, quia ſine luce: & mors altera omnibus communis nihilominus eos manet.

v.23. *Si quis per ſummas.*] Lego *Si quoi.* Gemblac. *Si qui:* quæ ſunt veſtigia veri. *Summas vndas* Oceanum, vt iam diximus in Geminis, hoc eſt, Orizontē, more veterum, qui τὸ δείζοντα, ὠκεανὸν vocant. Sic Aratus ſidera, quæ in Orizonte ſunt, νίχεϑς dicit. κείνη πυ κεφαλὴ τῇ νίχεϑ— Leo igitur oriens prodigos, ac lurcones dabit. Genitura Eriſichthonis.

v.25. *Ille patri; natiſque reus, quas.*] τὸ *reus* in eam ſignificationem accipit, quam idiotiſmus Italicus. quod alibi non legi, niſi apud hunc. Nam & ita ſupra: *Scorpius in prima reus eſt.*

v.26. *cenſuque immergit in ipſo.*] Lege *cenſumque immerget in ipſo*, vt etiam habet Gemblac. *In ipſo*, in ſe ipſo. Manilianum.

v.27. *Tanta fames animumque ſibi.*] Lege *animumque cibi.*

v.28. *vt capiat ſemet neque compleat vnquam.*] Ouidius:

——— *cibus omnis in illo*

Cauſſa cibi eſt, ſemperque locus fit inanis edendo. vt ſupra genituram Oedipodis, ſic Manilius hic genituram Eriſichthonis tangit.

v.29. *Inque epulas funus.*] Etiam impenſam funeris & culturam ſepulchri abſumet. Tanta gula erit, vt ne ad iuſta quidem mortuo facienda, aut ad annuam culturam ſepulcri, & eius tutelam quicquam reliquum factura ſit.

v.30. *Erigone ſurgens.*] virgo ſummos honores ei defert, qui ea oriente naſcitur. Ciuilis & Pontificij iuris conſultum, item æditiuum templorum efficit.

Pag.97. v.1. *Sancta pudicitia.*] πανκόσμους, ἱεροπροσπόλους. Ptolem. Ad verbum Iamblicus Pagina 59: ἢ μόνως διὰ τέλους ἀγνεύουσιν ἐξουσίας ὑπαρχούσης ἐν τοῖς ἱεροῖς διατρίβειν.

v.2. *Sed quum autumnales.*] Sub ortu Libræ nati erunt iudices, legiſlatores, ſumma rerum potientur. Genitura Auguſti.

v.4. *Iudex extremæ ſiſtet.*] Siſtet, erit. Supra.

Tempora quod ſiſtunt propriis parentia cauſis.

Eſt verbum ſubſtantiuum, vt Grammatici loquuntur: qualia τυγχάνειν, πέλειν, πεφυκέναι. Abſolute etiam apud Plautum Curculione: ——— *quin capite ſiſtat in via de ſemita.*

In Captiuis: *Nam qui obſtiterit, ore ſiſtet.*

v.5. *Imponetque iugum terris.*] Omnia adulatoria. Nam propter Auguſtum dicit; cuius natalis in anno Iuliano colebatur

iuitio Libræ IX Kal. Octobris, vel, vt Suetonius, & fragmentum Kalendarij, VIII. Kalen. At ſupra ſub Capricorno natum dixit. Non poteſt leuitas excuſari.

Ibid. *legeſque rogabit.*] Leges Iulias Auguſti intelligit. In Sphæra mundi.

Qui regis Auguſtis parentem legibus orbem. Ouidius;
Pace data terris, animum ad ciuilia vertet
Iura ſuum, legeſque feret iuſtißimus auctor.

v.7. *& cæli poſt terras iura manebunt.*] ἀποθέωσις futura Auguſti, quæ contigit anno circiter quarto poſt ſcriptionem hanc in Sphæra:

Cæſar nunc terris, poſt cælo maximus auctor.

v.8. *Scorpios extrema.*] Scorpios obtinet partes Zodiaci LX fere. Duo igitur dodecatemoria occupat. Prius dodecatemorion Chelæ complent. Eæ libræ dantur. Nam & Chelæ ſæpe pro Libra ponuntur. Arabes vocant زبان العقراب Zuben elakrabi χηλὰς τοῦ σκορπίου, ad differentiam زبان السركان Zuben eſſartan χηλῶν τοῦ καρκίνου. Alterum dodecatemorion eſt corpus ipſum Scorpij, cuius extremum cauda, quæ lucidiſſimis ſtellis conſtat, quarum in ortu Scorpij potior habetur ratio. Ea igitur cauda oriente qui naſcentur; vrbium conditores erunt & vaſtatores. hoc eſt πορθηταί, καὶ πολιορκηταί.

v.11. *Mœnia ſuccinctus.*] cinctu Gabino.

v.12. *& in domibus maturas reddet ariſtas.*] Horatius:

——— *imprimeretque muris*
Hoſtile aratrum exercitus inſolens.

Aratur enim ſolum vrbis dirutæ.

v.15. *Nec non Arcitenens.*] Sagittario oriente naſcentur bellatores, triumphatores, vrbium conditores, ac dirutores. Infelicem exitum ſortientur. Genitura C. Cæſaris.

Ibid. *prima quum veſte reſurgit.*] Veſtem Sagittarij vocat, quam Aſteriſmi ἐφαπτίδα καὶ αἰγίδα, hoc eſt, Chlamydem. In Scholiis in Ptolemæum: ὁ Τοξότης κατασκευάζεται ἔχων τὸ δέρμα ἐπὶ τῶν ὤμων ἱπτάμενον, καὶ ἀναλογεῖ πτεροῖς. Quia vero illa chlamys vtrinque alarum penſilium appendices imitatur, eam, quæ Aquilonem ſpectat, Græci βορείαν ἐφαπτίδα, alterum νοτίαν ἐφαπτίδα vocant: quod non intellexit Georgius Trapezuntius magni operis Ptolemæi interpres.

interpres. Omiſit enim, quia non intelligebat. ἐφαπτὶς igitur illa a partibus Aquilonis prima oritur. Eadem figura Sagittarius dicitur hic oriri veſte, qua ſupra Cancer dicebatur oriri nube.

v.17. *Conſpicuum patriæ.*] Triumphi Cæſaris.

v.18. *nunc condita mœnia vertet.*] Gemblacenſis:

——— nunc idem mœnia vertet.

v.19. *Sed nimium indulgens.*] Cædes Cæſaris.

v.22. *Ante fugam talis penſabat in agmine.*] Ineptiſſimam hanc lectionem eludit fides Gemblacenſis codicis:

Ante fugam tali penſabat imagine victor.

Et olim ita edidimus. Tali exitu, inquit, compenſauit clades Cannenſem & Trebianam Annibal antequam fugeret a patria. Horrenda nimirum erat ſpecies, & imago fortunæ eius, quæ tantum ab illa veteri mutauerat.

v.23. *Vltimus in cauda.*] Caudæ Capricorni vltimum faſtigium in Aſteriſmis dicitur κέρκουρον. Hoc oriente natus militabit in claſſibus, & caſtris naualibus.

v.24. *Militiam in ponto dictat.*] Totum hunc locum ita legit Gemblacenſis:

Militiam ponto dictat; puppiſque colenda

Dira miniſteria. ——— Quæ ſequimur.

v.26. *Quod ſi quem ſanctum.*] Ortu Aquarij probi, & ſancti creantur.

v.28. *Neve ſit vt primos.*] Lege, *in primos.* Piſcibus orientibus creantur garruli, maledici, ſuſurrones, infidi, libidinoſi. Item gemelli naſcuntur.

v.29. *muſſantis ſemper.*] Male Gemblacenſis *mutantis.*

v.31. *Crimina per populum populi.*] Non eſt Manilij. Eſt ineptiſſimus.

Pag. 98. v.1. *Scilicet in Piſcem.*] τὸ ὕψωμα Veneris eſt in Piſcibus, quia ſignum Piſcium accedit ad naturam Veneris: hoc eſt humificum eſt. Inde fabula Venerem in Piſcem mutatam, Chaldæorum vtique & Syrorum μυθολόγημα, apud quos Venus Piſcis figura colebatur, nomine Dagon, & Dercèto. ταπείνωμα vero Veneris eſt in Virgine, ſigno oppoſito, quod eſt ſignum ſterile. Quod autem propter hanc fabulam Piſcibus abſtinerent Syri, pleni ſunt veterum libri. Ouidius:

Inde nefas ducunt genus hoc imponere menſis,

Ne violent timidi piſcibus ora Syri.

Inde apud Timoclem Comicum iocus de quodam piſcium auido, qui excalfaciebat forum piſcatorium, vt loquitur Auguſtus. Fore enim, ſi ipſe, vt ſolet, omnes piſces deuoret, vt & Lari ipſi, quis piſcis eſca ſunt, euadant Syri, id eſt non amplius piſces vorent:

τοὺς ἰχθυοπώλας οὗτος ἡμῖν ἐκλιπεῖν
ὀψοφάγος, ὥστε τοὺς λάρους καὶ Σύρους.

Quod autem Ouidius dixit timidos Syros, non fruſtra dixit, quanquam vulgo parum intelligitur. Timebant enim, ſi piſcibus veſcerentur, ne illis venter, aut aliud membrum intumeſceret. Nam id plane perſuaſum habebant. Menander:

——— παράδειγμα τοὺς Σύρους λαβέ·
ὅταν φάγωσιν ἰχθὺν ἐκεῖνοι, διά τινα
αὐτῶν ἀκρασίαν τοὺς πόδας καὶ γαστέρα
οἰδοῦσιν. εἶτ' ἔλαβον σακκίον, εἶτ' εἰς τὴν ὁδὸν
ἐκάθισαν αὐτοὺς ἐπὶ κόπρου, καὶ τὴν θεὸν
ἐξιλάσαντο τῷ ταπεινῶσαι σφόδρα
τὴν θεόν, hoc eſt Venerem in piſcem mutatam, quam ipſi, vt diximus, Derketo & Dagon vocabant. Itaque placabant eam more patrio in ſterquilinio ſedentes ſacco operti, quod crebrum in ſacris Bibliis. Quam placabant, vt quemadmodum ipſa tumorem membrorum immiſerat, ita tolleret ipſum. quod hic eſt περιψῶμα. Hinc etiam Martialis loco male a Grammaticis concepto lux affulget:

Iuro per Syrios tibi tumores
Iuro per Berecynthios furores.

Nihil enim aliud ſunt Syrij tumores, quam quos deſcribit Menander. Itaque eo quoque alludit Satyra:

Incuſſere Deos inflantes corpora ———

θεὸν eſſe Venerem, quæ in Piſcem mutata fuerit, docet Lucianus proprio ei rei dicato libro.

v. 3. *Anguipedes alatos angues*] Falſum alatos angues habuiſſe: imo ioculare. Gemblacenſis legit *alatis humeris*. Legimus igitur:

Anguipedem alatis humeris Typhona furentem.

Titanes, Gigantes, & Saturnus alatis humeris pingebantur: quod nemo neſcit.

v. 5. *Nec ſolus fuerit.*] Lege: *Nec ſolus fuerit*, vt nos olim, & Gembl. Totum locum ita concipe:

Nec ſolus fuerit geminis ſub Piſcibus ortus.
Frater erit, dulciſve ſoror, materve duorum.

Nec, inquit, ſolus naſcetur, qui Piſcibus orientibus matris aluo educitur. Sed aut gemelli erunt, aut gemellipara. Id eſt: aut qui naſcuntur, erunt gemelli, aut quæ naſcetur gemellos pariet. Vide Ptolemæum libro III, capite περὶ διδυμογόνων. Gemellos autem, aut gemelliparas creant Signa δίσωμα.

v. 7. *Nunc age diuerſis.*] ἰδιοσυγκρίαι, quæ κατὰ τὸ ἀμιγὲς τῶν ζωδίων ſpectantur, aut particulares ſunt, vt diximus, aut vniuerſales. Nunc de vniuerſalibus: præpoſtero ſane ordine. Non enim ab vniuerſalibus, ad particularia, quod Ptolemæus fecit, ſed contra, a particularibus, ad vniuerſalia progreſſus eſt. Porro huius ſtudij alteram partẽ ἀστρονομικὴν vocari diximus: alteram ποιητικήν. Rurſus huius ποιητικῆς duo mẽbra fecimus. τὸ στατικὸν, καὶ τὸ ἀποτελεσματικόν. Et vero τὰ στατικὰ diſputat, quomodo ſigna ſe habent aut per ſe, aut inter ſe. Per ſe, vt quæ ſunt maſcula, quæ feminea: quæ gemina, quæ duplicia: quæ ſtantia, quæ iacentia. Inter ſe, aut ex configuratione, vt quæ ex trigono, tetragono, hexagono, diametro ſibi reſpondent: aut ex ſimilitudine quadam: vt reſpicientia, audientia: amantia, inimica. Ἀποτελεσματικὰ verſatur circa vniuerſalia, & particularia. Aut enim effectus aſtrorum ſecundum gentes & vrbes ſunt, aut ſecundum hunc, & illum hominem. Sed particularia ſunt ἄτομα. Vniuerſalia vero in particulares cauſſas ſecantur: puta, quod ſignum huic, aut illi regioni præſidet: quo temperamento ſunt gentes, quibus moribus, & ſimilia. Ac ſane illa prius tractari debebunt, quam τὰ εἰδικά. Nam vniuerſalia ἀποτελέσματα validiora, quam particularia. Natura quidem propiora ſunt τὰ καθ' ὅλου. Nobis vero ea propiora videntur, quæ magis μερικά. De qua re vide amplius Ptolemæum libro IV, περὶ χρόνων διαιρέσεως. Secutus eſt igitur ſenſus ſuos Manilius, quum particularia antepoſuit, non ipſam naturam. Itaque ad generales ἰδιοσυγκρίας nationum καὶ χωρογραφίας ea præmittit, ſine quibus illæ explicari non poterunt. Sunt autem ea, quæ ad totius orbis terrarum deſcriptionem pertinent: πλατικῶς tamen, καὶ παχυμερῶς, vt res ipſa docet.

Ibid. *Nunc age.*] Titulus huic capiti in Gemblacenſi, DE PAR-

TIBVS TERRÆ DISTRIBVTIS AD SIGNA. ET DE VNIVERSA TERRA ET MARI.

v.8. *ſed ſumma eſt rerum referenda figura.*] Summa figura rerum, vt ſumma cutis. Sed Gemblacenſis:

——— *ſed ſumma eſt rerum referenda figuris.*

Nihil mutandum. Sic in ſecunda Inſtitutione dixit:

——— *ſummumque colorem*, in eundem ſenſum.

v.10. *Naſcentemque ipſumque diem.*] Andreas Meluinus Scotus eximie doctus ante viginti ſex annos ita legebat:

Naſcentem lapſumque diem. Quod laudamus & ſequimur.

v.13. *Aſper ab axe ruit Boreas.*] Falſum. Nam is oppoſitus Auſtro non eſt βορέας aut Aquilo, ſed ἀπαρκτίας, ſiue Septentrio. Non tamen eſt error Manilij. ſed eſt ἰδιωτισμός. Sic opponuntur τὰ βόρεια τοῖς νοτίοις καταχρηστικῶς.

v.14. *Zephyruſque profundum.*] Profundum Solem pro occaſu dici ſemper miratus ſum. Gemblacenſis ſatisfecit. Is habet: *Zephyruſque profectum.* Arabes etiam dicunt Solem profectum pro occaſo: غايب & Græci ἀπερχόμενον ἥλιον ἀντὶ τοῦ δυόντος. vnde Crates ita legebat apud Homerum:

οἱ μὲν ἀπερχομένου Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος.

v.17. *Ipſa notat Tellus.*] Legebamus olim *natat*, haud abſurda ſententia. Terram enim in medio Oceani magni nauigij inſtar vectari & agitari veterum quoſdam ſcripſiſſe & memineram, & alibi annotaueram. Sed alio vocat nos Gemblacenſis, qui habet: *Ipſa vacat Tellus:* longe melius. Ipſa tellus nuda eſt & extans in medio Oceani.

v.18. *Cingentis medium.*] Neoptolemus Parianus ἐν τριχθονίᾳ.

ὠκεανός, τῷ πᾶσα περίρρυτος ἐνδέδεται χθών.
οὐ γάρ μιν δεσμὸς περιβάλλεται ἠπείροιο,
ἀλλ' ἐς ἀπείρεσιον χέεται, τό μιν οὔτι μιαίνει.

v.26. *Italiaque vrbes dextram ſinuantis in vndam.*] Sinuare non legitur abſolute. Sed Manilius ſcripſit *inſinuantis.* Nam inſinuat in dextram vndam, id eſt partes Africæ, qua Calabria excurrit in pelagus. *dextram vndam*, pelagus Africum: Supra:

——— *qui veſpere ab atro*   *Admiſſus dextra,* ———

v.29. *Et natat Ionio.*] Gemblacenſis: *Enatat*, vt etiam nos olim:

Ac vbi ſe primum porta mare fudit ab illa,

Enatat

Enatat Ionio, laxaſque vagatur in vndas.

Enatat, exſpatiatur libere.

v.30. *Et prius in lauas effundens.*] *Et prius in laua ſe fundens.* Ita etiam Gemblac.

v.32. *ſecat æquore velum.*] Lege: *—ſecat æquore lęuum Illyrium.* Similem mendam olim in Tibullo ſuſtulimus:

——— *Permiſit laua miniſtro.* Nos: *permiſit vela miniſtro.* Gemblacenſis habet: ———*ſecat æquore bellum.* Nihil aliud eſt quam *bellum* pro *lebum*, & *lebum* pro *leuum*, id eſt *læuum*.

v.33. *claramque Corinthon.*] Non ad Corinthum, quæ ab vtraque Iſthmi ora ſexagenis diſtat ſtadiis, ſed ad Lechæum, qui eſt portus Corinthi occidentalibus negotiationibus, vt Cenchreæ eſt altera parte orientalibus. Lechæum etiam celebre ludis trietericis, quæ Iſthmia dicta. In VII libro Thebaidos Lycæo perperam editum, pro Lechæo:

Nec ſua pinifero magis adnatet vmbra Lycæo.

De Palæmonis manibus & eius trieteride ſermo eſt.

Pag.99. v.1. *patulas circumuolat oras.*] Sane nullus poeta dixit mare circumuolare terram, ſed circumluere. Malim igitur *circumluit.*

v.5. *Traditur innixum.*] Lego: *morſaq. puellæ Truditur inuitum.*— Sed & Gemblacenſis habet diſerte *Truditur.* Neque multum laborandum fuit ad hæc diuinanda. Sed & textus Bonincontrij habet *inuitum*, vt nos olim emendauimus.

v.6. *Euxino iungi.*] *iungit.*

v.8. *Inde vbi in anguſtas iterum ſe nauita partes.*] *nauita fauces.* Gemblacenſis.

v.12. *arcumque minantem.*] Duos arcus faciunt οἱ σύνυγχοι: alterum in ora Paphlagoniæ ad Colchida: alterum, de quo hic ſermo, ad ſinum Iſſicum.

v.14. *Ingentique ſinu fulgentes æquore.*] Nos olim:

Ingentique ſinu fugientes æquora terras. Ita etiam Gemb.

v.16. *Niliacis verum.*] Lege: *iterum morientia.* Et ita Gembl.

v.17. *Hæc medium terris.*] hoc eſt mediterraneum. Omnino hæc diuiſio eſt ab Eratoſthene, ducta linea a freto Gaditano, ad ſinum Iſſicum, quam lineam continuat cum monte Tauro. Quare quicquid citra Taurum, & lineam Boream verſus, μέρος βόρειον, quod vltra in auſtrum, μέρος νότιον vocauit.

v. 18. *conſtringit harenis.*] Lege *habenis.* Sæpe apud auctores hæc mutantur *harenis, habenis.* Vera lectio hæc.

v. 20. *Sardiniam in Libyco ſignant veſtigia plantæ.*] Inde Ἰχνοῦσα dicta, & σανδαλιῶτις. Salluſtius hiſtoria ſecunda: *Sardinia in Africo mari facie veſtigij humani in occidentem, quam in orientem latior.* Silius XII:

Inſula fluctiſono circumuallata profundo
Caſtigatur aquis, compreſſaque gurgite terras
Enormes cohibet nudæ ſub imagine plantæ.
Inde Ichnuſa prius Graiis memorata colonis.

In vulgatis editionibus male: *ſub margine plantæ.*

v. 24. *Pulſatur Cypros Ægyptia.*] Non fruſtra de vitio ſuſpectus nobis olim locus iſte. Gemb. *Ægyptia Cypros pulſatur.* Lege:

Ægypti Cypros pulſatur fluctibus omnis.

v. 26. *Totque minora ſolo.*] Deeſſe verſum ante hunc & pueri fatebuntur, nedũ doctiores, qui in hanc ſententiã concipiendus videtur: Quid loquar tot vrbes? Qui hoc negarit, ineptiſſime negarit.

v. 29. *primaque intrantis in orbem.*] Lege: —*primamque intrantis.*

v. 30. *& Balearica regna.*] Gembl. *Balearica rura.*

v. 31. *ſibi parte recluſus Faucibus abruptis orbem.*] Lege:

Nec tantum ex vna Pontus ſibi parte recluſis
Faucibus abrupit orbem. ——

Pag. 100. v. 1. *Impulit Oceano potius.*] Sane legendum:

Impulit Oceano Pontus. — Eſt elegans repetitio τοῦ *Pontus.*

v. 3. *Nanque inter Boream pontumque æſtate nitentem.*] Merito hanc lectionem olim improbauimus. Gemblacenſis recte:

Namque inter Borean ortumque æſtate nitentem,
In longum anguſto penetrabilis æquore fluctus Peruenit. —

Ortum æſtate nitentem: Ortum æſtiuum. Sane Caſpium eſt inter Borean & ortum æſtiuum.

v. 4. *Penetrabilis æquore fluctus.*] Sequitur Clitarchum auctorem, qui ex Scythico mari Caſpium erumpere ait, vt Perſicum & Arabicum ex Oceano auſtrali. Idem ſentit Strabo lib. 11. At vetuſtiſſimus ſcriptor Herodotus & ſciuit, & teſtatus eſt eſſe inſtar lacus, neque aliunde fluere, ſed ſuis litoribus circũſcriptum eſſe.

v. 6. *Caſpiaque exigui.*] Recte. Nam comparatione mediterranei eſt exiguum. Sed Gemblacenſis lectio anteferenda *Euxini.* Inſtar Euxini eſſe ait. Imo Clitarchus dixit eſſe non minus Euxino mari,

no mari, & fauces efficere inſtar Cimmerij Boſphori,& dilatari, inſtar Mæotidos paludis. Quare merito Manilius dixit eſſe inſtar Euxini ponti.

v.9. *Arua tenent.*] *tenet.*

v.10. *Quæ regit ipſe.*] *Quæ rigat.* Sed & Gemblacenſis habet *regat*, veſtigium veri.

v.13. *Leniter adſundit geminantia.*] *gemmantia* Gemblacenſis, vt nos olim.

v.14. *Et terræ mare nomen habet.*] Diſtingue:

Et terræ mare nomen habet.media illa duobus.

Illa, hoc eſt, Arabia media eſt duobus ſinubus, Perſico & Arabico, de quibus iam loquebatur. Ergo *illa*, hoc eſt terra ferens delitias, & nouos odores variæ radicis.

v.15. *Quondam Carthago.*] Deeſt verſus ante hunc, qui continebat nomen Libyæ. Manifeſta eſt lacuna. Bonincontrius dicit Carthaginem eſſe mediam inter mare mediterraneum, & Indicum. Propinqua ſane loca, qui vna Carthagine diſiungantur. Tam vicina eſſe putauit Indum mare,& Mediterraneum. Acute. Non carebit tamen ſectatoribus, neque admiratoribus.

v.18. *Fecit & æternis.*] Lege ex auctoritate Gemblacenſis:

Fecit & æternam Trebiam, Cannaſque ſepulcris
Obruit, & Libyan Italis infudit in vrbes.

Æternauit Trebiam clade.

v.20. *Hic varias.*] *Huic varias.*

v.25. *parit horrida bella.*] Legendum vel:——— *horrida tellus*: vel *bello.* Quis non videt vitioſam eſſe lectionem vulgatam?

v.26. *Et portentoſos Cyclopum ludit in ortus.*] Itane Africa mater Cyclopum, quæ homines veſcos, & ſiccos producit, quæ, vt ipſe Manilius dicit, ſuo puluere exiccat populos? Sane neque Cyclopas & immania corpora parere, eſt ludere. (Hoc enim maius eſt, quam ludere.) neque Africa vllos vnquam Cyclopas tulit, ſed angues, ſcorpiones, & feras, de quibus omnibus iam dixit. Gembl. non *Cyclopum*, ſed *Cecropum* habet, pro *Cercopum*:

Et portentoſos Cercopum ludit in ortus.

Cercopes ſunt ſimiarum genus omnium turpiſſimarum. Cercopas homines fraudulentos in Simias conuerſos Pithecuſis inſulæ nomen dediſſe habes apud Ouidium, item Euſtathium *Iſtor. 7.* Non ſolum, inquit, ſæuit Libya gignendo feras noxias

 & ſerpen-

& ſerpentes, ſed etiam ludit producendo ridicula animalium portenta Cercopas. Apud Feſtum quoque poteſt legi: *Cercops, genus ſimiarum*, & verum eſt, vt & vera lectio Maniliana, quam repoſuimus. In Gloſſis legitur nomen mihi ignarum: *κέρκωψ ζῶον, Haſder*. Nam conſtat eſſe ζῶον, & quidem Simiam. Sane Cyclops verus erat, qui illum egregium locum contaminauerat. Quod ſi poetæ finxiſſent etiam in Libya Cyclopas naſci: tamen non de fabulis, ſed de natura hic ſermo eſt.

v.27. *Ac ſterili peior ſiccas infeſtat harenas.*] Habitatur quidem, ſed inæqualiter propter illas harenas, & Syrtes, quibus habitationes Africæ tanquam inſulæ mari, cinguntur. Ideo Africam ἐοικυῖαν παρδάλει ſcribit Strabo. κατάστικτος γάρ ἐστι τῇ οἰκήσεσι περιεχομέναις ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ γῇ· καλοῦσι δὲ τὰς τοιαύτας οἰκήσεις ΑΥΑΣΕΙΣ οἱ Αἰγύπτιοι. Αὐάσεις autem &, quod idem eſt, ὀάσεις Ægyptij vocabant loca habitabilia deſertis vndique obſeſſa. Cicero eiuſcemodi habitationes maculas vocat, lib. v i de Republ. quomodo Africa παρδαλῆ dicitur, quia illis habitationibus diſtincta, tanquam id animal maculis ſuis genuinis.

Pag. 191. v. 2. *Ac tantum Scythicas dirimentes.*] Non poteſt eſſe locus mendoſior. Lege:

Totque illum circa diuiſæ nomine gentes
Ad Tanaim Scythicas dirimentem fluctibus vrbes.

Etiam Gemblacenſis habet *dirimentem*.

v. *. *Æquora & extremum.*] Non eſt Manilij, ſed alicuius eorum Cercopum, de quibus paulo ante egit. Putabat ſciolus ille auctor illius verſiculi imperfectam eſſe orationem, quia dictum *aſpera Ponti*.

v. 4. *Hic Aſiæ metam.*] Gemblac. *Hanc Aſiæ*.

v. *. *Pondere paſſa ſuo.*] Et hic quoque verſus non eſt, niſi Cercopis alicuius, & cuius niſi eiuſdem, qui ſuperiorem infarſeras? Nam & hic quoque putauit imperfectam eſſe orationem. Putauit, inquam, τὸ *reſoluit* ſuſpenſum eſſe, niſi adderetur nomen in ſexto caſu. At reſoluere pondere quis vnquam Latine ſciens dixerit? Quid denique volunt illa σολοικίζοντα, *ſigni oneriſque iuuauit*? Editio Lugdunenſis agnoſcit Barbariſmum quidem: ſed pro eo ſuppoſuit *iuuamen* non meliori ſententia, neque emendatiore locutione. At bene Manilio dictum, *reſoluit taurum*, hoc eſt, Iouem exuit taurina forma: quemadmodum in

prima Inſtitutione Taurus indutus Iouem dicebatur. Non eſt cuiuſuis notas verſibus ſpuriis apponere:non cuiuſuis agnoſcere.

v.8. *Et monumenta ſub hoc.*] Longe melius Gemblacenſis:

Et monumenta ſui titulo ſacrauit amoris.

Poſt hunc verſum retrahe illum:

Princeps illa domus Troiani maxima belli.

Quæ eſt egregia reſtitutio. Europæ, inquit, princeps ac primaria Græcia.

v.9. *Princeps illa domus.*] Regionum Europæ princeps Græcia. Dextra Europæ Græcia, ſiniſtra Thracia,cui ſuccedit Germania, hoc eſt,ea vaſtiſſima regio, quam Κελτικὴν nomine comprehendebant Græci. Deinde Gallia,tum Hiſpania,poſtremo Italia. Hunc ordinem ſequitur noſter.

v.11. *Vrbibus in regnum.*] Locus hic inſigniter perturbatus eſt, quem, vt melius concipias, ordine totum ponam:

Princeps illa domus Troiani Græcia belli,
Maxima terra viris, & fœcundiſſima doctis
Vrbibus. in regnum florentes oris Athenæ:
Sparta manu, Thebæ diuis, & rege vel vno
Theſſalia, Epiruſque potens, vicinaque ripis
Illyris, & Threce Martem ſortita colonum,
Et ſtupefacta ſuos inter Germania partus:
Gallia per cenſus, Hiſpania maxima belli,
Italia in ſumma: quam rerum maxima Roma
Impoſuit terris, cæloque adiungitur ipſa.

Florida oratio,& de qua ſententiam ferre,non eſt plebei ingenij.

Ibid. *in regnum florentes oris.*] Regnum oris, & linguæ proeodem vſurpat. Supra:

Illa decus linguæ faciet regnumque loquendi.

Tragicus dixit λόγος τύραννος. Pacuuius vertit: *Regina omnium rerum oratio.*

v. 12. *Thebas diuiſit rege vel vno*] Succeſſit bene correctio, niſi fallor: — *Thebæ diuis, & rege vel vno Theſſalia Epiruſque potens;* — Thebarum vrbs Deorum nutricula Bacchi,& Melicertæ,& Herculis: Theſſalia magnorum Regum, Achillis, & regum Macedoniæ. Quorum vel vnus ſatis erat illuſtrandæ Theſſaliæ Achilles, Macedoniæ Alexander magnus. Epirus Pyrrhum Alexandrum cognomine Epiroten, & alios tulit.

Ibid.

Ibid. *Thebæ diuis & rege vel vno.*] Sophocles apud Dicæarchum ἐν ἰλλάδι ἀναγραφῇ.

Θήβας λέγεις μοὶ τὰς πύλας θ' ἑπταστόμους,
οὗ δὴ μόναι τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.

Quæ plane Manilium interpretantur.

v.14. *vicinaque ripis Illyris.*] Aliquis poeta Tragicus dixiſſet:

——— Ἰλλυρὶς παραλτία.

v.15. *Eſt ſtupefacta.*] *Et ſtupefacta.*

v.16. *Gallia pratenſis Italia maxima bellis.*] Plane integer eſt apud Gemblacenſem:

Gallia per cenſus, Hiſpania maxima belli.

Ibid. *Gallia per cenſus.*] Gallia diues, vt Hiſpania bellicoſa. Gallia per cenſus nobilis, Hiſpania belli laude. Infra:

——— *& quod fert Gallia diues.* Poetæ ὀλβοδότειρα.

Ibid. *Hiſpania maxima belli.*] Sic Gemblacenſis. Etiam nos olim pro *Italia*, diuinauimus legendum Hiſpania. *Maxima belli*, ἐκπολεμωτάτη.

v.17. *Italia in ſummam.*] *In ſumma.*

v.19. *Hic erit in fines.*] *Hoc* legebat Gemblacenſis. Sed alia manu eraſum, & *Hos* ſuper ſcriptum, vt & nos olim emendabamus.

v.23. *In quibus efferrent præſtantes.*] Gemblac. *aſſererent.* Sed puto Manilium ſcripſiſſe *exſererent.*

v.24. *Ac velut humana eſt.*] Longum hyperbaton ad illud:

Sic alias aliud terras ſibi vindicat aſtrum.

v.25. *Et quanquam.*] Lege: *Vt tanquam.* Platice enim omnia ſigna in totum corpus humanum exercent imperium, & partiliter aliud alij membro. Supra in prima Inſtitutione περὶ μελοθεσιῶν ſatis dixit.: quæ tamen hic neceſſario repetuntur: quia vt corporis humani, ſic orbis terrarum quædam quaſi μελοθεσία eſt, & ſignorum tutelæ. Sed ſi ἀναλογίαν ſeruare volebat, oportebat prius orbem terrarum in membra tanquam humana tribuere, vt eius eſſet μελοθεσία quædam: & ſecundum illam τὰ ζώδια ſuis membris redderentur. Puta ſi India, verbi gratia, eſſet caput orbis, ei attribueretur Aries: Si Arabia, aut quæcunque alia regio eſſent brachia, Geminis ſubiicerentur. Eodem modo Minerua Indiæ, Apollo Arabiæ eſſet tutela. Ita enim eſſet quædam ratio: Nam τὰ δώδεκα ζώδια Ægyptij θεοὺς βουληφόρους vocarunt, qui ſimpliciter

dicuntur

dicuntur Græcis δώδεκα θεοὶ, ſuntque ij, quos diſticho cõprehendit Ennius, vt habes in iis, quæ in librum ſecundum notauimus. Atque vt duodecim Zodia θεοὺς βουληφόρους, ita & Planetas ῥαβδοφόρους, quaſi apparitores magiſtratuum duodecim appellabant. Sed a Manilio nulla hic Analogia, nulla Mundi μελοθεσία obſeruata, vt infra dicetur.

v.31. *Et femur Arcitenens.*] *Et femina.* Gemblacenſis.

Pag. 102. v. 1. *Iccirco in varias.*] Tranſitus ad ἰδιογραφίας τῶν ἐθνῶν luculente, vt ſolet.

v.6. *Gallia vicino nimis eſt.*] Gemblacenſis, *minus eſt.*

Gallia vicino minus eſt infecta rubore.

Minus torrida eſt Solis rubore vicino, id eſt, quia vicinus minus eſt ſol Galliæ, quam Hiſpaniæ, propterea Galli Hiſpani ſicciores, atque ideo aſperiores. Contra οἱ Κελτοὶ ὑγρότεροι.

v.8. *Martia Romanis orbis.*] Nihil muto. Indicabo lectionem ſcriptam in Gemblacenſi: *Martia Romanas vrbes pater induit ora,* eodem ſenſu. Nam Romanæ vrbes Italia. Sic ſupra Italiæ vrbes dixit, & Schythicas vrbes, pro Italia, & Scythia. Græcorum poetarum eſt ἄστεα κελτῶν, id eſt κελτοί.

v.9. *Gradiuumque ſuum.*] recte. Sed Gemblacenſis: *Gradiuumque genus.* male.

v.10. *Gymnaſium præfert.*] Coloratos innuit, propter cutem aſſo Sole, & gymnaſtico ceromate coctam. Propterea Chromatarios, ſiue colorarios palæſtritas vocat Iuuenalis vetus Scholiaſtes. Quin Græci hunc colorem affectabant per ipſos Chromatarios. Et Lacedæmonum lex fuit: μηδένα Λακεδαιμονίων ἄνδρα λευκότερον ὁρᾶσθαι τὴν χρόαν. Ælian. Ποικίλ. ιδ. ζ. Alioquin & Græci ſunt ſubfuſci. Is color Ptolemæo & Theocrito dicitur μελίχρους.

v.13. *Æthiopes maculant orbem.*] Emendabo ex Gemblacenſi:

Æthiopes maculant orbem, tenebriſque figurant
Perfuſas hominum gentes. minus India toſtis Progenerat —

Ita Gembl. ita ratio poſtulat. ea eſt elegantia.

Ibid. *Æthiopes maculant orbem.*] Maculare etiam vulgo in Gallia dicimus *bigarrer*, vt Ibridas dicimus eſſe maculatos, id eſt ex differentibus parentibus natos. Lucanus libro VII.

Hannibal, oblique maculat qui ſanguine regnum,
Et Numidas contingit auos. ———

quaſi diſcolor eſſet genus Hannibalis. Eo modo igitur hic Æthio-

pes dicuntur diſcolorem orbem terrarum facere. Et poeta Tragicus Æthiopiam vocat μελάμβροτον. Et in Sphæra mundi in eum ſenſum dixit: *nigras ſuperuolat vrbes.* Et Zona, ſub qua habitant. Zonæ in figuris terræ, fuſcæ, aut rutilæ pingebantur, vt ex Leontio nouimus. Eratoſthenes ἐν τῷ Ἑρμῇ:

πέντε δέ οἱ ζῶναι περιειλάδες ἐσπείρηντο,
αἱ δύο μὲν γλαυκοῖο κελαινότεροι κυάνοιο,
ἡ δὲ μία ψαφαρή τε, καὶ ἐκ πυρὸς οἷον ἐρυθρή.
ἡ μὲν ἔην μεσάτη. ἐκέκαυτο δὲ πᾶσα περὶ πρὸ
τυπτομένη φλογμοῖσιν. ἐπεί ῥά ἑ μοῖραν ὑπ' αὐτὴν
κεκλιμέναι ἀκτῖνες ἀειθερέες πυρόωσιν.
αἱ δὲ δύο ἑκάτερθε πόλοις περιπεπτηυῖαι
αἰεὶ κρυσταλλέαι, αἰεὶ δ' ὕδατι μογέουσι.
οὐ μὲν ὕδωρ. ἀλλ' αὐτὸς ἀπ' οὐρανόθεν κρύσταλλος
κεῖται γαῖαν ἀμπέχει. περίψυκτος δὲ τέτυκτο.
ἀλλὰ τὰ μὲν χερσαῖα, καὶ ἄμβατα ἀνθρώποισι.
δοιαὶ δ' ἄλλαι ἔασιν ἐναντίαι ἀλλήλῃσι
μεσσηγὺς θέρεός τε, καὶ ὑετίου κρυστάλλου,
ἄμφω εὔκρητοί τε καὶ ὄμπνιον ἀλδίσκουσαι
καρπὸν Ἐλευσίνης Δημήτερος. ἐν δέ μιν ἄνδρες
ἀντίποδες ναίουσι ——

Atque hæc quidem Eratoſthenes de Zonarum coloribus: quarum Zonarum auctorem eſſe Parmeniden ſcripſit Poſidonius.

v.13. —*tenebriſque figurant Perfuſas hominum gentes.*—] Sic infra: *Perfunduntque ſuo ſubiectas æquore gentes.*

v.15. *Perfuſas tenebris gentes.*] Nam inde dicuntur αἴθιοπες.

Ibid. *minus India toſtas.*] Gemblacenſis elegantiſſime:
—— *minus India toſtis Progenerat.*— India progenerat homines non toſtos, vt Æthiopas, ſed minus toſtis. Hunc colorem Galli & Itali Oliuaſtrum vocant, medium quidem inter fuſcum, qualis eſt Hiſpanorum & Afrorum, & toſtum, qualis Æthiopum. Ideo ſubiicit: —— *mediumque facit moderata tenorem.*

v.18. *Pœnus.*] Pœnus ζωειλοδοχικῶς pro Pœnorum regione, hoc eſt, Africa. Ouidius:

Cretes nutrito terra ſuperba Ioue. id eſt Creta.

Ibid. *Pœnus arenoſis Afrorum puluere terris.*] Eodem modo loquitur Val. Flaccus:

—— *Solymo nigrantem puluere fratrem.*

Non

Non puluis tamen regionis, ſed afflatus Solis inficit corpora. Eſt autem metaphora a puluere palæſtrico.

v.19. *& Mauritania nomen*] Nam μαυροὺς Græci ab eo dixerunt. Itaque μαυρίτης, Maurita Græca inflexione: Latina Mauritanus. Mauricatim extulit Laberius μαυρεσί. Sed potius μαυρέσιοι dicuntur, vt ἀμαθέσιοι: ψαμμίσιοι. Videtur igitur nomen loci μαυρόεις ſeu μαυρὸς, vt ἀμαθόεις, ἀμαθὸς: ψαμμόεις, ψαμμὸς: ὀπόεις, ὀπὸς: μαλόεις, μαλὸς.

v.22. *Et mores pro ſorte pares.*] τὰ ἔθη καὶ τὰ νόμιμα συνεχῆ Ptolemæus ſuper eadem re. Dicitur & ἰδιοσυγκρασία. Demophilus: ἡ σωματικὴ ἰδιοσυγκρασία ἡ καθ' ὅλα τὰ ἔθνη, ἔστιν ἰδία τις ἡ ἐν ἑκάστῳ κατ' ἀρχὰς, καθ' ἣν τῶν ζωδίων τὰ μὲν χθόνια, τὰ δ' ἔνυδρα, &c.

v.28. *Et duplici clauſos elephantas carcere tetra.*] In Aſia ſcilicet & Africa: nam in Europa nulli.

v.32. *Et certis deſcripta nitent rationibus aſtra.*] Scribe *regionibus*. Error a veteri ſcriptura *recionibus*. Nam τὴν χωρογραφικὴν hic innui fidem fecerit τὸ καθόλου τῆς καταχωρογραφικῆς, quod præmiſit: cuius pars χωρογραφία.

v.33. *Perfunduntque ſuo ſubiectas æquore gentes.*] Sic ſupra dixit: *tenebris perfuſas gentes.*

Pag. 103. v.1. *Laniger in medio.*] Conſtat ſignis alias tutelas regionum à Manilio, alias a Ptolemæo, alias ab Hipparcho aſſignari. Arieti Ægyptij Babyloniam, Arabiam Ægypto conterminam: Ptolemæus Britanniam, Galliam, Germaniam, Baſterniam, Palæſtinam ſubiicit. Hipparchus τῷ κριῷ τὸν δεξιὸν ὦμον Thraciam, τὸν εὐώνυμον Babyloniam, τὸ ςῆθος Armeniam, τὸ [illegible] Arabiam Ægypto confinem, τῇ ῥάχει καὶ τῷ νώτῳ Perſida, Cappadociam, Meſopotamiam, Syriam, rubrum mare, &c. Manilij abſurda & ſuperſtitioſa plane αἰτιολογία. Arietem Propontidi & Helleſponto præficit, quia a Poetis Helleſpontum tranaſſe fingitur: Phrygiæ Leonem, propter magnam matrem Deum, cui ſacer ſit: Babyloniæ Piſces, propter Typhonem & Venerem. Nam illius fabulæ ſcena in ea regione ponitur. Item alia propter alias cauſſas, quæ quamuis omnino fabuloſæ non ſunt, tamen rationes, quæ poſſunt aſſignari, plus quam fabuloſæ: quales illæ, Arietem rurſus Perſidi præeſſe, quia ea gens lanitij, & veſtificij ſtudioſa: Libram Italiæ, quia Romani vnicuique genti æquum tribuunt: item Scorpion Libyæ, propter animalia venenata, quorum Africa feraciſſima: Sagittarium Cretæ, quia

Cretes periti iaculatores: Capricornum toti Occidenti, & Oceano, quia oræ Oceani occidui nunc accedente æſtu cooperiuntur, nunc recedente denudantur. Ita eas regiones ambiguas inter mare, & terram eſſe, quemadmodum Capricornus ſignum eſt ambiguum maris & terræ. Par ſuperſtitio, quum Aquarium oris maritimis præficit, propter aquam, quam ex vrna dicitur proiicere. Quæ omnia manifeſto magnum otium illis ad nugandum ſuperfuiſſe teſtantur. Ita Manilius. Ptolemæi ingenioſius commentum, & tamen commentum, nihil aliud, vt alia omnia huius *ματαιοτεχνίας*. Sed quemadmodum Ptolemæus *τὴν οἰκουμένην* diuidit in quatuor tetrantes, ita etiam Manilius, ſed diuerſo inſtituto. Ptolemæus per trigona ſigna diſtribuit regiones: Manilius per conſequentiam Signorum. Primus igitur tetrans Manilio comprehendit Helleſpontum, Propontida, Euxinum, Scythiam, Aſiam, Perſida, Arabiam, Ægyptum: quarum Arieti attribuitur Helleſpontus, Propontis, Syria, Perſis, Ægyptus: Tauro Scythia, Aſia, Arabia: Geminis, Euxinus Pontus. Secundus tetrans continet Macedoniam, Bithyniam, Phrygiam, Cappadociam, Armeniam, Rhodon, Ioniam, Dorida, Cariam, Indiam, Æthiopiam: Cancro dantur India, Æthiopia: Leoni Phrygia, Cappadocia, Armenia, Bithynia, Macedonia: Virgini Rhodos, Ionia, Doris, Caria. Tertius tetrans continet Italiam, Sardiniam, magnam Græciam, Inſulas, Cretam, Siciliam, Africam prouinciam, vbi Carthago, Libyam, Cyrenaicam: Libræ Italia attribuitur: Scorpio Africa prouincia, Libya, Cyrenaica, Sardinia, Inſulæ, magna Græcia: Sagittario Creta, Sicilia, atque iterum Italia inepte. Quartus & vltimus tetrans complectitur totum Occidentem, Germaniam, Galliam, Hiſpaniam, Leptitanam, Africam prouinciam, iterum inepte, Ciciliam, Babyloniam, Bactrianam, Perſicum ſinum. Quæ ſunt ſcopæ diſſolutæ. Seruat tamen ordinem quendam horum tetrantum, ſiue Tetartemoriorum. Melius feciſſet, ſi *μελοθεσίαν* Mundi prius conſtituiſſet, & ſingulis membris ſingula Zodia & tutelas Deorum aſſignaſſet, vt ſupra notauimus.

v. 2. *Cancrum inter.*] Non leue mendum, neque cuiuis manifeſtum, nedum emendandum. Vera lectio:

Laniger in medio ſortitus ſidera mundo
Caurum inter gelidum. —

Adſerit

Adſerit,in vires pontum.] intellige Helleſpontum. Hic non excuſamus audaciam Bonincontrij, qui textum hunc ita deprauauit:

Cancrum inter gelidum per tempora vertitur axis.

v.10. *Taurus habet Schyticos.*] Vides hunc conflatum ex ſequentibus. Gemblacenſis hunc retinet, ſequentem non habet, præpoſtere.

v.12. *Euxinus Scythicos.*] Strabo de duobus promontoriis Euxini maris: εἰκάζουσι δέ τινες τὸ σχῆμα τοῦ συμπάντος ἐντεταμένῳ Σκυθικῷ τόξῳ, τὴν μὲν νευρὰν ἐξομοιοῦντες τοῖς δεξιοῖς καλουμένοις μέρεσι τοῦ Πόντου. Val. Flaccus IV.

Atque hac Europam curuis anfractibus vrget,

Hac Aſiam, Scythicum ſpecie ſinuatus in arcum.

Phœbum autem facit vnum ex Geminis, vt & Varro in libris rerum ruſticarum, & Ptolemæus.

v.13. *poſt brachia fratris Vltimus.*] Alter ex Geminis eſt Hercules, Mythologi & Varro. Brachia dixit ob χειροδεξίαν, quod connexis brachiolis pingerentur. Manilius:

Iis coniuncta manent alterno brachia nexu.

Euxinus igitur ſubiicitur alteri Geminorum Apollini, ἑκατηβόλῳ καὶ τοξότῃ, quia ſcilicet ora Euxini maris in arcum Scythico ſimilem curuatur, auctore, quem modo produximus, Srabone. Et hæc quidem ἀπολογία περίεργος. Similiter Perſidem vindicat, ob lanificium, quia illi genti longæ veſtes. Et reliquæ nugæ, quarum piget.

v.14. *Vltimus & ſolitus Ganges. colit India Cancrum.*] Vbi eſt Ganges, ibi proculdubio & India. Quomodo igitur Ganges & India diuerſis ſignis attribuuntur? Sane τὸ Ganges eſt infarctum, & in Gemblacenſi verſus eſt ὑπέρμετρος vno pede integro:

Vltimus & ſolidos Ganges & tranſcolit India Cancer.

Tolle *Ganges*, importune huc inſultum. In reliquis videbis veram lectionem minima immutatione:

Vltimus ex ſolido tetrans. Colit India Cancrum.

Euxinus igitur alteri Geminorum: vltima pars reliqui tetrantis ex ſolido datur alteri. Vltimum tetrantem dixit, quomodo Iuriſconſultus primum, ſecundum Edictum, hoc eſt primam, ſecundam partem edicti. Quod igitur in ſubſiciuis illius quadrantis eſt nulli alij ſigno vindicatum, id totum aſſignatur alteri Geminorum. Omnino prima pars τοῦ τεταρτημορίου Arieti, ſecunda

 Tauro,

Tauro; tertia Geminis, cuius pars alteri Geminorum, pars reliqua ex ſolido alteri datur. Et ſane Euxinus & Clima ſextum Geminis ſubiicit Firmicus libro primo.

Ibid. *vltimus ex ſolido tetrans.*] τὸ λοιπὸν τοῦ τεταρτημορίου ὁλόκληρον. Nam Tetrans τεταρτημόριον. Vitruuio vox Sicula, vt in libello de re nummaria oſtendimus. In hac felici reſtitutione Gemblacenſis fuit θεὸς ἀπὸ μηχανῆς. Ab Hipparcho autem, vt puto, habet illos tetrantes, qui & cælum, & terram in quatuor tetrantes diuiſit, vt oſtenderet cui tetranti terræ quis cæli tetrans imperaret. Strabo de Hipparcho: ἀνέγραψε γὰρ, ὡς αὐτός φησι, τὰς γινομένας ἐν τοῖς οὐρανίοις διαφορὰς καθ' ἕκαστον τῆς γῆς τόπον τῶν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς τεταρτημορίῳ τεταγμένων.

v. 18. *Cappadocum Armeniaque.*] Interpunge. — *regnique ferocis*
Cappadocum, Armeniaque. Iugis Bithynia diues
Te colit. ——

v. 19. *& Macedum tellus.*] Placet lectio textus Bonincontrij *Macetum.* Non enim eſt commentum Bonincontrij. Vide Lectiones Auſonianas. Certe quotieſcunque in poetis legitur *Macedum*, ego non dubitem *Macetum* reponere. Nam veteres libri habent Macetum.

v. 21. *Et Rhodos.*] Scribe: *Es Rhodos.*

Ibid. *hoſpitium recturi principis orbem.*] Tiberij. Adulatorium. Iam enim conſtabat ſucceſſurum Auguſto. Nam quarto anno ante deceſſum Auguſti hæc ſcribebat noſter. Notus vero Tiberij ſeceſſus vel potius voluntarium exilium Rhodi:

Non es eques. quare? non ſunt tibi millia centum.
Omnia ſi quæras, & Rhodos exilium eſt.

Apollonidæ Poetæ:

ὁ πρὶν ἐγὼ Ῥοδίοισιν ἀνέμβατος ἱερὸς ὄρνις,
ὁ πρὶν Κρηταφίδας αἰετὸς ἱστορέων,
ὑψιπετὴ τότε ταρσὸν ἀνὰ πλατὺν ἠέρ' ἀερθεὶς
ἤλυθον, ἡνίκα νῆσον ὅτ' εἶχε Νέρων.
κείνου δ' ἀυλίζοιμι ἐνὶ δώμασι χειρὶ τιθασσὸς
γηράντορος, ὃ φεύγων Ζηνὶ τὸν ἐσσόμενον.

De Aquila, cuius hoc luculentum & acutiſſimum poematium meminit, habes apud Suetonium.

Ibid. *recturi principis.*] Ζηνὶ τὸν ἐσσόμενον modo dicebat Apollonides Poeta. Ouidius de Auguſto:

—*prolem*

——— prolem ſanctam de coniuge natam
Ferre ſimul nomenque ſuum curaſque iubebit.

v.26. *Quod potius regat Italiam.*] Gemblacenſis habebat *colat Italiam.* & ita, videtur. Nam τὸ *regit* eſt in ſequenti verſiculo. Nihil tamen muto. Nam eleganter dictum, Quod aſtrum reget Italiam, niſi id quod regit omnia.

v.28. *Deſignat ſummas.*] Sic ſupra:
——— & nomina ſummis Impoſuit.

v.29. *cedunt quo noxque dieſque.*] Optime Gemblacenſis: *coeunt quo noxque dieſque.* id eſt, quo fit æquinoctium.

Pag. 104. v.1. *Qua genitus cum fratre.*] L. Tarrutius Firmanus Mathematicus conſultus a Varrone, conceptum pronunciauit anno primo Olympiadis ſecundæ, hora tertia, XXIII die menſis Choiac, id eſt XIX Decembris. Intellige Choiac Actiacum, ſiquidem fingas ſemper Thoth fixum fuiſſe in XXIX Auguſti. Præterea idem L. Tarrutius dixit fuiſſe ἡλίου παντελῆ ἔκλειψιν, quod tam falſum, quam verum eſt fuiſſe proxime coniunctionem luminarium. Denique τὴν ἐμφανῆ γένεσιν, quam Ptolemæus vocat σπορὰν, καὶ ἔκτεξιν, XXI die Thoth, Sole oriente ſiue XVIII Septembris. Conceptus igitur anno mundi 3179. Cuius Zygonos character 1.21.49. Kal. Octobris, cyclo Solis 22. Lunæ 9, anno periodi Iulianæ 3942. Proinde Toxonis neomenia fuit feria quinta, Nouembris triceſima. Ergo Romulus cum fratre cōceptus Toxonos viceſima, penultima Caſleu anni Iudaici 2990, quum ſequentis Tebeth neomenia, cuius character 3.8.240, inciderit in noctem quæ ſequuta eſt XX Decembris. Rurſus neomenia Parthenonos eiuſdem anni fuit feria ſexta, Auguſti vltima. Ergo editus in lucem XXI. Parthenonos. In Virgine igitur, non Libra in lucem editi Remus & Romulus. Recte vero diſtantia ſeruata eſt τῆς σπορᾶς καὶ τῆς ἐκτέξεως, dies 273. Tot enim ſunt, a XXIII Choiac, ad XXI Thoth.

Ibid. *Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit Vrbem*] Δεικτικῶς dictum. Scribebat enim hæc Romæ; Romam vero ante Romulum conditam volunt multi. Vide Solinum. Iunius Philargyrus: *Roma & ante Romulum fuit, & ab ea ſibi Romulum nomen adquiſiuiſſe Marianus Lupercaliorum poeta ſic oſtendit:*

*Sed de Flauo & Cano * ita*
Roma Æſculapi filia
Nouum nomen Latio facit:

Quod

Quod conditricis nomine *Ab ipſo omnes Romam vocant.*

v. * *Et propriis frenat.*] Iſte verſiculus debet ſubiici ei, qui ſupra illum quartus eſt: ——— *qua condita Roma*

Et propriis frenat pendentem nutibus orbem,
Orbis & imperium retinet.———

v. 2. *Inferius victa.*] Scorpios.

v. 3. *Ægyptique latus.*] Cyrenaicam, & Catabathmon.

v. 3. *donataque regna.*] Gemb. *donataque rura.* Sequemur vulgarem lectionem. Ipſammet Ægyptũ, agros donatos vocat erudiſſime, memor nimirum Herodoti, qui Ægyptum vocauit δῶρον ποταμῦ, donũ fluminis Nili. Vera eſt interpretatio. Nam quod Bonincõtrius de Numidia Maſiniſſæ a Romanis donata dicit, quam multis caſtigãdum eſt? quaſi propinqua ſint Numidia & Ægyptus. Solennes eius ſunt nugæ. Huius quoq. aliam rationem adferre poſſumus. Nam Lucanus Ægyptum vocat regnũ donatum, quod Ptolemæus Auletes penultimus Ptolemæorum in regnũ a Senatu, Pompeio auctore reſtitutus ſit in regnum, tanquam non regno reſtitutus eſſet ſed regnum illi a Senatu donatũ videretur.

Rege ſub impuro Nilotica rura tenente,
Hoſpitij fretus ſuperis, & munere tanto
In proauos, cecidit donati victima regni.

Hæc interpretatio melior altera.

v. 4. *Tyrrhenas lacrimis radiatus Scorpius arces.*] Precioſum hoc emblema huc inſertum ab illepido homine, qui putauit deeſſe nomen Scorpij, atqui appoſuit, quum dixit: *Inferius victa ſidus,* &c; Scorpius ſcilicet, qui eſt Libra inferior. Deinde quod hoc monſtrum loquutionis, *radiis lacrimatus?* Denique quam bene cohærent antecedentia cum conſequentibus, ſi hunc ſpurium verſum admittamus. Poſtremo quid hoc eſt? eligit Tyrenas arces, & tamen ſpectat ad vndas Italiæ? Perinde ac ſi dicas: Eligit Libyam, & tamen ſpectat ad Africam. Et erunt, qui eiuſmodi quiſquilias legant? ὄναιτο τῆς χρηστικῆς.

v. 8. *& ingenuum Minois.*] Deſperandus locus erat ſine ope codicis. Gemblacenſis recte:

Cnoſia Centauro tellus circundata ponto
Paret, & ingeminum Minois filius aſtrum
Ipſe venit geminus. ———

Centaurus eſt geminus διφυής, qui & Minotaurus.

v. 11.

v. 11. *fluitantem adiura ſororem.*] *fluitantem ad iura ſororem.* Gemblacenſis, & nos olim :

Inſula Trinacriæ fluitantem ad iura ſororem
Subſequitur Creten. ———

v. 14. *Ora patris ſequitur.*] Contaminatiſſima ſunt. Lege:

——— *ſub eodem condita ſigno*
Ora pares ſequitur leges, nec ſidere rupta.

v. 14. *Subſequitur Creten.*] In Gemblac. *Subſequitur Cretten.* Cretem eidem Signo nempe Sagittario ſubiicit, cui & Siciliam. Nam Sagittarius eſt Minotaurus, vt habes apud Hyginum, & Minos tam Cretæ, quam Siciliæ imperauit. Nota Dædali in Siciliam fuga, & Minois in eam Dædalum perſequentis aduentus. Quin & numiſmata oræ Tarentinæ & Siculæ hodieque inueniuntur Minotauri imagine ſignata.

v. 15. *Tu Capricorne, regis.*] Capricornus occaſum regit. Ab eo Propertius:

Lotus & Heſperia quid Capricornus aqua.

Seruius in illud : *Frigida Saturni quo ſeſe ſtella receptet: Hic autem,* inquit, *in Capricorno facit grauiſſimas pluuias & præcipue in Italia. vnde & Horatius ait:* ——— *& tyrannus Heſperiæ Capricornus oræ.* Nam delirat Becceſelenus, qui ad Auguſti natalem refert, & de commento ſerio triumphat. An Capricornus apud illum Teutonice aut Brabantice loquatur, equidem neſcio. hoc vnum ſcio in Perſica lingua *muder, brader, tochther, band, fader*, eſſe quod Brabantis matrẽ, fratrẽ, filiã, vinculũ, patrẽ, & multa alia, quæ nos in lingua Perſica paſſim notauimus. Quod ſi ille ſciſſet, dubito, an Cimbros a Perſis, an Perſas ab illis deducturus fuiſſet.

v. 17. *ſeu quod fert Gallia diues.*] Gemblac. *& quod fert.* melius.

v. 20. *Æſtibus aßiduis terram pontumque tenentem.*] Intelligit τῆς Γερμανίας παρωκεανίτιδος, quæ tunc tantum nota erat auſpiciis Druſi & in qua Quintilius Varus cum Legionibus cæſus. Animoſe enim dixit *feris dignam*, propter recentem cladis memoriam. quod autem dixit æſtibus aſſiduis ambiguam eſſe terræ mariſque, idem & voluit Lucanus ad verbum :

Quaque iacet litus dubium, quod terra fretumque
Vindicat, alternis vicibus quum funditur ingens
Oceanus, vel quam refugis ſe fluctibus aufert.

v. 21. *Sed iuuenis nudo formatis mollior arcu.*] Lege:

Sed iuuenis nudos formatus mollior artus. At Gembl.

Sed iuuenis nudo formatus mollior actu.

Neſcio an actum vocet ſitum corporis, vt Lucillius & Arnobius loquuntur.

v. 22. *Ægypto ad Leptimque.*] *Ægyptum ad* Gemblacenſis, & nos olim.

v. 24. *vbi Piſcis amator.*] Interpolatum eſt, vt & in textu Bonincontrij *arator.* Gemblacenſis habet *vruptor.* Quærant ſtudioſi.

v. 27. *Parthi ſed Parthis.*] Lege:

Parthis & a Parthis domita per ſæcula gentes.

ἢ Πάρθοις καὶ τὰ τοῖς Πάρθοις ὑπήκοα ἔθνη.

v. 28. *Bactraque.*] Neſcio, an ſcribendum:

Bactraque & Arÿ Babylon & Suſa Hypaniſque.

Sed ſuſpecta omnia. Gemblacenſis magis turbat:

Bactraque ætherios Babylonem & Siſpinioſque.

Verſus eſt ſpurius, ni fallor.

v. 31. *Sic diuiſa manet Tellus per ſæcula cuncta.*] Melius Gembl.

——— *per ſidera cuncta.*

Pag. 105. v. 2. *Nunc aduerſa polo.*] Sic infra:

Bina per aduerſum cælum fulgentia ſigna. id eſt, διαμετροῦντα.

v. 4. *Sic terræ ictu.*] Et de his omnibus, hoc eſt τῶν περὶ καθ᾽ ὅλα ἐπισημάτων, habes apud principem artis in primo apoteleſmatico, qui eſt ſecundus τοῦ τετραβίβλου.

v. 9. *Percipe nunc etiam.*] Pendent hæc a ſuperioribus. Nam quum ex generalibus conſtitutionibus fata dignoſcantur: nunc hic non docet, in quibus vniuerſalia particularibus nocere poſſunt. quod accidit, quando in genituris præcipua loca, nempe luminarium, aut cardinum, quos φωσφοροῦντας τόπους vocat Ptolemæus, eadem fuerint cum illis, a quibus vniuerſalium caſuum cauſſæ veniunt, id eſt Eclipticis ipſis, aut oppoſitis. Ptolemæus: ὡς ὅτι πάντων μᾶλλον συμπίπτουσι τοῖς καθολικοῖς πάθεσιν ἐκεῖναι τῶν ἀνθρώπων, ὅσαι κατὰ τὰς ἰδίας γενέσεις τοὺς ἀναγκαιοτάτους τόπους, λέγω δὴ τοὺς φωσφοροῦντας, ἢ τοὺς τῶν κέντρων, αὐτοὺς τυχοῦσιν ἔχοντες τοῖς τὸ αἴτιον ἐμποιήσασι τῶν καθολικῶν συμπτωμάτων, τουτέστι τοῖς ἐκλειπτικοῖς, ἢ καὶ τοῖς τούτων διαμέτροις. Duo igitur cauenda: prius, locus, in quo eclipſis contigit: alterum, ſignum oppoſitum, vt aperte clamat Ptolemæus. Quare φωσφορίαν Lunæ quærat Manilius, ſupra in annis

ſignorum

ſignorum diximus; nimirum, quia κυρίαν τῆς ζωῆς illi attribuit. Ergo ſi affecta fuerit ἡ φωσφορία, quæ κυρίαν τῆς ζωῆς habet, hoc eſt locus Lunæ, genituram, quæ ſub illa contigerit, τὸ καθολικὸν πάθος συμπτωτικὸν neceſſe. Itidem ab oppoſito ſigno periculum denunciat Ptolemæus. Quare hæc duo ſigna, in quo ſcilicet eclipſis contigit, item ei oppoſitum, Ecliptica vocat Manilius. Nam ſemper, vt ait ille, ſubbina laborant. Itaque quanquam nomen binorum ſignorum eclipticorum non extat apud Ptolemæum, res tamen ipſa conceptis verbis expreſſa eſt in illo teſtimonio, quod iam produximus.

Ibid. *quæ ſint Ecliptica Graio.*] Manilius Ecliptica ſigna vocat bina illa, quorum in altero deliquium contigerit, alterum autem ei oppoſitum.

v.10. *Nomine, quæ certos.*] Gemblacenſ. *quod certos.* nimirum quare Ecliptica dicta.

v.14. *Mutantur.*] Melius Gemblacenſis:

Mutantur ſed cuncta dyu variantque per annos.

v.19. *Concutitur tellus variis.*] Melius Gemblacenſis:

Concutitur Tellus validis. ———

v.21. *Et venit Oceanus Pontum, ſitienſque reſoluit.* Turpiter hæc fœdata ſunt. Legendum:

Et voluit Oceanus pontum, ſitienſque reſorbet.

Aſinum eſſe oportet, qui contradixerit. Intelligit labes, quas aut ſubitis inundationibus, aut receſſibus Oceanus facit.

v.22. *ſic quondam merſerat vrbes.*] *merſerat orbem* Gemblacen. & propius hiſtoriæ poeticæ de diluuio. Nos nihil mutamus. Per hæc & ſequentia ſatis fidem facit, ſe credere ſæpe τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ... καὶ τὰ παλαιὰ quod accidere.

v.30. *Cauſſæ patet; quod Luna ſuis.*] *quod Luna quibus*, ſententia poſtulante, & Gemblacenſi approbante.

v.33. *Orba ſui fratris.*] ἀρχαϊσμός. Orba ſuo fratre.

Pag. 106. v.4. *Incurvata ſimul.*] Eadem tralatione, qua dixit lugere. Nam aratorum, & lugentium eſt ἐγκεκυφέναι.

v.6. *Ipſa docet titulus.*] Legendum:

Ipſa, docet titulos cauſſæ, quæ Ecliptica ſigna

Dixere antiqui. ——— Et ita etiam Gemblac.

Ibid. *docet titulus cauſſæ.*] Sic alibi: —*in titulo ſignantia cauſſas.*

v.7. *Pariter ſubbina laborant.*] Subbina mihi eleganter dictum

 videtur,

videtur, quod bina alternis laborent. Sed Gemblac. legit *ſed bina.* Sunt autem bina ſigna Ecliptica: nempe ἡ φωσφοεία, in qua contigit deliquium, & ei oppoſitum partiliter Dodecatemorion. Igitur ſubbina vocat, vt diximus, id eſt alterna bina. Nam exacto tempore laborant, & languent etiam ipſa, quæ Eclipticis proxima ſunt. Deliquium contigit in Ariete. Oppoſitum, hoc eſt Libra, & Aries ſunt Ecliptica ſigna. quæ quum luctus ſui ſpatium exegerint, aut, vt Iuriſconſultus loquitur, poſtquam eluxerint, proxima Ecliptica erunt Taurus, & Scorpius. Hoc eſt, quod dicit:

Atque vbi perfectum eſt ſpatium, quod cuique dicatur,
Impleruntque ſuos certa ſtatione labores
Bina per aduerſum cælum fulgentia ſigna:
Tum vicina labant ipſis hærentia ſignis,
Quæ prius in terras veniunt, terraſque relinquunt.

v.12. *Nanque modo infectus.*] Sic alibi dixerat:
Aeraque inficiunt. ——— Gemblacenſis tamen variat:
Sed modo in affectus totus producitur annus.
Ego vulgatam lectionem præfero.

v.13. *nec longius aſtra,*] ——— *nunc longius aſtra.* Et ita quoque Gemblacenſis.

v.15. *Atque vbi perfectum eſt ſpatium.*] Alia dicit intra, alia vltra annum lugere. Sed quænam tandem illa ſint, non deſignat.

v.20. *Contrarius orbi.*] *Orbis.* Non quidem vt terra aduerſetur cælo. Nam cælo nihil contrarium.

v.21. *Sed quia mundus agit.*] *Sed qua mundus agit.* ——— *ipſe*; Orbis terrarum.

v.24. *Sed quid tam tenui.*] Epilogus, vbi multa luculenta ac diuinitus dicta. Prænotatum erat lemma in Gemblac. FATORVM RATIONEM PERSPICI POSSE.

v.28. *Mortaleſque hebetat viſus.*] Gemblacenſis:
Mortaleſque fugit viſus & pectora noſtra.
Quicquid natura abdidit, id fugit & viſus noſtros & pectora noſtra. Veriſſima lectio. Nam τὸ *hebetat* repoſitum ex Virgilio: & quidem nihil ad rem.

Pag.107.v.1. *Perſpicimus cælū.*] Poſt hunc verſum repone illum:
Quanta at pars ſupereſt rationem diſcere noctis?

v.2. *Quanta &c.*] Lege: *Quanta at.* At quid difficultatis ſupereſt ad diſcen-

ad diſcendum cauſſas latentes? quaſi dicat, nihil. Sic Lucanus, vt Suetonius ſcripſit in eius vita, dicebat: *Et quantum mihi ſupereſt ad Maronis culicem?*

v.4. *Seminibuſque ſuis.*] Mallem *ſegminibus.*

v.5. *Et precium cæli.*] Legendum: *cælo.* καὶ ἀντιπλαγεῖν τὸν οὐρανόν. Cognoſcere cælum hoc vocat ἐπιγνώσεια τοῦ οὐρανοῦ ἀπάτην. Nutritia, τροφεῖα. Gemblacenſis: *Et partem cæli.* male.

v.10. *Pars ſua conſpicimus.*] Gemblacenſis: *perſpicimus.*

v.14. *Ætheris atque ignis.*] Æther & ignis idem. Legendum Aeris. niſi dicamus Æthera quoque pro aere vſurpatum, quod neſcio, an concedere debeam.

v.15. *Spiritum & in toto.*] Gemblacenſis:

Spiritum & toto rapido quæ iuſſa gubernant.

Manu ducit ad veram lectionem:

Spiritus & toto rapido quæ iuſſa gubernans.

Veriſſime. Spiritus eſt gubernans, quæ iuſſa ſunt in toto hoc rapido, in tota hac mole rapida. Statius VI Thebaidos.

——— *quis fulmen agat, quis ſidera ducat Spiritus.* —

Codici reſtitutionem hanc accepto referimus. *gubernant, mouent* pro *gubernans, mouens* ſæpiſſime in Gemblacenſi annotauimus.

v.17. *Sanguineaſque animas.*] Gemblacenſis:

Sanguineaſque animas animo, qui cuncta gubernat.

Haud dubie τὸ *animas* conformatum ex ſequenti. Sed quid reponendum ſit, lubricum eſt ſtatuere. Nam multa poſſumus comminiſci. Vult enim dicere, vt ſit Spiritus quidam in tota hac rapida mole, qui iuſſa gubernet, ſic eſſe Sanguineam vim animo noſtro, qui cuncta gubernet. Scio *minas* eſſe, quas poetæ dicunt ὁμοκλὰς, quibus inſtigantur beſtiæ ad inceſſum tardiores. quod valde conueniret huic loco, vbi iuſſa facienda præſcribuntur. Sed non ita temerarij ſumus, vt ſine codicis auctoritate admittamus. Valde tamen arridet coniectura. Feſtus Auienus:

— *inſtanti ſimilis ſimiliſque minanti.* Ex illo Arati ἐλάοντι ἐοικώς. Sed de hoc alibi diximus. Porro hoc argumentum tractat Firmicus libro VIII.

v.22. *proiecta iacent animalia cuncta.*] Manifeſto expreſſit illa Orphei.

θῆρές τ' οἰωνοί τε βροτῶν τ' ἀλιτήρια φῦλα,
ἄχθεα γῆς, εἴδωλα τετυγμένα. * *

εἰδότες ὅτι κακοῖο περισφίγγονται τοῖσι
φράδμοσες, ὅτι ποιεῖν μάλ' ἀποστρέψαι κακότητα
οὔτ' ἀγαθοῦ παρεόντος ἐπιστρέψαι τι καὶ ἕρξαι,
ἀλλὰ μάτην οὕτως ἀδαήμονες ———

In ſecundo verſu tale quid deeſt.

ἄχθεα γῆς, εἴδωλα πεπυγμένα, θῆρες ἄναυδοι.

Ibid. *Proiecta iacet*] ἄχθεα γῆς. —*vel mierſa vadis, vel in aere pendent.* θηρές τ' οἰωνοί τε. *Omnibus vna quies venter.* quod proiecta, & quod ἄχθεα γῆς. *& quia conſilium non eſt.* Plane illud: εἰδότες ὅτι κακοῖο, &c. item, οὐδ' ἀγαθοῦ παρεόντος, &c.

v. 25. *Et quia conſilium non eſt.*] Ariſtoteli in Nichomacheis λογισμὸς dicitur, quod hic *conſilium*. Eo dicit carere bruta, quia neque προαίρεσιν habent.

v. 28. *Hic partus, qui cuncta regit.*] *Hic partus*, homo ſcilicet. Ita intelligemus, ſi hanc lectionem retinemus. Sed reclamat Gemblacenſis. *Hic partus quicunque regit.* Nos non dubitamus Manilium ſcripſiſſe:

Hic artus quicunque regit, ſeceſſit in orbem.

Spiritus ſcilicet, de quo eſt ſermo, quo homo præditus, beſtiæ autem, vt inquit, carent. Neque dubitandum. Virgilius:

——— *dum ſpiritus hos reget artus.* Infra:

Sic animi ſedes tenui ſub corde locata
Per totum anguſto regnat de limite corpus.

Eandem rem mutatis verbis dixit. Sequentia magis probant. Nam dicit eum eſſe erectum in arce capitis. Deinde quam leue eſſet partum accipere pro homine?

Pag. 108. v. 1. *Cælum ſcrutatur in aluo.*] Malim *in alto*. Nam dicit: ——— *ad ſidera mittit Sidereos oculos:* quod vetus poeta dixit: αὐγάζω πρὸς ὄλυμπον ἀταρβήτοισι προσώποις.

v. 2. *Cognatumque ſequens corpus ſic quærit in aſtris.*] *ſe quærit in aſtris.*

v. 5. *An minus eſt.*] An difficile eſt huic arti credere: aruſpicinæ autem & Etruſcæ diſciplinæ credetur?

v. 7. *Atque adeo.*] *Atqui adeo.*

v. 16. *Quod valet, immenſum eſt.*] *Quo valet.* Sic Plinius: *valet aureo nummo.*

v. 20. *Quodque vident oculis.*] *Quoque vident.* ———

v. 26. *Iam facit ipſe Deos.*] ἀποθέωσις Cai Cæſaris. Aug. Cæſar: *Iu ipſi*

Iis ipſis ludorum meorum diebus ſidus crinitum per ſeptem dies in regione cæli, quæ ſub Septentrionibus eſt, conſpectum. Id oriebatur circa vndecimam horam diei, clarumque & omnibus terris conſpicuum fuit. Eo ſidere ſignificari volgus credidit Cæſaris animam inter Deorum immortalium numina receptam. quo nomine id inſigne capiti ſimulacri eius, quod mox in foro conſecrauimus, adiectum eſt.

Ibid. *mittitque ad ſidera numen.*] Statius: — *& ſidera dones.*

v. 27. *Maius & Auguſto creſcit.*] In Gemblacenſi, *creſcet.* Ita intelligendum fuerit de futura apotheoſi Auguſti. Sed nihil mutandum.

IOSEPHI

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F.

IN APOTELESMATA Sphæræ Barbaricæ M. MANILI CASTIGATIONES ET NOTÆ.

HIC liber continet alteram partem Apoteleſmatum, quæ a ſtellis claris cum aliquo Zodiaci ſigno ſurgentibus ducuntur: & vocantur prima apoteleſmata Sphæræ barbaricæ. Nam duæ ſunt partes Sphæræ barbaricæ. Prior hæc ipſa, quæ verſatur circa clara ſidera, quæ cum aliquo ſigno aut oriuntur aut occidunt. Ea eſt, quam nunc tractat noſter. Græcis dicitur ἀστέρων συνθέσεις ἐκ τῆς συνανατολῆς καὶ τῆς συγκαταδύσεως. quanquam hic nulla ratio συνθέσεως, hoc eſt σχηματισμῶν, ſed potius συνανατολῆς. Alterius partis ruſſus duæ partes ſunt: quarum altera ſingulas Signorum partes, quas μονομοιρίας vocabant, & minutias partium ſcrutatur, quam curioſitatem Ægyptij eorum deliriorum magiſtri Myriogeneſin nominarũt, quanquam ſi Græce loqui volebant, non μυριογένεσιν, ſed μυριογενεσίαν dicendum erat: altera tractat eas ſtellas, quæ claræ ſunt in corporibus eorum ſignorum. Inuentores harum ſubtilium atq. argutarum nugarum Petoſiris ac Necepſo, item Æſculapius ille priſcus Ægyptius. Sphæra Barbarica vocatur, hoc eſt Ægyptiaca. Nam apud Firmicum

micum barbarica ratio eſt Ægyptiaca ratio. Rurſus apud eundem Firmicum barbarica ratio dicitur, quæ alibi vocatur Myriogeneſis Æſculapij. Dicta vero Barbarica Sphæra ad diſtinctionem Græcanicæ. P. Nigidius φαινόμενα ad inclinationem vtriuſque cæli Ægyptiaci, & Græcanici ſcripſit. Alterum librum vocauit Sphæram barbaricam, alterum Sphæram Græcanicam. Apud vetuſtiſſimum Virgilianum interpretem Danielis noſtri ita memini legere: Nigidius Sphæræ Barbaricæ: *Sub Virginis ſigno Arator, quem Oron Ægyptij vocant: quod Oron Oſiridis filium ab hoc educatum dicunt.* Vides Nigidium in Sphæra barbarica tractaſſe, quæ ad φαινόμενα Ægypti pertinet. Probus in primum Georgicon ait, ambas Vrſas, Elicen & Cynoſuram in Sphæra Barbarica plauſtrum vocari. Idem Virgilianus interpres P. Danielis: *Nigidius in Sphæra Græcanica nouum annum æquinoctium vernale memorat.* Item alibi: *Nigidius Sphæra Græcanica: Oritur enim Canicula cum Cancro: in columen venit cum Geminis: occidit cum Tauro.* Igitur barbarica, id eſt, Ægyptiaca ad differentiam Græcanici climatis. Firmicus, quum hæc apoteleſmata ſcriberet, imo ex Manilio ad verbum deſcriberet, ait cognitionem Sphæræ barbaricæ Græcis multis, & omnibus ferme Romanis incognitam, & ab AEgyptiis ſolis obſeruatam. Et ſane ortus & obitus quarundam ſtellarum fixarum, qui in illis apoteleſmatis a Firmico tractantur, cælo AEgyptio tantum conueniunt. Nam Cepheus in Græcia & Helleſponto capite tantum occidit, vt auctor etiam eſt Hipparchus. Radit enim, &, vt Aratus ait, ἐπιξύει punctum Finitoris Græcanici. At in Sphæra barbarica ex eius ortu & occaſu apoteleſmata pronunciantur. Idem dicas de Caſſiepea & aliis, quæ intra circulum ἀειφανερὸν Græciæ continentur. Illa enim oriuntur & occidunt ἐν τῇ κάτω χώρᾳ, & in partibus Memphidis, & ſupra: propterea quod ad auſtrum pergentibus polus deprimitur. Nam omnia ſigna, quæ ſunt intra XXXVII gradum a polo, ea in Græcia nunquam occidunt. Ipſis contra. Hoc eſt, quod Lucanus declamauit:

Te, ſegnis Cynoſura ſubit. tu ſicca profundo
Mergi plauſtra putas: nullumque in vertice ſummo
Sidus habes immune maris. procul axis vterque eſt:
Et fuga ſignorum medio rapit omnia cælo.

Loquitur de Ioue Ammone, qui propemodum eſt ſub eadem in-

clinatione, qua media Ægyptus. Sed de errore Lucani alibi. Quare non eſt audiendus delitiæ humani generis Picus Mirandula, qui τὰ φαινόμενα putat ſimpliciter dici Sphæram barbaricam. Eius hæc verba ſunt ex VIII in Aſtrologos: *Si ſphæram Arati cum barbarica ſphæra contuleris, diſſentire plerumque, & diſſonare eas videbis.* Atqui Sphæra barbarica eſt quidem ſtellarum fixarum theoria, ſed non omnis climatis, quum ſit AEgyptiaci tantum: neque adeo ſimplex θεωρία, ſed tantum τῶν συγκαταδύντων ϗ̓ συνανατολῶν. Itaque ſphæra barbarica non magis poteſt conuenire Arateis Phænomenis, quam inclinatio cæli AEgyptiaci inclinationi Græcanici. Minus vero prudenter Manilius & Firmicus eam nobis proponunt, quæ citra cælum AEgyptiacum variat. Nam Manilius Romæ, ille in Calabria, aut Sicilia ſcribens quo ore iubent obſeruare Cepheum alter orientem alio tẽpore in AEgypto ac in Italia, alter occidentem nunquam in Italia? Nam quæ nobis oriuntur & occidunt, illa tamen diuerſo tempore illis, ac nobis occidunt. AEgyptiis igitur tantum ea obſeruatio competit. Denique falſa tempora ortuum nobis tradunt, vt non pueriliter ſed ſtolide errauerint. Statim in principio Manilius ait Nauem oriri in quarta parte Arietis. Nam ſtella clara, quæ in clauo eſt, quam Canopum appellant, & prima eſt totius nauis, quam πτολεμαῖον vocat etiam Germanici interpres, temporibus Metonis, hoc eſt, ante bis mille & triginta annos oriebatur in finitore barbarico cum XXIII Cancri. Nos locis ſuis craſſos illos errores caſtigabimus. Fuit Manilius imperitiſſimus earum rerum, quas tractabat, & quæ ab aliis ſcripta legit, ea ſatis habuit ſine delectu verſibus concipere. Nam de Firmico tam nobis conſtat omnis matheſeos imperitum fuiſſe, quam ipſemet omnibus locis ſe talem prodit. Quia vero nos primi quid eſſet ſphæra barbarica indicauimus, primi etiam hunc quintum librum Manilij ſphæræ barbaricæ apoteleſmata eſſe aperuimus: ſi apud ingenuos animos id alicuius gratiæ eſt, cumulabimus illud duarum ſphærarum acceſſione, Perſicæ & Indicæ. quibus etiam adiiciemus barbaricam ex Ptolemæo, auctore doctiſſimo Aben-Ezra, ex quo & reliquas duas hauſimus, vt in eius luculentiſſimo libro extant, cui ipſe titulum fecit *Initium Sapientiæ*, quem manu ſcriptum penes nos habemus cum aliis operibus eiuſdem Magiſtri. Ex eo igitur eximio libro ortus ſphæræ

Perſicæ

Perſicæ primo apponemus, ſecundo ſphæræ Indicæ, tertio ſphæræ barbaricæ Ptolemaicæ, vt extat apud illum Magiſtrum Iudæum hominem ſupra captum Iudæorum. Diuidit autem ſingula ſigna in ternos Decanos, quos ipſe vocat פָּנִים, vt ſupra in Apoteleſmatis tetigimus. Quæ oriantur in quoque Decano ſecundum clima ſuum, apponit, vt habes in exemplo. Egregia eſt cognitio tantæ diuerſitatis μορφώσεων, vt ſi Taurus natos ſub ſe agricolas facit apud Græcos & AEgyptios, apud Perſas eodem tempore alia μορφώσεις reges faciet, apud Indos alia alios. Futilia commenta τῆς ματαιοτεχνίας nihil magis confutat, quam τῆς ματαιοτεχνίας perfecta cognitio.

SPHÆRARVM PERSICÆ INDICÆ ET BARBARICÆ ortus ex libro Aben Ezræ Iudæorum doctiſſimi.

ARIES.

DECANVS PRIMVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA.

Aſcendit Figura mulieris. Ipſa eſt מָאִירְדְ. Cauda Piſcis ex mari inſtar viperæ in felle. Trigonum. Figura Tauri.

SPHÆRA INDICA.

Figura Canis, in cuius ſiniſtro pede anteriore lucerna, dextro clauis. CANDE Philoſophus Indorum dicit aſcendere AEthiopem oculis nigris, ſuperciliis extenſis. Eſt autem de Gigantibus, iactabundus, obuolutus pallio albo magno, fune præcincto.

SPHÆRA BARBARICA.

Caſſiepea, genua eius; manus ſiniſtra, & dimidiatum tergum Andromedæ, vna cum pudendis eius, & fimbriis, & piſce poſteriore, & particula fili linei.

DECANVS SECVNDVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA.

Ambo Piſces. Medietas trigoni. Dimidium beſtiæ Mulier,

lier, in cuius capite eſt pecten. Lorica ænea. Caput Dæmonis.

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris veſtimentis obuolutæ & pallio, vnipede figura equina.

SPHÆRA BARBARICA.

Caſſiepea, caput Perſei cum vola manus dextræ eius. Fimbriæ Andromedæ, & pedes eius. Triangulum. Caput Arietis, cornua eius. Reliquum de filo lineo.

DECANVS TERTIVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA.

Iuuenis in folio ſedens cooperto, in cuius manu ſunt תרפים Idola. Homo demiſſo deorſum capite, vociferans ad Deum. Pectus Piſcis cum capite eius. Reſiduum Trigoni. Alterum dimidium Hydræ.

SPHÆRA INDICA.

Homo flauus, capillitio rufo, iracundus, componens ſeſe ad ſtatum pugnæ: in cuius manibus ſunt inaures ligneæ, & virga: veſtes vero eius ſunt rubræ. Eſt autem ipſe faber ferrarius, qui quum paratus ſit bene facere, non poſſit tamen.

SPHÆRA BARBARICA.

Perſeus. Corpus Arietis.

TAVRVS.

DECANVS PRIMVS TAVRI.

SPHÆRA PERSICA.

Strenuus manu ſiniſtra enſem geſtans, manu dextra virgam. Super eius humeris ſunt duæ lucernæ. Nauis magna. Supra eam Leo, cui inſidet homo nudus. Subter naui dimidium cadaueris mulieris mortuæ. Figura hominis.

SPHÆRA INDICA.

Mulier capillata, quæ filium habet, induta veſtimentis ſemiuſtulatis.

SPHÆRA BARBARICA.

Dimidium Perſei cum cauda Arietis, Fuſio aquæ, quæ eſt in extremitate fluuij.

DECANVS SECVNDVS TAVRI.

SPHÆRA PERSICA.

Nauis, in qua eſt homo iniiciens manum in clauem. Dimidium cadaueris mulieris mortuæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo vultu & corpore ſimilis arieti, digitis inſtar vngularum caprinarum, cuius vxor ſimilis Tauro, calidus, vehemens nunquam ſibi requiem dans, cultor aruorum, educens boues ad arandum & ſerendum. Item alia figura ſpecioſa, in cuius manu dextra virga, eleuans manum ſiniſtram.

SPHÆRA BARBARICA.

Genua Perſei, crura, pedes. Tauri, cornua eius, pedes anteriores, venter, pes dexter. Caput fluminis, & medietas eius.

DECANVS TERTIVS TAVRI.

SPHÆRA PERSICA.

Finis corporis eius, cui caput ſimile canino. Homo ſtans in manu tenens beſtiam, habens duo plauſtra, quibus (ſingulis) inſidet iuuenis agnum tenens, binis equis plauſtra trahentibus.

SPHÆRA INDICA.

Homo albis pedibus & dentibus, adeoque longis, vt extent extra labra, colore oculorum & capillorum rubro, corpore elephanti ſimili, & Leonis, impos mentis, animo ad malefaciendum deſtinato, ſedens in accubitali. Equus, currus, canis, vitulus paruus.

SPHÆRA BARBARICA.

Pes Perſei dexter. Humerus Henioçhi, caput eius, genua, manus ſiniſtra. Cornu & finis Tauri. Initium fluminis.

GEMINI.

DECANVS PRIMVS GEMINORVM.

SPHÆRA PERSICA.

Cauda figuræ, cuius caput ſimile canino. Homo manu tenens virgam. A partibus Auſtrinis duo plauſtra, binis equis trahentibus. Singuli homines plauſtrorum rectores. Caput beſtiæ cornutæ.

SPHÆRA INDICA.

Mulier famoſa in aere ſtans, perita ſuendi (Sarcinatrix.)

SPHÆRA BARBARICA.

Caput Heniochi, pes eius dexter. Cornu Tauri, humerus canis, pes eius ſiniſter. Caput leporis, pedes eius anteriores.

DECANVS SECVNDVS GEMINORVM.

SPHÆRA PERSICA.

Homo tenens inſtrumentum muſicum aureum, quo canit. Beſtia arbori inſiſtens. Lupus, in cuius anteriore pede eſt ſignum.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops vinctus caput plumbo, manu ſcutũ tenens, in capite galeam ferream geſtans, ſuper quã eſt corona ſerica, in manu habens arcum & ſagittas, amans riſum & ioca, deambulans in horto floribus & arboribus conſito, tenens pondera ſtateræ, quæ manibus inter ſe percutit, inter modulandum flores horti carpens.

SPHÆRA BARBARICA.

Vola pedis Heniochi dextera. Alter pes Tauri poſterior. Manus Orionis, humerus eius, caput, pectus, cingulum, pes. Pectus Leporis, & cauda eius.

DECANVS TERTIVS GEMINORVM.

SPHÆRA PERSICA.

Figura hominis trepidabundi, capite tiaram, manu inſtrumentum muſicum geſtantis cum neruiis aureis. Canis latrans. Delfinus. Inſtar Simiæ. Subula ſarcinatoria. Dimidium prius Vrſæ minoris. Cauda beſtiæ cornutæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo quærens ſcutum, & tamen habens ſcutum & Pharetram, manu geſtans ſagittam, & veſtes & monile gemmeum: cui cordi eſt modulari, ridere, iocari omni genere iocorum.

SPHÆRA BARBARICA.

Poſterior Geminorũ, manus eius, cauda, pes dexter, pudendũ. Cauda Leporis. Os canis, pes anterior & poſterior dextri. Clauus nauis anterior. Dimidium claui poſterioris.

CANCER.

DECANVS PRIMVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Vrſa maior poſterior. Tota figura inuoluta veſtibus innixa figuræ pſalleti. Porcus ferreus, capite æneo. Puella quædam virgo.

SPHÆRA INDICA.

Iuuenis pulchra ſpecie indutus veſtibus, cum monili, in cuius vultu & digitis eſt quædam diſtortio, corpore ſimili equino & elephantino, pedibus albis, delicatis fructibus e corpore eius pendentibus, inſtar arborum, habitans in viridario caſiam aromaticam producente.

SPHÆRA BARBARICA.

Facies vrſæ maioris. Caput Geminorum prioris & poſterioris, manus eius. Canis minuſculus. Reſiduum de cane maiuſculo. Venter nauis.

DECANVS SECVNDVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Adoleſcentula virgo ſimilis nubi. Dimidium canis. Dimidium auricularum aſini Septentrionalis.

SPHÆRA INDICA.

Puella pulchro eloquio, in capite habens coronam murteam, in manu virgam ligneam, libenter affectans vinum & muſicam.

SPHÆRA BARBARICA.

Caput Vrſæ maioris. Chela Cancri poſterior. Venter nauis.

DECANVS TERTIVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Adoleſcentula virgo incedens nunc orientẽ nunc occidentem verſus. Canis poſterior. Alterum dimidium auricularum Aſini Septemtrionalis. Alter Aſinus auſtrinus.

SPHÆRA INDICA.

Homo pede ſimili pedi beſtiæ in corpore habens beſtiam, cogitans nauem inſcendere nauigandi cauſſa, ad importandum aurum, & argentum, anulis vxorum eius fabricandis.

SPHÆRA BARBARICA.

Ceruis

Ceruix Vrſæ maioris, pes anterior dexter eius. Cornua Cancri. Caput Orionis. Finis nauiculæ.

LEO.

DECANVS PRIMVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Vrſus. Canis, in cuius dorſo arcus. Dimidium nauiculæ, in qua ſunt eius nautæ. Caput beſtiæ nigræ. Caput Equi. Caput Aſini.

SPHÆRA INDICA.

Arbor magna, in cuius ramis eſt canis, & auis Ciconia (הָרְחָמָה) Homo indutus veſtimétis delicatis, inquinatis tamen, habens in animo patrem ſuum verberare. Eques reſpiciens ad partes Septentrionis.

SPHÆRA BARBARICA.

Forma Vrſæ maioris, anterior pes eius ſiniſter. Vertex Leonis. Ceruix Orionis. Dimidium nauis.

DECANVS SECVNDVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Idolum manus ſurſum eleuans, magna voce vociferans, modulabundus ſaltans. Par telorum. Calix vitreus. Inſtrumentum muſicum ex cornibus capreolorum. Alterum dimidium nauis. Oculus beſtiæ. Medietas Equi. Medietas Aſini.

SPHÆRA INDICA.

Homo naribus tenuiſſimis, in capite inſtar coronæ habens do myrto alba, in manu autem arcus, iracundus, furore Leonino, opertus pallio coloris Leonini.

SPHÆRA BARBARICA.

Labrum Vrſæ maioris, pes eius dexter. Ceruix Leonis. Medietas Orionis. Prora nauis.

DECANVS TERTIVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Figura iuuenis, cuius magiſterium eſt beſtias ducere, geſtantis manu flagrum, plauſtrum trahentis, in cuius medio ſedet homo, & puer paruus vna cum eo, manu ſiniſtra veſtem tenentis. Coruus. Medietas beſtiæ nigræ. Finis Equi. Finis Aſini.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops inquinatus, fatigatus, qui tamen ipſe eſt commodus, & delitiæ in ore eius & caro in manu eius.

SPHÆRA BARBARICA.

Figura Vrſæ maioris, medietas eius. Pars Orionis,

VIRGO.

DECANVS PRIMVS VIRGINIS.

SPHÆRA PERSICA.

Virgo pulchra, capillitio prolixo, duas ſpicas manu geſtans, ſedens in ſiliquaſtro, educans puerulum, lactans, & cibans eum. Homo in eodem ſiliquaſtro ſedens. Stella nomine SPICA poſterior, quam beſtia.* Caput corui. Caput beſtiæ.

SPHÆRA INDICA.

Virgo inuoluta pallio, veſtimentis obſoletis induta, manu vectem (בדך) tenens, ſtans in medio ſanguinis, habens in animo ire domum patris.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis. Poſteriora Vrſæ, cauda eius. Crater, qui eſt ſuper capite Orionis. Pars de corpore Orionis.

DECANVS SECVNDVS VIRGINIS.

SPHÆRA PERSICA.

Figura complodens manus ſuas, plagata (מתגפת) Homo dimidiatæ figuræ capite inſtar Taurini, in manu ſua habens dimidium viri nudi. Dimidium trabis, in cuius extremo vomer terram proſcindens. Cauda beſtiæ nigræ cum dimidio Leonis.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops totus pilis obſitus, cui tres veſtes ſuperiectæ ſunt, prima ſcortea, ſecunda ſerica, tertia eſt pallium rubrum, in manu tenens atramentarium ad rationem putandam.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis. Cauda Vrſæ maioris. Capus Virginis, humerus eius. Caput corui, alæ & os eius.

DECANVS TERTIVS VIRGINIS.

SPHÆRA PERSICA.

Reſiduum de dimidio figuræ. Alterum dimidium hominis nudi. Alterum dimidium caudæ Leonis. Perdix. Duæ ſpicæ. Dimidium hominis paſtoris.

SPHÆRA INDICA.

Mulier candida iactabunda, induta palla tincta, manibus leprosis, Deum implorans ſupplex.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis. Finis caudæ Draconis. Vrſæ maioris. Humerus Simiæ auſtralis, pars pectoris eius. Coruus. Pes beſtiæ.

LIBRA.

DECANVS PRIMVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Figura hominis iracundi manu ſiniſtra libram tenentis, dextra libros ſcriptos. Pone eum ſequitur homo equo vehens, & pſallens. Caput Draconis. Principium fluuij aurei. Philoſophi Perſarum vocant eum Vrſam maiorem. Pars nauiculæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo in taberna inſtitoria in foro manu tenens ſtateram ad emendum & vendendum.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas caudæ Vrſæ maioris. Medietas corporis Virginis, vola eius ſiniſtra, in qua Spica. Cauda corui. Pars de cauda Orionis. Pars caudæ Equi, & tergi eius.

DECANVS SECVNDVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Homo ducens plauſtrum, in cuius medio homo geſtans manu flagrum, & cum eo homo indutus veſtimentis ſericis; ipſe vero ſedet ſuper lecto. Iuuenis paruus. Medietas nauis. Medietas Draconis. Medietas Vrſæ maioris. Fons aquæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo figurâ Aquilæ, nudus, ſitibundus, cogitans in aerem auolare.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Draconis. Pars caudæ Vrſæ maioris. Pars fimbriarum Virginis.

DECANVS TERTIVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Finis nauis ad finem maris aurei. Vertex hominis nudi, manum ſuam capiti imponentis. Corona ſuper capitibus duorum virorum binis cornibus præditorum.

SPHÆRA INDICA.

Homo vultu inſtar equini, manu tenens arcum & ſagittas.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis, pedes anteriores eius, brachia, genua dextra. Pars fimbriarum Virginis; pedes eius.

SCORPIVS.

DECANVS PRIMVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA.

Poſteriora Equi. Poſteriora Tauri. Niger manu tenẽs virgam.

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris ſpecioſæ, corpore ruſo, comedens.

SPHÆRA BARBARICA.

Pes anterior Vrſæ minoris. Caput canis, brachium eius dextrum. Medietas Libræ.

DECANVS SECVNDVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA.

Homo nudus. Dimidium Equi, Dimidium Tauri.

SPHÆRA INDICA.

Mulier egreſſa ex ædibus ſuis, nuda, nihil proſſus habens, recipiens ſe in mare.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis pedis anterioris Vrſæ minoris. Pars caudæ Draconis. Corona Septentrionis. Pudenda (Signi) Libræ; pedes eius. Corona Scorpij.

DECANVS TERTIVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA.

Initium Equi. Caput eius, qui fert Leporem. Initium Tauri.

SPHÆRA INDICA.

Canis. Duo porci. Pardus magnus pilo albo. Quædam ſpecies venationis.

SPHÆRA BARBARICA.

Figura Vrſæ minoris. Pes τῶ ἐν γόνασιν, humerus eius, brachium dextrum. Venter Scorpij. Caput Thuribuli.

SAGITTARIVS.

DECANVS PRIMVS SAGITTARII.

SPHÆRA PERSICA.

Figura hominis nudi. Eſt autem inuerſus, & ſuper capite eius coruus. Corpus canis feminæ. Caput capræ.

SPHÆRA INDICA.

Nudus a capite, ad vmbilicum inſtar hominis: ab vmbilico deorſum inſtar equi, in manu geſtans arcum & ſagittas, & vociferans.

SPHÆRA BARBARICA.

Ceruix Vrſæ minoris. Pars caudæ Draconis. Cauda Ingeniculi: vertebræ colli, & caput eius. Finis Scorpij, ſpondili, qui ſunt in cauda eius. Dorſum Thuribuli.

DECANVS SECVNDVS SAGITTARII.

SPHÆRA PERSICA.

Figura tenens dextra ſua cornua capri. Caput feræ. Dimidium Leporis. Dimidium nauis. Prius dimidium Delphini. Prius dimipium חמרות.

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris formoſæ, capillatæ, indutæ veſtibus, & funiculis, cum circulis in auriculis eius. Coram ea eſt arcula aperta, in qua eſt monile gemmeum.

SPHÆRA BARBARICA.

Pectus Vrſæ minoris. Dimidium dorſi Draconis, pars de capite eius. Genua Ingeniculati, brachium eius ſiniſtrum. Pars corporis Hydræ. Sagitta & Pharetra eius. Pars Coronæ auſtralis.

DECANVS TERTIVS SAGITTARII.

SPHÆRA PERSICA.

Figura Canis & Equi. Dorſum feræ. Dorſum Leporis. Reſiduum corporis Leonis. Dimidium alterum nauis. Reſiduum Delphini. Cauda Stellionis (סְמָמִית)Dimidium Vrſæ maioris.

SPHÆRA INDICA.

Homo ſplendore vultus inſtar auri, in manu habens inſtar circuli lignei, tectus oſtio fabricato de cortice lignorum.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas corporis Vrſæ minoris. Medietas corporis Draconis, vertex eius. Pars corporis Aquilæ cadentis. Caput Sagittarij, humerus, pes eius. Corona auſtralis.

CAPRICORNVS.

DECANVS PRIMVS CAPRICORNI.

SPHÆRA PERSICA.

Dimidium alterum Vrſæ maioris. Figura mulieris modulantis. Caput Piſcis magni. Fons aquæ malæ. Corpus Simiæ, caput eius. Caput Canis.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops iracundus corpore inſtar corporis porci obeſi, hirſutus multo pilo, dentibus acutis & longis longitudine trabali, habens ſtimulum boum. Piſcabundus piſces.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas corporis Vrſæ minoris, ceruix eius. Finis Aquilæ cadentis.

DECANVS SECVNDVS CAPRICORNI.

SPHÆRA PERSICA.

Mulier ſuper lecto ſedens, cum qua eſt vitis. Piſcis magnus. Dimidium plauſtri.

SPHÆRA INDICA.

Mulier nigra cooperta pallio, equitans.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis Vrſæ minoris. Pars Draconis. Ala Gallinæ dextera, ceruix & caput eius. Corpus Aquilæ volantis. Media Capri. Vertex eius.

DECANVS TERTIVS CAPRICORNI.

SPHÆRA PERSICA.

Cauda Piſcis. Finis oculi malefici. Finis Simiæ. Alterum dimidium plauſtri. Dimidium figuræ ſine capite, quia caput eius eſt in manu eius.

SPHÆRA INDICA.

Mulier nigra, cuius manus idoneæ ad omne opus faciendum, & opificium ſericum.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars Draconis. Finis corporis Gallinæ, pes eius dexter, & ala eius ſiniſtra. Delphinus. Medietas corporis capri. Cauda Piſcis.

AQVARIVS.

DECANVS PRIMVS AQVARII.

SPHÆRA PERSICA.

Caput enſem manu geſtantis (τοῦ ξιφήρους.) Caput eius, qui eſt capite nigro (τοῦ μελαγκόρυνος.) & piſcatur piſces.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops faber ærarius.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis caudæ Vrſæ minoris. Pes Gallinæ. Caput Equi prioris. Tergus & cauda Capricorni.

DECANVS SECVNDVS AQVARII.

SPHÆRA PERSICA.

Corpus Equi. Ala Auis, quæ piſcatur piſces.

SPHÆRA INDICA.

Homo Æthiops niger, longa barba, manu arcum geſtans, & ſagittas, & ſacculos, in quibus ſunt lapides precioſi, aut aurum.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Vrſæ minoris. Corpus Equi poſterioris, caput eius. Initium Aquarij. Medietas ventris piſcis auſtralis.

DECANVS TERTIVS AQVARII.

SPHÆRA PERSICA.

Gallina. Poſteriora eius, qui in manu habet Equum. Finis auis, quæ piſcatur piſces.

SPHÆRA

SPHÆRA INDICA.

Homo iracundus, fraudulentus (רַמַּאי) piloſis auribs,cui impoſita eſt corona de circulis ligneis.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Vrſæ minoris. Corpus Equi. Finis Aquarij. Caput piſcis auſtrini.

PISCES.

DECANVS PRIMVS PISCIVM.

SPHÆRA PERSICA.

Caput dimidiati equi habentis alas duas, Initium fluminis. Cauda Piſcis, qui vocatur Crocodilus (תִּמְסָח)

SPHÆRA INDICA.

Homo indutus veſtibus precioſis in manu habens vas ferreum, pergens domum ſuam.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Vrſæ prioris. Manus Caſſiepeæ. Venter equi alterius. Initium piſcis prioris.

DECANVS SECVNDVS PISCIVM.

SPHÆRA PERSICA.

Dimidium fluminis. Alterum dimidium Ingeniculi.

SPHÆRA INDICA.

Mulier formoſa alba ſedens in naui in mari, & cupiens exire in ſiccum.

SPHÆRA BARBARICA.

Caudæ Vrſæ minoris. Manus Caſſiepeæ. Humerus Andromedæ. Caput mulieris ſociatæ cum equo. Poſteriora Piſcis prioris.

DECANVS TERTIVS PISCIVM.

SPHÆRA PERSICA.

Finis fluminis. Finis piſcis, qui vocatur Crocodilus. Reſiſiduum Ingeniculi.

SPHÆRA INDICA.

Homo nudus, cuius pes eſt in ventre eius, in manu habens lanceam, vociferans & terrens latrones.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis caudæ Vrſæ minoris. Medietas Caſſiepeæ. Pectus Andromedæ. Pars vinculi linei. Poſteriora viperæ.

Atque hæc Aben-Ezra ex priſcorum Arabum monumentis, qui illa ex Indorum & Perſarũ parapegmatis in ſua trãſtulerunt. Sphæra Barbarica hic ſatis ad veram rationem & finitorem Ægypti relata eſt, præter quam in Ariete. Nam in tribus decanis mala fide redditum eſt de Andromeda & Caſſiepea. Hebræi ex Arabibus μορφώσεις cæleſtes in ſuam linguam vertentes Perſeum, exemplo Arabum, hominem portantem caput diaboli, Caſſiepeam, mulierem ſedentem in ſolio, Andromedam, mulierem quæ non habet virum, Orionem gigantem belligerantem vertunt, & alia, quæ nos ſuis nominibus Græcis reddimus, ne κακόζηλοι eſſemus. quod tamen quidam ſcioli ambitioſi tantum abeſt, vt deuitaſſent, vt parati ſint nobis vitio vertere, quod non omnia ad verbum reddidimus, ſi quando ille liber nunquam hactenus Hebraice editus in eorum manus incidat. Vides quantum apoteleſmata Perſica ab Indicis, & vtraque a Barbaricis, & Græcis diſcrepare neceſſe ſit, ſi tales homines euadunt, qualia ſunt τὰ ζώδια, ſub quibus naſcuntur. Non ingrata hæc fore ſperamus non ſolum Manilij ſed antiquitatis & humaniorum literarum ſtudioſis.

Pag. 109. v. 10. *Sic alius.*] Gemblacen. *Hic alius*, vt etiam nos olim. Multi, inquit, contenti illis, quæ expoſuimus, Zodiaci ſola apoteleſmata ſufficere dixiſſent, non admixtis inerrantium auxiliis. Nam Zodiaco tenus Agyrtæ Aſtrologi apoteleſmata promittebant. Propertius:

Aſpicienda via eſt cæli, verſuſque per aſtra
Limes, & a ſtellis quinque petenda fides.

Ibid. *Sic alius fuiſſet opus, ſigniſque relatis.*] Gemblac. melius:
Hic alius finiſſet iter, ſigniſque relictis, &c. Nam *iter* melius hic conuenire, ſequentia probant. *Signis relictis*, deſiſtens in ipſis ſignis.

v. 11. *ſtellarum numina quinque.*] *lumina.*

v. 19. *Me properare viam Mundus iubet.*] Gemblacenſis lectio multum diſcrepat, & quidem non deterior vulgari:
Me properare viam Mundi lubet.———

Ibid.

Ibid. *Me properare viam.*] Differentia Matheſeos vulgaris & Sphæræ barbaricæ.

v.29. *Cui vota ſoluit Olympus.*] *votum* Gemblac. & nos olim.

Pag. 110. v. 1. *Andromedamque necat genitor.*] Optime Gemb. *Andromedamque negans genitor. negans* abdicans eam, vtpote quam Ceto tanquam alienam expoſuerit. Hinc Cicero in Arateis:

Andromeda aufugiens aſpectum mœſta parentis.

v.6 *Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vndas.*] Duos libros Sphæræ barbaricæ ſcripſit: in priore, qui eſt hic, quem nunc in manibus habemus, quintus ſcilicet operis Maniliani, tractat, *quid valeant ortu*: in poſteriore tractabat, quid valeant, *quum merguntur in vndas.* Tempore Firmici vterque liber extabat: & ex vtroque apoteleſmata Sphæræ barbaricæ deſumpſit, ita κατὰ πόδα in omnibus ſequens Manilium, vt commentarij vicem eſſe poſſit. Sed hominem ingratum piguit profiteri per quem profeciſſet, vt ne nomen quidem eius memorauerit. Vbi errauit Manilius, & ipſe quoque cum duce ſuo errauit. Vbi partem ſigni non appoſuit, ne ipſe quoque. Aliquando etiam perperam auctorem ſuum interpretatur, vt ſuo loco videbitur. Quare iſte liber quintus operis Maniliani tractans de ortibus eſt primus apoteleſmaticus Sphæræ barbaricæ: alter, qui periit, erat ſecundus apoteleſmaticus Sphæræ barbaricæ. Sequebantur ſuffragia Planetarum, de quo libro non ſemel meminit. Ex duobus igitur iſtis libris Manilij, qui perierunt, ſua apoteleſmata Sphæræ barbaricæ concinnauit Firmicus, in quibus & occaſus & decreta planetarum ſimul coniecta ſunt. Neque alia decreta planetarum ſcripſiſſe Manilium credimus.

v.7. *Et quod de bis ſex aſtris par quodque reducat.*] Contaminatiſſima. Gembl. habet: *par quemque reducat.* Lego:

Et quo de bis ſex aſtris pars quemque reducat.

Pars de bis ſex aſtris: ἐτυμολογεῖ τὴν μονομοιρίαν. *Quo reducant quemque.* qualem quemque efficiant αἱ μονομοιρίαι. Nam hæc tractatio nihil aliud quam Monomœriæ ſphæræ barbaricæ.

v.8. *Ac ſtellis proprias.*] Lego, *Has ſtellis.* Gemblacenſis vitioſe: *Ab ſtellis.*

v.12. *Colchidis & magicas artes.*] Mendoſa ſunt. Legimus:

Colchidis & magicas artes qui vertere Iolcho
Medeam iuſsit.——— Medea mutauit Colchon Iolcho.

Vtraque vrbs clara veneficiis. Sic dicitur vertere ſolum, vt ſupra: ——— *& vertere Troiam.* & mutare terram terra. Infra: *Mutabit pelago terras.* — Vera eſt lectio, quam edidimus.

v, 14. *Nunc quoque vicinam puppim.*] vicinam Argo Arieti dicens oſtendit ſe τῆς ἀστροθεσίας imperitum eſſe. Similes hallucinationes reperias apud Vitruuium.

Ibid. *Colchidis & magicas.*] Huc faciunt illa ex VI Lucani:

——— & terris hoſpita Colchis
Legit in Æmoniis, quas non aduexerat, herbas.

v. 15. *Ac dextri lateris.*] Lege:

Nunc quoque vicinam puppim, ſeu nauiget, Argo
A dextri lateris ducit regione per aſtra.

Coniungenda vero ſunt illa: ——— *nec pelle immunis ab ipſa*
Nunc quoque vicinam puppim, &c. Vult enim adhuc cum ipſa pelle aurata in cælo Arietem collocatum eſſe. Supra:

Et ſua reſpiciens aurato vellere terga. Verſus ille,
Colchidis & magicas, cum ſequente, vt ingenue dicam quod ſentio, ſuſpecti ſunt ὑποβολιμαῖοι.

v. 16. *Sed quum prima ſuos puppis conſurgit in vndis.*] repone ex Gemblacenſi: ——— *conſurgit in ignes.* Primos ignes puppis vocat, non Canopum, quæ ſtringit orizontem Rhodi, ſed emergit ſupra orizontem Ægyptiacum, & eſt in gubernaculo auſtrali: ſed capiendum de ſtellis, quæ ſunt in gubernaculo aquilonari. Duo enim gubernacula habet Argo, vt & omnis nauis antiquitus. Ælianus lib. IX. cap. XL, & nummi veteres. Textus Bonincontrij agnoſcit *ignes.* Quod autem Argo a puppi oritur, & prora eius latet, ſciunt & mediocriter docti: quod Græcis eſt πρύμναν κρούσασθαι, Latinis vero remos inhibere: quod fit quando Nautæ mutato ſitu in puppim nauim auerſam impellunt, non, vt antea, in proram. Ideo auerſa Argo in cælo fingitur ſita. Aratus:

ἡ δὲ κυνὸς μεγάλοιο κατ' οὐρὴν ἕλκεται Ἀργὼ
Πρυμνόθεν. οὐ γὰρ τῇγε κατὰ χρέος εἰσὶ κέλευθοι,
Ἀλλ' ὄπιθεν φέρεται τετραμμένη, οἷα καὶ αὐταὶ
Νῆες. ———

Vide reliqua: quæ quidem non ſatis concepiſſe videtur Auienus. Melius Cicero & Germanicus. Silius libro II. *Conuerſo Tyrios petierunt remige patres.* id eſt πρύμναν κρουσάμενοι. Oritur igitur Argo a puppi, atque adeo Apluſtri ipſo,

cuius

cuius ſummitas *χηνίσκος* dicta a roſtro anſeris, vt etiam viſitur in numiſmatis Romæ Aratus vocat *πρύμνης ἐπαγωγῶ.* Germanicus in ἀνεκδότοις:

> ——— *Argoæque ratis qua flexile ſignum*
> *In puppim formatur.* ——— vt Aratus:
> ——— *πρύμνης δ᾽ ὅσον εἰς ἐπαγωγῶ.* Feſtus: *περιφερεστικῶς.*
> *Argo quod curui puppim ſuper attrahit oris*
> *Tingitur, & duro tingit vada cærula roſtro.*

curuum os τὸν χηνίσκον vocat, quod poſtea roſtrum: ne intelligas τὸ ἔμβολον τῆς πρώρας. Hæc deprauata in vulgaribus exemplaribus.

v.17. *Quatuor in partes quum corniger extulit horas.*] Lege *extulit ora* ex Gemblacenſi. & nos ita olim. Virgilius:

> *Extulit os ſacrum cælo.* ———.

Ibid. *Quatuor in partes.*] Mendum ergo eſt in Firmico: *In Arietis parte decima oritur Nauis.* Nam quum Manilium verbatim ſequatur, videtur legendum *quarta*, non *decima*. Sed quæ hæc ſphæra barbarica, nauem oriri in Ægypto in quarta parte Arietis? Monſtrum Aſtrologiæ. Tempore Manilij in finitore barbarico oriebatur ab XI Cancri, ad XXII Virginis, hor. 4. 50″. Vides abſurditatem. Manilius neſciebat quid ſcribebat.

v.18. *Illo quiſquis erit.*] Qui naſcentur, naucleri erunt, nauicularij, rectores puppis, ſiue gubernatores.

v.23. *Tiphyn ſuperare trementem.*] Gemblacenſis: ——— *ſuperare triremem.* Latet aliquod mendum. Si Latinum eſſet ſuperare nauem pro adigere, non dubitarem legere:

> ——— *& in cautes Tiphys ſuperare triremem.*

tamquam Tiphys alter adigere nauem, per medias cautes Symplegadas. Sed hæc incerta & vulgata lectio proba. Nam tremens in cautes bono gubernatori accommodum.

v.24. *Tolle iſtos partus.*] Gemblacenſis: *Tolle iſtos ortus.*

v.25. *Claſſemque ſolutam Sanguine & appulſam terris.*] Nam vt ſoluta eſt ſanguine Iphigeniæ, ita appulſa Proteſilai cæde. Auſonius:

> *Proteſilae, tibi nomen ſic fata dederunt,*
> *Victima quod Troiæ prima futurus eras.*

v.26. *non inuehet vndis Sidera.*]. Quid eſt inuehere vndis Sidera? Bonincontrius: *Non quærent nautæ in mari Helicen aut Cynoſuram.* Acute. Inuehere ſidera eſt quærere ſidera? Et tamen ea

interpretatio poteſt ſimilibus Bonincontrij placere. Sed omiſſis nugis Lege : ——— *non inuehet vndis*

Sipara, nec pelagus Xerxes faciet tegetque. Suſtuleris iſtos partus : ſuſtuleris omnem nauigationem : neque Xerxes vela inuehet vndis, neque faciet pelagus, neque teget. Quis tam imperitus, vt tam felicem emendationem improbare audeat?

v.27. *Sipara.*] Rectiſſima lectio. Lucanus :

——— *imaque pandens.*

Sipara velorum, perituras accipit auras. Feſtus Auienus :

——— *volitantia raptim* *Sipara conuertunt.* ———

Epictetus: βυθιζομένου δὲ τοῦ πλοίου ζύμοι παρελθὼν ἐπαίρεις τοὺς σιφάρους.

Ibid. *nec pelagus Xerxes facietque tegetque.*] Fecit pelagus in Atho. Catullus: *Quum Medi irrupere nouum mare.* — *Teget,* claſſibus ſcilicet. Tamen valde placet quod docti viri emendarunt, *ferietque tegetque.* μαςίξει. Vide Herodotum. Hic Gemblacenſis male, meo iudicio, *Xerxen facietque tegetque.*

v.28. *Roma Syracuſas.*] Interpolatum. Gemblacenſis :

Vera Syracoſis Salamis non merget Athenas.

Quæ mihi ſunt tenebræ Cimmeriæ. Tantum abeſt, vt Salamis merſerit Athenas, vt contra Athenienſes Salamina vaſtarint. Sed male apud Syracuſas rem geſſiſſe Athenienſes ducibus Nicia & Demoſthene ſcimus, item Athenienſes ἐν Σικελίᾳ ναῦς τετρακόσια καὶ διακοσίας ἀπολέσαι, teſtis Ælian. ποικιλ. ε. ι. An huc referenda, quæ Silius libro XIV, canit, neſcio, vbi de Syracuſis agit.

Et Salaminiacis quantam Eoiſque trophæis
Ingenio portus vrbs inuia fecerit vmbram.
Spectatum proauis ter centum ante ora triremes
Vnum naufragium, merſaſque impune profundo
Clade pharetrigeri ſubnixas regis Athenas.

Sane mirum, ni eadem ſit hiſtoria. Et de hac clade Athenienſium rurſus infra repetit.

Armaque fixa Deis, aut quæ Marathonius hoſtis
Perdidit. — quæ eſt hiſtoria, quam tangit Ælianus loco

ſupra a nobis producto. Quicquid latet ſub inuolucro huius verſus, ad illud alluſerit Lucanus libro tertio :

Treſque petunt veram credi Salamina carinæ.

Nam tam hic, quam apud Lucanum, Salamis dicitur vera.

v.30. *ſuſpenſus vterque Orbis.*] oriens, & occidens : vel potius

Terra

Terra, & cælum. quod magis placet. Sequitur enim :

——— *& in ponto cæli fortuna natabit.* Sed Gemblacen. *vtrunque.* Lego *vtrinque.* Manifeſta ſententia.

v.31. *& in ponto cæli fortuna natabit.*] Adulatorium : vt in Sphæra mundi: ——— *& in ponto quæſitus rector Olympi.*

v. 33. *Et coit ipſa ſibi tellus.*] Supra :

Fecit & ignotis itiner commercia terris.

v.34. *Sed ſumma lateris.*] Non appoſuit τὴν μονομοιρίαν, quia e regione nauis vult oriri Orionem, illam quidem a dextra, hunc ſiniſtra in eadem μονομοιρίᾳ, hoc eſt, quarta parte. Firmicus deſignauit : *In Arietis ſiniſtro latere, in parte ſcilicet decima oritur Orion.* Ex quibus apparet eum ſenſiſſe nauim non in quarta parte oriri, ſed in decima. Repetit enim, ne poſſimus erratum putare.

Ibid. *Sed ſumma lateris.*] A ſiniſtra parte Arietis in quarto gradu oriente Orione, naſcentur homines ſolertes, διαστροφοι, τεχνῖται, ſoliciti, vrbanis togæ officijs & ſalutationibus matutinis occupati.

v.35. *de parte ſiniſtri.*] quarta ſcilicet parte Arietis, ſed a læua, vt in eadem quarta nauis, ſed a dextra. En iterum aſtrologiam Manilianam. Sæculo Manilij in finitore barbarico oriebatur a XXIII Tauri, ad XIX Cancri, horis duabus. Prima oriebatur, quæ occidentaliſſima ἐν τῇ δορᾷ, quam ſiniſtra geſtat: vltima quæ in coxendice.

Pag. 111. v.3. *magnum complexus Olympum.*] Gemblacenſis :

——— *magnumque amplexus.*

v.4. *cælumque trahente.*] Hoc dicit propter magnum cæli ſpatium, quod obtinet, de quo in ſphæra ſatis.

v. 5. *Et mentita.*] Gemblacenſis : *Ementita*, vt nos in priore editione. De inſigni Orionis claritate, quam hic tangit Manilius, ita canit Aratus :

——— μὴ κεῖνον ὅτις καθαρῇ ἐπὶ νυκτὶ
ὑψοῦ πεπτηῶτα παρέρχεται, ἄλλα πεποίθοι
οὐρανὸν εἰσανιδὼν προφερέστερα θηήσασθαι.

v. 8. *Inde relaxato properantia corde videre.*] Scribendum, vt olim edidimus :

Indelaſſato properantia corda vigore.

Etiam Gemblac. & textus Bonincontrij habet *Indelaſſato.*

v.9. *totoque habitabit in orbe*] Profecto ſequentia legendum

præcipiunt: ——— *totaque habitabit in vrbe.* Simile de mercatore proximo libro: ——— *totius & eſſe Orbis in hoſpitio.* ———

v.10 *vnumque per omnia verbum.*] Hoc eſt, HAVE.

v.12 *Sed quum ſe terris Aries ter quinque peractis.*] Ait in xv. gradu Arietis Aurigam ſupra finitorem barbaricum tolli. Sæculo Manilij oriebatur a prima Arietis, ad xx Tauri, hor. 2. 45. Prima ſtella, borealiſſima in capite: vltima, quæ in dextro pede.

Ibid. *Sed quum ſe terris.*] Auriga oriente, aurigæ naſcuntur, equorum domitores, curulium Circenſium agitatores, deſultores, armaturis militaribus ſeſe exercentes, curſores. Bellerophontis genitura. Salmonei genitura.

v.14. *cliuoque rotas conuellit ab imo.*] Quia oriens aſcendit, non ſolum dixit eum aſcendere, ſed, quia auriga, conuellere rotas ex cliuo. Nam aurigæ ploſtra aut carros per cliuum inigentes ſolent poſteriores rotas nixu adiuuare. Quod Manilius dixit ab imo cliuo rotas vellere, tanquam hæreant rotæ, ni adiutentur. Alfenus Iuriſconſultus dixit ſubleuare ploſtrum iu cliuo Capitolino, ad legem Aquiliam l.52 §. In cliuo.

v.15. *Qua gelidus Boreas Aquilonibus inſtat acutis.*] Firmicus *Aquilonem verſus.* Sed quid eſt Borean inſtare Aquilonibus? Idem profecto, quod Iſtrum inſtare Danubio, Eridanum Pado. Nam βορέας eſt Aquilo. Effundebat verſus hic noſter, neque ad incudem reuocabat. Excuſari non poteſt, vt illud apud Lucretium: *Matuta Auroram portat.* Nam eſt, vt illud,

leni fluit amne Garumna.

v.16. *Cœloque retentans.*] *retentat.*

v.20. *ac torto ſtringere gyro.*] Gemblac. *toto ſtringere.*

v.21. *At quum laxato fugerunt cardine clauſtra.*] Laxatis carceribus. Melius, *Aut quum.*

v.24. *Vincentem pedibus ventos.*] Quis vſus pedum ſtanti in curru? Vincit ſane ventos pedibus equorum, non ſuis. At Latinitas poſtulat intelligi de ipſius aurigæ pedibus. Suſpecta lectio. Fortaſſe: *Vincentem penitus ventos*, quod verum videtur.

v.26. *totum præcludere Circum.*] Gemblacenſis: *percludere.* Lego *perludere.* ludere per totum Circum.

v.28. *nunc dextros ire per orbes.*] Dextratio in Circenſibus curriculis, nimirum exterior flexus,

v.28.

v. 28. *nunc meta currere acuta.*] Siniſtratio, interior flexus. ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω.

v. 30. *Nec non alterno deſultor.*] Deſultor a veteri magiſtro redditur ζεύξιππος, μεταβάτης, hoc eſt Combinator. Deſultores in Circo præmittebantur miſſuum nunciandorum. Caſſiodorus: *Equi deſultatorij, per quos Circenſium miniſtri miſſus denunciant exituros, Luciferi præcurſorias velocitates imitantur.* Hygenus in Mythologico: *vnde etiam Romani ſumunt inſtitutum, quum deſultorem mittunt. Vnus duos equos habet, pileum in capite: equo in equum tranſilit.* Recte ergo Combinatores ſunt deſultores. Gloſſæ: *Combinare*, ζευγνύειν. Iuncti enim erant equi: ab equorum alterutro in alterum corpus tranſmittebant. Præmiſſio illa Combinatorum, ſiue Deſultorum dicebatur περιιππεία τῶν ζευξίππων vel τὰ περιιππικά. Sed an ἀμφίπποις iunctis equis vterentur, dubito. Ælianus quidem ſcribit τοὺς περὶ Ἰβηρίαν βαρβάρους μεταβαίνειν ἀπὸ ἵππων εἰς ἄλλους ἵππους. Sed illi equi poſſunt etiam non eſſe iuncti. Firmicus hunc locum transferens in ſuum librum, vt ſolet, *quadrupedum* interpretatur quadrigarum. *Aut, inquit, qui ſaltu quadrigas tranſeat.* Quod ſi verum erat, accipiendum fuerit de genere aurigarum, qui dicebantur Vertumni. Propertius:

Eſt etiam aurigæ ſpecies vertumnus, & eius,
Traiicit alterno qui leue pondus equo.

Atqui Vertumnum non intelligit Manilius, ſed potius ſimplicem deſultorem equorum, cui opponit equitem Singulatorem, quum ait: *Aut ſolo vectatus equo.*——— cuiuſmodi equitum meminit Iſidorus lib. XVIII, cap. XXXV. Sed Iulius Firmicus, qui totam ſuam ſphæram barbaricam ſine vlla immutatione a Manilio mutuatur, in Manilij mente reddenda non ſemel lapſus eſt.

v. 31. — *& ſtabiles poterit defigere plantas Per quos vadit equos.*—] Talem deſcribit Cloelium Silius lib. X.

Milite non illo quiſquam felicius acri
Inſultarat equo, vel ſi reſupina citato
Proiectus dorſo ferret quum membra, vel idem
Si nudo ſtaret tergo, quum rapta volucris
Tranſfigeret curſu ſonipes certamina campi.

Stantes in equo in curſum effuſis habenis admiſſo & nos vidimus aliquando. Sed & Silius ſingulari equo modo inſidentem modo per eius terga incedentem inducit. At noſter Manilius,

per

per equos combinatos, Homerus quoque per conquaternatos deſultaſſe veteres canit ἰλιαδ. ō.

> ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζειν εὖ εἰδὼς,
> ὅς τ' ἐπεὶ ἐκ πολέων πίσυρας ζυνάγεται ἵππους,
> ζεύας ἐκ πεδίοιο μέγα προτὶ ἄστυ δίηται,
> λαοφόρον καθ' ὁδὸν, πολέες τέ ἑ θηήσαντο
> ἀνέρες, ἠδὲ γυναῖκες· ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
> θρώσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται· οἱ δὲ πέτονται.

In quibus vides expreſſam Manilianorum verſuum mentem. Vetus Scholiaſtes ita habebat: Δημάρατός φησι τι ἐσχηκέναι τινα μεταβαίνοντα, ὡς ὁ Ποιητὴς λέγει, κατέχοντα τοὺς χαλινοὺς, καὶ ἀνεμποδίστως τηροῦντα τὸν δρόμον τῶν ἵππων, καὶ ὅτι νῦν ἐν Ῥώμῃ τοῦτο γίνεται. deſultorem intelligit Val. Flaccus VI.

> ——— *comitumque celer mutator equorum.*
> *Maſſus, & ingentis frenator Sarmata conti.*

Comites equos vocat iunctos ἀμίππους quidam deſultores interpretantur. Nos rem ſimilem,non eandem ſcimus fuiſſe: ſimilem quidem, quatenus ἅμιπποι erant equi iuncti : diſſimilem , quod in altero auriga inſidebat, ex altero autem miles armatus pugnabat. Sed & ἅμιππον in aliam mentem a veteribus vſurpatum meminimus,quod quidem ad inſtitutum hoc nihil facit.

V.33. *nunc arma mouebit.*] Firmicus: *Atque apprime vectus equo militares armaturas exerceat.* Et male mentem Manilij aſſecutus eſt, qui nihil tale ſentit, & armatura quid eſſet, ignorauit, quum ait ex equo armaturas militares exerceri. Decepit hominem vitioſa interpunctio, quam etiam vulgatæ editiones retinuerunt:

Aut ſolo veſtatus equo nunc arma mouebit. Atqui Manilius ſcripſerat. ——— *ludet per terga volantum,*

Aut ſolo vectatus equo. ——— Aut, inquit, deſultor erit, aut ſingulator: hoc eſt, ſidet alternis dorſis duorum equorum : & ludet aut duorum, aut vnius dorſo. Eſt autem ludicrum illud, quo ſe exercet nobilitas hodierna, cuius tirocinia, & rudimenta prius periclitatur in equuleo ligneo. Armatura eſt ὁπλοδιδαξία, & a campidoctore in caſtris docebatur diebus feſtis. Vegetius libro primo, cap. XIII. Eius numeros omnes & geſtus ſtudioſe ediſcebant milites, ſi quando vacabat illis a muneribus caſtrenſibus. Suetonius Auguſto: *Exercitationes campeſtres equorum & armorum ſtatim poſt bella ciuilia omiſit.* Vides diſtingui armaturas ab eque-

ab equeſtribus exercitationibus contra Firmici ſententiam. Armaturæ etiam dicebantur, quum armati currebant. Græci: ὁπλορχήσας, ὡς καλοῦσιν ἁρματῆρες, οἷοίπερ εἰσὶν οἱ μεθ' ὅπλων ὀρχούμενοι., Eſt πυῤῥίχης εἶδος. Artemidorus libro primo: τὸ λεγόμενον ὅπλον τελευταῖον τῶν ἀγωνισμάτων. Videtur non diſſimile armaturæ militari.

v.39. *& ſtabiles poterit defigere plantas.*] vidimus Turcas, qui non ſolum equitantes ſubito ſurgentes equo plantis inſiſterent, ſed etiam ita ſtantes iacularentur. Vide itinerarium Martini nobilis a Baumgarten, lib. primo, cap. xx.

Pag.112.v.1. *Nunc licet in longo percuſſus.*] Puerilis error veterum *percuſſus*, pro *per curſus.* Ita olim emendauimus. Ita etiam Gemblac. Sic apud Petronium:—*quatere ad excuſſum iubas*, pro, *ad excurſum.* Adeo vetus eſt hæc ſcripturæ indoles, vt Græculos inepte pronunciare adegerit, κὐρσος, ἱππόδρομος. Scribendum erat, κῦρσος. Sed ea erat illorum ſæculorum ſcriptura.

v.3. *Hinc mihi Sabnoneus.*] Contaminatiſſimum locum hunc egregie reſtituit Gemblacenſis:

Hinc mihi Salmoneus, qui cælum imitatur in orbe
Pontibus impoſitis, miſsiſque per æra quadrigis
Expreßiſſe ſonum Mundi ſibi viſus, & ipſum
Admouiſſe Iouem terris de fulmine fingit,
Senſit & immenſos ignes, ſuper ipſe ſecutus
Morte Iouem didicit, generatus poßit haberi.

Hyperbaton, ſententia tamen aperta. Hinc Salmoneus poſſit videri generatus, qui cælum in terra imitatur, & miſſis curribus per pontes æneos putabat ſe admouiſſe Iouem fulminantem terris, ſed malo ſuo, quippe veros ignes Iouis ſenſit, & ſequutus ipſum verum fulmen didicit & expertus eſt Iouem.

v.4. *Motibus impoſitus.*] Gemblacenſis. *Pontibus impoſitis.* impoſitis & miſſis quadrigis per pontes & æra. ἐν διὰ δυοῖν. pontes æneos.

v.5. *Amouiſſe Iouem.*] *Admouiſſe* Gembl. vt nos olim.

v.6. *non vlla tulit veſtigia campus.*] Gemblacenſis:

——— *non vlla tulit veſtigia curſu.*

v.13. *Hic erit.*] *Hæc erit.* Sed Gemblac. habet *Hũ erit*, Fortaſſe bene. τὸ *cauere* hic eſt ex iure.

v.14. *Quumque decem partes.*] In Arietis parte viceſima oriuntur Hœdi. Oriuntur cum Capra, & humero Aurigæ. Vide ſupra.

pra. Laſciuos creabunt, petulcos, illecebroſos, amoribus, ac luxui deditos, ſola libidine fortes. Caprarios etiam efficient, ac fiſtulatores.

v.17. *Qua dexter Boreas ſpirat.*] Firmicus: *Aquilonem verſus oritur Hœdus.* Ita ad verbum Manilium ſuum interpretatur.

v.17. *nec crede ſeuera Frontis opus.*] Locus fœdiſſime interpolatus. Lege:

——— nec crede ſeuera
Frontis opus ſigno, ſtrictos nec crede Catones.

Hoc eſt: neque adeo putes ſeueros ac graues mores ſub hoc ſidere promitti. Hoc Hœdorum petulantiæ non conuenit. Maior & grauior res eſt, quam vt ei ſigno attribuatur. Itaque quod dicit: ——— *nec crede ſeuera Frontis opus ſigno* —— eſt, ne attribue, neue aſſigna ſeueritatem illi ſideri. Sic in fine Apoteleſmatum:

Ne dubites homini diuinos credere viſus:

hoc eſt attribuere. Infra in apoteleſmatis Libræ:

Teue Philocteta, cui malim credere parti?

Ibi quoque eſt attribuere. At Firmicus vulgarem huius verbi notionem ſequutus ioculari errore egregiam ſententiam deprauauit. Scribit enim: *Hoc ſidere quicunque nati fuerint, aliud ex fronte pollicentur, aliud latenter in moribus celant. Sunt enim auſtera facie, prolixa barba, obſtinata fronte, ita vt Catonis prorſus inſtitutum imitari videantur. ſed totum hoc fucato mentiuntur affectu.* In quibus paraphraſtæ Maniliani verbis vides τὸ *credere* vulgari notione acceptum. Imperite τὸ *nec crede ſeuera Frontis opus ſigno* putauit idem eſſe, ac ſi dixiſſet: noli credere ſeueræ fronti: vel:

Fonti nulla fides. ———

v.18. *ſtructos nec crede Catones.*] Inepte. Lege:

——— *ſtrictos nec crede Catones.* Alibi: *& ſtrictas pondere mentes.* Firmicus libro v. cap. 11: *facit ſtrictos, auaros, ſordidos:* Sane ſtrictos intelligit στυγνούς.

v.19. *Atque parem Tarquinium.*] Manifeſto legendū *Torquatum,* vt etiam Gemblac. & nos in priore editione. Nota ſunt Manliana imperia.

v.20. *Maius onus ſigni eſt.*] Gemblac. *ſigno.* Ita etiam nos olim. Illud onus, inquit, eſt impar molli & laſciuo ſigno.

v.22. *& in luxus agiles.*] Magis probo Gemblac. lectionem, *& in luſus.*

v. 14. *In vulnus nunquàm virtus.*] Plane eſt, quod ille ait : ——— *ſolaque libidine fortis* Quo acroteleutio hæc & ſequentia explicantur. Nam ne hæc quidem aſſequitur Firmicus, quum ita interpretatur : *qui omne pugnarum periculum perhorreſcant,* Atqui Manilius vult contra eos ῥιψοκινδύνους non vtique vlla virtutis προαιρέσει, ſed libidinis impetu. Quos virtus non poteſt, cos fortes fecerit libido.

v. 28. *Paſtoremque ſuum generant.*] Hœdi non poſſunt dicere paſtorem ſuum, niſi Caprarium. Inepte igitur Firmicus ouium paſtores intellexit. Neque enim magis paſtorem hic pro opilione potes accipere, quam hœdos pro ouibus.

v. 30. *Sed quum bis denus.*] In viceſima ſeptima parte Arietis oriuntur Suculæ: quod eſt falſum. Tempore Manilij oriebantur ſupra finitorem barbaricum cum XVII Tauri. Ergo orientes Suculæ inquietos, impigros, populariter ſeditioſos, turbulentos, pacis, ac quietis inimicos efficient. Naſcuntur etiam ſubulci. Eumæi Vlyſſis ſubulci genitura. ὑάδες παρὰ τὸ ὕειν putant dictas Græci: quo alluſit ſatis obſcure Val. Flac. v. *Pliades, & madidis rorantes crinibus ignes.* Latini Suculas non a ſucco, vt inepte Nigidius. ſed tanquam ὑάδες ſint ὗες ὑποκοειστικῶς

Pag. 113. v. 1. *Seditio clamorque iuuat.*] Erunt ὀχλοκόποι, φιλοθόρυβοι, κωκυταί. Ptolemæus.

v. 2. *Roſtra volunt monteſque Sacros.*] Gembl. *montemque ſacrum.* Prius magis poeticum. hoc magis ad hiſtoriam. Vnus enim eſt mons Sacer.

v. 3. *Pacis bella probant.*] Male diſtinguitur vulgo. Ita interpunge : ——— *raroſque Quirites Pacis: bella probant.* — Quirites raros pacis vocat ſeditioſos, vt quum in montem Sacrum ſeceſſerunt.

v. 4. *Immundoſque greges agitant.*] Immundos greges ſuum. Nam quia ὑάδες dicuntur, hinc Suculæ etiam Latinis ab eadem origine. Vnde vanitatis damnes metaphraſten Firmicum, qui ſcribit : *Facit enim hoc ſidus bubulcos, opiliones, armentarios, ouiumque paſtores.* Sub vno nomine immundorum gregum hæc omnia pecudum genera comprehendit. mendoſe.

v. 5. *Et fidi interdum non alium genuere Bootem.*] Bootem ſub hoc ſigno natum innui olim putabamus non futili argumento, quod Hyades ſint in Tauro. Sed & hoc modo ſub Pliadibus

nati fuerint etiam bubulci. Monſtrum lectionis præfert Gemblacenſis: *Et fidunt nerciadu genuere ſyboeten.* non magni moliminis eſt veram lectionem eruere:

Et fidum Laertiadæ genuere ſyboten.

Hinc, inquit, ſubulcus, qui Græce συβώτης, Eumæus natus eſt Vlyſſi. Dubitas eſſe veram lectionem? Dubitabunt ſane quidam, quibus omnes noſtræ felices coniecturæ ſunt ἀλγηδόνες ὀφθαλμῶν, neque eos dormire ſinunt, non magis quam illum Miltiadis trophæa. Nouimus aliquot horum & ridemus, quos Miltiadis trophæa excitent, quos prius oportebat eſſe Themiſtocles.

Ibid. *Et fidum Laertiadæ genuere ſyboten.*] Εὔμαιε συβῶτα quoties legitur in Odyſſea? Viſe locos. Suculæ igitur, quas Græci ὑάδας, ſubulcos faciunt ortu ſuo, qui naſcuntur. Immerito Ciceronis libertus Tiro Latinos veteres reprehendit, qui ὑάδας Suculas verterunt.

v.6. *Hos generant Hyades.*] Interpunge:

Hos generant Hyades mores. Surgentibus aſtris.

v.7. *Vltima Lanigeri quum pars excluditur orbi.*] Fortaſſe *orti*, non *orbi*. Vtrunque probum.

v.8. *Quæ totum oſtendit terris atque eruit vndis.*] Firmicus: *In Arietis parte triceſima, quæ pars totum ſignum ſupra terram ſemper oſtendit.* Plane fucum Manilij ſe prodit, quem ne ſemel nominare penſum habuerit. Capram ait cum XXX parte Arietis emergere. Sed eo ſæculo potius cum XXIII Arietis ſupra finitorem barbaricum exiſtebat.

v.10. *Et gelido ſtellata.*] Scribo: *E gelido*, aut, *Ex gelido.*

v.12. *Fundamenta dedit.*] Nihil muto. Videndum tamen, an in archetypo fuerit, *Fidalimenta.* vnde *Fundamenta* factum. Hæc dubitatio ratione non caret, imo vera eſt. Nam ita legit Firmicus: *Exoritur Capra, quam fabuloſi Poetæ alimenta volunt Ioui infantulo præbuiſſe.* Hæc adſcribunt ſuſpitioni noſtræ.

v.14. *Hinc timidæ mentes.*] Gemblacen. *Hinc fidæ mentes.* Non probo.

Ibid. *Hinc timidæ mentes.*] ψοφοδεεῖς.

v.15. *Suſpenſa in trepidis.*] Dele τὸ *in.* In triceſima igitur parte Arietis oriente Capella, timidi, ſuſpenſi, trepidi, ſoliciti, nouarum rerum cupidi naſcuntur.

v.16. *His etiam ingenium viſendi ignota cupido.*] Ingenium cupido eſt his viſendi ignota. An qui ſciunt Latine hoc probabunt? Recte olim emendauimus:

His etiam ingenitur viſendi ignota cupido.

Naſcentibus ingenitur quoque cupido ignota viſendi.

v.17. *Vt noua per monteſque.*] Gembl. & textus Bonincontrij.

Vt noua per noctiſque ruunt arbuſta capellæ. Malim,

Vt noua per montes quærunt arbuſta capellæ.

Sed nihil mutandum. His ſignificat, eos, qui ſub Capra naſcentur, fore eiuſcemodi, vt quos ῥέμβοις Græci vocant.

v.19. *Taurus in aduerſos præceps attollitur ortus.*] Legimus.

Taurus in auerſos præceps vt tollitur ortus.

Taurus oritur poſteriore ſui parte, hoc eſt τῇ ἀποτομῇ. Ita Pleiades oriebantur tunc. Nam Virgiliarũ ſidus conſtituit ἀποτομὴν ταύρου, ſecundum veteres, quamuis poſteriores hoc correxerint. Propterea dicitur auerſus oriri, quod non τῷ βουκέρῳ, ſed poſteriore parte oriatur. Deinde præceps oritur, vt dicitur hic: quia nimirum περιωδικῶς ſitus eſt in Zodiaco. quo nomine πεπτηῶτα dicit Aratus, vt & alibi monemus. Minus prudenter Vitruuius caudam illi attribuit. Vnde enim cauda interciſo? Sed habet auctores ſuos. Nam Calippus κῆ Ζυγῶνος ſcribit, τοῦ ταύρου κέρκος δύνει. Item ε Ταυρῶνος: τοῦ ταύρου ἡ κέρκος ἐπιτέλλει. & Nicander in cauda Tauri Pleiadas collocat.

——— αἴθ' ὑπὸ ταύρου ὁλκαίην φαίρουσι.

v. 20. *Sexta parte ſui certantes lucis ad oras Pleiades ducit.*—] *certantes*, lumine ſcilicet. In Sphæra:

Septem illam ſtellæ certantes lumine ſignant. Gemblacenſis habebat *lucis odores.* male. Firmicus: *In Tauri ſexta parte oriuntur Pleiades.* Aliud eſt, Taurus ducit Pleiades ſexta parte ſui, aliud Pleiades oriuntur ſexta parte vel gradu Tauri. Nam ſexta parte ſui, intelligit ſextam partem ſigni, hoc eſt quinque partes de triginta. Sexta parte Tauri, hoc eſt ſextum gradum. De Pleiadibus ſuperiori libro adduximus verſus ex Phænomenis Ouidij, qui melius mentem Arati aſſequutus eſt; quam Germanicus. Nam σκαιὴν ἐπιγουνίδα intelligendam τοῦ Περσέως non τοῦ ταύρου. Germanicus ſub genu Tauri collocat:

Poplite ſub læuo Tauri, certiſſima ſigna

Pleiades ſubeunt. breuis & locus occupat omnes

Nec faciles cerni, niſi quod coeuntia plura
Sidera communem oſtendunt ex omnibus ignem.

Manifeſtus eſt error.

v.22. *In lucem educunt.*] Lego: *In lucem eduntur.* — Tauro ſexta parte ſui oriente exiſtunt & Vergiliæ. Sed temporibus Manilianis oriebantur ſupra finitorem barbaricum cum XXIII parte Arietis. Earum ortu generantur vinoſi, mulieroſi, petulantes, mendaces, expoliti, effeminati, pumicati, cirrati, cinædi.

v.23. *Perque dapes, menſaſque ſuper.*] Malo, *menſaque ſuper.*

v.24. *Et ſale mordaci.*] Sunt apinarij, quos *Plaiſantins* vocant Galli mei. Volcatius in Vero ſcurras mimarios vocat, qui dicteria funditabant, qualia ſcurræ, hoc eſt actores, & Vrbicarij in mimis. Proprie Dicterium verbum ſcenicum, vt alibi oſtendimus ex Varrone:

Quibus ſonant in Gracia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

εἰσόδια in fabulis eum locum obtinebant, quem in arte fidicina προκιθαρίσματα. Aliter dicuntur ἀναβολαὶ, καὶ ἐνδόσιμα, καὶ πρόχορδα ἄσματα. Experimenti enim gratia tantum fiebant. Propterea δεικτήρια dicebantur, tanquam δείγματα quædam. quod eſſent ſpecimen futuri cantus, aut modorum fidicinorum. Nam experimentum in anteceſſum dabant mimarij ſcurræ, & pantomimi, & citharistæ. Quum autem ſcurra vrbicarius prodiret in ſcenam, is citharam, aut pſalterium adferebat, aliquid proludij loco præcenturus ad colligendum ſtudia & fauorem ſpectatorum. Varro ex illis, quæ iam citauimus:

Et orthophallica attulit pſalteria,
Quibus ſonant in Gracia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

Multa autem ridicularia in eo ſpecimine funditabant, adeo vt dicteria in maledicæ procacitatis infamiam abierint. Quin & pſalterij, de quo iam diximus, nomine probra intelligebantur. Paulus Sententiarum libro V. De iniuriis: *Pſalterium, quod vulgo dicitur canticum, in alterius infamiam compoſitum, & publice cantatum.* Canticum, dicterium, pſalterium, tria hæc idem ſignificant, & ab eadem hiſtoria prodierunt. Nam ſæpe ab auctoribus cantica mimorum, & dicteria mimorum citantur: qua ratione & mimus quoque ipſe Cantor dicebatur. Horatius:

— donec

——— *donec Cantor, Vos plaudite, dicat.* Quod Turnebus primus indicauit. Cantator etiam. Gloſſæ: *Cantatores τραγῳδηταί.* Illa dicteria ſi ante fabulam erant, dicebantur εἰσόδια, ſi in media fabula interponerentur, ἐμβολα. Vnde mulier embolaria Plinio, ἡ ἐμβολιμή. Si in fine fabulæ, ἐξόδια. Vnde apud auctores paſſim mentio Atellanorum exodiorum. Iuuenalis:

Vrbicus exodio riſum mouet Atellanæ.

Firmicus libro VI, exitus fabularum vocat: *Cum effeminati corporis mollitie cinædos efficient, & qui veterum fabularum exitus in ſcenis ſæpe ſaltantes imitentur.* In Græco, vnde accepit, ſine dubio ſcriptum fuerat, *τοὺς τὰ μύθων ἐξόδια ὑποκρινομένους ἀπεργάζονται.* Porro dicterium perperam a dicendo Varro. Nam ne Latinum crederet, potuit eum monere character, & flexus, item natio, vnde, etiam teſte ipſo, in Latium venit. Nam ipſemet in Græcia hoc fieri dicit. quod quidem verum eſt. Primus enim Auguſtus Pantomimos e Græcia in ſcenam Romanam euocauit. At dicteria ex eadem Græcia petita iamdudum in ea ſcena produci ſolebant. Claudianus ſcurram mimarium, ſiue actorem vrbicum, item & pantomimum pulchre hiſce verſibus deſignauit:

Nec molles egeant nota dulcedine ludi,
Qui lætis riſum ſalibus mouiſſe facetus,
Qui nutu, manibuſque loquax. ———

Nam prior eſt ſcurra mimarius, alter pantomimus. Hic vero Manilius non quidem mimarios intelligit, ſed vrbanos tantum, quos Scurras vocant, vt ait Plautus.

Ibid. *Et ſale mordaci.*] φιλόμωμοι, καὶ διασυρτικοί. Ptolem.

v.25. *Illis cura ſui vultus.*] Magis placet lectio Gemblac. *ſui cultus.* nimirum φιλοκάλους, καὶ κομμωτὰς intelligit, tam illa, quam hac lectione.

v.26. *tortoſque in flexum ponere crines.*] Rectiſſime Gemblac. ——— *tortos in fluctum ponere crines.* Vndantes crines calamiſtratos intelligit. recte, inquam. *In fluctum* κυματολογία vocabatur enim ἀπόχυμα. Canones nomine Clementis: *οὐκ ἐξεστὶ σοι τρέφειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, καὶ ποιεῖν εἰς ἕν, ἀλλὰ συστέλλειν, ἢ ἀπόχυμα, ἢ μεμυρισμένην τηρεῖν.*

Ibid. *inflexum ponere crines.*] Hanc lectionem videtur agnoſcere Firmicus: *quorum inflexi crines torqueantur.* Nobis magis placuit Gemblacenſis lectio.

v.27.

v. 27. *Aut vndis reuocare.*] Ineptiſſime. Demiſſi crines ſunt vndantes, & in fluctum poſiti. quomodo contrario modo, hoc eſt reuocati, poſſunt eſſe vndantes? Non ſatis abſurditas manifeſta? Non ſolum in hoc auctore, ſed in omnibus manuſcriptis non raro hæc commutant, & alternant *vincla, vnda.* vt iam vidimus ſupra. Sic infra *Sanguineis vinclis* pro *vndis* editum fuerat. Profecto & hic quoque legendum *vinclis.* Tæniis aut vittis crines reuocare tam effeminatorum, quam in fluctum ponere. Vtrunque enim feminæ faciunt. Totus vero locus reliquus ex Gemblacenſi ita concipiendus:

——— tortos in fluctum ponere crines,

Aut vinclis reuocare comas, & vertice denſo Fingere.

Firmicus: *quorum inflexi crines torqueantur ſemper in oſtro.* id eſt purpureis vinclis, aut vittis.

Ibid. *Aut vndis reuocare.*] Quiſpiam etiam ſuſpicari poſſet legendum, *Aut vinnis reuocare.* Nam *vinnus* cincinnus dicebatur auctore Iſidoro. Prior tamen lectio vera eſt.

v. 27. *& vertice denſo Fingere.*] κρωβύλον & στεφάνιον paruo diſcrimine inter ſe diſcrepantes eiuſmodi crinium ſuggeſtus vocabant Attici, quod Canones nomine Clementis vocant ποιεῖν εἰς ἕν. Seruius in illud, *— crines nodantur in aurum: veluti rasiolum, quod colligit comas,* κρωβύλη.

v. 28. *& appoſitis caput.*] Appoſiti capilli, ἢ πρόσθετος, ἢ φενάκη. Varie autem hoc genus homines a Ptolemæo vocantur: φιλοκάθαροι, φιλόκοσμοι, καλλωπισταὶ, κομμωταὶ, φιλόκαλοι. Firmicus: *nec non appoſitis alienis crinibus fictam & compoſitam pulchritudinem mentiantur.*

v. 30. *ſterileſque optare lacertos.*] Volſos intelligit, καὶ δρωπακιστὰς, vel potius δεδρωπακισμένους, καὶ πεπιττωμένους, reſinatos. Martialis:

Nullaſque viuat in tuo pilus crure.

Intelligit ergo læuigatos, pice ac pſilothro curatos. Capitolinus in Pertinace: *Vaſa Samia calfactandæ reſinæ, ac pici, diuellendis hominibus, ac læuigandis.* δρωπακιστὰς Glabratores & Glabrarios vocabant, qui etiam, ſi Diis placet, in officio domus Auguſtæ. Vetus inſcriptio: DIOPHANTVS. TI. CAESARIS. ORNATOR. GLABR. id eſt ornator glabrarius. Adde ex Gloſſis, σμήκτης, *Pumicator.* Miratus ſum apud Martialẽ non ſolum corpus πιττοῦν, ſed etiam caput ipſum, libro III. *Pſilothro: faciemq; leuas & dropace caluum.*

Nunquid

Nunquid tonſorem, Gargiliane, times?

Atqui decaluari in probris erat. Sequitur: *Quid faciem tingis?*— Ridicule. veteres libri : *Quid facient vngues?* Nam ſequitur.

——— *nam certe non potes illos Reſina, Veneto nec reſecare luto.*

Si, inquit, tonſorem metuis , vt capiti tondendo operam ei dare nolis: ſaltem vngues dabis reſecandos, quos non potes vllo dropace aut [illegible] tollere, vt pilos.

v. 31. *Feminea veſtes nec inſunt tegmina plantis.*] Locus deprauatus. vide, an legendum præſtet :

Feminea veſtes nec non ſunt tegmina plantis : ἀπὸ κοινοῦ, *feminea.* Conſtat hanc poetæ mentem fuiſſe, & ita Statius VII Theb. *Brachiaque in manicis & pictæ vincula plantæ.* Totum hunc locum adumbrant ea Senecæ lib. VII Quæſt. Nat. *Quicquid eſt boni moris, extinguimus leuitate, & politura corporum. Muliebres munditias anteceſſimus, colores meretricios matronis quidem non induendos viri ſumimus. Tenero & molli ingreſſu ſuſpen[illegible] gradum: non ambulamus, ſed incedimus.* Diceres a noſtro mu[illegible]n. Sed & Petronius idem :

Scorta placent, fractique enerui corpore greſſus,
Et laxi crines, & tot noua nomina veſtis.

v. 33. *Natura pudet.*] Recte. Firmicus: *Eos pœnitebit, quod viri nati ſunt.*

Pag. 114. v. 1. *& morbum virtutis nomine vitant.*] Imo contrarium. Gemblacenſis prodidit vitium;

——— *Et morbum virtutis nomine iactant.*

Accedit metaphraſtes Firmicus: *Hos tamen ſic ambitio ſolicitat: quem morbum ſic appetunt, vt hinc putent virtutem ſibi, & maximum gaudium felicitatis accedere.* Satis his caſtigatur vitium vulgatæ lectionis. Quod morbus in malam partem accipiatur, nemo neſcit. Claudianus :

Quod turpem pateris iam cano podice morbum.

Firmicus refert ad ambititionem: neque illud male.

v. 2. *Semper amare parum eſt, cupient & amare videri.*] Non ſolum amatores erunt, ſed & tales credi volent. Nam Firmicus male: *Hi præterea ſemper amabunt, aut ſe amare ſimulabunt.* Non enim ad ſenſum Manilij.

v. 3. *Iam vero Geminis.*] A 14 ♊, ad 27 ♋, in finitore barbarico oriebatur Lepus temporibus Manilianis, quem tamen

ipſe Manilius ait oriri cum ſeptima parte Geminorum. Oriente Lepore naſcuntur velociſſimæ pernicitatis homines, ſtadiodromi, pyctomachi, pililudij, & quibus pedes vicem manuum ſint. Efficiet & vigilaces, ac diligentes, otio deditos, voluptarios.

v.5. *Septima pars Leporemque tulit.*] Emenda ex Gemblacenſi:

Septima pars Leporem tollit.— Ita etiam noſtra editio prior.

v.9. *Ille citq monitus.*] Scribe *monitu*, id eſt animaduerſione: quod cito animaduertit imminentes ictus ceſtuum & declinat. Sed valde placebat prior coniectura *cito motu*, vt agilitas deſignetur.

Ibid. *eludere ceſtus.*] Non ſine cruore ceſtibus dimicabatur. Qui incruento pugilatu magis delectabantur, ſacculis tomento farctis manus muniebant, ceſtuum vicem. In vita Imp. Galieni: *ſaculis non veritate pugilantes.*

v.10. *[Nu]nc exire leuis miſſos nunc mittere palmis.*] Recte Gemblacen[ſis]:

Nunc exire leuis miſſas, nunc mittere palmas.

Leuis exire, *leuis mittere*, vt *indocilis pauperiem pati.* Exire palmas aduerſarij dicitur, qui declinatione corporis euitat. Contra mittere palmas, infligere palmas in pugilatu. Exire ictum Latinum eſt. Exire ſanguinem dixit Lucretius. Exire hominem Solinus.

Ibid. *Nunc exire leuis.*] Pyctomachos creat. Firmicus vocat pyctomacharios. Pyctale certamen *ἀντὶ τῆς πυκτομαχίας* bis dixit Seruius enarrator Virgilij.

v.11. *Ille pilam celeri fugientem reddere planta.*] Habes apud Homerum pila ludentes ſaltare, & pedibus pilam reddere: quod hic dicitur ludere ſaltu. Nam inepte in textu Bonincontrij, legitur, *ludere fulcro.* quod ipſe commentus eſt.

v.14. *Ille potens turbam perfundere certa pilarum.*] Repone ex Gemblac. *membra pilarum*, Ille potens fundere per membra turbam pilarum. Correptas vtraque manu pilas, quot poterat, a tergo altera manu capiebat; quas abante altera proiecerat: contra ab ante accipiebat, quas a tergo proiecerat, & ita per totum corpus pilis ludebat, tanquam duo eſſent, qui datatim pila luderent. Hoc eſt, quod dicit, per membra fundere turbam pilarum: & quia per totum corpus ludebat, propterea dicit:

Per totumque vagas corpus diſponere palmas.

& ſe ſibi ludere, & ſibi reludere. Hoc audio hodie Turcarum pililudios dexteritate mira facere; quod hic innuit Manilius. Hi ſunt, quos vocabant pililudios.

v.15. *Per totumque vagas corpus diſponere plantas.*] Gemblacenſis *palmas*, non *plantas*, & recte. Valde differunt qui pila ludunt, & qui pililudij Firmico dicuntur. Pililudios iam deſcripſit. Pila ludentes, ſunt Σφαιρισταὶ, qui pila datatim ludunt, quos pilicrepos vocat Seneca.

v.16. *Vt teneat tantos orbes.*] *tantos orbes*, tot orbes, tot pilas. Tertullian. Apologet. *& ſunt tanti, quanti denotamur.* id eſt, tot, quot denotamur. Terentianus:

Maurus item quantos potui cognoſcere Graios?

id eſt, quot Graios.

Ibid. *Sibi ipſe recludat.*] Repone *reludat*, ex Gemblac. Nam pilas per totum corpus iacit & recipit, tanquam ſibi ludat datatim, & reludat. Ego antea hunc locum non capiebam. Non erat ſpes intelligendi ſine ope codicis. Nunc luce clarior.

v.20. *Nunc Cancro vicina canam.*] Aſellis orientibus nati venatui dediti erunt, retibus feras capient, aut foueis decipient, aut ferro ſectabuntur. Alatores, preſſores, veſtigatores erunt. Genituræ Meleagri, & Atalantæ. Piſcationibus etiam operam dabunt.

v.21. *Conſurgunt Iugulæ.*] Iugulas vocat, quos alij ὄνους, aſellos in μορφώσει Cancri. Nam ita etiam Firmicus paraphraſtes interpretatur. Nuſquam memini me legere Iugulas pro Aſellis Cancri. Sed Orion vocatur Iugula auctore Varrone, Gloſſario, & Scholiaſte Germanici, apud quem male *Intola* pro Iugola. Itaque Bonincontrium decepit Papias ſuus; vel potius ipſemet ſeipſum, qui apud Papiam Orionem iugulam vocatum putat eſſe ſidus, de quo hic agitur. Aſellos ait oriri in prima parte Cancri in finitore barbarico. Verius dixiſſet in XIII. Cancri.

v.25. *Cuius & ante necem paulatim vita ſepulta eſt.*] Phrynichus Pleurone de Meleagro:

Ἐς κρυερὸν δ' οὐκ ἤλυθε μόρον
Ὠκεῖα δέ νιν φλὸξ κατεδαίσατο
Δαλοῦ περθομένου
Ματρὸς ὑπ' Ἀλθαίας κακομηχάνου.

Si non piget verba hæc rimari, omnia in Manilio inuenies.

v.26. *Et Calydoniaca.*] Gemblacenſis. *Et Calydonea.* recte. Repete *ὧν κοινὸν canunt.* Nam Atalantam hoc ſidere natam vult Firmicus: *Sed & femina, ſi ſic nata fuerit, viraginis animo hac eadem ſimilibus rationibus perſequetur.*

v.27. *Virgine maius erat.*] Quam videri ſternentem viros erat maius virgine. Mirum genus loquendi. Cuius ſpecies vincentis viros erat ſupra ſexum muliebrem, etiam ſupra Actæonem ipſum, vel tunc, quum ſiluis formidandus erat antequam a canibus deuoraretur. Gemblacenſis vitioſe habet: *Virgine natus erat.*

v.28. *Sternentem vulnere primo.*] Malim *primos.* Neque veriſimile eſt aliter ſcripſiſſe Manilium.

v.29. *Quamque erat Actæon ſiluis imitandus.*] τὸ *imitandus* eſt nulli rei. Scribo *mirandus.* id eſt tunc quum formidoloſus eſſet ſiluis.

Pag. 115. v.6. *Et celare vagos.*] Eleganter Gemblacenſis: *Et colare vagos.* Etiam cola Auſonio inter ſupellectilem piſcatoriam:

Colaque & inſutos terrenis vermibus hamos.

v.10. *quum iam viceſima Cancro eſt.*] Scribe:

——— *quum iam viceſima Cancri Septimaque ex vndis.* ———

Caſtiganda etiam paraphraſis Firmici: *In Cancri parte viceſima oritur Argion.* Lege: *In Cancri parte viceſima ſeptima oritur Procyon.* Dictus autem Procyon, quod ante Canem maiorem oriatur, conſtitutus iuxta lacteum circulum. vnde Plinio Antecanis dicitur. Ciceroni Antecanes ἀρχαϊκῶς.

Antecanes, Graio Procyon qui nomine fertur.

Oriebatur ſæculo Manilij a xxx parte Geminorum, ad quintam Cancri. Quare errat Manilius. Nam id potius ſæculo noſtro conuenerit, quam illi priſco. Oriente Antecane qui naſcentur, erunt non quidem venatores, ſed arma venatoribus parabunt, catulos nutrient, prolem & genus canum peritiſſime referent: cuiuſmodi fuiſſe dicitur P. Virgilius Maro.

v.12. *Venatus non ille quidem.*] Firmicus ne vno quidem verbo plus aut minus: *Erunt quidem ab omni ſtudio ſeparati: verum arma veneratoribus aut facient aut parabunt, vt retia, venabula.*

v.16. *Lentaque connexis formant.*] Concinnius Gemblacenſis: *formare.*

v. 19. *Quum vero in vaſtos ſurgit Nemeæus hiatus.*] Primam partem Leonis intelligit. Nam τὸ χάσμα in eius aſteriſmo prima pars eius eſt. Firmicus quoque in paraphraſi horum primam partem Leonis interpretatur. Melius dixiſſet Canem principio Cancri oriri in finitore barbarico. Sæculo Manilij oriebatur in VII Cancri. Intelligo autem cum Firmico ſtellam *σείριον* nomine in maxilla Canis, quæ eſt, quam proprie Caniculam Romani vocabant. Plinius dubitat, an ea, quæ Procyon dicitur, Canicula ſit. Sed alia eſt. Et Columella diſtinguit recte *τὸν πρόκυνα* a Canicula. Nam Procyon eſt, quem Vitruuius minuſculum canem vocat. Quis ignorat quantum interſit inter Caniculam & Antecanem? tota *μεςφωπς* dicitur Canis: *σείριος* autem in maxilla, aut ore Canis, dicitur Canicula. Itaque non immerito dubitat Plinius, an Antecanem vocare debeat Caniculam, cum conſtaret Canem alium eſſe ab Antecane.

v. 20. *Latratque Canicula, flammas Et rapit igne ſuo.*] Interpolata ſunt hæc vel a Bonincontrio, vel a ſimilibus homuncionibus Legendum.

——— latratque Canicula flammans,
Et rabit igne ſuo, geminatque incendia Solis.

Et Latinitatis & poetices imperitum eſſe oportet, qui ita legendum eſſe non videat, malignum, qui neget. Qui igitur oriente Canicula naſcuntur, erunt furioſi, violenti, iracundi, omniumque in odio & metu erunt: præfeſtinato loquentes, faciles moueri, rixoſi, rabidi, temulenti. Feris ſubſiſtent, & eas venabulo collocabunt.

v. 21. *Et rapit igne ſuo.*] *Et rabit*, vt iam monuimus. Idem error infra: *Lingua rapit:* pro, *Lingua rabit.*——— Canicula rabit, vt *inſana Canicula* Satirico.

v. 23. *—fatumque ſupremum Sortitur.* —] Nam ardores Caniculares iram Deorum, ſiue *θεομηνίαν*, quaſi quandam vim maiorem vocat Valerius Flaccus: eoque nomine ait illud aſtrum a Calabris propitiari. Ita enim libro primo:

——— ſic quum ſtabulis & meſſibus ingens
Ira Deum, & Calabri populator Sirius arui
Incubuit, coit agreſtum manus inſcia priſcum
In nemus, & miſeris dictat pia vota Sacerdos.

Sed & Ariſtæus Apollinis & Cyrenes filius aram *ἰκμαίῳ Διὶ* in

inſula Ceo ſtatuit, & ipſi quoque Sirio aſtro, vt Apollonius ait libro 11, hoſtias immolauit. Vnde factum, vt in Ceo inſula per XL dies, quot ſcilicet aſtri illius incendia vigent, Eteſiæ flare ſoleant. Sed Sirium a Ceis obſeruari ſolitum ex Ciceronis primo de diuinatione alibi notamus. quæ eſt lex Ariſtæi. idem Apollonius: ——— Κέῳ δ' ἔπι νῦν ἱερῆες

Ἀντολέων προπάροιθε Κυνὸς ῥέζουσι θυηλάς.

Scholiaſtes: ἐνομοθέτησε γὰρ (Ariſtæus) τοῖς Κείοις κατ' ἐνιαυτὸν μεθ' ὅπλων ἐπιτηρεῖν τὴν ἐπιτολὴν τοῦ Κυνὸς, καὶ θύειν αὐτῷ. Quæ plane interpretantur locum Ciceronis. Idem igitur apud Calabros fiebat, quod in Ceo inſula.

v. 25. *Et viridis nemori ſanguis decedit.*] *Sanguis* ſuccus. Proprie, quod Græcis poetis εἶαρ. Nicander in Theriacis:

——— ἢ ὀρχάδος εἶαρ ἐλαίης.

Scholion. εἶαρ ὑπὸ τῶν νεωτέρων τὸ αἷμα, τὸ λίπος. καὶ Καλλίμαχος ἐλαίας τὸ αἷμα, τὸ ἔλαιον εἶπε:

Πολλάκι δ' ἐκλύχνου πῖον ἔλυξεν ἔαρ.

Fere idem Callimachus, quod noſter. Arborum ſuccus ille vulgo dicitur ſapa, & ſane ita vocatur a Palladio. De intenſionibus æſtuum in diebus, qui dicuntur Caniculares, vide Gemini eruditiſſimam diſputationem, qui æſtuum illorum cauſſam non Caniculæ tribuit, ſed aliis rationibus nititur.

v. 30. *ceu ſint in flumine cuncta.*] *in lumine.*

v. 32. *Naſcentem ſiquem pelagi conſtrinxerit.*] Gemblacenſis *reſtrinxerit.* Eſt veſtigium veræ lectionis *perſtrinxerit.* *Pelagi vnda* orizon. *Perſtrinxerit* Arateum verbum, ἐπιξύειν τὸν ὁρίζοντα, de Cepheo: ——— ὁ δὲ ζώνῃ ποτὶ Κηφεὺς

γαῖαν ἐπιξύει, τὰ μὲν ἐς κεφαλὴν μάλα πάντα
βάπτων ὠκεανοῖο, τὰ δ' οὐ θέμις. ———

Pag. 116. v. 1. *odiumque metumque.*] Notum: *oderint dum metuant.* Paraphraſis Firmici: *Furioſi, iracundi, terribiles, minaces, & quos omnes homines & oderint pariter & metuant.*

v. 3. *Ante os eſt animus.*] Legimus apud veterem poetam neſcio quem: ——— ἡ δὲ γλῶσσα τοῦ νοῦ προτρέχει. quod eſt plane horum omnium interpretamentum. An dixit ante os eſſe animum, hoc eſt, ex garrulitate eius aperiri, qualis eius ſit animus?

Ibid. *nec magnis condita cauſſis.*] *concita.* Caue capias condita pro latentibus, non magis quam micare pro ſplendere. Hoc

enim eſt neſcire Latine. Pueri ſciunt, quid ſit *corde micante* toties apud Poetas. Sed audi paraphraſten Firmicum nobiſcum facientem: *Hi etiam noua cauſſarum iurgia concitantes cor habent crebris agitationibus palpitans.* Sane nemo ſanus dixerit *cor micare* eſſe cor lucere, ſed quod Firmicus dixit *palpitare.*

v.4. *& lingua rapit.*] Et hic quoque inepte pro *rabit.*

v.5. *Morſibus in crebris.*] Non male olim legebamus: *Morſibus increpitis.* Nam non ſolum ita Poetæ loquuntur, quum dicunt ῥαδαγεῖν τοῖς ὀδοῦσι, ſed etiam omnino ita legit Firmicus paraphraſtes: *ita ſæpius impetu & furore commoti, aut dentes quatiant, aut attritos ſemper exacuant.* Sed poteſt ferri lectio Gemblacenſis: *Morſibus & crebris.*

v.6. *Ardeſcit vitio vitium vireſque miniſtrat Bacchus.*] Firmici paraphraſis: *Sed ſi hunc locum Mars viderit, fortius hæc, quæ diximus, conualeſcunt.* Vt ponamus verum dicere, non tamen mentem auctoris ſui aſſequitur. Nam recte quidem vitium vitio ardeſcere interpretatur fortius vitium conualeſcere: ſed non aduertit naturam iracundam, ſi accedat temulentia, perinde eſſe, ac ſi oleum camino addatur: & ita accipiendum apud Manilium.

v.9. *atque arma ferarum.*] κυνηλογία. *Arma ferarum* dentes & vngues, vnde Exarmare leones.

v.10. *Effunditque ſuis conceſſo in robore flammas.*] Effundit furores ſuos in quouis obuio hoſte: componit ſe parem cum quauis fera in ſiluis, quamcunque illi fors conceſſerit. Paraphraſis Firmici: *ita vt frequenter illis pericula & a feris & ab incendiis inferantur.* Et *flammas* pro incendio accipit non pro furore, & ab illis illi exitium imminere ſomniat contra mentem auctoris ſui, quem non aſſequitur. Nam Manilius ἀλληγορικῶς, paraphraſtes vero κατὰ τὸ σημαινόμενον, dignus caſtigatione.

v.12. *Cernis vt ipſum etiam.*] Ab Arato:

ποσσὶ δ' ὠρίων@ ὑπ' ἀμφοτέροισι λαγωὸς
ἐμμενὲς ἤματα πάντα διώκεται· αὐτὰρ ὅγ' αἰεὶ
Σείριος ἐξόπιθεν φέρεται μετιόντι ἐοικώς,
καί οἱ ἐπαντέλλει, καί μιν κατιόντα διώκει.

Ibid. *ſurgit ſtellatus ab aſtris.*] Gemblac. *cælatus.* Cælatum dicit, quod toties Aratus βεβλημένον, & βεβολημένον. βέβληται. Quæ omnia cælandi notione accipienda contra Grammaticos. In Leonis parte triceſima oritur Crater. Hoc ſidere oriente qui naſcetur,

ſcetur, irriguos campos, fluuios, & lacus amabit: vlmos vitibus adſitis maritabit: vites iugamentis, palis, ridicis eriget, aut arbuſtis diſponet. Vinò etiam liberalius ſeſe inuitabit. annonæ vectigalia redimet. merces humidas tractabit. Crater ſæculo Manilij oriebatur hor. o. 40', a XXIX Leonis, ad IX Virginis. Quare hic Manilio conſtat ratio.

v.14. *quum tollitur ore Leonis.* Lege *orbe.* Supra:
Vltima Lanigeri quum pars excluditur orbe.

v.15. *Crater & auratis.*] τὸ *&* abundat.

v.16. *Inde trahit quicunque genus.*] Totum locum ita comprehende:

Inde trahit quicunque genus moreſque, ſequetur
Irriguos ruris campos, amneſque lacuſque,
Et te, Bacche, tuas nubentem iunget ad vlmos.

Ibid. *ſequetur Irriguos ruris campos.*] Paraphraſis Firmici: *Irriguos amabit campos: & fontes aut riuos ſeu fluuios ab alueo ſuo ad alia loca deducet.* Male concipit τὸ *ſequetur.* Ipſe putat dictum in deducendis riuis eum ſequuturum quos ducet riuos. At nulla apud Manilium riuorum deductio.

v.19. *Diſponetque iugis imitatus.*] Lege *imitatas.* Diſpoſitos vitium verſus choreas vocat. Firmici Paraphraſis: *vel qui buxeas arbores tondens in belluas fingat.* Falſo. Nam quid Crater ad buxeta, & opera ex buxo topiaria? Sed corrigit ſe mox: *Aut virides porticus in circulum flexis vitibus faciat.* Intelligit haud dubie vites compluuiatas: in quo mentem quidem Manilij non adipiſcitur, ſed tamen propius ab ea abeſt. Nam choreas Manilius dixit τὰς σίχας ἀμπέλων inſtar eorum, qui manibus conſertis choreas ducunt, &, vt Terentius loquitur, reſtem ducunt.

v.20. *Robore vel proprio fundentem in brachia ducit.*] Inepte. Gemblacenſis: *findentem.* ne id quoque bene. ſed tamen propius veritati. quin etiam vetuſtiſſima eſt menda. Agnoſcitur enim a Firmico: cuius paraphraſis hæc: *& qui in fecundis arboribus fecundos inſerat ſurculos.* Nam *infindere* eſt inſerere apud Ciceronem in Bruto. Vide notas noſtras in Computum Iudaicum libro VII de Emend. temp. Sed hæc nugatoria ſunt. Notum enim, vetuſtiores libros habere *findere, relinquiſti, inſtinguo,* pro *fidere, reliquiſti, inſtigo.* Et hic quoque haud dubie *fidentem* ſcripſit Manilius, librarius *findentem,* non quidem habens in animo ſententiam

tiam mutare, ſed vtens vitio ſæculi ita ſcribentis. Vites aut iunguntur, aut ſolutæ in ſuo ſibi ſtipite ſingulari relinquuntur. Iunguntur multifariam: nam aut maritantur, aut iugantur, aut impluuiatæ flectuntur. Singulari ſtipite relinquuntur aut adminiculatæ, aut ſolitariæ, & quidem ſolitariæ, hoc eſt ſine ridicis minus quidem vini, ſed præſtantius edunt; vt in multis locis Galliæ noſtræ. Eæ igitur, quæ ita ſingulari ſtipite ſine adminiculo nituntur, manifeſto fidunt robore ſuo, vtpote quibus ridicis opus non ſit, neque adminiculis. Vel igitur, inquit, vites iugat, vel fidentes ſuo ſtipite in brachia ducit. Iſta brachia habent nomina ſua apud auctores rei ruſticæ, & in Gallia noſtra, aliis nominibus in Tectoſagibus, & Aquitania, aliis in Celtis, aliis in Belgio. Vides quam vetuſtæ ſint librorum mendæ, quæ etiam a veteribus auctoribus agnoſcantur. Itaque qui dicunt non temere recedendum a veteribus codicibus, opponi illis poteſt, ne temere quoque illis fidendum. Habes hic exemplum illuſtre.

Ibid. *in brachia ducit.*] Brachia vitis ſcilicet. Cicero:

Quos tenet Ægæo defixa in gurgite Chios,
Brachia cui viridi conueſtit tegmine vitis.

id eſt, cui Inſulæ frondeſcit vitis in ſua brachia. Nam in Chio tunc erat Orion. Deprauatiſſimus eſt locus ille in Ciceronis vulgatis, vt & in Arateis, quæ huc pertinent.

——— κείῳ χάζεν Ὠαρίωνι. ———

Legendum enim:

Θήρης ἀγρύμων Χείῳ χάζεν Ὠαρίωνι.

Sed Cicero legit δαίτης non θήρης:

Oenopionis auens epulas temare nitentes. Sed errat.

v. 21. *Teque ſibi credit.*] Scribe audacter *Teque tibi credit.* Elegantiſſime. Nam fidentem proprio robore dixit eadem mente, qua nunc dicit ipſum ſibi ipſi credi. Te tibi credit, non ridicis, aut palis, aut vlmis.

Ibid. *qui matre refectus.*] Bonincontrius interpolauit *qui matre relictum.* Gemblacenſis, *refectum.* Plana ſententia. Sarmentum e matrice refectum pangit in ſegete. quod in multis locis Campaniæ in Italia; & in agro opimo ad Tarnim Aquitaniæ meæ. Lege igitur. ——— *quin matre refectum Adiungit calamis.* Recentes enim ſurculi pacti adiunguntur calamis in nouelletis.

v. 24. *Pro regione colit.*] In agro Neapolitano in Italia, Biger-

 ritano

ritano in Nouempopulania, maritabit arbores: in agro Vicentino & Vibiſcorum iugabit. in Nitiobrigibus ſingulari ſtipite & ſidentem ſuo robore educet.

Ibid. *Hauriet e miſeris.*] Vbi *miſcere* ſcriptum erat, Gemblacenſis habet *miſerere*. quod mendum in aliis quoque manuſcriptis non raro occurrit. Ita hic ſine vllo dubio *emiſcens* legendum pro *e miſeris*. Emiſcere ex cratere haurire. Miſcere Falernum Martiali, haurire. Homerus κεράσσειν. ζωρότερον δὲ κέραιρε. & κρᾶμα vinum: in idiotiſmo Græco κρασί. Scio principem & ornamentum harum literarum Adrianum Turnebum *myſtris* legere. Sed cur Latini voce peregrina vtantur, relicta propria cochlear, ſiue ligula? Sane illud ioculare, ligulis aut cochlearibus in conuiuiis vinum haurire. Crater erat ingens vas vinarium, quod in media menſa ſupra machinulam incitegam deſtituebatur. Ex eo cyathis vinum emiſcebant, id eſt hauriebant.

Ibid. *Hauriet emiſcens.*] Vera coniectura. Firmicus agnoſcit, Sed *emiſcere* paulo ſequius, quanquam non male, interpretatur. *quod hic vinum ſine aqua admixtione libenter bibet. Emiſcere*, interpretatur contrarium τῷ *miſcere*. At non eſt. Eſt enim e cratere in ſcyphum miſcere. Miſcere vinum, vt diximus, eſt haurire, in pocula defundere. Conſtat a Paraphraſte Firmico correctionem noſtram agnoſci. Quod autem dicit,

——— *nec parce vina recepta Hauriet emiſcens.*

proculdubio eſt, quod Græci dicunt ζωρότερον κεράσαι. ex Homerico ζωρότερον δὲ κέραιρε. Quod Martialis vertit *viuidius*, lib. VII.

Hic ſcyphus eſt, in quo miſceri iuſsit amicis
Largius Æacides viuidiuſque merum.

Vulgata lectio valde diſcrepat. Nos ex ſcriptis ita legimus, vbi exaratum eſt corrupte *inuidiuſque*.

Ibid. *& frugibus ipſe fouetur.*] Gemblacenſis *fructibus* Optime. Nam cui bono hic fruges? Lego igitur — *& fructibus ipſe fruetur.* Ipſe, inquit, ipſos fructus abſumet, neque ex illis negotiabitur, aut compendium faciet, ebibet enim omnes.

v. 26. *Spem credit inania vota.*] Nihil potuit ineptius concipi. Gemblacenſis perſpicue: ——— *in annua vota*, vt etiam nos olim. Supra:

Annua ſollititi conſumunt vota coloni.

v. 27. *Annona quoque vectigal.*] Annonæ quoque publicum redimet,

dimet. Firmicus libro tertio: *Exactorem retiarum annonarum, vel fiſcalium pecuniarum.* Ita reponimus ex veteri codice. Retiæ ſeu reticæ annonæ meminit Auguſtinus de Ciuitate libro. XVIII cap. XVIII.

v. 28. *Præcipue quas humor alit.*] Hoc eſt, τὰ ἐξ ὕδατος ἐμπορεύ-σι. Firmicus alicubi aquaticas negotiationes, item aquarum opera vocat. Quia vero Crater non ſolum vini, ſed & omnium liquorum capax eſt, ideo & aquam quoq. capit. niſi ideo dixerit, quia quidam veterum non Craterem, ſed vrnam, hoc eſt κάλπιν vocarunt, vt Scholiaſtes Germanici. Cicero feminino genere Crateram. κάλπιν etiam Fontem vocabant veteres, Plautus, & Varro. Cicero quoque κάλπην Aquarij ab eadem mente vocat Fontem. ——— *gelido delapſum lumine Fontis.* id eſt τῆς κάλπης.

Ibid. *nec deſerit vndam.*] *vnda.*

v. 29. *Tales craterum mores effinget amator.*] Gemblacenſis:

Tales effinget craterum mortis amator.

Minima mutatione lego:

Tales effinget Crater vmoris amator.

vmoris pro *humoris* etiam libro ſecundo poſitum erat.

v. 30. *Iam ſubit Erigone.*] In decima quinta parte Virginis oritur Corona. Sub hac natus ἁβροδίαιτος erit, ac mollibus ſtudiis deditus. hortos colet: corollas plectet. Seplaſiarius, pigmentarius, turarius erit.

Ibid. *ter quinque feretur Partibus.*] In XV. parte Virginis ait oriri Coronam. At Firmicus quinta parte. Et ſane corruptus eſt locus. Nam infra Spica oritur decima parte. Non ergo ſcripſit Manilius *quæ quum ter quinque:* ſed *quæ quando quinque*, aut ſimile quid. Sed nugatur. Nam illius ſæculo Corona oriebatur ſupra finitorem barbaricum a XXX Virginis, ad IX Libræ hora vna fere. Sed mirum Coronæ auſtrinæ nullam fieri mentionem ab Arato in Phænomenis, neque a Manilio libro primo. κηρύκειον Hipparchus, alij οὐρανίσκον vocant. An dicemus ante Hipparchum in aſteriſmos non relatam? Non ita videtur. Hyginus enim, qui ex Eratoſthene, & antiquioribus Aſtronomicon ſuum deſcribit, vocat eam Sagittarij Coronam, quam vt ludentis ab eo abiectam dicit: id eſt ὡσεὶ κωμάζοντος. Ego vero aio & Arato cognitam fuiſſe, quamuis eam in Phænomenis non retulerit. Nam vbi περὶ ζωνατολῶν καὶ συγκαταδυνόντων ſcribit & ad centaurum peruenit, ita ſubiicit:

——— τὰ δὲ νειόθι μᾶλλον
οὐρανὸς αἰπολέει, στεφάνοιό τε δεύτερα κύκλα,
ὕδρης τ' ἐσχατιὴν, φορέει τ' ἐπὶ Κενταύροιο
σώματι καὶ κεφαλὴν, καὶ θηρίον, ὅππ' ἔτ' ἐν χειρὶ
δεξιτερῇ Κένταυρος ἔχει ———

Manifeſto ait δεύτερα κύκλα στεφάνου oriri cum extremitate Hydræ, & Centauro. Quis ſanus hæc de Corona boreali intelligat, quæ illis orientibus tunc μεσουρανεῖ? Atqui & Theo & Feſtus Auienus ita ſentiunt. quo quid eſt abſurdius? Contra quid eſt verius, quam cum Hydræ extremitate, capite Centauri, & fera Centauri Coronam auſtrinam oriri ſub Sagittario, qui cum capite Centauri ſimul oritur in illo climate? Ergo ſine dubio στεφάνοιο δεύτερα κύκλα eſt δεύτερος στέφανος, vt ille alter Ariadnæ πρῶτος στέφανος. Itaque non mirum ſi Theon in illum locum nugatur. Atqui eius indicio nouimus Arato non ignotum fuiſſe illum aſteriſmum. Verſus ſunt Arati:

Νειόθι τοξευτῆρος ὑπὸ προτέροισι πόδεσσι
Δινωτοὶ κύκλῳ περιηγέες εἱλίσσονται.

Vbi male κύκλοι vulgo editur. In illos verſus ita ſcribit Theo: εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ὁμοίως ἀφανέστεροι ἐν κύκλῳ περικείμενοι, οὓς τῶν νεωτέρων τινὲς οὐρανίσκον καλοῦσιν, οἱ δὲ νότιον στέφανον. εἶδε δὲ αὐτοὺς οἱ μὲν Προμηθέα, οἱ δὲ Ἰξίονος τροχόν. Appellationem στεφάνου νοτίου recentiorem ait. Nos contra videmus hic δεύτερον στέφανον ab Arato vocari. Ita cum delectu veteres interpretes legendi, neque ſemper illis aſſenſio accommodanda. Nam perſpicue Aratus νότιον στέφανον, δεύτερον στέφανον vocat, qui cum Sagittario & humeris Centauri oritur, Corona Ariadnes meridianum iam excedente. Quod ſi cum Theone & Feſto Auieno de Corona Ariadnes interpretemur, ergo vna opera τὸ μεσουρανεῖν erit ἀνατέλλειν. Et dubitabimus? Prima ſtella, in media lucet quæ fulgida fronte, vt inquit Manilius in Sphæra, oritur hodie cum XXVII parte Libræ.

V. 31. *Cara Ariadnea.*] Lege *Clara*. item: — *hinc dona puellæ Nanque nitent.* ———

V. 32. *illinc oriens eſt ipſa puella.*] Sequitur eos, qui dicunt non ſolum τὸν στέφανον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀριάδνην αὐτὴν κατηστερίσθαι. Propertius:

Te quoque enim non eſſe rudem teſtatur in aſtris
Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.

& ipſe

& ipſe Manilius Coronam in cælo capiti Ariadnæ impoſitam canit in Sphæra, Iuſtinus Martyr in Apologetico. τί γὰρ λέγομεν τὴν Ἀριάδνην καὶ τοὺς ὁμοίως αὐτῇ λεγομένους κατηστερίσθαι; At contra Aratus ait Coronam in cælo poſitam a Baccho μνῆμα ἀποιχομένης Ἀριάδνης. Quid ſi non de Ariadna, ſed de ipſa Erigone intelligas? Vtrum mauis, per me tibi licet.

Pag. 117. v. 3. *Ille colet.*] τὰ κηπευτικὰ ἐπιτηδεύσει. Ptolem.

v. 7. *Cæruleum foliis.*] Lege:

Cæruleum foliis viridi quin gramine collem Conſeret ——

Viridem & cæruleum confundunt Poetæ. Nam & Ouidius aerem viridem dixit pro cæruleo, & aquas virides pro eodem.

v. 8. *Conſerit & veris.*] Potes & legere *vernis.*

v. 9. *Aut varios nectet flores.*] στεφανοπλόκος erit.

v. 10. *Effingetque ſinu, ſimileſque.*] Quid eſt *effingere ſinu flores*? quid ſimiles excoquere? Nugas egerit tam qui interpretationem exiget, quam qui dabit. Gemblacenſis: *Effingetque ſuum ſimiles.* Quod eſt veriſſimum. Effinget ſuum ſimiles, ſuorum ſimiles flores. ſuorum florum coronæ eſt idiotiſmus Manilianus: *ab ipſo, ad ipſum.* hoc eſt a ſeipſo, ad ſe ipſum. Sic hic ſuorum florum, ipſius coronæ florum. Effinget flores ſertis, cuiuſmodi flores habet Corona ipſa Ariadnæ. omnino effinget ſimiles ſuorum coronæ florum, vt Maniliane loquar. Virgilius:

Nanque ſuam antiqua patria cinis ater habebat:

ſuam Didonis nutricem dixit, vt noſter ſuorum coronæ florum.

v. 11. *in mutua preſſos Incoquet.*—] Simul omnium ſuccos expreſſos excoquet. καὶ ἅπαντα ἅμα χυλισθέντα ἀφεψήσει; ad opus ſeplaſiarium ſcilicet. Hæc clauſula manifeſto a ſuperioribus tam ſenſu, quam argumento ſeparata eſt. Seplaſiarios intelligit. Ptolemæus vocat τοὺς παρ' ὀσμαῖς, καὶ μυρεψούς. Pigmentarios quoque intellige, hoc eſt μυροπώλας, φαρμακοπώλας, μυρεψούς. Gloſſæ. quanquam iiſdem Gloſſis Pigmentarius quoque eſt χρωματοποιός.

v. 14. *Munditiæ cultuſque.*] φιλοκάθαροι, φιλόκοσμοι erunt. Ptolem.

v. 15. *Et lenocinium vitæ.*] Paraphraſis Firmici: *corpuſque ſuum lenocinio pulchritudinis excolens.* Non prorſus hoc voluit, ſed plus Nam lenocinium vitæ plus eſt, quam lenocinium corporis. Intelliguntur enim ἀβροδίαιτοι, ἡδυπαθεῖς, quos non ſemper ſequitur eſſe mœchos, aut adulteros.

Ibid. *præſenſque voluptas. Virginis hoc anni poſcunt.*] Paraphra-

ſtes: *& qui ſtupra & adulteria latenter exerceat, ad virginum pulchrarum, puerorumque concubitus prona libidinis animoſitate feſtinans, & currens.* Stupor hominis. Nam τὸ *Virginis hoc anni* eſt epilogus, vt & cæco apparet. Itaque plane hic delirauit. Neque tam futilia confutabo.

v.16. *Floreſque coronæ.*] Potuit etiam ad mythologiam alludi. Nam Timachides poeta ſcripſit coronam Ariadnæ ex quodam flore plexam fuiſſe, qui dicebatur ἄνθος Διόσειον.

> Διόσιον δ' ἁπαλὸν μήλῳ ἐναλίγκιον ἄνθος
> Ἀλκοφόνης ἱερὸν στεικαλλέος, ὄρρα μάλιστα
> φίλατο.——

ἀπὸ τούτου, inquit Athenæus, ἄνθους φησὶ καὶ τὸν τῆς Ἀριάδνης καλούμενον στέφανον πεπλέχθαι. Sed & in Ariadnæ στεφάνῳ κατηστερισμένῳ eſſe herbam nomine ψελάχιδαν Crinagoras poeta dixit in epigrammate apud Ptolemæum τοῦ Ἡφαιστίωνος, vt ex Photij Bibliotheca conſtat.

v.17. *At quum per decimam.*] oriebatur Spica cum XXVI parte Virginis, quam cum decima parte Virginis oriri vult in finitore barbarico. Spica igitur oriente qui naſcentur, erunt attentiores ad agricolationem, & ad condita frugum. Piſtrinorum mancupes erunt, piſtores dulciarij. Erunt etiam publicorum horreorum curatores.

v.18. *Spica feret præ ſe.*] Locus contaminatiſſimus. Gembl.

> *Spica, feret præſens valentis corpus ariſtas.*

Lege confidenter:

> *At quum per decimam conſurgens horrida partem*
> *Spica, feret præ ſe ſqualentis corpus ariſtas.*

Corpus, appoſitiue *ſquallentis* ſiue *ſquallentes* ariſtas. Rectiſſima lectio. Magis placeret *ſquallentis corpus ariſtæ*. Quare ariſtæ dicantur ſquallidæ, non magis ratio exigi debet, quam quare dicantur horridæ. Alioqui ſquallere eſt contaminari, & ſquallor contaminatio. Firmicus in partium Scorpij Myriogeneſi: *turpes faciet homines, meretricio ſquallore ſæpe pollutos.* Tertullianus Exhortatione ad caſtitatem cap. X; *ingredi in diſciplina Domini non ſecundum carnis eſquallentiæ concupiſcentiam.* Nulla fere mutatione legendum, *& ſquallentiæ concupiſcentiam.* Vertit enim ad verbum, vt alias ſolet, locum ex ſecundo capite poſterioris Epiſtolæ Petri, ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους. Squallentia igitur Tertulliano, & Squallor Firmico eſt μιασμός. Locus ille ex epiſtola Petri

nondum

nondum notatus eſt in locis ſcripturæ a Tertulliano citatis,

Ibid. *Spica.*] Arabibus dicitur الغازل Elgazil, hoc eſt ἀτρακτυλὶς, fuſus, νῆθρον.

v. 20. *Semináque in fœnus ſulcatis reddere terris.*] Melius Gemblacenſis: *ſulcatis credere terris.* Supra:

Tum Cererem plena reddentem credita meſſe:

v. 21. *Vſuramque ſequi maiori ſorte.*] Melius Gemblacenſis: *maiorem ſorte.* Et nos quoque ita olim edidimus. Imperite, vt alias, lectionem innouauit Bonincontrius: *Verſúramque ſequi* — Nam quæ verſura hic intelligenda eſt, quum loquatur de terræ fide, quæ maiore fœnore fruges reddit? Eſt enim metaphora. Neque Daniſtæ hic magis locum habent, quam agricolatio in foro Romano. Sine metaphora aut allegoria extulit paraphraſtes Firmicus: *qui nouis ſeminibus per annos ſingulos nouitatem etiam frugibus pariat.*

v. 23. *Quod ſolum docuit.*] *decuit.*

Ibid. *noſſe metallum.*] ἐλλωισμὸς, metallum pro conditis. Condita ſunt ἀποτεθησαυρισμένα, ἀποτεταμιευμένα. In Hadriani vita: *Laborabat præterea, vt condita militaria inſpiceret:* id eſt annonam militarem in horreis. Sed de Conditis mentio eſt etiam in Cod. Theodoſ.

v. 25. *Diues erat.*] ἦν ἄν. Conditionale enim eſt.

v. 26. *tardauerat artes.*] Sententia poſtulat *tardauerit.* Ita etiam Gemblacenſis:

v. 28. *Subdere facturos ſulcis.*] Lege:

Subdere fracturos ſilicis frumentum. ——

vnde ἔργον μυλήφατον Apollonio, & aliis poetis.

v. 31. *in multas variaſque figuras.*] Lege: — *variare figuras.*

v. 33. *inſtructus ſimilis.*] Lege:

Et quia diſpoſitis aptatur ſpica per artem
Frugibus, inſtructu ſimili componitur ordo.

Quemadmodum in ſpica grana ſuis cellis & folliculis incluſa, ac diſpoſita ſunt, ita etiam qui ſub hoc ſidere naſcuntur, diſponent fruges per horrea & cellas. Intelligit vero publica horrea, cuiuſmodi horrea Sulpitia, & quæ præterea in ſingulis regionibus Vrbis ponit Sex. Aur. Victor: quibus etiam curatores præficiebantur, quorum crebra mentio in veteribus monimentis. Fruges vero accipit pro grano ipſo frumenti. Vnde prouerbiale dictum;

Frugem non faciet. Nam proprie dicitur de culmo, qui granum non cæpit ſuo tempore. In Gemblacenſi erat: *extructos ſimilis componitur ordo.* fortaſſe *extructu* legendum. Nihil intereſt ad ſententiam. Firmicus recte concepit hæc: *qui ad vitæ ſubſidium multas fruges in horreis condat.*

v.*. *Sculpentem faciet.*] Quid bractearij & pictores ad horrea, & fruges? Quo pertineant, infra dicetur. Nam, vt toties dixi, a Bonincontrio Criticen non exigimus, cui nihil horum mendorum oboluit. Quot ſunt hodie, qui harum literarum famelici ſint, & tamen in illis nihil vident?

Pag. 118. v. 2. *Sed parte octaua.*] Parte octaua Libræ ait Sagittam oriri. Quod falſum eſt. Sæculo Manilij Sagitta oriebatur a III Sagittarij, ad VII eiuſdem, hor. 0. 15′, in finitore barbarico. Non igitur oritur in octaua Libræ, neque in vltima facie Capricorni, quod nugatur Bonincontrius, rem mihi plane nouam, & obſcuram, & quam puderet aſtronomum etiam cogitaſſe. Igitur oriente Sagitta nati erunt iaculatores periti, & ſagittarij, thunnos etiam, & alios maiores piſces fuſcina traiicient, Philoctetæ & Teucri genitura.

v. 4. *glebas & mittere virgis.*] *Virgis*, ſagittis, quibus glebas plumbeas mittebant, quæ iactæ in aere ignem concipiebant, vt præter poetas, meminit etiam Ariſtoteles in libris de cælo. μολυβδίδες Græcis dicuntur. Statius X:

——— *Et arſuras cæli per inania glandes.*

v. 5. *Pendentemque ſuo.*] Silius lib. II.

Ille vagam cælo demiſit ſæpe columbam.

Ibid. *deprendere nube.*] Silius XVI.

——— *volucreſque vagus deprendere nube Aſſuetus iaculis.*

v. 7. *Quod totum dederim.*] Non dubium legendum: *Quod potius dederim.* Extant veſtigia in Gemblacenſi: *quod totius dederim.*

v. 9. *arcus & tela fugauit.*] Repone ex Gembl: *arcu teloq; fugauit.* Non multum aberamus olim a lectione, nam a ſententia non abfuimus. ——— *arcu teliſque fugauit.*

v. 10. *Mittebatque ſuos ignes.*] Ita intelligeretur de Philoctete, quod eſt Hectoris. Sane vetus poeta dixiſſet: *Mittebat qui ſuos ignes*, vt Ennius & Lucretius. Sed Manilius nunquam hoc dixerit. Puto legendum: *Mittemus ſuos ignes in mille carinas.* Non

eſt alius locus emendationi. Minimum receditur a lectione, ſi ita legeris: *Mittebat qui vos, ignes, in mille carinas.* quod valde placet.

v. 11. *Hic autem pharetram.*] Gembl. *Hic ortam pharetram.* Legendũ proculdubio: *Hinc ortam pharetram, Troia bellumq. gerebat. Hinc*, ex hoc ſidere, quod genus loquendi in his Apoteleſmatis frequentiſſimum. Infra: *Hinc venient vocis dotes.* ———

v. 12. *Maior & armatis hoſtis ſubſederat.*] Eleganter traduxit a gladiatoribus, aut a beſtiariis, qui victis ſufficiebantur. Græci hos *ἐφέδρους*, Latini ſubdititios vocant, Martialis etiam ſuppoſititios. Vnde verbum *ἐφεδρεύειν*, quod hic eſt ſubſidere. Proprie autem *ἐφέδρους* Latini in ludo gladiatorio ſecutores vocant. Nam, niſi fallor, non bene exponunt Grammatici. Admodum venuſte tranſtulit Apuleius Mileſia quarta: *Non diu cruciatus vitam euaſit, quem, prioris exemplo, ſepulturæ traditum bonum ſecutorem Lamacho dedimus.* Secutorem dicit τὸ *ἔφεδρον*. Veteres Gloſſæ τὸ *ἔφεδρον* etiam tertiarium vertunt: quod nimirum altero interfecto tertius ſufficeretur. Secutor igitur, ſuppoſititius, idem. Apoſtolus priore ad Corinthios, cap. IIII: *δοκῶ γὰρ, ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.* Non dicit *τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους*. neque enim linguæ Græcæ Canon id patitur: ſed *ἀπέδειξεν ἐσχάτους ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους.* nos, qui apoſtoli ſumus, tanquam ſuppoſititios quoſdam beſtiarios poſuit. *ἔσχατος* enim hic *ἔφεδρος*. & locus eſt elegans.

v. 13. *Quin etiam ille pater.*] Intelligitur Alcon Phaleri vnius ex Argonautis pater. Val. Placc. lib. 1.

Inſequeris, caſuſque tuos expreſſa, Phalere,
Arma geris. vacua nam lapſus ab arbore paruum
Te quater ardenti tergo circumuenit anguis.
Stat procul intendens dubium pater anxius arcum.

Sed & Sidonius Apollinarius eandem hiſtoriam his verſibus deſcripſit, qui cum Manilianis certant.

——— *non ſic librauit in hoſtem*
Spicula, qui nato ſerpentis corpore cincto
Plus timuit, dum ſuccurrit: dum iactibus iiſdem
Interitum vitamque daret, ſtabilemque teneret
Corde tremente manum, totamque exiret in artem
Spe propiore metus, dans inter membra duorum
Vnius mortem. ——— Luculenti verſus. τὸ *Infelix* le-

gendum διὰ μέσου καὶ χιτλιαστικῶς: vt apud Petronium:

Infelix, modo crinibus nitebas.

v.19. *Tunc iterum natum.*] Nam verbo παλιγγενεσίας ad eam rem vtebantur veteres.

v.20. *At quum ſecretis improuidus.*] Ait Hœdum oriri, & non ponit in quota parte Libræ. Firmicus ponit in xv. Mirum quod ſcribit Bonincontrius de Manilio loquens: *quum hunc dicat oriri in* xv *parte Libræ.* Vbi hoc dicit Manilius Bonincontri? Tam verum hoc, quam quod ſcribis de hoc Hœdo. Nam quis eſt iſte Hœdus? vbi eius grex, cuius meminit Manilius? Hœdos tantum & Capram nouimus, illos in ſiniſtra, hanc in humero ſiniſtro Heniochi. Quæ autem Capra hunc nobis pepererit, non magis ſcimus, quam quis ſit hœdus iſte. Igitur iſto Hœdo, in quacunque cæli parte balantem audiuit Manilius, oriente, ſolertes naſcuntur atque indefatigatæ diligentiæ. magiſtratibus apparebunt. ſectores, cognitores erunt. laſciuos etiam, ac temulentos producet. Pantomimi quoque naſcentur.

v.21. *fratrum veſtigia quærit.*] Nulli alij ſunt, niſi qui ab Heniocho ſuſtinentur. Tam procul ergo iſte erro ab illis deuius paſcitur, quod Græci vocant ἀτιμαγελεῖν. Non ſatis poſſum mirari quid Manilium de hoc hœdo adegerit pronunciare, qui non eſt in rerum natura.

v.23. *agitataque pectora fundit Et fingit.*] Hæc deprauata egregie reſtituit Gemblacenſis:

——*agitataque pectora in vſus.*

Effingit variis nec deficientia curis,

Nec contenta domo.——

v.25. *Nec tentata domo*] *Nec contenta domo.* — Gemblacen.

v.27. *Non vllos curant digitos.*] Egregius antiquitatis locus fœdis maculis ſcripturæ obſoleuit. Scripſit Manilius:

Non vllo careat digito, quaque iuerit haſta,

Defueritve bonis ſector.——

Sectores aut mancupes manu ſublata ſignificabant ſe auctores emptionis eſſe, vt ait Feſtus. Inde in Verrinis digitum tollere in auctionibus: item apud Martialem:

Nam mea iam digitum ſuſtulit hoſpitibus.

Hoc eſt, Mea ſuppellex in auctione mancupes inuenit, vt amplius hoſpitibus ſeruire non poſſit. Quandiu, inquit, qui ſub hoc

ſigno naſcentur, viuet, nunquam deerit, qui in ſectionibus tollat digitum. Haſtam autem in auctionibus poni ſolitam, puta quum bona damnati venderentur, vulgo palam eſt. Quaque pro quacunque, & quandoque pro quandocunque veteribus dictum notant & docti ætatis noſtræ viri.

v.28. *Defueritve bonus ſector.*] Nunquam illo viuente deerit ſector bonis damnatorum. *Sector, βιώνης. ὁ ὑπόδικος, ὁ ἀγοράζων οὐσίαν*. Gloſſæ.

Ibid. *pœnamque lucretur.*] Nunquam peculatum quiſquam impune fecerit, aut repetendarum reus pœnam euaſerit. Talis ac tantus quadruplator ei naſcetur ſub hoc ſidere.

v. 30. *Cognitor eſt verbis.*] Lege: *Cognitor eſt vrbis.* Cognitor & ſector pene idem. Eſt autem is, qui ſectionibus præeſt, cuius munus cognitura dicitur. Suetonius in Vitellio: *Filius ſectionibus & cognituris vberius compendium nactus.* Ouidius:

Aptius hæ capiant vadimonia garrula ceræ,
Quas aliquis duro cognitor ore legat.

Gloſſæ: *Cognitor, ἔκδικος*. Eſt ergo proprie, qui compendij ſui cauſſa nullum non manubiarum genus experitur. Minus hæc intelligit paraphraſtes Firmicus, qui publicorum officia vectigalium tractaturos ſcribit.

v. 31. *ponetque forum.*] *ponitque forum.* Gemblac. Quadruplaturis, cognituris, ſectionibus voluptates etiam interiiciet: neque ſemper publicis illis muneribus diſtringetur. Nam fori appellatione quadruplaturam, ſecturam, & cognituram intelligit. Itaque τὸ *ponitque forum*, eſt abiicit curam fori, cognituræ, ſectionis, quadruplaturæ, &c. Hinc colligitur recte a nobis correctum, *cognitor eſt vrbis.* Eſt enim publica perſona. Ideo in ſoro venali, & haſta eius cura.

Ibid. *madetque Lyæo.*] Interpolatum, vt & illud apud Bonincontrium. Ibid. *mandetque Lyæo.*] Gemblacenſis:
——*ſuadetque Lyæo.* Profecto Manilius ſcripſit:
—— *ſe datque Lyæo.* Adſtipulatur paraphraſtes Firmicus: *vinoque & epulis deditus.*

v.32. *Mobilis in ſaltus.*] Pantomimus.

v. 33. —*teſtudinis enatat vndis.*] Teſtudinem eandem cum Lyra facit. Sed Poetæ Lyram & Citharam non raro confundunt: vt Statius primo Achilleidos. item libro x Thebaidos

citharam,lyram,teſtudinem pro eodem organo vſurpauit. Apollonius libro primo *κίθαριν* & *φόρμιγγα*; & libro ſecundo *λύρlω* Orpheo attribuit. Diuerſas tamen eſſe lyram & citharam argumento fuerit, quod Pauſanias, & alij Græci Mercurium lyræ, Apollinem citharæ inuentorem faciunt. Vtrunque eſſe cognatum inſtrumentum, patet ex illo abuſu & confuſione. Sunt enim ambo *ἑπτάχορδα, καθαπτὰ, καὶ ἐντατὰ ὄργανα.* hoc eſt, intenduntur neruis, ſiue fidibus. Sed paucis nota ſunt vtriuſque diſcrimina: quin ne de lyrą quidem hac, qua de agimus nunc, ſatis conſtat vulgo. Multum enim differt ab ea, quæ Arioni, & Herculi *μουσαγέτῃ* in marmoribus, & gemmis, & numiſmatis attribuitur. Hæc enim, quæ relata eſt in aſteriſmos, immane quantum ab illa Arionis diſcrepat: quæ quum ſit Mercurij inuentum, cuiuſmodi fuerit, videamus. Vnde autem melius hauriri poſſit, quam ex ipſo hymno in Mercurium?

πῆξεν δ' ἐν μέτροισι ταμὼν δόνακας καλάμοιο
πειρήνας διὰ νῶτα διὰ ῥινοῖο χελώνης.
ἀμφὶ δὲ δέρμα τάνυσσε βοὸς πραπίδεσσιν ἑῇσι,
καὶ πήχεις ἐνέθηκ' ἐπὶ δὲ ζυγὸν ἄραρεν ἀμφοῖν,
ἑπτὰ δὲ συμφώνους οἴων ἐτανύσσατο χορδάς.

Hæc ita interpretatur Lucianus: *χελώνην πυ νεκρὰν εὑρὼν, ὄργανον ἀπ' αὐτῆς συνεπήξατο. πήχεις γὰρ ἐναρμόσας καὶ ζυγώσας, ἔπειτα καλάμους ἐμπήξας, καὶ μαγάδιον ὑποθεὶς, καὶ ἐντεινάμενος ἑπτὰ χορδὰς, μελῳδεῖ πάνυ γλαφυρόν.* omiſit *τὸ καιριώτατον.* Dicendum enim erat, *ἔπειτα καλάμους ἐμπήξας, καὶ ἔτι δέρμα βόειον περισαρμόσας καὶ μαγάδιον ὑποθείς.* Nam teſtudinis munimentum, quod Græcis *ὄστρακον* & in hymno *νῶτον* dicitur, carne egeſta; remanſit cauum inſtar clipei. Mercurius igitur ſectos calamos per oras teſtæ ſupinæ traiecit, quibus terginum bubulum tanquam operculum adglutinauit, ita vt calami ipſi fulcrorum *καὶ ὀχήματος* vicem eſſent corio. Deinde brachiola duo in ſummo teſtæ panxit ea parte, vbi erant anteriores pedes beſtiæ: quæ quidem brachia ſiue manubria tranſtillo tranſuerſo cacuminibus coniunxit. Manubria *πήχεις* vocat Homerus, vt vidimus, Ptolemæus *κέρατα*, quod eſſent vara, aut camura inſtar cornuum. Tranſtillum autem tranſuerſum Latine iugum dicitur, Græce *ζύγωμα*, vt Ptolemæo, *ζυγὸς* Homero, in verſibus, quos adduximus. Paulo ſupra fundum teſtæ a parte prona, clauum, aut epitonium inſtar vmbilici panxit, e quo omnes

nes chordæ vinciebantur. quod epitonium χορδότονον Polluci & Iamblico dicitur; fundus vero, ſiue ima pars teſtæ, βατήρ. Igitur chordæ omnes in vno vmbilico reuinctæ per βατῆρα in partem ſupinam traductæ in ipſo iugo deſinebant, in quo ſuis ſummitatibus intenſæ erant. Subiectum præterea eſt illi ſupra βατῆρα in imo partis ſupinæ lignum, aut calamus, quo Chordæ veherentur. Alioqui Chordæ ſonum nullum ederent. μαγάδιον vocat Lucianus, noſtri fidicines *Cheualet*, id eſt equuleum, quod eo chordæ vectentur. Corneum erat, cum primum fuiſſet ex arundine, hoc eſt ſemitubulo arundinis. Vnde Ariſtophanes vocauit δόνακα ὑπολύριον, ὃς πάλαι ἀντὶ κέρατος ὑποτιθέμενον τῇ λύραις. Ita legendum in Polluce, non autem κεράτων, vt vulgo excuditur abſurdiſſime: quum κέρατα ſint οἱ πήχεις, & manubria, ſiue brachia Lyræ. Euſtathius etiam id manifeſto confirmat. Αἴλιος, inquit, Διονύσιος εἰπών, ὡς δόναξ καὶ τὸ λύριον, ἐπάγει. τὸ γὰρ παλαιὸν ἀντὶ τοῦ κέρατος ὑπετίθεντο κάλαμον. Idem apud Etymologicum, modo pro θύρας legas λύρας in voce Δόναξ. quæ menda virum probiſſimum & doctiſſimum aliud agentem in errorem perpulit. E calamo igitur primum τὸ μαγάδιον ſiue (vt Ælius) τὸ λύριον fiebat, deinde ex cornu factum. Ligneum aſſerculum quadratú vocat Heſychius μαγάς, σανὶς τετράγωνος, ὑπόκυφος δεχομένη τῆς κιθάρας τὰς νευράς. Abſque illo magadio manifeſto muta erat Lyra. Vnde Sophocles in illum, qui ſtatim obmutuerat: ὑφηρέθη, inquit, σοῦ κάλαμος, ὥσπερεὶ λύρας. Apparet enim, non, vt nunc, parti ſupinæ agglutinatum fuiſſe, ſed ipſis fidibus pro tempore & vſu ſubiici, & propterea non raro excidere ſolitum; ideo quod, non glutine, ſed intenſione ipſa fidium retineretur. Hæc eſt forma veteris Lyræ, quam poetæ a Mercurio inuentam produnt: quæ plane illud ſcarabæorum genus referebat, quos Galli Ceruos volantes dicunt, Nigidius Lucanos vocabat, ſi quidem cornuum cacumina fingamus iugo coniuncta eſſe. Nam corpus ipſius inſecti referet ὄστρακον, vel teſtudinem, cornua ipſos πήχεις, quæ & κέρατα quoque Ptolemæo dicuntur. Eodem modo referet caput bubulum, ſi frontem pro ſupina parte teſtudinis imagineris, nares pro fundo. Sed audiamus Hyginum: *Habet autem* (Lyra) *in ipſis teſtudinis lateribus ſingulas ſtellas: in ſummis cacuminibus eorum, quæ in teſtudine vt brachia ſunt collocata, ſingulas: in mediis iiſdem, quos humeros Eratoſthenes fingit, ſingulas: in ſcapulis ipſius teſtudinis vnam:*

 in ima

in ima lyra, quæ vt baſis totius videtur, vnam. Non obſcure brachia vocat, quos Homerus πήχεις. Humeros autem inepte vertit ex Eratoſthene. Nam omnes Græci vocant ἀγκῶνας, non ὤμους. Sunt enim flexuræ ipſorum κεράτων, aut πήχεων. Polluci inter μέρη τῶν ὀργάνων ponuntur, πήχεις, ἀγκῶνες, κέρατα. Sed πήχεις, & κέρατα ſunt idem. ἀγκῶνες pars. Scapulas vocat Hyginus, vbi impacta ſunt brachia, ſiue πήχεις. Ptolemæo ἐκφυσεις κεράτων. Nam viuente beſtia quaſi ὦμοι ipſius erant, nimirum in anterioribus beſtiæ pedibus, quos ea de re agens Nicander in Alexipharmacis πέζας vocat, id eſt pedes.

ἄλλοτε δ᾽ οὐρείης κυτισηνόμου, ἥντ᾽ ἀκάκητα
αὐδήεσσαν ἔθηκεν, ἀναύδητόν περ ἐοῦσαν
Ἑρμείης. σαρκὸς γὰρ ἀπουρόσφιον χέλειον
αἰόλον. ἀγκῶνας δὲ δύω παρετείνατο πέζαις.

Scholion: πέζαις, τοῖς ὤμοις, φησὶ, τῷ ὀστράκῳ αὐτῆς δύο παρέθηκε πήγματα ἃ φησιν ἀγκῶνας. Sane πέζαι ſunt pedes anteriores. Ideoque in omnibus quadrupedibus ὦμοι. Imam lyram recte baſim interpretatur. Nam τὸν βατῆρα intelligit. Scholiaſtes Germanici: *Habet autem ſtellas in vtriuſque pectinibus ſingulas: in cacumine chordarum ſingulas: in vtriuſque humeris ſingulas: in fundo vnam: in modulo (modiolo) vnam: in tympano claram, atque candidam vnam. Sunt omnes nouem.* Quamuis per omnia non illi conuenit cum aſteriſmis, tamen propius abeſt a vero. Pectines vocat, quæ Hyginus brachia, Homerus πήχεις, Ptolemæus κέρατα: quanquam alioquin Pecten eſt Plectrum. Cacumen chordarum intelligit τὸ ζύγωμα, vnde ſcilicet chordæ ſuis cacuminibus tenduntur. Humeri ſunt, quæ ſcapulæ Hygino, πέζαι Nicandro, ὦμοι Scholiaſtæ ipſius. Fundus βατὴρ, vel, vt Hyginus, βάσις. Modulum pro modo legimus. eſt χορδότονον in parte prona inſtar vmbilici, aut claui capitati. Hoc enim Græcis eſt χοινικὶς, id eſt modiolus. Tympanum eſt plane ὄστρακον ipſum, ſiue teſtudo. Nam omne cauum ab vna parte, ab altera rotundum, tympanum dicitur. Itaque margarita ad illud inſtar vocantur tympana, teſte Plinio, & poſt illum, Iſidoro. Sed Hyginus plane ipſam beſtiam cum roſtro & pedibus deſcribere videtur, non autem exenteratam, qualem canit Homerus. Et ſane a veteribus etiam Græcis beſtiam integram in globis pingi ſolitam teſtis appellatio Arabica Vultur cadens. Teſtudo enim marina, quæ Ariſtoteli ἐμύς dicitur,

tur, adeo capite vulturis roſtrum, pedibus autem alas panſas refert, vt eo nomine ab Hollandis *Zeearent* vocitetur, id eſt Aquila marina. Quiſquis eam vidit, ignoſcet Arabibus ita vocitantibus. Quin etiam Nicander marinam teſtudinem alis non pedibus mare percurrere ait in Alexipharmacis.

ἀμμίγδην ἁλίοιο καθεψηθέντα χελώνης
γυίοις, ἣ τὰ χέρσοιο διαπλώει πτερύγεσσι.

Sed noſtri Mechanici ſphærarum ſolidarum artifices adeo inſcitia vetuſtatis labuntur, vt pro vulture cadente non teſtudinem, ſed portentum ex capite vulturino & alio compoſitum, quod ne ipſi quidem quid ſit dixerint, proſcribant. At quanti refert veterem figuram lyræ apponere? Quomodo enim κέρατα, ὄστρακον, ἔκφυσιν κεράτων, ex Ptolemæo exprimen t? Dicant mihi, vbi in Almageſto Latino inuenient alas vulturis, aut roſtrum, aut id genus deliramenta? Ibi tantum legent pro oſtraco pupillam. Nimirum ὄστρακον Arabice eſt صدف. ſed, niſi fallor, interpres legit حدق pupillam. quod in charactere Africano obſcura ſit diſtinctio illarum duarum literarum. Præterea inueniet lancem libræ, quod Græce ζύγωμα, quum ζύγωμα non ſit lanx libræ, ſed librile, vt apud Feſtum. Apage igitur vultures cadentes, & ad veram lyram Mercurij aſteriſmus recudatur: cuius duorum extremorum in longum alterum eſt τὸ ζύγωμα, vbi fuit caput beſtiæ, alterum ὁ βατὴρ, vbi antea cauda. & quidem τὸ ζύγωμα debet ſpectare eclipticam, βατὴρ autem polum, vt ſit inſtar cadentis: & propterea rectiſſime vocarint Arabes vulturem cadentem. τὸ ζύγωμα enim minorem habet latitudinem, quam reliquum teſtudinis. Eſt igitur propius Eclipticam. Omnia hæc tam veterem figuram reſtituunt, quam recentiorum commentum de figura ſemiuulturis confutant. Sed neſcio an cacoethes a mechanicis extorſero: quum illi vſu potius, quam ratione agi ſoleant. Noſtrum ſane erat tam ineptam conſuetudinem caſtigare. Porro πρηνὲς ſiue pronum vocamus eam partem, qua tergum eſt, vt contra τὸ ὕπτιον, ſupinam partem, qua pectus, vt Ariſtoteles in libris de hiſtoria animalium. Lyra igitur pingenda in ſphæra ſolida prona parte in nos conuerſa, quemadmodum reliquas omnes μορφώσεις tergis in nos conuerſis pingi debere Theo docuit: quanquam Hipparchus negat, niſi ſi quid, inquit, fuerit κατάχαρον. hoc eſt, ſi quid in prona

in prona parte pingendum ſit: quemadmodum omnes ſtellæ in Lyra ſunt in prona parte. Hæc Lyra aſteriſmorum longe diuerſa eſt ab ea, quæ in veteribus monimentis ſculpta viſitur, quam vocabimus Lyram poſteriorem. Lyram vero aſteriſmorum ſiue cæleſtem vocemus Lyram Mercurij. A Lyra igitur Mercurij profecta eſt chelys, ſiue cithara, quam etiam φόρμιγγα vocant: quæ nihil eſt, aliud eſt quã Lyra Mercurij reformata. Nam teſtudinem quidem habet, vt illa Mercurij, ſed pro cornibus ſingulare manubrium erectum: in cuius cacumine paxilli traiecti ſunt, ad fides tendendas, vel remittendas. Ariſtophanes Σφηξὶ, κόλλοπας vocat, item Homerus ὀδυσ. φ. Doctiores Critici πασσαλίσκοις interpretantur, imperitiores δέρματα. Sed viderint quomodo coriis neruiæ intendi poſſint. Hiſpani a Mauris hoc inſtrumentum vocant *Laud*. Hoc enim eſt cum puncto Wazli, quo Eliph in
articulo nõ pronun- آلعود tiatur. Itali *Lieuto*. Vnde Alciatus putauit quaſi ἀλιάδην dictum, quod ſcapham piſcatoriam ipſi referre viſum ſit. Multis modis doctiſſimi viri ſententia non confutari tantum, ſed explodi poſſet, ſi tanti eſſet nugari. Chelyn igitur, ſiue citharam habes in Xenodochio Lateranenſi Romæ, vbi lectus diſcubitorius viſitur, menſa appoſita cum miniſterio, & mulier ſiniſtra manubrium citharæ tenens, dextra fila temperans: quod eſt plane *Laut* vel cithara noſtra, adeo res vetuſta, vt Homerus eius meminerit. Quemadmodum vero ex integra Mercurij Lyra nata eſt chelys, ita ex parte eius prodiit Lyra poſterior, cum quali Arion, Apollo, & Hercules viſuntur hodie in veteribus monimentis. Ea enim Lyra nihil aliud eſt, quam Lyra Mercurij dempta teſtudine: & præterea pro modiolo, in quo omnes erant reuinctæ chordæ, in lyra poſteriori ex ſingulæ ſuis cacuminibus ſeorſim hærent in fundo. Ea non πήχεις proprie, ſed κέρατα καὶ ἀγκωνίσκους vicem manubriorum habent. ἀγκῶνες ſunt forma literæ, S, vt habes apud Vitruuium lib. IV, cap. VI: ne forte pro normali angulo accipias, vt alibi non ſemel apud eundem. Conſtat enim Lyra poſterior ex duobus anconibus velut duabus Ƨ S obuerſis: vt poſſis vere dicere tres literas Lyram poſteriorem conſtituiſſe, duplicem nempe S oppoſito ſitu, & vnam I præterea tranſuerſam, quæ iugum facit. Porro Lyram aliquando plectro pulſabant, aliquando digitis tantum fila temperabant. Nam & Romæ Hercules marmoreus eſt dextra plectrum,

ctrum, ſiniſtra Lyram tenens. Arionem etiam vidimus in quibuſdam gemmis inciſum plectro Lyram pulſantem, in aliis vtraque manu chordas percurrentem, quod in Harpa noſtra fieri ſolet. Lyram tamen ab Harpa diſtinguit Venantius Fortunatus. *Romanusque Lyra plaudat tibi, Barbarus harpa.* Primus omnium Epigonus poſito plectro digitis modulatus eſt, quod vocatur ἐπικρέκειν. Pollux ἐπικρέκειν dixit. Ἐπίγονος, inquit, ἦν μὲν γένει τὰ Ἀμβρακιώτης, πολιτ. δὲ Σικυώνιος, πρῶτος ἐπικρούσας ἄνευ πλήκτρου. Statius libro VI: ——*citharaque manus inſertas Apollo.* nempe inſerit ſummitates digitorum fidibus, ſine vſu plectri. In X:

——*& digitos inter ſua fila trementes.* primo Achilleidos:

——*duciique manum, digitoſque ſonanti Infringit citharæ.*

In his omnibus eſt ſola ἐπίκρουσις ſine plectro. Noſtri fidicines ſiniſtra manu phthongos in manubrio diſtinguunt, dextra chordas carpentes. Sed & quidam ſola ſiniſtra in manubrio modulantur. Id veteres dicebant intus canere: quod faciebat Aſpendius ille tibicen notus prouerbio. Aſconius in Verrinas Ciceronis non videtur aſſecutus quid eſſet intus canere. Quanuis autem Lyram ab Harpa diſtinguimus, Harpam tamen ab illa natam ſcimus. Idem enim vſus, forma aliquantum immutata. Nam de numero chordarum res vetuſtiſſima eſt. Sane ab initio fuiſſe ἑπτάχορδον & mediocriter periti ſciunt. Tandem eo progreſſa licentia, vt ὀκτωκαιδεκάχορδος fieret. Eius nouationis pœnas dedit Lacedæmone Timotheus fidicen domo Mileſius, quod quatuor ad ſeptem illas priſcas adieciſſet, vel, vt alij volunt, ab aliis adiectas Spartam intuliſſet, & hoc nouo commento iuuenum animos effeminare videretur. Ob eam rem placuiſſe, vt productus in Comitium, qui locus Σκιὰς vocabatur, manibus própriis quatuor ſuperfluas chordas amputaret, & cum flagitio ex vrbe pelleretur. Extat ψήφισμα Ephororum de ea re apud Boetium primo de Muſica; ſed eiuſmodi, vt quiduis potius, quam Græca oratio videatur. neque in manuſcriptis clementius tractatum eſt a librariis. Ex illis tamen obſoletis veſtigiis priſcam illi formam reſtituimus. Non pigebit ſubiicere in gratiam ſtudioſorum adoleſcentum.

ΠΡΟΒΟΥΛΕΥΜΑ ΕΦΟΡΩΝ.

Ἐπειδὴ Τιμόθεορ ὁ Μιλήσιορ παραγινόμενορ εἰς τὰν πόλιν ἁμετέραν, τὰν παλαιὰν μῶαν ἀτιμάσας καὶ τὰν διὰ τᾶν ἑπτὰ χορδᾶν κιθάρισιν ἀποστρεφόμενορ, πολυφωνίαν εἰσάγων λυμαίνεται τὰρ ἀκοὰρ τῶν νέων, διά τε τᾶρ πολυχορδίαρ καὶ τᾶρ καινότατορ τῶ μέλεορ, ἀγεννῆ καὶ ποικίλαν ἀντὶ καθαρᾶρ καὶ τεταγμένᾱρ ἀμφιέννυται τὰν μῶαν, ἐπὶ χρώματορ συνιστάμενορ τὰν τῶ μέλεορ δύσκλειαν, ἀντὶ τᾶρ ἐναρμονίω ποιῶν ἀντίστροφον ἀμοιβαίαν, παρακληθεὶς δὲ καὶ ἐν τῷ ἀγῶνα τᾶρ Ἐλευσινίαρ Δάματρορ ἀπρεπέα ἐσκευάσατο τὰν τῶ μύθω δύσκλειαν τᾶν τᾶρ Σεμέλαρ ὠδινάρ, ὧν ἕνεκα τὼρ νέωρ διδάκκει.

Δεδόχθαι, φᾶν περὶ τούτων τὼρ βασιλέαρ, καὶ τὼρ ῥήτορεαρ μέμψασθαι Τιμόθεον. ἔτι δὲ ἀναγκάσαι δὴ καὶ τᾶν ἕνδεκα χορδᾶν ἐκταμεῖν τὰρ περιττὰρ ἀπολιπόμενον τὼρ ἑπτὰ τόνωρ. ἕκαστάτω τε ἄρχη πόλιορ βάρορ, ὅπως δὲ λαβῆται ἐν τὰν Σπάρταν ἐπιφέρειν τι τῶν μὴ καλῶν ἐθῶν, μήποτε ταράττηται κλέορ ἀγώνων.

Hoc λακωνίζον Senatuſconſultum, quod multa cognitu digna contineat, multifariam diſcutiendum erat, ſi tempus & locus paterentur. nam aliena ſunt a præſenti inſtituto, hoc eſt a Lyræ vetuſtæ doctrina. Itaque ea prudentes omittimus. Obiter tantum in eo notent candidi adoleſcentes, Lacedæmone in omnibus Patres auctores fieri, Reges ad populum referre, populum ſciſcere: vt Romæ quoque fiebat. τοῦ γὰρ πλήθους ἀθροισθέντος εἰπεῖν μὲν οὐδενὶ γνώμην τῶν ἄλλων ὑφεῖτο, τὴν δ᾽ ὑπὸ τῶν γερόντων καὶ τῶν βασιλέων προτεθεῖσαν ἐπικρῖναι κύριος ἦν ὁ δᾶμος, ait Plutarchus. Notent prætereà, quum ſatis firma cauſſa non videretur Timothei eiiciendi, ſi tantum illi obiiceretur quod quatuor chordas Lyræ adieciſſet, & veterem harmoniam innouaſſet, inuidia inſuper Eleuſinij ſacri diuulgati eum onerarunt. denique vt maiore cum infamia vim iudicij experiretur, ſuis ſibi manibus ſuperfluas chordas palam in Comitio, relictis ſeptem priſcis, amputare coactus eſt. Lyra autem eius e loco Comitij, ſiue Σκιάδος, ſuſpenſa eſt, vnde procul

procul conſpici poſſet, cum elogio, ὅτι χαριέστατα πολυφωνίας εἰσᾶγε. Quod autem σῖγμα finale in ῥῶ mutarent Lacedæmonij, monuit & Boetius, quum hoc Decretum produceret, & conſtat ex quibuſdam vocibus illius idiomatis, vt ἀσκόρ, id eſt ἀσκός, in qua voce duplex Laconiſmus, nempe τὸ σῖγμα ante κάππα mutatio in κάππα, vt eſt διδάκκει in ipſo Decreto: & præterea ῥῶ finale pro σῖγμα. Sic τίλαρος pro φίλαος dicebant, auctore Heſychio. Sic τὸρ, τίς apud eundem, & alia innumera. Sed non poſſumus non mirari quomodo vetuſtiſſimi duo ſcriptores, Thucydides, & Ariſtophanes, quum Lacedæmonum verba & longas orationes adducant, nihil tale protulerunt. Nam in Thucydidis quinto neque συμβατήριος λόγος τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς Ἀργείους, neque eorundem συμμαχία cum iiſdem vllum eiuſmodi verbum in ῥῶ terminat: neq. Ariſtophanes, qui totus eſt in exprimendo idiotiſmo Laconum in Comœdia Lyſiſtrata, vel minimam quidem eius rei ſuſpitionem nobis reliquit, cuius tamen intererat ea nō omiſiſſe.

Pag. 119 v. 1. *Forma per hæredem.*] Poſt hunc verſum interiice:

Chelarum ſurget quum pars viceſima ſexta.

Nam deeſt locus ſiue pars ſigni, in qua oritur Lyra. At iſte verſus eo loco, vbi vulgo legitur, inepte poſitus eſt. quia ſi eum ibi eſſe ſinamus, maxima abſurditas conſequetur, vt Ara ſit in viceſima ſexta parte Libræ ſimul & octaua Scorpij. Quid potuit abſurdius excogitari? In vulgatis exemplaribus Firmici omiſſus eſt hic locus totus de Lyræ tam ortu quam occaſu. At Bonincontrius videtur vſus codice Firmici, in quo Lyra dicatur oriri x parte Libræ. Sed neutrum verum eſt. Nam hodie tota Lyra extat ſupra finitorem barbaricum in octaua Sagittarij, non in quinta parte Capricorni, vt nugatur Bonincontrius. Tempore verò Manilij Lyra oriebatur a iv Scorpij, ad xv. eiuſdem, hor. o. 45′, in finitore barbarico. Igitur Lyra oriente, fidicines, flatores tibiarum, hydraulæ, organarij, cantores naſcentur.

Ibid. *per heredem tantum prolata Tonantis.*] Quis eſt iſte heres Tonantis, qui Lyram protulit? Dicunt a Mercurio prolatum. Sed vbi ſunt tabulæ teſtamenti, quibus Iupiter inſtituit heredem ſuum Mercurium, quum morietur ipſe? Commentitia eſt lectio. Gemblacenſis: —— *per heredem tantum præfata ſonantis.* Optime. Heres Lyræ eſt Orpheus: nā a Mercurio facta Orpheo tradita eſt, auctore Hygino & Nicomacho Geraſeno lib. 1.

Muſices. Ea igitur Lyra per ſolum Orpheum duntaxat ſonabat præfata, id eſt τὰ προοίμια, προκιθαρίσματα, ἐνδόσιμα. alio enim tangente non ſonabat. quaſi nulli citharœdo pareret præterquam Orpheo heredi ipſius Lyræ.

v.3. *Qua quondam ſonitumque ferens.*] Mallem *ſerens.*

v.6. *Hinc venient voces doctæ belleque ſonantes.*] Plane ἰδιωτισμὸν redolent. Gemblacenſis longiſſime ab hac vulgata lectione diſcedit.

Hinc venient vocis dotes, Boreæque ſonantis. Vocis dotes, acroamata, & cantores. *Boreæque ſonantis*, ἐμπνευστὰ ὄργανα Athenæo, aliis πνευστικὰ, quæ vento animantur, ſiue tibiæ ſint, ſiue hydraulica. Artificioſe enim expreſſit triplicem ſoni naturam, ἁρμονικὴν, ὀργανικὴν, ῥυθμικήν. *vocis dotes* ἁρμονική. *Garrula, quæ modulis.* ὀργανική: ex flatu enim conſiſtit. *Et quodcunque manu loquitur.* ῥυθμική. quæ impulſu digitorum numeros recipit.

v.7. *Garrula quæ modulo diuerſa tibia forma.*] Manifeſto legendum.

Garrula quæ modulis diuerſe tibia format.

v.8. *Et quodcunque manu loquitur, flatuque mouetur.*] ὑδραυλικὰ καὶ πνευστικὰ ἤτοι πνευματικά. Nam & flatu, & manu mouentur. Iulianus ὁ παραβάτης.

καί τις ἀνὴρ ἀγέρωχος ἔχων θοὰ δάκτυλα χειρὸς
ἵσταται ἀμφαφόων κανόνας συμφραδμονας αὐλῶν.

Vide quæ ſtudioſe olim in hanc rem colligimus Commentariolo in Ætnam.

Ibid. *flatuque mouetur.*] Tibicines & fiſtulatores quoque cum his comprehenduntur & ſymphoniaci. De Tibiis vide Solinum, qui in illis miluinas numerat: quod miluiorum clangorem imitentur. clangor autem miluorum dicitur *iugitus*: & verbum ipſum *iugere.* Vide quæ nos in Feſtum, & Varronem, qui primi locum Varronis apud Nonium correximus, vbi *vigere* pro iugere legebatur voce TEGILLVM. Apuleius Mileſia quinta: *Iubet citaram loqui: pſallitur. tibias agere: ſonatur. choros canere: cantatur.* Noli dubitare, quin legendum ſit, *tibias iugere.* quod Græcis proprie eſt κλαγγάνειν, καὶ κλαγγάζειν.

v.10. *Mulcebitque ſono Bacchum nocteſque tenebit.*] τὸ *nocteſque tenebit* non eſt nauci. In Gemblacenſi & in textu Bonincontrij, ſequitur verſus mala fide ab aliis editionibus omiſſus,

Quin

Quin etiam curas inter ſecreta mouebit.

Dabimus integrum locum ; & præſtabimus:

Mulcebitque ſono Bacchum; noctiſque tenebris.
Quin etiam curas inter ſecreta mouebit
Carmina, furtiuo modulatus murmure vocem.

Manifeſta ſententia neque indigens interpretis. figura Maniliana ἓν διὰ δυοῖν: ſono noctiſque tenebris: ſono nocturno. Vera eſt lectio.

v. 14. *Hinc diſtante Lyra.*] Quis hæc intelligit? Hinc diſtante Lyra in XXVI. parte Libræ, Sed e regione Scorpij *Ara ſurgit.* Sunt oracula ægrotantium. Ara igitur ſurget eodem tempore in XXVI Libræ cum Lyra, & e regione eius in octaua parte Scorpij? Sane digna quæ aſini interpretentur, non homines. Acroſtichides & acroteleutia huius diſtichi inter ſe commutarunt. quæ ita reſtituuntur:

Chelarum ſurget quum pars viceſima ſexta:
Hinc diſtante Lyra, quæ cornua ducit in aſtra.

Sed prior verſus ſuo ordini redditus ſupra. Deinde quam inepta erat traiectio, *Chelarum ſurget, quæ cornua ducit in aſtra*: Ita reſtitutio primum verſuum inter ſe implicatorum, deinde loco ſuo luxatorum, poſtremo mendi, quod eſt in ſequenti verſu, eſt omnium emendationum maxime notanda, quæ in hoc poeta præſtitæ ſunt.

Ibid. *quæ cornua ducit in aſtra.*] Vt in Sphæra:

Et Lyra diductis in cælum cornibus.

v. 15. *Sed regione pari vix partes octo trahentes.*] Si vltimam ſyllabam in voce *regione* repetiueris, veram lectionem pene adeptus fueris. Adiuua igitur, & lege:

Sed regione Nepæ vix partes octo trahentis.

Veriſſima emendatio. Scriptum fuerat *nepai*, vt infra *carai* pro *caræ*. Sic Aimilius, Æmilius. Igitur in octaua parte Scorpij Ara oritur, vel, vt Manilius loquitur, Ara oritur e regione nepæ vix dum trahentis octo partes. Sæculo Manilij Ara oriebatur ſupra finitorem barbaricum a XV Sagittarij, ad XV Capricorni hor. 1. 15'. Longe igitur abeſt a vero hic noſter, quæcunque fuerint illa Parapegmata barbarica aut vera, quæ non intellexit, aut falſa, quæ illi impoſuerunt. Firmicus oſcitanter legit auctorem ſuum, qui dicat Aram oriri cum prima Scorpij: qui tamen recte confirmat

emendationem hanc illuſtrem *E regione nepai.* Bonincontrium autem decepit ridicula traiectio verſuum de XXVI parte Chelarum. neque contentus eo, non XXVI legit, ſed XXVIII, quia nimirum octo partium mentionem fieri in ſequenti verſu viderat. Itaque τὸ viceſima ex vno verſu, τὸ *octo* ex altero mutuatus monſtrum bicorpor conformauit *viceſima octo*, digna tali interprete ſententia. Ara igitur oriente nati erunt neocori, ſacerdotes, prophetæ, ſanctiſſimique antiſtites, φυλακτικοὶ, θρησκευταὶ, μυστηριακοὶ, ἱερῶν καὶ τελετῶν ἐγκάτοχοι, ἱεροποιοὶ, ἐνθουσιαστικοὶ, ἱεροσχήματοι. Ptolem.

Ibid. *vix partes octo trahentis.*] In Firmico: *In prima Scorpij parte oritur Ara.* Mendoſe.

v. 16. *Ara ferens ignem.*] Ignem thuris vocat τὸ θυμίαμα cum quo pingitur ἐν τῇ χειρογραφίαις. τὸ *ferens* eſt abſolute dictum ἀναφερόμενος, vt infra: *In cælumque ferens* ——— Aram Græci aſteriſmi vocant θυτήριον, Latini Turibulum, Arabes مجمار ſiue مجمر Iudæi aſtrologi מַחְתָּה Mythologici Pharum. Etiam Phari ſunt lucernæ magnæ Damaio de donariis Conſtantini & Bedæ, qui ſcribit pharos altiſſimarum lucernarum accendi ſolitas in Martyriis & Baſilicis. Ara conſtituta eſt in interſectione auſtrali Meridiani & Orizontis, quum medium curſum tenet, quod καταχρηστικῶς dicitur. vix enim gradibus decem attollitur ſupra finitorem barbaricum. Sed Cicero medium cælum etiam tenere poſſe putauit in illis Arateis iuuenilibus:

Nam quum fulgentem cernes ſine nubibus aſtris
Aram ſub media cæli regione locatam.

Certe ne minimum quidem mentem Græci poetæ odoratus eſt.

τῷ μή μοι πελάγει νεφέων εἰλυμένος ἄλλως
εὔχεο μεσσόθι κεῖνο φαήμεναι οὐρανῷ ἄστρον.
αὐτὸ μὲν ἀνέφελόν τε καὶ ἀγλαόν.———

Nam τὸ μεσσόθι non eſt ἐν τῷ μεσουρανήματι. Quis enim Helleniſmus iſte eſſet? ſed εἰλυμένος μεσσόθι νεφέων. Tu obſeſſus alioquin a nubibus noli optare tibi Aram oriri puram a nebulis ab aduerſa parte. Interpres alioqui optimus Arati hic cæcutit εἰλυμένος ἄλλος, non εἰλυμένος ἄλλων legens. Dicit enim poeta: ne, cælo in partibus borealibus nebuloſo opta ſugere, ſudam Aram in orizonte auſtrino. Itaque quantum a mente Arati Cicero abeſt, hinc colligere licet.

v.20. *Quod potius ſingent ortus.*] Scribe *ſinget*. Refertur enim ad Aram, & eſt Hyperbaton.

Ibid. *quam templa colentes.*] ἱεροπεριπόλους proprie vocat Ptolemæus.

v. 21. *Atque auctoratos in tertia iura miniſtros.*] τοὺς νεωκόρους, qui ſunt tertij in ordine ἱερατικῷ. Sunt enim ἱεροφάνται, ἱερεῖς, νεωκόροι.

v. 22. *Diuorumque ſacras.*] *ſacra* Gembl. & nos olim. Intelligit ὑμνολόγους: quorum etiam mentio in veteribus inſcriptionibus Romæ.

v. 23. *Pene Deos.*] Græciſſat, ἀντιθέους. ὑμνεῖν *Pene-deos.* item *voce*, non *voces*, ὑμνῳδοὶ, ὑμνολόγοι.

v. 24. *Quatuor appoſitis.*] XII parte Scorpij, inquit, oritur Centaurus. Sæculo Manilij oriebatur a XXIX Libræ ad XXVII Sagittarij, horas VI fere, in finitore barbarico.

Ibid. *partibus offert Sidera.*] *effert* Gemblacenſis & nos olim. *Ex ipſo.* id eſt ex ſeipſo. Manilianum.

v.26. *Aut ſtimulos aget aut omnes.*] Lege bona fide:

Aut mulos aget, aut mannos, mixtoſque iugabit
Sanguine quadrupedes. ———

Id eſt erit mulio. Nam qui mannos ducit, etiam dicitur mulio. Martialis:

Nuſquam eſt mulio? mannuli tacebunt.

Mannos enim maior pars ſcriptorum minutos mulos, & burricos interpretatur. Gloſſarium: *Mannis*, βυῤῥίχοις. Interpretatur locum Horatij: *Aut Appiam mannis terit.* Nam burrichos Acro exponit eodem loco: quos Martialis paullos mulos vocat in lemmate diſtichi illius:

His tibi de mulis non eſt metuenda ruina.
Altius in terris pene ſedere ſoles.

Quippe in veteribus codicibus lemma conceptum extat: *paulla mula*, aut *paulli muli.* Sequor tamen eos, qui pumilos equos exponunt, quos etiam Hinnos vocabant, Græci γίννους. Ariſtoteles VI. ἱστορ. ζώων. de Mulis. καὶ ποτὲ γίνεται γίννος. Strabo de Genua, & partibus Liguriæ: ἐντεῦθεν δ᾽ εἰσὶν οἱ γεγίννοι λεγόμενοι ἵπποι τε καὶ ἡμίονοι. Lege οἱ γίννοι.

v.27. *Aut mulos aget.*] Gloſſæ ἡμιονόκυρος, *Mulicurius.* Hæc noſtra emendatio non poteſt diſplicere niſi mulionibus, aut mulis ipſis.

Ibid. *mixtoſque iugabit Sanguine quadrupedes.*] Mulociſiarius, ſeu carrucarius erit. Quadrupedes mixti ſemine ſunt muli, aut muſimones. Hic quoque inſigniter errauit vetus paraphraſtes, qui equitiarios interpretatur. Equitiarios vero intelligit (quod verum eſt) prurigas, qui equabus mares admittunt. Vnde liquido apparet, τὸ iugare quadrupedes ipſum accepiſſe pro eo, quod eſt admiſſuras facere. Fruſtra.

v.28. *Aut onerabit equos armis.*] Equiſtrator erit, aut ἀναβολεύς, qui herum armatum in equum imponit. Neque hæc intellexit Firmicus paraphraſtes, qui inter equites militantem exponit. Et quum in omnibus hiſce Sphæræ barbaricæ apoteleſmatis Manilium κατὰ πόδα ſequatur, raro tamen eum aſſequitur.

Ibid. *aut ducet in arma.*] Stratoris eſt & herum in equum imponere, & ad bellum proficiſcentem comitari. Eius munus eſt Stratura. Gloſſarium: *Ab, A Stratura*, ἀπὸ τ. ἀναβολικῆς.

v.29. *Ille tenet medicas artes.*] ἱππιατρὸς erit. Ἱππιατρίαν mulomedicinam, & veterinariam vertunt veteres.

v.30. *Et non auditos mutarunt tollere motus.*] Gemblacenſis: *tollere morbos.* quod rectum eſt. Sed legendum *mutarum.*

v.31. *non expectare gementes.*] Hoc eſt, morbum præuertere. Tangit partem medicinæ τὴν προφυλακτικήν. Auſonius:

Et medicina triplex, ſeruare, cauere, mederi.

v.32. *Et ſibi non ægrum.*] Et ſibi ipſi credere ægrum corpus. Gemblacenſis non deterius: *Et ſibi non ægros.* Hoc inquit, eſt opus vt ipſe præueniat morbos, & vt nondum ægroti credant illi corpus ſuum. τὸ *ſibi* refertur ad ipſum veterinarium, ſiue mluomedicum, non ad ægros. προσυποπιπτικῶς autem ait equos ipſi tradere corpus ſuum, quum vult intelligi equorum nondum affectorum morbo illis curam tradi, vt ipſis in poſterum caueatur de ſalute, & ſanitate. Denique mulomedicina promittit ſanitatem omnium quadrupedum, quæ veterinorum nomine veniunt. Nam & boum & camelorum, & cæterorum. Mutas vero minus proprie dixit, quum vocentur ſemiuocales, vt Columellæ. ſed idiotiſmum ſequitur. Nam & canis eodem modo dicebatur mutus cuſtos, quum ſit animal vocale. Huic opponitur Poetarum αὐδήεις. διὰ αὐδῆσαι.

v.33. *Nunc ſubit Arcitenens.*] In quinta parte Sagittarij ait oriri Arcturum, mendoſiſſime. Temporibus Manilij in XXI Virginis

ginis extabat ſupra finitorem barbaricum. Magnæ ſunt hæ hallucinationes vel Manilij, vel a quo Manilius hæc accepit. Sane Hipparchus ait in Græcia ſuis temporibus τὸν ἀρκτοῦρον τῇ παρθένῳ συνανατέλλειν, συγκαταδύνειν, quo tempore noctes dicuntur αἱ νύκτες ἐπ' ἀρκτούρῳ, teſte eodem Hipparcho, & Arato:

κεῖναί τοι καὶ νύκτες ἐπ' ὀψὲ δύοντι λέγονται. Nam Arcturus dicitur ὀψὲ δύων etiam Homero. Hunc verſum Arati neque Ciceronem, neque Auienum, neque Germanicum intellexiſſe fidem fecerit eorum ſilentium. nullus enim eorum hunc verſum attigit, perinde ac ſi ſuppoſititius eſſet, aut omnino abeſſet. νύκτες igitur ἐπ' ἀρκτούρῳ dicuntur, quod poſt Arcturum, id eſt poſt eius occaſum ſequuntur, quando Arcturus totum diem ſupra Orizontem exiſtit vna cum Virgine, & vna cum ea occidit. In orizonte Græcanico in parapegmate Calippi ad Eid. Septembris, Παρθένων ις notatum: ἀρκτοῦρος ἐπιτέλλει φανερός. Idem intelligit Plinius lib. II cap. XLVII, quum ait Arcturum exoriri mane vndecim diebus ante æquinoctium autumni. Sane ſi XI dies ad XIII Septembris addideris, peruenies ad XXIV Septembris, nimirum æquinoctium Soſigenis, quod habebat in animo Plinius. Porro ſi etymon ſpectes, ἀρκτοῦρος idem fuerit quod ἀρκτοφύλαξ, ſiquidem οὖρος & φύλαξ idem. Quare hoc, puto, ſequutus Auienus Arcturum pro Arctophylace poſuit:

Labitur Arcturus. manus olli quippe ſiniſtra
Iuge manet. ——— Totum enim Booten intelligit, non illam lucidam, quæ intra genua Bootæ. Dixit enim Aratus: δύεται Ἀρκτοφύλαξ. ——— Suidas. Ἀρκτοῦρος δὲ λέγεται καὶ αὐτὸς ὅλος ὁ Βοώτης· ἰδίως. δὲ καὶ ὑπὸ τὴν ζώνην αὐτοῦ ἀστὴρ λέγεται καὶ Ἀρκτοφύλαξ καὶ Ἀρκτοῦρος. Heſychius. οἱ ἐπτὰ ἀστέρες ὁμοῦ καλοῦνται Ἀρκτοῦρος. Igitur oriente Arcturo qui naſcentur, erunt fiſci & ærarij præfecti. Palatio etiam præficientur: ſyndici, ecdici vrbium erunt, œconomique priuatarum domorum.

Pag. 120. 2. 1. *Fortuna ipſa ſuos.*] Firmicus ineptiſſime παραφράζεται: *Hoc oriente ſigno qui natus fuerit, erit talis, qui amicorum ſecreta fideli taciturnitate cuſtodiat.* Extra controuerſiam eſt ipſum legiſſe *ſenſus*, non *cenſus*.

v. 3. *& ſacra æraria.*] Gemblacenſis *ſancta.*

v. 4. *Regnantes ſub rege manent.*] Gemblacenſis concinnius: *Regnantes ſub rege ſuo.* ——— Continuat enim ſuperiorem verſum

ſum cum hoc, poſt quem duo, qui infra duodecimo loco poſiti ſunt, huc intericiendi. Ergo ita totum locum lege:

Regales vt opes & ſacra æraria ſeruent
Regnantes ſub rege ſuo, rerumque miniſtri.
Tutelamque gerent populi, domibuſve gerendis
Præpoſiti curas alieno limine claudent.

Quod enim recte hi verſus coniuncti ſint, præter cognationem materiæ, quæ eos huc vindicauit, & abſurditatem ſententiæ, quæ ex alteris ſedibus ſolicitauit, argumento erit paraphraſis Firmici. Nam fortaſſe ſciolis quibuſdam mirum videri poſſet.

v. 5. *Tutelamque gerent populi.*] Firmicus: *cura illis populi credetur.* Hoc eſt, vel ἔκδικοι τῶν πόλεων, vel patroni municipiorum. In veteribus inſcript. PATRONO MVNICIPI.

v. 7. *Arcitenens quum ſe.*] Ait in triceſima parte Sagittarij Cycnum oriri. In finitore barbarico temporibus Manilianis oriebatur a XXII Libræ, ad XXVII Sagittarij. Non errauit ergo. Viderit aſtrologia Bonincontrij, quæ oriri facit in grad. 28. 36 Aquarij. Quod hoc monſtrum aſtrologiæ?

v. 8. *Ter decuma ſub parte.*] Paraphraſtes Firmicus oſcitanter legens, ſcribit: *In Sagittarij parte decima oritur cycnus.*

v. 9. *Plumeus in cælum.*] Cycnum aſteriſmorum Arabes vocant الدجاجة hoc eſt Gallinam. Eius ortu naſcuntur aucupes, aut qui aues humanam loquelam doceant, aut varium auitium nutriant, & ex eo compendia naniſcantur.

v. 11. *cæloque dicatum.*] Recte. Sed vide num legi poſſit:
——— *cælique ducatum.* Sic Virgil. *coruorum exercitus.* στίχες οἰωνῶν poetis. Ducatum reperies apud Suetonium. *Ducatus latronum,* ἀρχὴ λῃστῶν. *Ducatus,* ἡγεμονία. Gloſſæ. Nihil tamen mutamus.

v. 12. *Alituumque genus.*] Nondum in vſum venerat aucupium accipitrinum, quo hodie nobilitas noſtra vtitur, quæ huic rei ſuos ὀρνιθοκόμους dicatos habet. Græci recentiores vocarunt ἱερακοσόφιον, vt canum inſtitutionem κυνοσόφιον. vtrique rei libri dicati extant in quibuſdam Bibliothecis. De eius rei vetuſtate quædam notauimus in Appendicem Virgilianam. Firmici quoque temporibus tali quid in vſu erat. Vide lib. v. cap. VIII.

v. 13. *aut bellum indicere Mundo.*] Innumeris locis Mundum accipit pro cælo, item pro Deo ipſo, atque adeo αὐτὴ ἡ πρόνοια.

Contra

Contra Ariſtoteli τὸ περὶ οὐρανοῦ eſt περὶ κόσμου. Diodorus: κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν μεταξὺ φύσεων. πάλιν, κόσμος ἐστὶν οἰκητήριον θεῶν. νῦν οὖν τὸ περάτωμα λέγεται ἐκτὸς τῶν ἐν αὐτῷ. τρίτον, ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. τοῦτο μόνον περὶ βίου, ὥς εἴπῃς λέγοι, πόλις ἐστὶν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. τέταρτον, κόσμος ἐστὶν αἰθήρ. οὗτος δὲ πῦρ εἰλικρινὲς ὢν κατώτερός ἐστι τοῦ φυσικοῦ κόσμου. πέμπτον, κόσμος ἐστὶν ἡ τῶν ἀπλανῶν σφαῖρα. τούτου καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ μέμνηται. ἕκτον, κόσμος ἐστὶν ὁ διακοσμήτης τὰ πάντα. ἔοικε δὲ νῦν ἡ πρόνοια λέγεσθαι. Sexfariam igitur κόσμος dicitur Græcis, ac totfariam accipi a Manilio non oſcitans lector aduertet.

v.14. *Et medios inter volucrem penſare.*] *prenſare* Gemblac. & nos antea. Tale eſt illud ἔυστοχον aucupium apud Maronem:

Iam vacuo lætam cælo ſpeculatus & alis
Plaudentem nigra figit ſub nube columbam.

v.15. *Aut nitidos clamare ſuis ratione ſedentem.*] Feliciſſime ſuccurrebat nobis in priore editione:

Aut nidis damnare ſuis, ramove ſedentem
Paſcentemve ſuper ſurgentia ducere lina.

Aſtipulatur Gemblacenſis, ne vna quidam literula minus.

Ibid. *Aut nidis damnare.*] Damnare ſuis nidis, hoc eſt exuere, ſpoliare: antique dictum. Lucilius:

Caſſius Caius hic operarius, quem Cephalonem
Dicimus ſectorem, furemque, hunc Tullius quidam
Iudex heredem facit. at damnati alij omnes.

hoc eſt, exuti, exheredati. Nonius.

Ibid. *Aut nidis damnare ſuis*] Oppianus:

τοὺς μὲν γὰρ νεοσσεύοντας ἐληλάσαντο καλιῆς
χρύσβλαν. τοὺς δ' ἄρ' ἀναζῆν αὐτόματοι ἐξ ἱερειῶν.

Sunt ipſiſſima verba Manilij.

v.16. *Paſcentemve ſuper ſurgentia ducere lina.*] *Ducere*, ἑλκύειν. verbum aucupiale.

v.17. *Atque hæc in luxum iam ventri longius ibit.*] Gemblacenſis: *longius itur.*

v.18. *Quomodo militiæ.*] Gemblacenſis. *Quam modo* Totum locum conſtanter legimus, qui eſt elegantiſſimus:

At quæ hæc? in luxum iam ventri longius itur,
Quam modo militiæ. Numidarum paſcimur oris, &c.

At quæ hæc, ſi luxum ſpectes, in quem hodie delabuntur omnes?

Ecce ventri implendo longius itur, quam vix modo militandi cauſſa profecti ſumus. Nam ab vltimis Numidis Numidicas gallinas, a Cholchis Phaſianas petimus. Lectioni Gemb. hæc omnia accepta referimus. At quæ, inquit, hæc, præ luxuria hodierna?

v. 17. *iam ventri longius itur.*] *Ventri itur*, in ventris gratiam. Sic—*tibi luditur*. Eodem modo *militiæ itur* dixit. id eſt bello gerendo. Sic etiam conuiuiis militare dixit Drepanius Pacatus Nitiobrix in ſuo diuino Panegyrico: *infami delectu ſcriptos in prouinciis aucupes, ductaſque ſub ſignis venatorum cohortes militaſſe conuiuiis*. ire ventri, & militare conuiuiis eadem figura, & quidem de eadem re dictum, vt poſſit videri interpres Manilio fuiſſe.

v. 18. *Quam modo militiæ.*] τὸ *modo* tangit nuperam Romanorum in Phaſidos partes irruptionem, aut in alias terras longinquiores. Plane eſt, quod dixit Seneca conſolatione ad matrem: *Dij Deæq. iſtos perdant, quorũ luxuria tam inuidioſi imperij fines tranſcendit. Vltra Phaſin capi volunt, quod ambitioſam popinam inſtruat: nec piget a Parthis, a quibus pœnas nondum repetiimus, aues petere.* omnino Manilium ad verbum explicant.

v. 19. *Phaſidos & dantis.*] Emendauimus olim *Phaſidos & dãnis*. Quid enim propius ad corruptam lectionem vulgatam accedit? Sed Gembl. aliquid mõſtri alit. legitur enim ibi, *Phaſidos aut dulcis*. Lego *Phaſidos aut lucis*. Nam Phaſiani in ſiluis. Sed priorem emendationem retinemus. Poteſt etiam legi: *Phaſidos & pullis*. Nam non multum receditur a veſtigiis lectionis ſcriptæ.

v. 22. *noua qui commercia ducet.*] *nouaque in commercia*. Et ita Gemblacenſis. Aues docentur habere commercia cum hominibus, quando loquelam humanam edocentur. Sequentia interpretantur, & præcedentia non minus. Nam fungus ille paraphraſtes mercatorem auium interpretatur. Fortaſſe poſſet inuenire ſtipites aſſenſores ſtultitiæ ſuæ.

Ibid. *Quin linguas hominum.*] Martialis:

Pſittacus a vobis aliorum nomina diſcam. Idem lib. III.
Nunquam dicis aue, ſed reddis Nauole ſemper
Quod prior & Curius reddere ſæpe ſolet.

Vetus lectio ſcripta: *Quod prior & curuus*. Lege: *Quod prior & coruus*.

v. 24. *Ipſe Deum Cycnuſque colit.*] Opus eſſet Oedipo. Gemblacenſis Sphingem conficit.

Ipſe

Ipſe Deum cygnus condit, vocemque ſub illo
Non totus volucer. ———

Quam hæc diuerſa a vulgatis? Vt Taurus Europæ non totus taurus, ſed aliquid adhuc repreſentans de Ioue in eo latente, ita & Cycnus non totus volucer pingebatur; vt congnoſceretur Iupiter in eo conditus. Cycnum enim κατηστερισμένον eſſe illum, in quem Iupiter conuerſus cum Leda concubuerit, ſatis ſciunt, qui Hyginum, Germanici Scholiaſtem, & Theonem Arati interpretem legerunt. Nemeſim non Ledam alij vocant. Noſter Manilius ob Ledæ concubitum cælo receptum dicit in Sphæra mundi.

Ibid. *Ipſe Deum condit.*] Supra in procemio:
——— *& Iupiter alite tectus.*

v.25. *Non totus volucer*] Nondum enim ita totus cycnus, vt non conditus in eo Iupiter appareat. Sic Statius lib. IV Thebaidos Cadmum & Harmoniam non ita totos homines inducit, vt non ſerpentes etiam oſtendat:

Primus ſanguineo ſubmittit inertia Cadmus
Ora lacu: iuxtaque virum Cythereïa proles.
Effluit amborum geminus de vertice ſerpens.

v.26. *Nec te prætereant.*] *Prætercam.* Et, *Páſcere aues gaudes.*— Sed vulgata lectio poteſt admitti. Quare nihil mutamus.

v.27. *& reddere cæcas.*] Palumbes & turtures altiles cæci fiunt opima fartura: ac tunc coquo deſtinantur, & ex auiario in culinam deſcendunt. Ita intelligerentur Altiliarij. Gloſſæ: *Altiliarius,* ὀρνιθοβοσκός. Sed hic non hoc intelligitur. Excæcari enim dicit ad illicium, vt ex illis fiant illices aues, quas Græci παλευτρίας vocant.

v.29. *Qui geſtant caueis volucres ad iuſſa paratas.*] Quales multæ hodie in oriente inſtituuntur columbæ ad iuſſa paratæ, præſertim ad literas in longinqua terrarum deferendas: res nobis Europæis vltra captum credulitatis noſtræ, ſed tamen veriſſima, & veteribus Romanis vſitata: cuius exemplum habes apud Plinium in columba Decimi Bruti, obſidione Mutinenſi. In veteri iure Iudaico, inter eos, qui teſtes eſſe non poſſunt, ponuntur etiam aleatores, & ij, qui columbas volare faciunt, מפריחי יונים. Hoc ita fiebat, fitque hodie: Quidam inſtituit columbam emiſſam ad ſe redire: ei roſtrum moſcho linunt. eam multæ aliæ

 columbæ

columbæ ſequuntur. Eſt enim ea auis moſchi appetentiſſima. Eſt que ars inter illas inter ſe blandiri & corrumpere alias, furtoque comitatiores reuerti, ait Plinius. Qui igitur hoc artificio alienas columbas furantur, merito a dicendo teſtimonio repelluntur. Eiuſmodi erat & Muhammedis impuri Pſeudoprophetæ columba. Samaritani in ſuo Chronico Ioſuæ duci columbam adminiſtram adtribuunt, ſed diuinitus, vt ipſi aiunt, non autem humanis magiſteriis edoctam. Hic vero non de columbis intelligitur, ſed paſſeribus: cuiuſmodi nos vidimus obſequētiores & paratiores ad iuſſa herilia, quam vllus canis venaticus inſtitui poſſit.

v.30. *Quorum omnis paruo conſiſtit paſcere.*] *paſſere.* Sic etiam Gemblacenſis. Theocritus de alia re:

ὅπως τοῖς ἀλιεῦσιν ὁ πᾶς πόνος, οὗτος ὁ πλοῦτος.

v.31. *Haſerit & ſimilis.*] *Ilias erit & ſimiles.*

v.32. *Arcitenens.*] Ridiculū. Lege *Anguitenens.* Ait oriri in primis partibus Capricorni Ophiuchum, qui tamen ſupra finitoré barbaricum ſæculo Manilij oriebatur ab VIII Scorpij, ad VIII Sagittarij, hor. 2.15. Vide quam ſibi ſimilis eſt in hallucinatione. Qui Ophiucho oriente naſcentur, Marſi erunt; hoc eſt ſerpentum incantatores. Græci ἐπαοιδῆρες, καὶ ὀφιοδιώκτας vocant. veneficos vocat vetuſtiſſimum Martyrologium in paſſione S. Victoris militaris Emeritenſis, IX Kal. Aug. *Serpentes a venefico immiſſi.* Ab eo Ψυλλῶαι videntur dictæ Ptolemæo condimenta, aut pharmaca, quæ Agyrtæ vendebant, qualia ſunt illa, quæ viperarij Itali, quos *Ciarlatanos* vocant, circumferunt. Cinna: *Somniculoſum vt Pœnus aſpidem Pſyllus.* Locus Ptolemæi eſt libro IV, περὶ ποιότητος πράξεων. quem neque Arabs neque Latinus interpres, ambo Græce doctiſſimi aſſecuti ſunt.

Ibid. *Anguitenens.*] Ita emendauimus. Primus antea Cicero vſurparat:

Atque humeros vſque a genubus Cancrumque recondit
Anguitenens ——— Aratus:
τὸν δὲ καὶ εἰς ὤμους κατάγει μεγαρὸν ὀφιοῦχον
καρκίνος ἐκ γονάτων. ——— Nimirum legebat Cicero:
τὸν δὲ καὶ εἰς ὤμους κατάγει μεγαρὸς ὀφιοῦχος
Καρκίνον ——— quaſi καρκίνος ὤμους καὶ γόνατα habeat. Non excuſabo hallucinationem, niſi ætatis rationem habeamus, in qua hæc vertebat.

v.33. *Quum venit in regione tuæ.*] ἀρχαΐζει. Cicero: *veni in Senatu.*

Pag. 121. v. 1. *Non inimica feret.*] Ita ille in primo Silij Italici:

Nec non ſerpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuque graues ſopire chelydros,
Ac dubiam admoto ſobolem explorare ceraſte.

Hoc autem genus hominum vel ita natum erat, quales Pſylli in Aphrica, Marſi in Italia, Ophiogenes in Aſia: vel ita edocti, vt qui incantationibus hoc præſtabant, quales intelligit Manilius, cuiuſmodi etiam viperarij ſunt in vrbe Pictauiēſi in Aquitania. His adde, qui anulos, quos φυσικοὺς καὶ φαρμακίτας δακτυλίους Græci vocabant, aduerſus ſerpentes gerebant. Ariſtophanes:

οὐδὲν προτιμῶ σοῦ. φορῶ γὰρ πριάμενος.
Τὸν δακτύλιον τονδὶ παρ' Εὐδάμου δραχμῆς.

Scholiaſtes: φιλόσοφος δ' ἦν οὗτος ὁ Εὔδαμος φυσικοὺς δακτυλίους ποιῶν πρὸς δαιμόνια, καὶ ὄφεις, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐθεράπευον γὰρ τοὺς ὀφιοδήκτους· μᾶλλον δὲ τὴν ἀρχὴν οὐκ εἴων ὑπὸ ὄφεων δάκνεσθαι. Sed hos δακτυλίους ἀλεξιτηρίους non ſolum aduerſus morſus ſerpentum, ſed & ad omnes dolores, καρδιαλγίαν, & tormina adhibebant. Antiphanes Ὀμφάλῃ.

——— ἐν χύτρᾳ δέ μοι
ὅπως ὕδωρ ἕψοντα μηδὲν ὄψομαι.
οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μήδ' ἔχοιμ' ἐὰν δ' ἄρα
στρέφῃ με περὶ τὴν γαστέρ' ἢ τὸν ὀμφαλὸν,
παρὰ Φερτάτου δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς.

Hic Phertatus drachma vendebat illos anulos, vt Eudamus apud Ariſtophanem. Samothracij anuli aurei capite ferreo nihil aliud erant, quam οἱ ἀλεξιτήριοι. Vide Plinium, & Iſidorum. ἑλκοσιδήρους videtur facere Lucretius:

Exultare etiam Samothracia ferrea vidi.

v. 3. *At quum ſe patrio producit ab æquore Piſcis.*] Non deſignat qua parte Capricorni oritur Piſcis auſtrinus, qui Græce dicitur ἰχθὺς νότιος. Sub hoc naſcuntur piſcatores, vrinatores, & margaritariarum piſcatores concharum. Male hunc piſcem Delphinum vocat vetus paraphraſtes Firmicus, immemor de Delphino alibi a Manilio referri. Iſte Piſcis, qui dicitur maior piſcis, itemque νότιος, & aquam ab vrna Aquarij defluentem deglutit, incipit emergere hodie ſupra finitorem barbaricum cum VI parte Piſcium, temporibus Manilij, cum XIII Aquarij. Totus extat ſupra finitorem hodie cum XXX Piſcium, ſæculo Manilij cum VII Piſcium.

Piſcium. Quomodo abſoluemus hunc noſtrum τῆς ἀλογίας, qui cum Capricorno oriri facit?

v.5. *In cælumque ferens.*] Si mendum non eſt, videtur τὸ *ferens* eſſe ἀναφερόμενος, vt ſupra:

Ara ferens thuris ſtellis imitantibus ignes.

v.9. *Cuinque ſuis domibus conchas.*] Hæc, quæ nemo bene intelligit, ita caſtiga ex fide codicis Gemblacenſis:

Cumque ſuis domibus concha valloque latentes

Protrahit immenſus. — *latentes*, piſces intelligendum. *ſuis domibus* appoſitiue *concha valloque* ἓν διὰ δυοῖν Maniliane, conchatum vallo. *immerſus*, vrinando. Infra:

——— *corpuſque profundo*

Immiſſum pariter, qua præda exquiritur ipſa.

Ibid. *Cumque ſuis domibus.*] Intelligit concharum margaritariarum piſcatores, qui vrinando ſe in profundum mittunt: vt hodie fit in mari Perſico, præſertim ad inſulam Bahatem nauigationibus Luſitanorum nobilem. Athenæus; Ἰσίδωρος ὁ Χαρακηνὸς ἐν τῷ τῆς Παρθίας περιηγητικῷ κατὰ τὸ Περσικὸν πέλαγος νῆσόν φησιν εἶναί τινα, ἔνθα πλεῖστον μαργαρίτην εὑρίσκεσθαι. Androſthenes ſcribebat ἐν τῷ τῆς Ἰνδικῆς παράπλῳ ab orientalibus populis concham margaritariam Βέρβερι vocari. quam vocem putam putam Æthiopicam eſſe certo ſcimus. Interea ſatis mirari non poſſum, quare Garcias ab Horto medicus Proregis Indiæ, qui Arabicam lingam ſcire profitetur, ſcribit Luſitanam vocem eſſe *Aljofar*, quod ita Luſitani margaritam vocent, & pura vox ſit Arabica in Hiſpanicum idiotiſmum, vt ſolet, deflexa. Arabes enim vocant الجهر Aljohar. Hiſpani vero more ſuo aſpirationem in digamma Æolicum mutarunt, vt Alforjas الخرج Alchorju. Alfilel الخلال Alchilel.

v.10. *Protrahit immerſus.*] Mendoſe. *immerſus*. Gemblacenſ.

v.11. *Corpuſque profundo Immiſſum.*] Poteſt accipi, corpus immerſum tam exquiritur, quam præda ipſa. Sed ſunt mancipia, aut viliſſima capita, quibus ad eam piſcationem vtuntur, dixerit aliquis. Verum eſt. ſed tamen precio humanæ vitæ ipſa præda exquiritur. Nam, inquit, merces laboris tanti parua eſt. Hoc eſt, nulla mercede tantus labor exquirendi margaritas penſabilis eſt. vel potius: tanti ſunt vrinatores ipſi, quam præda ipſa. quod rari

ſint

ſint, qui periculo vitæ ſuæ profundo velint immergi. Ideo care homines conduci, qui in fundum maris penetrent. Viliſſima, vt dixi, capita margaritas ab ipſo profundo euellere cogit adhibitis flagris auaritia Luſitanica. Manilius autem, qui tanto periculo extrahi clamat, reſpexit ad fabulam vulgi peregrina & longinqua ſemper in maius augentis. Iſidorus Characenus: *κινδυνεύουσι δ' οἱ θηρῶντες μαργαρίτας, ὅταν εἰς κεχηνότα κόγχον κατ' εὐθὺ ἐκτείνωσι τὴν χεῖρα. μύει γὰρ τότε, καὶ πολλάκις οἱ δάκτυλοι αὐτῶν ἀποπρίονται. ἔνιοι δὲ καὶ παραχρῆμα ἀποθνήσκουσι.* Quod periculoſam ſit digitum in hiantem concham immittere, & non leuis dolor inde conſequatur, ſcimus ex nauigationibus Orientalibus hodiernis, ſed mortis neceſſitas eſt a teratologia Græculorum. Plura, non tantum eadem, inuenies apud Plinium. Omnes vrinatores piſcandi cauſſa, aut ex profundo extrahendi Ælianus vocat *τοὺς ἐν ταῖς ὑδροθηρείαις ὑποδυομένους.* lib. 11. XLIV *ζῴων.*

v. 14. *rapidumque notari.*] Locus deprauatiſſimus. Non intelligo. Itaque aſteriſci notam appoſui. Gemblacenſis legit:

——— rapidumque notari
Vix vnquam eſt locuples. oneratur terra profundo.

Fortaſſe hoc vult: vix vnquam ſat eſt diuitem raptorem notari, & prædatorem, niſi terram ipſam, quam aliis abſtulimus, oneremus præda maris. Sed adhuc delibero.

v. 19. *Quumque Fidis magno.*] Mirum eſt, Manilium aliam a Lyra Fidem facere, quod perinde eſt, ac ſi olorem alium a Cycno fecerit. Et profecto tam ille, quam eius paraphraſtes Firmicus vbique produnt inſcitiam matheſeos, vt & Bonincontrius, qui & ipſe non aduertit Fidem, aut Fidiculam eandem eſſe cum Lyra, quod alterum Græco, alterum Latino nomine dictum ſit. Plinius nunquam Lyram, ſemper Fidiculam vocat. At bis ponit apoteleſmata Lyræ Manilius. In Libra oriri fecit ſub nomine Lyræ, hic in Capricorno ſub nomine Fidiculæ. Igitur, ait Paraphraſtes, Lyra oritur in decima parte Capricorni. Iudices capitalium rerum naſcentur: quæſtiones capitales exercebunt. Naſcentur etiam tortores, & carnifices, ſcelerum vindices, rigidi æquitatis amatores. In quibus vanitatem & futilitatem artis vides. Nam & quia Fidicula *βάσανον* ſignificat, ab eo *βασανιστὰς* & cruciatores naſci air. Fidiculis diſtendere quid ſit, notum ex Suetonio. nerui enim erant inſtar neruiarum Lyræ. At aliud eſt

 Fidicula

Fidicula in Martyrologiis. Eſt enim, quæ aliter vngula ferrea vocabatur, qua latera Martyrum ſulcabantur. Gloſſæ: ὄνυχες οἱ εἰς τὰ βασανιστήρια, *Fidiculæ*. Iſidorus: *Vngulæ dictæ, quod effodiant. Hæ & Fidiculæ, quia iis rei in eculeo torquentur, vt fides inueniatur.* In Martylogiis Arabum vocantur. اشغار quod ſæpiſſime legimus. Hebr. מַסְרְקָאוֹת. Sunt qui Catomium in Martyrologiis Latinis fidiculas, aut ſimile tormenti genus interpretentur: vt in paſſione S. Afræ: *Catomiis nudam te cædi iubebo.* Sed falluntur. Catomium, vel pluraliter Catomia etymon Græcum quid ſit, aperit. Eſt enim commiſſura ceruicium cum humeris. In vetuſtiſſimo Gloſſario Latinoarabico: *Catomum* قفا رقبة id eſt ἀπόδυλος τραχήλου. Significat igitur nudatam in ceruice plumbatis cædi. Prudentius:

Tundatur, inquit, terga crebris ictibus
Plumboque ceruix verberata extuberet.

Alium ſenſum habet in vetuſtiſſimo Martyrologio, XIV. Kalend. Decemb. *Catomo eum ſuſpendi ac verberari.* Nam ibi catomo ſuſpendi eſt capite deorſum, ſiue ceruice deorſum ſuſpendi. quod idem Martyrologium dixit *Capiteiorſum ſuſpendi.* prid. Eid. Mai. Ariſtophanes & Græcorum Martyrologia dicunt κατωμάδες κρέμαδες. Et certe Laberius dixit tollere in catomium, quod Plautus capite ſiſtere: ——— *bona fide Tollet vos Orcus nudas in catomium.* γυμνὰς κατωμάδες ὑμᾶς εἴπῃ. Quo quid fœdius mulieri? Sed ad rem. Si igitur Fidicula eſt βάσανος Latinis, at Græcis λύρα vel χέλυς non eſt. Ergo Romæ ortu Fidiculæ tortores naſcentur, non in Græcia. Nugæ, nugæ, inquam, vt reliqua illius δυσβουλίας omnia.

v. 21. *Qui commiſſa ſuis rimabitur argumentis.*] χνειολογία. In peruetuſto martyrologio in Euphemiæ paſſione, XVI Kal. Octob. *Poſt verbera & argumenta rotarum.*

v. 22. *tacitaque ſilentia fraude.*] Manifeſto vitioſum. Gemblac. ——— *tacita latentia fraude.* Haud dubie ſcribendum: *latitantia.*

v. 26. *Caruleus ponto*] Anteponit hæc paraphraſtes Firmicus, & ait Delphinum octaua parte Capricorni oriri. Sæculo Manilij oriebatur a XVII parte Sagittarij, ad II Capricorni hor. o. 12′ ſupra finitorem barbaricum. Bonincontrius dicit in quinta parte Aquarij oriri. Sed & alibi imperitiam ſuam ſatis profitetur.

Oriente

Oriente Delphino naſcuntur natatores, vrinatores, petauriſtæ, curſores velociſſimi.

v. 27. *Erigit.*] Attollit ſe ſupra finitorem. niſi *exigit* legendum ſit, quod valde placet.

Ibid. — *Et ſquamam ſtellis imitantibus exit.*] Quid? ſquamæ Delphino? An λεπιδωτὰ ſunt ζωστῆρες? Non poſſum excuſare, niſi dicam fortaſſe aliquando ſquamatum Delphinum ab imperitis vulgo pingi. Sed quur excuſem qui imperitos ſequatur? Quatuor tantum ſtellarum, quæ rhombum conſtituunt, meminit Aratus, cætera dicit eſſe ἠερόεντα, vt & Cicero in iuuenili paraphraſi:

Catera pars late tenui cum limine ſerpit.
Illæ, quæ fulgent luces ex ore coruſco,
Sunt inter partes gelidas Aquilone locatæ,
Atque inter ſpatium & lati veſtigia Solis.
At pars inferior Delphini fuſca videtur
Inter Solis iter, ſimul inter flamina venti,
Viribus erumpit qua ſummi ſpiritus Auſtri.

Comparentur cum Arateis, quæ M. Tullius adoleſcens interpretabatur:

Δελφὶς δ' οὐ μάλα πολλὸς ἐπιτρέχει Αἰγοκερῆϊ
μεσσόθεν ἠερόεις. τὰ δὲ οἱ περὶ τέσσαρα κεῖται
γλήνεα παρβολάδην δύο παρ δύο πεπτηῶτα.
καὶ τὰ μὲν ἐν βορέω καὶ ἀλήτου ἠελίοιο
μεσσηγὺς κέχυται. τὰ δὲ νειόθι τέλλεται ἄλλα
πολλὰ μεταξὺ νότοιο καὶ ἠελίοιο κελεύθου.

Quæ de Delphino Aratus proponit, tribus primoribus verſiculis comprehendit. Reliqua ſunt epilogus ſtellarum Borealium: a quibus dicit ſe pergere ad auſtrales. At Cicero non ſolum ſtellas ori Delphini attribuit, quas nullas habet (neque enim eius στόμα ἀστερόεσσα) ſed etiam eas dicit ad partes aquilonares ſpectare, tanquam hoc velint illa καὶ τὰ μὲν ἐν βορέω, &c. Reliquam autem partem corporis delphini dicit vergere in auſtrum, tanquam illa hoc velint: ——— τὰ δὲ νειόθι τέλλεται ἄλλα. quæ fuit mira hallucinatio. Sed a nobis accipiantur tanquam ab adoleſcente effutita, non a ſene caſtigata.

v. 28. *Ambiguus terræ.*] Sane poſt hunc verſum reuocandi ſunt duo, qui infra obtorto collo in locum alienum intruſi erant.

Ambiguus terræ partus pelagoque creatur.
Par ex diuerſo ſtudet & ſociatur vtrumque
In genus, atque vno digeſtum ſemine ſurgit.

Quis tam auerſus a literis, qui nō videat horum verſuum has eſſe proprias ſedes, vt alienas, vbi erant antea? Par quiddam, inquit, ex diuerſo ſtudet & ſociatur in vnum genus. *Studet* φρονεῖ. Nam ambiguum vitæ eſt, terrenæ, & maritimæ. Et qui in aquæ ſunt κολυμβηταὶ, ij in terra ſunt κυβιστηταί, adeo vt τὸ κυβιστᾶν Homerus Piſcibus ipſis attribuerit. In Baal Aruch legitur קִיבִיוֹסְטוֹס pro κυβιστητής. & recte ille doctus Iudæus monet eſſe vocem Græcam: quanquam præſtigiatorem interpretatur. Hæc eſt egregia reſtitutio. quod dico, ſi qui forte extabunt, quos æmulatio & inſcitia aliter pronunciare adigat.

v. 29. *Par ex diuerſo.*] Tantum ex *pars* fecimus *par.* quod infinitis locis in hoc auctore commutatum eſt. Poterant & concinnius hi tres verſus ita concipi.

Ambiguus terræ partus pelagoque creatus
Par ex diuerſo ſtudio ſociatur vtrumque
In genus, atque vno digeſtus ſemine ſurgit.

Sed quia commodam ſententiam concipit vulgata lectio, ſecuram relinquimus.

v. 33. *Et ſenibus.*] *Et ſinubus.*

Pag. 122. v. 4. *Deducet palmas furtiuo remus in ipſo.*] Quid eſt homo remus deducet palmas in ipſo furtiuo? Ego ſcio & ineptum & ſuppoſititium verſum eſſe, & Manilium ſcripſiſſe elegantiſſime: ——— *nunc æquore merſus*
Nunc in aquas rectus veniet. ———.

Quo quid clarius dici poteſt? quid ſtolidius altero? *nunc æquore merſus* eſt κολυμβητής. *nunc in aquas rectus*, quaſi veſtigiis ac plantis aquæ inſiſtens, & maris ſuperficiem perambulans. quod ex illis apparet:

Aut vada mentitus reddet ſuper æquora campum.

Quid magis falſi conuicerit ſuppoſititium illum partum, quam hæc tam concinna ſententia?

v. 7. *Aut immota ferens in tergum*] Gemblac. *in tergus.* quod eſt familiarius Manilio, quam *tergum*, vt paſſim patet.

v. 9. *Pendebitque ſuper totum ſine remige Pontum.*] Gemblacen.
Pendebitque ſuper tutum ſine remige.

Haud dubie ſcripſit Manilius: *Pendebitque ſuper tutus ſine remige.*

v.10. *Illis in Ponto iucundum eſt quærere pontum.*] Quid eſt quærere pontũ in ponto? Longe aliter Gembl. & quidem optime:

——— Votum eſt
Illis in ponto, iucundum eſt quærere pontum.

Tota hæc perioche igitur ita concipienda:

Pendebitque ſuper tutus ſine remige. Votum eſt
Illis in ponto: iucundum eſt quærere pontum,
Corpora qui mergunt vndis. ———

Iam vera eſt huius loci correctio, quem nemo antea capiebat. Repetendum vero ἀπὸ κοινοῦ τὸ *Ex illo.* Ex illo ſidere illi ſunt, qui corpora immergunt: & quibus votum eſt in ponto: qua ἐλλείψει non raro vtitur.

v.11. *Corpora qui immergunt.*] Hos vrinatores Firmicus in paraphraſi Sphæræ barbaricæ videtur orciſcopalarios vocare. Sed leuiter immutatum puto & orſciſcopularios legendum. Orci ſcopuli ᾅδου ſcopuli, cæci & latentes, καὶ ὕφαλοι, vt orci galea latens, aut quæ latere facit. Sunt igitur orciſcopularij, qui maris latentes ſcopulos explorant. Horciſtipolis legebatur in præclaro Notarum libro, in quo prius nota, deinde interpretatio notæ poſita erat. Antecedebat nota, quæ ſignificabat Hypocauſtum. Sed quid hoc ad vrinationes? Is egregius liber cum aliis quibuſdam vetuſtis Cuiacio a nobis cõmodatus ſtatim poſt eius mortẽ furto ſublatus eſt a felibus librariis, qui negant ſe mihi reſtituturos.

v.13. *Exportantque maris prædas.*] Tales deſcribit Naſamones Silius lib. III:

Hinc coit æquoreus Naſamon, inuadere fluctu
Audax naufragia, & prædas auellere ponto.

v.15. *Ad numeros etiam illa licet.*] Scribe, *Ad numeros etiã ille ciet.*

v.17. *delatus & ille.*] Scribe, *elatus & ille.* Rota in ſublimi poſita a duobus verſabatur, alter ſuperne, alter inferne nitebatur. Ita fiebat, vt alternis deiecti nunc penderent, nunc erecti ſederent. Per eandem rotam etiam corpora contento ſaltu ſubiecta traiiciebant. Martialis:

Quam rota tramiſſo toties impacta petauro. vel *intacta.*

quod melius. Similis huic erat luſus, qui dicebatur *Σκαπέρδα.* Nam in fune per arrectarium tignum traiecto idem fiebat, quod hic in rota. Vide Pollucem.

v.20. *Tollitur & liquidis.*] Actum erat de ſalute huius infeliciſſimi verſiculi abſque codice Gemblacenſi. Nam quid eſt *tollitur & ponuntur?* Sed reſtitutus ex fide Gemblacenſis omnem litem tranſiget:

Membraque per flammas orbeſque emiſſa flagrantes
Molliter vt liquidis per humum ponuntur in vndis.

quanquam clarior eſſet lectio:

Molliter vt per humum, liquidis ponuntur in vndis.

Ponuntur membra per flammas & vndas tam molliter, ac ſi ponerentur in humo. Nam ſi intelligis de petauro, prorſus ſtolidus es & ſtipes. Flammarum enim iſtarum mox meminit. Audi quæ ſequuntur.

v.19. *Membraque per flammas.*] Flammæ vero iſtæ erant in pegmate, quod in Circo inducebatur. Claudianus:

Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis:
Inque chori ſpeciem ſpargentes ardua flammas
Scena rotet, varios effingat Mulciber orbes
Per tabulas impune vagus, pictaque citatæ
Ludant igne trabes, & non permiſſa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.

Deſcendere pegma ponderibus reductis dixit Claudianus, quia ſolubile eſſet. quod nihil aliud erat, quam contabulatio, quæ ſponte ſenſim ſurgebat, & diſſoluebatur. quo alludit Phædrus Auguſti libertus: *Dum pegma rapitur, concidit caſu graui.*
Inde Suetonius hæc duo cõiungit Pegma, & automaton. Pegmatis impoſiti gladiatores depugnabant: qui eius contabulationis ſcanſione ſtatim erecti in conſpectum veniebant: quo nomine pegmares gladiatores Suetonio dicti. Sed quos non ſolum ad ferrum damnabant, ſed & perire volebant, ij pegmati impoſiti, machinamento ſponte ſoluto, in caueam ferarum præcipites dabantur. Strabo de Seleuro lattone Siculo: τοῦτον δ' ἐν τῇ ἀγορᾷ μονομάχων ἀγῶνος συνεστῶτος εἴδομεν διασπασθέντα ὑπὸ θηρίων. ἐπὶ πήγματος γάρ τινος ὑψηλοῦ τεθεὶς ὡς ἂν ἐπὶ τῆς Αἴτνης, διαλυθέντος αἰφνιδίως. καὶ συμπεσόντος. κατηνέχθη καὶ αὐτὸς εἰς γαλεάγρας θηρίων εὐδιαλύτους ἐπίτηδες παρεσκευασμένας ὑπὸ τῷ πήγματι. Vnde intelligitur quid velit Martialis:

Et ſurgunt media pegmata celſa via.

Surſum enim αὐτομάτως paulatim creſcebant, & ſtatim ſoluta conci-

concidebant. Seneca Epiſtola LXXXIX. *Hiis annumeres licet machinatores, qui pegmata per ſe ſurgentia excogitant, & tabulata tacite in ſublime creſcentia, & alias ex inopinato voluptates, aut dehiſcentibus, quæ cohærebant, aut his, quæ diſtabant, ſua ſponte coeuntibus, aut his, quæ eminebant, paulatim in ſe reſidentibus.* In his igitur pegmatis ignes accendebantur, per quos Petauriſtæ membra ſtrenue tranſmittebant, vt ex Claudiano aperuimus, & his noſtris patet:

Membraque per flammas, orbeſque emiſſa flagrantes.

pegmares flammas intelligit. Vopiſcus in Carino: *Pegma cuius flammis ſcena conflagrauit.* Hoc autem omne genus hominum πεταυροβόλοι καὶ πεταυροκυκλοδαιμόνοι dicebantur. de quibus ſupra libro IV. Ad verbum Firmicus periculoſos lib. IV. cap XV. *Faciet auctores audaces periculoſos.* Græcus ſcriptor, vnde hauſit, procul dubio habebat, ποιήσει αὐθέντας, πεταυροβόλους, πεταυροκυκλοδαιμόνους. Sed ſtulte αὐθέντας auctores vertit. Non enim ſemper auctorem deſignat vt Gloſſis, *Auctoritas* αὐθεντία. item, αὐθέντης *auctor.* ſed eſt ὁ φονεὺς, ὁ αὐτοχειρίᾳ φονεύς, id eſt homicida. Sed Firmicus non ſolum hic, ſed etiam alibi tam Helleniſmi, quam aſtrologiæ ſe imperitum prodit. Nam quos Græcos auctores artis vertebat, eorum neque verba neque artem aſſecurus eſt. Porro ſimile mendum inuenies lib. III, cap. V. *Faciet enim laborioſos, homicidas, ſceleratos, reos facinorum, inuentorum auctores, vel tortores, vbi aut carnifices.* Legendum, *reos facinorum, auctores, vel tortores.* Hic quoque αὐθέντας pari errore auctores vertit.

V. 21. *Delphinumque ſuos per inane natantia motus.*] Emendauimus:

Delphinumque ſuo per inane imitantia motu
Et viduata volant pennis, & in aere ludunt.

volant per inane ſine pennis & in aere ludunt imitantia delphinum ſuo motu. An non ita ſcripſit Manilius? Si negas, aut κακοήθης, aut imperitus es.

Ibid. *Delphinumque ſuo.*] Hos Firmicus vocat ephalmatores, quod ſaltu corpora iacularentur. ἔφαλμα, ſaltus in ſublime.

V. 22. *Et viduata volant pennis.*] Claudianus:

Vel qui more auium ſeſe eiaculantur in auras,
Corporaque ædificant celeri creſcentia nexu,
Quorum compoſitam puer augmentatus in arcem
Emicet, & vinctus planta, vel cruribus hærens

Pendula

Pendula librato figat veſtigia ſaltu. Planum eſt, quod dicit Claudianus: alium alius humeris rectum inſiſtere, donec ex multis hominibus quaſi arx exædificetur. tunc puer contento ſaltu ſuper vltimum ſeſe ſubiiciebat, quod non ſemel a thymelicis fieri vidimus. Firmicus petaminarios videtur vocare, verbo Latine detorto ex Græco πετάμενος, volans. Dixit enim Claudianus: *Vel qui more auium ſeſe eiaculantur in auras*: & noſter: *Et viduata volant pennis.* Petaminariorum mentionem habes apud Chriſtianiſſimum ſcriptorem Saluianum epiſcopum Maſſilienſem libro VI de vero iudicio, & prouidentia Dei: *Et quidem quia longum eſt nunc dicere de omnibus amphitheatris ſcilicet, odeis, luſoriis, pompis, athletis, petaminariis, pantomimis, cæteriſque portentis, quæ piget dicere, quia piget vel malum tale noſcere: de ſolis Circorum ac theatrorum impunitatibus dico.*

v. 26. *Sed regione means.*] Firmicus ait Cepheum oriri in ſphæra barbarica cum XV Capricorni. Sed caput eius tantum oriri & occidere in finitore Græco teſtatur Hipparchus. Aitque oriri a XXVII Scorpij ad VI Sagittari. Sed ſæculo Manilij oriebatur XX Scorpij ſupra finitorem barbaricum iuxta interſectionem meridiani, & orizontis. Multum igitur tam Manilium, quam Firmicum falli neceſſe, qui cum Aquario orientem faciunt. Quid de Bonincontrio dicam, qui hariolatur oriri cum extrema parte Piſcium? Quot ſunt hodie, qui non præferant commentarium Bonincontrij his noſtris caſtigationibus? imo ſi poſſint, potius eum eruditiſſimum Manilij interpretem eſſe iurabunt, quam vt aliquid vnquam boni nobis excidiſſe concedant. Quibus Bonincontrius in Manilium poteſt ſatisfacere, illis ego nunquam mirabor noſtra diſplicere: quia ab illis neque confeſſionem ab ingenuitate, neque ſenſum literarum a genio eorum exigimus.

Ibid. *Sed regione means*] Qui oriente Cepheo naſcuntur, erunt ſeueri, ſuperciliosi: etiam pædagogi, Tragœdi, Comœdi, hiſtriones, pantomimi.

v. 27. *facit ora manere.*] Σκυθρωπὸς πρόσωπον. Sed interpolatum eſt. Gemblacenſis:

——facit ora ſeuera:
Frontes ac vultus componit pondere mentis. Recte.

v. 20. *Paſcentur curis.*] φιλόσοφοι, φιλολογικοὶ erunt: Ptolem.

v. 30. —— *& antiqui laudabunt verba Catonis.*] Ad verbum Firmicus:

Firmicus: *qui etiam Stoicam ſectam vero ſequantur affectu. Tales enim apud veteres fuerunt Catones.*

v. 33. *Et dominum dominus prætextæ lege ſequatur.*] Gemblac. *prætexta.* dictum, vt prætextæ Comediæ, id eſt prætextatæ Horatio. Sed *prætextæ* retineo. Seruus pædagogus ratione diſciplinæ eſt dominus domini ſui. Docet enim herilem filium dominum ſuum. Itaque *prætexta lege*, eſt iure ætatis. Eſt enim adhuc puer, donec togam puram ſumpſerit.

v. *. *Quodque aget, id credat.*] Quæ ſit mens huius verſiculi dicerem, ſi huc pertineret. Nam profecto hic locum non habet. Recoque, verſa in incude tenaci forcipe, nunquam ſenſum huic loco accommodum ex eo crues. Infra reddetur illi locus ſuus.

Pag. 123. v. 4. *atri luctum memorare ſepulcri.*] Antigonæ. Viſe Tragœdiam apud Sophoclem.

v. 8. *Quærere Medea natos.*] τὸ *Quærere* ex perſona Iaſonis interfectos a Medea natos quærentis & deſiderantis. Nam qui non ſunt amplius, dicuntur quæri. quod frequens in Hebraiſmo.

v. 12. *geſtus refertur in actis.*] *in actus.* hoc eſt τὰς ὑποκρίσεις. Agere fabulam, ὑποκρίνεσθαι. Erit non ſolum poeta Tragœdiarum, ſed etiam ὑποκριτής.

v. 18. *Doctior orbe ſuo.*] Βαρβαρίζει. Repone ex Gemblacenſi: *Doctor in vrbe ſua.* Idem clamat epitaphion eius epigramma Romæ, quod ad Mauſoleum Auguſti viſitur:

φαιδρὸν ἑταῖρον Ἔρωτος ὁρᾷς, σειρῆνα θεάτρων
τόνδε Μένανδρον ἀεὶ κρᾶτα πυκαζόμενον.
οὕνεκ' ἄρ' ἀνθρώποις ἱλαρὸν βίον ἐξεδίδαξεν,
ἥδυνας σκηνὴν δράμασι πᾶσι γάμων.

Inde Ariſtophanes Grammaticus, dubitat vtrum Menander vitæ magiſter, an vita Menandri magiſtra fuerit.

——— ὦ Μένανδρε καὶ βίε,
πότερος ἄρ' ὑμῶν πότερον ἀπεμιμήσατο;

v. 19. *Qui vita oſtendit vitam.*] Scribe, *Qui vita oſtendit vitam.* Amare ſolū viuere eſſe dicit. Mimnermus, & alij. Pleni ſunt libri.

Ibid. *curſuſque ſacrauit.*] Et hoc quoque ab interpolatoribus. Gemblacenſis: *caruſque ſacrauit.* Nempe male aſſecutus eſt ſcripturam archetypo *cartiſque ſacrauit.* id eſt *chartiſque.*

v. 22. *referetque affatibus ora.*]. Imo melius Gemblacenſis:
——— *referetque affectibus ora.*

v.24. *& turbam reddet in imam.*] Inepte. Feliciter olim edidimus, *in vno*. Gemblacenſis approbat. Lucianus aptiſſime interpretatur: τὸ γοῦν παραδοξότατον τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἄρτι μὲν Ἀθάμας μεμηνὼς, ἄρτι δὲ Ἰνὼ φοβουμένη δείκνυται, καὶ ἄλλοτε Ἀτρεὺς ὁ αὐτὸς, καὶ μετὰ μικρὸν Θυέστης, εἶτα Αἴγισθος καὶ Ἀερόπη, καὶ πάντα ταῦτα εἷς ἄνθρωπός ἐστι. Si Manilium interpretandum ſuſcepiſſet, non poterat opportunius hunc locum exponere.

v.26. *Omnes fortuna vultus.*] Longe melius Gemblacenſis:

Omnis fortuna vultum per membra reducet.

Ibid. *per membra reducet.*] Per geſtus & ὑπόκρισιν: vt ſupra dixit *ſaturo geſtu*. Nam per ſaturum geſtum παντόμιμον ὑπόκρισιν intelligit. Saturum eſt verbum ſcenicum, quod ad diuerſimodum actum, & geſtum pertinet. Sic Satura omnigeni argumenti poeſis. & *Satura* νόμος πολλὰ περιέχων Gloſſis. Caue legeris *Satyro geſtu*; vt Satyras Lucilij, & Horatij per y pſilon ſcribendas putes. neque in hoc doctiſſimis tam veterum, quam recentiorum credideris, qui σατύρους καὶ σατυρικὴν Græcorum ſomniant. Nam Satura, ſeu Satira, vt maxumus, maximus, aliud eſt. Quid ſit Pantomimus, deſignat Caſſiodorus libro primo Variarum, ad Albinum & Albienum: *Hanc partem muſicæ diſciplinæ mutam nominauere maiores: ſcilicet quæ ore clauſo manibus loquitur, & quibuſdam geſticulationibus facit intelligi quod vix narrante lingua, aut ſcripturæ textu poſſit agnoſci.* Claudianus: *Qui geſtu manibuſque loquax.* Primus omnium in ſcenam Romanam prodiit Pantomimus Pylades ab Auguſto ex Aſia euocatus. Quod præter alios, duo hoſtes nominis Chriſtiani teſtantur, Lucianus, & Zoſimus.

v.28. *Præſentem Troiam.*] Poſt hunc verſum immittendus ille, quem ſupra expunximus:

Quodque agit, id credes ſtupefactus imagine veri.

Gemblacenſis habet *agit*, quod melius, quam *aget*: quanquam parui refert, *credes* pro *credet*, *veri* pro *iuris* legimus. Non interpretamur. Sententia & puero plana. Si quis negat iure hoc tranſlatum hunc verſum: & nos negamus iure eum queri, & prius debere æquum animum ad hæc afferre, quam temere de iſtis iudicare, quæ non intelligit, & quibus ſtudio æmulationis infenſus eſt. Non curamus hos malos Genios.

v.30. *Nunc Aquilæ ſitus.*] Aquila, inquit Firmicus, duodecima

cima parte Aquarij oritur. Sæculo Manilij oriebatur a XXVII Scorpij, ad XV Sagittarij, hor. o. 45', ſupra finitorem barbaricum. Inter veram & Manilianam epochen longa procul longis via diuidit inuia terris. Aquila oriente nati, cæde humana, ſpoliis, rapinis viuent. Feras etiam conficient. Contumaces, fortiſſimi, ſtrenui, armigeri, ſatellites erunt.

Ibid. *Fertur.*] Id eſt ad verbum ἄηται Arato de eadem Aquila loquenti, vt nos correximus, quum inepte in omnibus libris editum ſit ἄηται. quod alibi monuimus. Cicero eleganter *ſe portat. At propter ſe Aquila ardenti cum corpore portat.* id eſt ἄηται, mouetur. De motu agili & expedito proprie dicitur, qualis in bene valentibus, vt in Satira de eo, cui conſtabat valetudo. — *Et pedibus me Porto meis* —— hoc eſt, bene valeo. Quis negat hodie in Gallia nos ita loqui? Nam quod eſt apud Comicum: *Valuiſtin vſque? Suſtentatum ſedulo.* ibi ſuſtentare ſe eſt portare ſe & bene valere, καὶ ἐρρῶσθαι. Teutoniſmus quoq. Belgicus proxime ita loquitur. Nam de valetudine ſciſcitantes dicũt, quomodo vectaris? Ne hoc quidem genus loquendi deeſt in Latinitate. Nam & in ea quoque vectare ſe, vt ſuſtentare ſe eſt ἐρρῶσθαι. Tertulianus de Pudicitia XII, vertens Epiſtolium ſynodicum Apoſtolorum: *A quibus obſeruando recte agetis. Vectate vos. Spiritui ſancto ſufficit & hic ſeruatum, &c.* In Græco: ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε. Ἔρρωσθε. Ergo *vectate vos*, eſt ἔρρωσθε. Vulgata lectio quam inepte concepta? *A quibus obſeruando recte agitis, vectante vos ſpiritu ſancto.* Atqui *Spiritui ſancto* legendum & cum cæteris coniungendum. Nam repetit quod ſupra initio præmiſſum: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.* Perpendant nunc eruditi, & qui aliquem ſenſum bonarum literarum habent. Non aliter iudicabunt. *Vectare ſe, portare ſe,* de optima corporis conſtitutione dictum. Sane in veteri ante annos ſeptingentos ſcripto Gloſſario Latino-arabico diſerte exaratum eſt: *Vigore, vectione.* Vectio igitur & vectatio idem, & vtrumque vigor eſt, auctore illo Gloſſario, in quo multa præclara extant tam ad Arabiſmum, quam ad Latinitatem pertinentia.

V. 31. *Rorantis iuuenis.*] Gemblacenſis *Portantis iuuenis.* Aquarius ſculptus eſt in Kalendario ruſtico Romano humeris vrnam baiulans. non tamen puto veram lectionem *Portantis.*

V. 32. *& extentis prædam circumuolat alis.*] Satis longo inter-

uallo diſſident a ſe Aquila,& Aquarius. Nam quæ non multum diſtaret a circulo Æquinoctiali, & noſtro tangeret veterem colurum tropicorum, non potuiſſe vicinam eſſe Aquario, ſatis patet.

Pag. 124. v. 3. *Ad ſpolia & partas vel.*] Non ſatis apte cohærent *& vel.*

v. 4. *Cuique hominum dederint ſtrages.*] *Quumque hominũ dederit.*

v. 6. *Ipſe ſibi lex eſt:*] αὐθέκαστος, ἀπόκροτος, ἰσχυρογνώμων, μονότονος, μονογνώμων, μονότροπος. Ptolem. Gembl. legit *Ipſe ſibi*, non *ille.*

Ibid. *& ſert quocunque voluntas.*] Gemblacen. *Ipſe ſibi lex eſt, & quæ fert cunque voluntas.* Alioquin ambiguum eſſe poteſt τὸ *Ipſe ſibi lex eſt.* Nam οἱ μηδένα ἀδικοῦντες ipſi ſibi ſunt lex. Menander: δίκαιος ἐὰν ᾖς, τῷ τρόπῳ χρῇ σῷ νόμῳ. Apoſtolus 11 ad Romanos facunde hæc exequitur. Tales ſunt οἱ Ἀβιοι ἔθνος νομαδικὸν apud Homerum Ἰλιάδ. ν. ——— Ἀβίων τε δικαιοτάτων ἀνθρώπων, *quorum plauſtra vagas rite trahunt domos*, ait Horatius. Tertullianus cap. XLII de præſcript. Hæreticorum: *Plerique nec Eccleſias habent. Sine matre, ſine ſede, orba fide, extorres, quaſi Abij late vagantur.* Abij ἄβιοι. quos omnes veteres Grammatici interpretantur ἔθνος νομαδικόν. Itaque omnes μετανάστας & late vagantes ἀβίους vocabant, ſiue δίκαιοι, ſiue ἄδικοι eſſent illi. Locus ille Tertulliani vulgo indigniſſime acceptus eſt. Nam legitur *quaſi ſibi late vagantes.* Hæreticos vero illos late vagantes, ſine matre, ſine ſede dicit, quemadmodum contra ὀρθόδοξοι vocantur in Patrum ſcriptis, οἱ κοινωνικοὶ τῆς ἐκκλησίας, οἱ κοινωνικοὶ τῆς οἰκουμένης: quia ſcilicet cum ſyſtaticis & formatis venientes commercia eccleſiarum habebant, cui contrarium eſt illud Tertulliani, *orba fide*: hoc eſt ſine vlla conteſſeratione hoſpitalitatis, vt ipſe Tertullianus alibi loquitur.

v. 7. *Præcipitat vires.*] ῥιψοκίνδυνος, παράβολος. Ptolemæus. Huiuſmodi homines non ſolum ἰδιογνώμονας, ſed etiam ἰδιάζοντας vocant Græci. Ita intelligendus locus ille in II Hieroglyphic. Hori, cap. 56. βασιλέα ἰδιάζοντα id eſt, αὐθέκαστον.

Ibid. *laus eſt concedere cuncta.*] quid, aut cui concedere? Gembl. ——— *laus eſt contendere cuncta.* Scripſit Manilius: ——— *laus eſt contendere contra.* Vere eſt, quod diximus, αὐθέκαστος, μονογνώμων. qui ſemper vero ſe opponit. Nullum aliud genus hominum hodie videas. rari, qui cedant vero, multi qui contendant contra. Qui voluerit retinere *cuncta*, poterit ſine vlla abſurditate

ditate. ſed altera lectio eſt, quam reliquit Manilius.

v. 15. *At quum Caſſiope.*] Caſſiopen cum viceſima parte Aquarij oriri ait ſupra finitorem barbaricum. Sæculo illo oriebatur a IX Sagittarij, ad XVII Capricorni, hor. 2.15′. Pluſquam XXXVII gradibus a vero diſcedunt hi ortus. Caſſiope oriente nati erunt aurifices, bracteatores, inauratores, vt ait Firmicus, cælatores, aurileguli, & qui vaſa aurea argenteis, argentea aureis permutent.

v. 18. *carnique acquirere dotem.*] Bonincontrius *carni* interpretatur corpori. neque potuit melius, ſiquidem putauit lectionem mendo carere. Nos dicimus *carai* ſcriptum fuiſſe, pro *caræ*, vt ſupra *nepai* pro *nepæ*. Sunt veſtigia illius priſci Archetypi.

v. 19. *Materie, & lapidum viuos miſcere colores.*] Ab hoc lege quinque illos verſus, quos ſupra intercepimus, & ab alio loco diuulſimus. Nam quid ſculptores, & plaſticarij ad Spicam, qui huc referendi ſunt etiam teſte Firmico paraphraſte?

Ibid. *lapidum viuos miſcere colores.*] Teſſellator & muſiuarius erit.

v. 20. *Sculpentem faciet.*] Inaurabit laquearia & tholos templorum. Nam inauratores naſci ſub hoc ſidere notat & paraphraſtes. vel potius, vt Firmicus loquitur, plaſticator templorum erit, hoc eſt plaſticis σεμνομαῖς templum ornabit. Huc pertinet ex Gloſſis: *Colorator* ἐνδικοπλάστης.

v. 21. *Condentemque nouum cælum.*] Muſiuario opere ſcilicet. Firmicus coniungit hæc duo, inauratores, & muſiuarios, lib. III: *Faciet eos, qui ſic habent Iouem, quodam ſubtili artificio ſæpe pollentes, aut aurifices, aut ex auro veſtes pingentes aut inauratores, aut muſiuarios, aut ex argento quædam facientes opera.* Male in vulgatis Firmici codicibus, *aut in vſu varios.* Rurſus apud Firmicum lib. IV. cap. XV. bractearios, muſicos, organarios, pictores. Noli dubitare, quin Firmicus ſcripſerit bractearios, muſiuarios pictores. Pauimenta ſectilibus ſcutulis, aut teſſellis ſtructa, & ad regulam exacte perfricata, vocantur muſiua. Spartianus in Peſcennio. Græci ψηφοθετητὰ vocant, & ψηφοβολίαν. ψηφοθέτης, *teſſellarius* exponitur, & *teſſellator.* ψηφολογία, *teſſellatus, pauimentum.* ψηφολογῶ, *teſſello.* Lucilius: *Quam lepidæ lexes compoſtæ, vt teſſerulæ omnes*

Arte pauimenti, atque emblemate vermiculatæ.

Ita legendum, vt habent ſcripti codices. Ars pauimenti, quam

vocat Lucilius, eſt teſſellatio, artifices, teſſellatores, ψηφοθέται, ψηφοβόλοι, vt diximus, qui & Muſiuarij Firmico, & Impp. Cod. Theod. l. 3. de excuſ. artif. Vt ἀχαιὸς Achiuus, ſic μουσεῖος, muſiuus, a concinnitate. Nam μοῦσα, & ἔμμουσον, & μουσικὸν in eam partem accipiunt Græci. Et vt ἀχαϊκὸς ab Achæo: ſic μουσαϊκὸς παρὰ τὸ μουσεῖον. Vnde hodieque opus muſaicum dicitur recte non deprauate, vt putant docti &, ſi bene memini, videor legiſſe Muſaicum in Auguſtino. Rurſus artem pauimenti aſaroticos lapillos vocat Sidonius in Narbone. Emblema quomodo diceretur ne Tiberij quidem temporibus conſtabat, vt ex Suetonio cognoſcimus. Tamen pluſquam ſexaginta annis antea τὸ ἔμβλημα Publius Syrus *Inſertam* verterat.

Frugalitas inſerta eſt rumoris boni.

hoc eſt ἔμβλημα, ad verbum. Inepte hodie *miſeria*. Sed manuſcripta lectio Gellianorum excerptorum clare habebat *inſerta*. Tertullianus quoque libro de Idololatria literas profanas vocat *inſertas idolorum prædicationis*, & in eodem libro, *inſignia dignitatum inſertas dixit*. Species muſiuarij operis aut vermiculationis ſunt illæ duæ, quarum meminit Plinius libro XXXV. cap. I. *nunc vero in totum marmoribus pulſa, iam quidem & auro, nec tantũ vt parietes toti operiantur, verum & interraſo marmore vermiculatis ad effigies rerum & animalium cruſtis. Non placent iam abaci nec ſpatia montis in cubiculo delitentia: cœpimus & lapidem pingere. Hoc Claudij principatu inuentum: Neronis vero maculas, quæ non eſſent, in cruſtis inſerendo vnitatem variare, vt ouatus eſſet Numidicus, vt purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent delitiæ.* Ecce aliam ψηφοβολίαν & vermiculationem: alteram, quæ cruſtis marmorum diuerſiculorum vermiculatas animalium effigies referret: alteram, quæ marmoris maculas alieno marmori inſereret, & orbes ac ouatas ἐλλείψεις, vt Mathematici vocant, marmori includeret. Seneca epiſtola LXXXVII: *Pauper ſibi videtur ac ſordidus, niſi parietes magnis ac precioſis orbibus refulſerint: niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſint.* Quas ouatas figuras vocat Plinius, eas Seneca orbes. Iuuenalis:

Qui Lacedæmonium pityſmate lubricat orbem.

hoc eſt pauimentum ſtibadij, aut triclinij marmoreum, orbibus huiuſmodi inſitum. Intelligit plane diuitem. Inuitans enim amicum, non, inquit, tibi dabo delitias, quas ſoli diuites inter

cœnam

cænam adhibent. Hon non conuenit paupertinæ fortunæ noſtræ, ſed illius tantum, qui pityſmate lubricat Lacedæmonium orbem, id eſt, cuius triclinij pauimentum precioſis Tænarij marmoris orbibus refulget, aut ouatis maculis. Noſtrum pauimentum plebeium eſt. Itaque nos pauimentum plebeium pityſmate lubricamus, non autem pauimentum Lacedæmonium. Pityſmata ſunt, quæ ex poculis in pauimentum alliduntur, vt reſonaret. κοτ]αβισμὸν Græci vocant. Cicero in Tuſculanis de Critia Socratis inimico ex Xenophonte. Horatius: —— *& mero.*

Tinget pauimentum ſuperbo.

Iam illis pityſmatis lubricatur pauimentum, vt etiam excogitata ſint pauimenta, ne ex humore illo maderent. Vitruuius libro VI de pauimentis: *Ita conuiuiis eorum, & quod poculis & pityſmatis effunditur, ſimul atque cadit, ſicceſcit.* Quam hallucinati ſunt omnes Critici in illo verſu Iuuenalis a Politiano vſque, qui primus illum locum vexauit, ad illum, qui in ſuis variis *petteumate* legebat, tam ridiculo ſenſu, quam verbo! Nullum eſt Iuuenalis paulo melioris notæ exemplar, quod non habeat *pityſmate:* etiam vetus Scholiaſtes id agnoſcit. Pityſſare eſt rorantibus, vt Cicero loquitur, & minutis poculis pergræcari. Alexis: καὶ τὸ μετ' ὄξους οἶνον ἐκπιτίζομεν. Omnes illi Critici putarunt Iuuenalem de ludo quodam agere. Atqui nihil tale. Ne expectes, inquit, a paupere Gaditanas puellas & cruſmata. Hoc competit illi, qui pityſmata effundit in pauimentum precioſum cruſtis marmoreis vermiculatum, non nobis, qui pityſmate tingimus pauimentum αὐτόχθονον & plebeium. Lege Iuuenalem. ne tibi quidem ignoſces, qui in re tam clara cæcutiueris. & plane eſt omnium doctorum ibi iocularis hallucinatio. De vino quod proiiciebant humum, quod διαπυτίζειν καὶ ἀποκοτ]αβίζειν dicebant, accipe notabiles verſus Archedici Comici Θησαυρῷ, qui erunt loci Iuuenalis interpretes:

ἅμα δ' εἶπε χρυσὸν ἀγοράσομαι (ἀπολλύμενος)
Κατέδοντ' ἐκεῖνοι· τοῦτο (περὶ ἐμαυτὸν λέγω)
Διαπτύσοντ' οἶνον ὧ τοιοῦτον χαμαί;

Οἴ μοι.—— vides διαπτύζειν οἶνον χαμαί, quo modo Iuuenalis lubricare pauimenta pityſmate, & Horatius tingere vino pauimentum. Inde Terentianum: *vini quid pityſſauit mihi?* Omnes lubricant pauimentum pityſmate, ſed Lacedæmonium pauimentum ſoli diuites.

v.21. *per templa Tonantis.*] Quaſi ædes Iouis Tonantis ab Auguſto dicata eo opere exculta eſſet. Nam profecto ad illam ædem alluſit: neque probamus ſcripturam Gemblacenſem, *templa tenacis.*

v.22. *Nunc iam luxuriæ pars &c.*] Lege:

Nunc iam luxuriæ pars eſt. Triclinia templis Concertant ———

v.24. *Tectique auro iam veſcimur aurum.*] Ædes Deorum duntaxat olim bracteatæ & deauratæ erant: nunc vero & triclinia noſtra.. Hoc eſt, quod conqueritur vetuſtiſſimus Orator Fauorinus apud Gellium libro decimo quinto, capite octauo: *Si proportione pergit luxuria creſcere, quid relinquitur, niſi vt delibari ſibi cænas iubeant, quando ſtratus auro, argento, purpura amplior aliqua hominibus, quam Diis immortalibus adornatur.* Si, inquit, Fauorinus, triclinia certant templis Deorum immortalium: quid relinquitur, niſi vt ſibi e patella libari dapes iubeant, vt Diis immortalibus, & Laribus Penatibus ſolet? Hic inſignis locus deprauatiſſimus extat apud Gellium. Porro Gemblacenſis habet:

——— *tectique auro iam veſcimur auro.*

Recte. tecti aureis lacunaribus veſcimur auro cauo. vaſa enim, e quibus cibum ſumimus, aurea.

v.25. *Hinc Auguſta nitent.*] Perſequitur teſſellata opera templorum. Nam non ſolum lapidum ſegmentis pauimenta pingi ſolita innuit, ſed ex margaritis quoque teſſellationem quandam & picturam concinnari, vt & hodie fit; cuiuſmodi in ædibus ſacris, quas Auguſtus dedicauit, fuiſſe, cognoſcimus ex Suetonio: *Ædes ſacras vetuſtate collapſas, aut incendio abſumptas refecit, eaſque & ceteras opulentiſſimis donis adornauit: vtpote qui in cellam Capitolini Iouis* XVI *millia pondo auri, gemmaſque & margaritas quingenties ᴴˢ vna donatione contulerit.* Nam ad teſſellandum gemmis lacunar, ſiue tholum ædis Tonantis has gemmas contuliſſe non dubium eſt. Arnobius de ædibus ſacris: *Sint ergo hæc licet aut ex molibus marmoreis ſtructa, laquearibus aut renideant aureis: ſplendeant hic gemmæ, & ſidereos euomant variata interſitione fulgores: terra ſunt hæc omnia, & ex fæce vilioris materiæ concreta.* Quid aliud intelligit per interſitionem gemmarum, quam ψηφοβολίαν, καὶ ἐμβλήματα? Picturatio igitur ἐμβληματικὴ multiplex, teſſellatio, gemmarum interſitio, orbium in marmora inſitio, marmoraria incruſtatio, quam Mamertus in eruditiſſimo Panegyrico ſuo pi-

ſturatas marmatorum cruſtas vocat. Sed gemmarum pictura-tio eſt inſtar Phrygionarij operis, cuiuſmodi quædam elegantiſſima non ſemel neque vno in loco vidimus. Iſtam ex gemmis teſſellationem λιθοκόλλητον ἔργον Græci vocant: quæ non de phrygionario opere intelligenda, ſed qua argentum cauum exornabatur, aut pocula alius cuiuſuis materiæ.

v.2. *Gemmarumque Iuli.*] Quid vicem τοῦ Iuli ſubſtituam, neſcio, niſi fortaſſe placeat *Gemmarumque ἄλλων κατ' ἐξοχὴν.* quod non contemnendum. Fuit quum legerem [illegible]:

——— hyalis ſaturata colore.

v.24. *Hinc Pompeia manent.*] Ex Actis Triumphorum Pompei Magni. *Tertio triumpho, quem de Piratis, Aſia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythis, Iudæis, Albanis, Iberia, Inſula, Creta, Baſternis, & ſuper hæc de Regibus Mithridate, atque Tigrane, M. Piſone, M. Meſſalla* COSS. *prid. Kal. Octob. die natalis ſui egit, tranſtulit alueum cum teſſeris luſorium e gemmis duabus, latum P.* III, *longum P.* IIII: *Lunam auream pondo* XXX: *lectos triclinares* III: *vaſa ex auro, & gemmis, abacorum,* IIX: *Signa aurea* III *Mineruæ, Martis, & Apollinis: coronas ex margaritis* XXXIII: *montem aureum quadratum cum ceruis, & leonibus, & pomis omnis generis, circundata vite aurea: muſeum ex margaritis, in cuius faſtigio horologium erat.*

v.26. *Et Mithridateos.*] Plinius: *Gemmas plures, quod peregrino nomine vocant Dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ priuignus Sullæ Scaurus: diuque nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam, quæ Mithridatis Regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, vt M. Varro aliique eiuſdem ætatis auctores confirmant, multum prælatam Scauri.* Idem Plinius: *Victoria tamen illa Pompei primum ad margaritas gemmaſque mores inclinauit.*

v.30. *Et quod erat regnum pelagus fuit.*] Adhuc quæro interpretem his duobus verſibus. Malo fateri ignorare, quam ludibrium debere. Nam profecto emendandi prius ſunt, quam exponendi. Monſtroſi ſunt plane.

Pag.125. v.1. *per colla manuſque.*] Plinius de margaritis: *Hos digitis ſuſpendere, feminarum gloria eſt.*

v.2. *Et pedibus niueis.*] Auio vniones incluſos in obſtrigillis crepidularum intelligit. Plinius: *Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obſtrigillis, ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare iam*

 margaritas,

margaritas, niſi calcent, ac per vniones ambulent, ſatis eſt. Ælianus ποικίλης ι. ιη interpretatur Plinium: χρυσοῖς τ' ἀνασπάστοις ἐπισφίγγε τοὺς ἀναγωγεῖς τῆς βλαυτῆς. Nam οἱ ἀναγωγεῖς τῆς βλαυτῆς ſunt quæ Plinio obſtrigilla crepidarum. ἰσχλωτὰ ὑποδήματα, hoc eſt anſulata, apud Diacæarchum in Ἑλλάδος ἀναγραφῇ non aliter interpretamur, quam obſtrigillata calceamenta: item ἀγκύλην τῆς σικυωνίων obſtrigillum Sicyoniorum calceamentorum intelligimus apud Machonem Comicum:

ὥς [illegible] κάτα τῆς σικυωνίων
τὴν ἀγκύλην ἐπιβᾶσα [illegible] τύχῃ.

v.3. *Quid potius matrona velit.*] Neque minus portentoſe hi duo verſus deformati ſunt. Non videntur eſſe Manilij. Nemo ſanus ex iſtis bonam ſententiam eruerit.

v.7. *Naturam eruere.*] Deeſt *omnem*: *Naturam eruere omnem*

Ibid. *orbemque inuertere prædæ.*] Sic ſupra loquutus eſt:

—— *ventri longius itur.* niſi quis malit intelligere χάεα vt Salluſtio *belli gerendi.*

v.19. *perducere cælo.*] *producere.* Ita etiam Gemblacenſis.

v.10. *Ille etiam fuluas.*] Aurilegulus erit. χρυσολόγον καὶ χρυσοπλέκτην Gloſſæ vocant. Sed & χρυσορύκτην eædem Gloſſæ Aurilegulum vertunt, quum tamen Aurileguli & Aurifoſſores valde differant. Firmicus hæc omiſit, puto quia non intelligebat.

v.12. *paruaque fragmentis.*] Gemblacenſis:

Paruaque ramentis faciet momenta minutis
Protulit vt legeret cenſus ſpumantis in aurum.

Sed quis hæc exponet? Scimus quidem micas illas auri καὶ τὸ ψῆγμα eſſe, quæ hic vocantur momenta ramentis minutis. Cætera neque ego, neque qui meliore ſunt ingenio, interpretabuntur, niſi prius caliginem abſtulerint illis, quæ mortales hebetat viſus, noſtros quidem, quorum imbecillitatis nobis conſcij ſumus.

v.14. *Et perlucentes cuperet prenſare lapillos.*] Scribe *penſare.* *Perlucentes lapillos*, Magaritas. Catullus:

Et pelluciduli delitiis lapidis. cuperet ſedulitate ſua æquare ipſorum margaritarum precium. In Æthiopia huiuſmodi aurum plurimum eſt, neque aliud fere habent: non tamen ψῆγμα eſt, ſed modica fruſtula, quæ Arabes vocant [illegible] *Tibar*, Talmud מללא etiam Hiſpani & Luſitani dicunt *oro* [illegible] *de tibar.*

v.15. *Verticibus mediis oculos emittes auaros.*] Legendum *immittes.*

mittet. Etiam in ipſas vndas immittet oculos auaros, vt ſcrutetur aurum; non contenius ſtellantia litiora ruſpari. Hoc ſcimus nos illos facere. Quidam in Nitiobrigibus noſtris aurum non in ripis Garumnæ, ſed in medio flumine quærebat, ex arena ſcilicet e fundo amnis petita. Rem fecit, & filium ſatis diuitem reliquit, quem puto adhuc viuere, quum hæc ſcriberem.

v.17. *Et ſcilicem riuo.*] τὸ χρυσοβώλιον, Balucam. Hic ſignificat aurum quoque e venis & metallis terræ inueſtigaurum, ne tantum aurilegulum putei. Nam propterea ſubiicit:

v.18. *Et facti mercator erit per vtrumque metalli.*] Per vtrunque id eſt, aurum & argentum, de quibus agitur. Metallum factum per aurum & argenium, eſt Electrum, de quo mentio in Pandectis, & inſtitutionibus, de rerum diuiſ. & Plinio, qui ἤλεκτρον apud Homerum μῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου intelligit, vt etiam Euſtathius. Sophocles:

κερδαίνετ' ἐμπολᾶτε τὸ πρὸς Σάρδεων
Ἤλεκτρον. ——— Silius lib. I. ——— *hic omne metallum*
Electri & gemino pallent de ſemine venæ.

& lib. XIV:

Iam ſimul argenti fulgentia pocula, miſtu
Quis gemino quæſitus honor.

deprauatus eſt ille locus in vulgatis. Nam *miſta* item *gemina* legitur.

v.19. *Alter & alterius.*] *Alterum & alterius.* χρυσοπλύτης καὶ χρυσορύκτης.

v.20. *Talis Caſsiope.*] Caſſiope & Caſſiepea, non Caſſiopea dicitur. quod mirum, quum Calliope & Calliopea, non Calliepea dicatur. Sic Paſiphae Paſiphaea. In XV Metamorphoſeon.

——— *me quondam Paſiphaea Tentatum f. p. t. c.* Scioli deprauauerant: *me Paſiphaia quondam.*

v.21. *Andromedæ ſidus.*] Andromeda, inquit, oritur cum XII Piſcium. Hactenus ſemper in iſtis ortibus delirauit. nunc deſinit nugari. Andromeda ſæculo Metonis oriebatur a VI Capricorni, ad XXIX Aquarij, hor. 2. 50'. Quod Bonincontrius dicat oriri in principio Tauri, ne in finitore quidem Romano locum habet. Sed non nunc primum incipit ſomniare. Oriente Andromeda naſcuntur pœnarum publicarum miniſtri, mancipes carceris, ſeu commentarienſes, carnifices, vinclorum cuſtodes. Eſt

 autem

autem parecbaſis pulcherrima in genere ἐπιδεικτικῷ. Ad oſtentationem enim ingenij inſtituta : ideo ſcholaſtico characteri magis appoſita: qua in re nimius eſt Lucanus, vt ſemper lectorem obtundat odio ſuo, præſertim quia neſcit deſinere. In tota hac parecbaſi multa mihi ſuſpecta, non pauca perſpicue deprauata.

v.24. *infeſſus totis quum viribus.*] Interpolatum. Gemblacenſis:

——— Infeſtus totis quum finibus omnis
Incubuit pontus. Quum pontus incubuit toti viciniæ.

v.25. *timuit naufragia tellus.*] Scribimus :

——— timuit quum naufraga tellus.

v.29. *Pro natis lacrimans.*] Si non eſt mendum, victima pro natis dicta fuerit, piaculum ſuccidaneum ſtultitiæ matris, propter quam neceſſe fuerit dare natam Ceto. Germanicus de Andromeda :

——— meritæ non iuſta piacula matris.

v.30. *Induiturque ſinus non hac in vota paratos.*] Gemblacen. *hac ad vota.* Simile :

——— enſemque recludit
Dardanium non hos quæſitum munus in vſus.

Pag.126. v.4. *Supplicia ipſa docent.*] *decent.*

Ibid. *niuea ceruice reclinis.*] *reclinis* Gemblac. & nos olim.

v.7. *& effuſi ſcapulis.*] Bene. Melius tamen ſcopulis.

v.8. *Ter circum Alcyones pennis plauſere volantes.*] Manilius ſcripſit :

Te circum Alcyones pennis planxere volantes,
Fleueruntque tuos miſerando carmine caſus.

v.11. *Ad tua continuit.*] Melius Gemblac. *ſuſtinuit.*

v.15. *Ipſa leni flatu reuomens.*] *refouens* Gemblac. & nos olim. Alludit ad Tragœdiam Euripidis, in qua Echo inducitur Andromedam conſolans. Vide Ariſtophanem Θεσμοφοριαζούσαις.

v.20. *Diriguit facie.*—] Ouidius : *——— trahit inſcius ignes*
Et ſtupet. ———

v.21. *Vixque manu ſpolium tenuit.*] Ouidius :

Pene ſuas quatere eſt oblitus in aere pennas.

v.22. *——— iam cantibus inuidet ipſis.*

Feliceſque vocat, teneant quæ membra, catenas.] Ouidius :

Vt ſtetit, o, dixit, non iſtis digna catenis,
Sed quibus inter ſe cupidi iunguntur amantes.

v. 25. *vadere ponti.*] Suſpicor ita Manilium ſcripſiſſe:

Deſtinat in thalamos per bellum vadere, Ponto
Altera ſi Gorgo veniat, non territus ire.

v. 28. *pactuſque Hymenæum*] *pactuſque maritum* Gemblacenſ. quod eſt figuratius. nam maritum pro coniugio dixit, vt in Sphæra: vireſque Tonantis pro tonandi facultate. Sic Germanicus in *ἀνεκδότοις* dixit nouercam pro nouercalitate.

——— Saturnia Iuno
Nunquam oblita ſui, nunquam ſecura nouercæ.

id eſt nouercalitatis. Eadem figura Statius lib. x:

Expers connubij & timide poſitura ſororem:

vt quidem omnes ſcripti codices habent.

v. 29. *grauidus iam ſurgere Pontus.*] Gembl. *nam ſurgere.* Ouid.

— & nondum memoratis omnibus, vnda Inſonuit. ———

Pag. 127. v. 1. *Hinc vaſti turgent.*] Gembl. *Hinc vaſtis vrgent.* Scribendum ergo:

Hinc vaſtis vrgent immenſi torquibus orbes.

quod ſane longe melius.

v. 5. *vt fugit in auras Spiritus.*] Catullus:

Vt tibi tunc toto pectore ſollicita
Senſibus ereptis mens excidit. ———

v. 15. *ſemper iaculata profundo.*] Iaculari abſolutum verbum, vt paulo ante: *& cælo pendens iaculatur in hoſtem.*

v. 16. *latumque per æthera ludit.*] Melius Gemblacenſis: *laxumque per æthera.*

v. 19. *Et iam crepitant ſine vulnere dentes.*] Sidonius:

——— iamianque tener ſpe frangitur agnus,
Atque abſens auido crepitat iam præda palato.

Apollonius ſecundo: ἄκρῃς ἐν γενύεσσι μάτην ἀράβησεν ὀδόντας.

v. 26. *ſummas iterumque renauit ad vndas.*] Gemblacenſis:

——— ſummaſque iterum renauit ad vndas.

Potuit Manilius primam in *renauit* producere, vt ſupra oſtendimus, exemplo Lucretij & aliorum veterũ. Sed nihil mutandum.

v. 33. *ſtellaſque ſacrauit.*] Melius ——— *ſtelliſque ſacrauit.*

Pag. 128. v. 1. *Mercedem tanti belli, quod condidit ipſe.*] Gembl. *condidit ipſa.* optime. ſcribe:

Mercedem tanti belli, quo condidit ipſa
Gorgone non leuius monſtrum. ———

Condere bellum, condere luſtrum, condere diem, eſt finire.

v.9. *mortem ducentis imago.*] Argute, & melius, meo iudicio, quam Gemblacenſis: *mortem vincentis imago.* Seneca:

Et morte triſti triſtior mortis locus.

Ibid. *vinctorum dominus ſociuſque in parte catenæ.*] Eadem enim catena & cuſtodia & miles vincti ibant. neque aliter intelligendum de Paulo Apoſtolo & milite dato illi: & vt plurimum in carcere caſtrorum vrbanorum vincti illi aſſeruabantur. Iuuenal. *longo caſtrorum in carcere manſit.* Inſcriptio: M. AVRELIVS OPTIO. CARC. CHOR. XII. VRB. GORDIANÆ. vt fortaſſe de optionibus *carceris caſtrorum* in Manilio intelligendum ſit.

v.10. *Accenſiſque rogis.*] Patibulati, vt Plautus loquitur, hoc eſt brachiis diſtrictis ad furcam, per vrbem circumlati ita tandem in rogum coniiciebantur, aut retortis in terga brachiis furca collo inſerta. Prudentius:

Et iam retortis brachiis furca eminus
Romanus actus ingerebatur rogo.

v.13. *Vinctorum dominus.*] Optio carceris erit. Francoceltæ noſtri *Iauliarios* vocant a *Iaula* id eſt cauea, quo nomine carcerem nos Galli vocamus. Ex cauea enim fecimus nos Aquitani Gabiam, Franci Gabiolam, Iaulam: quod nouum non eſt. Gloſſæ: γαλιάγρα, *Gabia.* Huiuſmodi optiones carceris, & ſi quid huic generi hominum accenſeri poteſt, intelligit alicubi Firmicus his verbis: *Erunt homicidiis publicis præpoſiti, & exceptores earum ſententiarum, quæ de hominum capitibus proferuntur: aut cornicularij, aut commentarienſes, quibus damnatorum cura committatur: ſeu clauicularij, vel carcerum cuſtodes, & quibus publicarum catenarum cura credatur, aut præpoſiti carnificum, vt ipſi carnifices, & qui damnatos homines flagellis lacerare conſueuerint.*

v.14. *Interdum pœnis innoxia corpora ſeruat.*] Quocunque ſenſu intelligit, ſane in Chriſtianos recte conuenit, qui innoxij tradebantur huiuſmodi cuſtodibus in pœnam ſeruati. Si poſt tempora Tiberiana ſcripſiſſet Manilius, non potuit aptius Chriſti martyrum conditio deſignari.

v.15. *Piſcibus exortis.*] Supra orizontem barbaricum cum XXI Piſcium Equum oriri ait, quum ſæculo Manilij a XXIX Sagittarij, ad XXIII Aquarij oriretur, hor. 2. 50′. Et hic quoque nugatur ſolens. Equo oriente naſcentur veloces, equorum domitores

mitores, curſores, veterinarij medici. Apud Firmicum vitioſe excuſum eſt *Heniochus* pro *Equus*. Præter eos, quos naſci ſub hoc ſidere vult Manilius, curioſos quoque addit Firmicus: hoc eſt publici curſus præfectos. Vulgo in Gallia Contrarotulatores equorum diſpoſitorum vocamus: de quibus extat Rubrica in Codice Iuſtiniani. In vita Chryſoſtomi, ἑλκόμενος ὑπὸ τῶν κουριώσων τῆς πόλεως ἐν μέσῃ τῇ πόλει. Firmicus libro III: *Erunt enim aut publicani aut vectigaliarij, vel curioſi.* Sed & Curioſos intelligit Manilius, aut ſimiles. nam nondum Curioſi nomen in vſu erat in ea notione. Scribit igitur:

Quanuis extremo citius reuolauerit orbe
Nuncius, extremum vel bis penetrauerit orbem.

v.16. *Signatum terræ lumen.*] Quid eſt *ſignatum terræ lumen?* Gemblacenſis, *Signato*. Scribo confidenter, *Signator*:

Piſcibus exortis quum pars viceſima prima,
Signator terræ lumen fulgebit, & orbi
Aerius naſcetur Equus. ———

pars viceſima prima, appoſitiue.

v.16. *Signator terræ lumen.*] δεῖζον τὴν γῆν. Nam τὸ *Signator* in omni genere vſurpant. Sic Plinio Vergiliarum ſidus inſtitor veſtium dicitur. In Epiſtola Paridis: *Sponſor cōiugij ſtat Dea picta ſui.* Singulariter *Signator lumen*, Pluraliter *ſignatricia lumina*. Inſolentius Claudianus victrix ſolum: Portentoſius Silius.

——— *Phœniſſa metuntur Agmina*. lib. XVII. Eiuſmodi ſunt Euripidea, μανιάσι λυσσήμασι, in Oreſte: δρομάσι κώλοις, in Helena: Minus mirum apud eundem τοὺς σεσοφῶτας, apud Æſchylum τύχη σωτήρ, apud Apollonium μῦθοι ὑποφήτορες.

Ibid. *& orbi Aereus naſcetur equus.*] τὸ *&*, eſt vt τὸ *Atque* in illo:

Atque illum in præceps prono trahit alueus amni.

vt viceſima prima pars Piſcium ſignat finitorem, & ſtatim Equus oritur.

v.19. *Omne per officium.*] Gemblacen. *Come per officium*. Sedulos & officioſos.

v.22. *Nunc ſtudio fraudare fidem.*] Emenda:

Nunc ſtadio fraudare fidem, poteritque videri
Mentiri paſſus. ———

v.23. *Mentiri paſſus & campo tollere curſum.*] Gemblacenſis:

Mentitus paſſus & campum tollere curſu.

v. 24. *in membra ferarum.*] Firmicus interpretatur pecorum. Melius *ferorum*, id eſt equorum. Virgilius:

——— inque feri curuam compagibus aluum
Contorſit. ——— Supra:
Exagitare feros, pronumque anteire volantes.

Item idem error ſupra:

Ille tenet medicas artes ad membra ferarum.

Vbi melius legeretur *ferorum*. Nam τὰ κτίλα non dicuntur feræ.

v. 25. *Engonaſi ingenicla viuens ſub origine conſtat.*] Vt de duabus primis vocibus conſtat, ita in cæteris nihil iuuat nos codex Gemblacenſis. In eo ſcriptum, *vides ſub origine conſtat.* Fortaſſe: *cui pes ſuffragine conſtat.* Cui pes conſtat ſuffragine ingenicula. Id eſt, qui vno pede ingeniculato nititur. Nam *ſuffrago* eſt ἡ ἀγκύλη, ἡ ἰγνύη.

Engonaſi, ingenicla cui pes ſuffragine conſtat.

Sed hoc eſt diuinare. Inanes & friuolæ coniecturæ, & ægrorum ſomnia faceſſant. Nihil hic videt acies ingenioli noſtri. Ait Engonaſin, ſiue Niſum, vt vocat Cicero, vel Ingeniculum, oriri in extremis partibus Piſcium. Exclamare libet: Hercules tuam fidem. Nam ſæculo Manilij oriebatur a XXI Libræ, ad VI Scorpij in finitore barbarico, hor. 3. 45′.

v. 31. *Dextra per extremos attollit lumina Piſces.*] Ingeniculo oriente nati erunt fugaces, doloſi, inſidiatores, inceſſores viarum, ac graſſatores, deſperatæ audaciæ, ſchœnobatæ, aerobatæ, oribatæ.

Pag. 129. v. 2. *vincetque pericle Ingenium.*] παράβολος καὶ παρακινδυνευόμενος erit.

v. 5. *Et cæli meditatus iter.*] Ipſe aerobata, de quo hic mentio, non magis eſt παράβολος καὶ παρακινδυνευόμενος, quam ſunt hi duo verſus. Monſtra ſunt in Gemblacenſi:

Et cæli meditatus iter veſtigia perdet
Et peneua & pendens porulum ſuſpendit ab ipſo.

Ibid. *Et cæli meditatus iter.*] ἀεροβάτης, σχοινοβάτης. Firmicus. Prudentius Hamartigenia:

Inde per aerium pandens audacia funem
Ardua ſecuris ſcandit proſcenia plantis

Ibid. *veſtigia perdet.*] Recta lectio. Nam illi paraboli per funem incedentes deinde tanquam caſabundi fingunt ſe excidere, &

re, & pendent vnico pede. Turcæ habent deſperatæ audaciæ & miros huiuſmodi ſchœnobatas.

v.6. *Apennina petens.*] Si non eſſet vitium in lectione, eſſet, ὀρειβάτης Firmici. vt apud Statium II Achilleidos.

Nunc caput aerij ſcandentem prendere montis
Quo fugitur per plana gradu: ——

Sed tam hic, quam apud Firmicum, vitium eſt. Nam *Apennina* conformatum vel interpolatum a Bonincontrio ex illo non meliore, *Et peneus.* profecto legendum:

Et pene vt pendens populum ſuſpendet

Optime. Apud Firmicum vero non Oribata, ſed *aerobata* legendum. In eodem etiam legitur *neurobata*, vt apud Vopiſcum in Carino: *Nam & neurobaten, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit.* Vtrobique puto legendum *anemobata.*

Ibid. *& pendens populum ſuſpendit ab ipſo.*] Si vera eſt hæc lectio, nihil elegantius potuit dici, quam illos pendulos populum ſpectantem ſuſpendere ex ſe ipſis. Qui enim ſurſum admirabundi ſpectant, quaſi pendent ex eo, quod tam auide ſpectant. Idem ſchema in Sphæra de Galaxia:

—— & reſupina facit mortalibus ora.

Eſt autem emendatum a doctis viris, idque recte proculdubio. Habemus exemplum in prologo Hecyræ de populo propter funambulum a fabulæ ſpectaculo auerſo. Nam vere populus ſuſpendebatur a funambulo. Græcis eſt κεχηνέναι πρὸς τὸ σχοινοβάτην. Iuſtinus Martyr epiſtola ad Zenam & Serenum: πᾶς γὰρ ὁ μὴ τοιοῦτος καὶ ἐπὶ τῆς σχοινίων ὥσπερ βαδίζων, ὅσον οὐδέπω καταπεσεῖται, καὶ ἐστι θαυμαστὸς πάνυ τῇ δόξῃ τοῖς διὰ τὴν ἰδίαν ἀπραξίαν κεχηνόσι πρὸς τὴν ἑτέρων μεγαλαυχίαν. Idem rurſus geſtus exprimitur a Paulino his verſibus:

Nunc volo picturas fucatis agmine longo
Porticibus videas, pauloque ſupina fatiges
Colla, reclinato dum perlegis omnia vultu.

Nam ſupina colla dixit, vt hic noſter reſupina ora ab eadem mente. Funambulos Turcæ lingua ſua *Ziampas* vocant, qui incredibilia auditu, & ſimilia, his Manilianis faciunt.

v.7. *Laua ſub extremis.*] In vltima Piſcium parte vult Cetum oriri. Sed ſuper finitorem barbaricum oriebatur ſæculo Manilij a XIII piſcium, ad XXIX Tauri, hor. 3. 30'. Qui hæc oriente

naſcentur, erunt piſcatores magnorum piſcium, ac cetaceorum; cetarij, bolonæ, ſalſamentarij, liquaminarij, ſalinarij.

v.7. *ſidera Ceti.*] Aliter Piſtricem vocant Cicero & alij. Piſtrix enim pro Priſtis vt diceretur vſus obtinuit, item Priſtis pro Priſtes. Vera enim ſcriptura eſt πρίστις. In eodem aſteriſmo Feſtus Auienus Piſtrim & Piſtricem dixit.

—*ſumma qua lux Piſtrice coruſcat.* item: *Et Piſtrim vndicolam.*—
Etiam ὀρφὼν vocari ſcribit Firmicus. Sed valde differunt ὀρφὼς & κῆτος magnitudine & figura.

v.9. *Hoc trahit in pelagi cedes.*] Interpunge:

Hoc trahit in pelagi cædes, & vulnera natos
Squamigeri gregis. extentis laqueare profundum
Retibus. ——

v.11. *& pontum vinclis armare ſequentem.*] Armare pontum ſequentem vinclis quid ſit neſcio, & turbat Gemblacenſis, qui hic habet *armare furentem.* An legendum? *Pontum vinclis artare ſequentes.* Nam retibus, quæ *vincla* vocat, paulatim procedendo, quod hic dicitur *ſequi*, in arctum coguntur piſces, & quia non ſentiunt ſe clauſos, perinde ſunt, atque in laxo æquore.

v.13. *Carceribus claudunt.*] Gemblacenſis: *claudent, nectent, trahent.*

v.14. *macularum vimine.*] Vimen pro textura, vt vimen arundinum dici, alibi nos monuiſſe meminimus. Nam Gemblac. inepte habet *numine*: ineptius Bonincontrius *munere.*

v.19. *Altera fit cadi cædes.*] *Cadis* Gemblac. Intelligit τὰ τεμάχη. Sequentia explicant.

v.24. *Illa putris turba eſt.*] Gemblac. *turbat*: Veſtigium archetypi, *turbaſt.* Sed *Illa putris turba eſt*, Salſa muriatica. *ſanies precioſa*, liquamen, garum. Gloſſæ: γαροπώλης: *liquaminarius.*

v.26. *Communemque cibis.*] Nam & garum & muria cibis condiendis.

v.28. *terræque immobilis hæret.*] *turbæque* Gembl. Hic multa ſunt inexplicabilia.

v.31. *Humoriſque volet.*] *Humoreſque vomet.* Gemblac. *Vt moriſque.* Priſca archetypi ſcriptura *Vmoriſque*, vt alibi.

v.33. *Quin etiam magnas.*] Erunt etiam ἁλοπηγοὶ, vt loquitur Nicander Alexipharmacis.

Ibid. *Salinas.*] ἁλοπήγια. οἱ δὲ ἐκ τῶν πλησίον ἁλοπηγίων ἅλας λαβόντες.

ἑβῦτις. Etymologicon voce *Δαιτίς*. Strabo VII: *Συνάπτεται δ᾽ ἐπ᾽ ἄκρῳ μέρος χερρονήσου τῷ ἁλοπηγίῳ*. Et libro VIII: *χωρὶς δὲ καὶ τὸ ἁλήσιον πεδίον οὐ μέγα ἐν τοῖς τοῦ Ἀλίκτυ, καὶ τὸ Τραγασαῖον ἁλοπήγιον αὐτόματον τοῖς ἐτησίαις πηγνύμενον.*

Pag. 130. v. 1. *& ponti ſecernere vires.*] *πόντος*. Ita vocat ſalem.

v. 3. *Ad bellumque.*] *Adpelluntque.*

v. 4. *Claudendaque negant.*] *τὸ* negare eandem notionem habet, quam apud Martialem:

> *Et Pompeiano vela negata Noto.* Item:
> *Nam populo ventus vela negare ſolet.* Lucanus:
> ——— *fruſtraque rudentibus auſis Vela negare Noto.*

v. 7. *Canities & nota maris.*] *Canities emota maris.*

v. 11. *At reuoluta polo.*] Septentrione oriente inter initium & finem Mundi, hoc eſt inter Piſces & Arietem, vt interpretatur Firmicus, manſuetarij naſcuntur.

Ibid. *At reuoluta polo quum primis vultibus Arctos.*] Quia Arctos, ſiue Helice nunquam occidit, difficile erat aſſequi, quando eius ortum notandum eſſe velit. Adiicit igitur *primis vultibus* eam oriri: quia in *σημείῳ ἀρκτικωτάτῳ*, in interſectione cōmuni orizontis. Itaque veteres illi vultum eius notabant in contactu orizontis, quod vocabant principium Vrſæ, vnde primos vultus vocauit. deinde tranſcenſum circuli meridiani, quod vocabant conuerſionem. Ouidius:

> *Iamque moræ ſpatium nox præcipitata negabat:*
> *Verſaque ab axe ſuo Parrhaſis Arctos erat.*

nempe conuerſam a puncto culminante, quod axem vocat, ad Orizontem Occidentalem. Nam axem pro ſupremo loco ſumi, libro tertio, & in Propertiũm notauimus. Sic Anacreon *στροφὴ ἄρκτυ* conuerſionem a meridiano intelligit:

> *μεσονυκτίοις ἐν ὥραις,*
> *στρέφεθ᾽ ὅτ᾽ ἄρκτος ἤδη*
> *κατ᾽ χεῖρα τὴν Βοώτω.*

Nam ſignificat manum ſiniſtram Bootæ culminare, cui quum ſit proxima vltima caudæ Vrſæ, quam *Benenaſch* Arabes vocant, proculdubio iam tota Vrſa deprehendebatur inter meridianum, & Orizontem occiduum.

v. 14. *At Cynoſura minor.*] Hi tres verſus, nimirum hic cum duobus ſequentibus, huc irrepſerunt ex Phænomenis quibuſ-

 dam

dam. Nam huc pertinere non dicent, niſi qui rerum cæleſtium imperiti ſunt. Nam Cynoſura ne in Barbarico quidem finitore occidit. Deinde hic ſermo eſt Leonis & Scorpij orientium matutino. Quid hoc περὶ τὰς συνανατολὰς τῶν ἀπλανῶν? Denique nemo eſt, qui planè hos verſus interpretari poſſit. Quod autem ex quibuſdam Phænomenis hæc ſint, imo ex Arateis, argumento ſit quod Scorpius oritur ante Solem, quum Sol ingreditur Sagittarium. Aratus vero id dicit:

Σῆμα δέ τοι κείνης ὥρης καὶ μηνὸς ἐκείνου
Σκορπίος ἀντέλλων εἴη πυμάτης ἐπὶ νυκτός. id eſt:
Illius menſis tibi ſignum Scorpios eſto
Nocte ſub extrema permittens iura diei.

Sed quid dubitamus? Eos verſus habebat in animo Phænomenon ſcriptor. Sequitur enim:

Τῆμος καὶ κεφαλὴ Κυνοσουρίδος ἀκρόθι νυκτὸς
ὑψιμάλα τρέχει. Certe rem acu tetigimus. Nam ea ipſiſſima verba ſunt.

v.17. *Non inimica fere.*] Lege:

Non inimica feræ tali ſub tempore natus
Ora feret. placidas reget in commercia gentes.

v.18. *placidas reget in commercia gentes.*] Sic alibi loquitur:

——— *nouaque in commercia ducet.*

Totum vero locum ita concipit Gemblacenſis:

Non inimica fere tali ſub tempore natis
Ora ferent. placidaſque gerent commercia gentis.

Sed vitioſa ſunt. ſignificat Manſuetarium fore. Gloſſæ: ἡμεροποιός, *Manſuetarius.*

v.22. *Peruerſaque munera.*] quod hominum potius ea, quam beſtiarum propria.

v.27. *Iunget amicitias.*] *amicitia.* Gemblac. & nos olim.

v.32. *Tertia Pleiades.*] Deſunt ortus Anguis, qui medias Arctos interpoſitus eſt, item Cynoſuræ. *Sub Angue nati,* inquit Firmicus, *Marſi erunt, vel qui venenis ex herbarum pigmentis confectis ſalutaria ſoleant hominibus remedia comparare.* Tres in aſteriſmis Angues noſti, Anguem Vrſarum hunc, de quo nunc, Hydram, & anguem Ophiuchi. Sed Statius pueriliter Anguem vrſarum cum Hydra confundit, v Thebaid.

Quantus ab Arctois diſcriminat æthera plauſtris

Anguis

Anguis, & vſque notos alienumque exit in orbem.

Nam anguis vrſarum non exit in notum, neque in alienum orbem, id eſt notium, quem Manilius vocat peregrinum orbem. Ita Statium culpa non liberabimus. *Sub Cynoſura oriente nati metallorum inuentores erunt, qui latentes auri & argenti venas, ac cæterarum ſpecierum ſolertibus inquiſitionibus perſequantur. Hi quoque monetarij efficientur.* Firmicus, apud quem male legitur Cycnus. Præterea addebat Manilius, ſi naſcente homine tonaret, fore, vt toto vitæ tempore tremulus eſſet, & cætera quæ a Firmico petas, qui pene ad verbum omnia decreta Sphæræ barbaricæ ex Manilio deſumpſit, & tamen magno ingrati crimine nomen eius nunquam memorauit. Poſtremo Manilius tractabat Myriogeneſin Sphæræ barbaricæ, ſaltem eam, quæ ad tertia apoteleſmata pertinet. Docet enim ea pars, quæ ſint lucidæ ſtellæ in XII ſignis. Ex ea igitur Manilius docebat quænam ſigna ſtellas claras, aut obſcuras, aut triſtes habeant. Nam veteres illi ſtellarum clariſſimas primæ magnitudinis, ſecundæ, & tertiæ, vſque ad ſextam magnitudinem definiuerunt. Primæ magnitudinis determinarunt, quarum diametros apparens eſt VIII ſcrupulorum: ſecundæ, VI: tertiæ, IIII: quartæ III: quintæ, II: ſextæ I. Hac methodo & numerum earum aſſecuti ſunt: primæ magnitudinis XV: ſecundæ XLV: tetiæ CCVIII: quartæ CCCCLXXIIII: quintæ CCXVII: ſextæ LIII. Summa M.XXII. atque earum vſum eſſe in apoteleſmatis ſciuerunt, quatenus eas cum erronum ſeptem temperamento communicare competerunt: ac alias quidem in Zodiaco, alias in Septentrionis, alias in Auſtri partibus ſitas. Quum igitur aut in horoſcopo, aut in medio cælo inuentæ fuerint partiliter, aut cum Luna, aut cum aliqua quinque ſtellarum aliquem σχηματισμὸν facere, alterant genituram ſecundum innatum ſibi & ingenitum temperamentum. puta, ſi beneuolæ temperaturæ, meliora erunt, quæ ad animum pertinent: ſi maleuolæ, peiora. Quæ omnes vires conſiderantur aut magnitudine, aut loco. magnitudine, vt ſi primæ, ſi ſecundæ. loco, ſi propiores eclipticæ, aut remotiores, idque per VIII gradus circiter. Tanta enim eſt maxima Veneris πλάτος. Quæ Eclipticæ contiguæ, eæ vires a Sole ſumunt. quæ intra III gradus ſunt, omni planetæ iungi poſſunt, præterquam Soli. Is enim nunquam deflectit

 abecli-

ab ecliptica. A tertio gradu, vſque ad quintum, a Marte & Luna vires capiunt. A v, ad viii, debiliſſimæ ſunt. Manilius igitur tertia Apoteleſmata, ſeu Myriogeneſin expoſiturus præmittebat ἐν προηγουμένῳ λόγῳ, quænam primæ magnitudinis ſint, quæ ſecundæ. Quod ſupereſt nunc fragmentum, incipit a tertia, vt vides. Nam dicit:

Tertia Pleiades dotabit forma ſorores.

Ibid. *Tertia Pleiades.*] Hinc incipit fragmentum. Tertiæ magnitudinis ſtellæ, Vergiliæ, Vrſa minor, Delphinus, Deltoton, Aquila, Serpens. Quam hic hallucinatus ſit Bonincontrius, potes ex eius Commentario ſcire, ſi tempus perdere non piget.

Ibid. *Tertia Pleiades.*] Quod dicat totas Vergilias ſex aut ſeptem eſſe tertiæ magnitudinis, fruſtra eſt. nulla enim earum eſt tertiæ magnitudinis.

Pag. 131. v. 1. *Inuenitque parem ſub te Cynoſura colorem.*] Et hoc quoque falſum. Cynoſura vnam tantum habet tertiæ magnitudinis.

Ibid. *Inuenitque parem ſub te Cynoſura colorem.*] Sic Aratus colorem ſtellarum dixit: Μέγεθός τε καὶ χροιή.

v. 2. *Et quos Delphinus iaculatur quatuor ignes.*] Aratus:

——— τὰ δ' οἱ περὶ τέσσαρα κεῖται Γλήνεα. —

v. 3. *Deltotonque tribus facibus.*] Sane verum hic dicit. Nam tres trianguli ſunt tertiæ magnitudinis: vna quartæ.

Ibid. *ſimilique nitentem Luce Aquilam.*] Aquila quatuor habet tertiæ magnitudinis.

v. 4. *& flexos artus per lubrica terga.*] Id eſt Serpens, meo iudicio. Tamen Gemblacenſis:

——— *& lubrica flexos in terga Leones.*

Fortaſſe legendum, *& flexus in lubrica terga Leonis.* Septem ſunt ſtellæ ἀμόρφωτοι ad tergum Leonis, quas Hyginus πλόκαμον Βερενίκης dicit eſſe, aliter dicitur συστροφὴ πλοκάμων: vt eo nomine flexum vocarit Manilius. niſi quis malit legere *plexus*, ad verbum πλοκάμους. Theon dicit ἠλακάτην hoc ſidus vocari, de quo putat innuiſſe Aratum: ——— ἄλλ' ἄρα πάντη

ἀπλόοι ἄλλοθεν ἄλλος ἀνωνυμίῃ φορέονται.

Sed nulla ſtella ex illis ſeptem eſt tertiæ magnitudinis, vt vult Manilius. An legendum: *& colubri flexus in terga Leonis.* Ne fortaſſe ille πλόκαμος, vocatus fuit coluber.

v.7. *Maxima per minimos.*] Scribe ex Gemblacenſi:

Maxima per minimos cenſu concluditur imo.

Ita fere olim diuinabamus. Sextam magnitudinem vocat maximam turbam:quum tamen quinquaginta tres tantum deſignatæ ſint ab artificibus.

v. 10. *Sed quum clara ſuos.*] Loquitur de promiſcua ſtellarum plebe, quas ipſe facit ſextæ magnitudinis. Eæ non viſuntur plenilunio. In Sphæra:

——— cum Luna conditur omne
Stellarum vulgus: fugiunt ſine nomine ſigna.

v.16. *Cernere ſeminibus deſit.*] Lege:

Cernere ſeminibus denſis,totiſque micare Floribus.———

v.*. *Spiritus aut ſolidis.*] Inepte huc intruſus eſt ex Sphæra mundi. Et mirabimur, ſi aliquando quartus a loco verſus luxatus ſit, quum verſus a primo in quintum librum traductus ſit? Hoc tantum mirantur homines harum rerum imperiti: quibus tunc magis videmur hariolari, quo præſtantiores noſtræ ſunt in hunc poetam coniecturæ,nimirum quia id ſupra eorum captum eſt. Igitur vicem iſtius, qui malum pedem huc tetulit, retrahatur ille, quem iſte extraneus de poſſeſſione deturbauerat:

Floribus, vt ſiccæ currunt per litus arenæ.

Totum locum ita continuabis:

Tunc conferta licet cæli fulgentia templa
Cernere ſeminibus denſis, totiſque micare
Floribus, vt ſiccæ curuum per litus arenæ,
Nec ſpatium ſtellis, mundo nec cedere ſummam:
Sed quot eant ſemper naſcentes æquore fluctus, &c.

v.17. *Floribus.*] Elegantiſſime dixit, vt Lucretius:

——— florentia lumina flammis. item — *floret mare nauibus:* ſimile etiam ——— *florentes ære cateruas.* Attius:

Ære atque argento feruere, igni, inſignibus Florere. —

Papinius: ——— *Et arcano florentes lumine poſtes.*

Sic ἀνθεῖν Græci Poetæ. Sic Æſchylus ἄνθος πυρὸς, quomodo ſcilicet Lucretius, & noſter. Adde, quod hæc duo ſimul coniungit, florem, & colorem. Supra:

Perpetuoſque tenet flores vnumque colorem Tutatur. —

Quum igitur hic florem poſuerit, paulo antea colorem poſuerat:

Inuenitque parem ſub te, Cynoſura, colorem.

Ibid..

Ibid. *Floribus vt ſicca currunt per litus arena.*] Recte Gemblac. *curnum per litus.*

v.26. *Sic etiam magno quædam reſpondere mundo.*] *Reſpondere* tertio ordine. Martialis:

Si quando veniet? dicet: reſponde: Poeta
Exierat: veniet, quum citharœdus erit.

Idem vltimo Epigram.libri XI. *Lector ſalue.taces,diſsimulaſque? vale.* Argute. Ita veteres libri. vulgata lectio, *Lector ſolue.* Et clarius apud Val. Flaccum lib. v. ——— *ille profundo*

Incumbens Odruſſa mero. vide lata comantem
Pectora. ———

v.31. *Cuius pro numero.*] *Cui ſi pro numero* Gemblacenſis, & nos olim.

v.32. *Ipſe ſuas æther.*] Eandem ſententiam in Sphæra extulerat:

Non poterit mundus ſufferre incendia tanta,
Omnia ſi plenis ardebunt ſidera flammis.

Hactenus Sphæræ barbaricæ apoteleſmata ortuum. Sequebatur liber ſextus, ſecunda apoteleſmata ſphæræ barbaricæ occaſuum ſiderum: cuius libri meminit initio:

Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vndas.

Quid valeant ortu, eſt hic quintus liber. *quid, quum merguntur in vndas*, ille,qui periit. Ex vtroque Firmicus concinnauit apoteleſmata Sphæræ barbaricæ, priore loco ortus, poſteriore occaſus ponens. Itaque non dubium, quum Manilius dicat ſe tam de ortibus, quam de occaſibus ſcripſiſſe, quin, vt ortus a Manilio, ita etiam occaſus ab eodem mutuatus ſit Firmicus. Et hoc eſt extra omnem controuerſiam.

Atque hi quidem ſunt ortus ſiderũ ex Sphæra barbarica,quibus fortaſſe non abſurdum erat & alia adiicere, quæ huic tractationi cognata ſunt, niſi ea modum Notarum excederent. Facere tamen non potuimus, quin de Arabicis Stellarum appellationibus quædam delibaremus, præſertim quum hodierni Aſtrologi & ſolidarum ſphærarum artifices adeo non ab ipſis temperent, vt ſine illis opera ſua imperfecta eſſe exiſtiment,etiam ſi in tanta luce literarum Græcarum ab Arabibus vllum nomen Stellæ emendicare perinde ſit, ac inuentis frugibus glandibus veſci. Atquin iſti ſi ſcirent, quam male de hoc erudito ſæculo mereantur, qui poſthabitis Græcis appellationibus barbara illa nomina

iocularem

iocularem in modum deprauata ſtudioſe conſectantur, nunquam illas cænoſas lacunas adirent, ex quibus nihil niſi lutoſum haurire poſſunt. Quia vero conſuetudo eſt altera natura, & nulla ratio apud quoddam genus hominum tantum poteſt, vt a veteribus vitiis ad emendatiora traducantur, age & in eorum gratiam, ſiquidem vllam ab illis inire poſſumus, aliquam opem adferamus iſtis nominibus, quæ in præſentia ſuccurrunt, & quorum parabilis mediciua eſt. Nam in quibus vocabula detorſio ſuperat captum noſtrum, ea extricanda illis relinquimus, quibus meliore fato, quam noſtro, Almageſti Arabici aut Albateni copia fieri poterit. Nos enim hactenus fruſtra hanc opem imploramus, qui familiarem nobis in aliis omnibus infelicitatem & in hoc quoque conatu experti ſumus.

DE QVARVNDAM STELLARVM ARABICIS APPELLATIONIBVS.

VRSA MINOR. ERRVCABA. الركبة id eſt ἅμαξα, vt Hebreis Aſtrologis הָעֲגָלָה. Sed in Bibliis עָשׁ vocatur, vt ait Aben-Ezra v.8. Amos: quanquam non de minore Vrſa, ſed de maiore intelligere videtur. Totus igitur aſteriſmus Vrſæ maioris vocatur עָשׁ, ſi illi Magiſtro Hebræo credimus. Aliter DHVB ELAZGVAR ذنب الاصغر Vrſa minor. Hæc omnia recte. Vtinam in omnibus tam bene ſuccederet.

VRSA MAIOR. DHVB ELACBAR. ذنب الاكبر Ad verbum. ALIOTH Stella prima trium poſt ἔχουσιν τ̃ οὐρᾶς. Scribe ALIATH. الية quo & Hebraiſmus vtitur. MIRAÇ. λαγών. Stella quæ in ilibus. Inuerſum eſt. Scribe MIÇAR. vel melius MIZAR, ὑπόζωμα. Ita locum præcinctionis vocant. Idem nomen & in Andromeda legitur, vbi Græcum habet περίζωμα. Nam profecto Mizar Arabice nihil aliud quam περίζωμα. quod & ipſum originis Hebraicæ. BENECNACZ Stella vltima trium in cauda Vrſæ. Agnoſco BENETNASCH. بنات نعش Sed بنات نعيش quidam accipiunt pro Arcturo, vt optimum vetus Gloſſarium Latinoarabicum.

DRACO. ABEN. Legendum TABEN ثعبان RASABEN. Scribendum RASTABEN راس ثعبان caput Draconis. κείνῃ γὰρ κεφαλῇ τῇ [illegible] Arato. Aliter Draco vocatur ETANIN. التنين quod eſt Hebraicum, Ita eſt in Mappa mundi Turcica.

CEPHEVS. Ridicule hoc verbum ab Arabibus excarnificatum eſt, vt ſolent in vocibus peregrinis, præſertim Græcis. Nunc enim ſcribunt قيقوس CHEICVS. Aliquando قنقوس CANCAVS. قيقوس Frequentius PHICARES فيقوس Hæc omnia & in ſcriptis Arabum deprauata repe- فيقرس riuntur, & a noſtris Artificibus vſurpantur. In his idem eſt literarum ductus, ſed puncta διακριτικὰ diuerſa. Nam rectum eſt قيفوس κηφεύς. ADERAIMIN clara in dextro humero. Recte. الذراع يمين βραχίων δεξιός. Cepheus ab interpretibus Latinis Almageſti Arabici vocatur quoq. Inflammatus, & Flammiger. Id Arabice non poteſt eſſe, niſi ملهب مشعل. Cauſſam ſtudioſi quærant. Multas adferre poſſemus, ſed omnes incertas, a quibus melius abſtinuero.

BOOTES. βοώτης eſt Bubulcus, vt in Sphæra Manilij notauimus. Sed interpretes Almageſti Arabes legerunt βοωτὴς accentu in vltima, id eſt صايح clamator. Quare Latinis interpretibus Almageſti Arabici dicitur VOCIFERANS. LANCEATOR etiam vocatur a quibuſdam, quod plane reſpondet Arabico, quo ſæpius appellatur ARAMECH الرامح Atque hoc quidem recte. Nam κολλόροβον, ſiue ῥόπαλον, quod Arctophylaci attribuitur, malunt vocare lanceam رمح quod & in Hebraiſmo reperitur רֹמַח. Sed alij vocant haſtile canes habens, vel haſtile ſerpentes habens. Hæ appellationes ſunt a diuerſis ſchediographiis & picturis fanaticorum Arabum, qui cætera omnia animalia, præter ſolum hominem pingunt. Sicubi in imaginibus cæli humana figura occurrit, aliud ridiculum ſubſtituunt, vel mulum clitellatum, vel Camelum, vel pharetram. Itaque in Mappa Mundi Turcica, loco Bootæ eſt neſcio quæ ridicula figura, quam verbis ſolis concipere non poſſum. Titulus illi oppoſitus: οἰστοφόρος, Sagittifer: nimirum quia حامل السهم سهم

id eſt Sagitta illis vocatur, quod in aſteriſmis Almageſti سهم Haſtile. Nam omnem directam virgam . vocant. Quin & Axem mundi ita appellant. AZIMECH سهم In tetrabiblo dicitur ARAMECH. quod ſcribendum HAZIMETH ARAMECH. id eſt Manipulus lanceatoris. حزمة الرامح Sane in Mappa ex illa ridicula figura, quæ Bootem repræſentat, exit manipulus herbarum, aut frondium neſcio quarum.

CORONA BOREA. verbo ad verbum Arabibus dicitur اكليل الشمالي ACLILVSCHEMALI, vt in Mappa etiam notatur hoc nomine. Lucida eius ſtella varie deprauata eſt: ALPHELIA, ALPHETA, ALPHACA. In Tetrabiblo Latina ex Arabiſmo conuerſa legimus ALPHECCA. quod rectum eſt. الفكة. In Turcica mappa alieno loco id nomen poſitum, vt multa alia. Id ſolutionem ſignificat. id eſt partem, qua corona ſolubilis. Fingitur enim inſtar falciæ ſeu Diadematis, quod capiti circumligatur, nodatur, & ſoluitur. Itaque ſtella lucida eſt inſtar commiſſuræ illius, tanquam quod vulgo dicimus *Bouton*. Teutoniſmus vocat *Knoppen*. Dicitur & eadem Stella quibuſdam MVNIR · λαμπρὸς ἀστὴρ Ptolemæo. Sed id nomen commune & منير aliis omnibus lucidis. Aliis vocatur MALPHELCARRE. Si id Arabice ſcribitur مالف الغرة erit plane Sertum pupillæ. Nam & Sertum etiã Manilio & aliis poetis vocatur, & pupillæ, propter claritatem. Fortaſſe alia fuerit ſcriptura, & ideo alia interpretatio. Quid ſi ALFALCA, pro ALFACCA, aut ALFALTA? Nam eſt الفلك Στέφος. quia & coronam Στέφος Græci vocant: alij Στέφος ἐξίωνος.

INGENICVLVS: ALGETHI. In Mappa جاثي على ركبته Prociduus ingenua ſua. Homero γνὺξ ἐριπών. Item INCVRVATVS, & SALTATOR. Hæc duo nomina de eodem prædicantur. Saltator enim, quia incuruus, id eſt cernuator, κυβιστητής. Quum prociduus pingatur, perinde eſt ac habitu ad cernuandum compoſito. Itaque incuruus, ſiue cernuus eſt ضارع. Neque aliter dici potuit. Stella in capite in recentioribus editionibus Alfonſinis dicitur RASABEN. In vetuſtioribus non ha-

betur: & merito. Irrepſit enim ex deſcriptione Draconis. Pro eo ſcribe RASALGETHI. Nam Gethi eſt Prociduus, qualis ingeniculatorum, & ſupplicantium geſtus. MARSIC ſtella dextri cubiti. Lege MARFIC. مرفيق hoc eſt reclinatorium brachij: pars qua innitimur in cubitum. Id nomen alibi quoque deprauatum eſt.

LYRA. ALOHORE, id eſt VVLTVR CADENS. Neque Alohore ſignificat vulturem cadentem, neque eſt vox Arabica, niſi ſit *Alhore*, quod eſt Auriga, vt infra ſuo loco dicetur. Nam vultur cadens diceretur نسر الساقط. Neſruſſakat. Vulturem propterea vocant, quod olim teſtudo marina pro hoc aſteriſmo pingeretur, quæ omnino ſimilis eſt vulturi roſtro, quod plane aquilinum eſt, pedibus latiſſimis inſtar alarum. Vnde a Batauis dicta eſt Aquila marina. Cadens, quod eius roſtrum conuerſum eſt in eclipticam. Ideo a partibus Aquiloniis ad auſtrinas videtur cadere. Lucida vocatur VEGA. Non eſt WEGA. quod inter alia [illegible] ſignificat. Pronunciandum eſſet enim Mauritane Guagia. Illa Vega ſignatur ſuper pupillam, vbi in Græco eſt ὅπι τὸ ὀςράκυ. quod Arabice dicitur صلف. Sed interpretes legerunt حلق quia Arabes Hiſpanienſes & Africani nullã fere differentiam conſtituunt inter ح & ص. Teſtes ſunt libri, quos habemus. حلقة & حلق eſt pupilla oculi. Sed & iidem interpretes falluntur, qui τὸ τῆ λύρας ζύγωμα Lancem libræ vertunt. Tantum enim abeſt, vt ζύγωμα ſit lanx, vt ne Libræ quidem ζύγωμα ſit. Lyra etiam aliis dicitur ASANGVE. quod potius Æthiopicum, quam Arabicum. ሰንቀወ *Sangua* eſt κιθαρίζειν. סַנְקָו. MESANQVO, cithara.

GALLINA, DEGIGE دجاجة vel cum articulo ADEGIGE. الدجاجة. Hoc eſt Gallina DENEBEDEGIGE ذنب الدجاجة cauda Gallinæ. In Mappa perperã تجاجة pro دجاجة. Puto ita Turcos ſolere ſcribere. Sed cauda Gallinæ, quæ eſt omnium luciďiſſima, vocatur priuato nomine ARIDED. & interpretantur *quaſi redolens lilium*. quod verum eſt. Eſt enim Roſæ ſimilis flos, vt eſt in veteri Hiſpano Latinoarabico lexico. الرذان

lexico. Arabes multa mutant in figuris imaginum cæleſtium, ideo & noua nomina illis induunt. Sed & ſingularibus ſtellis propria & diuerſa a Græcis imponunt. Vt hanc ſtellam propter fulgorem vocant Roſam. Scribendum vero per ذ Dhal, non Dal. Nam الرداد ſunt רְבִיבִים ſtillæ.

CASSIEPEA. In Mappa ذات الكرسي. ἡ τοῦ θρόνου, Mulier ſedis, id eſt ſedens in ſeliquaſtro. Sic etiam Hebraice vocauit AbenEzra. Dicitur & MVLIER HABENS PALMAM DELIBVTAM. Id eſſet Arabice ذات اليد المدهونة. Sed quare ita vocatur? Nempe hæc ſimilia reliquis ſomniis Arabum: quos miror vocare mulierem, & palmam vel manum illi attribuere, quum ipſi non mulierem, ſed canem cernuam in ſedili pingant. SCHEDER lucida in pectore. omnino ſcribendum SEDER صدر. στῆθος.

PERSEVS. DEFERENS CAPVT ALGOL. حامل راس الغول vt etiam eſt in Mappa. Nam غول quod Aſteriſmi vocant γοργόνειον, id Arabes Gol vocant. quod quidam Diabolum interpretantur. Interpres Latinus Tetrabili Arabicæ non legit غول ſed غل catenam. Itaque vertit *Deferens Catenam*. Lucida ſtella in latere tripliciter ſcribitur CHELEVB, CHENIB, GENIB. Quorum vltimum veriſſimum, reliqua ridicula. جانب enim latus ſignificat.

HENIOCHVS. RETINENS HABENAS, nempe ماسك العنان ad verbum, vt etiam eſt in Mappa. Sed, vt in aliis, ita in hoc quoque ibi peccatum eſt. Nam alieno loco illud nomen poſitum. Eius ſiniſtro humero hæret ſtella, quæ Græcis αἴξ, Latinis veteribus Capra, recentioribus Hircus dicta, vulgo ALHAIOT, ſed corrupte, pro ALHATOT. & melius ſine aſpiratione ALATOD العتود. Id eſt Hircus, quod etiam Hebræis commune eſt. T finale pro D ſemper commutatur in iſtis nominibus, vt ASID, ASIT leo. In Mappa pro figura Heniochi ſuperſtitio Muhammedana pinxit mulum clitellatum erectum, in cuius ceruicibus capella hæret cum titulo حادي. Quod verbum ſignificat ex diametro opponi. Sed quid illud ad

capram,

capram, aut hircum? An poſitum pro حدي id eſt Capro? Titulus autē illius muli Muhammedicus الفكة Alphecca mendoſe, quod oſtendimus pertinere ad Coronam. SACLATENI in brachio ſiniſtro, Græcis ἔριφοι; Latinis Hœdi. In vetuſtioribus editionibus emendate legitur SADATENI, *cl*, in vnicā *d* coeuntibus ساعد الثانى βραχίων δεύτερος, ſiue ἑπόμενος, vt Ptolemæus ait, ὦμος ἑπόμενος ἡνιόχου. Nam reuera ἡ αἲξ ἐπὶ τοῦ ὤμου ἑπομένου, οἱ δ᾽ ἔριφοι ἐπὶ τοῦ βραχίονος. Alij in manu ſiniſtra ſtatuunt. In Tetrabiblo: *Illius figuræ in qua hora formantur.* Lege *in qua* ROHA *formatur*: οἱ κατὰ τὸν ἡνίοχον λαμπροί. Nam ROH aut ROHA رخ eſt ἡνίοχος, Auriga, Agitator.

OPHIVCHVS. Arabes aliquando Græcum nomen vſurpant. In Mappa eſt Grus aut Ciconia inſiſtēs ſerpenti cum titulo الحاوى ELHAGVE, vt Mauri pronunciant, id eſt Serpentarius. a voce حويه Serpente, quod magis Syriacum, quam Arabicum. Dicitur etiam Serpentarius ALANGVE. quod nihil aliud eſt, quam deprauatum ex ALHAGVE. Sed ita ſcriptum fuit, ALANGVE, *id eſt effeminatus, qui dicitur lator ſerpentis & ſerpentarius.* Certe aliud intelligitur, quam حاوي. Nam effeminatus non dicitur حاوى ſed عنين ANIN. item انثه ANATHE id eſt Hermaphroditus. item خنثه CHVNTHE. Ita ALANIN, vel ALANINE vocaretur. RASALAVGE. Scribendum cenſeo, RASALHAGVE. راسالحاوي Caput Serpentarij.

SERPENS SERPENTARII. الحيه in Mappa.

SAGITTA. Arabice السهم etiam in Mappa. Sed in quibuſdam Aſteriſmis Alfonſi pro Sagitta eſt ALAHANCE. Legendum ALHANCE الحنصه id eſt Sagittæ, Hebraicæ originis חץ. conuerſo daghes in Nun, vt ſæpe accidit in Arabiſmo & Syriaſmo.

AQVILA. VVLTVR VOLANS. Id proculdubio eſt نسر الطائر. Aliis eſt ALCAR. quod perperam pro ATAIR. الطير

الطير id eſt Ales. In Mappa dicitur عقاب quod βασανισμὸν vel βασανιστήριον, Cruciatum, ſupplicium, Equuleum tortorum ſignificat. Sed quis eius rei cauſſam reddet? Magis mirari libet, quam quærere.

DELPHINVS. Græcum nomen retinet Mappa دالفين.

EQVVS. ALFERAS الفرس. Recte.

At in Mappa dicitur فرس الاعظم. Equus maior, nimirum ad differentiam τῆς προτομῆς. ENIPH ELFERAS, lucida in naribus انيف الفرس Naſus equi, ῥύγχος τοῦ ἵππου Ptolemeo, Melius ENF, quam ENIF. انف Quod Interpretes Almageſti nunc Muſcidam vertunt, nunc Grumium. Alterum mãſit in vſu meis Aquitanis, alterũ Celtis. SEATALFERAS ساعد الفرس, brachium Equi. Hic T pro D, vt alibi. ΠΡΟΤΟΜΗ ΙΠΠΟΥ. In Mappa قطعة الفرس الاصغر τομὴ τοῦ ἵππου τοῦ ἐλάττονος. Sed falluntur illi. Longe enim differunt τομὴ καὶ προτομή. Nam τομὴ eſt ſegmentum vtcunque. προτομὴ eſt tantum ſectio hominis quidem, cubitis, aut humeris tenus, vt ſunt imagines Imperatorum in nummis: aliorum autem animalium ad armos vſque, qualis eſt iſta προτομὴ τοῦ ἵππου. In Mappa perperam eſt قطة vt alia non pauca errata.

ANDROMEDA. In Aſteriſmis dicitur MVLIER CATENATA, quomodo & in Mappa مراة المسلسلة Ita etiam ab Hebræis vocatur, qui per omnia veſtigijs Arabum inſiſtunt. Lucida in cingulo MIRAÇ Profecto legendum MIZAR hoc eſt περίζωμα, vt dicitur Ptolemæo. Lucida in ſolo ميزر cothurni ALAMAK. Emendo ALMAAK, traiectione facta. Id Cothurnum ſignificat, vel ſocculum. Hiſpanis *chapino*. Plurale موق. In Mappa vicem Andromedæ eſt vitulus marinus catenatus. Catena collo vituli aut phocæ circumligata altero extremo continet duorum Piſcium in Zodiaco borealiorem.

TRIANGVLVM. MVTLATHVN. مثلث vt in Mappa. Id ſignificat triplicitatem, atque مثلثة, adeo omnes Latini Arabum interpretes quod Triangulum dicere debebant, vertunt Triplicitatem.

ARIES

ARIES. الحمل ELHEMAL, vel ELHAMEL. Nam tam Arabibus, quam Hollādis HAMEL eſt Aries: TAVRVS. ATAVR. الثور Vnde Pleiades ATAVRIA الثريا quod in Tauri aſteriſmo comprehĕdantur. λαμπαδίας lucida Sucularum ALDEBARAN. الدبران quod omnino Græco nomini reſpondet. Nam Sidera dicuntur διὰ τῶν λαμπαδίων. Vnde propter دبارب eandem claritatem Ptolemæo dicitur ὑπόκιρρος. Arabes ἀειζωος interpretantur, quod etiam eſſet Aben Ezra Aſtrologus Amos v, 8. ait Hebraice אָרוֹם مريا. vocari, id eſt ὑπόκιρρον, vt etiam vocatur a Ptolemæo. Addit præterea lingua Iſmaelitica dictam سهيل Ita haberet duo nomina. Sed Rabbi Iona, citante Kimhi, Iſaiæ XIII, 10, ſcribit eam eſſe, quæ dicitur in Bibliis כסיל. vbi perperam סואל pro סהיל editum eſt.

GEMINI. ELGEVZE. الجوزا RAZALGEVZE. راس الجوزا caput Gemini. Quare Arabes ita tertium Signum Zodiaci vocent, quum id verbum multa ſignificet in Arabiſmo, cauſſam comminiſci non poſſum. Prior Geminorum AVELLAR اولر Sed ſcribendum اولن APHELLAN. Ἀπόλλων. Alter ابركلوس. ABRACALEVS Vno punctulo amplius facies IRACLEVS ابركلوس Ἡρακλῆς. In Mappa pro Geminis duo pauo اىراكلوس nes ſubſtituti.

CANCER. ASARTAN السرطان MELLEF. τὸ νεφελοειδὲς, ad verbum مالف, cōcretum. συστροφή. Sed proprie συστροφὴ in Tetrabiblo vertitur ALATHA علثة. quod quater ibidem reperies: in Scorpione, Sagittario, Cepheo, & Perſeo. Inuenitur quoque in Æthiopiſmo. Nam vbi in Græco eſt συστροφὴ, in Æthiopico eſt ሞ V ለ T :: מַעֲלָה Sed Arabes quid ibi eſſet συστροφὴ non intellexerunt. quæ in aſteriſmis nihil aliud quam denſitatem ſignificat.

LEO. ASIT. اسد ASID rectius erat. Sed non ſemel monuimus D finale in his commutari cum T. KALBELASIT. قلب الاسد id eſt καρδία λέοντος. Eſt enim, quæ Græcis βασιλίσκος, Tuberoni Regia ſtella dicta. DE-

NEBELASIT ذنب الاسد cauda Leonis.

VIRGO. ELADARI. العذرى

Sed frequentius vocatur SVNBALA. سنبلة id eſt σάχυς. Pro Virginis imagine, Mappa habet manipulum ſpicarum. Vnde nomen Signo Arabibus. Spica ipſa dicitur AZIMECH ALAACEL. Scribendum profectò HAZIMETH ALHACEL. حزمة الحصاد Eſt manipulus farraginis δέσμη τοῦ χόρτου. Et ſane pro Virginis tota forma manipulus farraginis in Mappa pictus eſt. In Baal Aruc ita legimus. אֲלוּמָּה שֶׁל שִׁבּוֹלִים וּבְלָשׁוֹן עֲרָבִי הַזּוֹמָה hoc eſt: manipulus ſpicarum. & in lingua Arabica הַזּוֹמָה. Sed fallitur doctus ille Magiſter. Nam חזמה per ח Arabice dicitur, non per ה. Itaque caute ſtudioſi Arabica Iudæorum legant. Quum enim ipſi ea ſcribant charactere ſuo, non Arabico, multas literas perperam commutant, vt hic Heth, pro He. alibi כ pro خ, ג pro غ. Hoc poteſt tironibus imponere. Idem abuſus ح, in Syrorum Arabicis charactere Syriaco conſcriptis. Samaritani tamen nullam literam pro alia cōmutant in iis ſaltem ſcriptis illorum, quæ penes nos ſunt. In aliis exemplaribus reperio ELGAZEL الغازل τὸ νῆθρον, fuſus: quod melius conueniret aſteriſmo Græco, in quo Virgo ſpicum tenet pendens inſtar fuſi. Sed profectò corruptum ex ALHACEL.

LIBRA. ميزان MIZAN. Hebræis מֹאזְנַיִם. ZVBENESCHEMALI زبان الشمالي χηλαὶ βόρειος. ZVBENELGENVBI. زبان الجنوبي χηλαὶ νότιος.

SCORPIVS. ALATRAB. Scribe ALACRAB. العقراب KALBELACRAB قلب العقراب Cor Scorpionis, hoc eſt ὁ ἀντάρης. LESCHAT. لسعة Melius LESATH. Eſt enim Sin nō Schin. Hebræis עֲקִיצָה. Proprie ſignificat ictum, quem Scorpius facit, & alia animalia, quæ ictu, non morſu lædunt, vt Draco marinus, & Scorpæna. Ita ſemper apud Auiſennam. Hoc nomine vocatur τὸ κέντρον τοῦ σκορπίου. Dicitur & SCHOMLEK. Sed id non eſt Arabicum. Quare tranſpoſitio facta videtur MOSCLEK مشلاق. Id eſt arcuatio caudæ. flexus, illaqueatio. Non enim de ſpiculo

caudæ intelligi poteſt, ſed de toto flexu, & ambitu.

SAGITTARIVS. ELKVSV. vel ELCAVSV. القوس id eſt arcus. In Mappa pro Sagittario Pharetra poſita eſt: quia non pingunt humanas facies.

CAPRICORNVS. ALGEDI الجدي Id eſt Caper. DENEBELGEDI. ذنب الجدي Cauda Capri.

AQV[illegible]S. [illegible]ELEV. الدلو Situla. ἡ κάλπις, quæ attribuitur Aquario.

PISCES. ELHAVT. الحوت hoc eſt ὁ ἰχθύς, nō autem τὼ ἰχθύε الحيتان aut ELHAVTAINE. الحوتين quia vt ſupra diximus, Arabibus alter ex duobus, nempe boreus cum Andromedæ aſteriſmo commiſcetur. Alter, hoc eſt ὁ νότιος, pro ſigno vltimo Zodiaci habetur. Ideo ſingulariter tantum dicitur Piſcis, non Piſces. Piſcis autem iſte auſtralior, non, vt in aſteriſmis Græcis, vinculo, quod λίνον dicitur, cum altero Piſce borealiore vinctus eſt, ſed cum Ceto. quod ridiculum. Illud λίνον perperam Arabes interpretes Almageſti ληνὸν legerunt. Vertunt enim torcular. id eſt بل.

CETVS. ELCAITOS. القيطس in Mappa. Græcum eſt. MONKARELKAITOS منقار القيطس Roſtrum Ceti. BATANELKAITOS بطن القيطس venter Ceti.

ORION. AVDAX. الشجاع quo nomine etiam Hydra vocatur. BELLATOR محارب SVBLIMATVS على مشرف مرتفع IVGVLA Latinis. Sane ita Arabibus dictus videtur, quum ſtellam in humero poſitam, vocant باط الجوزا BETELGEVZE. Axillam Geuze. Nam جوزه eſt, quam vulgo vocant Nucem iuguli, hoc eſt guttur, GIGAS, ELGEBAR الجبار quod & ipſum eſt ab Hebraico גִּבּוֹר Idem & FORTISSIMVS dicitur. quod nihil aliud, quam Elgebar. RIGELELGEBAR. رجل الجبار Pes Gigantis, vel fortiſſimi. In Mappa Orion neque nomine neque figura exprimitur. quod miramur.

FLVVIVS. ENAR. النهر ACARNAR اخر النهر vel اخرنهر vt ſemper ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ, vocatur a Ptolemæo in Libello περὶ ἀπλανῶν ANGETENAR. Omnino legendum ANCHENETENAR انحناة النهر. hoc eſt ἐπιστροφὴ τοῦ ποταμοῦ, vt vocatur a Ptolemæo. Alibi admonemus cōmutationem factam CH cum G.

LEPVS. ELARNEB. الارنب in Mappa. Hebraicum הָאַרְנֶבֶת.

CANIS. ELHABOR. Scribe ELCHABAR. كلب الكبر Canis magnus. vel كلب الاكبر Canis maior, vt in Mappa. Sirius lucidiſſima in ore in Tetrabiblo ELSCHEERE الشعرى Auiſennæ. dictus a voce شعر quod apud eundem ὑδροφοβίαν ſignificat, nempe morbum, quo & canes rabioſi & ab illis morſi afficiuntur. Alibi reperio SCHEEREELIEMENI. Illa poſterior vox dextrum ſignificat. Videtur igitur hunc maiorem dextrum dicere, illum minorem, nempe τὸ σείκωνα ſiniſtrum. Fortaſſe alia ratio adduci poteſt. Nam in Tetrabiblo Latina legitur GEMINA non IEMENI.

PROCYON. KELBELAZGVAR. كلب الاصغر In Mappa. Alibi dicitur ALGOMEIZA الجميزة id eſt συκάμινος, Morus. Quare ita Procyon ab illis fanaticis vocetur, non magis quærendum, quam quare Gallina dicitur Roſa ab iiſdem: aut quare Gemini ſunt Pauones, Andromeda vitulus marinus, Heniochus mulus clitellatus. In Tetrabilo Latina PRIMVS CANIS. id eſt مقدم الكلب. quod anticipans Canem ſignificat, non primus Canis.

NAVIS. MERKEB. مركاب In Mappa SEPHINA, quod & Syriacū eſt. سفينة

HYDRA. In Aſteriſmis Almageſti ASVIA. recte. الشجاع vt etiam extat in Mappa. Id verbi Arabibus eſt magnanimus: atq. adeo ita Hydra vocatur libro primo Tetrabibli Latinæ ex Arabico conuerſæ. Proprie eſt Audax: quod nomen conuenit etiam Orioni. ASVIA eſt triſyllabum. Nam in ſyllaba vltima IA, litera I eſt conſonans Hiſpanica, quomodo ſuum Gim pronunciant Arabes, quaſi ἀσύγια, non ἀσβία.

CORVVS. ALGORAB الغرب Ita etiam in Mappa. Eſt Hebraicæ originis.

CRATER. ELKAS الكاس quod Hebræum eſt כוס. In Mappa dicitur الباطة Hoc ego alibi non legi. In Tetrabiblo: *quæ in calce conſtituuntur.* Legendum *in calice.*

CENTAVRVS. قنطورس Græcum. Ita in Mappa.

BESTIA CENTAVRI. ASIDA in Mappa اسدة id eſt Leæna. Sed quum θηρίον Græcis dicatur, illi verbo melius reſponderet Arabicum السبع. quod proprie de feris nocentibus Leone, Tigride, lupo dicitur: quod Hebræis eſt חַיָּה רָעָה vel חַיַּת הַיַּעַר.

ARA. Male in Mappa مجمارة pro ماجمرة. Hoc eſt prunarum conceptaculum, Ignitabulum, batillus, πυρεῖον. Hebraice מַחְתָּה Sic vertitur a Saadia Gaon Rabbino.

CORONA AVSTRINA. اكليل الجنوبي etiam Mappæ.

PISCVS AVSTRINVS حوت الجنوبى Sic etiam in Mappa. Lucida in ore. FVMAHANT. Lege: FVMAHAVT. Melius فم الحوت FVMALHAVT. Os piſcis. στόμα τοῦ ἰχθύος.

Hæc tantum meminimus. Cætera diſcutiant alij. Præſtaret tamen ab hac nominum barbarie abſtinere. Vtri enim potius ſequendi? Græci, qui hæc primi & recte oſtenderunt, an Arabes, qui barbaris figmentis deformarunt? Dum enim humanam effigiem referre illis religio eſt, omnes fere cæleſtes imagines ridiculis monſtris interpolarunt. Aquarius ipſis eſt mulus clitellatus cum duobus doliis. Gemini duo pauones. Virgo manipulus ſpicarum. Centaurus vrſus equo commiſſus. Heniochus Mulus item clitellatus, freno iuxta appoſito extra aſteriſmum cum ſtellis ſuis, quæ tamen nullæ ſunt in freno Heniochi Græcanici. Ophiuchus eſt Ciconia, aut Grus. Ingeniculatus Cæmelus cum inſtrato ſuo. Sagittarius pharetra ſola. Caſſiepea canis in ſeliquaſtro. Andromeda phoca, aut vitulus marinus. Cepheus canis. Bootes figura, quam ſcripto exprimere non poſſum. Denique dum humanam effigiem reiiciunt, humanum intellectum abdicarunt

abdicarunt. Quomodo enim humana ſigna a ferinis diſtinguunt, ſi nulla apud illos humana ſunt? Quomodo manum Bootæ deſignabunt, ſi beſtia pro homine picta, aut figura, quæ omnino beſtia non eſt, in Mappa manum non habet? Sed illi profitentur ſe nolle Græcorum & Chriſtianorum imagines ſequi. Noſtri vero artifices, qui Græcos ſequuntur, vt velle videntur, quantum ab illis imprudentes diſcedunt? De Lyra ſuperius demonſtratum a nobis, quantum eos fugiat ratio. Neque nego quædam propter cōmoditatem melius mutari: vt feciſſe ſe profitetur Ptolemæus in aſteriſmis Hipparchi. Hoc locum habet, quando diſtantiæ Stellarum accuratius obſeruatæ ſunt, vt proxime fecit vir nobiliſſimus Tycho Brahe Danus, cuius obſeruationes veterum conatus caſtigant in multis. Itaque ratione diſtantiarum picturæ finiendæ. Nam ſi duæ ſtellæ humeros, verbi gratia, corporis humani deſignant, aliæ duæ, quæ pedes referre debent, longinquiores aut propriores ſunt, quàm vt vlla ſymmetria corporis humani ſeruari poſſit, relatione ad humeros facta: tunc quidem alius rei commodius imago deſignabitur, quam hominis. aut ſaltem ſi hominis forma retinenda, aliæ deſignationes membrorum inſtituendæ. In his igitur dominetur ratio interuallorum. In quibus autem eadem diſtantia cum veteribus obſeruationibus conuenit, quæ inuidia eſt, veterum deſignationes ſequi? Theon vult omnes imagines in cælo conuerſis ad nos tergis eſſe, at in ſolidis ſphæris pingi debere vultibus ad nos conuerſis. neque in ea re aliquid nouum dicit. Nam ſi in curua ſuperficie dorſa ſunt, omnino in conuexa partes ſupinæ eſſe debent: & contra. Quare cum cæli ſuperficies nobis obiecta ſit curua, globorum autem connexa, neceſſe, vt quorum videmus terga in cælo, eorum partes ſupinas in globo pingamus. Melius Hipparchus conſulens vtilitati, negat dorſa ad nos conuertenda, niſi vbi aliquid κατάχαρον fuerit, id eſt, niſi quæ fuerint in partibus poſterioribus deſignanda, vt in Lyræ teſtitudine omnes ſtellæ deſignatæ in prona parte, non in ſupina. Sic Andromeda, ſic Orion κατάγεαροι ſunt. Quædam etiam nudæ ſunt, vt Ophiuchus, & Ingeniculus. De Heniocho neque negare nudum eſſe, neque affirmare poſſumus. Sane in aſteriſmis περιπόδιον illi attribuitur, hoc eſt limbus veſtis, quod περιπόδιον ζύρμα in aſteriſmo Virginis vocatur. Bootes vero non totus veſtitus eſt, quod iſtis videtur,

ſed cinctutus, hoc eſt ἐν περιζώματι. περίζωμα eſt pannus, qui cingulo ſupra ilia, infra mamillas ſubſtringitur, qualis habitus veterum poparum. Hoc, quod a Zona infra genua demiſſum eſt, Hiſpani & mei Aquitani *Faldas* vocant. Quare in Zona duæ ſtellæ ſunt quartæ magnitudinis, lucidiſſima autem vna in limbo, ſiue fimbriis perizomatis, quæ Arcturos dicitur. In hoc aſteriſmo commoditas quædam mutauit. Nam Arcturos olim in Zona deſignabatur ab Eudoxo, Arato, Eratoſthene, Manilio, Hipparcho. alij poſtea & Ptolemæus in fimbrias perizomatis tranſtulerunt. Totus igitur aſteriſmus mutandus fuit, non forma. Eodem modo poſteriores Vergilias a cæſura Tauri, ad originem ceruicis traduxerunt. Manilius & alij veteres Aquarij fuſionem a gemello piſce notio, & a ſolitario notio deglutiri putabant. Poſteriores a ſolo ſolitario. Sic Ptolemæus quædam in deſcriptionibus Hipparchi emendauit, vt ipſemet monuit. Georgius Trapezuntius, & eum ſequutus Copernicus ἀνὴρ παντὸς λόγου κρείττων, in aſteriſmo Bootæ, quod περίζωμα & ζώνην idem eſſe putarent, ζώνην quidem retinuerunt, perizoma induxerunt, ſine quo tamen Arcturo locus deſignari nō poteſt ex mēte Ptolemæi. Hipparchus & Ptolemæus ſiniſtram alam Auis propiorē Eclipticæ facit, quo nomine κατάχαρος omnino eſſe debet. hoc eſt, ſtellæ eius in parte auerſa, non aduerſa ponendæ, vt loquitur Ariſtoteles, ἐν τῷ πρανεῖ, vt Arabes بادبار ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ ὑπτίῳ: ac proinde crura eius extra filum corporis eiicienda, vt in illis ſtellæ ſtatui poſſint. At recentiores ſupina parte ad nos conuerſa pingunt: in quo nulla neceſſitas eos coegit, nulla commoditas perſuaſit a veteribus deſciſcere. Sagittarius omnino chlamydatus pingēdus. Chlamydem illam aſteriſmi vocant ἐφαπτίδα, quo brachium pugnaturi, aut cum feris congredientes inuoluebant. Ideo recte Grammatici συῤῥαμμάτιόν τι definiunt, ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πλησιάντες, ἢ οἱ θηρῶντες. Hoc habebat in animo Pacuuius: ——— *chlamide clupeat brachium.* Dicta autem ἐφαπτὶς ἀπὸ τοῦ ἐφάπτεσθαι, id eſt ἀρτᾶν, vt etiam auctor Etymologici recte exponit. Suſpendebatur enim nodo e collo inſtar Paludamenti Romani, hoc vno diſcrepans, quod breuior eſſet. Non enim a tangendo dicta, quod putant interpretes Almageſti Arabes. Vbi enim Ptolemæus habebat ἐφαπτίδα, ipſi contactum vertunt. Si iſtos contactus ſequimur, quomodo deſignabimus τὸν βόρειον ἐφαπτίδα καὶ

διὰ καὶ τὸ νότιον ἐφαπτίδα? Nauis figura reuocanda eſt ex veteribus numiſmatis, vt pars puppis, quæ χηνίσκος dicebatur, referri poſſit. Sed hæc nimio plus ſatis. Vereor enim, ne quibus prodeſſe volumus, ipſi nobiſcum vltro expoſtulatum veniant. Antequam vero hinc diſcedimus, depromemus quædam priſcæ Ægyptiorum θεουργίας ex eorum Myriogeneſi & monomœriis, vt quidem ea Arabes maleferiati a maleferiatis acceperunt. Non enim omittenda erant, præſertim quum ſimilia ex Aben Ezra antea dederimus, quæ μορφώσεις habent ab illis Græcorum longe diuerſas. Vt autem illa per denos gradus Decanorum, ſic hæc per ſingulos relata ſunt, quæ propria monomœriarum doctrina eſt. Hæc nos ideo proponimus, vt ματαιοτεχνίας potius traducamus, quam vt in illis aliquid vllius bonæ frugis eſſe putemus. Imo contra hæc omnia tam digna illorum otio, qui hæc commenti ſunt, iudicamus, quam indigna occupationibus eorum, qui nobilioribus curis capiuntur.

MONOMŒRIARVM

ASCENDENTES IN SINGVLIS SIGNIS CVM SIGNIFICATIONIBVS ET DECANIS SVIS ÆGYPTIACIS.

ARIES.

♂ Primus Decanus ASICCAN *Martis: audaciæ, fortitudinis, elationis, inuerecundiæ.*

Grad.		
I	VIR dextra falcem tenens, ſiniſtra balliſtam.	Natus aliquando laborabit, aliquando bella geret.
II	Vir capite canino, dextra protenſa, læua baculum gerens.	Natus rixoſus erit, & inuidus.
III	Vir dextra oſtendẽs varia Mundi, ſiniſtra zonæ adpoſita.	Natus pacis amator erit.
IIII	Vir criſpo capillo, dextra manu accipitrẽ, ſiniſtra flagellum tenens.	Natus raro diteſcet, acquiſita diſperdet.
V	Viri duo, alter ſecuri ligna fin-	Natus paterfamilias appellabi-

dens

	dens alter dextra ſceptrum geſtans.	tur.
VI	Rex coronatus, dextra pomum imperiale, ſiniſtra ſceptrum tenens.	Natus cognatos & vicinos ſuperabit.
VII	Cataphractus, ſagittam manu geſtans.	Natus in cuſtodia ſui ſataget.
VIII	Vir galeatus, cætera inermis dextra balliſtam gerens.	Natus contentioſus erit, & homicida.
IX	Vir capite nudo, cætera veſtitus, læua gladium tenens.	Natus verboſus erit, & ſemper admirabundus.
X	Vir vrſum cuſpide transfigens.	Natus venator erit.

☉ *Secundus Decanus* SENACHER, *Solis; nobilitatis, magnanimitatis, regni, & magni dominij.*

XI	Mulier ſtans, dextra manu colum geſtans.	Natus hoſpitalis erit.
XII	Aquila paſſis alis ſubiectos pullos ſuos circumuolitans.	Natus eleuari cupiet.
XIII	Vir gracilis dextra hircum cornibus apprehendens.	Natus mirus homo erit.
XIIII	Vir ſtans, ambabus manibus catena vinctis.	Natus ſæpe in carcerem coniicietur.
XV	Vir loricatus, capite nudo, paſſis brachiis.	Natus furax erit, & tenebrio.
XVI	Vir ligone operans. Aliter: vir ex vrceolo aquã effundens.	Natus aut agricola, aut piſcator erit.
XVII	Vir ſericatus otioſus ſtans.	Natus delicatus erit.
XVIII	Mulier throno inſidens, dextra manu eleuata.	Natus pacem amabit.
XIX	Vir ſtans, theſaurum manibus indicans.	Natus erit furax & tenebrio.
XX	Vir galeatus cum penna Sthrutiocameli taurum equitans, equum ſiniſtra trahens.	Natus malitioſus erit.

♀ *Tertius Decanus* ACENTACER, *Veneris: ſolertiæ, manſuetudinis, ludorum, iocorum, munditiarum.*

XXI	Canis clunibus inſidens ore ad Leonem & ipſum quoque clunibus inſidentẽ conuerſo.	Natus fidelis erit ſocius.
XXII	Vrſus clunibus inſidẽs, trabem ore mordicus tenens.	Natus malus erit ſocius.
XXIII	Tres ſerpentes cum totidem pugnantes.	Natus multos inimicos habebit.
XXIIII	Mulier nuda perizomate ſuccincta, dextra manu porrecta.	Mulier optat virum, aut vir mulierem.
XXV	Vir criſpo capillo arietem equitans.	Natus ciuibus dominari volet.
XXVI	Sol in Solem radios iaciens.	Natus principatum obtinebit.
XXVII	Draco magnus humi porrectus.	Natus potens erit in ſenectute.
XXVIII	Mulier ſtans veſtibus eleganter culta.	Natus hilaris, & placidus erit.
XXIX	Vir manibus ſerram tenens.	Natus labore ſibi & vxori victum quæret.
XXX	Mulier ſeuera equum inſtratum manu dextra trahens.	Natus in alios imperium habere volet.

TAVRVS.

☿ *Primus Decanus* ASICATH, *Mercurij: arationis, ſationis, ſtructuræ, deductionis coloniarum, ſcientiarum ciuilium, Geometriæ.*

I	Vir baculo taurum agens ad macellum.	Natus carnifex erit.
II	Mulier manu caudam equi apprehendens.	Natus otioſus erit.
III	Vetula peplata. Alias mulier verenda ſubligaculo tecta.	Nata in ſenectute virum appetet, & cupiet iuuenis videri.
IIII	Mulier dextra flagrum tenens.	Natus iracundus erit.
V	Bos in aheno ſedens.	Natus hoſpitalis erit.
VI	Vir triceps, dextra porrecta indicans.	Natus ſapiens erit & illuſtris.
VII	Mulier formoſa ſtans.	Natus ſuperbus erit.

VIII	Mulier triſtis in ſeliquaſtro ſedens.	Natus triſtis & abiectus erit.
IX	Vir flagellum geſtans agnos & capras paſcens.	Natus opilio erit & bubulcus.
X	Duæ mulieres ſimul ſtantes cane inter ambas ludente.	Natus otioſus erit, rebus Venereis operam dans.

☽ *Secundus Decanus* VIROASO, *Lunæ: potentiæ, nobilitatis, dignitatis, imperij in gentes.*

XI	Auis magna inſtar corui, ſtans.	Natus erit auarus.
XII	Mulieres duæ ſtantes, manibus copulatis.	Natus bonæ voluntatis erit.
XIII	Duæ mulieres inuicem ſe verberantes.	Natus rixoſus erit.
XIIII	Vir manu baculum tenens.	Natus dirimet litigantes.
XV	Septem aues in aere volantes.	Natus inſtabilis erit.
XVI	Vir ſedens ſuper aſino.	Natus piger erit, tardus in omnibus.
XVII	Taurus ad arborẽ per medium corporis alligatus.	Natus quotidie negotiis laborioſis implicabitur.
XVIII	Duo tauri capitibus ſeſe incurſantes.	Natus furioſus erit.
XIX	Mulier aquam ex olla in aliam transfundens.	Natus dulcia verba dabit.
XX	Duo canes ſe inuicẽ mordẽtes.	Natus inuidus erit.

♄ *Tertius Decanus* AHARPH, *Saturni: miſeriæ, ſeruitutis, feritatis, neceſſitatis, vilitatis.*

XXI	Vrſus retro reſpiciens.	Naſcetur maleuolus, & iracundus.
XXII	Tres viri manibus ſe tenentes.	Naſcetur ἄστεργος.
XXIII	Vir in tergum cadens.	Natus per omnia infelix erit.
XXIIII	Vir incuruus baculo incumbens.	Natus imbecillus erit in iis, quæ faciet.
XXV	Vir inſiſtens baculo.	Naſcetur fortis in factis ſuis.
XXVI	Vir ſtans, manu indicans.	Natus erit pacificus.
XXVII	Ager cum ſegete. Alias manipuli non colligati.	Natus diuitias coget.
XXVIII	Mulier freno equum trahens.	Natus volet aliis dominari.

XXIX

XXIX	Mulier freno aſinum trahens. alias hircũ.cornibus trahens.	Nata volet imperare viro.
XXX	Structura ſpecioſa.	Delectabile factum ſignificat.

GEMINI.

♃ *Primus Decanus* THESOGAR, *Iouis: Tabellionatus, calculi dati & accepti, petitionum, ſcientiarum inutilium.*

I	Duo viri manibus per mutua connexis.	Naſcetur hilaris.
II	Vir vnus duos nudos trahens.	Naſcetur furum captor.
III	Vir teſtudine canens.	Natus homines oblectabit.
IIII	Vir vxorem manu trahens.	Naſcetur hoſpitalis.
V	Vir ſiniſtra balliſtam, dextra zonam gerens.	Natus accinget ſe ad bellum.
VI	Vir dextra libram tenens.	Naſcetur Mercator.
VII	Duæ ſpõſæ manibus copulatis.	Natus vxorem ducet.
VIII	Faber ferrum cudens. mulier ſtans otioſa.	Naſcetur fugitans laboris.
IX	Rex ſedens pomum, ſiue pilam mundi dextra gerens, ſceptrum ſiniſtra.	Natus imperium obtinebit.
X	Vir virum eleuans humo.	Natus amice cũm omniũ moribus conueniet.

♂ *Secundus Decanus* VERASVA, *Martis: anguſtiarum, laboris, inquiſitionis rerum ærumnoſæ, agilitatis indecoræ.*

XI	Aquila tres pullos ſuos ſuperuolitans.	Naſcetur auguriis deditus.
XII	Duæ mulieres ſtantes & flẽtes.	Natus triſtis erit.
XIII	Tres corui vna ſtantes.	Naſcetur inuidus, & auatus.
XIIII	Duæ vulpes gallinas vorantes.	Naſcetur guloſus, & auarus.
XV	Vir ſeptem habens capita.	Natus multorum ſenſuum erit.
XVI	Pons vltra aquas.	Natus laborabit ſine fructu.
XVII	Vir ſine manibus ſtans otioſus.	Naſcetur homo nulli rei.
XVIII	Vulpes velociter currens.	Natus ſemper laborabit.
XIX	Ærumnoſus baculum geſtans.	Natus viator erit.
XX	Serpentes tres in terra proſtrati.	Natus ſapiens erit.

☉ *Tertius Decanus* TEPISATOSOA, *Solis: obliuionis, dedignationum, iocandi, cauillandi, futilia audiendi.*

XXI	Vir ſedens in equo.	Natus cliens erit.
XXII	Duæ aues colloquium ſimul ſerentes.	Naſcetur auceps.
XXIII	Vir decrepitus innitens baculo.	Naſcetur ærūnoſus, & otioſus.
XXIIII	Duæ mulieres congratulantes, & ſedentes.	Natus erit lætus.
XXV	Vir librū apertū manu tenens.	Naſcetur ſtudioſus.
XXVI	Duo canes inuicem mordentes.	Naſcetur litigioſus.
XXVII	Mulier otioſa ſtans & flens.	Natus erit vagabundus.
XXVIII	Duo tauri, alter altero maior.	Naſcetur laborioſus.
XXIX	Canes tres currentes contrario itinere.	Naſcetur venator nobilium.
XXX	Duo viri ſingulos canes trahentes.	Naſcetur venator Principum.

CANCER.

♀ *Primus Decanus* SOTHIS, *Veneris: alacritatis, communionis, amabilitatis.*

I	Vir & mulier manibus copulatis congratulantes.	Naſcetur lætus, & amabilis.
II	Mulieres duo otioſæ inſtar duarum torrium ſtantes.	Naſcetur otioſus.
III	Duo viri ſtantes coram duabus mulieribus ſedentibus.	Natus alteri ad libitum ſeruiet,
IIII	Virgo ſtans otioſa virum exſpectando.	Naſcetur libidinoſus.
V	Mulier ſtans virū exſpectando.	Naſcetur luxurioſus.
VI	Vir capram tenens in olla ærea.	Naſcetur fatuus.
VII	Vir Zona capram trahens.	Naſcetur carnifex.
VIII	Mulier ſtans poſt domum ſeſe abſcondens.	Naſcetur piger atque laſciuus.
IX	Mulier dextra fuſum tenens.	Natus laborioſus erit.
X	Vir dextra ciſtam tenens.	Natus laborioſus erit.

☿ *Secundus Decanus* SYTH, *Mercurij: iocoſitatis, confabulationis mulierum, diuitiarum, vbertatis.*

XI	Nauis ſtans in aquis.	Natus piſcator erit.
XII	Vir ſpolium animalis humero portans.	Natus cerdo erit.
XIII	Puer ſedens librum apertum tenens cum calamo.	Natus ſtudioſus erit.
XIIII	Agnus coronã habens auream in capite.	Naſcetur aurifaber.
XV	Rex murium ſuper tecto recubans in nido ſuo.	Natus continebit ſe intra domum.
XVI	Auis pedibus ſerpẽtem tenens.	Natus gaudebit.
XVII	Mulier ſtans otioſa.	Naſcetur piger.
XVIII	Duæ mulieres alea ludentes.	Natus gaudebit.
XIX	Vir cuſpidem dextra, ſiniſtra fiſtulam tenens.	Naſcetur hiſtrio.
XX	Canis ſedens in curru,	Naſcetur piger.

☽ *Tertius Decanus* THVIMIS, *Lunæ: venationis, retrahendi fugitiuos, armis res repetendi, aduerſandi omnibus.*

XXI	Currus ſtans vacuus.	Natus vanis operam dabit.
XXII	Vir ſtans otioſus.	Natus piger erit.
XXIII	Aqua profluens.	Naſcetur inſtabilis.
XXIIII	Equus Equum inſiliens.	Natus ſuper alios euehi volet ad culmen dignitatum.
XXV	Equus liber vagans in campeſtribus.	Natus erit inſtabilis.
XXVI	Aqua fluens ex montibus.	Natus mobilis erit.
XXVII	Equus frenatus.	Natus ſeruiet.
XXVIII	Duo viri ſub arbore ſedentes, auem in arbore aſpicientes.	Naſcetur otioſus.
XXIX	Vir ſuſpenſus in patibulo.	Natus fur erit.
XXX	Nauis fluitans in aquis.	Naſcetur nauta aut piſcator.

LEO.

♄ *Primus Decanus* APHRVIMIS, *Saturni: crudelitatis, maleficiorum, violentiæ, patientiæ laborum, audaciæ, libidinis.*

I	Vir tenẽs dextra caput Leonis.	Natus fortis erit.
II	Nauis vno latere inclinata in aquas.	Natus in aquis infortunatus erit.
III	Vir ſedens in ſcabello triſtis.	Natus erit triſtis.
IIII	Piſcis natans in aquis.	Naſcetur prudens, & aſtutus, magnatibus ſuſpiciendus.
V	Serpens tortuoſe humi iacens.	Naſcetur inuidus.
VI	Vir ſtrictum gladium dextra tenens.	Natus rixoſus erit, aliis aduerſans.
VII	Vir leonem equitans.	Natus erit magnis viribus, & ſapiens.
VIII	Flamma ignis laborans in igne.	Natus opera ignis exercebit.
IX	Vir ornatus & veſtimẽtis cultus	Naſcetur ſuperbus.
X	Mors ſtans, manibus falcem tenens.	Naſcetur homicida.

♃ *Secundus Decanus* SITHACER, *Iouis: rixarum neſciorum, neceßitatis miſerorum, victoriæ vilium per neſcios, occaſionem enſes diſtringendi, præliorum.*

XI	Mulier ſtans, ventrem denudans.	Naſcetur impudicus.
XII	Mulier bene ornata, & formoſa.	Naſcetur caſtus & pudicus.
XIII	Taurus in paſcuis ſtans,	Naſcetur ſtabilis in factis ſuis.
XIIII	Vir ſtans otioſus.	Natus otioſus erit.
XV	Canis aut leo in gramine iacens.	Natus fortis erit.
XVI	Aſinus frenatus.	Natus indiſciplinabilis erit.
XVII	Camelus ſtans.	Naſcetur animoſus ac fortis.
XVIII	Clauis cellularia.	Natus poteſtatem obtinebit.
XIX	Vir freno equum trahens.	Natus cliens erit.
XX	Manus chartam tenens	Natus nuncius erit.

♂ *Tertius*

♂ *Tertius Decanus* PHVONISIE, *Martis: amoris, ſocietatis, non decedendi de iure ſuo pro rixis vitandis.*

XXI	Vir manu clauem tenens.	Naſcetur hoſpitalis.
XXII	Vir iacens vt mortuus.	Natus imbecillus erit.
XXIII	Vir biceps.	Natus erit diuerſorũ ſenſuum.
XXIIII	Vir dextra ſerram tenens.	Natus ſapientiam meditabitur.
XXV	Vir natans in aquis.	Natus piſcator erit.
XXVI	Vir ligone operans.	Naſcetur agricola.
XXVII	Vir falcem dextra tenens.	Naſcetur laboris ſtudioſus.
XXVIII	Tres viri ſimul deambulantes.	Natus otioſus erit.
XXIX	Vir & mulier manus copulãtes	Natus amabilis erit.
XXX	Vir in equo ſedens, vt ſeruus.	Natus alienus ſeruiet.

VIRGO.

☉ *Primus Decanus* THVMIS, *Solis: ſeminandi, arandi, herbarum, vrbium condendarum, opum cogendarum, vitæ dirigendæ.*

I	Mulier bene ornata expectans ſpectaculum viri.	Naſcetur amator, aut amatrix.
II	Duæ mulieres otioſæ ſtantes.	Natus otioſus erit & vagabundus.
III	Vir librum rationum tenens manu ſua.	Naſcetur mercator.
IIII	Vir bobus arans.	Naſcetur agricola.
V	Aquila quieſcens.	Natus ſine labore mercator erit.
VI	Mulier bene ornata ſtans otioſa	Natus otioſus erit.
VII	Mulier ſimplex ſtans otioſa.	Naſcetur piger.
VIII	Vir ſub abiete ſedens.	Naſcetur paſtor.
IX	Mulier vultu rubicundo, bene ornata, ſtans otioſa.	Naſcetur iracundus atque otioſus.
X	Vir bene ornatus ſtans otioſus pomum manu tenens.	Natus deambulator erit.

♀ *Secundus Decanus* THOPITVS, *Veneris: quaſtus, opum cogendarum, auaritiæ,*

XI	Equus albus frenatus currens.	Natus velox erit.
XII	Vir nigro vultu, rubris indutus.	Natus malus erit.

XIII Duæ

XIII	Duæ mulieres roſas colligẽtes.	Natus iocoſus erit.
XIIII	Bos ſtans in paſcuis.	Naſcetur laborioſus.
XV	Duæ mulieres ſimul lætæ ſtãtes	Natus iucundus erit.
XVI	Duæ canes ſimul currentes.	Naſcetur venator.
XVII	Caſtrum pulchrum ſepe circundatum.	Natus tutus erit.
XVIII	Arbor frondoſa in gramine.	Natus ſiluis operabitur.
XIX	Vir ſedens in equo vt ſeruus.	Natus cliens & famulator erit.
XX	Auis Talpam aut Murem perſequens.	Natus alterius generis homini aduerſabitur.

☿ *Tertius Decanus* APHVT, *Mercurij: ſenectutis, debilitatis, pigritiæ, læſionis membrorum ex morbo, arbores euellendi, ciuitates deuaſtandi.*

XXI	Vir ſtans, dextra aurum, ſiniſtra argentum tenens.	Naſcetur diues.
XXII	Mulier nuda hircum & agnum humeris baiulans.	Naſcetur impudicus.
XXIII	Vir nauicula nauigans.	Naſcetur nauta.
XXIIII	Anſer collo ad pilam alligatus.	Natus reſtrictus erit ad laborẽ.
XXV	Vir funda lapidem mittens.	Natus litigioſus erit.
XXVI	Duo viri mutuo colloquentes.	Natus diſciplinatus erit.
XXVII	Mulieres duæ otioſæ ſtantes.	Natus otioſus erit.
XXVIII	Aues aliquot in terra, aliæ volantes.	Natus reditus multos habebit.
XXIX	Ros ſiue pluuia cadens ſuper gramen.	Naſcetur religioſus.
XXX	Mutus ſtans quietus.	Naſcetur fatuus.

LIBRA.

☽ *Primus Decanus* SERVCVTH, *Lunæ: iuſtitiæ, iuris, veritatis, auertendi ſortes ab imbecillis, adiuuandi miſeros & pauperes.*

I	Vir vtraq. manu ſpiculũ tenens	Naſcetur pugnator.
II	Neocorus cum Thuribulo.	Naſcetur religioſus.
III	Vir manibus & pedibus debilitatis.	Naſcetur miſer & laborioſus.

IIII	Vir aruum equis arans.	Naſcetur agricola.
V	Auis nigra rubris pedibus & roſtro.	Naſcetur craſſus.
VI	Vir aratrum trahens.	Naſcetur agricola ſine ſenſu.
VII	Vir dextra annulum tenens.	Naſcetur amator aut amatrix.
VIII	Mulier flens ſuper infirmo.	Natus triſtis erit.
IX	Vir dextra ſtrictum gladium in ſublime tenens.	Natus rixoſus erit.
X	Auis nigra roſtro humi inclinato.	Natus totus immundus erit.

♄ *Secundus Decanus* ATERECHINIS, *Saturni: quietis, vbertatis, vitæ bonæ ac ſecuræ.*

XI	Vir nigris vultu, & manibus, pedibus albis.	Naſcetur tardus & inſtabilis.
XII	Mulier ſtans circumſpiciens.	Naſcetur vagabũdus & otioſus
XIII	Vir & mulier a ſe inuicem deſciſcentes.	Natus contentioſus erit, & ab aliis diuiſus.
XIIII	Speculum magnum parieti appenſum.	Natus ſuperbus erit.
XV	Duo corda ſimul pendentia.	Natus mundanus erit.
XVI	Camelus currens.	Naſcetur fortis ac velox.
XVII	Merula dulce canens.	Naſcetur iocoſus.
XVIII	Villa cũ domibus bene ornatis.	Natus dominabitur rure.
XIX	Caſtrum pulchrum monti impoſitum.	Natus nobilis erit.
XX	Ara pulchra, bene inſtructa.	Natus religioſus erit.

♃ *Tertius Decanus* AREPIEN, *Iouis: guloſitatis, concubitus maſculorum, carminum hilarium, affectationis malorum ſaporum.*

XXI	Vir aſinũ aut equum equitans.	Natus eques erit, & ſeruus.
XXII	Equi duo ſellis inſtrati.	Natus multum appetet, parum adipiſcetur.
XXIII	Medicus vrinam per vitrum inſpiciens.	Naſcetur medicus.
XXIIII	Homo inferiori parte equus baculo draconẽ percutiens.	Naſcetur robuſtus.
XXV	Pauo ſtans in gramine.	Naſcetur ſuperbus.

XXVI	Vir leonem baculo percutiens.	Natus victor bello erit.
XXVII	Arbor frondoſa in horto.	Naſcetur olitor.
XXVIII	Vir ligone terram rimans.	Naſcetur laboris patiens.
XXIX	Mulier otioſa ſtans.	Naſcetur otioſus.
XXX	Lepus ex ſilua currens.	Natus inſtabilis erit.

SCORPIVS.

♂ Primus De[illegible] ACER, *Martis: rixarum, triſtitiarum, deceptionum, detractionum, perditionum, inſidiarum.*

I	Vir ſpiculum manu tenens.	Naſcetur fur & nequam.
II	Vir inſidens elephanto.	Naſcetur fortis & ſtabilis.
III	Vir ſtans otioſus.	Naſcetur malus & otioſus.
IIII	Cithara lætitiam ſignans.	Naſcetur iucundus.
V	Vir partibus inferioribus defectus.	Natus inchoabit, & non perficiet.
VI	Aſinus aut Equus frenatus, ſellis inſtratus.	Natus pauca perducet ad effectum.
VII	Vir ſedens marſupium dextra tenens, ſcyphum aureum ſiniſtra.	Naſcetur mercator & diues.
VIII	Gallus Gallinaceus magnus ſtans.	Natus ſcriptor erit.
IX	Puer in tina ſedens.	Natus nõ multi intellectus erit.
X	Facies multum diſtorta.	Natus mirabilis opinionis erit.

☉ Secundus Decanus TEPISEVTH, *Solis: deceptionum, detrectationum, nouas inimicitias inter homines ſerendi, & veteres confirmandi.*

XI	Vir cauda ſcorpionem tenens.	Naſcetur inuidus.
XII	Serpentem magnum muſcæ pungentes.	Naſcetur prudens, ſed malus.
XIII	Turris pulchra ac fortis.	Naſcetur robuſtus agricola.
XIIII	Puteus aquis manans.	Naſcetur mente inſtabili.
XV	Mulier pulchra ſtans otioſa.	Naſcetur otioſus.
XVI	Mulier pauperi dans eleemoſynam.	Naſcetur miſericors.
XVII	Lupus in campo currens.	Naſcetur raptor.

XVIII	Mulier poſt ianuam ſeſe abſcondens.	Naſcetur piger atque otioſus.
XIX	Canis rictu & auribus magnis.	Natus nobilis erit.
XX	Vir ſedens in camelo.	Naſcetur fortis.

♀ *Tertius Decanus* SENCI[illegible]R, *Veneris: bellorum, ebrietatis, violentiarum, ſcortationum cum ira, & præualentia.*

XXI	Equus liber in campo.	Natus ſine iugo erit.
XXII	Aqua magna fluens.	Naſcetur inſtabilis.
XXIII	Riuuli multi ex fontibus manantes.	Naſcetur inſtabilis.
XXIIII	Mulier dextra fuſum tenens.	Naſcetur laborioſus.
XXV	Lupus anſerem ore ferens.	Naſcetur furax & rapax.
XXVI	Vir veſtes humeris baiulans de ſpoliis.	Natus ſpoliator erit.
XXVII	Viri duo ſtantes & vna colloquentes.	Naſcetur iucundus ac ſocialis.
XXVIII	Ædificium aut Templum magnum.	Natus multum orationi operabitur.
XXIX	Magiſter ſedés cũ libro aperto.	Naſcetur ſtudioſus.
XXX	Serpens magno capite.	Naſcetur prudens.

SAGITTARIVS.

☿ *Primus Decanus* ERBGBVO, *Mercurij: audaciæ, libertatis, militiæ.*

I	Viri tres ſtantes ſine capitibus.	Naſcetur iuſtus ac religioſus.
II	Vir balliſta ſagittans.	Naſcetur rixoſus omni tẽpore.
III	Vir indutus flammeis in Ariete ſedens.	Naſcetur rixoſus.
IIII	Vir humero ſpiculũ baiulans.	Naſcetur ſpoliator.
V	Mulier dorſo cunas baiulans.	Natus laborioſus erit.
VI	Bos tricornis.	Naſcetur homo multorum intellectuum.
VII	Mulier ſtans otioſa.	Natus otioſus erit.
VIII	Duo viri talis ludétes ad mẽſam	Naſcetur aleo.
IX	Strues lignorum ardens.	Natus opera ignis exercebit.
	Portio auri, argenti, & plumbi in terra.	Naſcetur diues.

☽ *Secundus decanus* SAGEN, *Lunæ: timoris, ploratus, dolorum & ſibi ſemper timendi.*

xi	Simia inſidens lupo.	Natus alij dominabitur.
xii	Vir hircum equitans.	Natus omnibus contradicet.
xiii	Vir ſtans ligatis dorſo manibus	Natus vincetur.
xiiii	Magiſter librũ tenens apertum.	Natus doctus erit.
xv	Vir equo ſella inſtrato adambulans.	Naſcetur timidus.
xvi	Currus vacuus.	Naſcetur homo a ratiõe vacuus
xvii	Decrepitus innitens baculo.	Natus multum orabit.
xviii	Vir altera manu auem cauda tenens, altera facẽ accẽſam.	Naſcetur auceps.
xix	Domus circundata facibus ardentibus.	Natus laborioſus erit, metu vndique obſeſſus.
xx	Viri tres ambulantes connexis brachiis.	Naſcetur iocoſus ac ſocialis.

♄ *Tertius Decanus* CHENEN, *Saturni: obſtinationis in propoſito, contradictionis, dexteritatis in malo, rixis, & factis abominabilibus.*

xxi	Vir ſtans ornatu Doctoris.	Naſcetur ſapiens.
xxii	Duo viri mutuo ſe gladio perfodientes.	Naſcetur latro, aut homicida.
xxiii	Mulieres duo mutuo ſe pectora cultro transfigentes.	Naſcetur homicida.
xxiiii	Vir ſeſe gladio transfigens.	Natus ſibi ipſe damnũ inferet.
xxv	Vir humo vomens.	Naſcetur crapuloſus & laborioſus.
xxvi	Vir ludens bacillo ligneo.	Natus hiſtrio & iocoſus erit, id eſt geſticulator.
xxvii	Vir pendens manibus.	Naſcetur iocoſus, id eſt geſticulator.
xxviii	Vir ſedens in Camelo.	Naſcetur fortis.
xxix	Vir ſe de lecto in lectum reuoluens.	Natus puerilis erit.
xxx	Vir dextra ferreã ſoleam tenens	Naſcetur faber.

CAPRI-

CAPRICORNVS.

♃ Primus Decanus THEMESO, *Iouis: ſpatiandi, gaudendi, lucrandi, perdendi cum debilitate, ac vilitate.*

I	Duo viri in forma ſimiles.	Naſcetur amicabilis ac iucūdus
II	Vir ferens arundinem.	Natus ſine poteſtate erit.
III	Serpens magnus.	Natus ſapiens erit.
IIII	Duo raſtra in campo.	Naſcetur ruſticus.
V	Duæ portæ apertæ.	Naſcetur hoſpitalis.
VI	Vir baiulās canes humeris ſuis.	Naſcetur rixoſus.
VII	Duo viri cum muliere ſtantes.	Naſcetur iocoſus.
VIII	Manus auem tenens.	Naſcetur auceps.
IX	Vir in terram cadens.	Natus debilis erit.
X	Vir vtraq. manu ſingulas Vpupas ferens.	Natus auceps, aut venator erit.

♂ Secundus Decanus EPIMA, *Martis: quærendi de rebus, quæ ſciri non poſſunt, & ſciſcitandi ea, quæ ad finem perduci non poſſunt.*

XI	Rex coronatus literas accipit a nuncio.	Natus nuncius Principis erit.
XII	Vir velociter currens.	Naſcetur homo velox.
XIII	Vir humero portans exuuias hirci,	Natus carnifex erit.
XIIII	Manus ſpiculum tenens.	Naſcetur rixoſus.
XV	Vir ingeniculatus.	Natus nobilis erit.
XVI	Vir æquitans equo non frenato	Natus ſine poteſtate erit.
XVII	Vir Cynocephalus.	Naſcetur rixoſus.
XVIII	Vir dimidiatus.	Natus puſillanimus erit.
XIX	Vir quatuor pedes habens ſtans otioſus.	Natus quieſcet tūc, quum operandum erit.
XX	Simia in ſpeculo ſe intuens.	Naſcetur homo ſuperbus.

☉ Tertius decanus HOMOTH, *Solis: cupiditatis familiam gubernandi, non ſufficiendi ſibi, ſuſpicandi.*

XXI	Magiſter librum apertū tenens	Naſcetur homo doctus.
XXII	Vir ligone terram fodiens.	Natus agricola erit.

xxiii	Vir mulierem manu trahens.	Natus amator erit.
xxiiii	Doliarius dolia fabricans.	Natus artifex erit.
xxv	Vir manu auem geſtans.	Natus nobilis erit.
xxvi	Silua pulchris arboribus cōſita.	Natus ſiluis operabitur.
xxvii	Vir in gramine iacens.	Natus debilis erit.
xxviii	Vir terram ferens capite.	Natus diues erit.
xxix	Mulier pulchra in ſcabello ſedens.	Natus lætabundus erit.
xxx	Poſteriora piſcis.	Natus res inchoabit, neque abſoluet.

AQVARIVS.

♀ *Tertius Decanus* OROASOER, *Veneris: ærumnarum pro lucro, inquietudinis, laborum, minutionum, paupertatis, vilitatis.*

i	Vir ambabus manibus ſingulas aues tenens.	Natus auceps erit.
ii	Vir ambabus manibus caput ſuum tenens.	Natus triſtis erit.
iii	Vir vna manu caput ſuũ tenens	Natus dolore plenus erit.
iiii	Vir inequitans theſauro ſuo occluſo.	Natus mercator erit.
v	Mulier præcedēs viro ſequēte.	Natus ſollicitus erit.
vi	Vir ligneo bacillo ludens.	Natus iocoſus erit, id eſt geſticulator.
vii	Euaginatus cultellus humi iacens.	Naſcetur bellicoſus.
viii	Vir manu catenam tenens.	Natus ſe non poſſidebit.
ix	Vir virum a terra eleuans.	Naſcetur otioſus.
x	Vir ſtans ſine capite.	Natus ſine poteſtate erit.

☿ *Secundus Decanus* ASTIRO, *Mercurij: formæ, intellectus, manſuetudinis cum modeſtia, bonorum morum, complementi ſuæ figuræ, & liberalitatis.*

xi	Vir armatus ſine capite.	Naſcetur nobilis ſine poteſtate.
xii	Vir armatus regem percutiens.	Natus dominator Regis erit.
xiii	Equites multi armati.	Naſcetur rixoſus, aut raptor.
xiiii	Vir manu ſua pedē amputatum tenēs	Natus triſtis erit.

xv Duo

XV	Duo viri vnicornẽ equitantes.	Natus rixoſus erit.
XVI	Vir ignem manu tenens.	Natus opera ignis exercebit.
XVII	Mulier ægra in lecto decũbens.	Natus infirmus erit ac otioſus.
XVIII	Noctua magna quieſcens.	Natus inuidus erit.
XIX	Vir caput amputatum manu tenens.	Natus poteſtatem habebit.
XX	Mulier decrepita baculo innitẽs	Natus debilis erit.

☽ *Tertius Decanus* TEPISATRAS, *Lunæ: detractionum, & deceptionum.*

XXI	Vir veſtitus ſupine humi decumbens.	Natus infirmus erit.
XXII	Vir ſecuri alterius manus & pedes truncat.	Naſcetur maleficus.
XXIII	Canes duo ſimul currentes.	Naſcetur iocoſus.
XXIIII	Vir plorans manu ſe tergens.	Natus ſemper triſtis erit.
XXV	Vir ſpiculum magnũ geſtans.	Naſcetur fur & nequam.
XXVI	Fons fluens ex monte magno.	Natus inſtabilis erit.
XXVII	Domus multis ſepibus circundata.	Natus tutus erit in factis ſuis.
XXVIII	Vir bibens ex vaſculo.	Natus lætus erit.
XXIX	Vir equo inſidens tenens gladium ſtrictum.	Natus rixoſus erit.
XXX	Rex coronatus ſedens.	Natus quiete regnabit.

PISCES.

♄ *Primus Decanus* ARCHATAPIAS, *Saturni: anxietatis, cogitationum multarum, itinerum, migrationis de loco in locum, quærendi opes, & victum.*

I	Duo viri vnum caput habẽtes.	Naſcetur rixoſus, & inſtabilis.
II	Vir humi ſedens.	Natus ruſticus erit.
III	Vir cuneum edens.	Natus piſtor erit.
IIII	Vnicornis ſupina humi iacens.	Natus ſine poteſtate erit.
V	Duæ virgines inuicẽ obuerſæ.	Natus iucundus erit.
VI	Auis magna ſtans & edens.	Naſcetur auarus.
VII	Vir manu nolam tenens.	Naſcetur cuſtos templi.
VIII	Vir in tina ſedẽs perizoma habens in manu.	Naſcetur balneator.

IX	Vir peregre proficiſcens.	Naſcetur religioſus.
X	Vir piſtillo tundēs in mortario.	Naſcetur laborioſus.

♃ *Secundus Decanus*, THOPIBVI, *Iouis: gloriationis, animi elati, immiſcendi ſe rebus arduis.*

XI	Vir cum baculo incedens.	Natus vagus erit.
XII	Iuuenis bene ornatus retro reſpiciens.	Natus otioſus erit.
XIII	Vir & mulier equitantes animi cauſſa.	Naſcetur otioſus.
XIIII	Vir ligna ſecans in ſilua.	Naſcetur operarius.
XV	Vir cum cultro euaginato.	Natus ad litem ſe parabit.
XVI	Vir auem aut Gallum gallinaceum manu ferens.	Naſcetur nobilis.
XVII	Vir in aquam ſe mergens.	Natus erit ſine intellectu.
XVIII	Duo equites confligentes.	Natus rixoſus erit.
XIX	Vir gladio ſe tranſuerberans.	Natus cauſſa ſibi ſuæ mortis erit.
XX	Luna noctu lucens.	Natus inſtabilis erit.

♂ *Tertius Decanus* ATEMBVI, *Martis: ſcortationis, amplexationis, oblectationis cum mulieribus, & otiationis.*

XXI	Duo mutuo ſe confodientes.	Naſcetur homicida.
XXII	Mulier pannis laceris induta.	Naſcetur impudicus.
XXIII	Mulier nauigans.	Natus inſtabilis erit.
XXIIII	Vir & mulier in lecto decumbentes.	Naſcetur laſciuus.
XXV	Vir lapidem funda mittens.	Naſcetur rixoſus.
XXVI	Mulier viro dormienti caput ſecuri amputat.	Naſcetur homicida.
XXVII	Vir nudus mingens.	Natus impudicus erit.
XXVIII	Vir equo adambulans altera manu auem, altera ſerpētem tenens.	Natus miræ ſubtilitatis erit.
XXIX	Piſcis magnus in ſicco.	Natus inſtabilis erit.
XXX	Mulier ſe in ſpeculo cernens.	Naſcetur ſuperbus & incaſtus.

FINIS.

DVODECIM SIGNORVM
NOMINA CVM FIGVRIS.

الحمل | טָלֶה Aries. ♈, caput arietinum. κριός

الدور | שׁוֹר Taurus. ♉, caput bubulum. ταῦρος.

الجوزا | תְּאוֹמִים Gemini. ♊, duo corpuſcula connexis bracheolis, & cruſculis. δίδυμοι.

السرطان | סַרְטָן Cancer. ♋, chelæ cancelli. καρκίνος.

الاسد | אַרְיֵה Leo. ♌, cauda leonina. λέων

السنبله وهي العذري | בְּתוּלָה Virgo. ♍, ala Virginis. παρθένος.

الميزان | מֹאזְנַיִם Libra ♎ librile cũ trutina ζυγὸς χηλαί.

العقراب | עַקְרָב Scorpius. ♏, Scorpio cauda erecta. σκορπίος.

القوس | קֶשֶׁת Sagittarius. ♐, Sagitta arcui applicata. τοξότης.

الجدى | גְּדִי Capricornus. ♑, cauda Capricorni conuoluta. αἰγόκερως.

الدلو | דְּלִי Aquarius. ♒, Fuſio aquæ, in qua voluntari Piſces Manilius putat. ὑδροχόος.

الحوت | דָּגִים Piſces. vel דָּגִים. ♓, Piſces duo aduerſi oppoſitis doſſellis cum vinculo, quod λίνον dicitur. ἰχθύς.

SEPTEM ERRANTIVM NOMINA

EX VETERI GLOSSARIO: ITEM FIGVRÆ, & appellationes diuerſæ ab aliis ſcriptoribus.

القاتل الرحل שַׁבְּתַי שַׁבְּתָא Sabbaticus. κρόνος, Saturnus. Ægypt. φαίνων, ♄, falx Saturni.

المشتري צֶדֶק. iuſtitia. Ζεὺς, Iuppiter. Ægyp. φαέθων. ♃, fulmen Iouis.

الاحمر المريخ כְּאָדֹם מַאְדִּים. πυῤῥός. ἄρης, Mars. Ægypt. πυρόεις. ♂, Haſta Martis cum clipeo. Ouid.

الشمس الافتاب חַמָּה. שֶׁמֶשׁ. Sol, calor. ἥλιος, Sol. ☉, Rota Solis Lucret. δίσκος ἡλίου poet.

الزهرة נוֹגַה.lucida. ἀφροδίτη, Venus. Ægyp. φωσφόρος. ♀, Speculum Veneris.

الكاتب عطارد כּוֹכָב. Stella. ἑρμῆς, Mercurius. Ægypt. στίλβων. ☿, Caduceum Mercurij.

القمر לְבָנָה. יָרֵחַ. μήνη, λαλκοθέα. σελήνη, ἥλιος. Luna. ☽, φεγγάειον. Eſt etiam ♄ Moloch Caiianæis, item Sicuth. Amos v, 26. vel potius Kiun, ibidem. Nam Aben Ezra dicit ita Perſice & Arabice vocari كيوان Rurſus ♃ Reem-phaam רֶעֶם-פַּעַם id eſt βρον-τὸς. Ζεὺς βροντᾶῖος. Actorum VII, 43, & in Græco Amos. ☿ שְׁפַרְפְּרָא Danieli & Chaldæis.

OMISSA

OMISSA A TYPOGRAPHIS
ITEM ADDENDA.

A, ſignificat addenda. O, ea, quæ omiſſa ſunt ab operis.

A 51,36. Ancone. Sic Caſſida pro Caſſide. Propertius:

Cuius vt auratam nudauit caſsida frontem. Abſque ope,&c.

A 59,35. non leuiter miramur. Sed vetuſtiores editiones habebant *venter* non *veſper*: quod conuenit verbis Arati. Itaque hoc modo Cicero a culpa liberari poteſt.

A 93,18. Vide quæ in illum locum annotamus. Hæc vero comparatio ad verbum extat apud Apollonium libro primo:

——— Μακραὶ δ' αἰὲν ἐλευκαίνοντο κέλευθοι,
ἀτραπὸς ὡς χλοεροῖο διειδομένη πεδίοιο.

A 96,23. eo peruenire potuit. *Tarquinio minus*, id eſt excepto Tarquinio. Sic loquitur Statius primo Thebaidos:

Pallados armiſonæ, pharetrataque ora Dianæ
Æqua ferunt terrore minus. ———

excepto terrore, reliqua ſimiles. quem terrorem in Pallade & Diana vocat Statius, hoc ſignantius & conuenientius Græci γοργόν, & γοργότητα.

A 97,6. Delphino in ſuperiore. Nam in tripode Phœbi vt plurimum in nummis coruus impoſitus eſt. quod Statius digito indicat libro III Thebaid.

Non comes obſcurus Tripodum, non fulminis ardens
Vector adeſt. — De Cycno & Delphino Martialem,&c.

A ibid.16. in iuuenilibus Conie&aneis noſtris. Hic vero Manilius alluſit ad veteres ſtatuas Coruini, in quibus ſemper coruus in caſſide ſtatuebatur. Silius V:

Atque hic egregius lingua nomenque ſuperbum
Coruinus, Phœbea ſedet cui caſside fulua
Oſtentans Ales proauitæ inſignia pugnæ.

A 97,20. quædam Vrbis παλιγγενεσία. Vnde ait Camillum ſeruando Romam condidiſſe: quod totidem fere verbis de Archimede extulit Silius: ——— *ſeruando condidit vrbem.*

A 106,12. — *ſuſpenſus vterque Orbis* — Feſtus Auienus:

——— *& inſano penderent ſæpe profundo.*

Græcum eſt μετηορίζων, &c.

A 111,23. poſteritati perſuadere voluerit. Nam & Nicander Theriacis cum de Heſiodo, quæ veteres Grammatici negant in eius ſcriptis extare. ——— εἰ ἐτεόν περ Ἀσκραῖος ——— Scholion vetus. ... Sed ſi Nicander vidit aliquod opus Heſiodi ... non eſt, quod Grammaticus ille Nicandrum falſi conuincat, neque nos Manilium, ſi alia Heſiodi nomine ... legit.

A 114. Poſt v 28, adde v 31. — *non æthera venti.*] Aut legendum *aera*, aut æthera pro aere vſurpauit.

A 160, 3. Ioni pro Ionice ἀρχαικῶς. Val. Flaccus 11.

Hanc demiſſa Ioni non vnquam lædere fluctu Audet hiems. —

A Ibid. 4. & Plautus Ciſtellaria: & Val. Flaccus v. *alipedi* pro alipede. *Atque hanc alipedi pulſantem corpora curru.*

A 195,30 Gloſſæ reddunt. Sed & κακοδαίμων Senecæ redditur maledeus, in Thyeſte: *Quis maledeorum Tantalo viuas domos Oſtendit iterum? — maledeorum*, κακοδαιμόνων, κακοδαίμων ergo a veteribus vertitur Maledeus, Maledeus. Inuerſum igitur, &c.

A 203,38. volentes & decernentes. Silius x1:

——— *Clamor turbat diuerſa volentum.*

A 232,6. καταβαίνει. Marius Victorinus: *Degredi enim ex ſuperiore loco deſcendere. Digredi ex aliquo loco diſcedere.* Non erat locus, &c.

O 255, 12, quod plane ante Solis ortum plenilunio accidere ſolet.

A 289,2 ſententia. Hæc doctrina Dodecaeteridon nihil aliud eſt, quam profectio Significatoris, vt vocatur a vulgo Genethliacorum. Duplex igitur, &c.

O 290,23. redit Lunæ hora ad Leonem. quod eſt falſum. Leo quidem redit, non Luna. Quare excuſari non poteſt hic. Duorum autem Planetarum in tutela eſt omnis Geneſis: vt in exemplo noſtro de die Mercurij & hora Lunæ. Tunc dicitur hominem, &c.

O 296,12. ἐπικατάστασις ἀνατολῆς XLII. ὑπόλειμμα ἀνατολῆς XXIII.

A 316, 16. ——— *& poſtibus arma repono.* Val. Flaccus 111.

Et nunc ille iubas, captiuaque poſtibus ora
Impoſuit ſpolium infelix Diuaque pudenda.

Quare recte olim, &c.

A 351,5. Manilium interpretantur, vt & illud Senecæ in Hercule

Herculc furente: ——— *quis ſatis Thebas fleat?*

Ferax Deorum terra quem dominum tremit?

A 387,27. Symplegadas. Sane Ennius *ſuperare* vſurpauit in ea notione. *In altiſono cæli clipeo temo ſuperat ſtellas.* Id eſt; Vrſa adigit ſtellas ſuas in meridianum. Sed hæc, &c.

Pag. 388, 37. Salamis dicitur vera. & apud Senec. Troadibus:

Nunquid Aiacis Salamina veram.

Vbi hodie legitur *veri.* Nam profecto hanc noſtram hiſtoriam tangit.

A 400,14. purpureis vinclis, aut vittis. Nam & διαδήματα vincla vocauit Seneca Thyeſte:

Impoſita capiti vincla venerando gere.

quæ valde fauent emendationi noſtræ.

A 413,4. ἀειζώνης item Seneca Hippolyto; Phædra ita Ariadnam abſentem inuocat:

Te te, ſoror, quacunque ſiderei poli

In parte fulges, inuoco ad caſum parem. Quid ſi, &c.

A 438, 4. repelluntur. Sed præter exemplum Plinianum addam aliud nobilius. Quod enim columbæ eiuſmodi cicuratæ & ad iuſſa inſtitutæ non ſolum moſcho delibutæ alias columbas illicerent, ſed etiam vnguentis perfunderentur, delitiarum cauſſa, teſtis eſt Anacreon:

Ἐρασμίη πέλεια
πόθεν πόθεν πέτασαι;
πόθεν μύρων τοσούτων
ἐπ' ἠέρος θέουσα
πνέεις τε καὶ ψεκάζεις;

Quod autem eadem columba ad iuſſa & epiſtolas perferendas parata eſſet, aliquot interiectis ſubiicit:

ἐγὼ δ' Ἀνακρέοντι
διακονῶ τοσαῦτα,
καὶ νῦν, ὁρᾷς, ἐκείνου
ἐπιστολὰς κομίζω.

Eiuſmodi erat & Muhammedis, &c.

A 442,15. *verberata extuberet.* Tertullianus Apologetico, XII: *Ceruices ponimus ante plumbum. glutinum & gomphoſis capiti ſunt Dijs veſtris.* Quaſi diceret: Catomia & ceruices noſtras plumbatis veſtris opponimus Plumbatis vos cæditis nos in Catomiis vel ceruicibus. Atqui plumbum eſt glutinum & γόμφωσις capitibus Deorum veſtrorum. Plumbo enim capita ſtatuarum ferruminari nemo dubitat. In Tertulliano hodie non eſt locus infelicius acceptus vulgo, quum ita concipiatur. *Ceruices ponimus*

ante plumbum & glutinum, & gomphos ſine capite ſunt Dy veſtri. Imo profectò ſine capite eſt Tertullianus, ſi ita ſcriptum reliquit. Confer cum antecedentibus, & ſequentibus. Male conceptum vulgo, rectè reſtitutum dices. Sic capite XXIX manus plumbatas deorum dixit. Alium ſenſum, &c.

A 459, v 1. *mittet.* Seneca Medea:

Summota Lynceus lumine immiſſo videt. Etiam in &c.

ERRATA TYPOGRAPHICA

SIC CORRIGANTVR.

Pag. 42, lin. 12. defluentem ſecundum quoſdam, inter quos Feſtus Aulenus. 46, 18. non miraci. quod verbum Apuleius. Ibid. 27, & 34. lege *quod ſimile nullu.* 65, 22. τὰ ἄδηλα cenſemus. 73. 15. Pag. 18, v 5. *Bubu.* 74, 14. Exemplo Arati. 77, 37. grad. 41, 40. 92, 18. Eius fines. 99, 11. Galaxiæ. 118, 8. ἐξωμοιωμένον. 124, 12. παρεγχυμάτων. 125, 23. Amphitheatri. 163, 19. Sed profectò veriſimile ex iis. 166, 21. Cauaguin. 190, 11. ὑποτιθέμενα ἐπιφέρειν. 191, 2. Victorem ἀγωνιστῶν. Sic extiſpex. 198, 41. ذنب. pag. 207, lin. 23. Sicut tamen. 208, 25. Quotenim. 213, 31. δημιουργεῖν. 219, 30. ὑπερβολὴν excesſum. 220, 7. Eſto igitur Sol in 21. 49'. Leonis. 221, 5. Cæteras. 233, 24. dele vocem *Homerus.* 235, 3. celatur terræ tumore. 243, 28. prioris ſummæ, & ſequentis. 248, 9. vicenas. 251, 4. ſextans trium horarum. 300, 25. noctuini. 302, 6. vorſoriani. 307, 21 *Electaque.* 314, 11 Ἑλικοειδῶς. 342, 10. hanc. In Sphæra. 358, 5. τετραπλοῦ Vitruuio. Vox Sicula. 360, 16 Ptolemæum a Senatu. 362, 27. hic nos docet. pag 391, li. 14. ἄμωμος. 416, 38. Puto legendum. *Mittentem ſuos igneis in mille carinas.* Non eſt alius locus emendationi. Dele omnia hæc, quæ excepſerunt ex litura. 422, 28. Modiolum. Ibid. 29. modula. 424, 7. nihil aliud eſt. 425, 9. inſertus. pag. 430, lin. 28. εἰλυφώντες. 448, 12. pantomimis. 478, 2. medici erat.

Priuilege.

PAR grace ſpeciale, pleine puiſſance & auctorité Royalle, eſt octroyé & permis à Iehan Commelin, marchant reſident en la ville d'Amſtelredam d'Imprimer, ou faire Imprimer en telles marges & characteres que bon luy ſemblera *Manily Aſtronomicon ad vetuſtum exemplar Gemblacenſe caſtigatum cum Notis* IOSEPHI SCALIGERI. Iceluy mettre & expoſer en vente, & diſtribuer, durant le temps de dix ans à commencer du iour & date qu'il ſera acheué d'Imprimer, defendant à tous Imprimeurs de noſtre Royaulme & à toutes perſonnes de quelque qualité qu'ilz ſoient de ne le faire Imprimer n'y mettre en vente durant ledit temps, ſans le congé & conſentement dudit Commelin. Sur peine de confiſcation, d'amende arbitraire & de tous deſpens dommages & intereſtz enuers luy. Voullant en oultre qu'en mettant ou faiſant par luy mettre au commencement, ou à la fin dudit liure, ceſdites preſentes, où vn brief extraict d'icelles, qu'elles ſoient tenues pour ſignifiees & venues à la cognoiſſance de tous. Sans ſouffrir ne permettre luy eſtre fait, mais ne donné aucun empeſchement au contraire: non obſtant oppoſitions, ou appellations quelconques. Donné à Fontainebleau le 21 iour de May 1599.

Signé

HENRY

Et plus bas

Par le Roy

Deneufuiles.

Et ſeelés du grand ſeel en cire iaune.

Priuilegie.

OPTEN *tweentwintichſten Iulij anno* xv^c *negenentnegentich hebben de Staten generael den vereenichde Nederlanden gheconſenteert, ende gheoctroyeert, Conſenteren ende Octroyeren by deſen Iohan Commelin, coopman woonende tot Amſtelredam, alleene binnen den tyt van acht Iaeren, naeſtcomende inde voorſeyde vereenichde Nederlanden te moghen drucken, doen drucken, wtgheuen ende vercoopen, tot wat plaetſen, ende in wat formaet dat hem goet duncken ſal*, Manilij Aſtronomicon ad vetuſtum exemplar Gemblacenſe caſtigatum cum Notis IOSEPHI SCALIGERI. *Interdicerende ende verbiedende allen, ende eenyghelijck t'voorſeyde boeck int gheheel oft int deel binnen den voorſeyden tijdt van acht Iaeren na te drucken, oft buyten de vereenichde Nederlanden nagedruckt inde ſelue vuyt te gheuen, oft te vercoopen, ſonder conſent vanden voorſeyden Iohan Commelin, op de verbeurte van ſulcke naghedruckte boeck, ende daerenbouen vande ſommen van hondert Carolus guldens van elcken boeck t'appliceren een derdendeel voor den Officier, een derdendeel voor den armen, ende een derdendeel voor den voorſeyde Iohan Commelin. Aldus ghedaen ende gheoctroyeert ter vergaderinghe vande voorſeyde Heeren Staten generael in S'grauen Hage ten dage ende Iaere als bouen.* E, vander Burch V^t.

Ter ordonnantie vande ſelue Heeren Staten Generael.

C. Aerſſens.

A0λ λH5H231

LVGD. BATAVORVM EXCVDEBAT
CHRISTOPHORVS RAPHELENGIVS
ACADEMIÆ TYPOGRAPHVS,
Expenſis Ioannis Commelini.
ANNO CIↃ. IↃ. C.